Utdrag frå boka

Ord te gagns

Ord og uttrykk frå Surnadal

Med tillegg og rettingar etter at boka kom ut i 2010
Ein del nye ord frå ”Teft og tykkje”
etter avtale med Bøfjorden Sjøbruksmuseum

Surnadal Heimbygdlags skrifter nr. 11
Surnadal Heimbygdlag 2010

Ordsamling

A

abakle (adj *abakkḷe*)
avbakleg, avsides, ulagleg, vanskeleg

abel (eit *a-beḷ, a-beḷe*)
avberde, noko storoverlag (sagt om folk og dyr og ting) Jf. åbørsverk

abese (å *abes, abese, abest*)
avbese, roe ned, stagge, støre frå, frårå: *e abest sa farrkåt oŋŋaŋŋ / du lyt prø̂v å abes 'n me sa tolḷa / de va ʒe veṛṭ å prø̂v me nå abeseŋŋ*

afsa (å *affsa*)
avsa, åtvara: *ho affsa åt 'nå att 'n iʒʒe skolḷ våg se utpå is'n*

afsing (ei *affseŋŋ, affsiŋŋa*)
avsing, åtvaring

aga (å *aga*)
aga, tukte, truge, skremme

agje (ein *aje, ajiŋŋ, agå*)
age, blanding av vørdnad og otte: *dæmm he iʒʒe nåŋŋ aje tå lerara no læŋŋ'er / haŋŋ e iʒʒe ṣlik att 'n te aje, na gut'n*

agne (hokj flt *aŋne, aŋŋniŋŋ, aŋŋnå*)
agner, frøskal på korn

agust (ein *agust, agust'n*)
august (månad): *ska tru kålles agust'n bḷi?*

aia seg sjå: **øya seg**

aks (eit *akks, akks'e*)
1. aks på korn og gras
2. spiss el. egg på somme slags reiskap (navar)

aksel (ei *akks'el, akk'ṣla, akk'seln, akkṣle, akkṣliŋŋ, akkṣlå*)
1. kroppsdel: skulder
2. framskytande, smalvore høgdedrag i ei li.

akselblad (eit *akkselbḷa, -bḷae*)
skulderblad

akslott (ein *akkslått, akkslått'n*)
den delen av eit kornstrå el. kornband der akset er

aktande (*akktaŋŋ* pres part av akte)
påliteleg, noko å legge vekt på: *de e aḷḷ'der nå akktaŋŋ ka 'n sie*
Jf. sætande

aktau (adj *akktɒu, akktåkt*)
aktug, påpasseleg

akte (å *â̂kkt, akkta*)
akte, passe, ta seg i vare: *akkt de no, så du iʒʒe breŋŋe de!*

al I (ein *aḷ, aḷ'ṇ*)
ard, gammaldags plog, plog til å laga fòr i åkeren med

al II (ein *al, al'n*)
al, kjerneved, malmved

ala I (å *æḷḷa, eḷ, oḷ, åḷḷe*)
1. ala, fostre opp
2. venne til seg, få til å bli heimvant: *dæmm he nå ṣøḷ åḷḷe-åt-se sa oŋŋaŋŋ / haŋŋ oḷ hæmåt-se sa sɒuiŋŋ e håbbåḷḷåŋŋ / haŋŋ eḷ hæmåt-se di faŋŋtaŋŋ så fiŋŋst*

– ala på seg nokon= sleppe nokon så innpå seg at ein får ulempe av det
Jf. fark-ala

ala II (å *ała*)
ala, arda, pløye opp fòr, hyppe

alder (adv *aḷḷ'der*)
aldri: *fær aḷḷ'der de* = aldri i verda, ikkje for nokon pris
– aldri det slag = slett ingen ting: *de e likar me iḳḳenå heḷḷ aḷḷ'der de ṣlag*

aldermann (ein *aḷḷdermaṇṇ, -ma'ṇṇ*)
aldrande person, olding

aldervoren (adj *aḷḷdervoriṇṇ, -vora, -vore, -voṛṇe,* bf *-voṛ'ṇ*)
tilårskomen: *e de eṭṭ aḷḷdervore meṇṇeṣḳe haṇṇ he fått-se-ti? / ho viḷḷa ha æi aḷḷdervora dråk te jṇṭṭp / de e aḷḷdervoṛṇe fåṭṭk, âḷḷ her no*

alen (adj *aliṇṇ, ala, ale, alne* bf *al'n*)
om ved: med al i: *de e aliṇṇ ve ti sa gammeṭtemmra / de e æi ala tâḷḷ / vi må brûk alne bor*

ales sjå: **annleis**

all (pron/adj/adv *aḷḷ, aḷḷt, aḷḷe* bf *âḷḷ*)
– alle dagar og alle netter (*aḷḷe dagga å aḷḷa net* bf flt: *âḷḷ dagaṇṇ å âḷḷ net'n*)
– all med seg = 1. over alt, fullstendig: *haṇṇ va stor å støgg aḷḷ me se* 2. så vidt: *de va bærre aḷḷ me se att e ha moṇṇtåṭṭa* (munntolt)
– all min dag: *e he vårre fressk aḷḷ miṇṇ dag*
– all så helst = mest truleg, aller helst, sannsynleg: *aḷḷ så heḷḷst e dæmm boṛṛṭ'resst når dṇrriṇṇ e lest*
– all så oftast = for det meste, rett som det er– all så tidast = stadig, heile tida:
æn bṭi no 'ḳe på de bṭiast når de e poṇṇi-trå-lṇså aḷḷ så tiast
(Gravvold: Ville blomstra s.159)
– all vissande = utan tvil, særleg: *vi ska bṭi færṛṛdi te lṇdags aḷḷ vessaṇṇ omm vi får jṇṭṭp tå 'nå far*
– som all snarast = aller snarast: *så aḷḷ snarast / aḷḷ så snarast*
Uttrykk: Han er ikkje all der ein sjer_'n = han er meir enn han ser ut for med det same
– i all dag = i heile dag

alles sjå: **annleis**

allhandkar (ein *aḷḷhaṇṇ(s)kar*)
ein som er hendt og driv med mange slags arbeid
— Jon Moa har vore litt av ein allhandkar, som det heiter her i Surnadal. (HH i Romsdalsposten 10.11.65)

allmannveg (ein *aḷḷmaṇṇvæg, -væ'n, -væja*) = offentleg veg
"Du går så bratt ette allmannvæja" (HH: E slåttatæja)

allstads (adv *aḷḷ'stass / aḷḷ'stann*)
allstad

allveg (adv *aḷḷvæg / aḷḷ væg*)
alltid, stadig: *ṣlik he de aḷḷvæg vårre me dæmm, dæmm veṇṇta att e ska varra te-ræi' å jṇṭṭp dæmm aḷḷvæg*

allå stads (adv *aḷḷå stass* dativ flt)
allstad –"…drengene handfor han allom stads" (LH: Bonden på Bjørset s.21)

almemåske (ei *aṭṭmemâssk, -måsskå*)
tørka og male almebast oppløyst i vatn (til brødbaking)

aln (ei *aṭṇ, aṭn'a*)
1. gammalt lengdemål 63 cm
2. stav som ein brukar når ein vippar jeppe, og som ein mæler alner med

alo (ein *al'o, al'o'n*)
sjau, bråk, mas

alt (adv *aḷḷṭ*)
meir og meir etter kvart: *haŋŋ he vårṛṛṭe aḷḷṭ vær å vær te å lyg / vi je-på aḷḷṭ læŋŋ'er utevve kveḷḷaŋŋ*

alt med (konj *aḷḷṭ me*)
1. ettersom, sia, når: *dæmm må ha vårṛṛṭe færhæff'taŋŋ aḷḷṭ me dæmm bṭi så sæn / haŋŋ må varra hæm'gått aḷḷṭ me vi iḳḳe ṣeṛ 'ṇ*
2. så lenge, medan: *dæmm såg iḳḳe opp heḷḷ aḷḷṭ me dæmm drokkst me mottora / de let iḳḳe or'e ti 'nå aḷḷṭ me e va te-stess'*

alt med seg (adv *aḷḷṭ me se*)
berre så vidt, med nauda, på hengande håret: *de va aḷḷṭ me se att'n komm se te laŋŋs* Jf. på niande naglen, så vidt kattå nådd noven

alt så te (*aḷḷṭ så te*)
alt som til er, alt som finst, all slag: *ho sammṭa på aḷḷṭ så te*

alvor (eit *ɒṭṭvɒr*)

ambod (eit *ammbo, ammboe*)
verkty, bestikk Jf. handfeng

ambodsveå sjå: **emnesveå**

ame (ei *âm, amå*) = stor tynne, kasse, (overført: stor, tjukk kvinne)

ampe (ein *ammpe, ammpiŋŋ*)
dragster, armod, bry: *e he hafft myḳḳy ammpe me sa sɒuå*

amplei (eit *ammpṭei*)
nok å stå i med (frå engelsk "employ")

amråle (ei *ammrâṭ, ammråṭå*)
nokon som er grådig og rålar åt seg

amrålen (adj *ammråṭiŋŋ, -råṭa, -råṭe, -råṭṇe* bf *-râṭ'ṇ*)
som er grådig og vil råle åt seg

anau (adj *anɒu, anåkt*)
var, på vakt Jf. anen

and (ei *aŋŋ, aŋŋ'a, a'ŋŋ*)
ande, pust: *ho sɒp ette a'ŋŋ* = snappe etter pusten
– dra anda = 1. puste: *e va så kṭar att de va bæṛ ṣå viṭṭ e greḍḍ å dra aŋŋ'a* 2. kvile litt, puste på: *vi sætt åss å dro aŋŋ'a så viṭṭ de va*

andast (å *aŋŋast*) = døy, ande ut

andblesen (adj *aŋŋbṭessiŋŋ*)
dss andblest

andblest (adj *aŋŋbṭesst*)
andblæst, andpusten: *he du fårre så du he vårṛṛṭe aŋŋbṭesst?*

anddrått (ein *aŋŋdrått, aŋŋdrått'n*)
andedrått, andedrag, pust: *haŋŋ drækkst syŋŋele me aŋŋdrått a*

andføtes (adv *aŋŋføttes*)
med føtene mot kvarandre: *dæmm legg aŋŋføttes lekk'så brurfåṭṭḳe på Bæṛṛṣ'ɒ'n* (Dei ligg andføtes liksom brurfolket på Bergsøya – ordtak)

andmokt (adv *aŋŋmokkt*)
kjøvande, tungt, travelt, drygt:
de e så aŋŋmokkt oppi hʋyståţa / de ʒeŋŋest så kvaţţmt å aŋŋmokkt når gţas'e e att

andnaggel (ein *aŋŋnaggeţ, -naggeţŋ*)
andnagl, hudfliser ved naglrota

andror (ein *aŋŋror*)
roing i motvind
– andror i stilla = strev i utrongsmål: *du taţţa omm å järra se aŋŋror e stiţţåŋŋ!*

andski (ei *aŋŋṣʒi, -ṣʒiå, -ṣʒiåŋŋ*)
vertikalstilt vedaskie fremst på vedabøra

andsøles (adv *aŋŋsøţes*)
mot sola

andørkje (eit *aŋŋdø̊rr̊ʒe*)
andyrke, vyrke, emne, gagnstre
dss. emnesveå

andøve (å *aŋŋdôv, -døve, -døft*)
1. halde båten i ro med årane
2. handtere, få på rett lei Jf. abese

andåre (ei *aŋŋdâr, -dårå*)
andyrje, skispor Jf. dåre, skiandåre

anen (adj *aniŋŋ, ana, ane, ane* bf *a'n*) = vár, oppspilt Jf. anau

angerholden (adj *aŋŋerhåţţiŋŋ, -håţţa, -håţţe, -håţţne* bf *-håţţ'n*)
angerhalden, angrande, lei seg

angermann (ein *aŋŋermaŋŋ*)
ein som angrar seg ”E ’n angermann, han Hans?” (HH: Svarrabærje, Vårsøg s.342)

angrau (adj *aŋŋrʋu*)
angrug, angrande, lei seg:
haŋŋ vaṛṛţ nå så aŋŋrʋu ettepå

ann- sjå også: **and-**

anna, ikkje anna (*iʒʒe anna*)
om ikkje meir, i det minste:
vi lyt skoŋŋ åss å få iŋŋ fţathʋye iʒʒe anna / iʒʒe anna så bærrga ’n nå hællså si

annakveld, i annakveld (adv *e annakveţţ*) = i morgon kveld
(også: annahelg = neste helg, annavekku = neste veke)

annall (*annaţţ*)
samandregen uttale av *anna heţţ*

annan (pron *annaŋŋ, ånnår (anna), anna, are (annare)* bf *aŋŋ'er*)
æn annaŋŋ gåŋŋ (ein annan gong)
æi ånnår ti (ei anna tid)
eţţ anna år (eit anna år)
are karra (andre karar)
ara drek'er (andre dreker)
are båŋŋ (andre born)
deŋŋ aŋŋ'er gåŋŋ'en (den andre gongen)
di aŋŋ'er daggaŋŋ (dei andre dagane) Jf. hin

annau (adj *aŋŋʋu, aŋŋåkt*)
onnug, aktiv,arbeidsam, oppteken
Jf. onnau

anna-års (adv *anna-årṣ*)
– te anna-års = til års att, til neste år

anndag (ein *aŋŋ'dag, aŋŋ'da'n*)
annandag, andredag: *vi ska ha juţtrefæsst aŋŋ'dag e juţ*

annive sjå: **handive**

annleis (adj/adv *aŋŋ'less / aŋŋṣ'less / aŋŋṣ'less'n / a'less*)

annsem (adj/adv *aŋŋsæmm*)
annsam, travel
– ha det annsemt = ha det travelt
Jf. annau

annsemd (ei *aŋŋsæmmd, aŋŋsæmmda, aŋŋsæmmd'n*)
annsemd, travel verksemd, stor aktivitet: *de e nåkkålit te aŋŋsæmmd på dåkkå*
Også: annsemheit (*aŋnsæmmhæt*)

annsemyllå (adv *aŋŋsemyḷḷå*)
annsimellom, så vidt det er pusterom i annsemda, når gjeremåla står i kø
"E må skriv ein stubb no det er så annsemyllå med tidå" (HH)

ansande (adj *aŋŋsaŋŋ* av anse)
med nekting: ikkje ansande = ikkje noko å bry seg om Jf. aktande

ansau (adj *aŋŋsɒu, aŋŋsåkt*)
ansug, årvak, gløgg, åndsfrisk

anse (å *âŋŋs, aŋŋsa*)
anse, legge merke til, bli var

ansless sjå: **annleis**

ant om (adv *aŋŋt omm*)
om å gjera, nødvendig, ivrig etter: *haŋŋ va 'ʒe så aŋŋt omm å ha-me fṭæ̂r*

apast (å *apast*) = gjera narr Jf. glir

ape (å *âp, apa*) = ape, herme

arbeidsbørne (ei *arrbeisbø̂ṛŋ* sjå børne) = arbeidsbørn, reiskap o.l. som ein treng til arbeidet

arbeidstøk (adj *arrbeistøk* sjå tøk)
tiltaksam, arbeidsvillig
"Ho er eit par år yngre enn broren og ei arbeidstøk lita klubbe som skjønar seg på litt tå kvart" (HH: Ei haustferd på Nordmøre, s.20)

arbust (ei *ar'busst, ar'bussta*)
pilbørse, armbrøst

arbørse (ei *arbɒ̂ṛṛṣ, arbɒ̂ṛṛṣå*)
dss arbust

are (andre) sjå: **annan**

arm (ei *arrm, arrm'a, arrm'en, arrma*) – særskilt: landtau til kastenot Jf. gein
(Om kroppsdel: hand)

armast (å *arrmast*)
plagast, dragast, mødast, slite: *ho lyt arrmast fær myʒʒy me sa kṭæn oŋŋå*
Jf. imødsle, brusle, ampe

armod (ei *arrmo, arrmoa*)
fattigdom, vanskelege kår: *haŋŋ he drijjest e arrmo'n aḷḷ siŋŋ dag / de he våṛṛṭe eṭṭ arrmos-hus*

arstaden (adv *aṛ'ṣtann / aṛ'ṣtass*)
annanstad, andre stader: *næi, du får prø̂v nåṛ'ṣtann aṛ'ṣtann / dæmm jær ḍe aŋŋṣ'ḷess somm'stann aṛ'ṣtann*

arveld (eit *arrveḷḷ*)
horvelde, tverrtre el. tverrband til å låse ein kuklave av tre med
Jf. avreld

as-labbe (ei *aslâbb, aslabbå*)
flat og rund kake av gjærbakst, steikt oppå komfyren – helst teken av deigen når ein steiker brød
Jf labbe, kak-labbe

att (adv *att*)
ha-att dɒr'a! / ho ʒæmm att'-att e mårrgå / e fiŋŋ iʒʒe att nåṭ'a / vi får slû̂ṭṭ no å heḷḷ ta-de-att e mårrgå / ho vesst iʒʒe att framm = var rådvill

attend (adv *att'eŋŋ*)
attover, baklengs: *ʒør att'eŋŋ eṭṭ styʒʒe!* (mots. *framm'eŋŋ*)

attend-att (adv *atteŋŋatt*)
attende att, tilbake: *vi ǩæmm atteŋŋ-att åt se saǩ'en æn annaŋŋ gåŋŋ*

atter I (adj/adv *att'er* komp. av att)
lengst att (av to), på atterenden, bak: *e la-poŋŋ viŋŋterṣko att'er / hæsst'n ṣer så høg ut att'er / vi lyt ṣǩîfft både fræmm'er å att'er stɒtfaŋŋaṛŋ på bil'a*

atter seg II (å *att'eṛ ṣe, attra se*)
attre seg, komma på andre tankar, trekke seg: *næi, haŋŋ attra se me di*

attest (adj/adv *attest* av att)
attast, lengst att: *kvaŋŋ si dråk e 'å, na attestå / kvaŋŋ siŋŋ gut e 'n, na attestiŋŋ / kvaŋŋ e de så går attest?*

att-eå (ei *att-eå* sjå eå)
att-ide, bakevje, straum som går motsett lei av hovudstraumen

attglett (adj *attgłætt*) = bakglatt

attgletten (adj *attglættiŋŋ*)
dss attglett

attglømme (ei *attgłø̂mm, -głø̂mmå*)
eldre ugift kvinnfolk

atthald (eit *atthaḷḷ*)
1. med nekting: (ikkje) noko som held att: *de finŋŋst iǩǩe nå atthaḷḷ me sa stakkaḷḷoŋŋå, haŋŋ jæṛ ṣå 'n viḷḷ*
2. fokksnø e.l. som bremsar farten på ski el. slede

atthall (eit *atthaḷḷ*)
eit lite stykke nedatt når ein kjører i motbakke (bakhalling)

atthål (adj *atthåł*) = bakglatt

atti (adv *atti*)
– blande atti = blande saman med
– komma seg atti = bli kjent med, få omgang med folk på ein ny stad

attjø (int *att-jø*)
adjø! ha det bra! (fransk: til Gud!)

attlegg (eit *attlægg, attlejje*)
åker tilsådd med grasfrø

attleggu (ei *attleggu, attleggu*)
attlege, førsteårseng

attljø (ein *att-jø* sjå ljø)
ekko, dvergmål Jf. svarraberg

attomralla (adj perf part *attomraḷḷa*)
overvunnen av annan friar, tåheina Jf. ralle attom, heine tå

attpå att (adv *attpåatt*)
1. (få/gje) attpå, i tillegg, imellom: *lɒt du ji myǩǩy attpåatt da di byṭṭ urå? / ta fekk e attpåatt haŋŋ'eln*
2. etterpå: *næi, no attpåatt aŋŋra 'n aḷḷt 'n sa / de e lett å ṣå fælaŋŋ attpåatt*

attpåklatt (ein *attpåkłatt*)
barn som er fødd mykje seinare enn søskena sine

attrabød (ei *attrabø, -bøa*)
atterbod, oppseiing, kontraordre: *haŋŋ ha lavva ut å varra me på set'ra, mænn lɒt sên̂ŋŋ attrabø da 'n vaṛṛ kłæn*

attrauva (adj *attrɒva*)
som har utståande bakstuss

attre sjå: **atter II**

attstøeng (ei *attstøæŋŋ, attstøeŋŋa*)
eng som står att uslegen: *fłøtt kałłvaŋŋ boṛṛtpå attstøeŋŋa!*

attund (adv *attoŋŋ*)
attunder, i ly, under tak: *ǩy'n jekk attoŋŋ fær vera*

attvendt (adj *att'veŋŋt frå præsst'a*)
nekta konfirmasjon
attvisande (adj *attvisaŋŋ*)
som det er synleg merke etter
att-å-bak (adv *att-å-bak*)
dss att-å-ende
att-å-ende (adv *att-å-eŋŋ*)
att å bak, baklengs: *haŋŋ valḷḷt att-å-eŋŋ på ryjj'en*
attåt (adv *attåt*)
1. bort til: *sætt dåkkår attåt bora!*
2. i tillegg til: *ka ska vi ha attåt kaffea?*
attåvegå (adv *e attåvægå* dativ flt)
attafor t.d. som ikkje kan følgje dei andre (Overført, helst med nekting: *haŋŋ e 'ʒe e attåvægå, haŋŋ* = han bergar seg bra) Jf. storsaugarde
au- sjå: **aud-, aug-**
audkjent (adj *ɒuʒeŋŋt*)
lettkjenneleg, lett å kjenne frå andre: *haŋŋ e ɒuʒeŋŋt på gåŋŋåŋŋ / haŋŋ he så ɒuʒjeŋŋt måḷ når 'ŋ søŋŋ*
Jf. kjennspak
audsjåande (adj *ɒuṣåaŋŋ*)
audsynt, lett å sjå, tydeleg: *de va ɒuṣåaŋŋ att 'n for myʒʒy e skog å marrk*
augblekk (eit *ɒubḷækk, ɒubḷeʒʒe*)
augneblink, blunk: *haŋŋ skoḷḷ ṣåte å kåmm på ɒubḷeʒʒa / viḷḷ du vêŋŋt eṭṭ lite ɒubḷækk?*
augbrun (ei *ɒubron, ɒubrona*)
augnebrun
auge (ei *ɒ̂u, ɒuå (ɒ̂g, ɒgå)*)
augfara (å *ɒufarra, -fer, -for, -fårre*)
sjå på, granske med augo
"Kristen husbond augfor himmelen og såg etter vermerka." (LH: Eit plassrom kalla Trøa,s.78)
augkvarm (ein *ɒukvarrm*)
augekarm
auglag (eit *ɒulag, ɒulaje*)
augelag, uttrykk i blikket: *e lika ʒe ɒulaje på 'na / ho he så hommḷåt ɒulag*
aug-rå (ei *ɒu-rå* sjå rå) = augekrå
augstykkjyll (ein *ɒustyʒʒyḷḷ, -styʒʒyḷḷn*) = augestikel, sti, kveise på augkvarmen
augsyn (eit *ɒusyn, ɒusyne, ɒusyna*)
1. synsfelt: *kåmma tu ɒusyna*
2. oppsyna, augo, andletet: *haŋŋ va svaṛṛṭ e ɒusyna*
august sjå: **agust**
auke (å *ɒ̂k, ɒka*)
særskilt om bunding: binde på fleire mosker (mots. felle)
aukje (ein *ɒʒe, ɒʒiŋŋ, ɒkå; ɒka*)
avlang ball av mjøl og potetrasp, som blir bruka attåt koka kjøtt o.a. (trøndsk "klubb")
aukjeball (ein *ɒʒebaḷḷ*) = aukje
aule (å *ɒ̂ṭ, ɒṭa*)
aule, myldre, kry (særleg om smådyr, men også om folk i store mengder)
aurforr (ei *ɒrfårr, ɒrfårra*)
den siste fòra i eit plogland
aurås (ein *ɒr-ås, -ås'n*) = plogås
ause I (ei *ɒ̂s, ɒså*)
1. ause
2. storpratmakar Jf. oskause
ause II (å *ɒ̂s, ɒse, ɒsst*)
1. ause 2. fara med storpreiking
austafløte (ein *ɒsstafḷøte* sjå fløte)
skydrift austafrå i høgda

austate (prep/adv *ɒsstate* dativ)
austafor: *væ'n går ɒsstate byta*
Jf. innate, hitate, synnate, åvate
auster I (ei *ɒsst'er, ɒsst'ra*)
auster, ause
auster II (adj *ɒsst'er* komp av *aust*)
som er lengst aust (av to gardar)
aust-und (prep *ɒsstoŋŋ* sjå und)
aust-under
auståte (prep/adv *ɒsståte*)
austafrå (NB! ikkje austate)
av- sjå også: **åv-, å-** og **a-**
avart (ein *avaṛṛṭ, avaṛṛṭ'n*)
noko utanom det vanlege
avbakleg sjå: **abakle**
avbese sjå: **abese**
aven (adv *av'en*) = i tvil
avhende (å *avhêŋŋ, avheŋŋe, avheŋŋt*) = selje, kvitte seg med (særleg om slaktedyr)
avhendele (adj *avheŋŋele*) = salgbar
aving (ein *aveŋŋ, aviŋŋen*)
siste enden av renningsgarnet i veven (det som går bort, mellom hovlane og varpbommen)
avlating (ein *avlateŋŋ, avlatiŋŋen*)
fargerest (av te eller fargingsvæske)
avle (ein *avvłe, avvłiŋŋ*)
avling Jf. årsavle og fjorsavle (Sjå: avvel)
avmerkjes (adv *avmærṛṛǩes*)
avsides (eigl. der det ikkje finst bytmerke)
avrat (eit *avrat*)
avfall, skrot, vrakgods:
e tøkkt da de va bærre avrat så låg att / de kaŋŋ varra eŋŋkvaṛṛṭ avrat 'n ṣer se gaŋŋn ti
("kongens avrat" = dei som vart vraka på sesjonen)
avreld (eit *avvreḷḷ*)
horvelde, tverrtre el. tverrband til å låse ein kuklave av tre med
Jf. arveld
avrå (å *avrå, avrår, avrådd*)
rå ifrå: *dæmm avrår'n mæsst dæmm kaŋŋ / haŋŋ e vesst avrådd me hæle græiåŋŋ*
avskore (ei *avskôr, avskorå*)
1. rest, leivning Jf. kaure
2. bakhun av plank
avstere (å *av-stêr, avstere, avsteṛṭ* eller *ster-åv*)
fråråde, tala frå: *di lyt prø̂v å avstêṛ 'ṇ me sa gar-haŋŋla / dæmm avsteṛṭ 'ṇ mæsst dæmm koŋŋ*
Jf. stere frå
avtelje (å *avtæł, avtæł, avtæłṭ*)
rå ifrå: *dæmm he avtæłt 'ṇ me å farra te by'n*
Jf. avstere, avrå, stere ifrå
avundsjuk (adj *avoŋŋ-ṣuk*)
avundsjuk, misunneleg
avundsykje (ei *avoŋŋ-syǩe, -syǩå*)
avundsykje, misunning
avvel (ein *avv'eł, avv'ełn, avv'ła*)
avl, arbeidet med å avle (ikkje avle)
avåt (eit *avåt*)
skadedyr, helst smågnagarar
Jf. åt = skadeinsekt, klegg, mygg o.l.

Jan Olav Aune
møbeltapetserer

Han bli no 'kje på det blidast
når det e punditrådløysså all så tidast.

B

bae (ein *bae, baiŋŋ, baå; baa*)
båe, straumkvervel og bårerygg, der vatnet går mot botnen og lagar ei ”auge” midt i kvervelen og pullar oppatt som ei ”såte” eit stykke unna Jf. vassvelle

bak (ein *bak, baḳ'en, baḳ'a; baka*)
bakhun, ”skalk” som blir skoren av tømmerstokken før ein reinskjer plankar og bord Også: bakved

bakels (eit *bak'els, bak'else*) = vaffel

bakelsjar (ein *bakelsjar* sjå jar)
kant (avskore) på vaffel

bakelsjarv (ein *bakelsjarv*)
ein som er glo etter bakels

bakka (ein *bakka, bakkaŋŋ*)
1. bakke (i landskapet)
2. rygg på bitjarn (mots. egg) t.d. på ljå og kniv

baklendt (adj *bakleŋŋt*)
med baklier (nordvendt)

bakli (ei *bakli, baklia*)
nordvendt bratt li

bakole (ei *bakôo̧ṭ, bakoṭå*)
bakgjord, baksele på hest (ikkje rompkjevle)

bakster (ein *bakkst'er, bakkst'eṛṇ, bakkst'ra*) = baking, bakst

bakstri (ei *bakkstri, -ria*)
linnversbolk på førejulsvinteren, ”kakelinne”

baksølt (adj *baksøḷṭ*)
på skuggesida, baklies

balder (å *baḷḷd'er, baḷḷdra*)
baldre, tala utydeleg

baldren (adj *baḷḷdriŋŋ, -dra, -dre, -drene* bf *-dren*)
som talar utydeleg

bale (ein *baṭṭe, baṭṭiŋŋ*)
bale, trerør. (Overført som skjellsord på folk: tverplog)
Jf. pennbale

ballfisk (ein *baḷḷfessk, baḷḷfeṣṣḳen*)
fisk som eignar seg til å laga ball av

ballkule (ei *baḷḷkûṭ, -kuṭå*)
variant av ballspel (mot vegg) (ei slik ”kule” er t.d. ”maridalå”

ballspøå (ei *baḷḷspøå* sjå spøå)
balltre Jf. lyrspøå

band (eit *baŋŋ*)
1. særskilt i båt: innvendig tverrtre tilhogge av naturleg vakse emne til å halde saman båtsborda, og som underlag for endane på toftene
2. tynneband

bande (å *bâŋŋ, baŋŋa*)
sette band på tynne, bøtte o.l.

bandhaka (ein *baŋŋhaka* sjå bandstaka)
hake til å halde fast bandstaken i bandstolen Jf. kjerringkjeft

bandkniv (ein *baŋŋkniv, -kniven*)
kniv med skaft på begge endar, til å skjera tynneband med

bandrenning (ein *baŋŋ-reŋŋeŋŋ, -reŋŋiŋŋen*) = renning som eignar seg til å laga tynneband av

bandstaka (ein *baŋŋstaka, -stakaŋŋ*)
hasselstake til tynneband
Jf. bandrenning

bandstol (ein *baŋŋstoṭ, -stoṭ'n*)
trebukk for bandsmiing (også: bandsmiarstol)

bang (ein *baŋŋ, baŋŋ'en*)
rygg, ekstra høg fòr midt på åkeren der ein pløyer to fòrer mot kvarandre

Bangendal (fantasinamn *baŋŋ'endaɻ*)
– "guten sin som ikkje var fødd i Bangendal og oppalen med kopp" = ingen svekling eller reddhare (LH: Kring gamle Tovadal, s.54)

barke (ei *bâr̥̥rk, bar̥̥rkå*)
1. borkelåg til barking, bork og vatn
2. hud til barking: *snu bar̥̥rkå e låj'a*

barkje (ein *bar̥̥rʧe, bar̥̥rʧiŋŋ*)
strupe, framside av halsen, svelg: *haŋŋ to struptak å kɻemt åt evve bar̥̥rʧiŋŋ på 'nå*

barkoll (ein *bar-kåɻɻ, -kåɻɻ'n*)
sopelime av bar Jf. bartuå

barnfoster (ei *banfosster, -fosstrå*)
barnepassar

barnsdømme (eit *bansdømme*)
1. om å "gå i barndommen", aldersdemens: *næi, no går 'ṇ aɻɻdeles e bansdømme, haŋŋ far / ho e kåmma atti bansdømme, ho bæss'mor, no*
2. barndomstid: *ho e så miŋŋɒu frå bansdømma*

barntraug, gi på barntrauget (*ji på ban-trɒje*)
gi dåps- eller faddergåve (pengar som vart samla i ei skål)

barra (å *barra*)
1. bora: *barra håɻ me æn navvar*
2. stå i vegen: *haŋŋ sto der å barra å færṭaɻṭ' di sommå hisstoriåŋŋ* (truleg samanheng med barre)

barre (ein *barre, barriŋŋ*)
bekre, ver (helst i godtale om gamlebekren – ikkje om ein gjømmerbekre) (Overført om ein person som står i vegen og stengjer)

barsau (ein *baṛṣau, baṛṣɒ'n*)
barkongle

bartuå (ei *baṛṭuå, -ṭuå*)
bartvoge, skurekost av bar
Jf. barkoll

baskande (adj pres part *basskaŋŋ(s)*)
frampå, dyktig til gagns

baskjen (adj *baṣṣʧiŋŋ, baṣṣʧa, baṣṣʧe, basskne* bf *bassk'n*)
hardhendt, vanskeleg å hanskast med: *ho greḍḍ iʧʧe å abes sa bassk'n oŋŋaŋŋ / de vaṛṛṭ eṭṭ baṣṣʧe ver* Jf. hardsokt

basternattergal (ein *bassteṛṇattergaɻ*)
"bastardnattergal", gulsongar

baug (ein *bɒg, bɒj'en, bɒj'a; bɒua*)
1. baug, krokstamn på båt Jf. bøyg
– for alle baugar (*fær aɻɻe bɒua*) = som er borti alt, som duger til alt "Ja, Polla-karrainn va fær alle baua" (HH: Vårsøg s.194)
2. bug, bukt, open vik (stadnamn)

baut (ein *bɒt, bɒt'n*)
baut, sving, tur, vending: *e truḍḍ 'n komm bænast hit, mænn haŋŋ jor æn bɒt boṛṛṭom æɻɻva / haŋŋ to se æn bɒt neåt sa aŋŋ'er karrå*
Jf. tver-baut

be (å *be, be, ba, bee*)
– be seg heim = invitere
– be tu = be utor, be nokon særskilt til seg, kalle til sides, gjera skil på folk: *ho ba-tu på fæsst dæmm så va fin'-nɒu te å varra me 'na hæm*

– be te brøllåps = gå med oppbretta skjørtekant
– be åt seg = invitere

bedaring (ei *bedarˈeŋŋ, bedarˈiŋŋa*)
tvil, uvisse ”Da e va trætti år, e kom e stor bedaring” (HH: Svarrabærje, Vårsøg s.342)

bedarlag (eit *beaṛ-ḷag, -laje*)
grend der folket gjensidig bed einannan på bryllaup o.l.
Jf. beiningsgrend, næmsel

begg’ sjå: **bigge**

begje sjå: **bægje**

behendele (adv *behenŋˈele*)
påfallande, merkeleg: *de e så behenŋˈele kåṛ ’ṇ snarra-se tu di*

bei (eit *bæi, bæie*)
kinn Jf. kinnbei
– byte bei = gi kvarandre ein klem
Jf. gromme

beinast (adj/adv *bænast*)
1. beint fram, som seier meininga si, open og grei: *ho e græi-taḷḷaŋŋ å bænast / e sa de bænast åt dæmm så de vaˈ-te me di*
2. beinvegs, stuttaste og minst heftesam veg:
du ska kåmma bænast hæm tå skuḷå
3. greitt, enkelt, lettforståeleg:
de e ʒe så bænast å læssa skrefftˈa hass læŋŋˈer

beinau (adj *bænɒu, bænåkt*)
beinug, hjelpsam, villig til å gjera ein ei beine
”Fær sjøl om ’n Pe va æn syinnar på jor’n, så va ’n både bænau å bli når du spor’n.” (HH: Hainn Muligens-Pe, Vårsøg s.340)
Jf. beine

beinber (adj *bænbær*)
beinberr, tynn, mager: *ho e så mager å bænbær attpåatt ṣlåttåŋŋa*

beinbryte (å *bænbryt* sjå bryte)
bryte av bein i kroppen

beine I (ei *bæ̂n, bænå*)
hjelp, velgjerning, teneste:
viḷḷ du jærra ’nå æi bæ̂n?
Ordtak:”Den eine beina gjer den andre fal” (*deŋŋ æ̂n bænå jæṛ ḍeŋŋ aŋŋˈer faḷ*)

beine II (å *bæ̂n, bæne, bænt*)
1. beinke, gjera bein:
ta å bæn na ståʒkʒˈen!
2. gjera i stand og ta med seg beining
3. beine til = laga seg til: ”Når snøen ligg randheil til jønsøkku, beinar det til ein sein vår.” (herme)

beingrind (ei *bængriŋŋ, -griŋŋa*)
skjelett

beining (ein *bæneŋŋ, bæniŋŋen*)
mat som ein ber med seg til gjestebod Sms. beiningskjerring, beiningskorg, beiningskveld (= kvelden før bryllaup/gravøl)

beiningsgrend (ei *bæneŋŋsgreŋŋ*)
grendefellesskap som etter tradisjonen går med beiningar åt kvarandre ved barsel, bryllaup, gravøl o.l. Når beiningskjerringa kom att etter å ha sett ein nyfødd unge, kunne ho omtala han slik:
–”Han var no ein snedden liten unge”
–”Han var så nå-så-nære” , eller
–”Han var no hell’ turvoren” (ordet ”stygg” fekk ein ikkje bruke)
Jf. bedarlag, næmsel

beinkløyvt (adj *bænkɫɒft*)

1. lett å kløyve , utan motved
2. overført: grei, enkel, endefram, real: *haŋŋ e 'ʒe så bænkɫɒft å hame å järra*

"Dei er reale, beinkløyvde og ærlege arbeidsfolk all igjennom" (HH: Ei haustferd, s.108)

Beinlaus (særnamn: *haŋŋ bænlɒs*)

vindtrekk som opnar døra: *e de haŋŋ bænlɒs så e ut å går?*

beinlest (ein *bænlæsst, -læsst'n*)

skomakarlest av tre, til halvsoling, kan brukast både til høgre og venstre sko av di han er bein

beinrangel (eit *bænraŋŋeɫ, -raŋŋɫe*)

beingrind, skjelett (overført: skinnmagert menneske eller dyr)

beinrat (eit *bænrat, -rate*)

dss beinrangel

beinreik (ei *bænræk, -reʒa*)

midtskilje i håret (Sjå:reik)

beintalande (adj *bæn-taɫɫaŋŋ(s)*)

som seier meininga si beint fram

beinved (ein *bænve, bænve'n*)

krossved (Viburnum Opulus)

beinvedt (adj *bænvett*)

om ved som er beinkloven og høver til å laga spon av Jf. beinkløyvt

beit I (ei *bæt, bæt'a*)

1. beitemark, kulturbeite: *sauiŋŋ går oppi bæt'n /*
vi lyt fɫ̂ɒtt bæt me ku'nå /
deŋŋ nêr bæt'a e iŋŋ'jeɾɫ
2. beiteforhold: *de skoɫɫ ha vårre likar me bæt'n ette åɾʂ'ti'n /*
de e bra bæt e soɫ-ɫiå no

beit II, i beit (*e bæt*)

opprådd Jf. nøverbeit

beite (ei *bæ̂t, bætå*)

fiskeagn Sms. blankbeite (av fiskehovud), blåbeite (av nakken på sei)

beitill sjå: **bettill**

beitski (ei *bætʂʒi, bætʂʒiå*)

1. loddrett stav som held endane på laftetømmeret på plass der dei står mot ei døropning eller eit glas
2. låvbriksfjøl (flake el. stolpe midt mellom dørblada i dobbel låvedør, til å låse fast dørblada i Jf. beskje

bek-, bekk' sjå: **bekk-, bikke**

bekkan lari! (int *bekk'an lari!*)

"kjerringbannskap", mild bannkap

bekkaskrå (ei *bækkaskrå, -skråa*)

liten bek-bit til å legge på sår som ikkje vil gro

bekkerbrok (ei *bækkerbrok, -broʒa*)

pose til å vega dyr i (striesekk med stokk i båe endar, tau frå alle fire hjørna til bøssmarkroken)

bekkergala (adj hokj *bækkergæɫɫa* sjå galen)

brunstig (om sau) Jf. blessen

bekkerpeng (flt *bækkerpæŋŋ*)

springpengar, leige av bekre

bekkjaseg (eit *beʒʒasæg* sjå seg)

bekkesig, ørliten bekk

bekkjasikkel (ei *beʒʒasekkeɫ* sjå sikkel) = bekkesikle, liten bekk

bekksaumsko (ein *bækksɒmsko*)

opphavleg: sko som er sauma med bektråd (har halde seg i språket om grov skisko som når over oklaleda)

bekksot (eit *bækksot, -sote*)

forsteina sotbelegg i pipa

bekre (ein *bækkre, bækkriŋŋ*)
bekre, vêr, hannsau Jf. barre

bekren (adj *bækkriŋŋ, -ra, -re, bækkrene* bf *bækkren*)
trassig, sta Jf. trossaubekre

bekse sjå **beksen**

beksel (eit *bækk'sel, bækk'ṣḷe*)
hestegrime med munnbit

bekselhandtyl (eit *bækkselhaŋŋtyṭ*)
dss bekselskaft

bekselskaft (eit *bækkselskafft*)
korte taumar som kan hengjast i krokane på selan (høvret) for å stramme opp hesthovudet (eller til riding og leiing) (Både taumar og bekselskaft kan festast i bekselringen samtidig) Jf. bekselhandtyl

beksen (adj *bækksiŋŋ, bækksa, bækkse, bækksne* bf *bækks'n*)
om person: vrang, forkjært, sint
om tilhøve: trongt og vanskeleg
Jf. trongbekse

belga I (å *bæṭṭga (bæ̂ṭṭg)*)
drikke over måte, fylle seg: *dæmm bæṭṭga ti se så e truḍḍ dæmm sprakk!*

belga II (adj *bæṭṭga*)
storvomma, stormaga: *når dæmm eŋŋele komm neåt æṭṭv'en, drakk dæmm så dæmm varṛṭ bæṭṭga*

belgjerevå (hokj flt *bæṭṭje-rævå*)
vind i magen

belje (å *bɒṭṭje (bæṭṭje), bɒṭṭja*)
belje, brøle

bellast (å *beḷḷast, beḷḷest, beḷḷtest*)
dss belle

bellau (adj *beḷḷɒu, -åkt*)
som toler mykje Jf. hardbellau, ilbellau, hogghard

belle (å *bȩ̂ḷḷ (beḷḷa), beḷḷe, beḷḷt*)
1. belle, tola, herde, ikkje vera for kresen (oftast bruka med nekting): *e he så iḷḷt e ryjj'a att de e bær ṣå viṭṭ e beḷḷe / e beḷḷe 'ǩe varra û̂t ti se ǩɒṭṭ'ṇ* Jf. hele
2. halde ut før ein må eta Jf. bie

bellete (eit *bellete*) = bilete, bilde

bending sjå: **benning**

benglen (adj *bæŋŋṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, -ṭene* bf *-ṭen*) = tunn og slåpen

benning (ein *benneŋŋ, benniŋŋen*)
belling, støvleskaft, "leggings"

ber I (adj *bær, bærṛṭ*) = berr, snølaus

ber II (adj *bær*)
om kyr: bær, som skal kalve: *ho må da varra snarṭ bær, na kvigå*
Jf. haustber, vårber

bera (å *bærra, bær, bar, bårre*)
– særleg om ku: føde, kalve
– bera for dåpen = bera til dåp
Jf. halde på
– bera føre = halde fram, argumentere med, peike på: *haŋŋ bar færre att 'n lɒt hæm å ǩør hɒy / dæmm he aḷḷvæg bårre færre att dæmm trɒŋŋ væg der*
– bera i geipen = komma på gråten, begynne å gråte: *de bar bærre e jæp'en me 'na når 'å taṭṭa omm moṛ ṣi*
– bera imellom = fara med sladder ("bera bøtter "= sladre i stor stil)
– bera-om (om sjøen) = skifte mellom flo og fjøre
Jf. sjøombering
– bera på bygda = spreie sladder

– bera seg = klaga seg: *ho baṛ ṣe på naboaŋŋ / ho baṛ ṣe fær såmmn'a*

– bera seg åt = oppføre seg: *ho baṛ ṣe så toḷḷe åt*

– bera ut jula= når nokon ikkje trakterer ein som kjem på besøk, eller når gjesten avslår tilbod om traktering

– bera utevve = dss bera på bygda

berandtaug (eit *bærraŋŋtɒg, -tɒje*)
tau til å bera noko i

berar (ein *bærrar, bærraṛ'ŋ*)
ein som ber likkista ved gravferd

berarbøtte (ei *bærrarbø̂tt, -bøttå*)
nokon som fer med sladder

bêrast (å *berast, berest, beṛṭest*)
betrast, bli betre: *haŋŋ berest fær kvar dag no*

berast på (å *bærrast-på* sjå bera)
bli slik (som ved lagnad eller tilfelle): *de baṛṣt-på me å varra hæ̂m ne hæłłj'a / de he bårrest-på-dæmm å stât-te-ræ̂i me jɒłłp*

bere (ei *bæ̂r, bærå*)
berre, berrmark: *deŋŋ sî̂st ve'n brɒt vi framm på bærånŋŋ* Jf. ber I

bergandes (adj *bærrgaŋŋs*)
som veit å berge seg, dugande, arbeidsam: *de e bærrgaŋŋs fåłłk oppi garå der* Jf. velbørt

bergjebruse (ein *bærrjebruse, -brusiŋŋ*) = bergbruse, bergfrue

bergjestell (eit *bærrjesteḷḷ*)
berglandskap, hamrar og svaberg "… å kliv te topps e brattast berjestellå, å vea gras å tort å tågberløng." (HH: Vårsøg s.173) Jf. klempe

bergul (ein *bærrguł, bærrguł'n*)
hubro (bergulv)

berje (ei *bærrje, bærrjå*)
1. ei flo med så mykje kornband som dei la fram på låven på ein gong til trøsking med sluå
2. stor bør

berkje (å *bæ̊rrʒe, bæ̊rrʒe, bæṛṛt*)
berkje, skava borken av tre

berr, berre sjå: **ber, bere**

berra sjå: **bera**

beskje (eit *beṣṣʒe, beṣṣʒee*)
dss beitski, midtstolpe mellom naustdørene

beskjeng (ein *beṣʒæŋŋ', beṣʒeŋŋ'en*)
personleg tiltak og handlekraft: *de e så lite beṣʒæŋŋ' på sa oŋŋå*

bessfar (ein *bæss'far*) = bestefar

bessmor (ei *bæss'mor*) = bestemor

bést (ein *besst, besst'n*)
saum (enkelsting)

béste (å *bê̂sst, bessta*)
saume, sy enkelsting

beta sjå: **betta**

betrast sjå**: bêrast**

bett (eit *bætt*)
1. bit, biteeigenskap, kvassleik: *du te bætt'e tu saj'en me sa saŋŋåt fjøłå*
2. det at fisken vil bite på agn: *de e dåṛḷe bætt ti sa vattnå å daggaŋŋ / du får prø̂v fłɒmbætte*
3. stykke som ein bit av noko, munnfull: *haŋŋ to bærre æn par bætt tå kak-ṣʒivåŋŋ*
4. det å bli biten av eit dyr: *mybætt, låppbætt, årrmbætt*
5. beksel (jarnstykke i hestemunnen)

betta I (ein *bætta, bættaŋŋ, bættå*)
bit, mole, stykke Jf. bjøllkubetta

betta II (å *bætta, bætta*)
dele opp i småbitar: *de e støkkt å bætta-syŋŋ na fîn fjøṭ'a / ta å bætta-syŋŋ ni mjøk ne hâr skaṭṭḳ'en*
2. betta tak = bite seg fast, få tak på: *de bætta tak fæṛ 'ṇå*

bettasupe (ei *bættasûp, -supå*)
betasuppe, kjøttsuppe, plukkgryn

bettill (ein *bettiḷḷ, bettiḷḷ'n*)
beitel, hoggjarn, meisel

bie (å *bî, bie, biḍḍ*)
halde ut før ein må eta att: *e e så svåḷḷtiŋŋ e bie iḳḳe te medd'aks / når 'n he ite siḷḷbaḷḷ å fṭæssk, kaŋŋ 'n bî leŋŋe* Jf. belle

bigge (å *bêgg, begga*)
bigge, bikke, halle til sida, stille på skrå, legge seg som snarast: *du lyt bêgg på kåpp'en / haŋŋ begga se attpå vejj'en / e viḷḷ bêgg me neppå*

bikk (ein *bekk, biḳḳ'en, biḳḳ'a, bekka, bekkaŋŋ, bekkå*)
velt, jamvektstap, sidesleng: *no e stæ'n snaṛṭ på biḳḳ'a*

bikke (å *bêkk, bekka* trans/intrans)
misse/få til å misse jamvekta, velte: *ta å bekk-tu lass'e! / stæ'n kaŋŋ bêkk utevve*

bikkvogn (ei *bekkvåŋŋn, -våŋŋna*)
vogn med vognkiste som kan tippast

bilete sjå: **bellete**

binareling (ein *binar-eṭeŋŋ* sjå eling)
stund da ein blir sitjande berre og bine eller glo Jf. gjeraløyse

bindill (ein *biŋŋiḷḷ, biŋŋiḷḷn*)
bendel, knippe med strå til å binde i hop kornband med Sms.
bindillhalm = halm til å laga bendel av

bine (å *bîn, bine, bint*)
bisne, glo, stire nyfiken på

bingse (ei *bêŋŋs, beŋŋså, beŋŋsåŋŋ*) = binne, hobjørn

bismar sjå: **bøssmar**

bisn (ei *biss'n, bissn'a, biss'n*)
bisn, noko rart, noko som vekkjer åtgaum: *haŋŋ va ṣlik æn rare, haŋŋ va te biss'n åt fåṭṭk*

bisne (å *biss'n, bissna*)
bisne, sjå med forundring el. nyfikne på, glo på noko rart

bistren (adj *bisstriŋŋ, -a, -e*)
hustren, bister, sur: *haŋŋ e bisstriŋŋ me vera å daggaŋŋ*
Jf. ilbistren

bit sjå: **bett**

bite (å *bit, bit, bæt, bette*)
– bite over (*bit evve*) = bite i seg (*bit-ti-se*) = tola, finne seg i, ikkje legge imot

bitte (å *biṭṭ, biṭṭ, batt, boŋŋe*)
binde, strikke, spøte Jf. bunding
– bitte pund' *(biṭṭ-poŋŋ)* = binde nytt førføtt på skaftet av ein utsliten sokk Jf. pundbunde
– bitte oksen sin = furte, bli sur

bjerg (eit *bjærrg, bjærrj'e, bjærrja*)
naudfor i år med fôrløyse (brott, lyng, tang o.m.): *dæmm lɒt få låv å ta se bjærrg på lægmåṭa vår*
– brott og bjerg

bjerge (å *bjârrg, bjærrga*)
skaffe bjerg

bjøllkubetta (ein *bjøḷḷkubætta*)
bete, flatbrødbit med smør eller kinn-bløyte på: *seterḍæiå faṇṇ-ti ḳiṇṇbḷȉt å lagga-te bjøḷḷkubætta åt jetargutå*

bjønn (ein *bjøṇṇ, bjø'ṇṇ, bjøṇṇ'a*)
særskilt tyding: bjørn = jarnkrok (vippe) til å stramme ein kjetting med (t.d. når ein gjørder tømmerlass)
Uttrykk:
– bjønnvind = mild landvind om hausten ("så bjørnen kunne tørke mose før han gjekk i hi")
– låte bjønn = uttrykkje tvil eller mistru om ei sak eller ein person
– skyte bjønn = dette i stor fart t.d. på ski og laga stor grop i snøen
Jf. ruppe (Også om barneleik: Ein gut legg seg på ryggen med knea krøkt over seg, medan ein annan set seg på føtene hans og blir "skoten" i veg med eit kraftig spark)

bjønnarot (ei *bjøṇṇarot*)
dss tort (korgplante)

blad (eit *bḷa*)
enkelt spelkort: *ska e je eṭṭ å eṭṭ bḷa? / kasst de mȉṇṇst bḷa'e du he!*

bladskøyt (ein *bḷaṣḳɒt, -ṣḳɒt'n*)
skøyt av to stokkendar eller plankeendar ved å sage inni til midten eit stykke innpå kvar av endane og laga til eit "blad", så legg ein blada mot kvarandre på flasken og låser dei med hake eller gjennomgåande tapp eller bolt.

blakker (å *bḷakk'er, bḷakkra*)
blakre, blafre (om flagg, blad, loge)

blande (ei *bḷȃṇṇ, bḷaṇṇå*)
1. væskeblanding
2. betongblandar

blank i målet (*bḷaṇṇk e måḷa*)
med lys stemme

blankaure (ein *bḷaṇṇk-ɒre, -ɒriṇṇ)*
sjøaure

blankstete (ei *bḷaṇṇkstȇt* sjå stete)
yngel av laks og sjøaure

blare (å *bḷȃr, bḷara*)
veifte, blada, breie ut papir o.l.: *haṇṇ bḷara opp hoṇṇerkroneṇṇa / e hørre kåṛ 'ṇ siṭṭ å bḷara me aviså*
– blare øre = lea på øyra, reagere: *haṇṇ bḷara 'ḳe ȏr / ho bḷara 'ḳe ørånṇ sommå ka e sa*

blasker (å *bḷassk'er, bḷasskra*)
blaskre, plaske, skvalpe

blaut (adj *bḷȉt*)
1. blaut, våt (NB! ikkje mjuk)
2. finfølande, veik

blaut- sjå også: **bløyt-**

blaute (å *bḷȉt, bḷɒta*)
1. gi seg, gi opp, ikkje orke, vera for veik: *e ha tæṇṇt me åt skoj'a, mænn de vaṛṛṭ så støkkt ver att e bḷɒta / bḷɒta di atoṇṇ fær vera?* (går de under tak for veret?) / *dæmm he vesst bḷɒta-hæm-att*
2. bløyte, gjera blaut

blautfis (ein *bḷɒtfis, -fis'n*)
nedsettande nemning for den som er for veik Jf. blauting

blauting (ein *bḷɒteṇṇ, -iṇṇen*)
ein som toler lite, blautfis
Sjå også: bløyting

blautsynning (ein *bḷɒtsyṇṇeṇṇ, -iṇṇen*) = sørleg/sørvestleg vinddrag som gir regn

blavere (å *bḷavȇr, bḷavere, bḷaveṛṭ*)
skryte, bolse og vise seg fram, særleg med å bla opp store pengar
Jf. bolse

blavering (ei *bɫavereŋŋ, bɫaveriŋŋa*)
skrytande åtferd
blegg (ein *bɫægg, bɫejj'en, bɫejj'a; bɫejje, bɫejjiŋŋ, bɫæggå*)
blegg, kile, sprengkile Jf. slå blegg
blegge (å *bɫæ̂gg, bɫægga*)
slå i blegg
bleggje (å *bɫejje, bɫejja*) = blegge
bleik (ei *bɫæk, bɫæk'a, bɫæk'en*)
om kvitklede: bleik, bleiking: *lægg kɫea på bɫæk'a!*
bleikfis (ein *bɫækfis, -fis'n*)
ein som ser dårleg ut Jf. nåskjen
bleikne tu (å *bɫæk'n-tu, bɫækna-tu*)
bli bleik, ville til å ovetta (besvime)
blekk', blekkast sjå: **blidke, blidkast**
blekkstill (adj *bɫækkstiɫɫ*)
blikstill, heilt still Jf. damstill
bleme (ei *bɫê̂m, bɫemå*)
1. blemme, bløre: *e he bɫemå på toŋŋåŋŋ, de kaɫɫa vi lygarbɫê̂m*
2. tabbe: *næi, no he e joṛṛṭ æi bɫê̂m*
blending (ein *bɫænneŋŋ, -iŋŋen*)
avlang grå blodsugar som er lett å slå, ein slags klegg
blendingsnavvar (ein *bɫænneŋŋs-*)
husnavvar, frostnavvar
blenk' sjå: **blink** og **blinke**
blese (blesse) (ei *bɫê̂s (bɫê̂ss), bɫeså*)
lys el. kvit langsmal flekk på skallen og nasen (skryten) åt ein hest
blessen (adj *bɫessiŋŋ, bɫessa*)
om sau og hest: brunstig ("finare ord"): *na tekkså e bɫessa / sa tekksåŋŋ e bɫess'n*
Jf. bekkergala
bli (å *bɫi, bɫi, vaṛṛṭ, vårṛṛṭe*)
– bli-for = komma ut for, bli plaga av: *dæmm bɫi-fær så myk̦k̦y joṛṛṭ på ækkrå å hɒsstaŋŋ / e he vårṛṛte-fær så k̦øɫe te ryjje-î̧ɫɫsk e sænaṛ-ṭi'n*
– bli-med = få til eige: *kaŋŋ va de så vaṛṛṭ-me gar'a da gammeɫfåɫɫk̦e komm-boṛṛṭ?*
blidfør (eit *bɫifør, -føre*)
blidføre, godt humør
blidkast (å *bɫekkast, bɫekkast*)
bli i godt humør att: *haŋŋ bɫekkast væɫ te-att tesst e mårrgå*
blidke (å *bɫê̂kk, bɫekka*)
gjera blid: *du må prɒ̂v å bɫekk-'å te-att / haŋŋ blekka 'å me at 'å skoɫɫ få fri e hæɫɫj'en*
blidspent (adj *bɫispeŋŋṭ*)
blid av natur: *ho e så bɫispeŋŋṭ å gɒu aɫɫvæg når 'ŋ ṣer 'å*
blindauge (ei *bɫiŋŋâu* sjå auge)
rest av ei klo bak og oppå hestleggen nedafor hykkjyllen
blindball (ein *bɫiŋŋbaɫɫ, -baɫɫ'n*)
ball utan nitjefeite i (mat)
blinder (å *bɫiŋŋd'er, bɫiŋŋdra*)
blindre, blende: *haŋŋ bɫiŋŋdra me så, ne nyṣŋø'n*
blindkjuke (ei *bɫiŋŋk̦û̂k, -k̦ukå*)
eldre nemning for leiken blindbukk
blindpotet (ei *bɫiŋŋpottet, -pottetå*)
røyksopp (truleg samanheng med ei forestilling om at røyken kunne blinde, så ungane vart åtvara mot å trakke på) Jf. fissisopp

blindrast (å *bɫiŋŋdrast, bɫiŋŋdrast*)
flimre for augo, bli blenda
blindren (adj/adv *bɫiŋŋdriŋŋ, -ra, -re, -rene* bf *-ren*)
flimren: *ho he så bɫiŋŋdra skrefft / de e så bɫiŋŋdre fær ɒuå min*
blink (ein *bɫeŋŋk, bɫiŋŋkʒ'en, bɫiŋŋkʒ'a, bɫeŋŋka*)
blinka tre
blinke (å *bɫêŋŋk, bɫeŋŋka*)
1. blinke tre som skal fellast
2. blinke, blunke med auga:
ho he bɫeŋŋka-åt-se maŋŋ æn kar, na kʒeɫɫå / haŋŋ he aɫɫ'der bɫeŋŋka fær knytnavvå
bliskren (adj *bɫisskriŋŋ, -kra, -kre, -krene* bf *-kren*)
(overdrive) blid, ” mesta *for* gau”:
”Da *vart* ho bliskra, ja!”
Jf. skripen, smøkjen
blister (å *bɫiss'ter, bɫisstra*)
blistre, plystre
blive (å *bɫiv, bɫiv, bɫæv, bɫevve*)
drukne, omkomma på sjøen
blodressen (adj *bɫodressiŋŋ, -ssa, -sse, -ssne* bf. *-ess'n*)
blodrisen, blodut (om sundskote kjøt), raud under huda når ein har skrapa seg e.l.
blodveg (ein *bɫovæg* sjå veg)
blod som har runne etter bakken
blodvikje seg (å *bɫoviḳe, -viḳje, -vikt*) = få eit lite blødande sår
blokkastøvel (ein *bɫåkkastɒvel, -stɒveln, -stɒvla; -stɒvle, -stɒvliŋŋ*)
finstøvel, skinnstøvel med fôr og avstivingslag, blokka for å få til god form (sjå HH: Streiftog i bygda s.57 og 92)
blom (ein *bɫomm, bɫomm'en*)
bregne
blott åleine (*bɫått ålæ̂n'*)
heilt åleine
blottong sjå **blåttong**
blunder (å *bɫoŋŋd'er, bɫoŋŋdra*)
blundre, blunde
bløkku (ei *bɫøkku, bɫøkku, bɫøkkuŋŋ, bɫøkkuå*)
1. blokke, hudfald under nebben på høner, øreflipp på folk
2. blokke, hengeblad på sølje
bløkt (eit *bɫøkkt*)
blykt, blaff, lysblink Jf. oppbløkt
bløkte (å *bɫôkkt, bɫøkkta*)
blykte, blikte, glimte, blafre:
jøs'e står å bɫøkkta e trekʒ'a
”Det var likhalmen frå sottesenga som blykta og brann med raude eldtunger i haustkvelden.” (HH: Brev frå barndommen s.46)
bløre (ei *bɫôr, bɫørå*)
1. blære, blemme, boble Jf. bleme
2. ufordrageleg skrytpave
bløyt- sjå også: **blaut-**
bløyte I (ei *bɫɒ̂t, bɫɒtå*)
bløyt, bløyte: *kɫeåŋŋ legg e bɫɒtåŋŋ eŋŋo*
bløyte II (å *bɫɒ̂t, bɫɒte, bɫøtʒ*)
bløyte,gjera blaut; væte
Jf. blaute
bløyting (ei *bɫɒteŋŋ, bɫɒtiŋŋa*)
det å bløyte, gjera våt:
kɫeåŋŋ legg te bɫɒteŋŋs e bekʒ'a
bløytne (å *bɫøtʒ'n, bɫøtʒna*)
blotne, bli blaut
bløytt, i bløytt (*e bɫøtʒ*)
i bløyt, til blotnings:
lægg-e-bløtʒ gammeɫkɫeåŋŋ

– *”ta lægg e me ikʒke e bḷøtḷḷ fær”* = dette bryr eg meg ikkje om, dette legg eg ikkje på meg

blåbjølle (*bḷåbjø̂lḷ, -bjøḷḷå*)
blåklokke

blåhøssukall (ein *bḷåhøssukaḷḷ*)
1. underjordisk Jf. verg
2. gjerrigknark Jf. timskrå

blåkjelkje (ein *bḷåkʒæḷḷkʒe, -kʒæḷḷkʒinn*)
blåstrupe (fugl) Jf. raudkjelkje

blåkjerring (ei *bḷåkʒærreŋ*)
hulder, underjordisk

blåsar (ein *bḷåsar*)
skøyer, villstyring Jf. gauder, sole

blåster (ein *bḷåsst'er, bḷåsst'erṇ, bḷåsst'ra*)
blåst, vind (over lengre tid): *de e nåkkålit te bḷåsst'er varṛṭ*

blåstøå (ei *bḷåsstøå*)
blåstøe, når snøen er så full av vatn at han skin i blått

blåttong (ein *bḷåttåŋŋ [bråttåŋŋ], bḷåttåŋŋen*)
flokk, skokk, brote: *de komm æn bḷåttåŋŋ me utpåkarra* (av fransk: pelotong) Jf. bråttong

bobbe (ein *bobbe, bobbiŋŋ, bobbå*)
troll Jf. busse

bobbredd = busseredd

bod sjå: **bød**

bog (ein *bog, boj'en, boj'a; bøg'er, bøg'erṇ, bogå*)
øvre del av framlem på dyr

bog (stadnamn) sjå: **baug**

boggreitre (eit *bog-græi-tre*)
bøylepar av tre utapå putene på hestegreiet

bogris (ein *bogris,-gris'n*)
den yngste i ein søskenflokk

bogskjelv (ein *bogsʒkɒḷḷv, -sʒkɒḷḷven*)
skjelving i holdet på dyr (t.d. når hesten røyner seg hardt)

boke sjå: **bøkku**

bokjen (adj *boʒiŋŋ, boʒa, boʒe, bokne* bf *bok`n*)
boken, bokna, halvtørr, ihopskrokken (om høy og kjøtt og fisk)

bokk- sjå: **bukk-**

boksgrei sjå: **buksgrei**

bolk (ein *båḷḷk, båḷḷkʒ'en, båḷḷkʒ'a; båḷḷka*)
1. bolk, bås, avdeling Jf. ålke
2. måleining for snøre (= 48 famner)

bolong (ein *båḷḷåŋŋ, båḷḷåŋŋen*)
bolung, del av kleplagg som dekkjer overkroppen (bulen) så nær som armane

bolsar (ein *bållsar, bållsarṇ*)
ein som er kjent for å bolse

bolse (å *bå̂lls, bållsa*)
skryte, vera stor i ord, gjera seg stor og viktig Jf. briske seg

bolster (ein *bållst'er [bollst'er], bållst'erṇ, bållst'ra, bållstra*)
bolster, halmmadrass

bolt (ein *bå̧ḷḷt, bå̧ḷḷt'n*)
– særskilt: slå ein bolt = fotelje ei skrøne: *kaŋŋ så he ṣlijje ti de na bå̧ḷḷt'n?* Jf. stroffe, skose

bolte sjå: **bålte**

boløks (ei *boḷɒkks / båḷɒkks*)
smalkjefta arbeidsøks, kløyvingsøks (mots. bile)

bomme (ei *bômm, bommå*)
1. stor, rund sveipa treøskje med lokk til å ha ferdamat el. blautkake i, tine Jf. laup, dall, rinne
2. førlagd, diger kvinne
Leik: rulle bomme *(rôḷḷ bômm)* = ligge strak på marka og rulle nedover ein bakke

bommen (adj *bommiṇṇ, bomma, bomme, bommne* bf *bomm'n*)
tjukkfallen Jf. bomsen

bomse (ei *bômms, bommså*)
tjukkfallen, klumput kvinne: *de va nåkkå te bômms, na kjærriṇṇa hass*

bomsen (adj *bommsiṇṇ, -sa, -se, bommsne,* bf *bomms'n*)
tjukkfallen, klumput: *ho he våṛṛṭe så ḳukk å bommsa sia sisst e såg 'å*

bomtre (eit *bomm-tre*)
hespetre med flyttbare bommar (sneller) til å strekkje ut hespa

bone (ein *bone, boniṇṇ*) = bonde

bonk sjå: **bunk**

bonning sjå: **bunding**

bora sjå: **barra**

bordbikkje (ei *borbiḳḳe, -biḳḳå*)
trebukk til å støtte båt under draging

bordhald (eit *borhaḷḷ*)
bordsetning (i store selskap der ikkje alle får plass ved borda samstundes): *dæmm va kåmm'n åt aṇṇ'er borhaḷḷa*

bordjung (ein *borjoŋŋ, -joṇṇen, -joṇṇa; -joŋŋa*) = bordkniv

bordkleding (ei *bor-kḷeeŋŋ [-kḷenneŋŋ], -kḷeiṇṇa*)
veggpanel Jf. bordved, skinntel

bordknakk (ein *borknakk, -knaḳḳ'en, -knaḳḳ'a; -knakka*)
benk framfor langbord (storknakk)

bordlesnad (ein *boṛḷæssna, -læssna'n, -læssnaa*)
bordbøn

bordrauve (ei *boṛ-rv̂v, -rvvå*)
sprekk i eit båtsbord Jf. rauv

bordrevve (ei *-revvå*) = bordrauve

bordsetning (ein *boṛṣættneŋŋ*)
dss bordhald

bordskilt (ein *boṛṣḳiḷḷṭ*)
skilnad på kosten nedst på bordenden (for tenestfolk og andre med låg status) og frampå bordet (der husbondsfolket eller anna gjævt folk sat)

bordskive (ei *boṛṣḳîv, -ṣḳivå*)
bordplate

bordstett (ein *boṛṣṭiṭṭ* sjå stett)
bordfot, bordbein

bordved (ein *bor-ve, -ve'n*)
dss bordkledning

bore sjå: **børru**

borgstue sjå: **børsstuå**

bort (adv *boṛṛṭ*)
– komma bort = ovetta, besvime

bortate (prep/adv *boṛṛṭate* dativ)
bortafor, på hi sida: *svuiṇṇ går på bæt boṛṛṭate æḷḷv'en* Jf. hitate, innate

borte (adv *bôṛṛṭ*)
særskilt: i uvett, bevisstlaus, besvimt

bortgjeven (adj *boṛṛṭjevviṇṇ, -jevva, -jevve, -jevvne* bf *-jevv'n*)
håtteslaus, tankespreidd, fordrøymd, oppgjeven, passiv: *ståṛ ḍu deṛ ṣå aḷḷdeles boṛṛṭjevviṇṇ*?

bortheft (eit *boṛṛṭhæfft*)
noko som heftar ein, tidsspille

bortliggjarku (ei *boṛṛṭlijjarku*)
ku som ikkje kjem heim frå beitet om kvelden

boss (eit *båss*)
boss, rusk: *e dag va de tå-'nå båss'e* = i dag hadde han pynta seg

bosse pund (å *båss-poŋŋ, båssa-*)
strø under dyra med boss: *he di båssa-poŋŋ åt gris'a?* Jf. strø pund

bosse seg (å *boss'-se, båssa-se*)
legge seg, laga seg bøssu:
vi båssa-åss-ne åt natt'n

bossgrei sjå: **buksgrei**

bot (ei *bot, bot'a, bot'n; bøt, bøt'n, botå*)

botten I (ein *bått'n, bått'n, bått'na, båttne, båttniŋŋ, båttnå*) = botn

botten II (å *bått'n, båttna*)
botne, nå botnen:
de båttna 'ʒe mat ti 'nå

bottenbror (ein *bått'n-bror*)
tjukktarm

bottenskor (ein *bått'n-skor, -skoṛ'ṇ*)
1. botnskurd, nerkant (botntelne) i ei kastenot, der søkkene er festa
2. skjering av tynnebotner

bottenspækje (å *bått'n-* sjå spækje)
botnfryse

botvon (ei *botvon, -vona*)
"reparasjonsmulighet":
na der broʒ'a e de iʒʒe botvon ti.
Er det botvon? = Kan det vølast?

bra (adv *bra* ubøygt)
snill, godlyndt: *ho va ænar bra*

bra nau (*bra'-nɒu*) = bra nok Jf. nau

bradd (ein *braḍḍ, braḍḍ'n*)
kant: *du må ta de braḍḍ færre* = du må halde jamn kant / *ṣlå me jå attme åkerbraḍḍa* = slå med ljå attmed åkerkanten / *trøå står nemme æłłvabraḍḍa / du ska ita braḍḍ tå grɒt'a* = eta bradd (tverrkant) av grauten

brande (ein *barŋŋe, braŋŋiŋŋ*)
ein som er fyrau og sterk, framfus og styrlaus (t.d. graokse, også ein kar)

brang (ein *braŋŋ, braŋŋ'en*)
tverrsnurle som får hesjetråden til å breste, "engelskmann"

bratte (ei *brâtt, brattå*)
brattlende, halling: *de e toŋŋviŋŋṭ å ha åk'er ni se brattåŋŋ*

brattlende (ei *brattlêŋŋ, -leŋŋå*)
bratt terreng

brattrøsta (adj *brattrøssta*)
om hustak: med høg, spiss takvinkel (mots.: flatrøsta)

braut (ei *brɒt, brɒt'a*)
1. oppgraven veg 2. bakkekam
Stadnamn: Sandbrauta

bravate I (ei *bravât,-vatå*)
helst ironisk: storverk, storslege påfunn: *he du hɒṛṛṭ sakkt tå sa sîsst bravatå hass? / haŋŋ for me nå oŋŋele bravatå e by'n*

bravate II (å *bravât, -vata*)
fara med påfunn (ironisk):
haŋŋ for å bravata å joṛ-ṣe-te

bree (å *brê, bree, brædd* trans)
bræ, smelte, få til å bråne

bregd I (ei *breggd, breggd'a*)
tynnekant: *tyŋŋå va fyłłt opponŋ breggd'a* Jf. logg

bregd II (eit *breggd, breggd'e*)
avslutninga på ein nesting (der ringen vart slutta)

bregdanesting (ein *breggdanesstеŋŋ*)
nesting med dobbel lykkje til å tre låsepinnen gjennom

bregde (å *brêggd, breggda*)
1. flette korger av vidjepist (også om å flette band av tråd)
2. laga flettemønster av ei rad parallelt oppspente trådar som er festa i begge endar (utan bruk av innslag som i vev) Jf. flammaband
3. briske seg, syne seg fram, fara med store fakter

breiar (ein *bræiar, bræiaṛṇ*)
person som breier gras i slåttonna: *æn døkk'ti bræiar skoḷḷ fʊṭṭje tri ṣlåttakarra*

breidd (ei *breḍḍ, breḍḍ'a*)
i breidda med = jamsides, på sida av: *næi, no feṛ ḍu e breḍḍ'a me saŋŋ'hæt'n / haŋŋ for å vea e breḍḍ'a me væj'a* Jf. frammed

breilett (adj *bræilett*)
breileitt, brei i ansiktet

breilokkabrok (ei *bræilåkka-* sjå brok)
gammaldags bukse med klaff og utan buksesmekk

brekkel (eit *brekk'eṭ, brekk'ṭe*)
brikl, skipl, ugreie, hindring, avbrot: *de komm brekk'eṭ ti*

brem (ein *bræmm, bræmm'en*)
sterk smak eller lukt, t.d. sildbrem

bremmen (adj *bræmmiŋŋ, -mma, -mme, bræmmne* bf *bræmm'n*)
med sterk smak, ram

breng sjå; **bring, bringe**

brennar (ein *breŋŋar*)
den som har ballen når dei brenner ball

brenne ball (*breŋŋ baḷḷ*)
leike ein tradisjonell ball-leik: ein brennar og minst 3 spelarar med kvar si spøå i kvar si høllu (Sjå artikkel om leikar bak i boka)

brenne I (ei *brêŋŋ, breŋŋå*)
stad der det har brunne (helst skogbrann)

brenne II (å *brêŋŋ, breŋŋe, breŋŋt* trans.) = brenne
– JB var fiskarkompis med politimeisteren og viste han rundt i bygda. Det rauk frå murpipene i alle hus. Da sa JB: ”*her breŋŋe dæmm e aḷḷe hus så ner så præsst'n å lænnsma'ŋŋ, dæmm e de e så breŋŋe åt*.” Jf. brinne (intrans)
– brenne med seg = brenne seg fast, bli skove i botnen på kokekar: *de lokkta mes'sebreŋŋt! / e e så reḍḍ ne grʊt'n breŋŋe-me-se*

brennhøttu (ei *breŋŋhøttu, -høttu, -høttuŋŋ; -høttuå*)
brennhette, brennesle

brennmål (eit *breŋŋmåṭ*)
skothald, skotmål

brennved (ein *breŋŋve*)
ved til brensel

brett (eit *brætt*)
1. brett 2. skitupp Jf. meibrett

brette (å *brætt, brætta*)
brette, falde: *brætt-opp krajiŋŋ / ho brætta te sies dynå*

brettstokk (ein *brættståkk*)
reiskap til å bøye skitupp med

breå (ei *breå, breå*)
stad der det brånar Jf. solbreå

brik (ei *brik, briḳ'a, briḳ'en; brik'er, brik'eṛṇ, brikå*)
låg skiljevegg av fjøler (fastspikra, eller lause i sporfeste for endane), helst på låve: <u>låvbrik</u>. Også planke som kan festast med naglar oppe og nede, som doble låvedører blir hekta fast i med krok: <u>dørabrik, låvbriksfjøl</u>. Jf. <u>beitski</u>

brillhusveå (hokj flt *briḷḷhusveå*)
”vyrke” til brillehus (ironisk: ”Høgg du brillhusveå?” – til den som høgg for smått tømmer)
Jf. <u>veå</u>

bring (ein *breŋŋ, briṇṇ'en, briṇṇ'a*)
bringebærbusk: *de błi bra me ber på briṇṇ'a e år / vi ska płaṇṇṭ breŋŋ åvvaʒær vejj'en*

bringe (ei *brêŋŋ, breŋŋå*)
bringe, bryst: *haṇṇ fekk skått'e miṭṭ e breŋŋåṇṇ, joṛṛṭ'n / fågg'ełn va bronsprekłått e breŋŋåṇṇ*

bringkoll (ein *breŋŋkåḷḷ, -kåḷḷ'n*)
bringekoll, kuvningen fremst over brystet på store dyr: *oksiṇṇ ha revve se syṇṇ frammi breŋŋkåḷḷa*

brinne (å *briṇṇ, briṇṇ, braṇṇ, broṇṇe* intrans)
brenne Jf. <u>brenne</u> (trans)
– brinn-ti = begynne å brenne: *ṣå omm de braṇṇ-ti e åmmn'a!*
– brinn-tu = brenne ut, slokne: *jɒu, de braṇṇ-ti, mænn det he broṇṇe-tu-att*

brisk (adj *brissk*)
stram og kry, bratt og baus

briske seg (å *brissk se, brisska se*)
gjera seg viktig, gjera seg til, te seg brautande

briskjen (adj *briṣṣḳiṇṇ, -ṣḳa, -ṣḳe, brisskne* bf *brissk'n*)
stor og svær (også om veremåte: som gjer mykje av seg, framfus): *ta va brisskne karra!* Jf. <u>brøskjen</u>

brok (ei *brok, broḳ'a, broḳ'en; brøk'er, brøk'eṛṇ, brokå*)
brok, bukse

brokforlova (adj *brok-færlavva*)
med ”fast følgje” (før forloving)

brok-kil (ein *brok-ḳil, -ḳil'n*)
buksesmekk

broklokk (eit *broklåkk, -låḳḳe*)
klaff i skrevet på buksa
Uttrykk: å løyse broka

brokksliten (adj *bråkk-ṣlettiṇṇ, ṣłetta, ṣłette, ṣłettne* bf *ṣłett'n*)
som har slite på seg brokk

broklår (eit *brok-lår*)
buksebein frå skrevet og ned

brokrauv (ei *brokrɒv, -rɒva*)
buksebak

brok-skit (ein *brok-ṣḳit, -ṣḳit'n*)
nøttehams med to nøtter
Jf. <u>huskjerring</u>

broktak (eit *brok-tak*)
ein slags brytekamp (der motstandarane tek tak i <u>broka</u> åt kvarandre Jf. <u>famntak</u>

brom (eit *bromm, bromm'e, bromma*)
jarnskrot

bron (ei *bron, bron'a, bro'n*)
brun, kant på eit høgdedrag, fjellkam

brontro (eit *bron-tro, -troe*)
tro som ligg ytst mot takufsa (langsgåande for at det lettare kan skiftast ut. Resten av troet på gamle torvtak ligg på tvert av åsane med endane mot mønet.)

brote sjå: **bråtta**

brott I (eit *brått*)

1. dyrkingsfelt der ein bryt jord: *heḷḷ-'n-på boṛṭi bråtta eŋŋo?*

2. stad der elvestraum grev ut jorda: *æłłv'a grev så besætt' ni bråtta*

3. stad i elveløp med overgang frå still høl til sterk straum

4. beinbrott, brottstad: *haŋŋ he iḷḷṭ eŋŋo e bråtta / de e faṛḷe fær att de e brått e fot'a*

5. kvist av lauvtre som vart bruka til for i vårknipa Jf. bjerg

6. også: på brott = til gagns, så mykje ein greier: *di he greppe dåkkå an på brått, ja, karra! / oppi gar'a, der ṣle dæmm å heṣṣa på brått e år*

brott II (ein *brått, brått'n*)

stutt, sterk stong til å flytte tunge ting med (t.d. tømmerstokkar) Jf. handspik, spett, våg, hakabrått

brottfør (eit *bråttfør*)

halvhardt snøføre som ein bryt gjennom Jf. øståfør

brotthogg (eit *bråtthågg, -håjje*)

utsliten el. skamfaren øks som blir bruka der ein ikkje vil skjemme ut annan reiskap, t.d. til å hogge av røter når ein bryt nyland

brottong sjå: **blåttong**

brudfolk (eit *brufåṭṭk, -fåṭṭkẹ*)

brurepar

brukande (adj *brukaŋŋ*)

brukbar: *børṇå e brukaŋŋ te maŋŋt*

brukeleg (adj *brukele*)

vanleg, som er skikk og bruk: *de e ikkẹ brukele å pårra nase når 'ṇ e bôṛṛṭ* (Men: brukbart = brukande)

brun sjå: **bron**

bruraloft (eit *bruralåfft*)

"brudesuite", sengrom og gåverom for brudfolkjet

bruramesse (ei *bruramæ̂ss*)

brurevigsle

bruse (ein *bruse, brusiŋŋ*)

bunt av samanknytte kornstrå (aks) som vart sanka på åkeren når kornet var skore

brusle (å *brûḷḷ, bruḷḷa*)

brutle, dragast med noko arbeid

bruttu sjå: **brøttu**

brye sjå: **bryå**

brykkja (å *brykkja, brykkja*)

brytja, bryte, velte, få noko gjort med stor kraft: *brykkja-te-rætt*

brykkjagamp (ein *brykkjagammp*)

dss brykkjar

brykkjar (ein *brykkjar, brykkjaṛ'ṇ*)

brytjar, ein som er brykkjen

brykkjasam (adj *brykkjasamm*)

brytjasam, som bryt eller tvingar seg fram Jf. brykkjen

brykkjaverk (*brykkjaværrk, -værrkẹ*)

dss brykkjing

brykkje (ei *brykkje, brykkjå*)

dss brykkjar

brykkjen (adj *brykkjiŋŋ, -kkja, -kkje, -kkjene* bf *-kkjen*)

brytjen, som bryt eller tvingar seg fram Jf. brykkjasam

brykkjing (ei *brykkjeŋŋ, brykkjiŋŋa*)

brytjing, brykkja åtferd, brykkjaverk

bryndall (ein *bryndaḷḷ*) = brynstokk

brynn (eit *bryŋŋ*)

brunn, brønn

brynnbukk (ei *bryŋŋbokk, -bokkẹn*)

grabukk (om ein kar)

brynnbøtte (ei *bryŋnbôtt*)
1. bøtte til å heise vatn or brønnen
2. bøtte til å brynne husdyra med

brynne (å *brŷnn, bryŋna* med dativ)
1. brynne, gi husdyra vatn:
vi bryŋna ku'nå færre vi streŋna
2. vise brunst

brynntid (ei *bryŋn-ti*)
brunsttid Jf. brynne 2

brynstokk (ein *brynståkk, -ståkken*)
dss brynstromp og bryndall
– særskilt: gjera brynstokkar = tala bakvendt (LH: Kring gamle Tovadal, s.47), tala kleis

brynstokkskjettu (ei *-skettu* sjå skjettu)
utskiting av stress når urøynde slåttakarar vart skårjaga

brynstromp (ein *bryn-strommp*)
kopp til å ha brynet i (hengande i beltet)

bryst sjå: **brøst**

bryte (å *bryt, bryt, brvt, bråtte*)
særskilte bruksmåtar:
–bryte fram = ha fram mat: *næi, du skolł ikke ha bråtte framm slik åt åss! / ho brvt-framm så te jæsstbø*
– bryte pund = eta før måltidet:
he di bråtte-poŋn e økkt'n?
– bryte-på = gå til verks med stor energi: *dæmm brvt-på å kvr-hæm marrkahvy tu slettå*
– bryte seg små = småkle seg

brytj- sjå: **brykkj-**

bryå (ei *bryå, bryå*)
brye, grisetrau, avlang matkopp åt dyr Jf. età

brød (eit *brø*)
1. småbrød, smultbrød = småkaker
2. gjærbrød
3. flatbrød
(Men *ikkje* blautkake, heller ikkje vanleg brød til å laga brødskiver av, det heiter *kâk*)

brøgde (ei *brôggd, brøggdå*)
brugde, trestykke, tverrtre som atterenden av remmane på ein slede er festa i (Sjå artikkel om hest og utstyr bak i boka)

brøkkja sjå: **brykkja**

brølar (ein *brølar*)
1. ku som er konstant i brunst utan å ta kalv
2. grovt mistak Jf. bleme

brøllopp (eit *brøllåpp*) = bryllaup
– be te brøllopps = gå med oppbretta skjørtekant

brølloppsskyld (adj *brøllåps-skyll)*
som er så nærskyldt eller så nær nabo at ein blir beden til bryllaups Jf. beiningsgrend

Brønnill (namn *brønnilł*) = Brynhild

brøskjen (adj *brøssskinn*)
dss briskjen (Stadnamn: Brøskja, Brøskjåa) Jf. bysten

brøsne (ei *brøss'n, brøssnå*)
brosme (fisk)

brøstbarn (eit *brøsst-ban*)
barn som får morsmjølk

brøstduk (ein *brøsst-duk*)
skjortebryst (”fuskebryst”)
Herme: ”Rau brøstduk og røytt blo – store navva og makt fær to!” (sagt om todalingar)

Elektro ***Baskjinn og brykkjinn, rafsinn og rykkjinn, snedau og snykkjinn, – men torrinn og tykkjinn, nei, va det så lekt!***

brøstfeldig (adj *brøsstfeḷḷdi*)
om gamle hus: til nedfalls (av *brest*, truleg frå dansk)
brøstveå (ei *brøsst-veå* sjå veå III)
brystve, halsbrann
brøttu (ei *brøttu, brøttu, brøttuṇṇ; brøttuå*)
brote, nedbroten utgard, krøttertråkk over risutgard
bråen (adj *bråiṇṇ, bråa, bråe, bråne* bf *brå'n*) = smelta, brædd, flytande: *smɒr'e e bråe*
bråke I (ei *brâk, bråkå*)
reiskap til arbeid med t.d. lin el. skinn (skinnbråke, linbråke, lerbråke)
bråke II (å *brâk, bråka*)
1. elte, knøe, kna: *brâk smɒr, brâk ṣḳiṇṇ*
2. bråke seg, bruke kroppen hardt: *hæsst'n bråka-se på romma / e lyt brâk-me så e iḳḳe steṛṇa vækk*
3. laga støy
brånne (ein *brånne, brånniṇṇ*)
1. brune, eld, loge, at noko brenn: *de e brånne e åmmn'a / hyv raṣṣḳ'e på brånniṇṇ!*
2. hete i kroppen: *de e ṣlik brånne e fotå min*
brånøytes (adj/adv *brånøytes*)
mellombels, provisorisk: *ta e bærre te brånøytes / de e ṣlekkt brånøytes arrbei*
brått- sjå: **brott-**
bråtta (ein *bråtta, bråttaṇṇ, bråttå*)
brote, stor mengd
bråttong (ein *bråttåŋŋ*)
dss blåttong
buhamn (ei *bu-hammn, -hammna*)
hamning, beitemark
bukgjord (ei *buk-jor, -jora*)
reim under buken på hesten (greie)
bukk (ein *bokk, boḳḳ'en, boḳḳ'a; bokka*)
1. geitebukk (hanndyr)
2. trekonstruksjon, støtte t.d. sagbukk Jf. trebukk
3. lita trebru (stadnamn)
bukkstø (eit *bokk-stø*)
skråspenne under ein røstbukk i ein bygning
buklott (ein *buk-lått, -lått'n*)
feitt, tunt og slamse fiskekjøtt nedst på buken
bukrammel (eit *bukrammeṭ*)
rumling i magen når ein er svolten
buksgrei (eit *bokks-græi / boss-græi*) (oftast flt *bokks-græia*)
buksegreie, buksesele
Sms. eit buksgrei-par
bulderbasius (ein
bultren (adj *buḷḷtriṇṇ, -tra, -tre, -trene* bf *-tren*)
ustø og tokkelføtt, uvøren og klossåt i gangen, som går seg borti og støyter på ting Jf. snultren
bunding (ein *boṇṇeŋŋ, boṇṇiṇṇen*)
bunding, strikketøy: *ska tru kvar e he lakkt frå me boṇṇiṇṇen? / e får fær-ḷit'e gan åt se høssuboṇṇiṇṇa*
Jf. auke, felle, kaste opp
bundingsgarn (eit *boṇṇeŋŋs-gan*)
bundingsgarn, strikkegarn
bundingsstikke (ei *boṇṇeŋŋs-stêkk*)
bundingsstikke, strikkepinne
bundingstrøye (ei *boṇṇeŋŋs-trɒ̂y*)
dss strikkatrøye
bunk (ein *boŋŋk, boṇṇḳ'en, boṇṇḳ'a; boŋŋka*) = bunk, bulk
bunke (å *bôŋŋk, boŋŋka*)
slå bulkar, slå bunkar

bunkje (ein *boŋnʒe, boŋnʒiŋŋ, boŋnkå; boŋŋka*)
bunke, lad av tynne ting
bur (eit *bur, bur'e*) = stabbur
burkjen (adj *buṛrʒiŋŋ, -ʒa, -ʒe, buṛrkne* bf *buṛrk'n*)
om personar: med grovskoren utsjånad Jf. skruppen, grovslegen
bursrot (ei *buṛṣ-rot*)
stolpar under eit bur
buråk (eit *buråk, -råʒe*)
krøtterstig, gang mellom utmark og innmark
buskap, gi til buskaps (*ji te buskaffs*)
gje gåver til nygifte som skal sette bu
buskappa (å *buskappa*)
1. halde hus, ha eige hushald: *dæmm buskappa på set'eṛṇ e to år tesst dæmm fekk bøggd se ægne hus*
2. ordne opp, greie: *haŋŋ greḍḍ nå å buskappa me sa oŋŋå*
buskapsgåve (ei *buskaffsgâv* sjå gåve)
bryllaupsgåve Jf. gi til buskaps
busse (ein *busse, bussiŋŋ*)
1. busse, troll, utyske
2. nasebusse (storkna snør), tobakksbusse (skråtobakkstugge)
3. kamerat
busseredd (adj *busseredḍ*)
lettskremt (helst bruka med nekting: *haŋŋ he alḷd'er vårre busseredḍ*)
busseronk (ein *-roŋŋk, -roŋŋʒen*)
arbeidsbluse av dongeri (med knepping heilt ned)
bussleiv sjå: **bustleiv**
busthevvill (ein *busst-hevviḷḷ* sjå hevvill)
reiskap med handtak og tverr eller bøygd egg til å raka busta av slaktegrisen med (skrap *med* busta)
bustleiv (ei *busslæv, busslæva*)
bekatrådlengd med bust i begge endane til å træ gjennom holet etter sylen (skomakar-term)
bu-så (ein *bu-så* sjå så)
stor tynne el. stamp som stod i fjøset, der brynningsvatnet åt husdyra vart lunka
butt (adj *buṭṭ*)
tverr, nuv (mots. spiss)
butte (å *bûṭṭ, buṭṭa*)
støyte med noko el. mot noko tvert og tjukt (butt)
Også: Det buttar imot = ein møter motstand
buttull sjå: **bøttull**
by (å *by, by, bɒu, bøe*)
– by-fal = by fram til sals: *haŋŋ bɒu-faṭ gaṛ'n da 'n vaṛṛṭ dåṛḷiŋŋ / haŋŋ he bøe-faṭ skoj'en åt kaŋŋ så viḷḷ ʒøp / skoj'en e faṭ-bøiŋŋ*
– by te = tilby: *haŋŋ bɒu-te at dæmm koŋŋ bŷt lekkt / haŋŋ he bøe-te å lætt dæmm få fri væg-rætt*
Også: *haŋŋ bɒu-te åt sommå kaŋŋ de va* = utfordra til slåsting
"Han va tong å få overtala te by-nå te." (HH: Famntak, Vårsøg s.195)
bygd (ei *bøggd* genitiv: *te bøggdaŋŋ*)
bygdamann (ein *bøggda-maŋŋ*)
ein frå bygda, mots. utabygdes folk, embetsfolk eller byfolk
bygdarykte (eit *bøggda-røkkt*)
bygdesnakk

bygdaskreme (ei *-skrêm, -skremå*)
person til skremsel og avsky
bysens (adj/adv *byss'ens*)
urban, med by-vanar: *de he vårrṛte så byss'ens kreŋŋ aḷḷa bøggde*
bysten (adj *bysstiŋŋ, -ta, -te, -tne*
1. kvass, avvisande, brysk
2. kry, karavoren
byt (eit *byt*)
byte, grenseline mellom eigedommar: *vi æg te bytes me Utigar – ga-opp byt* = fastsette grenseline
bytarbeid (eit *byt-arrbei*)
å gjera arbeid for kvarandre utan mellomlag i pengar
Uttrykk: Den eine beina gjer den andre fal (*deŋŋ æ̂n bænå jær ḍeŋŋ aŋŋ'er faṭ*)
bytast med (å *bytast me, bytest, byṭṭest*) = ta kvar sin tørn
byte tu (å *byt-tu, byte, byṭt)*
1. dele frå, avgrense, skilje frå: *dæmm he byṭṭ-se-tu kår / ska vi byt-tu frammoŋŋ-sɒuiŋŋ?*
2. stikke seg ut, vera annleis: *du væt e byṭṭ-me-tu, e så va e gammeṭ-kṭeå / haŋŋ byṭṭ se nå tu på læŋŋ'n kaṛ 'ṇ komm*
bytstein (ein *byt-stæn*)
grensemerke, merkestein
bægje (å *bæje, bæje, bækt*)
vera i vegen for nokon, stengje, hindre:
no viḷḷa e iḳḳe bæje 'n læŋŋer
bær (ei *ber, ber'a, beṛ'ṇ; bere*)
bær: *bṭå'ber, soṭ,ber, briŋŋ'eber*
bær-, bærr- sjå: **ber-, berr-**
bæt-, bætt- sjå: **beit-, bett-**

bød I (eit *bø, bø'e*)
bod, tilbod, priskrav: *ha te bøaŋŋs* = ha tilbod om / *ta 'n på bøa* = slå til, godta eit tilbod
bød II (ei *bø, bø'a*)
bod, melding, beskjed: *få framm bø'a* = få fram beskjeden Jf. å gi attrabød = å seie opp ein avtale
bødfal (adj *bøfaṭ*)
bodfal, fal, som tilbyr noko
bøgd- sjå: **bygd-**
bøkje (å *bøḳe, bøḳe, bøkt*)
bøkje seg ned = laga seg plass til å sitte eller ligge (litt uvøren måte)
bøkku (ei *bøkku, bøkku, bøkkuŋŋ; bøkkuå*)
boke, innvolsfeite, feittlag mellom bukhinna og innvolane på dyr
Sms. bøkkufeite (*bøkkufæ̂t*) Jf. ister, nitje
bøklen (adj *bøkkṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, bøkkṭene* bf *bøkkṭen*)
trassig, bakvendt, klossete:
e 'n lik bøkkṭiŋŋ så 'n he vårre?
– eŋŋda bøkkṭenar! /
stat iḳḳe der å varra bøkkṭa!
– dæmm e lekk'så bøkkṭen, dæmm.
bøklåt (adj *bøkkṭåt*) = bøklen
bølje sjå: **belje**
bønnøtt (eit *bønnøtt*)
tulltre, sprøn, kvinnfolk med lite meining i, også om dyr (kanskje frå svensk = naut?)
bør I (ein *bør, bøṛ'ṇ*)
skyldnad, moralsk plikt:
e tøkkt iḳḳe de va miŋŋ bør /
dæmm he nå joṛṛt siŋŋ bør
bør II (ein *bɒr, bɒṛ'ṇ* NB! *ɒ*)
bør, vind til segling

børe (ei *bôr, børå*)
bør, fostersekk, livmor
Jf. kalvslægje

børne (ei *bôṛn, bøṛnå*)
børne, reiskap

børnskap (ein *bøṛnskap*)
utstyr, samling av reiskap

børru (ei *børru, børru, børruŋŋ; børruå*)
bore, hol, opning Jf. nasabørru

børsel (ei *bɒṛṛṣ'el, bɒṛṛṣlå*)
børsle, hjelperåd: *bɒṛṛṣlå e på mâŋŋ måta* (ordtak)

børsskinke (ei *bɒṛṛṣ-ṣʧêŋŋk, -ṣʧeŋŋkå*) = børsekolbe

børstuå (ei *bɒṛṛṣtuå*)
"borgstue", tenarstue (ofte bruka som namn på gardsbruk)

børt I (ein *bɒṛṛṭ, bɒṛṛṭ'ṇ*)
skyldnad, omgang, tur Jf. bør

børt II (adv *bɒṛṛṭ*)
hjelpt, berga
– bli børt med = bli hjelpt med
– gjera børt = gjera vederlag for ei teneste ein har, fått. Jf. ordtaka: "Den eine beina gjer den andre fal" og "*Ei* beine er ei anna verd". Gjera børt kan også tyde å gjera nytten, vera bra nok til noko. Jf. hyre
– stå-børt: "…ikkje tykte eg fekk så mykje at eg stod-børt på lovleg vis, så stal eg meg innpå langkammers-bordet og tok ein liten tilleggs-rasjon." (HH: Brev frå barndommen, s.45) Jf. sjølbørt

børtande (adj pres part *bɒṛṛṭaŋŋ*)
bergeleg, som ein blir hjelpt med: *ṣå omm du finŋ æn bɒṛṛṭaŋŋ fjøłeŋŋe / de e så viţţ bɒṛṛṭaŋŋ før ette ɒyå*

børte (å *bɒ̂ṛṛṭ, bɒṛṛṭa*)
berge seg, hjelpe seg
– børte seg med = hjelpe seg med
– børte seg borti = skaffe seg hjelp frå nokon som held på med det same arbeidet
– børte opp = skru opp lampeveiken
Ordtak: "Ein får børte seg som ein kan, og ikkje som ein vil."

børtre (eit *bøṛ-ṭre*) = vassgrei

bøssmar (ein *bøssmɒr, bøssmɒṛ'n*)
bismarvekt (stongvekt) Jf. pundar

bøssu (ei *bøssu, bøssu, bøssuŋŋ; bøssuå*)
bose, halmseng, sengebol

bøttgjord (ei *bøtt-jor, -jora*)
band som heldt stavane i ei trebøtte
– mæle bøttgjorder = eit spesialuttrykk i barneleiken "Vepp jeppe": mæle for korte alnemål og jeppemål

bøtthav (eit *bøtt-hav* sjå hav)
bøttehank

bøttknapp (ein *bøtt-knapp, -knappen*)
1. hankfeste på ei trebøtte
2. overført: stor gutunge, halvvokstring Jf. valsneis

bøttull (ein *bøttuḷḷ, bøttuḷḷ'n*)
flaske

Surnadal Sparebank

Når det trilla ei kron' nynå Kaibakkann e Krestjansonn, spreng det allveg ein surndaling ette og plokka ho opp.

bøverdalsklikk (ein *bøveṛdaṭṣkṭekk, -kṭiḳḳen*) = klikking av lause hæljarn oppover kyrkjegolvet

bøvergjell (ein *bøv'erjeḷḷ, -jeḷḷ'n*) noko sjeldant, noko som er vanskeleg å få tak i, noko dyrebart (eigl. sekret frå luktkjertlar på bever, bruka til medisin)
Jf. førkunn

bøyast (å *bɒyast, bɒyest, bøḍḍest*) bli bøygd, bli ståande i boge: *haŋŋ bɒyest e ryjj'a, haŋŋ far-diŋŋ å no / lea-ås'n he jevve ette å bøḍḍest så de e svåkk e taḳa*

bøye (ei *bɒ̂y, bɒyå*)
1. rund karm (tunn fjøl) rundt kvernsteinen for å hindre mjølet å drysse utfor
2. ri, anfall, fuke: *ho fekk æi tokkeṭbɒ̂y* Sms. torbøye

bøyg (ein *bɒg, bɒj'en, bɒj'a; bɒga*) bøygd form, krok Jf. baug

bøygjen (adj *bɒjiŋŋ, bɒja, bɒje, bɒgne* bf *bɒg'n*) = bogeforma

båe (pron *bå̂*) båe, begge: *ta ṣer-ut te bå̂* = dette ser ut til litt av kvart / *ta va tå bå̂!* = dette var av begge slag / *på bå̂ von'a* = på de uvisse, for alle tilfelle / *nå bå̂* = noko av kvart: *e he fir båŋŋ, de e nå bå̂, to guta å to drek'er*

bål (adj *båṭ*) bol, brunstig (om purke)

bållång sjå: **bolong**

bålne (å *bå̂ṭn, båṭna*) bolne, hovne, svelle opp

båls- sjå: **bols-**

bålte (ein *båṭte, båṭtiŋn*) bolde, svull, byll, verkekul

båløks sjå: **boløks**

bårgjeggel (eit *bår-jeggeṭ* sjå gjeggel) gynging av bårer: *e ḳeŋŋt att bår-jeggṭe bynŋt å jær mær tå'-se*

båss- sjå: **boss-**

bås-tel (eit *bås-tæṭ* sjå tel) botn i krøtterbås

D
(også j-lyd i nokre ord på dj-)

daff (adj *daff*) = slapp og likesæl

daffe (å *dâff, daffa*) drive gjeralaus

dag (ein *dag, da'n, da'ja; dagga, dagganŋ, daggå*) = dag
Vekedagane: *månndag, tyss'tag, onns'dag (mekk'dag), toss'tag, fre'dag, lɒdag, synŋdag*
– *dakks vær å vær* = verre og verre for kvar dag
– *no å daggå* = no til dags
– *kåmma tå daggå* = døy
– *kåmma-tå daggå* = bli uviss på datoen

dagalaus (adj *daggalɒs*) at tida er ute for venta kalving: *kvigå va daggalɒs e-går*

dagamon (ein *daggamon* el. *dakks'mon*) forlenging av dagen og dagslyset: *ette trætt'n-hæṭjen kaŋŋ 'n ṣå daggamon*

dagandes dag (*daggaŋŋes dag*) dag ut og dag inn, kvar einaste dag
Jf. gjerandes dag

dagsar (ein *dakksar*)
lausarbeidar
dagse (å *dâkks, dakksa*)
gå på dagarbeid utan fast avtale
Sms. dagsing
dakkel (å *dakkʹeɻ, dakkɻa*)
dakle, pusle, fikle, sløse bort:
haŋŋ dakkɻa boṛṛṭ tiʹa me iḳḳenå
dalamann (ein *daɻɻamaŋŋ*)
ein som er på tur til, eller held til i ein av seterdalane:
du e daɻɻamaŋŋ e dag, du å, ja? / he ʼn joṛṛṭ daɻɻamaŋŋ tå se?
dalasno (ein *daɻɻasno, -snoʼn*)
dalsno, kald utfallsvind som følgjer dalbotnen: *de e drykt me sa daɻɻasnoa å våraŋŋ*
dalastrupe (ein *daɻɻastrupe, -strupiŋŋ*) = innsnevring av dalen
dalk I (ein *daɻɻk, daɻɻḳʹen, daɻɻḳʹa; daɻɻka*)
ein som kliner utover, spiller, rotar til, også om ein som er slarken og likesæl: *haŋŋ e æn daɻɻk te farra åt / ita så du ska, diŋŋ daɻɻk!*
dalk II (eit *daɻɻk, daɻɻḳʹe*)
spill, rot, restar som er utoverklint:
tørṛk-opp-att daɻɻḳʹe diṭṭ! / her e de daɻɻk ette oŋŋå
dalke (å *dâɻɻk, daɻɻka*)
rote, spille, kline til: *no daɻɻka du på borʹe / her e de neʹdaɻɻka mjøk*
dall (ein *daɻɻ, daɻɻʹn*)
rund, lagga trekopp med lokk (graut-ambar) eller firkanta trekopp med skråhengsla lokk (mjøl-dall)
Jf. laup, rinne
dallblå (adj *daɻɻbɻå*) = skarp blå
dallstikke (ei *daɻɻstêkk, -stekkå*)
låsepinne til dall-lokk Jf. varsneis

dalt (ein *daɻɻt, daɻɻtʹn*)
diltar, ein som følgjer etter andre
Sms. mammadalt
damme (adv *damme*)
forsterkande: damme still = damstill
damstill (adj *dammstiɻɻ*)
blekkstill , heilt still (vatn og luft)
dan (adj *dan*)
skikka, hendt, såpass før, slik
voren: *e du så dan at du får-te ta? ha du vårre så dan att du koŋŋ ha jpɻɻṭ me? / ho va iḳḳe så dan te sa arrbeia*
dangel I (eit *daŋŋʹeɻ, daŋŋʹle*)
slikt som det ikkje blir noko etter
dangel II (å *daŋŋʹeɻ, daŋŋɻa*)
dangle, drive utan å få til noko
dangelbær (ei *daŋŋeɻber, -bera*)
testikkel, kodd
danglen (adj *daŋŋɻiŋŋ, -ɻa, - ɻe, daŋŋɻene* bf *daŋŋɻen*)
som ikkje får til noko
dangt (ubøygt *daŋŋt*)
dank, gjeraløyse:
de e bærre daŋŋt vi fer me
– drive dangt = gå gjeralaus
dangtalaus (adj *daŋŋtalɒs*
gjeralaus: *e bɻi så læi tå å ṣå på na daŋŋtalɒs gutʹn*
dangte (å *dâŋŋt, daŋŋta*)
drive dank: *de bɻi ʼḳe anna heɻɻ å dâŋŋt me vi veŋŋta*
dant- sjå: **dangt-**
darra (å *darra*)
skjelve, riste (sterkare enn dirre):
haŋŋ frɒs så ʼn darra / haŋŋ darra på haŋŋå
Også: stå ustøtt: *de va så viṭṭ ʼn darra å sto*

dart (ein *daṛṛṭ, daṛṛṭ'ṇ*)
liten klump, knort: *kaṭṭv'en kressta tu se æn-når hare daṛṛṭa*
Sms. møkkjadart
darte (å *dâṛṛṭ, daṛṛṭa*)
sleppe ned klattvis
dask, nære på dask (*nere på dassk*)
nære på å smelle, på nære nippen
dassfadder (ein *dassfaḍḍer*)
ein som følgjer ein annan på do (om ungar)
daudmold (ei *dɒumåḷḷ, -måḷḷa*)
jord utan hevd og mikroorganismar
daudskott (eit *dɒuskått*)
avlivingsskott på eit såra dyr
daudøygd (adj *dɒu-ɒggd*)
med dimme, trøytte el. livlause augo
dauvhørt (adj *dɒu-hɒṛṛṭ*)
tunghørt
daver (å *dav'er, davra*)
davre, dabbe, minke (om vind, interesse o.l.)
de (ein *de, de'n*)
då (ugrasplante)
debbel (å *debb'eṭ, debbṭa*)
dible, skvample:
bøttå va så foḷḷ att de debbṭa evve
debbelfull (adj *debbeṭfoḷḷ*)
heilt full, så full at det skvamplar over: *fjøs'e e debbeṭfoḷḷt tå sɒue*
deffer (adv *deff'ær*) = difor
de-flis (ei *de-fṭis, -fṭis'a*)
pigg av då (de)
degn' sjå: **digne**
deigen (adj *dæiiṇṇ, dæia, dæie, dæne* bf *dæ'n*)
deigvoren, mjuk og kleimen
deile (å *dæ̂l, dæle, dælt*)
småskjenne (om høner: kakle og bera seg)
dekkel (ei *dekk'eṭ, dekkṭå*)
dikle, lita og klangveik bjølle:
ho hørrest mæsstå iḳḳe, na dekkṭå
deksel (ei *dækks'el, dækkṣlå*)
diksel, bøkkerhammar (hammar med hake på baksida av hammarhovudet og lita tverrøks på oversida, nytta ved bøkkerarbeid til bandkløyving og til å slå ned banda rundt tynna) Jf. teksel
dele I (å *dæ̂l, dæle, dælt*)
det vanlege ordet for å dele opp i fleire stykke Sjå også: deile
dele II (å *dêṭ, deṭa*)
1. sikle, renne: *de va eṭṭ håṭ e båttn'a så vatt'ne deṭa å raṇṇ / haṇṇ sto der snytfoḷḷ å å deṭa*
2. slevje:
tø̰ṛṛk-tå oṇṇå, haṇṇ deṭa-på-se
dele III (ei *dêṭ, deṭå*)
dæle, vass-sikle, veite, elvedal, utlaup frå droparenne – truleg i elvanamnet Vindøla (*viṇṇdøṭå*)
delje (å *dæṭṭje, dæṭṭja*)
derje, banke, slå (med stor kraft)
Jf. drembe, dryle, derje, dromme
demlen (adj *dæmmliṇṇ, -ṭa, -ṭe, -dæmmṭene* bf *-dæmmṭen*)
full i magen av for mykje vassdrikking
demmel (å *dæmm'eṭ, dæmmṭa*)
1. demle, fylle spann, flaske e.l. ved å dukke dei i væska
2. drikke umåteleg
dengn' sjå: **digne**
dengsel (ei *dæṇṇ'sel, dæṇṇṣḷå*)
dengsle, juling
dengt, få dengt (*dæṇṇt*) = få bank
dennan (pron *dennan*)
forelda form av na
denne sjå: **ne, na**

dennen (pron *dennen*)
forelda form av ne
deppill (ein *deppiḷḷ, deppiḷḷn, deppiḷḷa*)
ein som går og gjer småarbeid, kleinsleg arbeidskar, åfåttkall
Jf. fjøkkull (depel = liten dam)
derje (å *dærrje, dærrja*)
delje, dengje, banke, daske: *vi lyt dærrje-ti æn fæmm-tomm her! / de vaˈ-ʒe pire å varra lâpp når 'å jikk-lɒs å dærrje sa gammełfeḷḷ-skårpåŋŋ / vi sto å dærrja me ṣluvåŋŋ* Jf. delje, dromme
der-te (adv *deṛˈṭe*)
dertil, svært (meir enn ventande): *bæssˈfæreḷḷdra e deṛˈṭe kry tå oŋŋå / ho va deṛˈṭe fin på di*
dess' sjå: **disse**
dessan (pron *dessan*)
forelda form av sa: *da dessan to-karraŋŋ komm attåt stuåvejja, fekk dæmm ṣå att de błæŋŋt jønnå głasˈe*
desse sjå: **ne, na, te, ta. se, sa**
dessen (pron *dessen*)
forelda form av se: *e dessen tiˈn* ("i denne tid") (sjå tid)
detta (å *dætta, dætt, datt, dåtte*)
– detta-tu = om å forsnakke seg: *de datt-tu me fɒr e fekk tæŋŋt me omm*
– detta tå skafta = gå i stå, "gå av skaftet"
dettan (pron *dettan*)
forelda form av ta
dette sjå: **te, ta**
detten (pron *detten*)
forelda form av te
dettvål (ein *dættvåł, -våłˈn*)
dettvol, sluåvål, slagstokk (fremste delen) på ei sloge Jf. sluå
devel (ein *dævˈel, dævˈeln, dævˈla; dævla*) = djevel
deå (adv *deå*)
derifrå: *haŋŋ jikk deå e meddˈaksti'n*
di (pron 2. p flt *di, dåkkår*)
de: *no må di ga å lægg dåkkår!*
difor sjå: **deffer**
-diger (adj *-digˈer*)
-svanger (i sms. barndiger, kalvdiger, fåldiger)
digne (å *dêŋŋn, deŋŋna*)
1. om mjølk: skjemmast, bli halvsur
2. svelle ut, ese ut
dikle sjå: **dekkel**
dilder (å *diḷḷḍˈer, diḷḷdra*)
1. dildre, skjelve: *haŋŋ frɒs så 'n diḷḷdra* Jf. darra
2. stå ustøtt
dildren (adj *diḷḷdriŋŋ, -dra, -dre, -drene* bf *-dren*)
1. skjelvande, ristande: *haŋŋ e diḷḷdriŋŋ e måła*
2. ustø, vinglande: *ta står aḷḷt fæṛ diḷḷdre*
dille (å *dîḷḷ, diḷḷa*)
riste, lee: *lammˈe diḷḷa me spelˈa*
dilte (å *dîḷḷt, diḷḷta*)
småspringe med stutte steg
– dilte etter = følgje, vera usjølvstendig
disk (ein *dissk, diṣṣʒˈen, diṣṣʒˈa; disska*)
vette/haugfolk(lokal "slang", eigl. forkorting av underjor*disk*)

”Til slutt laut dei selje den kua som diskane ikkje unte noko”(HH: Gamalt frå Surnadal s.245)

disn (ei *disn, disn'a, dis'n*)
tunn dis: *de låg æi disn uti fjor'a*

dissarmyr (ei *dessarmyr*)
hengemyr Jf. <u>søkkjemyr</u>

disse (å *dêss, dessa*)
disse, huske

djupn (ei *juffn, juffn'a, juff'n; juffne*)
djupn: *juffn'a e stɒsst boŋṛṭoŋŋ hîn laŋŋa / he du mełṭ juffniŋŋ ti sa hæmest vattnå?*

djupål (ein *jup-åł, -åṭ'n*)
djupaste renna i elvebotnen

dobb (ein *dobb, dobb'en*)
1. dupp, blund
2. stort ytterplagg
– særskilt: ”…han mått oinn dobben så dikje skvatt.” (HH: Famntak, Vårsøg s.196)

dobbe (å *dôbb, dobba*)
duppe, sovne som snarast:
e ha så viṭṭ dobba da 'n vækkt me / e dobba-te-att på mårrgåskaŋŋta

dogg (ei *dågg, dåjj'a, dåjj'en*)
særskilte bruksmåtar:
1. liten skvett:
de e æi dågg att neppå bått'na
2:om å ruve over andre: *stat-tu dåjj'en / de va karra så sto-tu dåjj'en kvar dæmm komm*
Sms. dogglaust (*dågglɒsst*), doggløyse (*dågglɒ̂s*), doggveg

dogglabbe (ei *dågg-lâbb* sjå <u>labbe</u>)
rund kongelvev i doggvått gras

doktelere (å *dåkktelêr, -lere, -leṛṭ*)
agere dokter, prøve å kurere:
du ska ʒe haḷḷ-på å dåkktelêr på na haŋŋ'a di ʂøṭ

dolg (ein *dåłłg, dåłłj'en, dåłłj'a; dåłłga*) = latstaur, treging, seigost

dolgen (adj *dåłłjiŋŋ, -ja, -je, -gne* bf *-dåłg'n*)
døsig, tung i kroppen, lite opplagt:
ho va så dåłłja å lat e dag, sa 'å

dolp (ei *dåłłp, dåłłp'a*)
dolp, grop, lite søkk

dolpåt (adj *dåłłpåt*)
full av dolper (groper):
væ'n e dåłłpåt å il å ʒ̊ør

domkjerkjearbeid (eit *dommʒ̊errʒ̊e-*)
storarbeid, langvarig arbeid

domme (ei *dômm, dommå*)
dumbe, støv, finstøv i lufta
Sms. høydumbe, sanddumbe

domme (å *dômm, domma*)
dumbe, ryke (også om sjørokk)

dommåt (adj *dommåt*)
dumbete, full av dumbe

dompe (å *dômmp, dommpa*)
dumpe, komma uforvarande, slumpe borti

domse (å *dômms, dommsa*)
dumse, lukte på, snuse på, ta ver av: *haŋŋ dommsa på osst'n fær å ʒ̊ênŋ omm 'n va go*

donaskar sjå: **dugnadskar**

donga (ein *doŋŋa, doŋŋaŋŋ, doŋŋå*)
dunge

dongstø (eit *doŋŋstø*)
oppmoka plass i snøen til å lagre utkjørt møkk på om vinteren

doning (ein *doneŋŋ,-iŋŋen*)
kjørety

dons (ein *doŋŋs, doŋŋs'n*)
1. duns, tung dunk Jf. drons
2. dunst, ubestemmeleg luftstraum (spesielt jorddons, som ungane vart sterkt åtvara mot: Dei måtte ikkje sitte på jorda for tidleg om våren, da kunne dei få jorddons og bli sjuke)

donse (å *dôŋŋs, doŋŋsa*)
dunse, falle tungt Jf. dronse

dore (ein *dore, doriŋŋ*)
dor (til å slå hol el. slå inn spikar med)

dra (å *dra, dre, dro, drijje* part.-bøying: *drijjiŋŋ, drijja, drijje, dregg'n*)
– dra etter seg = 1 komma fram i minnet: *de dro ette-se me-'nå da 'n va hæm-kåmmiŋŋ, ka 'n ha gḷømmt*
2. få følgjer, klabbe på: *de dro ette se me litt tå kvaṛṛṭ da 'n føsst ha sætt-e-gaŋŋ me di*
– dra fykje = dra kjensel
– dra hyse (*dra hŷs*) (eller: dra storsei) = snorke
– dra på målet = svara usikkert
– dra seg til att = friskne til att: *haŋŋ he drijje-se-te-att bærre så otrule ette sa oheåŋŋ me saj'en*
– dra til svars = krevje til rekneskap: *de ska kåmma æn dag da 'n bḷi drijjiŋŋ te svaṛṣ*
– dra unna = dra høyet frå vogna til høystålet

drabbe (å *drâbb, drabba*)
slå, deise, dryle åt: *haŋŋ drabba åt-'nå evve ryjj'en*

drag (eit *drag, draj'e, draja*)
1. dragsug
2. tau til å manøvrere seglet med Jf. geitbåt (sjå bilete i "Særemne")
3. skoning på sledamei, sledastong (så bilete i "Særemne")

dragarkjelkje (ein *dragarḳæḷḷḳe*)
stor kjelke til å dra lass på

dragarstøtting (ein *dragarstøtteŋŋ*)
liten geitdoning til å dra fram ved på Jf. tømmergeit

dragarveg (ein *dragarvæg*)
vinterveg for dragarstøtting

dragarvogn (ei *dragarvåŋŋn*)
handkjerre

dragast (å *dragast, drækkst, drokkst, drijjest*)
mødast, slite, armast: *dæmm drækkst e arrmo'n / haŋŋ drokkst me sa faṛṛkåt oŋŋå*

dragdokke (ei *drag-dâkk, -dåkkå*)
nokon som dreg vekk og ikkje set på plass att (opphavleg om vette som dreg rikdom til eigaren sin)

dragje (ein *draje, drajiŋŋ, dragå; draga*)
lass på dragarkjelke, noko som ein dreg etter seg, krøtterflokk som dreg seg seint av stad

dragster (ein *drakkst'er, drakkst'eṛṇ, drakkst'ra*)
møde, strev, hefte, noko som ein lyt dragast med: *vi e kḷar tå aḷḷ sa drakkst'ra me fḷøttiŋŋen*

dragstersam (adj *drakksteṛṣamm*)
tungvint: *de va ḳøḷe drakksteṛṣammt fɒr vi fekk væg åt set'eṛṇ*

drangel I (eit *draŋŋ'eḷ, draŋŋ'ḷe, draŋŋḷa*)
1. seint, unyttig og planlaust arbeid
2. lass av strangar eller heiltømmer på støtting, som vart drege på marka
3. kjøring med drangel

drangel II (å *draŋŋ'eţ, draŋŋţa*)
drangle, gå seint, somle: *e går bærr-å draŋŋţa å daggaŋŋ*

drangeldall (ein *draŋŋeţdaḷḷ*)
ein som dranglar, somlar og skulkar

dranglen (adj *draŋŋţiŋŋ, -ţa, -ţe, -ţene* bf *-ţen*)
som er lei til å drangle, lite tess

drav (eit *drav*)
maltavfall etter ølbrygging, mask (bruka til dyrefor) Ordtak: "Når purka er mett, er dravet surt." (om den som er negativ eller mett eller for godt vant og ikkje tek imot det som bydst)

dravante (å *dravvâŋŋţ, dravvaŋŋţa*)
gå og slenge, gå ledig Jf. dangte

dravel (ein *dravveţ, dravv'eţŋ, dravv'ţa; dravvţa, dravvţaŋŋ*)
dregel, skvett bord, skøytebord på båtrip for å halde på lasta

dravle (ein *dravvţe, dravvţiŋŋ*)
sprengt og innkoka mjølk (med osteklumpar i mysa), gomme

dreft (ei *dræfft, dræfft'a*)
1. drift
2. drivkile, tynn blegg: *vi ḳile ni æi dræfft så sprekkå bţi rommar*
Jf. årette, grøtte

dreftau (adj *drefftɒu, drefftåkt*)
driftig, tiltaksam, drivande, effektiv: *dæmm e drefftɒue karra / de e drefftåkt fåţţk der-å-gar*

dreie slipesteinen (å *dræ̂i ṣlip-stæ'n, dræie, dreḍḍ*)
halde eit bryne mot slipesteinen medan han går, for å få han jamnare

dremse (å *drêmms, dremmsa*)
drimse, dragse og bera tunge ting på ein uvørden måte: *haŋŋ dremmsa å bar ne-evve aḷḷe bakka / e årrka iḳḳe dremms-me-me mær e æn gåŋŋ*

drembe (å *dræ̂mm, dræmme, dræmmt*) = slå til Jf. dryle, drabbe – drem-te = dra til:

drengjeprytt (ein *dreŋŋepryţţ* sjå prytt) = liten tenestgut

dreplåt (adj *dreppţåt*)
droplete, med små spettar i hårfargen: *e lika sa dreppţåt ḳy'n*

dreppel (å *drepp'eţ, dreppţa*)
driple, smådrype:
de dreppţa oŋŋa takå tå le-vera

drestau (adj *dresstɒu, -åkt*)
dristig, vågal, uredd: *ta va æn dresstɒu kar / ta va dresståkt joṛṛţ*
Jf. våverkjen

drev (eit *drev, drev'e*)
1. driv, noko som kjem drivande
2. tettefiber til båtar

driftau sjå: **dreftau**

drikkjaslark (ein *driḳḳaṣlaṛṛk*)
fyllefant

drikkjaslarre (ein *driḳḳaṣlarre*)
dss drikkjaslark

drikkjavatn (eit *driḳḳavatt'n*)
drikkevatn

drimse sjå: **dremse**

driple, driplut sjå: **dreppel, dreplåt**

dristau sjå: **drestau**

drive (å *driv, driv, dræv, drevve*)
– drive i koll:
haŋŋ dræv-e-kåḷḷ e sviŋŋ'a
– drive tå: *haŋŋ gţatt å dræv-tå fotå*

– drive åt: *haŋŋ dræv-åt på håṭṭkåŋŋ* Herme: Ta e kje nå' å stat' ette, sa kjerringja da ho dreiv-åt på hålkånn
– drive ein til løgnar = påstå at nokon lyg

drog sjå: **dråg**

dromlen (adj *drommṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, drommṭene* bf *drommṭen*)
1. seindrektig, somlen Jf. dolgjen
2. om himmel: svartskya
3. uklår,, dement, halvjaklen

dromme (å *drômm, dromma*)
slå tungt, slå kraftig: *haŋŋ dromma åt påṭå / haŋŋ dromma-ti æn fæmm'tomm* Jf. derje, saume 2

drommel I (eit *dromm'eṭ, dromm'ṭe*)
uthaling av tid, seindrektigheit

drommel II (å *dromm'eṭ, drommṭa*)
dromle, drøye ut tida Jf. drøle

dromse (å *drômms, drommsa*)
stønne med sakte riksande låt på utpust (om godlåt frå kyr): *ku'a låg å drommsa på bås'a*

drons (ein *droŋŋs, droŋŋs'n*)
1. druns, dunk, duns, lyd av noko tungt som fell
2. fis

dronse (å *drôŋŋs, droŋŋsa*)
1. dunke, dunse, falle tungt
2. fise

dronte (å *drôŋŋt, droŋŋta*)
drunte, gå og luffe Jf. rakkel

droparenne (ei *dråpparêŋŋ*)
takrenne

drubben (adj *drubbiŋŋ, -bba, -bbe, drubbne* bf *drubb'n*)
for stor, "overdimensjonert", over måte: *na spikarṇ e væṭ fær drubbiŋŋ åt se toŋŋ-borå*
"…ikkje rart om vi gret så drubbe" (HH: Gravøl e merradala, Vårsøg s.208)

drums-, druns- sjå: **droms-, drons-**

drunte sjå: **dronte**

dryg (adj *dryg*)
1. ferm (tjukk), for stor eller for mykje
2. masete, langdryg (som talar for lenge)
3. som varer Jf. drøgdau om mat
– dryg i veret = med mykje styggver: *haŋŋ he vårre dryg e vera, mænn no dreg 'en åt Staŋŋviḳen*

drygjast ut (å *dryjast-ut, dryjest, dryḍḍest*)
ta lengre tid enn venta: *de dryjest-ut me fṭøttiŋŋen / de dryḍḍest så leŋŋe fɒr 'ṇ komm-att*

dryle (å *drŷl, dryla*)
slå kraftig: *ho dryla åt nå me knytnævå* Jf. drembe, delje

drøft (ei *drøfft, drøfft'a*)
1. ein porsjon korn til å drøfte: *ta e nɒu e æi drøfft*
2. trau til å finreinske korn i (etter trøsking med sloge og kasting med spjeld) Jf. drøfting

drøfte (å *drøfft, drøffta*)
1. finreinske korn med å kaste det i ei drøft eller riste det i eit hærsåld
2. overført: diskutere

drøfting I (ein *drøffteŋŋ, -iŋŋen*)
dss drøft 2: trau til å drøfte korn i

drøfting II (ei *drøffteŋŋ, -iŋŋa*)
1. arbeid med å finreinske korn
2. overført: diskusjon, ordskifte

drøgd (ei *drøggd, drøggd'a*)
det at noko varer, gjer mykje av seg, ikkje øydest fort opp: *de e ʒe når drøggd ti sa ʒøp-kakåṇṇ*

drøgdau (adj *drøggdɒu, -dåkt*)
som varer, gjer mykje av seg, ikkje blir fort oppøydd (av å drygje): *de va så drøggdåkt, ta spiʒʒisiḷḷ-kvaṛṛtiḷḷe* Jf. dryg

drøkk (ein *drøkk, dryʒʒ'en*)
drikk, drykk

drøle (å *drø̂ḷ, drøḷa*)
drygje ut tida, nøle, vente
Jf. drommel

drølen (adj *drøḷiṇṇ, -ḷa, -ḷe, -ḷne*)
sein, nølen Jf. dromlen, seindrølen

drøse (å *drø̂s, drøse, drøst*)
1. småprate, samtala
2. tøse, dromle, søle bort tida

drøsen (adj *drøsiṇṇ*)
dss tøsen, drølen, dromlen

drøskopp (ein *drøskåpp*)
ein som er drøsen

dråg (ei *dråg, dråj'a, dråj'en; dreg'er, dreg'eṛṇ, drågå*)
dròg, flyttbart stativ med hjul på og sokkel for feste i båtstamnen (til å dra fiskesnøret over)
Jf. il-dråg, garndråg, vabein

dråk (ei *dråk, dråʒ'a, dråʒ'en; drek'er, drek'eṛṇ, dråkå*)
drok, jente, ugift kvinne (einerådande nemning for jente i "gamle" Surnadal) Sms. dråkabarn, dråkalag (jenteselskap), dråkunge, dråkaloft Jf. taus, vekje
– Dråka-Maret: sms. med kvinnfolknamn for å markere at ho er ugift

dråkalapp (ein *dråkalapp*)
ung og urøynd tenestjente
Jf. drengjeprytt

drått (ein *drått, drått'n, drått'a, dråtta*)
reim mellom bogtre og orering på hestgreie

du (å *du, dur, duḍḍ*) = duge

dubb sjå: **dobb**

dugnadskar (ein *donas-kar*)
deltakar på dugnad

dugurd sjå: **dure**

dule (ein *duḷe, duḷiṇṇ)*
sleiping: *haṇṇ ṣer me nå ut så æn duḷe* (også: ein duglausing)

dulerutt (ein *duḷeruṭṭ, -ruṭṭ'n*)
"dings", ubestemmeleg gjenstand t.d. ein tretapp

dulpar (ein *duḷṭpar*)
flytestake (raud), sjømerke

dult sjå: **dølgt**

dumbe, dumbut sjå: **domm-**

dump-, dums- sjå: **domp-, doms-**

dunge, dungstø sjå: **donga, dongstø**

duns- sjå: **dons-**

duppe (ei *dû̂pp, duppå*)
Jf. kløverduppe

dure I (ein *dure, duriṇṇ*)
dugurd, "lunch", dagverd
– kvile duren = kvile middag

dure II (å *dû̂r, dura*)
eta dugurd: *e he iʒʒe dura eṇṇo*

durmål (eit *durmåḷ*)
dugurdmåltid
Stadnamn: Durmålhaugen

durskvile (ei *duṛṣkvî̂l, -kvilå*)
dugurdskvile, "siesta": *oṇṇaṇṇ mått varra stiḷḷ e duṛṣkvilåṇṇ*

duske (å *dû̂ssk, dusska*)
dette, dunse, dumpe

duste I (ei *dûsst, dusstå*)
disse, huske, gynge
duste II (å *dûsst, dussta*)
disse, huske, gynge: *oŋŋaŋŋ driv boṛṛṭi dusståŋŋ å dussta se*
dvergmål (eit *dværrgmåḷ*)
ekko Jf. attljø, svaraberg
dygd sjå: **døgd**
dyke-de! (interj *dyk'ede*)
(kraftuttrykk)
dyngje (å *dyŋŋe, dyŋŋe, dønŋt*)
dyngje ned (både konkret og overført): *ska du dyŋŋe-ne nepåŋŋ på åk'ra? / dæmm dønŋt ne eŋŋ-påḷiŋŋ me stæn så 'n skoḷḷ tôṛṇ*
dæle sjå: **døle**
dæmmel sjå: **demmel**
død og driv(et) (*på dø å driv / på dø å dræv'e*) = på livet laust
døgd (ei *døggd, døggd'a*) = dygd
døgdau (adj *døggdɒu, -åkt*)
1. dygdug, dygdefull
2. kraftig, feit (om mjølk)
Jf. drøgdau
døkk (adj *døkk*) = still, svak (lyd)
døle I (å *dôḷ, dɒḷe, dɒḷṭ*)
dølje, halde skjult: *haŋŋ prøva å dôḷ-de-ne ka så ha gått-fær-ṣe / haŋŋ greḍḍ å haḷḷ de dɒḷṭ leŋŋe*
døle II (adj/adv *dɒḷe / dɒḷḷe / dæḷḷe*)
om landskap: djupt, trongt og innestengt
dølsint (adj *dɒḷ-ṣiŋŋt*)
arg, langsint, sint inni seg: *e he gått her å vårre dɒḷṣiŋŋt på me ṣøḷ fær att e for å ha me boṛṛṭi na oheå*
dølsmål (eit *dɒḷṣ'måḷ*)
– i dulsmål = i løynd, så det ikkje kjem opp

dølt (adv *dɒḷṭ*)
dult, løynt, i skjul:
dæmm for dɒḷṭ me aḷḷt / dæmm truḍḍ de skoḷḷ ga dɒḷṭ fær'-ṣe
dømling (ein *dømmḷeŋŋ, -ḷiŋŋen*)
pinne til å låse stokkane i laftevegg med (mot utgliding) Jf. frostnabbe
dømmast (å *dømmast, dømmest, dømmtest*) = dimmast, bli uklår
dømme I (ei *dôm̊m, dømmå*)
dimme, dis, vassdamp, uklår luft
Jf. disn
dømme II (å *dôm̊m, dømme, dømmt*)
dømme, vurdere:
vi he hiḷḷe-på å dømmt omm ka så ha vårre rættast å joṛṛṭ / vi he dømmt-tu me hæle græiåŋŋ
dømmen (adj *dømmiŋŋ, dømma, dømme, dømmne* bf *dømm'n*)
dimmen, dim, uklår, matt
dønn (ein *dønn (dånn), dø'nn*)
dun, drønn, tung og døyvd lyd:
e tøkkt e hɒr æn dønn me-di sommå e vakkna
dønne (å *dônn (dânn)* ubøygt)
dune, drønne: *e hɒr kår de dønn e is'a neppå vattna* Jf. dånne
dønske (å *dônnsk, dønnska*)
stelle, røkte, pleie: *de e ʒøḷe kåṛ ḍu dønnska me sa mat'a aḷḷ væg*
dør (ei *dɒr, dɒr'a, dɒṛ'n; dɒrre, dɒrriŋŋ, dɒrrå*)
1. dør, døropning
2. gang, entre (berre eintal):
de står æi bôtt uti dɒṛ'ṇ
– tu dørå = heimafrå: *kåmma se tu dɒrrå*

dørabrik (ei *dɒrrabrik* sjå brik)
dss låvbriksfjøl
dørafør (adj *dɒrrafør*)
som maktar å få opp og att ei dør:
e du iḳḳe dɒrrafør eṇṇo?
døragaul (eit *dɒrragɒṭ, -gɒṭe*)
kjefting, leven
døragått sjå: **gått**
døralem (ein *dɒrralæmm, -læmmen*)
loftsgang
døratrøkkert (ein *dɒrratrøkkeṛt,*)
dørvridar, dørklinke
dørge (adv *dørrge*)
forsterkande adverb:
de va dørrge stiḷḷt oppå låffta
døy (å *dɒy, dɒr, dø, dåe, haṇṇ e dåiṇṇ / ho e dåa / de e dåe / dæmm e dåˈn*)
døy: *ho he dåe frå'-di*
døye (å *dɒ̂y, dɒye, dødḍ*)
la matemne løyse seg opp i vatn over svak varme, også om å gjera trevyrke (korgflettingspisker, skituppar o.l) mjuke i heitvatn:
ṣlå-på pṭåtå å lat supå stât å dɒ̂y
døyve (å *dɒ̂v, dɒve, dɒft*)
døyve, lindre, slakne, mildne:
haṇṇ tyḳḳe de dɒve iḷḷskå me kaḷḷe ommṣlag / haṇṇ he dɒft på ḳɒṭṭˈa
dåe, dåen sjå: **døy**
dåle (ein *dåṭe, dåṭiṇṇ*)
”lang ting”, t.d. som eit stearinlys:
de står æn jøs-dåṭe e stakå (også: ”snørdåle”)
dålg, dålp sjå: **dolg, dolp**
dåm (ein *dåm, dåmˈen*)
dåm, svak lukt, preg, atmosfære
dåmp (ei *dåmmp, dåmmpˈa*)
dump, søkk, grunn grop:
de står vattˈn ni dåmmpå

dånn- sjå: **dønn-**
dåre (ei *dâr, dårå*)
dòre, far, løype = skidåre, andåre:
ha-de-tu dåråṇṇ! /
dårå fyk-att ette åss
Uttrykk: ”*kåmma tå dåråṇṇ*” = ”misse tråden” når ein fortel
dårlekar (ein *dåṛle-kar*)
sjukling
dårlen (adj *dåṛliṇṇ, dåṛla, dåṛle, dåṛlṇe* bf *dåṛlˈṇ*) = dårleg
dåse (ei *dâs, dåså*)
dåse, lita øskje med lokk (også kvinneleg kjønnsorgan)
dåssast (å *dåssast*)
småskjennast (med seg sjølv)
dåst med (adv *dåsst me*)
overraska, ovandotten: *e vaṛṛṭ dåsst me da e fekk hør omm na heå*
”E vart lite dåst der e derra å sto” (HH: Bastuba, Vårsøg s.203)
Jf. dått med, fortapt, fordåssa
dått med (adv *dått me*)
dss dåst med

E

(trong eller open e-lyd/æ-lyd, også ein del ord som i nynorsk blir skrivne med i)

e I (prep *e* med akkusativ/dativ)
i: *e dag, e går, e fjor, e bøggdˈn, e foḷḷ faṛṛṭ, e Suṛṇˈdaṭa / haṇṇ rætta heˈṇṇ e verˈe / haṇn ha føtˈn øvˈer e vera* Sms. *oppi, ni, atti, uti, ɒssti* o.fl. Jf. ti
e II (pron *e*) = eg
e kant (adv *e-kaṇṇtˈ*)
i kant, i koll, over ende

e lite (ub pron *e lite*)
litt, lite grann:
viḷḷ du hên̨n̨t e lite ve åt me?

ea evve (å *ea evve, ea*)
ida over, så vidt flyte over t.d. om vatn som så vidt strøymer over steinane Jf. eå

edeså sjå: **er-det-så**

ee sjå: **eå**

efta (ein *æffta, æfftan, æffta'a*)
efta(n), kveld, særleg om høgtidskveld: *vi kan̨n̨ nå væṭ iḳḳe ta-åss-te me nå ṣlekkt æn høkktis-æffta / han̨n̨ villa kåmm æn tur å juṭ-æfftan* (i sms. *æfftas-*)

eftas, i eftas (*jæfftas* samandraging av *e æfftas*) = i går kveld

eggel I (ei *egg'eṭ, eggṭå*)
styrerand under ski

eggel II (å *ægg'eṭ, æggṭa*)
egle, hisse, øse opp: *ḳæmm du hit å ska ægg'eṭ o-fre?* Jf. iglar

eggjekake (ei *ejjekâk, -kakå*)
pannekake

eggvonan (bf. fleirtal *æggvonan̨n̨*)
eggstokkane (i fuglar) Jf. lamvon

eiga (å *æga, æg, ått*)
eige: *dæmm ått iḳḳe nåṭ'a e vejj'a*

eigande (pres part *ægann̨*)
– vera eigande for = eige, ha (forsterkande seiemåte):
e e 'ḳe ægann̨ fær kaffe åt hæṭṭj'en / e he 'ḳe vårre ægann̨ fær vin̨n̨terfrakk på mâŋŋ år

eign (ei *æg'n, æg'na, æg'n, ægne*)
eign, verdifull eigedom

eignabarn (eit *ægna-ban, -bane*)
godbarn, "gullunge"

eignating (ein *ægna-teŋŋ, -tin̨n̨en*)
verdifull ting å ha

Eina (namn *æna*) = Einar

einar (adj/adv *ænar*)
einard, ublanda, einsarta, rein, tvert igjennom: *han̨n̨ drekk ænar fḷṭte / na gut'n e ænar bra* (berre snill)

einast (adv *ænast*)
– bli einast med = bli mållaus, handfallen, forstøkt:
han̨n̨ vaṛṛṭ ænast-me da okksin̨n̨ håppa evve utgaṛ'n̨ Jf. handåhavt

einbernt (adj *ænbærnt*)
einboren, utan søsken: *ho e ænbærn̨t joṛ-ṭɒs / han̨n̨ e ænbærn̨t jor-kar*

einbølt (adj *ænbøḷt*)
einsleg (gard)

einfoldau (adj *ænfåḷḷɒu, -åkt*)
einfoldig, naiv Jf. nøgg

einfores (adv *ænfårres*)
– pløye einfores = pløye heile åkeren berre ein veg

eingjerning (ein *ænjærn̨en̨ŋ, -in̨n̨en*)
tråd av *ein* tott, eintråda garn

eingong (*æn'gåŋŋ* sjå gong)
særskilte bruksmåtar:
1. i eingong = i eitt, utan oppdeling:
e græie 'ḳe mær tå sa supån̨n̨ e æn'gåŋŋ
2. med eingong = med det same, straks: *e ḳen̨n̨t 'å att me æn'gåŋŋ da e såg fjes'e 'na*

einhætta (adv *ænhætta*)
einheta, mellom kvar gong ein gløder jarnet i smiavlen Jf. hætta

eining (ei *æneŋŋ, æniŋŋa*)
– i eininga *(e æniŋŋen)* = stadig, alt i eitt: *du ska 'ʒe kåmma reŋŋaŋŋ hit e æniŋŋen å spɒr!*
– for eining (*fær æneŋŋ*) = i eininga

einkarre (ein *ænkarre, -karriŋŋ*)
einer, einebusk

einkave (ein *ænkave, -kaviŋŋ*)
dss einkarre

einkorleis (adv *eŋŋkålles*)
(mindre bruka enn:) nåleis
(nokoleis): *he du fårre eŋŋkålles så du he o-happa de? / eŋŋkålles lyt vi nå få æn eŋŋskap på di*

einkvan (pron *eŋŋkvaŋŋ / iŋŋkvaŋŋ*)
einkvan, nokon:
eŋŋkvaŋŋ da'n (hankj)
eŋŋkvar økkt'a (hokj)
eŋŋkvaṛṛṭ år'e (inkj)

einkvarslag (adj/adv *eŋŋkvaṛṣlag*)
eitkvart slag, eit eller anna:
dæmm truḍḍ de va eŋŋkvaṛṣlakks o-dyr så skremt sɒuiŋŋ

einkvarstaden (adv *eŋŋkvaṛṣṭan (eŋŋkvaṛṣtass)*)
einkvanstad: *haŋŋ to å kassta 'n eŋŋkvaṛṣtan te vægs / eŋŋkvaṛṣtan må 'n nå væṭ fiŋŋast att*

einlaug (ein *ænlɒu* sjå laug)
einelåg, avkok av einer (til reingjering)

einlengt (adj *ænlæŋŋt*)
av ei lengd, uskøytt t.d. om fjøler på ein vegg eller eit golv

einleta (adj *ænletta / ænsletta / ænlett*)
med berre ein let, einsfarga t.d. om ty

einlyge (å *ænlyg, -lyg, -lɒg, -låjje*)
ni-lyge, lyge heile tida:
eŋŋ å siṭṭa hæle kveḷḷ'n å ænlyg!

ein-nåre (ub. pron: *æn nåre*)
nokre: *de va bærre æn-nåre kaṛṛṭa på trea* (hankj) / *e skoḷḷ ha hafft æn-nåra kronå fær o-maʒen* (hokj) / *de va oppmøtt æn-nâr kviŋŋfåṭk* (inkj)

einpikking (ei *ænpekkeŋŋ, -iŋŋa*)
einmanns mineboring med hammar i eine handa og boren i hi

einskrike (å *æn-skrik* sjå skrike)
niskrike, illskrike

einsleis (adv *ænṣ'less*)
på *ein* måte: *omm vi jær ænṣ'less heḷḷ aŋŋṣ'less, så bṭi de gæṭṭe*

einslestå (adv *ænṣlesstå*)
i eins ærend utan annan grunn: *ska du farra ænṣlesstå bærre fær ḍi?*

einstakablom (ein *ænstaka-bṭomm* sjå blom)
einstape, blom (bregne)

einstann (adv *æn'stann*)
(ein-staden), langt bort, uvisst kvar:
haŋŋ for æn'stann uti ver'a / e ønnṣʒe 'n æn'stann (mots. trykklett *ein*): *å, haŋŋ e no væṭ æn stann e tøṭå min = iŋŋkvaṛṣtann*)

einstire (å *æn-stîr, -stire, -stiṛṭ*)
nistire Jf. bine

einvalen (adj *ænvaṭiŋŋ, -vaṭa, -vaṭe, -vaṭṇe* bf *-vaṭ'ṇ*)
veleigna, utsøkt, som skapt til: *viḷḷ du ṣʒærra-tå eṭṭ kak-styʒʒy åt me å, du ṣeṛ ṣå ænvaṭa ut te di*
Jf. dan

eirast (å *ærast*)
  få belegg av eir (om koppar)
eise (ei *ês, æså*)
  dss esing Jf. inneise
eiste (ei *êsst, esstå*)
  testikkel
  – særskilt: ”hunden som tygg på eista si” = ein som grev og tek oppatt heile tida (LH: Kring gamle Tovadal, s.47)
eitel sjå: **ettill**
eiterkveks (ein *æterkvækks*)
  sinnatagg Jf. kveks
eitermymaur (ein *æter-mymɒr*)
  svart eller gul jordmaur
ei-tid (adv *æiˈti*)
  eingong i tida, i gamle dagar: *æiˈti jikk æɫɫvˈa nerar bakliˈn*
eitren (adj *ætriŋŋ, -ra, -re, -rene*)
  ilter, snarsint Jf. eiterkveks
eitt (adv *eʈʈ*)
  mykje (+ adjektiv) Jf. eitt likare
eitt feitt (*eʈʈ feʈʈ*)
  på eitt ut, ikkje nøye med
eitt likare (*eʈʈ likar*)
  mykje likare: *ho va vannt′-di eʈʈ likar*
eitt mindre (*eʈʈ miŋŋˈer*)
  mykje mindre: *du kaŋŋ ta feɫåŋŋ tå eʈʈ miŋŋˈer*
eitt nøydd (*eʈʈ nødd (nødḍ)*)
  utan alternativ: *dæmm såg se væɫ eʈʈ nødd*
eitt sikkert (*eʈʈ sekkeɾʈ*)
  – få veta eitt sikkert = få endeleg svar (om ein friar som blir halden i uvisse)
eitt vars (*eʈʈ vaɾṣ*)
  – bli eitt vars = få lære nytt, få nytt syn på mangt: *e teŋnʒe nåkk ho ska bɫi eʈʈ vaɾṣ, ho å, når ’å bɫi ny-ʒærreŋŋ oppi garˈa*
eitt verre (*eʈʈ vær*)
  mykje verre: *ta koŋŋ ha gått eʈʈ vær*
eitte (ein *eʈʈe, eʈʈiŋŋ, eʈʈå*) = eitt-tal
ekker (ei *ækkˈer, ækkrå*)
  ekre, (fulldyrka) eng, attlege
ekkert (ein *ækkˈeɾʈ, ækkˈeɾʈˈṇ*)
  eike (i sykkelhjul)
el (eit *eɫ*) = eling, bye
ela (*æɫɫa*) sjå: **ala I**
eldandste (adv *eɫɫaŋŋste*)
  eldende (forsterkande om noko som går fort): *røsskattå va så eɫɫaŋŋste snaɾ ṭe å smyg-iŋŋ*
elde (å *êɫɫ, eɫɫa*)
  elde, tenne eld, verme opp: *du lyt eɫɫ-opp, ska vi bêɫɫ fær ʒpɫtˈn / e eɫɫa e bâ åmmnå / du lyt êɫɫ ne jåˈn, ska de bɫi bætt ti ’nå*
eldfeng (eit *eɫɫfæŋŋ, -feŋŋe*)
  tennved, tørr knusk e.l.
eldfør (eit *eɫɫfør*)
  samlenemning for reiskap til å slå eld med (i eldførpung)
eldførpung (ein *eɫɫfør-poŋŋ, -poŋŋen*)
  pung til å ha eldføret i
eldførøskje (ei *eɫɫfør-øṣṣʒe, -øṣṣʒå*)
  øskje til å ta med seg eldmørje i (for å tenne ny eld)
eldjønn (eit *eɫɫjøŋŋ, -jøŋŋe*)
  eldjarn, eldstål (til å slå eld med) (Stadnamn: Eldjønnbua i Folldalen)
eldmørje (ei *eɫɫmɒrrje, -mɒrrjå*)
  glødeande masse: *lægg jaɾṇˈe iŋŋi eɫɫmɒrrjå*

eldsljøs (eit *eḷḷs-jøs*)
lys frå åre, spikhylle, og generelt om kunstig lys. (mots. dagsljøs)

ele (å *êẹ̣, eẹ̣a*)
– ele tu = lyse opp etter styggvêr: *haŋŋ heḷḷ på å eẹ̣a-tu*

eling (ein *eẹ̣eŋŋ, eẹ̣iŋŋen*)
eling, bye (regn, snø)

elingåt (adj *eẹ̣eŋŋåt*)
med mange elingar

ella *(æȩ̣̣̣a)* sjå: **ala I**

ellebrann (ein *ellebraŋŋ, -braˈŋŋ*)
ringfinger Jf. hellibrann

ellest (adv *eḷḷest (eḷḷestˈn)*) = elles

elleve sjå: **ylløv**

elmellom (adv *eẹ̣-myḷḷå*)
mellom elingane Jf. elrå

elrå (eit *eẹ̣-rå, -råe* eller hokj.)
elrod, stutt opphald mellom elingane**:** *de bẹ̣i væẹ̣ jeṛṇ iḳḳe eẹ̣ẹ̣ eẹ̣-rå heḷḷ e dag*

el-sau (ein *æẹ̣-ṣau, -sɒˈn, -sɒua; -sɒue, -sɒuiŋŋ, -sɒuå*)
søye, tikse, ho-sau til avl

elskjen (adj *æẹ̣ṣḳiŋŋ, -ṣḳa, -ṣḳe, æẹ̣ṣṇe* bf *æẹ̣ṣˈṇ*)
elsken, kjælen Jf. hølen

elster, ga elster
Uttrykket ”å ga elster” frå Todalen kjem av ei stroffe om Stangvik-presten Elster rundt 1875, som skulle følgje stoppene i nysnøen etter ein kjentmann, men sette høgrefoten i venstre stoppe og omvendt

elt (ei *æẹ̣t, æẹ̣tˈa*)
opphav, begynnelse, noko å ala av, noko som kan bli til meir (mest i bf eintal: å ha elta)

elvaflaug (eit *æȩ̣̣̣vafȩ̣̣̣ɒg, -fȩ̣̣̣ɒje, -fȩ̣̣̣ɒja*)
elveflog, flaum som kjem brått på

elvafylling (ei *æȩ̣̣̣vafyḷḷeŋŋ, -fyḷḷiŋŋa*) = storflaum i elva

elvafør (eit *æȩ̣̣̣vafør*)
elveføre, så tjukk elve-is at ein kan kjøre med hest og lass

elvasno (ein *æȩ̣̣̣vasno, -snoˈn*)
kaldsno langsmed elva Jf. dalasno

elvatvart (adv *æȩ̣̣̣vatvaṛṛẹ̣*)
over elva: *isˈn he lakkt se så vi ḳæmm åss æȩ̣̣̣vatvaṛṛẹ̣*

embesveå sjå:**emnesveå**

emen (adj *emiŋŋ, -ma, -me, -mne*)
vissen, kjenslelaus (av frost e.l.) Jf. låmen, lemen
(om smak: emmen, flau)

emnesveå (ei *æmmnesveå, -veå*)
(fleire variantar: *æmmneŋŋsveå, æmmbesveå* eller *ammbossveå*)
emnevede, emne av tre, emne til finsnikring, utvalt tre til bestemt formål t.d. krok til skråspenne, skjæker, bogtre, økseskaft, båtkjøl, rakkje, reiphegd, tvørru e.l: *haŋŋ hågg-tu æmmnesveåŋŋ sin på skojˈa / du lyt læt-tu æmmnesveå fɒr du trɒŋŋ dæmm* (Utforminga av ferdig ting skulle følgje den naturlege vedretninga så langt råd, da vart tingen sterkare enn når ein bruka tilsaga emne)) Jf. andørkje

emse I (å *êmms, emmsa*)
ymse, skifte, variere: *haŋŋ emmsa me vera / vi får êmms me å ga føsst* (Også: emsast)

emse II (adj/adv *emmse*)
ymse, forskjellig:
de va emmse karra så for å smɒg kreŋŋ nåviŋŋ å net'n

emsen om (adv *emms'n omm*)
ymsen om, skiftevis:
dæmm la ståkkaŋŋ emms'n omm me graŋŋeŋŋe å digereŋŋe

emtyr (eit *æmmtyr, æmmtyre*)
eventyr

end (adv *eŋŋ*)
ende, beint, beinast:
okksiŋŋ bøkkst eŋŋ utfær hammarn / sɒuiŋŋ bøkkse eŋŋ på æłłv'a / haŋŋ la-te eŋŋ oppevve bakkaŋŋ
– end' te vers = rett til vers
– for end' = alt i hop:
haŋŋ hɒgg ne skoj'en fær eŋŋ

ende (ein *eŋŋe, eŋŋiŋŋ*)
– i enden = til endes: *de va sommå ver'e vekku e eŋŋiŋŋ* (oftast samadrege: *vekku eŋŋiŋŋ*)
– halde ti enden sin: = passe på sitt, halde på retten sin: *å, haŋŋ væt så'pass att 'n heĺĺ-ti eŋŋiŋŋ siŋŋ*
– ende i ende *(eŋŋ e eŋŋ)*= ende mot ende
Sms. urosende, grannende

endebratt (adj *eŋŋbratt*) = stupbratt

endelykt (ei *eŋŋløkkt*)
slutt, livsende, død

endereise (å *eŋŋræ̂s, -ræse, -resst*)
reise på enden

endeskyte (å *eŋŋsḱyt* sjå skyte)
gjera "salto", t.d ein stokk som går rundt 180° og landar på andre enden

endesnu (å *eŋŋsnu* sjå snu)
snu opp ned på

endestuke (å *eŋŋstû̂k, -stuka*)
sende i veg ein stokk e.l. så han støyter enden mot noko
Også: endestukast (passiv)

endskap (ein *eŋŋskap, -skapen*)
"enden på visa", resultat, avgjerd

endt fram (adv *eŋŋt framm*)
endefram, beint fram, enkelt:
de e iḱḱe så eŋŋt framm å færṣtâ̂t'

engelskmann sjå: **brang**

engjabryte (å *eŋŋabryt* sjå bryte)
overflatedyrke, ta opp steinar og slette til jorda (til slåttamark, mots. åkerbryte): *de he vårre eŋŋabråtte fɒr oppi trø'n*

engjakoll (ein *eŋŋakåĺĺ, -kåĺĺ'n*)
sølvbunke eller anna høgaksa naturgras

engjarøya (å *eŋŋarɒya*)
rydde slåttaeng

er-det-så (konj *e-de-så*)
dersom, viss: *vi kaŋŋ fɒłłjast åt e-de-så du tyḱḱe de e trøggar*

Erk (namn *eṛṛk*) = Erik

erlen (adj *eṛlinŋ, eṛla, eṛle, eṛlne* bf *eṛl'ŋ*) = ærleg

ermstaup (eit *ærrmstɒp*)
ermehol rundt skuldra på kleplagg (både på ermeplagg og vestplagg) (Når gamlekarane gjekk med brystduk, kvilte dei tommelfingeren i ermstaupet.)

ertast med (å *æṛṛtast-me*)
erte, terge: *sa stor stakkaĺĺoŋŋaŋŋ dræv å æṛṛtast me 'na*

erter (ei *æṛṛt'er*) = ert, dss etter I

ertflis (ei *æṛṛtfłis, -fłisa*)
ertekrok

erve (å *æ̂rrv, ærrve, ærrft*) = arve

esing (ei *eseŋŋ, esiŋŋa, esiŋŋen*)
på båt: tjukk list på innsida av ripbordet Jf. eise, inneise

eslamat (ein *e̥l̥̥amat*)
porsjonert mat, tilmælt rasjon

esle (å *ê̥l̥̥, e̥l̥̥a*)
1. tenkje seg til: *e̥l̥̥a du de te bøggdaŋŋ e-kvel̥̥?*
2. velja ut særskilt for nokon: *haŋŋ resst me di lakks'a e ha e̥l̥̥a åt åss*
3. rasjonere, porsjonere: *bærre ita no, her e̥l̥̥a vi iḳḳe ti fåṭṭk!*
4. leive: *vi e̥l̥̥a-att æn gobætta på von'a omm du komm-iŋŋ*

eta sjå: **ita**

ete (ei *ê̥t, etå*)
krubbe, brye, fôr-trau for dyr Jf. bryå

etter I (ei *ætt'er ætt'era, ætt'eṛŋ, ættre*) = ert Jf. erter

etter II (konj/prep/adv *ette* dativ)
etter: *vi læta ette sɒuå / de vaṛṛṭ så tommt ette 'nå far / de vaṛṛt så tommt ette 'n far komm-boṛṛṭ*
– komma etter = finne ut ved nærare gransking eller ettertanke
– vera etter nokon = komma med stadig kritikk: *ho e ette-nå al̥l̥væg*

etterbrøllopp (eit *ettebrøllåpp*)
selskap etter det eigenlege bryllaups-laget (for dei som ikkje er retteleg "brølloppsskyld" Jf. etterlag

ettergangar (ein *ettegaŋŋar*)
utkledd person som kjem ubeden i eit bryllaup

etterlag (eit *ettelag*) = etterbrøllopp

etterlatande (adj *ettelataŋŋ*)
dss etterlaten

etterlaten (adj *ettelatiŋŋ, -ta, -te, -tne* bf *-t'n*)
lite påpasseleg, likesæl, aktlaus

etterpung (ein *ætterpoŋŋ, -poŋŋen*)
ertepung, ertebelg, erteskolm

etterrakar (ein *etterakar*)
ein som finrakar og samlar opp høy som ligg att etter høylessing

etterrakster (ein *etterakkster*)
1. høy-restar som blir samla opp til slutt
2. overført: etterarbeid)

ettersetting (ei *ettesætteŋŋ, -iŋŋa*)
påtale, formaning, irettesetting Jf. åt-tal, åtsetting, skrøfte

ettill (ein *ettil̥l̥, ettil̥l̥n*)
eitel, lymfekjertel

etå sjå: **ete**

evje (ei *ævvje, ævvjå*)
stilleflytande sidegrein av elv, ofte gammalt elvefar Jf. eå, kyte

evlands (adj *ævvṭaŋŋs* av evvel)
1. til å greie: *ta e nå knafft ævvṭaŋŋs ålæ̂n'*
2. evlau (og vanlegare enn dette)

evlau (adj *ævvṭɒu, ævvṭåkt*)
evlug, sterk, dyktig: *haŋŋ e ævvṭɒu, mænn ta bṭi fær myḳḳy åt 'nå*

evle sjå: **evvel**

evve (prep/adv *evve* med akkusativ)
over: *'n he myḳḳy å farra evve, deŋŋ så he så stor gar / ska du ḳø̂r evve maṛṛḳ'a e kvel̥̥?*

evve langt (*evve laŋŋt*)
litt om senn, etter kvart, på lang sikt

evvehau (eit *evvehɒu*)
overhovud, ein som kan og veit meir enn andre, geni

evvel (å *ævv'eł, ævvła*)
evle, makte, greie, orke, rå med: *ævvła du mær? / haŋŋ ævvła kråppen siŋŋ gått, na liłł våk'en*

Evvinn (namn *evviŋŋ*) = Øyvind, Eivind, Even, Edvin

eå (ei *eå, eå*)
ide, bakstraum Jf. atteå, evje
Sjå dessutan: ea

eåfåggel (ein *eåfåggeł*) = ærfugl

eåkall (ein *eåkałł*) = ær-kall (hann)

eåsand (ein *eåsaŋŋ*)
idesand, finsand, botnfall i elv

F

fabben (adj *fabbiŋŋ, fabba, fabbe, fabbne* bf *fabb'n*)
om påkleding: tjukt og ubehageleg
Jf. faggjen

fabbrå (ein *fabbrå*)
farbror (onkel) (i omtale på same måten som særnamn: han fabbrå): *'n Stæna-fabbrå va ełłst tå søsskenå* Jf. fassess

fager (adj *fag'er* flt *fagre [fagra]* bf *fag'er*)
generelt sterkt ord for fin, velfødd, i godt hold: *dæmm e fag'er, ky'n derras, e år*

faggjen (adj *fajjiŋŋ, fajja, fajje, faggne* bf *fagg'n*)
om påkleding: tjukk, som hindrar ein i å røre seg Jf. fabben

fal (adj *fał*)
ivrig etter å selje: *e du fał på ve?*

famlen (adj *fammłiŋŋ, -łła, -łłe, fammłene* bf *fammłen*)
famlevoren, som har vanskar med å orientere seg: *'n błi rætt så fammłiŋn når vuåŋŋ sle-fæl*

famntak (eit *fammntak, -takę*)
brytekamp Sms. famntakar
Jf. frikar, by-te, fint fessen

fanga (ein *faŋŋa, faŋŋaŋŋ, faŋŋå*)
så mykje som ein kann ta i famnen: *ha ne æn faŋŋa me hæsst-hvy!*

fange (å *fâŋŋ, faŋŋa*) = fange

fangje (ein *faŋŋe, faŋŋiŋŋ, faŋŋå, faŋŋa*) = fanga (mindre vanleg)

fangskinn (eit *faŋŋskiŋŋ*)
skinnforkle for handverkar

fantast (å *faŋŋtast, -tast*)
gjera fantastykke, ha moro med: *haŋŋ for å faŋŋtast me dråkå*

fante (å *fâŋŋt, faŋŋta*)
lure seg unna, fuske ifrå seg: *no ska 'n prøv å faŋŋt-se-frå arrbeia*

fanten den same (*faŋŋt'n deŋŋ sommå*)
like nøgd, som ikkje kostar noko, ikkje gjer noko frå eller til: *haŋŋ kaŋŋ jêrŋ få sa kronåŋŋ, e e-no faŋŋt'n deŋŋ sommå*

fantferd (ei *faŋŋtfer, -fera*)
lureri, pek (oftast flt: *faŋŋtfere*)

fantjagar (ein *faŋŋtjaggar*)
ståtarkonge, bygdevektar (ein som før i tida hadde i oppdrag å halde uønska personar unna)

fantrånd (ei *faŋŋtråŋŋ, -råŋŋa*)
fanterand, medfødd eigenskap til å vera fantåt

fantstav (ein *faŋŋtstav*)
ein som fer med fantestykke og pretter Jf. farkstav

fantåt (adj *faŋŋtåt*)
fantete, som gjer fantestykke og pretter

fara (å *farra, fer, for, fårre*)
Særskilte bruksmåtar:
– ”fara å...” forsterkande til anna verb (trykk på verbet *fara*): *haŋŋ for å jor-åt-se* = han skadde seg stygt
– fara det = greie, komma seg gjennom vanskar: *vi he nå fårre-de fɒr å, omm de he vårre treɧe*
– fara fram = stikke innom (impuls)
– fara frammed = vera utru, seia usant
– fara ilt = abortere
– fara med = ha fast følgje med: *ho he fårre me hånnå si ’å jikk åt præsstʹa*
– fara *med* di (trykk på *med*) = gjera noko på lettvint og overflatisk vis: *jɒu, haŋŋ foṛ ṇo meʹ-di*
– fara med ferder = 1. bera seg åt på ein spesiell måte: *haŋŋ for me så myḳḳy rara fere* 2. låst som ein gjer noko, men utan at noko skikkeleg blir gjort: *ho for bærre me ferå,*
de vaṛṛṭ ikkje nå ette
– fara nokoleis = bli utsett for uhell: *du må akt-de så du iḳḳe feṛ ṇållʹes oppi bærrgå*
– fara ti = ymte om, komma på: *ka de va ’å foṛ-ṭi om dæmm ni garʹa? / de e nå e feṛ ṭi, mænn e ḳæmm iḳḳe veɧ ehɒuʹ-de*
– fara vel = gå godt med: *gran-pɧaŋŋṭåŋŋ fer iḳḳe veɧ ti se tø̨ṛṛḳʹa*
– farast om = vera nære på: *de ska nå jammiŋŋ farrast omm att ’n græie ta*
– forfara seg = gjera feil, misfara seg

farang (ein *farraŋŋ, farraŋŋen*)
omgangssykje
farg (eit *farrg, farrjʹe*)
1. trykk, press, nedtynging
2. lad av noko som ligg under press, t.d. neverfarg:
vi lyt tyŋŋe-ne farrjʹe me stæn
fark-ala (å *fa̤ṛṛk-æɧɧa* oftare: ala fark)
oppdra ungar og ungdyr slik at dei blir vanarta:
dæmm he fa̤ṛṛk-åɧɧe na gutʹn / haŋŋ fa̤ṛṛk-eɧ ą̂ḷḷ oŋŋ-hæsstaŋŋ
farkfør (eit *fa̤ṛṛkfør*)
– på farkføra = i slikt lune at ein planlegg bråk
farkrånd (ei *fa̤ṛṛkrånŋŋ* sjå råND)
farkrand, medfødd eigenskap til å vera farkåt Jf. fantrånd
farktal (eit *fa̤ṛṛktaɧ*)
tullsnakk for å erte
farkåt (adj *fa̤ṛṛkåt*)
farkete, uskikkeleg, som fer med fantestykke
farle (adv *faṛle*)
–særskilt: ”No trur eg sola kjem.” – ”Det er farleg for det, ja.”
farlen (adj *faṛliŋŋ, -ḷa, -ḷe, -ḷne*
bf *-ḷʹn* komp *faṛlenar, faṛlenast*)
farleg: *bjøŋŋaŋŋ e nå faṛlene dyr nåṛ ḍæmm e siŋŋt*
farre (ein *farre, farriŋŋ*)
fark, fant: *diŋŋ farre du e! / haŋŋ narra me, na farriŋŋ!*
fartykar (ein *faṛty-kar*)
sjømann i innanriksfart
fask (eit *fassk, faṣṣḳʹe, faṣṣḳa*)
kadaver, restar av dyr
faske (å *fâssk, fasska*)
– faske med seg = ta med seg
– faske åt seg = karra åt seg

fasl (ein *fa̧ll̥, fa̧ll̥'n*)
fasl, akselband, stropp til å bera sekk på ryggen

faslaskreppe (ei *fa̧ll̥askræ̂pp* sjå skreppe)
veske i band skrått over aksla (Anders Moen: Gjetarsong i Salmar og songar samla av Jon Øye, s. 94) Jf. fasl

faslast (å *fa̧ll̥ast, fa̧ll̥ast*)
fløkjast, komma i ugreie, gå i stå: *snør'e fa̧ll̥ast så boṛṭ fær 'ṇå att 'n lɒt kâpp de*
Også: fjaslast, forfjaslast

fassess (ei *fassess*)
faster (tante) (i omtale på same måten som særnamn: ho fassess): *ho va æi tɒpu ḳêl̥l̥, 'å fassess*
Jf. fabbrå

fata i (å *fatta-ti*)
ta fyr, fata: *de ska så lite te fɒṛ ḍe fatta-ti skoj'en på vår'a*

fauke sjå: **føyke**

fausk (ein *fɒssk, fɒṣṣḳ'en, fɒṣṣḳ'a*)
tørt og forvitra trematerialе
Jf. gløsfausk, mask)

fauske seg (å *fɒ̂ssk, fɒsska*)
forvitre, morkne: *hæle gåṭṭv'e va krutråtte, de ha fɒsska se a̧ll̥t e-hop'* Jf. marne

fauskjen (adj *fɒṣṣḳiṇṇ, fɒṣṣḳa, fɒṣṣḳe, fɒsskne* bf *fɒssk'n*)
laus, forvitra, morken (om tre)
Jf. maren, maskjen

febrill (ein *febbri̧ll̥,-i̧ll̥n, -i̧ll̥a*)
fivreld, sommarfugl
Sms skjettufebrill (om nattsvermar)
Jf. fevrill, marihøne

fedrag (eit *fedrag, fedraje*)
sverm med insekt

feig (adj *fæg*)
som snart skal døy

feigdaglår (ein *fæggdagṭår* sjå glår)
unormal svolt hos nokon som er dårleg og ligg på det siste (Vart teke som eit dårleg teikn: at no ville personen snart døy)

feigdmerkje (eit *fæggdmærṛḳe*)
merke som varslar dødsfall (t.d. to pinnar i kors på gruesteinen)

feimen (adj *fæmiṇṇ*)
1. gusten og grå, med dårleg hamlet (også om ein som er svært lys i huda) Jf. nåskjen
2. sagt om ein kar kan det oppfattast som blautaktig, kvinnfolkaktig
Jf. lemen

felari (eit *felari*)
påfunn, gapferd Jf. felose

fele I (hokj dativ *feṭåṇṇ*)
fæle, skrekk
– ta felån = bli forstøkt: *vi to feṭåṇṇ på 'nå / haṇṇ he vesst tiḳḳe feṭåṇṇ på ṣy'nå*
(alt. med hankj akkusativ: *ta feṭ'n*)
(Musikkinstrumentet fele blir uttala *fæ̂l, fælå*)

fele II (å *fê̂ṭ, feṭe, feṭṭ*)
fæle for, ottast, bli ille ved: *da va de mæsstå så e feṭṭ fær att de ha gått gæṭṭe*

felere (å *felê̂r, felera*)
fikle, pusle med småting: *ho satt å feleṛṭ me nå sɒmeŋŋ*

fell (ein *fȩll̥, fȩll̥'n*)
skinnfell (til sengklede)

fellbuske (ei *feḷḷbûssk,-busskå*)
buske til å banke skinnfellar med. Jf. fellpiske

felle I (å *feḷḷ, feḷḷ, faḷḷ, fåḷḷe* intrans)
falle, passe: *de faḷḷ, de 'n jor! ja, de faḷḷ så ṣʂit e nyṣnø!*
– sjå kor godt det grin og fell! = det passar perfekt! (NB! ikkje å dette)

felle II (å *fêḷḷ, feḷḷe, feḷḷt* trans)
1. om tre: felle, hogge ned
2. i ein bunding: binde mosker i hop – felle tå = avslutte
3. sette saman (t.d. tre-stykke)

fellhogge (å *feḷḷhågg, -hʊgg, -hågg, -håjje*) = hogge fellingsskår

fellkniv (ein *feḷḷkniv*) = fallekniv

fellpiske (ei *feḷḷpîsk, -pisskå*)
dss fellbuske
Uttrykk: "å dengje fellann så 'n høre smellann på Pellann"

fellski (ei *feḷḷṣʂi, -ṣʂiå*)
utstyr til å høvle kanten av stav til tynner og andre lagga kjørrall

fellstong (ei *feḷḷståŋŋ* sjå stong)
stong til å hengje fellar på (ute eller inne)

fellåkle (eit *feḷḷåkḷe*)
åkle montert på skinnfell

felose (ein *felose, felosiŋŋ*)
utnamn på nokon som finn på gapferder Jf felari og felure

felt (adj *feḷḷt*)
hendt, som arbeidet fell lett for: *haŋŋ va feḷḷt te aḷḷ'ṣḷakks arrbei / dæmm va feḷḷte karra, âḷḷ sa brøṛ'ṇ* Jf. snedau, einvalen

felure (ein *felure, feluriŋŋ*) = luring

felå, felånj sjå: **fele**

femen sjå: **feimen**

femne (å *fæ̂mmn, fæmmne, fæmmt*)
femne, nå ikring med armane: *stoṛṭåḷḷå va de så viṭṭ to karra fæmmt*

femningstre (eit *fæmneŋŋs-tre*)
tre som *ein* mann kann femne

femtensteinsur (eit *fæmmtåstæns-ur*)
overført: stødig og påliteleg person: *ho går så eṭṭ fæmmtåstænsur*

fengjen (adj *feŋŋiŋŋ, feŋŋa, feŋŋe, fæŋŋne* bf *fæŋŋ'n*)
som lett tek fyr, lettantenneleg
overført: som blir fort oppglødd

ferd (ei *fer, fer'a, feṛ'ṇ; fere, feriŋŋ, ferå*)
1. reise, ferdsel: *de e sommå fer'a neppå væj'a her aḷḷvæg*
2. åtferd, oppførsel (også livsførsel, fakter og vesen): *e ʂeŋne 'n att på ferå, sa feriŋŋ he 'n ette 'nå faṛ ṣin*
Sms. gapferd, tullferd, skeivferd
"Meinn får du høytørk fær fager fer?" (HH: E slåttatæja, Vårsøg s.344) Jf. fara med ferder
– håp i ferd = grunn til håp, situasjonen lysnar: *de e håp e fer*
– mykje på ferd/noko på ferd = svært, over lag: *de va nåkkå på fer te oheå dæmm vaṛṛṭ fær oppi gar'a da kvigåŋŋ rapa utfær oppi fḷʊgå*
Jf. oppi målet

ferdau (adj *ferʊu, feråkt* NB! ikkje *ferdig*))
ferdug, før, gangfør: *haŋŋ e fressk å ferʊu* Jf. frakk

fergje I (ei *færrje, færrjå*)
i sms. linfergje om ei ladning med lin som er nedsøkkt til fåing

fergje II (å *færrje, færrje, færrgd*)
legge noko under press, t.d. fergje ned never, eller søkkje ned lin til fåing i ei tjørn. Jf. farg

fergjeveå (flt *færrje-veå* sjå veå)
stokkar som blir bruka til å fergje ned lin

ferje I (ei *færrje, færrjå*)
1. bilferje
2. flatbotna elvebåt med tverr bakende Jf. gavlbåt

fessill (ein *fessiḷḷ, fessiḷḷ'n*)
fisel, fessillstut, svekling

fessillstut (ein *fessiḷḷstut*)
svekling, reddhare
Jf. speidaling, spirk

fessilltre (eit *fessiḷḷtre*)
fiseltre, ein som ikkje er noko tess

fessilltut (ein *fessiḷḷtut*)
sladderhank Jf. skjoraskit

feste på hålka (å *fæ̂sst på håṭṭkå*)
gjera det mindre glatt (på isføre):
de kaŋŋ væṭ hên̨ŋ haŋŋ ˌfæssta-på tesst vi ska ne'-att /
haŋŋ fæssta på håṭṭkå no, de kæmm æn nåre bṭɒt-ṣŋøa

fete sjå: **fætta**

fevrill (ein *fevvriḷḷ*)
fivreld, dss febrill

fikje (ei *fiḳe, fiḳå*)
mest i sms. ørefikje (*ørfiḳe*) = slag med flathanda på kinn eller øyre

fiktre (eit *fik-tre*)
fjetre, støtte mellom mei og rem på slede (sjå om hest og utstyr)

file hønrauva (å *fîl høn-rɒva*)
drive på og plystre (einsformig og dårleg)

finblad (eit *finbṭa*)
nedsettande om kvinnfolk som er omframt fin i utsjånad og veremåte: *de e nå eṭṭ finbṭa haŋŋ ḳæmm dragaŋŋ me*

finfarande (pres part *finfarraŋŋ*)
sparsam, forsiktig med utlegg:
de e raṛṭ ka 'n lægg-se-te me pæŋŋ når 'ṇ e så finfarraŋŋ

fingerbjøre (ei *feŋŋerbjø̂r, -bjørå*)
fingerbjørg, fingerbøll

fingerregle: Det va na så braut-opp døra, / de va na så stal, / de va na så bar, / de va na så gjømt, / og de va na litl skjoraskiten så sprang-heim og tala om de. (Den vaksne tek fingrane til barnet, tommeltotten først)
(Sjå også: hønå meit

finhanda (hokj bf *fin-haŋŋa*)
høgrehanda (sagt til ungar for å få dei til å bruke høgrehanda når dei helsar, skriv e.l.)

finleitt (adj *fin-lett*)
finsleg å sjå til i ansiktet?

finn (ein *finŋ, fi'ŋŋ, finŋ'a*)
1. same
– *fødd finŋ å tørrka poŋŋ åmmna* = har fått lite omsorg (derimot: *haŋŋ e iḳḳe fødd finn* = han har fått ein god start i livet)
Jf. herde finn, tukte finn
2. tyte, kveise

Sparebank 1 Midt-Norge

"Kunna du hjölt me med nåra kronå? E he allveg tøkt det va likar å lån' hell å bli skuldau," sa han så ha bøe fær høgt på auksjona og fått teslagjet.

finne (å *finn̩, finn̩, fann̩, fonn̩e*)
– finn-ti = finne fram: *e fann̩-ti æn fjøłbit å ṣlo-fær na sŷnn̩ głasrutå / hann̩ vil̩la 'ǩe ha di kłeann̩ så va ti'-fônn̩ åt 'nå*
– finn-åt = gjera narr, klandre: *dæmm fann̩-åt 'nå fær kłeå hass / hann̩ varṛṭ åt-fonn̩inn̩ fær tennest-dråǩen*

finntøkje (ei *finn̩tøǩe* sjå tøkje)
samejente (nedsettande)

fint fessen (adj *fint fessin̩n̩*)
utslått i famntak (truleg perf part av å fise: "lufta har gått ut av han")

finstilt (adj *finstil̩̊l̩̊t*)
om person: nærtakande, var

firkant (ein *firkann̩n̩t*)
firkantspikar

fisen (adj *fisin̩n̩, fisa, fise, fisne* bf *fis'n*)
redd av seg, visen, lite modig: *ja, lægg 'n e væg no e mp̩r̩̊rkra å oføra, da e 'n iǩǩe fisin̩n̩*

fiskand (ei *fessk-ann̩n̩, -ann̩na, -a'nn̩n̩, -enn̩ner*) = sil-and

fiskfjøl sjå: **undskorde**

fiskjen (adj *fiṣṣǩin̩n̩, fiṣṣǩa, fiṣṣǩe, fisskne* bf *fissk'n*)
1. om folk: som har fiskelykke: *du e da iǩǩe fiṣṣǩin̩n̩-nɒu!*
2. om vêr, forhold, agn o.l.: som gjer at ein får fisk : *de va fiṣṣǩe, ta ann̩n'e / de e fiṣṣǩe når sy'n bær-omm å de bynn̩a å fłø*

fisil- sjå: **fessill-**

fispung (ein *fispon̩n̩, -pon̩n̩en*)
sjølvgod skrytlaup

fissisopp (ein *fissisåpp*)
røyksopp el. sopp generelt
Jf. blindpotet

fitja (å *fiǩǩa*)
flette saman (fiskegarn e.l.)

fjakk (eit *fjakk, fjaǩǩ'e, fjaǩǩa*)
bortheft, småtteri

fjakke (å *fjâkk, fjakka*)
pusle med småarbeid, tulle bort tida

fjakkel I (eit *fjakk'eł, fjakk'łe*)
dss fjakk eller arbeid der ein fer frå det eine til det andre

fjakkel II (å *fjakk'eł, fjakkła*)
fjakle, dss fjakke eller fara frå det eine til det andre i arbeidet

fjask (eit *fjassk, fjaṣṣǩ'e*)
dårleg arbeid: *de komm-opp att 'n ha fårre me fjassk*

fjaske (å *fjâssk, fjasska*)
gjera noko dårleg: *hann̩ he fjasska ehop' nå-ṣlag / ho fjasska-de-frå-se*

fjasl (eit *fjal̩̊l̩̊*)
noko som er mislykka

fjaslast (å *fjal̩̊l̩̊ast*)
mislykkast, fløkjast
Jf. faslast, forfjaslast

fjasle (å *fjâl̩̊l̩̊, fjal̩̊l̩̊a*)
dss fjaslast

fjelg (adj *fjæłłg, fjæłṭ* NB! ikkje fjølg)
1. mild og fin (om vintervêret): *hann̩ e fjæłłg me vera e dag / de błi væł jerṇ fjæłṭ e mårrgå*
2. i godlag, blid og imøtekommande: *ho e bærre fjæłłg e dag*
3. fint og velstelt

fjelge (å *fjæ̂ḷḷg, fjæḷḷga*)
fli, stelle i stand: *vi ha trånnṇe vi ha fjæḷḷga ette åss* Jf. vøle
fjelgte (ein *fjæḷṭe, fjæḷṭinṇ*)
gåve eller godsaker til seterfolket når ein gjesta dei, lita gåve (”smurning”) som guten hadde med seg når han besøkte ei seterdeie Jf. beining
fjell-ljø (ein *fjeḷḷ-jø* sjå ljø)
fjellvåk (rovfugl) (somme seier det også om annan fjellfugl med kvass låt)
fjellskarv (ein *fjeḷḷ-skarrv* sjå skarv) = fjellrype
fjerau (adj *fjerɒu, -åkt*)
fjørug, som fjørar (om materiale t.d. ei fjøl)
fjerdendel (ein *fjeṛṇ'dæl*) = fjerdedel
fjerding (ein *fjereṇṇ, fjeriṇṇen*)
ein fjerdedel av ei gammal mil
fjersott (ei *fjeṛṣott, -ṣotta*)
sjukdom på fjørfe (så dei misser fjørene)
fjon (eit *fjon*)
fnugg, noko ørlite
Jf. flonger, flinter
fjordtvart (adv *fjor-tvaṛṛt*)
tvers over fjorden
fjorsavle (ein *fjoṛṣ-avvṭe*)
avling t.d. høy frå året før Jf. årsavle
fjurru sjå: **fjørru**
fjær- sjå: **fjer-**
fjøkkull (ein *fjøkkuḷḷ, fjøkkuḷḷn*)
ein som driv med småarbeid, åfåttkall, deppill Jf. fjakke
fjøld sjå: **fjølt**
fjølg (adj *fjɒṭḷg, fjɒṭḷ* NB! ikkje fjelg)
mannsterk, talrik, med mykje folk: *di e 'ḳe så fjɒṭḷg oppme dåkkå heḷḷ / vi bḷi fjɒṭḷgar ette hæḷḷj'en*
Jf. fjølment
fjølment (adj *fjɒṭmeṇṇt*) = fjølg
fjølporke (ei *fjøḷpô̊rrk, -po̊rrkå*)
kjelke med meiar av heile fjøler
fjølrevvel (ei *fjøḷ-rævveḷ, -rævvḷå* sjå revvel)
fjølrevle, tynt og skralt bord
fjølt (ei *fjɒṭḷ, fjɒṭḷ'a*)
fjøld, mengd, mykje folk
Jf. folkfjølt
fjørnfar (eit *fjøṛṇfar*)
større farty (for langfart, mots. liten fjordbåt, uvisst opphav: firemanns-?, fjordanfar-?)
– overført nedsettande om vidløftig eller vidfarande kvinnfolk
fjørru (ei *fjørru, fjørru, fjørruṇṇ, fjørruå*) = fjøre, strandbelte
fjøsskjel (eit *fjøs-ṣḳeḷ* sjå skjel)
fjøsinngang (med overbygg)
fjøsvøttu (ei *fjøsvøttu* sjå vøttu)
avsig framfor møkkakjellar
fjåttåt (adj *fjåttåt*)
fjottete, toskete, stuttenkt
flage sjå: **flauge**
flagd (eit *fḷaggd*) = flagg
flagde (å *fḷâggd, fḷaggda*) = flagge
flammaband (eit *fḷammabaṇṇ*)
fletta band av fleirfarga ullgarn (trådane festa i *ein* ende under fletting mots. bregde 2)
flammaved (ein *fḷamma-ve, -ve'n*)
emnesved med fint mønster i t.d. flammabjørk
flamme (å *fḷâmm, fḷamma*)
flette band av fleirfarga ullgarn
Jf. bregde

flask (ein *fłassk, fłaṣṣʒ'en*)
breisida el. flatsida av t.d. ein stokk på skjerebenken el. av ein stein under muring:
du må lægg płaṇṇʒiṇṇ på fłaṣṣʒ'en

flatbrennar (ein *fłatbreṇṇar*)
ein type brennar i oljelampe
Jf. rundbrennar

flatbrødspøå (ei *fłatbrø-spøå* sjå spøå)
spode, rund trekjepp (avsmalnande mot framenden) bruka til å stikke under flatbrødleiven for å løfte eller flytte han under baking og steiking

flathøy (eit *fłathɒy*)
høy som blir tørka på marka

flaug (eit *fłɒg, fłɒj'e, fłɒja*
flt *fłɒgaṇṇ* eller *fłɒjiṇṇ* dativ: *fłɒgå*)
bratt hallande svaberg, bergstup (i mange stadnamn): *de va tri kvigå så rapa utfær boṛṛti fłɒgå*

flaugd sjå: **fløygd**

flauge (ei *fłɒ̂g, fłɒgå*)
1. flage, ri, tokt: *e fekk æi fłɒ̂g me så gruele iḷḷt e hɒua* Jf. føyke
2. vindflage Jf. gjerde

flaugmymaur (ein *fłɒg-mymɒr*)
flygemaur, stor maur med venger

flaugstete (ei *fłɒg-stêt* sjå stete)
gråaure i fjellbekkar

flaum (ein *fłɒm, fłɒm'en*)
flaum, stor vassføring i elv el. bekk

fledføre sjå: **fletføre**

fleine (å *fłæ̂n, fłæne, fłænt*)
1. flire 2. flørte 3. apast med

fleinskalla (adj *fłæn-skaḷḷa*)
snauskalla

flekkje (å *fłeḳḳe, fłeḳḳe, fłækkt*)
breie ut, flå, avdekkje: *ho'ṇṇ sto å fłækkt tåṇṇå åt åss* Sms.
flekkjesild
– ta te flekkjings = leggje på sprang med lange steg Jf. kløfte

flenså (hokj bf eint *fłænnså*)
influensaen

flerra (å *fłærra*)
flerre, rive, flengje, skjera sund:
haṇṇ fłærra-syṇṇ trɒyå si da 'n ʒɒr-e-kaṇṇṭ / de va støkkt kåṛ ṇa kvigå ha fłærra-se-syṇṇ e peggtråa

flerre (ei *fłæ̂rr, fłærrå*)
flerre, rift, sår: *e ræv æi laṇṇ fłæ̂rr ti ʒoliṇṇ miṇṇ e utgara*

flerråt (adj *fłærråt*)
flerra, oppriven, flengd

fless (ei *fłæss, fłæss'a, fłæss'n; fłæsse*)
fles, skjer, banke Stadnamn: Flessa
farra uti Fłæssa / varra uti Fłæss'n Jf. flu, fleå

flesstokk (ein *fłæss-ståkk*)
fletstokk, tverrtre som slederemmane ligg på (sjå om hest og utstyr)

fletføre seg (å *fłetføṛ-se (fłedfør)*)
la andre ta over hus og heim, arv og gjeld og bli økonomisk umyndig, mot å bli oppteken i husstanden, få mat og anna omsorg og arbeide etter evne for det (Ei ordning frå før "velferdssamfunnet", for eldre folk utan kår, eller personar som av andre grunnar vanskeleg kunne livberge seg sjølve)

fletføring I (ei *fłetføreṇṇ, -iṇṇa*)
avtale om overføring av arv og omsorg

fletføring II (ein *fɻetføreŋŋ, -iŋŋen*)
person som har fletført seg Sms. fletføringsmann, -kjerring, -folk (ikkje det same som kårfolk og innerst, som var økonomisk sjølvstendige)

fleå (ei *fɻeå*)
fless, skjer i vassmålet

flie sjå også: **fliå**

flie (å *fɻî, fɻie, fɻiḍḍ*)
1. gi, overlevere (frå hand til hand): *fɻi me hammaṛṇ! / du lyt fɻi 'nå de oppi he'ṇṇ*
2. bøte, reparere: *haṇṇ he fɻiḍḍ myḳḳy på sa gamm'eɻ hus'a / ho siṭṭ å fɻie sa utslett'n brøk'eṛṇ hass*
3. gjera reint: *he du fɻiḍḍ me hæsstå? / ta å fɻi-oṇṇa kaɻɻvå nåṛ ḍu ji dæmm driḳḳ'en* Jf. vøle
Også:
– fli-om: *vi lyt fɻi-omm åt hæɻɻj'en*
flie seg = vaske seg, stelle seg
– fli-seg-til = skitne seg til: *å jø. kåṛ ḍu he fɻiḍḍ-de-te!*

flinad (ein *fɻina, fɻina'n, fɻina'a*)
fliing, omfliing: *vi drækkst me fjøs-fɻina*
– gi nokon ein flinad = juling: *dæmm for å ga 'nå fɻina!* Jf. fliå

flink (adj *fɻeŋŋk*)
hjelpsam (vanlegvis *ikkje* om *dyktig*)

flise (å *fɻîs, fɻise, fɻist*)
knise, fnise

flisbikkje (ei *fɻisbiḳḳe, -biḳḳå*)
ei som fliser for mykje

fliå (ei *fɻiå, fliå*)
flie, juling: *dæmm ga 'nå æi fɻiå!* Jf. flinad

flo (ei *fɻo, fɻo'a*)
1. flod, høgvatn (i sjøen)
2. lag (noko som ligg flovis oppå kvarandre)
3. flo, regnskur, stuttvarig og kraftig regn etter brå vind
Jf. floing

floe-opp (å *fɻo-opp, fɻoa-opp*)
komma med ein brå eling (flo 3) (mest om den sterke vinden)

flog-, floge sjå: **flaug-, flauge**

floing (ein *fɻoeŋŋ, fɻoiŋŋen*)
flo, stuttvarig og kraftig rengskur: *de ḳæmm væɻ æn fɻoeŋŋ e kveɻɻiŋŋen / haṇṇ e jammn me se fɻoeŋŋå, deṇṇ æ̂n fɻoiŋŋen ette di aṇṇ'er* Jf. flo 3

flokje (ein *fɻoḳe, fɻoḳiŋŋ*)
1. floke, vase, problem
2. skyfloke
3. slå flokje = slå armane i kryss over bringa for å halde seg ølen (varmen)

flokse (ei *fɻôkks, fɻokkså*)
1. flogse, noko flagrande t.d. snøflogse
2. overført: nedsettande: ustabilt kvinnfolk som renner etter karane

flolegge (å *fɻo-lægg* sjå legge)
legge lagvis

flonder (ei *fɻoṇṇd'er, fɻoṇṇdrå*)
flyndre

flonder (å *fɻoṇṇd'er, fɻoṇṇdra*)
kaste smutt Jf. skjengel 2

flonger (eit *fɻoŋŋ'er, fɻoŋŋ're*)
tynt og lett ty (men tettare enn flor)

flongren (adj *fḷoŋŋriŋŋ, -ra, -re, -rene* bf *-ren*) = tynt og lett (om ty)

flostreng (ein *fḷo-stræŋŋ, -streŋŋ'en, -streŋŋ'a; -streŋŋe*)
stripe med rusk i flodmålet (så høgt som floda eller flaumvatnet har nådd) Jf. rae

flotne (å *fḷott'n, fḷottna*)
kjølast av, bli lunka Jf. flotten

flott- sjå også: **flått-**

flotten (adj *fḷottiŋŋ [fḷåttiŋŋ], -tta, -tte, -ttne* bf *fḷott'n*)
lunka, halvvarm t.d. om mjølk
Sms. pissflotte (negativt om noko som ikkje er varmt nok, t.d. kaffe)

flu (ei *fḷu, fḷu'a*) = fless, fleå

flur (ein *fḷur, fḷuṛ'ṇ*)
flur, floke, noko uryddig og sprikande: *dæmm bḷi bærre nå fḷura, se tåḷḷåŋŋ oppå bærrgå / hår'e 'na va ti æn ænaste fḷur*

flurast (å *fḷurast, -rest, -ṛṛest*)
bli fluren

flure (ein *fḷure, fḷuriŋŋ*) = flur

fluren (adj *fḷuriŋŋ, -ra, -re, -ṛṇe* bf *fluṛ'ṇ*)
floken, ugrei, uryddig:
du e så fḷuriŋŋ på håra /
ta ræp'e e tått-ṣlette å fḷure

fluråt (adj *fḷuråt*) = fluren

flusk (ein *fḷussk, fḷuṣṣʂ'en*)
dusk, særleg om langt hår som heng ned i panna. Også: pannelugg, skeivt pannehår, harratopp på hest

flyndre sjå: **flonder**

fløg, fløge sjå: **flaug, flauge**

fløgd sjå: **fløygd**

fløn (eit *fḷøn, fḷøn'e*)
overgang frå ein høl til ein straum i elva (stadnamn): *dæmm to æn lakks oppå liḷḷ-fḷøna her e mårrgå*

fløss (eit *fḷøss*) = flass Jf. fjon

fløssberg (eit *fḷøssbærrg*)
flassberg, berg som lett flassar opp og forvitrar

fløt I (ein *fḷøt, fḷøt'n*) = fløte I

fløt II (adj *fḷøt*)
fljot, snar, som får arbeidet fort frå handa, klokke: som går for fort:
haŋŋ he vårre æn fḷøt arrbeskar /
haŋŋ ha trånŋŋe fḷøtar hæsst /
stuåkḷåkkå e hêḷḷ fḷøt

fløte I (ein *fḷøte, fḷøtiŋŋ*)
fløyte (fart), fløt, skydrift i høgda
Sms. austafløte: *de he vårre ṣlik æn fḷøte synŋafrå e aḷḷ dag*

fløte II (å *fḷôt, fḷøte, fḷøtṭ*)
få fart på, gjera arbeidet lettare:
ta fḷøte nå arrbeie bærr otrule /
di fḷøte dåkkår me sa ny-maṣinå

fløtt (eit *fḷøtt*)
1. flytt, så langt ein når utan å flytte seg når ein ligg på kne og sandskurar golvet
2. trekk i brettspel
3. så vidt som kua kan beite når ho står tjora

fløttardag (ein *fḷøttardag*)
1. flyttedag til setra
2. sommardagen 14. april el. vinterdagen 14. oktober

fløtte (å *fḷôtt, fḷøtta*) = flytte
– særskilt: døy:
de vaṛṛṭ så 'å fekk fḷôtt, ho moṛ ḍi?

fløttmann (ein *fḷøttmaŋŋ*)
ferjemann

fløy (ein *fḷɒy, fḷɒ'n, fḷɒy'a; fḷaya*)
høvelspon, kåre

fløygd (ei *fḷɒggd, fḷɒggd'a, fḷɒggd'n*)
flukt, svev
– i fløygda = i lufta, medan noko flyg: *ta e fḷɒggd'n / træ̂ff e fḷɒggd'n / ṣʒyt e fḷɒggd'n*

fløyge sjå: **flauge**

fløyt (adv *fḷɒt*)
flytande (om båt) Jf. flått II

fløyte I (å *fḷô̂t, fḷɒta*)
laga fløytelåt

fløyte II (å *fḷô̂t, fḷɒte, fløtt)*
1. ta fløyten av mjølka
2. drive med tømmerfløyting
Jf. flåtta
3. gå framover (t.d. om arbeid): *de e gøtt når arrbeie fḷɒte-se*
4. dss fløte II: *kḷåkkå he fḷøtt-se mæsstå ett kvarrter*

flå (ein *fḷå, fḷå'n*)
flytetelne med flytekork (av never) på fiskegarn Jf. kavveltelne

flåhakke (ei *fḷå'hâkk, -hakkå*)
breiblada hakke til å grave i jord og flekkje torv med

flåkjeft (ein *fḷå-ʒæfft*)
ein som er flåkjefta

flåkjefta (adj *fḷå-ʒæffta*)
grov i munnen, frekk, oppkjeftig

flås (eit *fḷås, fḷås'e*)
laust snakk, skryt og uhøvisk tale

flåsferd (ei *fḷås-fer, -fera*)
flåsete oppførsel

flåsåt (adj *fḷåsåt*)
flåsete, lausmunna, skrytande, frekk

flått- sjå også: **flott-**

flått I (ein *fḷått, fḷått'n* NB! ikkje påte) = flatt jordstykke
Vanleg i stadnamn: Fiskjasflåtten

flått II (adv *fḷått*)
– på flått = til å flyte: *dæmm fekk båtanng på fḷått*
Jf. fløyt

flåtta (å *fḷåtta, fḷåtta*)
flòta, fløyte (tømmer og ved på elva)

flåttakar (ein *fḷåttakar*)
tømmerfløytar

flåttarelv (ei *fḷåttar-æḷḷv*)
stor nok vassføring til å fløyte tømmer: *de bḷi 'ʒe når fḷåttaræḷḷv ti se kaḷḷ-vinng*

flåttarhaka (ein *fḷåttarhaka*)
fløytarhake

fokkskjøve (ei *fåkk-ṣʒô̂v* sjå skjøve)
skavhøvel, høvel med handtak på begge sider (til barking)

fokkskå (ei *fåkk-skå* sjå skå)
tett og hardt snølag på overflata – ved visse temperaturtilhøve og vedvarande vind

fole I (ei *fô̂ḷ, foḷå*)
forde, slump, porsjon, noko ein steller til i ein gong: *ho va 'ʒe fɒr færrḍi me sa baḷḷfoḷåṇṇ, så søḍḍ 'å te å baka æi kâkfô̂ḷ*
Sms. labbfole, ballfole, kakfole

fole II (å *fô̂ḷ, foḷa*)
få til, få ifrå seg (i ein fart): *foḷ de hæm'att, diṇṇ o-taṇṇe! / vi lyt prô̂v å foḷ-te-rætt medd'an tesst karraṇṇ ʒæmm / ho foḷa støgghæta på doṇṇaṇṇ*

folkaudt sjå: **folkøydt**

folkferd (ei *fåḷḷk-fer, -fera*)
folkeskikk, høveleg framferd: *de e 'ʒe fåḷḷkfere å bærra se åt ṣlik* (NB! ikkje folkeslag)

folkfjølt (ei *fåṭṭkfjɒṭṭ* sjå fjølt)
folkefjøld, mykje folk
folkhus (eit *fåṭṭk-hus*)
folkehus, huslyd:
de e bærre lite fåṭṭk-hus me dåkkå no / de e eṭṭ speṭṭ fåṭṭkhus
folk-il (adj *fåṭṭk-il*)
folkevond, vanskeleg å omgåst: *ho e så fåṭṭk-il at 'å e iḳḳe varraṇṇ atti*
folkkjømt (adj *fåṭṭk-ḳømmt*)
mange som kjem, stor tilstrøyming av folk: *de e nåkkå så fåṭṭk-ḳømmt på sa Kṭævakveḷḷå* Jf. folkåt
folkløyse (ei *fåṭṭklɒ̂s, -lɒså*)
lite folk: *vi drækkst me fåṭṭk-lɒsåṇṇ uti greṇṇå*
folkstyggjen (adj *fåṭṭkstyjjiṇṇ, -styjja, -styjje, -støggne* bf *-støgg'n*)
folkesky, redd for å vera i lag med andre: *ska 'n ga læṇṇ'er ålæ̂n', bṭi 'n eṇṇda mær fåṭṭk-styjjiṇṇ*
folktal (eit *fåṭṭktaṭ*)
folkesnakk, sladder: *de va gruele te fåṭṭktaṭ da 'n resst frå 'na / dæmm tor iḳḳe anna fær fåṭṭktaṭa*
folkvand (adj *fåṭṭkvaṇṇ*)
nøyen på kven ein omgåst, kritisk til andre: *ho e så fåṭṭkvaṇṇ snarṭ att iṇṇiṇṇ e bra'-nɒu åt 'na*
folkøydt (adv *fåṭṭk-øṭṭ*)
folketomt: *de e fåṭṭk-øṭṭ oppi gar'a, dæmm e te brøllåps aḷḷ e hop*
"I skurdonna var det stilt og folkeaudt på plassom."(LH: Todalen s.179)

folkåt (adj *fåṭṭkåt*)
folksamt, fullt av folk
Jf. folkkjømt
follau (adj *fåḷḷɒu, fåḷḷåkt*)
follug, som gjev god avling
folle (å *fâḷḷ, fåḷḷa*)
folle, monne, svara seg:
de fåḷḷa 'ḳe myḳḳy ette se arrbeia / de viḷḷ lekk'så iḳḳe fâḷḷ, sommå kåṛ 'n stræva
for (prep *fær* akkusativ/dativ)
for (framfor): *dra gaṛṛḍinå fær gṭas'e! / gaṛṛḍinå hæṇṇ fær gṭasa*
forr (ei *fårr, fårr'a*)
fòr, plogfòr Sms. pløyforr, landforr, aurforr Jf. isforr
for ende(s) (adv *fær eṇṇes / færeṇṇ'*)
for ende, alle utan unntak (den eine etter den andre):
haṇṇ speṇṇa føt'n oṇṇa dæmm, så dæmm stufft færeṇṇ'
for lyst (adv *fæṛ ḷøsst*)
av rein lyst:
haṇṇ ga-se-me bær fæṛ ḷøsst
for senn (adv *fæṛ ṣeṇṇ*)
(litt) om senn, etter kvart: *ta e nå̂ haṇṇ he fått lit fæṛ ṣeṇṇ me årå*
forala (å *færæṭṭ'a* sjå ala)
forvenne, vera for ettergjevande:
e tyḳḳe dæmm he færåṭṭ'e na gut-oṇṇiṇṇ Jf. fark-ala
forane (å *færân', -an'e, -ant'*)
forundre, gjera opprådd: *ho færant' me så e fekk iḳḳe or'e framm*
Jf. fortapte
forbi (adv *færbi'*)
– det *går* eg forbi! = det forstår seg! (oppfatta og stadfesta)

forbina (adj *færbin'a*)
fjetra, teken Jf. bine
forbjønna (adv *færbjøṇṇ'a*)
mildt bannskapsord
forborde (å *færbôr', -bor'e, -boṛṭ'*)e
ta vare på, sette under tak, binde fast, pakke inn
forbording (ei *færbor'eŋŋ*)
sikringstiltak, åtgjerd
forbørde (å *færbôr'*) = forborde
forbørding (ei *færbør'eŋŋ*)
dss forbording
fôrbås (ein *forbås, -bås'n*)
avskjerma rom i fjøset der ein tek ned høyet frå låven
fordervaolen (adj *fæṛḍærr'va-åłłiṇṇ* av ala)
bortskjemt (om ungar) Jf. forala
fordåssa (adj *fæṛḍåss'a*)
forundra Jf. dåst med
fore (å *fôr, fora*)
1. fôre krøtter:
vi fora me nêp attåt hɒya Jf. kjone
2. skaffe fôr åt krøttera:
vi fora åt æn ått-ni nɒt e maṛṛḳ'en
forfara seg (å *færfarr'a se* sjå fara)
misfara seg, gjera feil
forfarast (å *færfarr'ast, -feṛṣṭ', -foṛṣṭ', -fårr'est*)
forfalle, bli øydelagt
forferdt (adj *færfeṛṭ'*)
forferda, ottefull, redd, skremt:
haṇṇ va iḳḳe de ṣlag færfeṛṭ' omm kåṇṇ'en skoḷḷ kåmma
forfjaslast (å *færfjaḷḷ'ast*)
gå gale, mislykkast Jf. fjaslast
forgapt (adj *færgafft'*)
1. forundra: *e vaṛṛṭ stataṇṇ aḷḷdeles færgafft'* Jf. fortapt
2. forgapt i = full av beundring:
haṇṇ e så færgafft' ti sa nŷ tennestdråḳen
fôrgard (ein *for-gar*)
om ein gard m.o.t. naturvilkår for høyavling: *de e æn kłænṣłiṇṇ for-gar, de e fær skaṛṛpleṇṇt*
forgodt (adv *færgått'* med dativ)
meir enn som godt er (uttrykk for misunning): *de va færgått'-nå att 'n vaṛṛṭ-me gar'a*
forhatig (adj *færhat'i*)
hatefull: *ho he ṣiṭṭ se så færhat'i på nerast nabboaṇṇ*
forhefte (å *færhæfft', -hæfft'a*)
hefte bort: *e vaṛṛṭ færhæfft'a ti 'nå faṛ ḍin / de e maṇṇt 'n ska færhæfft'-se-me å!*
forhåna (å *færhånn'a*)
1. misse, rote bort, øydelegge, skade: *haṇṇ færhånn'a værṛktye ette 'nå faṛ-ṣin / pass de så du iḳḳe færhånn'a de!*
Sitat etter Gunnhild Nestuen Dalsegg da russerane skaut opp sin første Sputnik i 1957: "Berre dem itj ferhånna hemmelmåninn!"
Jf. ohapa
2. gjera ein forvirra eller fortenkt. *e vaṛṛṭ stataṇṇ hælt færhånn'a*
3. drive ap med, narra bort
forjaga (å *færjagg'a*)
om årsvekst som blir driven for snøgt fram av veret:
gras'e błi så færjagg'a ti se øł'a
forkofte (å *færkôfft'*)
forundre, forbause:
næi, no færkoff'ta du me rætt! / dæmm vaṛṛṭ så færkofft'a tå kånnstå hass Jf. fortapte

forkomme (adj/adv *færkåmm'e*)
forgale: *de va færkåmm'e vi iǩǩe vesst ta fɒr / de e færkåmm'e te rænŋn-sommar!*

forkuste (å *færkûsst', -kusst'a*)
forvirre, gjera forundra eller forfjamsa Jf. fortapte

forkvasla (adj *færkvaḷḷ'a*)
forkvakla, forvirra, fortumla, ihoprota, håplaus

forliden (adj *færle'iŋŋ, -le'a, -le'e, -le'ne* bf *-le'n*)
for seint, tida er ute:
de e væṭ iŋŋa ti færle'a eŋŋo / de e snaṛṭ færle'e me viŋŋterføra

forliggjande (adv *færlijj'aŋŋ*)
(bli) liggjande for lenge: *vi vaṛṛṭ færlijj'aŋn både e å kaḷḷ'n, vi vakkna 'ǩe fɒr kłåkkå ṣlo ât̂t*

forlikt (adj *færḷekkt'*)
forlikt (det mest vanlege ordet for å vera einige, vera venner – mots. oforlikt): *no må di prø̂v å varra færḷekkt' da, oŋŋa!*

fôrløyse (ei *for-lɒ̂s, -lɒså*)
fôrløyse, fôrmangel:
vi lɒt ha-ut krøttera fær for-lɒ̂såŋŋ

formastels (ein *færmasst'els'*)
formastelse, grov tabbe: *ho for å jor rættele færmasst'els* (dansk)

formeins (adv *færmæns'*)
forkjært: *haŋŋ trødd så færmæns' me fot'a / de komm færmæns' på 'n*

formeir (adv *færmæ̂r'*)
betre: *de e væṭ færmæ̂r' å jærra de på deŋŋ måtiŋŋ*

formon (ub *færmon'*)
– på formon = med vilje, på trass: *ho driv bærre å jær på færmon'*

formykje (adv *færmyǩǩ'y*)
uttrykk for noko urimeleg, noko som gjer gale verre:
ja, e skoḷḷ færmyǩǩ'y ha jɒṭṭṭ 'nå, ṣlik så haŋŋ he fårre åt! / ja, haŋŋ skoḷḷ færmyǩǩ'y ha lakkte me rænŋn oppi aḷḷ ne tæłła-lɒsiŋŋa!

fornad (ein *foṛṇa* berre i ub. form)
fart, bråvende: *haŋŋ fer å får foṛṇa, ṣŋø'n, ti se le-vera / de va nåkkålit te foṛṇa på sa kar'a* (om ein som stakk innom i ei bråvending)

fornøden (adv *færṇø'n*)
nødvendig, retteleg bra:
de va færṇø'n de komm rænŋn
"Det va fornø'n
han kom bort, na snjø'n,"
sa ho Maret Trø'n
da ho fekk sjå ei høn'
oppi sommarfjøstrø'n.

forolla (adj *færåḷḷ'a*)
fortumla, ør, uklår i tanken

forpinna, fritt f. (adv *færpiŋŋ'a*)
heilt uråd, slett ikkje:
e læta å læta, mænn friṭṭ færpiŋŋ'a e fiŋŋ hammaṛṇ!

forsiktig-Gonna (*færṣekk'ti-goŋŋa*)
Herme: "Han forsiktig-Gunnar skeit seg ut, han òg" = ein kan ikkje sikre seg mot alt om ein tek seg aldri så vel i vare

forsing (ei *fåṛṛṣeŋŋ, fåṛṛṣiŋŋa*)
dss forsyne

OK Bygg

"Han legg på færtvart na dörstokkjen," sa ho så snubla ti 'nå.

forsittande (adv *færṣiṭṭ'aŋŋ*)
(bli) sittande for lenge: *haŋŋ varṛṭ færṣiṭṭ'aŋŋ utevve alḷ kveḷḷ'n*
Jf. forliggjande

forsjå seg (å *færṣå'-se*)
få (ulovleg) lyst på: *haŋŋ he færṣiṭṭ'-se på dyre bila*

forsomt (eit *færṣommt'*)
(mest i ordlaget:) komma i forsomtet = forfarast, bli gløymt, bli øydelagt: *utṣḳæreŋŋaŋŋ hass komm e færṣommt'e da 'n va dø*

forsomtast (å *færṣommt'ast*)
forfarast, forsømmast, bli øydelagt: *haŋŋ ṣlaṛṛka boṛṛṭ å lætt de færṣommt'ast aḷḷṭ så der va*

forspenn sjå: **førspenn**

forstaden (adj *færṣta'iŋŋ, -sta'a, -sta'e, -sta'ne* bf *-sta'n* av state)
som har stått for lenge uhausta: *bøggåkeṛŋ e aḷḷṭ færṣta'iŋn / gras'e e færṣta'e*

forsvore! (int *færṣvårr'e*)
forargeleg (mild bannskap)

forsyne (ei *fåṛṛṣŷn, fåṛṛṣynå*)
forsing, fortaum (på fiskesnøre mellom søkke og ongul, eller mellom line og onglar)

fort (adv *foṛṛṭ*)
særskilt bruk: "Eg trur det tek til å regne." – "Det gjer det fort, det."

fortala seg (å *færṭaḷḷ'a-se*)
forsnakke seg, plumpe ut med

fortapt (adv *færtafft'*)
forundra, overraska
Jf. dåst med, forhåna

fortapte (å *færtâfft', -tafft'a*)
gjera forundra, klumse: *du færtafft'a me me sa taḷa din!*
Jf. forkuste

forte (å *fôṛṛṭ, foṛṛṭa* NB! ikkje fløyte)
furte, vera sur el. fornærma

fortennagraut (ein *færṭænn'a-grɒt*)
to grautslag i same kumme, t.d. rømmegraut oppå byggmjølsgraut eller rømmegraut (ev smørgraut) oppå mølsgraut

fortinga (adj *færṭeŋŋ'a*)
tinga, bestilt,

fortryte (å *færṭryt, -tryt, -trɒt, -tråtte*)
bli fornærma: *no må du iḳḳe bḷi færṭrått'iŋŋ omm e sie de græn'a*

fortryteleg (adj *færṭryt'ele*)
fornærmeleg: *e håpa du iḳḳe tek de færṭryt'ele opp*

fortvart (adv *færṭvaṛṛt'*)
på tvert (overført: på tverke): "*haŋŋ legg på færṭvaṛṛt', na dɒṛṣtåḳḳen!*" *sa ho så snubbḷa ti 'nå*

forutta (prep/adv *færuṭṭ'a* dativ)
forutan, utan, utanåt, utanboks

fosnakavring (ein *fosna-kavvreŋŋ*)
vasskringle, kjøpkringle frå byen (Fosna = Kristiansund): *ja, no ska du rætt få de æn fosnakavvreŋŋ*

fosstuå (ei *fosstuå*)
fremste og attaste bandet i båten (fotstøe)

fot (ein *fot, fot'n, fot'a; føt, føt'n, fotå*)

fote seg (å *fôt se, fota*)
halde seg på føtene, få fotfeste: *de nøtta 'ḳe å fôt se på se håḷḷkåŋŋ*
Jf. fætta seg, føte seg

fotlag (eit *fotlag, -laj'e*)
fotføring, måten ein går på: *haŋŋ e ɒuḳeŋŋt på fotlaja* Jf. gonglag

fotland (eit *fotlaŋŋ*)
snuingsrom for hestane (traktoren) ved endane av det jordstykket ein pløyer opp

fotlaus (adj *fotlɒs*)
som står dårleg på føtene, klein til å ta seg fram: *haŋŋ e så fotlɒs att 'n legg bærr å velḷt*

fotrenne (å *fot-rên̊ŋ, -reŋŋe, -reŋŋt*)
skli på føtene på glatt føre eller i unnabakke Jf. gleine

fotstuå sjå: fosstuå

fotståppe (ei *fotståpp* sjå ståppe)
djupt fotefar i snø: *e prøva å ta fotståppåŋŋ ette hånnå.*

frakk (adj *frakk*)
frakk, tess, svær: *haŋŋ e iḳḳe så frakk, haŋŋ bæss'far, læŋŋ'er / ho ska få varra deŋŋ frakkast bakkstḳærriŋŋa / de va iḳḳe så frakkt me 'nå da dæmm faŋŋ 'n / de e frakkast de att e trur 'n græie de!*

framforende (ein *frammfæreŋŋe*)
ein som stikk seg fram, freidigare enn godt er

framfysandes (adj *frammfysaŋŋes*)
framfus, frampå, pågåande

framfødd (adj *framm'fødd*)
berga, som har nok til å greie seg
Jf. velbørt

framlem (ein *frammlæmm, -læmm'en*)
bog av sundlemma slakt (mots. baklem = lår)

framlesst (adj *frammlæsst*)
framtung (om lessemåten på doning)

frammed (prep/adv *framme* dativ)
1. langsmed: *haŋŋ ḳør laŋŋe styḳḳe framme væj'a / de e te'våkkse me ḳærr framme æḷḷv'en*
– ga frammed = A. gå og halde seg fast (om småungar som lærer seg å gå) B. ikkje halde seg til saka
– frammed meininga = noko ein ikkje meiner: *no står du bærre å taḷḷa framme mæniŋŋen din*
”Meinn e trødd framme å klædd me nakjinn” (HH: E slåttatæja, Vårsøg s.344)
2. framme ved: *haŋŋ sekkta på boj'en, miŋŋ træfft framme ḳækkå / haŋŋ skråpa opp bil'n framme høg'er løkkt'n*

frammedunge (ein *framme-oŋŋe*)
barn som den eine ektefellen har før eller utafor ekteskapet. (også: frammedbarn)

frammend (adv *framm'eŋŋ* NB! ikkje *fram-ende*)
framover (mots. attover): *du må ḳør framm'eŋŋ å iḳḳe att'eŋŋ*

framolen (adj *framm'åḷḷiŋŋ* sjå ala)
vaksen

frammund (adj *frammoŋŋ*)
framand
– få frammund = få besøk, gjester
Jf. storframmund

fram-mynt (adj *framm-myŋŋt*)
trutmunna

frampårulla (adj *frammpå-roḷḷa*)
uttenkt, ”på tunga”, til reie: *ho ha svar frammpå-roḷḷa*

framskodd (adj *frammskådd*)
om hest: skodd på framføtene.
Jf. sko fremmer

framtent (adj *frammteŋŋt*)
med framstående tenner
framtoning (ein *frammtoneŋŋ*)
1. måte å te seg på, særskilt om ein som er spesiell i utsjånad og framferd: *ta va æn oŋŋle frammtoneŋŋ*
2. framvokstring, ein som ikkje er fullvaksen
framålin sjå: **framolen**
frase (å *frâs, frasa*)
brenne så det sprakar, ta fyr, frese: *bæsst de va, frasa de ti æi nev'er boṛṛṭi årå*
frau (ein *frɒu, frɒ'n, frɒu'a*)
gjødsel (frau har eit vidare bruksområde enn møkk, og lagar andre sms., t.d. kjøpfrau (kunstgjødsel) og dassfrau.
fraue (å *frɒ̂u, frɒua*)
gjødsle: *havriŋŋ vaṛṛṭ bærre haṭṭm'en, e frɒua fær haṛṭ*
frauhøy (eit *frɒuhɒy*)
høy frå gjødsla eng (mots. markahøy, som er mindre døgdåkt enn frauhøyet)
fraumakt (ei *frɒumakkt*)
gjødselverknad: *de e frɒumakkt ti sa joṛ'ṇ* (= oppgjødsla)
frega (å *frega*) = spørja ut
freistasamt sjå: **frestasamt**
frek (adj *frek*)
1. sprek, livskraftig: *næi, haŋŋ e iḳḳe så frek læŋŋ'er* Jf. frakk
2. for tynnslipa eller djupstilt (om bitjarn): *na hevviḷḷn e aḷḷt fær frek* Jf. rabben
Samtale mellom to dei kalla Ola Rabba og Frek Naustmyren: "*haŋŋ e frek, na hevviḷḷn*", sa han Ola. – "*ja, ji nå æn kakk e bakeŋŋiŋŋn, så bli 'n iḳḳe så rabbiŋŋ,*" svara han Frek.
Frek (namn *frek*) = Fredrik
fremmer (adv *fræmm'er* komp av fram)
fremre, lenger fram, på framparten: *e la-poŋŋ viŋŋteṛṣko fræmm'er / haŋŋ ṣeṛ ṣå høg ut fræm'mer, na nyhæsst'n*
fremst, **mannå fremst** (*maŋŋå fræmmst* dativ flt. av mann)
frampå, som stikk seg fram, fremst i laget: *ho e maŋŋå fræmmst kvar 'å ḳæmm*
frene (å *frên, frene, frent*)
fræne, lukte sterkt, lukte vondt: *de e bærre så møḳḳalokkta frene* Jf. vist
frenen (adj *freniŋŋ, frena, frene, frene* bf *fre'n*)
frænen, som luktar vondt (t.d. skjemt høy) Jf. fukjen
frestasamt (adv *fresstasammt*)
freistesamt, freistande: *de e fresstasammt å byŋŋ våråŋŋa ti se finvera*
frikar (ein *fri'kar*)
ein som ingen har vunne over t.d. i famntak
– ga frikar = ha ein posisjon som gjer at ein ikkje blir utfordra
fripostau (adj *fripåsstɒu, -tåkt*)
fripostug, frimodig: *ho e fripåsstɒu te svarra frammoŋŋt fåṭṭk / de e æi fripåsstɒu ḳêḷḷ, na dråḳ'a / ta va saŋŋele fripåsståkt joṛṛṭ*

fritt (adv *friţţ*)
absolutt ikkje slik at:
de e friţţ e trur eţţ oṛ ṭå di du sie / de va friţţ e fekk-'n-me-me hit / de va veţ friţţ de løkkast

frokne (ei *frokk'n, frokknå*)
frekne (fregne)

froknåt (adj *frokknåt*)
freknete: *du bţi frokknåt tå våṛṣoţ'ṇ / haṇṇ e eṇṇda frokknåtar heţţ du*

fronse (ein *froṇṇse, froṇṇsiṇṇ* el. ei *frôṇṇs, froṇṇså*) = frynse

fronsåt (adj *froṇṇsåt*) = frynsete

frossen (adj *fråssiṇṇ, -ssa, -sse, -ssne,* bf *-ss'n*)
frosen, som kjenner seg kald

frostau (adj *fråsstɒu, -tåkt*)
frostvar, som lett blir frossen, kulsen:
e vaṛṛţ så fråsstɒu tå se kvilåṇṇ

frostbeite (ei *fråsstbæ̂t, -bætå*)
liten snøeling på kaldaste vinteren (som skin fort oppatt og blir etterfølgt av enda sterkare kjølt:
ta va bærre æi lita fråsstbæ̂t

frostgov (eit *fråsstgåv*) = frostrøyk

frostkiste (ei *fråsst-ţî̂sst, -ţisstå*)
frysar

frostlendt (adj *fråsstleṇṇt*)
om landskap: som lett blir utsett for frost

frostmort (ein *fråsstmoṛṛţ*)
ein som er frostau

frostnabbe (ein *fråsstnabbe, -nabbiṇṇ*)
låsenabbe i kinnungar og langtømmer Jf. dømling

frostnavvar (ein *fråsstnavvar, -navvaṛṇ*)
1. husnavar, navar til å bore hol for frostnabbane. Når stakkalungane var med på sjøen, vart dei ofte frosne. Difor hadde dei med i båten ein husnavar og ein kubbe til å bora i for å halde seg ølen
2. overført om folk: "frostpinne"

frøkjen (adj *frøţiṇṇ, -ţa, -ţe, -kne* bf *frøk'n*) = om mat: kraftig, feit og søt, el. sterk på smak

frøyse (å *frɒ̂s, frɒse, frɒsst*)
forfryse: *haṇṇ frɒsst feṇṇraṇṇ*

fråslag (eit *fråṣlag, -ṣlaje*)
tap: *de vaṛṛţ nå eţţ stoṛţ fråṣlag fær dæmm at dreṇṇ'en skoţţ ga-tu miţţ e å'ṇṇ / ta æţţvabråtte kaṇṇ bţi eţţ stoṛţ fråṣlag fær gar'a*

fugl sjå: **fåggel**

fuke (ei *fû̂k, fukå*) = føyke

fukjen (adj *fuţiṇṇ, -ţa, -ţe, -kne* bf *fuk'n*)
skjemt, mugna: *de lokkta fuţe tå kåṇṇa / dæmm levve på fuţe maṛṛkahɒy å kaţţvatt'n / de e så fukn-lokkta frene*

fukne (å *fuk'n, fukna*)
mugne, skjemmast under lagring:
kåṇṇ'e fukna e beṇṇå Jf. fukjen

fuknlukt (ei *fukn-lokkt, -lokkta*)
lukt av skjemt høy e.l.

fullauva (adj *foţţ-lɒva*)
med fullt utvakse lauv: *skoj'en va 'ţe foţţ-lɒva fɒr e jønns'økku-ti'n*

fullbreie (ei *foţţbræ̂i, -bræiå*)
rikeleg med gras å breie (jambreie meir bruka)

fullflødd (adj *foḷḷfłødd*)
om sjøen: når floda er på det høgaste Jf. stafjørru, sjøsprang
fullfølgje seg (*foḷḷfɒṭ-ṣe, -fɒṭ, -fɒṭṭ*)
gjera si plikt til det ytste, vera på høgda i alt: *d'e iḳḳe så lett å koṇṇa foḷḷfɒṭ-se me aḷḷt / dæmm he nå rætt bruka foḷḷfɒṭ-ṣe me jɒṭṭp'en*
fullgale (adj/adv *foḷḷgæṭṭe*)
retteleg gale
fullhavt (adj *foḷḷ'hɒfft*)
fullboren (om kalv, lam og andre ungar ved fødsel)
fullhaua (adj *foḷḷhɒua*)
fullhuga, retteleg lyst på
fullmata (adj *foḷḷmata*)
om korn: utvakse (føre modning) Jf. gjord II
fullsøvt (adj *foḷḷsɒft*)
utsoven, utkvilt: *e ḳeṇṇe me aḷḷder foḷḷsɒft når e vakkna*
fulltulle (adj/adv *foḷḷtoḷḷe*)
fullstendig tullete
fult (adv *fuṭṭ*)
– uttrykk: det er fult…= det er venteleg…"De e vel fult at 'n Stor-Endre Holta bortpå Eia leivt ikkje så mykkjy på ein slik ein så han Jo Reita" (HH: Streiftog i bygda s.68)
furu sjå: **førru**
furte sjå: **forte**
fusse (ein *fusse, fussiṇṇ*)
ulikeleg el. ureinsleg person
fusslukt (ei *fusslokkt*)
lukt av noko ureinsleg el. uvaska klede
fustasi (ein *fusstasi, -stasi'n*)
tynne, tank, fat
fykje (ei *fyḳe, fyḳå*) = føyke
Uttrykk: dra fykje= dra kjensel (når ein kjem så nær at ein ser kven det er
fyle (å *fŷṭ, fyłe, fyłt*)
skjemmast, vera fylen
fylen (adj *fyłiṇṇ, fyła, fyłe, fyłṇe,* bf *fyłʼṇ*)
skamfull (t.d. ein fylen hund som har fått skjenn og stikk rova mellom bakføtene) (Det er synleg på augelag, ansiktsuttrykk og kroppsspråk at vedkommande ikkje likar seg, men dreg seg unna) Jf. fynen
fyllau (adj *fyḷḷɒu, fyḷḷåkt*)
magefull av mat, helst om dyr på beite, også velfødd: *ḳy'n błi fyḷḷɒu på å'n / så fyḷḷåkt nɒt skoḷḷ du aḷḷ'der ṣå*
fyne (å *fŷn, fyne, fynṭ*)
dss fyle: *haṇṇ fynt se hæm'att me rommpåṇṇ myḷḷå fotå*
fynen (adj *fyniṇṇ, fyna, fyne, fyne* bf *fy'n*)
synleg skamfull Jf. fylen
fynne (ei *fŷṇṇ, fyṇṇå*)
forne, fjorsgammalt visna gras: *e to å svełṭ-ṭå fyṇṇå ni bakkå*
fyrhoven (adj *fyr'håven*)
fyrabend, på overtid (tysk)
fyrau (adj *fyrɒu, fyråkt*)
storvaksen, før (NB! ikkje *fyrig* som i skriftspråket) Jf. røslen
fysande (adj pres part *fysaṇn*)
attråverdig (oftast med nekting): *haṇṇ e iḳḳe fysaṇṇ å eṇṇda miṇṇ'er hysaṇṇ* Jf. fyse
fyse (å *fŷs, fyse, fyst*)
ha lyst på, trå etter, tola (oftast med nekting: fyser ikkje = toler ikkje, heler ikkje)

"Det va kje mang så ha mo å fys 'n"
(HH: Famntak, Vårsøg s.195)

fysen (adj *fysiṇṇ, -sa, -se, -sne* bf *-fys'n*) = kresen, som toler lite (oftast med nekting): *ho e 'ʒe fysa* = ho er ikkje kresa

fysn, uti fysnå (hokj flt akkusativ: *uti fysniṇṇ,* dativ: *uti fysnå*) landskap utmed kysten: *dæmm heḷḷ-te æn stan uti fysnå / vi ska æn tur uti fysniṇṇ* (Det gamle bynamnet Fosna = Kristiansund)

fæle sjå: **fele**

fær- sjå: **for-, før-**

fætt sjå: **føtt**

fætta (ein *fætta, fættaṇṇ, fættå*)
1. fete, lågt (ofte vått) landskap (nedmed elva): *vi he åk'er ni Fættå*
2. fete, isteg på ski

fætta seg (å *fætta se, fætta*) om folk og hest: vera fløt til å gå, snar og god til å finne fotfeste: *na hæsst'n e go te ga e ståppå, haṇṇ fætta se gått* Jf. fote seg

fættå sjå: **stråkkå fættå**

følgjen (adj *fvḷḷjiṇṇ, -ja, -je, -jene* bf *-jen*) kleimen, som følgjer med sko og klede (om snø og sand, om klegg og anna avåt): *haṇṇ e så fvḷḷjiṇṇ, ne nysṇø'n / ne lær-jora e så fvḷḷja på skånn'å*

fønster (eit *fønnst'er, fønnst're*) tåpeleg kvinnfolk, ei som vekkjer oppsikt Jf. sprøn

fønad (ein *føna, føna'n*) så mange dyr som ein før på garden

før I (adv *fvr*) før, tidlegare: *vi he jorṛṭ de ṣlik aḷḷvæg fvr* Sms. førdagen, førkvelden, førhausten, føråret, førveka = før i går, før i fjor osb. – i før lag = i god tid, mesta for tidleg: *vi komm-framm e fvr lag*

før II (prep/konj *fvr*) før, før enn: *e ʒæmm-ikkje fvr e he jorṛṭ-frå-me arrbeie / kaṇṇ du 'ʒe kåmma fvr e mårrgå?*

før III (eit *før*)
1. føre (sledeføre, snøføre osb.)
2. lag, humør, sinnsstemning: *de spvṛṣṭ ka før haṇṇ e ti / no e 'n på go-føra / ho e på føra* = i godlag

før IV (adj *før*)
1. lubben, tjukk, kraftig Jf. fyrau
2. i sms. t.d. staurfør, sperrfør = dugande til

førdagen (*fvṛḍa'n*) = dagen før i går

føre I (adj komparativ *fv̂r*) førre, forrige: *vi komm-att fv̂r månndag*

føre II (prep *færre* akkusativ/dativ) før, føre: *færre meddag / færre juṭ / ho komm hit færre hånnå*

føre III (å *fv̂r, føre, føṛṭ*) særskilt:
1. gravleggje: *haṇṇ gammeṭ-Oṭa va føṛṭ e dag*
2. sette kornband på staur: *e he føṛṭ-opp aḷḷṭ så va skårre*
3. om kjøpmann: ha vare til sals

føre IV (ei *fv̂r, førå*) om "reisegods": føring (oftast flt *førå*): *ho komm me fḷæra førå fvr 'å fekk-hæm aḷḷ tøṭåṇṇ sin* Jf. føring

førebarn (eit *færreban*) barn som ei kvinne har før ho gifter seg Jf. frammedunge

førefarande (adj *færrefarraŋŋ*)
førebudd
– vera førefarande = å gjera unna arbeidet i god tid, å ha meir på lager enn ein treng for dagen: *deŋŋ så e færrefarraŋŋ, bḷi 'ǩe så snaṛṭ opprådd*

føreslakt (eit *færreṣlakkt*)
dyr som blir slakta til eige bruk før slaktetida om hausten: *joṛṛṭ-ǩøtte e måtsamt te færreṣlakkt*

føreåbit (ein *færre-åbit* sjå åbit)
første måltidet om morgonen

førføtt (eit *fɒrfɒtt*)
tådelen av ein lest (utan hæl og skaft)

føring (ein *føreŋŋ, føriŋŋen*)
last, bagasje: *vi ǩæmm åss væḷ framm, vi he 'ǩe tøŋŋ'er føreŋŋaŋŋ*

førkje (ei *fø̤ṛṛǩe, fø̤ṛṛǩå*)
(ung) jente (litt nedsettande)

førkunn (adj *fø̤ṛṛkuŋŋ*)
forkunn, attraktiv (særleg om mat): *de bḷi fø̤ṛṛkuŋŋt me juḷmat no*
– førkunnmat = spesielt god mat

førlagt (adj *føṛḷakkt*)
om kroppsbygnad: kraftig Jf. fyrau

førløyse (ei *føṛḷɒ̂ṣ, føṛḷɒså*)
mangel på høveleg føre

førru (ei *førru, førru, førruŋŋ; førruå*) = furu Jf. tolle

førrulus (ei *førrulus*)
fuglekonge

førruskjor (ei *førruṣǩor*)
nøtteskrike Jf. skogskjor

før-seng (ei *føṛ-ṣæŋŋ, -seŋŋa, -seŋŋen; -sæŋŋer*)
delt seng som kan dragast ut til ønskjeleg breidd Jf. skuvseng

førspenn (eit *fɒṛṣpeŋŋ*)
to hestar spent etter kvarandre i eitt skjekkel (el. to traktorar) Jf. tvibeit

først, med all som f. (*me aḷḷ så føsst*)
med det aller første, snart: *du ska væḷ farra e-jænn' me aḷḷ så føsst?*

først på kast (*føsst på kasst*)
førstundes, i byrjinga: *føsst på kasst såg de ut fær å ga gått / de e iǩǩe akktaŋŋ ṣlik føsst på kasst*

førti (tal *føṛṛṭi (ferreti)*) = 40

føte seg (å *fɒ̂t se, fɒte, fɒtt*)
dss fætta seg

føtfar (eit *fɒt-far*)
fotefar: *æn må varra laŋŋt kḷåvviŋŋ, ska æn ta fɒt-fara hass Oḷa Meṭ'a e jup-ṣŋøa*

føtt (eit *fɒtt, fɒtt'e (fætt)*)
steg: *e tøkkt iǩǩe e fekk fɒtt'e framm / de va laŋŋt myḷḷå fɒttå* Jf. stråkkå fættå = strake vegen, beinast

føttull (ein *føttuḷḷ*)
fothylle, fotlekkje på hest
Sms. føttull-lås Jf. hylle

føyke (ei *fɒ̂k, fɒkå*)
ri, anfall, flage: *haŋŋ fekk æi tå se fɒkå sin / de he fḷåjje på 'n æi ryjjefɒ̂k* Jf. flauge, fuke

Gjensidige Surnadal

Den så e færrefarand og tenkje fær all' endann, he ei sup' meir hell 'n it og ei brok meir hell 'n slit.

føykjen (adj *fɒʒiŋŋ, fɒʒa, fɒʒe, fɒkne* bf *fɒk'n*)
føyken, som fyk lett: *haŋŋ e så fin å fɒʒiŋŋ, ne væg-sa'ŋŋ, e tɒr-vera / de e fɒʒe å farra me, te låv-ruṣṣʒe* Også: lettføykjen kar = ein som er snøgg og lett i rørslene

føyr (eit *fɒr*)
finkorna smått rusk: *de ha smulḷdrast opp, så de va bærre smått fɒr / de rɒss fɒr tu vejje-sprekkå / ta ṣnø-fɒre så komm e natt, bḷi 'ʒe lijjaŋŋ leŋŋe / de komm eṭṭ ṣnøfɒr såpp'ass de vaṛṛt ṣnøfør*

føyrast (å *fɒrast, fɒrest, fɒrṭest*)
smuldrast, pulveriserast

få I (å *få, får (fe), fekk, fått*)
– få nokon på trua = få nokon til å interessere seg for: *vi fekk 'n på trua te ga skuḷe*
– få rett på (med dativ) = komma til rettes med, få tala fornuft i: *e fekk iʒʒe nåŋŋ rætt på 'nå*
– få seg ti = få seg kjærast
– få ti = skaffe seg, kjøpe: *he du fått-ti mjøk åt hæṭṭj'en?*

få II (å *få, får, fådd*)
bløyte og røyte lin Jf. fåtjønn

få III (pron *få, fåar, fåast*)
få (ikkje mange): *fåe karra, fåa drek'er*

fåggel (ein *fågg'eḷ, fågg'eḷṇ, fågg'ḷa, fåggḷa*) = fugl
Uttrykk: Fuglen som følgjer gauken *(fågg'eḷṇ så fɒṭṭje gɒʒ'a)*= ein som diltar etter

fåggelfrø (eit *fåggeḷfrø*)
harerug (plantenamn)

fåggelspel (eit *fåggeḷspæll*)
fuglekvitter, fuglesong

fåkk, fålk sjå: **fokk, folk**

fåment (fåmanna) (adv *fåmeŋŋt (fåmaŋŋa)*) = med lite folk (mots. fjølgt) Jf. folkøydt

fåne I (ein *fåne, fåniŋŋ*)
tufs, tosk Jf. hånstaur

fåne II (å *fa̐n, fåna*)
bleikne, gråne, misse farge

fånen (adj *fåniŋŋ, fåna, fåne, fåne* bf *få'n*)
dum, ukonsentrert Jf. hånen

fårløen (adj *fåṛḷøiŋŋ* sjå løen)
om sau som ikkje er klipt på eit år: med mykje ull på

fårløenfell (ein *fåṛḷø'n-feḷḷ*)
skinnfell med uvanleg lang ull

fårr sjå: **forr**

fåtjønn (ei *fåʒønŋ, fåʒønŋa*)
dam der ein bløyter og røyter lin (stadnamn) Jf. få II

fåtjønntråvar (ein *fåʒønŋtråvar*)
vasskongle, tege, vassløpar
– Bruka som skjellsord: *diŋŋ fåʒønŋtråvar!*

fåtyn (eit *fåtyn*)
ufordrageleg persom, uhendt og uvøre kvinnfolk: *ho ɒylægg aḷḷṭ, ta fåtyne!*

G

(j-lyd – sjå gj, gi, gei, gy, gøy)

ga (å *ga, går, jikk, gått* pres part *ʒæmm gaŋŋaŋŋ*)
– ga atti = gå i lag med dei andre (helst om kårfolk som har felles hushald med sjølvefolket

– ga attpå-att = ta attende el. fråvike tidlegare avtale
– ga byt på med = skiftast på, ta kvar sin tørn
– ”ga bøverdaling” = i skjemt om parfolk: gå etter kvarandre på vegen
– ga etter = gå utkledd på bryllaup utan å vera beden (og få traktering –gammal skikk, gjævt å ikkje bli attkjent)
– ga forbi (uttrykk: *de går e færbi'!*) = ja, det skal vera visst!
– ga-føre = gå til, omkommast: *haŋŋ ha lakkt-se-te å ga-færre e fjeḷḷa*
– ga-i-hop = 1. minke, krympe (om klede, snø, kroppsvekt e.l.) 2. semjast (t.d. i prisforhandlingar 3. slå seg saman, drive samdrift
– ga-klar = 1. ta slutt 2. bli sliten
– ga-med = bli oppbruka
– ga om ende *(eŋŋå)* = gå over ende
– ga opp byt = foreta grensegang
– ga-på = 1. gå føre seg: *de e ǩe åfftar de går-på* 2. krevje: *e kvie me fær å ga-på 'n omm de*
– ga på…1. *ga på skuḷiŋŋ* = gå *til* skulen 2. *ga på skuḷå* = vera elev på skulen 3. *ga på skuḷe e by'n* = gå på skule (generelt)
– ga rundt = gå to døgn utan søvn
– ga-seg-på = slumpe til å møte
– ga-seg-te = ordne seg, friskne til, bli forlikte, bli tilpassa: *vi får hâp de viḷḷ ga-se-te me ti'n*
– ga seg ut med = komma vel ifrå: *snyte å bedre', de jær 'n – miŋŋ går ṣe ut medd'i!*
– ga-te = 1. gå til, misse livet: *de jikk-te to kaḷṭva her e sommar* 2. gå for seg: *kåll'es jikk-de-te da du ohapa de?*
– ga-tu = gå ut or arbeid, bli arbeidsufør: *ho vaṛṛṭ kḷæn å jikk-tu*
– ga tå fotå = dette i koll
– ga-und *(oŋŋ)* = søkke
– ga utpå = gå på friarferd
– ga-åt = 1. dette, stupe 2. bli liggjande klein eller arbeidsudyktig
– ga åt presta = gå for presten (til konfirmantførebuing)
– ga-åv-seg = gå av seg, gå vel (utan uhell): *de e raṛṭ de går-åv-se me sa ǩøriŋŋen hass*

gabbe (å *gâbb, gabba*)
ryke, dampe: *haŋŋ satt iŋŋi stuåŋŋ å gabba å rɒkt*
”..men han Ola syg på brått så røyken gabbar under hengjebarten” (Østbø: Kvardags kvede s.36)

gadd (ein *gaḍḍ, gaḍḍ'n*)
inntørka kvaetrekt furu
Jf. førru, tolle, garre

gadde seg (å *gâḍḍ, gaḍḍa*)
tørke inn, bli til gadd (overført om folk: eldast): *sa tåḷḷåŋŋ koŋŋ ha vårre håggʼn, dæmm står bærre å gaḍḍa se*

gaffe (ein *gaffe, gaffiŋŋ*)
uvettig og vrangvillig person: *ha de tu væj'a, diŋŋ gaffe!*

galderhard (adj *gaḷḷderhar (gaḷḷdraŋŋde har)*)
gnallhard, steinhard: *de he spækt e-hop' så myraŋŋ e gaḷḷderhar*
Jf. gnalderhard

gale, sette seg gale i (*gæṭṭe ti*)
om sår: bli betent Jf. iltolte

galen (adj *gæłłiṇṇ, gæłła, gæłłe, gæłṇe* bf *gæłˈṇ*) = sint

galenskap (ein *gæłṇskap*)
feil, uforstand: *att dæmm for e-væg' matlɒs, de va de så gæłṇskapen va*

gallure (ein *gallure, galluriṇṇ*)
slu, lur og lite sympatisk fyr
Også: komisk person

galningsheit (ei *gæłṇeŋŋshæt*)
sinne, sinnetokt:
haṇṇ gret tå gæłṇeŋŋshæt

Gamlen (namn *gammłiṇṇ*)
Gammel-Erik

gammelkar = eldstemann i huslyden

gammelkjelle (sjå kjelle)
eldste kvinnfolket i huslyden

gammelklede (flt *gammełkłe*)
arbeidsklede

gammelost, dra ver tå gammelosta
lukte lunta, ane kvar det ber: *haṇṇ tok-te å dra ver tå gammełossta*
(LH: Raud brystduk s.105)

gammelpeng
pengar ”på kistebotnen”, arva kapital

gampe seg (å *gâmmp, gammpa*)
eldast Jf. skarra på horna, gadde seg

gane (å *gân, gana*)
sløye småfisk berre med å klipe åt attafor toknene og rive ut Jf. gjønne

gang sjå: **gong**

gangarfør (eit *gaŋŋarfør*)
føre til å gå i

gangarkjerring (ei *gaŋŋarkærreŋŋ*)
1. ei som oppvartar i gjestebod
Jf. klavakjerring
2. ei som ”går fram” i gardane (ubeden)

gap (ein *gap, gapˈen*)
tosk, dumming Jf. hånstaur, fåne

gapa om (å *gapa omm, gapa*)
gapa kjaken or led

gapferd (ei *gapfer, -fera*)
toskete åtferd

gap-olen (adj *gap-åłłiṇṇ* sjå ala)
mangelfullt oppseda, så ein blir ein gap Jf. farkala

gapstire (å *gapstîr, -stire, -stiṛṭ*)
stire medan ein gapar
Jf. kope, bine

gapstrek (eit *gapstrækk, -streḳḳe*)
uvettig åtferd(helst for å terge)
Jf. gapferd

gaptal (eit *gaptaṭ*)
tullsnakk, fleip Jf. flås

garabøgg (subst ubøygt *gar(r)abøgg*)
full fres, ein skikkeleg omgang juling, kraft og fart (f.eks. i slagsmål, eller om å gi full gass og kjøre uvøre på motorsykkel e.l.)
Når ein innflyttar prøva seg på utpågonge, kunne det hende at gutane i bygda møtte fram for å ”gi ’nå garabøgg”
Uvisst opphav, kanskje gard- som førestaving slik som i fiskjasbøgg, ørabyggje, åvvåbøgg, nedåbyggje?
På Setergarden fanst det før og etter krigen ein ungkarsklubb som kalla seg ”Garabøgg” (Driva 27.12.2000) (Sjå LH: Raud brystduk s.9)

gard (ein *gar, gaṛˈṇ*)
1. gard, bondegard
– her å gard = her på garden: *de e ’ḳe veṛṭ du vise-de åfftar her-å-gar! / dæmm e vełbɒṛṛṭ der-å-gar*
2. gardstun: *hæsstˈn går lɒṣ frammi garˈa / ho jekk evve gaṛˈṇ*

3. fangstinnretning, f.eks. laksestengsel i elva (teingard, haustgard)

garde (ein *gare, gariṇṇ*)

1. dyrebinge: grisgarde, saugarde, kalvgarde Jf. storsaugarde
2. ring (f.eks. garde rundt månen, garde rundt augene) (OJH)
Jf. snørrugarde/snørrugard

gardfara (å *garfarra*)

fara gardtales:
e he garfårre me se lesst'n

gardstun (eit *gaṛṣ'ton*) = tun

Jf. gard

gardstødd (adj *gaṛṣtødd* sjå stødd)

heimkjent, tilhørande på garden:
haṇṇ ḳeṇṇe se vesst lekkså gaṛṣtødd der no (om trufaste tenestfolk, også om husdyr som har knytt seg til garden slik at dei ikkje fer derifrå)

gardtales (adv *gaṛ-ṭaḷes*)

gardemellom, frå gard til gard

gardtøå (ei *gaṛ-ṭøå, -tøå*)

tunrapp (kanskje også andre grasartar som veks i gardstunet)
Jf. tøen

gardvånd (eit *gar-vånṇ,-vånṇe*)

materiale til risutgard (som etter gammal skikk kan takast frå kva for ei side av bytet det høver best)

garndråg (ei *gandråg* sjå dråg)

stativ med snelle til å dra garnet opp i båten

garrabøgg sjå: **garabøgg**

garre (ein *garre, garriṇṇ*)

opptørka tolle, gadd, tørrkvist

gastelere (å *gasstelêr, -lera, -leṛṭ*)

halde gjestebod

gastgivar (ein *gasst-jivar, -jivaṛṇ*)

gjestgjevar

gau (adj *gɒu, gøṭṭ, gɒue* bf *gɒ̂u*)

gauv, generelt positiv (triveleg, høveleg, likeleg osb. – både om personar og ting) (truleg eit av dei mest bruka orda i surndalsmålet.):
ho e ṣlik æi gɒu dråk /
de e maṇṇt gøṭṭ å varra me på /
de e foḷḷt tå gɒua drek'er å gɒue karra e Suṛṇ'daṭa

gauder (ein *gɒud'er (gɒd'er), gɒud'eṛṇ, gɒud'era*)

spelloppmakar, ein som er full av påfunn og streker
Jf. sole, juppe, sotar, blåsar

gaufn (ei *gɒfn, gɒfn'a*)

1. nevemål, handfull, så mykje (mjøl e.l.) som rømmest i ein neve (eller begge)
2. gaupn, handlove med krøkte fingrar, ei hand (eller begge) forma til skål

gauk (ein *gɒk, gɒḳ'en, gɒḳ'a, gɒka*)

1. gauk (fugl)
Uttrykk: fåggeln så følgjer gaukja
2. øvste laftestokk i røstet, kråke (Seterbok for Todalen s.31)

gaule (å *gɒ̂ṭ, gɒṭa*)

gaule, rope (om folk og dyr)
Jf. døragaul

gaus (ein *gɒs, gɒs'n*)

gøys, sprut, støvsky: *dommå sto så æn gɒs da e dro frå spjeḷḷ'e*

gausdaling (ein *gɒsdaḷeṇṇ*)

nedsettande ord om ein som er frampå Jf. blåsar, gauder, sole

gause (å *gɒ̂s, gɒse, gɒst*)

strøyme fram, stå i ein sprut, flyge på: *haṇṇ spyḍḍ så de gɒst tu 'nå / da gɒst dæmm på 'n, aḷḷ e-hop'*
Jf. gyse

gave sjå: **gåve**

gavlbåt (ein *gavveṭbåt*)
båt med tverr bakende
gavle (ein *gavvṭe, gavvṭiṇṇ, gavvṭå*)
skiljevegg Jf. renngavle, gjemling
gavvel (ein *gavv'eṭ, gavv'eṭṇ, gavv'ṭa; gavvṭa*) = gavle
geile (ein *jæle, jæliṇṇ*)
jordstykke med gjerde rundt, kve, hamnehage Sms. kalvgeile (Mange stadnamn: Ranesgeilan, Geilhaugen)
geilkalv (ein *jælkaṭṭv, -kaṭṭven*)
overført: person som ein har gått for presten i lag med, jamaldring: *vi jikk åt præssta sommå år'e, så ho e jælkaṭṭven miṇṇ / vi to e jælkaṭṭva* Jf. kalvgeile
gein (ei *jæn, jæn'a*)
dobbelt tau mellom fiskenot og landtau (arm) (Geinene går til bottenskor og kavvelteine)
geip (ein *jæp, jæp'en*)
gråt, gråting: *de bar e jæp'en me oṇṇå / ho to-åt jæp'a*
geipe I (ei *jæ̂p, jæpå*)
grimase: *de e så maṇṇ'ṣlakks rara jæpå på 'nå / haṇṇ skar jæpå attafær ryjj'a derras*
geipe II (å *jæ̂p, jæpa*)
gråte, strigråte: *na dråk-oṇṇiṇṇ går å jæpa så de e iḷḷt å hø̂r*
geiping (ei *jæpeṇṇ, jæpiṇṇa*)
gråting: *ṣluṭṭ me sa jæpiṇṇen no!*
geit (ei *jæt, jæt'a*)
særskilt:
1. ytste vedlaget på furustammen, lausved (motsett al II)
2. støtting Jf. tømmergeit
geitaklauv (ei *jæta-kṭɒv, -kṭɒv'a*)
bukkeblad (myrplante)
geitakne (eit *jæta-kne* sjå kne)
oppskraping el. lort på knea (særleg om ungar som går på kne og leikar)
geitbåt (ein *jætbåt*)
tradisjonell klinkbygd nordmørsbåt med kort djup kjøl, langt lodd og høg, krum stamn, kraftige økserøya og kuvne (konkave) halsar, og breie bord (avsmalnande attover), rigga med snedsegl (uvisst opphav til geitbåt-namnet: kanskje eit utnamn, eller kanskje fordi han kliv sjøen som ei geit?)
geiten (adj *jætiṇṇ*)
om båt: høg frampå
geitsleipe (ei *jætṣlæ̂p, -ṣlæpå*)
snigel Jf. svartsleipe
gesell, gessill sjå: **gjessil**
gi (å *ji, ji, ga, jevve* pres part *jevvaṇṇs*)
– gi frå seg = avhende eigedom
– gi imellom = betale mellomlag
– gi munnen sin sukker = tvinge seg sjølv til å teie: *e ga moṇṇ'a min sokk'er*
– gi ned = gi frå seg mjølka (om kyr)
– gi på = drive på, vera i ferd med: *dæmm he jevve-på me ṣlått-å'ṇṇ ni ɒyå / de ji-på laggast me iḷḷskåṇṇ*– gi seg attåt / frampå / i veg / heim-att / på heimtur / innfor (=inn)
– gi seg te = 1. bli verande 2. gå i gang med
– gi seg tu = slå ifrå seg, ha frå seg ansvaret: *vi får bærre ji-åss tu di*
– gi åv = sine, bli tørr: *di ḳy'n så e åv'jevv'n, he vi iṇṇi daṭ'a*

– ikkje gi to for eitt = vera lite raus (med betaling el. anna), vera passau
Jf. halde ti enden sin

giggel-, gigle sjå: **gjeggel-, gjegle**

gil (ein *jil, jilˈn, jilˈa*)
så (stor stamp) til bruk under ølbrygging (eigl. øl til gjæring)

gild (adj *jiḷḷ*)
vera gild tå = vera stolt av, vera glad over: *ho e så jiḷḷ tå bånnnebånnå sin*

gil-så (ein *jil-så*)
gjærkar til ølbrygging, dss gil

gimle sjå: **gjemle**

gisne, gissen, gjesse sjå: **gjesse(n)**

gje sjå: **gi**

gjeggel I (eit *jeggˈeṭ, jeggˈṭe*)
gjegling Jf. bårgjeggel

gjeggel II (å *jeggˈeṭ, jeggṭa*)
gjegle, gigle, stille opp el. stå ustøtt: *vi jeggṭa-opp na neˈvåḷḷtˈn heṣṣå/ grinnˈa henne å jeggṭa på di æ̂n gånnjaṛna*

gjeggeldisk (ein *jeggeṭdissk, -disṣṣḳen*) = ustødig byggverk

gjeglen (adj *jeggṭinn, -ṭa, -ṭe, -ṭene* bf *-ṭen*) = giglen, laust oppsett, ustø

gjemling (ein *jemmṭenn, -ṭinnen*)
gimling, skiljevegg Jf. gavle

gjemmel (å *jemmˈeṭ, jemmṭa*)
gimle, sette skiljevegg Jf. gjevvel

gjengel I (ei *jænnˈeṭ, jænnṭå*)
stylte Jf. stylter, tilter, stekkel

gjengel II (å *jænnˈeṭ, jænnṭa*)
gjengle, gå ustødig, sjangle

gjengellegg (ein *jænneṭ-lægg*)
ustø fot (fordi ein er utsliten)

gjengle (adv *jænnṭe*)
gjengleg, lett framkommeleg (i veglaust terreng): *de e jænnṭe å lett frammkåmmele oppi der / de e jænnṭenar lænnˈer ni liˈn*

gjenn (eit *jenn*)
gorn, fiskeslo (tarmar og tokner): *vi kassta jennˈe på sˈyn åt måså*

gjeppe sjå: **jeppe**

gjera (å *jærra, jær, jor, joṛṛṭ*)
– gjera augo sine gjestbød = bli forundra, vera nyfiken
– gjera grein = gjera greie for seg, forklara seg greitt: *ho jor go græn*
– gjera heit/heitt = verme opp: *he du joṛṛṭ hæt kaṭ-driḳḳen? / e he joṛṛṭ heṭṭ te supa-skvakkṭe åt de*–
gjera huskast = laga huskestue
– gjera ikring = sende rundt frå mann til mann
”Under måltidet gjorde kjellarmannen ikring ein ølbolle” (LH: Todalen, bygdebok s.164)–
gjera i veg = sette i gang: *hann jor-e-væg temmere utfær lɒfftˈa*
– gjera leppe *(lêpp)* = syne vanvørdnad (geipe)
– gjera med = gi juling: *e ska væṭ sså å jærra me de!*– gjera mjøl = gjera veg i vellinga, gjera reint bord, verke som forventa: *hann jor mjøṭ da ’n komm-hæm å fekk sså kålles dæmm ha fårre-åt*
– gjera opp-att etter = gjera noko like bra, måle seg med: *du kann prôv å jærra-opp-att ette ’nå!*
– gjera opp-att t.d. handelen = sette ut av kraft, avlyse
– gjera-pund = reie opp: *du får jærra-ponn åt ’nå oppå stuålåffta*
– gjera seg = ha verknad t.d. når nokon set til veggs den som er karavoren: *de jæṛˈ-sse me litt søvvˈeṭ på grɒtˈn*

– gjera seg til = skapa seg til, vera kry: *ta e ʼkje nå å järra-se-te tå*

– gjera seg ut = skite i buksa (Men: Det er utgjort = det er slik at alt mislykkast

– gjera si hand fri = gjera si plikt, ta sin tørn: *no he du joṛṛṭ di haṇṇ fri fær laṇṇa tie*

– gjera ti = sette barn på : *haṇṇ joṛ-ṭi dråka oppå setʹeṛṇ*

– gjera (mykje/lite) tu = få til resultat av noko: *de va eṭṭ iṇṇtresaṇṇt teʹma ho ha-fæṛ-ṣe på møta, mænn ho jor lite tuʹ-di*

– gjera tå seg = 1. gjera av seg, finne seg ein plass 2. ha stor verknad (m.o.t. syn, lyd, smak), ruve (om folk): *kråppʹen ruft ikke akkorat, mænn haṇṇ jor mykky tåʹ-se læll*

– gjera åt = øydelegge, ta knekken, bruke opp: *vi jor-åt grɒtʹa*

– gjera åt seg = ta livet sitt (sjølvmord el. ulykke)

– gjera åv = avgjera: *dæmm jor-åv haṇṇʹeln tværṛṛṭ*

– gjerast på = gjera skade med vilje, overdrive, provosere

gjeralaus (adj *järralɒs*)

uoppteken, som ikkje driv med noko. Jf. dangtalaus

gjeralausing (ein *järralɒseŋŋ*)

ein som ikkje arbeider

gjeraløyse (ei *järralɒ̂s, -lɒså*)

lediggang: *haṇṇ går nå å ṣlɒŋŋ e järralɒsåṇṇ / de bḷi da ʼkje anna heḷḷ latmarṛk tå se järralɒsåṇṇ*

”Dei tørkar ikkje bort i gjeraløyse.” (HH: Ei haustferd, s.113)

gjerandes (adj *järraṇṇes* pres part)

– kvar gjerandes dag = kvar einaste dag

– *ta e ikkje järraṇṇes* = dette er ikkje råd å få-til

gjerast (*jerast*) sjå: **gjerdast**

gjerast på (å *järrast-på, jæṛṣṭ, joṛṣṭ, joṛṛṭest*)

gjera med vilje, gjera på formon, provosere, gjera skade: *haṇṇ joṛṣṭ-på fær å få-te ofærlikeŋŋ*

gjerau (adj *järrɒu, järråkt*)

trottig, arbeidsam: *dråkoŋŋaṇṇ va mær järɒu heḷḷ gutoŋŋaṇṇ*

Jf. annau, hjartau, tyau

gjeravill (ubøygt *järra-viḷḷ*)

1. i store mengder, umåteleg: *bḷåber e de me järraviḷḷ iṇṇi liå her / pæ̂ŋŋ he ʼn vesst så ṣu järraviḷḷ*

– Overdriving: ”Som sju gjeravill og halvtanna overlag!”

2. nære på

3. berre så gj. = berre så som så

gjerd I (ei *jer, jerʹa* mest i dativ flt ”i gjerdom” *(e jerå)*)

under arbeid: *na skåpʹen he e hafft e jerå på månas-vis / ho ha æn kole e jerå me syʹdamåṇṇ*

Sjeldan i eintal: *kåppʹen jekk-syṇṇ e jeṛʹn*

T. Sylte Bil

Di stakkallongann og dråkongann så fikk presthanda på se og vart bøttknappa og varsneise sommå året, bli geilkalva all sin dag, om dem så bynna å skarra på hånna.

gjerd II (eit *jer, jer'e*)
gjerde (NB! ikkje utgard), flatt jordstykke av innmark
gjerdast (å *jerast, jerest, jeṛṭest*)
modnast, bli gjord (om korn, bær, frukt)
gjerde (ei *jêr, jerå*)
om vind eller lune: ri, kast, nykk
Jf. vindgjerde
gjerdåt (adj *jeråt*)
om vind: lunete, kastete
gjernast (adv. superl *jeṛṇast*)
som oftast:
de viḷḷ nå jeṛṇast varra iŋŋkvaṛṭ
gjertrudfåggel (ein *jæṛṛṭrufåggeɫ*)
svartspett
gjesse (å *jêss, jessa*)
gisse, vakte på, lure på, passe på i løynd: *e går å jessa på se spuiŋŋ, så dæmm iḳḳe ska få boṛṛṭi åk'eṛṇ*
gjessen I (å *jess'n, jessna*)
gisne, bli gjessen II
gjessen II (adj *jessiŋŋ, jessa, jesse, jessne* bf *jess'n*)
gissen, utett pga. uttørking (om samansett treverk)
Jf. verbet gjessen I
gjessill (ein *jessiḷḷ [jesseḷḷ / gessiḷḷ], jessiḷḷn*)
gesell, tvilsam kar, lasaron, loffar
Jf. streppar
gjessvint (adj *jessviŋŋṭ*)
gesvint, snar, lettvint
gjestbød (eit *jæsstbø* sjå bød)
gjestebod
– gjera augo sine gjestbød = bli forundra og oppglødd, bli glåmøygd, vera nyfiken og følgje med
gjetartråd (ein *jetar-trå*)
tråd i elektrisk gjerde
gjetsle (ei *jêḷḷ, jeḷḷå*)
gjeting
gjetsleholk (ein *jeḷḷ-håṭṭk, -håṭṭḳ'en*)
overført tyding: liten gjetargut
”Nei, det var så visst ikkje noko kviand seg på å vera gjetlholk”
(HH: Brev frå barndommen, s.57)
gjetsleskreppe (ei *jeḷḷ-skræ̂pp, -skræppå*)
skreppe til å ha med i gjetsleskogen
gjev (adj *jev, jeft*)
gjæv, fin, omtykt, populær: *de va så jeft me spisse baṛṛṭa på karrå da / ho tøkkt væṭ de va jevar å tên me dåkkt'ra*
gjevle sjå: **gjevvel**
gjevmild (adj *jemmiḷḷ*)
som er raus med å gi gåver
gjevorning (ein *jevåṛṇeŋŋ, -iŋŋen*)
ein som skal inn til militærtenest (frå tysk: geworbener = verva soldat)
gjevst-åt (ubøygt verb *jæffst-åt*)
ha vondt av, kjenne ubehag ved, kvi seg for: *haŋŋ e så il, na svåḷḷ-feŋŋeṛṇ, at e jæffst-åt sommå ka så ḳæmm boṛṛṭi 'n /*
e jæffst-åt å færṭæṭ' dæmm kåll'es de e me 'nå faṛ ḍerras
gjevvel (å *jævv'eṭ, jævvṭa*)
gjevle, gimle, sette skiljevegg, sette opp gavle Jf. gjemmel
gjord I (ei *jor, jor'a*)
band (av tre, seinare også av jarn) til å halde saman tynner og andre stavkjørel Sms. bøttgjord
gjord II (adj *jor*)
moden (om frukt, korn o.l.)
Jf. gjerdast
gjæv sjå: **gjev**

gjøfjørru (ei *jø-fjørru [-fjurru]*)
gjøfjøre, ekstra stor fjøre (opphav i gammalt månadsnamn: gjømånaden = mars) Jf. stafjørru
gjøkte sjå **jøkte**
gjøle (å *jø̂ḷ, jøḷe, jøḷṭ*)
kjæle, høle, øle, smiske:
ho jøḷe me hoŋŋ'a
gjømme og halde att (*jø̂mm å haḷḷ-att*) = leike gjømsel
gjømmer (ei *jømm'er, jømmrå*)
gjømre, gimmer, årsgammal søye
Sms. gjømmerbekre, gjømmerlam
gjømslarom (eit *jømmṣlaromm*)
gjømmeplass
gjønen (adj *jøniŋŋ, jøna, jøne, jøne* bf *jø'n*)
forvirra, håtteslaus:
da de byŋŋt å briŋŋ, vaṛṛṭ 'n jøniŋŋ å spraŋŋ att å framm /
ho he våṛṛṭe så toŋŋhɒṛṛṭ å jøna
gjønhause (ein *jøn-hɒse* sjå hause)
ein som er gjønen (LH: Frå gamle Tovadal, s. 48) Jf. hånstaur
gjønne (å *jø̂nn, jønna*)
gane, sløye småfisk berre med å klipe åt attafor toknene og rive ut
Jf, gjenn
gjøntre (eit *jøn-tre*)
dss gjønhause (om kvinnfolk)
Jf. håntre
gjørde (å *jø̂r, jøre, jøṛṭ*)
1. gjurde, binde fast med reip, surre
2. sette gjord på eit trekjørel
gjøss (eit *jøss*)
søle, dy, blautmyr, sump:
de e bærre jøss-håṭa neafær væ'n
gjøte I (ei *jø̂t, jøtå*)
1. gjote, smal myrstrekning, grasvakse flatt jordstykke mellom haugar: *haŋŋ ḳɒr ette sa smal jøtåŋŋ / e komm neppå æi lita jø̂t*
Jf. myrgjøte
2. krubbe: *ṣå ette att hæsst'n he hɒy e jøtåŋŋ sin / lægg-på iŋŋkvaṛṛṭ så sɒuiŋŋ iḳḳe dre hɒy'e tu jøtåŋŋ sin*
Jf. etå
gjøte II (å *jø̂t, jøte, jøtt*)
halle for lite, ligge for flatt (om fiskereiskap)
glad på (adj *gḷa*)
glad for å få noko:
ho e gḷa på å bḷi hɒu'kåmma /
du e væṭ gḷa på ny brok?
gladkveppen (adj *gḷakvæppiŋŋ*)
kvikk og glad: *ho e så gḷakvæppa*
glaning (ei *gḷaneŋŋ, gḷaniŋŋa*)
ansikt, maske: *haŋŋ fekk æn ṣŋøbaḷḷ rætt e gḷaniŋŋa*
glant (ein *gḷaŋŋt, gḷaŋŋt'n*)
1. skjemt, fjas
2. skjemtegauk Jf. gauder
glante (å *gḷâŋŋt, gḷaŋŋta*)
skjemte, fjase
glare (å *gḷâr, glara*)
glore, skine i mange fargar (helst om sola som skin i eller gjennom skylaget når ho går ned)
”Da ser eg folket som trygt seg kvarar bak blide loftsglas der kveldsol glarar” (HH: Helsing til ungdomslandet, Vårsøg s.162)
glas (eit *gḷas*)
vindauge
Sms. glaskarm, glasrute, glasråme
glas-kavvel (ein *gḷas-kavveṭ* sjå kavvel)
glaskule som fløyt på fiskegarn
glas-skå (ei *gḷas-skå* sjå skå)
tynt islag oppå snøen etter solbreå
glaup sjå: **gløyp**

gleine (å *gɫæ̂n, gɫæne, gɫænt*)
skli: *de e ṣʒilḷḷe når ’ṇ gɫæne-se ti kaɫṣʒita* (kalvskit) Jf. glette

gleinen (adj *gɫæniṇṇ, -na, -ne, -ne*)
sleip, lett å skli: *de e ṣlæft å gɫæne oppi sa grasåt bakkå* Jf. gletten

glems sjå: **glims**

glette (å *gɫætt, gɫætt, gɫatt, gɫåtte*)
gli (brått, lite grann):
kniven gɫatt-tu haṇṇå min

gletten (adj *gɫættiṇṇ, -ta, -te, -tne* bf *gɫætt′n*)
glatt, som gjer at ein glett:
haṇṇ e så gɫættiṇṇ, ne nyṣṇø’n / dæmm e så gɫætt′n, se skånn′aṇṇ

glims (ein *gɫemms, gɫemms′n*)
ei kort stund med fullt solskin i elles skya ver: *soɫ′a ṣʒin heṭṭ e gɫemmså*
Jf. oppbløkt

glipe I (ei *gɫî̂p, gɫipå*)
sprekk: *bor-ve′n he jessna, så de e bræia gɫipå*

glipe II (å *gɫî̂p, gɫipe, gɫift*)
vera ope: *sår′e gɫipe iṇṇpå bæn′e / de gɫipe myḷḷå fjøɫå*

glir (ein *gɫir, gɫiṛ′ṇ*) = erting, ap
– gjera glir tå = drive ap med

glire (å *gɫî̂r, gɫire, gɫiṛt*)
knipe saman augene, myse

glirøygd (adj *gɫirɒggd*)
nærsynt, som glirer når ein skal sjå

glisfausk (ein *gɫisfɒssk*) = gløsfausk

globotten (ein *gɫobått’n, -bått’n, -båttna*)
varm oskehaug i botnen av bålplass: *de e heṭṭ eṇṇo ni gɫobåttna*

glohersk (adj *gɫohæṛṛṣk*)
svært huga på:
ho e så gɫohæṛṛṣk ette spiʒʒiʒøtt

glomørje (ei *gɫomɒrrje, -mɒrrjå*)
glohaug Jf. glostabbe

glostabbe (ein *gɫostabbe, -stabbiṇṇ*)
lita røys av halvbrende, gløde vedbitar i bål eller omn: *rå-ve’n briṇṇ vesst du fåṛ-ṭe gɫostabbe*

glugg, sitta for g. (*siṭṭa fær gɫugg*)
sitta på låven og gjesse på reven

glup (adj *gɫup*)
klok, flink, tenkt for seg Jf. tøk

gly (ein *gɫy, gɫy′n*)
kald vindtrekk: *de komm æn gɫy(r) så sveṭṭiṇṇ steṛṇa* Jf. glyr

glyen (adj *gɫyiṇṇ, gɫya, gɫye, gɫyne* bf *gɫy′n*)
geleaktig , som held på å gå i oppløysing: *na gamm′eɫ feṣṣʒ′en he vårṛṭe så gɫyiṇṇ*

glyne (å *gɫŷn, gɫyne, gɫynt*)
stire, glane Jf. glire

glyr (ein *gɫyr, gɫyṛ′ṇ*) = gly

gløgg (adj *gɫɒgg*) = intelligent, skarp

gløggheit (ei *gɫɒgghæt, -hæta*)
intelligens

glømme (å *gɫø̂mm, gɫømme, gɫømmt*)
– glømme-tå = glømme av:
du må-′ʒe gɫømm-tå å steṇṇe dɒr′a te nattaṇṇ / de vaṛṛṭ væɫ tå′-gɫømmt e hasstɒu-hæt’n
– glømme-tå-seg = glømme av seg i distraksjon

glømmen (adj *gɫømmiṇṇ, -ma, -me, gɫømmne* bf *gɫømm′n*) = gløymsam

gløs (ein *gḷøs, gḷøs'n*)
1. ljoske, veikt lys: *de letta så e såg æn lettiŋŋ gḷøs tå månå*
Jf. ljøskje
2. iver, oppgløding
– sette ein gløs i = sette fart i, gjera oppglødd: *e ska sætt æn gḷøs ti 'n!*

gløse (å *gḷôs, gḷøse, gḷøst*)
lyse veikt

gløsfausk (ein *gḷøsfɒssk, -fɒsṣʒ'en*)
morken ved som lyser veikt i mørker (kjem av fosfor-essens frå myceliet på honningsopp) Jf. glisfausk

gløyp (eit *gḷɒp*)
gap, fjellsprekk, avstand, opphald
– om tid:= pause; om ver: = elrå

gløype (å *gḷôp, gḷɒpe, gḷɒft*) = sluke

glåme (å *gḷâm, gḷåme, gḷåmt*)
glane, stire

glåmøygd (adj *gḷåmɒggd*)
forundra, paff, storøygd

glår (ein *gḷår, gḷåṛ'ṇ*)
1. sterk svolt, matlyst: *de e nåkkålit te gḷår på sa griså* Jf. feigdaglår
2. ein som er glåren, ein som karar åt seg sjølv

glåren (adj *gḷåriŋŋ, -ra, -re, -ṛṇe* bf *gḷåṛ'ṇ*)
skrubbsvolten: *her ʒæmm de gḷåṛṇe karra!* (overført tyding: svær til å kara åt seg sjølv, grådig)

gnaga (å *gnaga, gneg, gnog, gnijje [knaga* perf part *knijjiŋŋ, knijja, knijje, kneŋŋne* bf *kneŋŋ'n]*)
– du er vel ikkje så gnegen *(knijjiŋŋ)* = du er vel ikkje blakk

gnalderhard (adj *gnaḷḷderhar*)
gnallhard, svært hard
Jf. galderhard

gnalderkald (adj *gnaḷḷderkaḷḷ*)
bitande kald

gnalderkjølt (ei *gnaḷḷderʒɒḷṭ, -ʒɒḷta*) = bitande kulde

gnitter (ei *gniṭṭ'er, gniṭṭrå*)
noko smått, ei så, eit ørlite grann: *e faŋŋ bærre æi uṛlita gniṭṭ'er / e faŋŋ bærre na uṛl̊ḷḷ gniṭṭrå*
Jf. knitter

gnitterliten (adj *gniṭṭeṛlettiŋŋ* sjå liten) = ørliten, bitteliten

gnossering (ei *gnåssereŋŋ, -iŋŋa*)
usemje, ueinigheit Jf. oforliking

god (adj *go* komp *bêr, bæsst*)
om folk: dyktig, flink, hendt, smart
– god tå seg = snill: *haŋŋ e aḷḷt fær go tå se te å varra e-lag' me ṣliker*
– med godt og gode *(me gått å gô)* = med det gode

god te (adv *gotte*) = i stand til
– vera god til = orke, greie: *e du gotte å varra me på skoj'en?*

godbarn (eit *go-ban*)
yndlingsbarn: *ho va nå go-bane hass faṛ ṣin* Jf. eignabarn

goddæmt (adj *go-dæmmt*)
1. med god dåm, som luktar godt
Jf. odæmt
2. god og mett, vel til pass
Jf. lotten, godlotten

godfjott (ein *go-fjått, -fjått'n*)
dumsnill person?

godfør (eit *go-før* sjå før III)
godlune, godt humør: *haŋŋ va på goføra e dag'*

godgjera seg (å *go-järra-se* sjå gjera)
nyte: *heṛ ṣiṭṭ vi å gojær åss me grɒt å bak'els* Jf. mokkere

godkroppa (adj *go-kråppa*)
med god kropp, kroppssterk:
de va nåkkå på feṛ ṭe go-kråppa kar

godlendt (adj *go-leṇṇt*)
om jordstykke: som gjev god avling

godlotten (adj *go-låttiṇṇ* sjå lotten)
vel til pass Jf. goddæmt

godlåte (ei *go-lât, -låtå*)
positiv omtale Jf. låte vel

godmeiten (adj *go-mætiṇṇ, -ta, -te, go-mætne* bf *go-mæt'n*)
hendt, skikka (mots. treen): *ho e ḳøṭe gomæta te vâssk* Jf. einvalen

godruggjen (adj *go-rujjiṇṇ, -jja, -jje, -ggne* bf *-gg'n*)
ruvande, godsleg, triveleg

godslen (adj *goṣṣliṇṇ, -la, -le, -lene* bf *-len*) = godsleg

godt sjå **forgodt** (misunning)

godt gjort (*gått joṛṛṭ*)
overraskande, meir enn venta:
de va gått joṛṛṭ att 'n skoḷḷ få-te ta
Jf. behendele

godtal (eit *go-taṭ, -taṭe*)
godsnakk, vennleg tale

godtala (å *go-taṭṭa*)
tala vennleg (gjerne for å overtala)

godtid (ei *go-ti*)
oppgangstid, gode tider

godvedt (adj *go-vett*)
av god ved, veleigna til materiale:
de e go-vett temm'er ti sa tæj'a / finṇ-ti eṭṭ go-vettar bor!

gogn (ei *gåṇṇn, gåṇṇn'a, gåṇṇ'n; gåṇṇne, gåṇṇniṇṇ, gåṇṇnå*)
1. hengsle, gongjarn
Sms. glasgogn, døragogn
2. bevegeleg innretning
Sms. rullargogn, vevgogn

gong (gang) (ein *gåṇṇ, gåṇṇ'en, gåṇṇ'a; gåṇṇe, gåṇṇiṇṇ, gåṇṇå [gaṇṇ* flt *gaṇṇa]*)
særskilte bruksmåtar:
1. ein gang (gong) bor = eit sett med minbor av ymse lengd, som ein skifter etter kvart som boreholet blir djupare
2. ein gang (gong) hestesko = skor til alle fire føter (mengdemål for hestesko, saum og truger: 1 gong = 4 skor/truger, 24 saum)
3. i eingong: sjå eingong
4. med ein gong (*me 'n gåṇṇ*)(trykk på *gong*) = heile tida (på veg ut av surndalsmålet, avløyst av "for eining" og "i einingen" Jf. eining
5. med eingong = straks: sjå eingong

gongber (adj *gåṇṇbær [gåṇṇbærrg]*)
i stand til å gå på føtene

gonge (ei *gâṇṇ, gåṇṇå*)
1. gonglag, måte å gå på:
haṇṇ e lett å ḳêṇṇ på gåṇṇåṇṇ
2. tid til å gå, avstand: *oppåt setrå e de æn times gâṇṇ / ta bṭi 'ḳe annaḷḷ gåṇṇå* (ikkje tid til anna enn å gå)

gongfør (adj *gåṇṇfør*) = gongber

gongglas (eit) = hengsla vindauge

gonglag (eit *gåṇṇlag, -laje*)
måte å gå på: *haṇṇ e ꝑuḳeṇṇt på gåṇṇlaja* Jf. fotlag, gonge 1

SentrumMotor
Det e gagn ti gogne og kjørbørnå og vogne e-det-så kvar doning får vøling og vinterskoning.

gonglem (ein *gåŋŋlæmm, -læmmen, -læmma; -læmme*)
(helst i fleirtal om) bøger og lår
gongsperr (adj *gåŋŋspærr*)
gangsperr, stiv og øm i kroppen etter å ha røynt seg hardt
gongsperre (ei *gåŋŋspæ̂rr, -spærrå*)
tilstand av å vera gongsperr (å *vera* gongsperr = å *ha* gongsperre)
gongstol (ein *gåŋŋstoł*)
støttestol for småborn (lågt bord med hol midt i, som ungen står i (kan ha små hjul på stettane)
Gonna (namn *goŋŋa*) = Gunnar
gorr (eit *gårr*)
1. gor, mageinnhald, særleg hos jortardyr Sms. gorrstikke, gorrskyte
2. søledye, blaut myrjord, gjøss Sms. gorrmyr, gorrhol
gorre (adv *gårre*)
forsterkande tillegg eller førestaving: gorrlat, gorre lat
gorren (adj *gårriŋŋ*) = rå (om ved)
gorrhel (ein *gårrheł*)
skjellsord: gorhæl, skithæl, dritsekk ”…din forbanna gorrhel!! Kan nokon dialektgranskar fortelle meg kva det ordet betyr?” (HH: Brev frå barndommen, s.131)
gorrlaupe (å *gårrlɒp* sjå laupe)
om krøtter som blir liggjande på rygg og daudar: kjøttet blir ubrukande (samanheng med gorret, mage-innhaldet?)
gosse (ein *gåsse, gåssiŋŋ*)
tjukkfallen kar, tjukkas (også om vette: bekkje-gossen Sjå LH: Kring gamle Tovadal s.12)
gov (eit *gåv*) = damp
govhol (eit *gåvhåł*)
luke i stueloftsgolvet over komfyren (for å sleppe ut gov og få varme på loftet) Jf. tjyvluke
govkåpe (ei *gåvkâp, -kåpå*)
trett av metallplater med firkanta nedre opning over komfyren (til å samle opp kokedamp)
govluke (ei *gåv-lûk*) = govhol
gra (adj) = brunstig (hanndyr)
grabekre, grabukk Jf. os, greng
grafster (eit *graffst'er, graffst're, gaffstra*)
gravster, graving (også: ”graving og spørjing”): *de e nåkkålit te graffst'er på sa hoŋŋ'a, haŋŋ ska væł grava ne eţţ bæn / å så baṛ ḍe te me graffst'er å roteŋŋ ti sa gamm'eł ṣlaḍḍer-historiå*
grammaske (ei *grammâsk, grammaskå*)
gamasje, snøsokk (strikka)
grannver (adj *graŋŋver*)
beskjeden, tilbakehalden, åkkår: *du må ita no, å iǩǩe varra graŋŋver!*
grasbitte seg (å *grasbiţţ se* sjå bitte)
gro til med tett grasvokster: *tɒrrvtaǩe grasbatt se snaṛt / attleggu he grasboŋŋe se*
grautvått (eit *grɒt-vått*)
mjølk e.l. attåt grauten: *vi e så mjøk-lɒs att vi he 'ǩe grɒt-våtte / dæmm he trædve nɒt på bås'a, miŋŋ dæmm he øl te grɒtvått* (sagt om ein gard med dårleg mjølkestell)
– ”Graut og skjør og skjør og graut, det er no målbyt det òg,” sa guten

grava (å *grava, grev, grov, gråvve*)
1. grava (jord e.l.)
2. spørje, mase:
no må du ṣlûṭṭ å grava mær om ta!
/ ho grov å spor omm aḷḷt så te
3. gjera ein angerfull, irritere:
de grev me eṇṇo att e ikkje fekk
sakkt 'nå græn'a

gravlus (ei *gravlus, -lusa*)
ein som masar og spør (helst om ungar) Jf. sporsjur

greau (adj *greɒu, greåkt*)
gridug, flittig, tidleg i gang med arbeidet: *de e greɒue karra e he*
fått me-me / de vaṛṛṭ iḳḳe greåkt
nɒu bŷṇṇt frå mårrgåna

grebbe (ei *grêbb, grebbå*)
rådig, stor og viljesterk kvinne

gree (å *grê, gree, grædd*)
vekse litt: *æłłv'a gree / de he*
byṇṇt å grædd ti ku'nå = vorte meir mjølk

greft (ei *græfft, græfft'a*)
grav (på kyrkjegarden)

greggule (ein *gregguṭe, gregguṭiṇṇ*)
skjellsord om ein vanskeleg person

grei (eit *græi*) = greie, selety (på hest)

greibørne (ei *græibø̂ṛṇ* sjå børne)
dss grei

greidsle sjå: **greisle**

greie (å *grâi, græie, greḍḍ*)
1. greie, klare
2. løyse noko som er fløkt
3. greie-på = sela på, legge greie på hest: *du får græi-på bâ hæsstaṇṇ*
(mots greie-tå)
4. greie seg = kvitte seg med etterburden (greisla)

grein (ei *græn, græn'a*)
sanning, grei framføring:
no må du järra go græn! /
de va 'ḳe når græn å få på 'nå
– gjera grein = legge saka greitt fram
– seie ein greina = sette nokon på plass, tala rett ut av posen:
e for å færṭæłṭ' dæmm græn'a!

greinau (adj *grænɒu, grænåkt*)
som gjer god grein, seier greitt ifrå

greip (ei *græp, græp'a*)
1. møkkagreip
2. handlove, rommet mellom tomelfinger og dei andre fingrane:
ne hannṣḳiṇṇ e fær trånṇ e
græp'en te å varra miṇṇ

greipavott (ein *græpavått*)
vott som er greipa (forsterka)

greipe (å *grâp, græpa*)
forsterke ullvottar i greipa (loven) med bot av vadmål eller skinn

greisle (ei *grêḷḷ, greḷḷå*)
etterburd ved fødsel

greitråd (ein *græi-trå, -trå'n*)
tråd til å binde rundt garnhespe eller til å binde rundt skiljet i vevrenning

greksel (å *grekk'sel, grekkṣla*)
grisle, ordne med, stå for, ta hand om: *kaṇṇ e de så grekkṣla me sa bassara? /*
e he fær myḳḳy å grekk'sel me

grendesfolk (eit *greṇṇesfåłłk, -fåłłḳe*)
folk som bur i same grend

greng (ein *greṇṇ, griṇṇ'en, griṇṇ'a; greṇṇa*)
greding, graokse, avlsokse

grengfør (adj *greṇṇfør*)
avlsdyktig, kjønnsmoden (om ungokse)

grev (eit *græv*)
1. potetgrev
2. nasevis person
3. brodd på vintersko for hest

grevskodd (adj *grævskådd*)
om hest: skodd med broddar

griau sjå: **greau**

gring sjå: **greng**

gringytt (ein *grin-jytt, -jytt'n*)
person med grinande oppsyn
Jf. grinøygd Sjå også: gryngytt og tryngytt

grinskrå (ei *grin-skrå, -skråa*)
sutrelus

grinøygd (adj *grin-øggd*)
om person som knip att augo mot røyk eller sterkt lys Jf. glirøygd

grissen (adj *gressinn, -ssa, -sse*)
glissen, utett (grisgrendt)

gro (å *gro, grør, grådd*)
1. vekse, spire
2. om sår: heilast
– gro-oppi (om gras i åker)
– gro-ned (når ugraset tek overhand)

gro' sjå: **grove**

groarblokke (ei *groarbłåkk, -błåkkå*)
groblad, kjempe (plante)

grohold (eit *gro-håll* sjå hold)
hud som gror lett

grojar (ein *gro-jar, -jar'n* sjå jar)
fast rand av skurv kring sårkant

groklåe (ein *gro-kłåe, -kłåinn*)
klåe når såret held på å gro

grom (adj *gromm*)
1. gjæv
2. kjælen, kjærleg, innsmigrande: *de e 'ke så grommt emyll'å dæmm lænn'er / ho jor se så gromm e måła* Sms. gromgut, gromdråk

grov (adj *grov, groft* komp alt. I: *grov, grøv'er, grøffst* / alt.II: *grov, grovar, grovast*)
grov: *e he vasska-tå de grøffst*

grove (ei *grôv, grovå [grô, groå]*)
padde Jf. lappegrove

grovslegen (adj *grov-slijjinn, -slijja, -slijje, -sleggne* bf *-slegg'n*)
om person: grovskoren, grovbygd

grovstilt (adj *grov-stilt*)
om skrift: med store bokstavtypar: *e ser å læssa når skreffta e grovstilt*

grufse (ei *grûffs, gruffså*)
grop, hole, lita grøft:
de va æi grûffs mitt e væj'a / fyll-ti-att gruffsånn Jf. grøfse

gruggjen (adj *grujjinn, grujja, grujje, gruggne* bf *grugg'n*)
gruggen, grumsete, uklår: *hann e så grujjinn uti, de bær væł te-att å snø / ho va så grujja e måła*
Jf. dromlen

gruggjesik (ein *grujje-sik, -siken*)
siste rest av kaffe som kan sikast av kjelen

grunnkjuke (ei *gronn-kûk* sjå kjuke)
trekloss som grunnpiken (jarnpik) under kvernkallen står ned i

grunnskie (ei *gronn-skki, -skkiå*)
stokk som kvernkallen står på

gryngytt (ein *gryn-jytt, -jytt'n*)
1. ein som snusar i anna folk sine saker og fer med ugagn, eller:
2. ein med underleg utsjånad (skjellsord) Jf. tryngytt

grynkorv (ein *gryn-kårrv, -kårrv'en*)
innmatkorv med gryn Jf. kvitkorv

grynne I (ei *gr̂ỳnn̨, gryn̨n̨å*)
grunne i elv el. sjø
grynne II (å *gr̂ỳnn̨, gryn̨n̨a*)
nå botn (i snø eller vatn): *de e så viṭṭ hæsst'n gryn̨n̨a e lɒs-ṣn̨øa*
grythav (eit *gryt-hav*)
grytehandtak Jf. bøtthav, hodde
grytte (å *gr̂ỳṭṭ, gryṭṭa*)
skufle unna seg (usystematisk)
grytulv (ein *gryt-uḷv*)
stabukk Jf. trossaubekre
grøe sjå: **grøå**
grøfse *(gr̂øffs)* sjå: **grufse**
grøn (eit *grøn*)
kornavling, korn og mjøl: *dæmm va aḷḷ'der ṣøḷ-jɒḷṭṭ me grøn / vesst hæsstan̨n̨ ska bḷi bḷan̨n̨k e hårḷaja å spros, må dæmm ha grøn*
"Han var av det gamle slaget som heldt på heimevyrke og levde på eige grøn." (HH: Ei haustferd s.163)
grønskjor (ei *grønṣk̡or, -ṣk̡ora*)
gulsporv (Hans Hyldbakk fortel i bygdabøkene om ein heim som hadde det så smått at dei sette snare for grønskjora for å skaffe seg kjøt!)
grønskjorauge (ei *grønṣk̡or̂ɒu, -ɒuå*)
liten mjølklepp i graut eller sos når ein ikkje har vore nøyen nok med røringa
Grøs (namn *grøs*)
Gregorius, Greus
grøsmøss (ei *grøs'møss*)
gregorsmesse 12. mars: "*grøs'møss tɒy e bêr hæll ti lass hɒy*"

grøte (å *gr̂øt, grøte, grøtt*)
grøte, få ein på gråten: *sa gutan̨n̨ he rætt grøtt 'å moṛ ṣi åfftå*
– Den som grøter foreldra, blir sjøl grøtt ein gong
grøtstein (ein *grøtstæn*)
grjotstein, kleberstein
grøtte I (ein *grøtte, grøttin̨n̨*)
grotte, trestykke med hol til å feste slipestein el. kvernstein på aksling
grøtte II (å *gr̂øtt, grøtta*)
feste slipestein el. kvernstein med trefliser på akslingen (spennoren) eller drive inn grøttjarn: *vi lyt te å gr̂øtt kven̨n̨'a*
grøttjarn (eit *grøttjarṇ*)
jarnblegg til å drive i grøtta for å gjera det trongare rundt spennoren
grøå (ei *grøå, grøå*)
grøe, grasvaksen flekk i fjellet: *når sɒuin̨n̨ ṣlæpp-ut å vårṛ'n̨, fin̨n̨ dæmm væ'n oppi grøån̨n̨*
gråaure (ein *grå-ɒre, -ɒrin̨n̨*)
bekkeaure
gråe (ein *gråe, gråin̨n̨*)
gråfarge på vatnet når ein svak vind krusar overflata
gråskjen (adj *gråṣṣk̡in̨n̨, -ṣṣk̡a, -ṣṣk̡e, -sskne* bf *gråssk'n*)
om ver: grå, tungt overskya: *han̨n̨ e gråṣṣk̡in̨n̨ å ṣå'-te uti fysnå*
Jf. gruggjen, dromlen
gråsømmer (ei *grå'sømmer, -sømmrå*)
kvitsymre, kvitveis
gråstete (ei *grå'stêt* sjå stete)
yngel av bekkeaure
gråte (å *gr̂åt, gret, gret, grette*)

gråv (ei *gråv, gråv'a, gråv'en; gråve*)
gròv, grop, søkk, sandtak
Sms. sandgråv Stadnamn: Gråva, Gråvinn (flt): *vi ska uti Gråviŋŋ / vi he vårre uti Gråvå*

gudnådslen (adj *gunåsṣḷiŋŋ, -la, -le, -lene* bf *-len*)
gudnådsleg, ynkeleg, stakkarsleg

gudsfar (ein *gussva* mest vanleg saman med pronomen som ved særnamn: han gudsfar)
gudfar Jf. gullmor

gule (ein *guṭe, guṭiŋn*)
plomme i egg

gull (eit *goḷḷ*)
særskilt: blomster på hegg og rogn: *de e myḳḳy goḷḷ på hejj'a e år*
Jf. heggjegull, rogngull

gullbaust (ein *goḷḷbɒsst [-bæsst]*)
gullboste, løvetann (korgplante) (Somme brukar ordet som namn på hestehov Jf. gullhauk)

gullbest, gullbost sjå: **gullbaust**

gullhauk (ein *goḷḷhɒk, -hɒḳen*)
hestehov, leirfivel (korgplante) ”Det første vårteiknet er i boks. Øvre Surnadal melder at den første ”goillhøken” (hestehov) er funnen … i Almbergkleivane ikkje langt frå Dalseggen” (Driva 1986)
Jf. leirblokke

gullku (ei *goḷḷku* sjå ku)
marihøne (lita raud el. gul bille med svarte prikkar)
Barneregle: ”Gullku, gullku, flyg te vers! I mårgå bli det godver,” eller: ”Gullku, gullku, flyg te vers! Jomfru Maria sitt og venta på deg” (med gullkua på fingeren i håp om at ho vil flyge)
Jf. vårherreku, marihøne

Gullmonn (namn *goḷḷmoŋŋ*) = Gudmund, Gullmund

gullmor (ei *goḷḷmå* mest vanleg saman med pronomen som ved særnamn: ho gullmor)
gudmor Jf. gudsfar

gussva sjå: **gudsfar**

gut og kar (*gut å kar*)
rosande utttrykk: *no va du gut å kar* (det var guten sin, det!)

gutvås (*gutvås, -vås'n, -våsa*)
gutpose, liten gut

gylte (ei *jy̑ḷḷt, jyḷḷtå*)
ung ho-gris (før ho har fått ungar og blir porke)

gyne (å *jy̑n, jyne, jynt*)
sjå, glytte i løynd: *ho sto attafær nåv'en å jynt på me da e for færbi' / dæmm jyne nå hit på åss aḷḷ så tiast*

gyse (å *jys, jys, gɒs, gåsse*)
1. sprute. støve, strøyme ut: *de va bærre så dommå gɒs roŋŋt 'n*
2. flyge på Jf. gause
3. gi tapt, ryke opp, gå konkurs: *de e mâŋŋ så he låtte gåsse på hånnå*

gyte (ei *jy̑t, jytå*)
vasshol, lita gryte i ein bekk, ofte innunder ein stor stein med ein liten foss eller straum som rører i gryta

gyte (verb) sjå: **tide**

gytt (ein *jyṭṭ, jyṭṭ'n*)
ein som kjem stikkande og vil sjå, nyssgjerrigper Jf. gytte

gytte (å *jy̑ṭṭ, jyṭṭa*)
glytte, kike (helst i løynd) Jf. gyne

gællin, gæln- sjå: **galen, galning**

gøttu (ei *gøttu, gøttu, gøttuŋŋ; gøttuå*)
gòte, smau, smal gang mellom hus el. gjerde Jf. råk, smaug, smotte
gøys sjå: **gaus**
gå sjå: **ga**
gålke (å *gåʧʧk, gåʧʧka*) = gulke, gulpe
Gållek (namn *gåll'ek*)
Gudleik, Gullik
gång sjå: **gong/gang**
Gånnill (namn *gånniłł*) = Gunnhild
gåre (ein *gåre, gåriŋŋ* / ei *gåar, gårå*)
stripe, rand, helst lysare el. mørkare i same farge
gårr, gårre sjå: **gorr, latgorre**
gåråt (adj *gåråt*)
stripete, helst av mørkare og lysare band i same farge, eller av falming og tilskitning
gåspung (ein *gåspoŋŋ, -poŋŋen*)
vasslilje, nøkkerose Jf. tjønnpung
gått (ein *gått, gått'n*)
fals i dørkarm eller glaskarm
Sms. døragått
gåv sjå: **gov**
gåve (ei *gåv, gåvå* el. *gåvvå, gåvvå*)
gåvvå = gåve

H
(hj- i nokre ord med j-lyd)

ha (å *ha, he, ha, hafft*)
– ha etter = dss sette etter
– ha for seg = 1. drive på med, 2. drøfte, sladre om:
kva di he-fær-ḍåkkå no, tru?
– ha i hel = ta livet av
– ha mellom hendene = eige, disponere: *dæmm he myǩǩy pæŋŋ myłłå haŋŋå*
– ha-pi = ha oppi Jf. pi
– ha på seg = innebera: *væt du kva de he-på-se å stat-fær sa arbeia?*
– ha til rette = drive fram, skaffe: *he du hafft-te-rætt ve åt viŋŋtra?*
– ha seg tu = 1. sleppe unna vanskar: *ho ha-se tu-di lettviŋŋt ne gåŋŋ'en* 2. om krøtter: bryte utor inngjerdinga
– ha-tu-seg = seie noko ufint eller sleivete: *ho ha-tu-se så myǩǩy støkkt*
– ha-tå = 1. avhende (særleg buskap) (også: ta-tå) 2. avbryte, skiple:
ti-stiłł, du he-me-tå rækkniŋŋen!
– ha åt = la husdyr pare seg:
na kvigå he 'ǩe vårre åt'hafft eŋŋo
Legg merke til korleis meininga skiftar når refleksivpronomen og preposisjon/adverb byter plass:
– ha seg ti ein potetsekk = plukke poteter i ein sekk / ha ti seg ein potetsekk = eta ein sekk poteter!
– ha seg tu ei løgn = bortforklare at ein lyg / ha tu seg ei løgn = å lyge
– haŋŋ ha-på-se trɒyå å ha-se-på sykk'eln
– haŋŋ ha-se-tå sykk'la å ha-tå-se-trɒyå
– ho ha evve-se æn parapły å ha-se evve gatå
– vi ha-åss poŋŋ æi tåłł å ha-poŋŋ-åss nå bar
habbytt (ein *habbyʧʧ, habbyʧʧ'n*)
habitt, klenning
hafelle (ei *haffełł, haffełłå*)
hagfelle, utgard, gjerde (Ordet er gått av bruk, men finst i stadnamn)
haggule (ein *hagguʧe, -guʧiŋŋ)*
vanskeleg el. vidløftig person

hak (eit *hak [hakk], haḳʹe*)
hakk (Mange seier *hakk* no)
hakabrått (ein *hakabrått* sjå brått)
tømmerhake Jf. vendhaka
hakafisk (ein *hakafessk, -feṣṣḳen*)
stor gyteferdig hannfisk(særleg laks: hakalaks)
hakkahalm (ein *hakkahaṭṭm*)
– halde på hakkahalm = halde på ei hemmelegheit: *ho heḷḷ ikkje på hakkahaṭṭm ængåŋŋʹ* Jf. langhalm
hakkel (å *hakkʹeṭ, hakkṭa*)
om sko: hakle, henge laust, slarke
hakkelsko (ein *hakkeṭsko* sjå sko)
sko som haklar, slarkar, som ikkje sit skikkeleg på hælen, men gneg
hakkelskodd (adj *hakkeṭṣkådd*)
med sko som haklar (sjå elles: hokkelskodd)
hakkfokk (eit *hakkfåkk, -fåḳḳe*)
bråkande skunding: *haŋŋ træfft-te kåmma miṭṭ oppi ta hakkfåḳḳe*
(Jf. Schøtt: *hattefòk*)
hald (eit *haḷḷ*)
1. styrke: *de e omm-å-järra att de e haḷḷ ti vøŋŋmɒṭa / de e ʼḳe nɒu haḷḷ ti sa spæ̂i gåṭṭv-åså*
2. sanning:
de e så lite haḷḷ ti di ʼn fer å sie
3. styng i bringa
halde (å *haḷḷ, heḷḷ, hiḷḷt, hiḷḷt/hiḷḷe*)
– halde = halde i age: *haŋŋ va saŋŋele haṛṭ hiḷḷiŋŋ da ʼn va lettiŋŋ*
– halde att = bremse, minke farten: *tɒṛ ḍu rêŋŋ storbakkaŋŋ å iḳḳe haḷḷ-att?*
– halde seg oppatt = svara seg: *de heḷḷ se iḳḳe oppatt å driv me kåŋŋ oppi her*
– halde seg ølen = halde varmen
– halde på = 1. drive på 2. vera fadder: *hiḷḷt iḳḳe haŋŋ på da jorkaṛʼṇ va fæṛ dåpʹen?*
– halde skyming = kvile frå arbeidet mellom dagslys og tid for å tenne eldslys (forteljestund)
– halde til = formane: *ho va teʼhiḷḷa å nôtt små-tiiŋŋ*
– halde ti foten = vera fadder
– halde ti med = 1. vera jamgod med 2. halde i age 3. vera sparsam
– halde ti enden sin = stå på sin rett
– halde åt = drive hardt med: *skojʼen he vårre haṛṭ åtʼhiḷḷiŋŋ*
haldhaka (ein *haḷḷhaka, -hakaŋŋ*)
hake til å binde eller endeskøyte stokkar med, t.d. takbukk mot raft
haldnad (ein *haḷḷna, haḷḷnaʼn*)
at noko varer, slitestyrke, kvalitet Jf. hald 1
hall (eit *haḷḷ*)
skråstilling (av å halle) Jf. halling
– i det hallet = lite om å gjera: *de va mæssta ti di haḷḷa haŋŋ to feṭåŋŋ*
hall sjå også: **hald**
hallar (ein *haḷḷar, haḷḷaṛŋ, haḷḷara*)
hellar, bergvegg som skrår innover
halle (å *hâḷḷ, haḷḷa*)
stå eller liggje skrått
hallen (adj *haḷḷiŋŋ, haḷḷa, haḷḷe, haḷḷne* bf *haḷḷʼn*)
skrånande (om terreng): *potetåkeṛṇ e såʼpass haḷḷiŋŋ att ʼn heḷḷ se tɒṛ*
halling (ei *haḷḷeŋŋ, -iŋŋa*)
skråning
hallmon (ein *haḷḷmon* sjå mon)
berre lita halling

hallår (eit *haḷḷår*)
uår, svartår, grønår
hals (ein *haḷṣ, haḷṣ'ṇ*)
særlege tydingar:
1. båtsbord nedst nedmed kjølen på geitbåt (Halsane på geitbåten er røya med øks, ikkje saga og forma til under press)
2. landskapsform: avsmalnande høgdedrag mellom to større høgder (mange stadnamn)
halsgrop (ei *haḷṣgrop, -gropa*)
gropa under strupehovudet
halssott (ei *haḷṣ-ṣott*)
halsesykje, halsbetennelse
halsstabbe (ein *haḷṣ-ṣtabbe*)
hals (alt mellom aksler og hovud)
halt (hasl) (ein *haḷḷt, haḷḷt'n*)
hassel, hasselkjerr
halvannan (tal *haḷannaṇṇ, haḷånnår, haḷṭanna*) = 1 ½
Jf. hålånnå
halvdregen (adj *haḷdrijjiṇṇ, -drijja, -drijje, -dreggne* bf *-dregg`n*)
halvtydeleg, ymtande: *haṇṇ he aḷḷ'der sakkt eṭṭ haḷḍrijje or omm ta / e fekk-tu 'nå så æi haḷḍrijja mæneŋŋ*
halvgjelding (ein *haḷ-jeḷḷeŋŋ*)
dyr som ein har mislykkast med å gjelde skikkeleg (som har den eine testikkelen i orden)
halvklovning (ein *haḷkḷåvvneŋŋ*)
den eine halvparten av ein tømmerstokk som er kløyvd i to: *løå-gåḷḷve låg på nå digre haḷkḷåvvneŋŋa*
halvkoring (ein *haḷkoreŋŋ, -iṇṇen*)
tvekjønna individ, ein som ikkje er som han skal Jf. halvta kor
halvreising (ei *haḷræseŋŋ, -iṇṇa*)
halvt liggjande halvt sitjande: *haṇṇ låg e haḷræsiṇṇen boṛṛti seṇṇ'en*
halvsønning (ein *haḷṣønneŋŋ*)
halvkoka mjølkemat t.d. mølsgraut el. dravle som er sett til sides til ferdigkoking seinare Jf.sy, sø
halvt (ei *haḷṭ, haḷṭ'a*)
– halvta kor: *e to haḷṭ'a kôr me bøggmjøḷ å havermjøḷ* = like mykje av kvart (av to slag)
halvtann, te halvtann (genitiv eint. *te haḷṭaṇṇ* sjå *te nattaṇṇ*)
halvparten, halvveges, til midt på: *vi e iḳḳe kâmmn mær heḷḷ te haḷṭaṇṇ me arrbeia eṇṇo*
halvtru (ei *haḷ-tru*)
dårleg tru, skepsis
halv-ufsing (ein *haḷ-uffseŋŋ, -iṇṇen*)
(middels stor) sei (mellom storsei og småsei)
halvvekstring (ein *haḷvækkstreŋŋ*)
framvekstring, halvvaksen person
halvvoren (adj *haḷvoriṇṇ, -ra, -re, -ṛṇe* bf *-ṛ'ṇ*)
ufullkommen, berre så måteleg: *haṇṇ e nå bærre så haḷvoriṇṇ arrbeskar eṇṇo / ta e nå 'ḳe mær heḷḷ så haḷvore bra'-nnu!*
halvørk (ei *haḷø̊rrk, -ø̊rrḳa*)
ikkje "retteleg helg" etter gammal tradisjon, t.d. 17.mai, romjul o.l.
hamlett (ein *hamm-lett* sjå lett)
hamlet, hudfarge i andletet: *ho e mø̊rrk e hammletta*
hammel (å *hamm'eḷ, hammḷa*)
hamle, ro baklengs
– hamle opp med = meistre, vera jamgod med

hammelband (eit *hammeɫbaŋŋ*)
bandlykkje som held åra på plass ved keipen under hamling
hammeltofte (ei *hammeɫtâfft* sjå tofte)
attaste tofte frammafor bakskotten (til bruk når ein hamlar)
hammer (å *hamm'er, hammra*)
hamre, fjerne frøkapslane (hamrane) frå linet Jf. linhammer
hams (ein *hammsa, hamms'n*)
hylster el. begerblad omkring ei frukt t.d. nøtt, jordbær
Jf. huskjerring, brokskit
hamsa (adj *hamms*)
1. tjukkfallen, lubben:
ho e veɫhammsa, na ʒeɫɫå
2. velstående, velkledd
hanabjelke (ein *hanabjæɫɫʒe*)
bjelke mellom to sperrer på kvar si takside, halvmidt mellom raft og møne
hand (ei *haŋŋ, haŋŋ'a, ha'ŋŋ; heŋŋ he'ŋŋ, haŋŋå*)
1. hand (handablad)
Jf. navva, gaufn
2. "overekstremitet" frå fingertupp til aksel (*Arm* er ikkje bruka i målføret)
Sms. handaled, handalegg
handa tå, slå h. (å *ʂlå haŋŋ'a tå*)
bryte sambandet med, ikkje lenger gi hjelp til, ikkje lenger kjennast ved:
ho he ʂlijje haŋŋ'a tå 'na søsst'eɽ ʂin
handboga (ein *haŋŋbågga, -båggaŋŋ*)
alboge Sms. handbogastøyt:
haŋŋbåggastɒt'n å eŋŋʒemaŋŋs-sårja vare lik leŋŋe
handbogadrag (eit *haŋŋbåggadrag*)
armslag, nok rom Jf. sveiingsrom
handbogalykkje (ei *h.-lyʒʒe*)
armkrok: *du kaŋŋ bærra ve'n e haŋŋbåggalyʒʒåŋŋ*
handdrev (eit *haŋŋdræv*)
rekkverk i tropp el. langs bru
handel tu for seg (å *haŋŋel-tu*)
drive så dårleg bytehandel at ein ikkje har nokon verdi att: *haŋŋ byte hæsst aɫɫt tesst 'n haŋŋla-tu fæɽ ʂe*
handfeng (eit *haŋŋfæŋŋ, -feŋŋe*)
hanverkty, bestikk (kniv, skei og gaffel) Jf. ambod
handfritt (adv *haŋŋfriṭṭ*)
lett, utan vanskar, elegant: *de e ʂʒeɫɫå å ʂå nå så haŋŋfriṭṭ joɽɽ*
handhaka (ein *haŋŋhaka*)
reiskap til å snu tømmerstokkar med (enten jarnstong med lykkje i ein ende og hake i den andre, eller lang trespak med lausthengande hake eit lite stykke innpå nerenden)
Jf. vendhaka
handive (ei *haŋŋ-îv, -ivå* sjå ive)
styrehorn på plog el. ard (også handtak på lerbråke
handlar (ein *haŋŋlar, -laɽ'ŋ, -lara*)
handelsmann: *dæmm e dyrar på varå sin, haŋŋlaraŋŋ uti by'n*
handombyt (eit *haŋŋommbyt*)
høve til å skifte frå ei hand til den andre, så ein kan kvile ei hand i senn: *de jɒɫɫṭ att e ha haŋŋommbyt, heɫɫ-å ha e iʒʒe greḍḍ de*

handpant (eit *haŋŋpaŋŋt*)
ting som ein leverer fysisk til pant for lån

handskamma, få handskamma tå
gjera arbeidet fint frå seg
– haŋŋ fekk iḳḳe haŋŋskamma tå sa arrbes-styḳḳa (= finpussen mangla)

handspik (ei *haŋŋspik, -spiḳa*)
bein trestokk til å velte tømmer med
Jf. brott, våg

handtvarning (ei *haŋŋtvaṛneŋŋ*)
varetekt: *e he hoʹŋŋ åt nabboa e haŋŋtvaṛneŋŋ* Jf. varveitsle

handvål (ein *haŋŋvåḷ, -våḷʼn, -våḷa*)
handvol, den lange stonga som ein held i sluå (gl. trøskereiskap) med
Jf. dettvål

handåhavt (adv *haŋŋåhafft* av ha)
opprådd, handfallen, oppgjeven, hjelpelaus: *e vaṛṛṭ nå-så-nere haŋŋåhafft da økksniŋŋ komm-lɒs*

hanke seg (å *haŋŋk se, haŋŋka*)
flytte seg hangande etter hendene (eller med feste for hendene til stønad)

hans-kar (ein *hannsʹ-kar* sjå kar)
framand på ein plass (både om kvinnfolk og karar)

har-, hara- sjå **hard-, harra**

hardbar (adj *harbar*)
1. smertefull: *harbarast va de da dæmm skar-opp svåḷḷʼṇ*
2. hardhendt:
iḳḳe varra så harbar me kattoŋŋå!

hardbaskjen (adj *harbaṣṣḳiŋŋ, -ṣḳa, -ṣḳe, -skne* bf *-sk'n*)
hardhendt, røff

hardbeitt (adj *harbeṭṭ*)
1. om slåttamark: vanskeleg og tungt å slå graset (mots lausbeitt): *de e harbeṭṭ oppi se bakkå e dåggleɒsåŋŋ* Jf. ålbeitt
2. om hest: ufølsom på taumane, hard å styre Jf. stervikt

hardbellau (adj *harbeḷḷɒu*)
hardfør, hardhuda, som toler mykje smerte: *haŋŋ e harbeḷḷɒu så æn sme på feŋŋrå / de e harbeḷḷåkt ṣlag ti 'nå*
Jf. hardsokt, obellau, ilbellau

harde (ein *hare, hariŋŋ*)
– på harden = på nære nippet, med nød og neppe:
de va på håḷe hariŋŋ vi greḍḍ de

harden (å *haṛʼṇ, haṛṇa*)
hardne, bli hard, stivne:
stɒpʼen lyt stât ṣlik tesst 'n he haṛṇa

hardhund (ein *harhoŋŋ, -hoʼŋŋ*)
hardhaus, barsking, råtamp
Jf. hardtangje

hardkjefta (adj *harḳæffta*)
om hest som er tung å styre med beksel og taumar Jf. ster-vikt

hardnavva (ein *haṛṇavva, -ṇavvaŋŋ*)
knytneve: *haŋŋ dro-åt 'nå me haṛṇavvå miṭṭ e gḷaniŋŋa*

hardsokt (adj *haṛṣokkt*)
1. hard i åtferd, svært pågåande, hardhendt, streng: *haŋŋ e haṛṣokkt te farra åt / dæmm e fær haṛṣokkt åt oŋŋå sin* Jf. hardbaskjen
2. som toler mykje Jf. hardbellau

hardspækt (adj *haṛṣpækt* av spækje)
hardfrosen

hardtangje (ein *haṛtaŋŋe, -taŋŋiŋŋ*)
hardhaus Jf. hardhund, hardbellau

hardtrekt (adj *haṛṭṛækkt*)
om hest som er tung å vikje, tung på taumen Jf. hardkjefta

hare sjå: **harde** og **harre** (dyr)

harinj, på harinj sjå: **harde**

harra ørå (å *harra ørå* dativ)
spisse øyra, høre godt etter
Jf. blare ørå

harragjømmer (ei, sjå gjømmer)
”haregimmer”, perleugle (eigl. ho-hare, som folk trudde laga ein hukrande lyd, men denne lyden var låta til perleugla

harralabb (ein *harralabb*)
fara lettvint over, slurve:
farra me harralabb (evve)

harramor (ei *harramor*)
dårleg mor, ei som bryr seg lite om ungane sine

harramynt (adj *harramyŋŋt* av *haremunn*)
som har hareskår

harratopp (ein *harratåpp*)
pannelugg på hest

harre (ein *harre, harriŋŋ, harrå*)
hare (dyr)

hastau (adj *hasstɒu, hasståkt*)
hastig, brå, fort:
haŋŋ dø så hasståkt her e vår

hatau (adj *hatɒu, hatåkt*) = hatefull

hater (eit *hat'er, hat're, hatra*)
kløe i huda: *de he kåmme nå-ṣlakks ha'ter ti maŋŋkiŋŋ på hæsst'a, haŋŋ står bærr å skobba-se*

hatig (adj *hati*) = hatau, forhatig

hau sjå også: **haug**

hau I (eit *hɒu*) = hovud

hau II, i hau (adv *e-hɒu'*) = i hug
– komma e hau = hugse:
du må kåmm-e-hɒu ka du ska järra

haua (adv *hɒua* komp *hɒunar, hɒunast*) = huga, lysten:
e ha vårre køłe hɒua hæm æn tur / e du ikke hɒua på siłłbałł?
(*vera* huga = *ha* lyst)

haubrott (eit *hɒu'brått*)
1. hovudbrot, problem
2. problemløysing

haubukk (ein *hɒu'bokk, -bokken*)
underjordisk vesen

haug (ein *hɒg, hɒ'n, hɒj'a; hɒga* el alternativt: *hɒu, hɒ'n, hɒu'a*)
haug i landskapet
– over ein haug = alle under eitt:
haŋŋ spor ikke æn å æn, miŋŋ evve æn hɒu / haŋŋ bɒu dæmm te evve æn hɒu att dæmm koŋŋ kåmm kaŋŋ så viłła

hau-is (ein *hɒu'is*)
sjøis innmed land, som blir oppbroten av flo og fjøre

hauk (ein *hɒk, hɒk'en, hɒk'a; hɒka*)
1. hauk, gapskratt:
haŋŋ sætt-ti æn hɒk
2. hauk (fugl)

haukarhaug (ein *hɒkarhɒg*)
ein haug der ein kan stå og hauke (ofte som stadnamn)

hauke (å *hɒ̂k, hɒka*)
hauke, rope, gapskratte

haukjaga (å *hɒk-jagga*)
jaga som ”hauk over hane”, mase på nokon om stadig nye oppdrag, så ein aldri får gjort arbeidet frå seg:
e błi hɒk-jagga hæle ti'a

haukjømle (adv *hɒuˈkjømmḷe*)
vanskeleg, innfløkt, problematisk: *de heḷḷ-på å bḷi hɒuˈkjømmḷe fær åss*
Jf. haubrott

haukommele (adj *hɒukåmmele*)
hugkommeleg, som hugsar på det som skal gjerast i rett tid: *haŋŋ he vårre så hɒukåmmele åt oŋŋå vår te juṭ / du lyt varra hɒukåmmele me dɒrrasteŋŋeŋŋ*

haukommen (adj *hɒukåmmiŋŋ* perf part av komma e hau)
som blir hugsa: *ho vaṛṛṭ iḳḳe hɒuˈkåmma da vi seŋŋt bræv åt di aŋŋˈer*

haurt sjå: **høyrt**

hause (ein *hɒse, hɒsiŋŋ*)
1. skyhause, torehause: *de ḳæmm æn hɒse fær ṣoṭˈa*
Jf. tørhause
2. den enden av hammarhovudet som ein ikkje slår spikaren med
3. overført om folk, t.d. gjønhause
4. del fremst på seglet

haustav (ein *hɒuˈstav, -staven*)
leiar, ein som tek ansvar og styring

haustbær (adj *hɒsstbær*)
om ku: som kalvar om hausten

hausterk (*hɒuˈstærṛk*)
hovudsterk, som ikkje blir øren i stor høgd

haustgard sjå: **gard** 3

haustgauk (ein *hɒsst-gɒk, -gɒḳˈen*)
ein som trøskar før dei hine fordi han er mjøllaus

haustvelte (ei *hɒsstvêḷḷt, -veḷḷtå*)
eng som er pløgd opp om hausten, der plogfòrene ligg til våren etter

hausåt (adj *hɒsåt*)
med skyhausar på himmelen: *e lika ḳe att ’n bḷi så hɒsåt, de kaŋŋ bḷi ræŋŋn*

hautenne (ei *hɒuˈtêŋŋ, -teŋŋå*)
hedne, hårbotn, skalp (den delen av ei dyrehud som har dekt hovudet) – Det var ein stad det kom ein streppar etter vegen, og så stimla folk frammi glaset og gytta og bisna på denne gjessillen. Da kom framand-karen og kakka på døra og spurde om det var garveri der huset sidan det hengte så mykje hautenner i glaset. Jf. tenne

hautullen (adj *hɒuˈtoḷḷiŋn)*
hovudtullen, øren, svimren, tommelomsk

hauøren (adj *hɒuˈøriŋŋ*)
dss. hautullen

hauørsle (ei *hɒuˈø̂rṣl, -øṛṣlå*)
ørvæne, ørske: *haŋŋ for å vaṛla e hɒuˈøṛṣlåŋŋ* Jf. hauøren

hauåker (ein *hɒuˈåker*)
hovudåker,”storåker”. (ordet har gått av bruk og minne, men finst att i mange stadnamn)

hav (eit *hav*)
1. hav (sjø)
2. hanke, hodde, bogehandtak på gryte, bøtte e.l.
Sms. bøtthav, grythav

havande (adj *havaŋŋ* pres part)
noko å ha, noko av verdi, til å ha i lag med seg: *ta ha vårre æn havaŋŋ gar fær ḍe / na dråḳˈa e så loṛṛṭsam, ho e iḳḳe havaŋŋ!*

havast (å *havast* passivt, berre inf)
Sms. med adv: innhavast, uthavast, tihavast, tuhavast, tåhavast, framhavast, medhavast, åthavast: *he du fḷæra kvigå så ska åtˈhavast?*

havgule (ei *havgûɻ, havguɻå*)
vind utafrå havet (gule = truleg lyden av vind) Jf. utrønne

hee sjå: **heå**

hegde (å *hæ̂ggd, hæggda*)
1. spara, rasjonere, knipe (på maten): *e he hæggda ti ky'n leŋŋe no /*
ho hæggda iʂʂe skryt'e /
du ska hæ̂ggd e frå låʂʂa å iʂʂe frå bått'na (ordtak)
2. hegde seg = legge band på seg om ein blir sint
3. om spesiell teknikk for å gjørde eit høylass på sleden (flytte attende reiphegda og stramme åt i fleire omgangar)

hegden (adj *hæggdiŋŋ, -da, -de, hæggdne* bf *hæggd'n*)
sparsam, måtehaldande, knipen: *de e hæggde me mat'a der-å-gar*

heggjegull (eit *hejjegoɻɻ*)
heggeblomster Jf. rogngull

heil / heile (*hæl / hæle*)
– heil innmed beinet (*hæl iŋŋme bæna*) = påliteleg, heilstøypt
– heile hakka (*hakkå*) = alle i hop
– heile kaka = heile sanninga: *de va hæle kakå, de!*

heilåbeina (adv *hælåbæna*)
heilskinna, uskadd: *komm du de hælåbæna frå'-di?*

heim (adj/adv *hæm* komp *hæm'er, hæmest*)
som ligg nærast heimen, garden el. bygda: *de e vi så æg deŋŋ hæm'er set'ra* (av to) / *høttå står iŋŋme te hæmest vatt'ne* (av fleire) (også: *hæm'er vatt'ne*)

heimgjerd (eit *hæm-jer* sjå gjerd)
innmark, jorda kring husa heime: *de li væɻ så te att krøttera får på hæmjera*

heimgjord (adj *hæm-jor*)
heimgjort, eigenprodusert, ikkje kjøpt: *kɻeåŋŋ va hæmjor*

heimkjent (adj *hæmʂeŋŋt*)
som kjennest heimsleg, der ein er kjent og kjenner seg heime
”Her stig det frå tuftom så heimkjent ein èm” (HH: Surnadalssong, Vårsøg s.165)

heim-olen (adj *hæm-åɻɻiŋŋ* av ala)
heimfødd, som har vore lite ute blant folk og lært skikk og bruk, som er ein heimføding: *e tyʂʂe ho heɻɻ-på bɻi veɻ så hæm-åɻɻa no*
Jf. ala heim-åt seg

heimvett (eit *hæmvætt*)
vett til å passe tida for å ta på heimveg

heimåfrågjord (adj *hæmåfråjor*)
sendt heimafrå, skikka i veg: *haŋŋ va hæmåfråjor me di bø'n att dæmm viɻɻa iʂʂe varra-me*

heimåfølgt (ei *hæmåfɒɻɻ, -fɒɻɻa*)
heimafølgje, medgift (som ei kvinne får med seg heimafrå når ho giftar seg): *ho ha-me-se hustemmer te hæmåfɒɻɻ*

heim-ålin sjå: **heim-olen**

heine (å *hæ̂n, hæna*)
bryne, kvesse eggjarn med hein

heine tå (å *hæn-tå*)
slå ut ein rival, vinne annanmanns kjærast: *vaɻɻ du tå'hæna e hæɻɻj'en?* Jf. ralle attom

heita (å *hetta, hette, hette, hette*)
heita, kallast

heitast (å *hettast, hettest, hettest, hettest*)

bli sagt, ha ord for å vera: *de hettest no de att æn ska iḳḳe hæ̂rrm ette gɒḳ'a* (ordtak)

heite (å *hæ̂t, hæta*)

1. truge med våpen eller anna åverje: *haŋŋ sto'-der leŋŋe å ṣḳeŋŋtest å hæta navvå* (dativ!)

Jf. hytte

2. gjera heit, verme (meir vanleg: gjera heitt)

heite sjå også: **hætta**)

heitsølen (adj *hætsøḷiŋŋ*)

plagsamt varmt, kjøvande, lummer (av heit og sol): *ne økkta va rætt hætsøḷa / haŋŋ bḷi vesst eŋŋda hætsøḷṇar e dag*

heittgjort på stusse sjå: **stusse**

hekje (å *heḳe, heḳe, hekt*)

onomatopoietikon: hækje, dra inn pusten med sterk lyd i fælske eller smerte Jf. hekjen

hekjen (adj *heḳiŋŋ, heḳa, heḳe, hekne* bf *hek'n*)

1. ufyseleg, utoleleg, som set støkk i ein, så ein må hekje. (om ver eller vatn som er bitande kaldt, om skremmande situasjon eller sterk mat som tek mesta pusten frå ein.

2. hæken, grådig, havesjuk

Jf. glåren

Hekkelfjellet (*hækkeḷfjeḷḷe*)

mytologisk fjell, Bloksberg (Sjå om kattane på H. i HH: Gamalt frå Surnadal s.242)

hekkels (*hækk'eḷṣ*)

hersens (forakteleg): *hækkeḷṣ te græiå å!* "No ska e våg på de e na hekkels Vaulaguten så kjem" (HH: Gamalt frå Surnadal s.231)

hekker sjå: **hikker**

hekse (å *hæ̂kks, hækkse, hækkst*)

1. hogge med kjeften (om hest)

2. glefse i seg maten (heks' ti seg)

3. tala sint og stutt (heks' tu seg)

hektmelle (ei *hækkt-mę̂ḷḷ, -meḷḷå*)

hempe av metall Jf. melle (hektmelle + hektkrok = hektpar)

hel, trø helane tå (å *trø heḷaŋŋ tå*)

"trø hælane av", dilte etter nokon, vera innpåslitande

Jf. rauvalykkjyll

helbot (ei *heḷbot, -bota*)

bot til forsterking på hosehælane (oftast av vadmål)

hele (å *hę̂ḷ, heḷe, heḷṭ*)

herde, få seg til, ikkje vera for kresen til noko ufyse eller ubehageleg: *de e så feŋŋer-kalt att e heḷe iḳḳe våttlɒs / e heḷṭ iḳḳe å ṣå kåll'es haŋŋ for-åt me hæsst'a sin*

Jf. belle (sjå også herde)

helgamøss (*hæḷḷgamøss* hokj eint ub)

helgemesse, allehelgensdag

Sms. helgamøssdagen

helgedag (ein *hæḷḷḍag* / *hæḷḷjedag*)

1. helgedag

2. stykke av eit ferdig arbeid som ikkje er godt nok utført, t.d. såglipe i åker, ei vede (nesting)som ikkje er godt nok vridd e.l.

Ordtak: "Kvardags fru er helgedags lort-su"

helgetorsdag (ein *hæḷḷtoṛṣḍag*)

Kristi himmelfartsdag

Surnadal Sparebank

Det e likar å hegd' efrå låkkja hell å hegd' efrå botna og legg al-temmer ti syllen så veggjen ikkje rotna.

hell I (konj *heḷḷ / hæll*)

1. enn: *e du stɒr heḷḷ e?*
2. eller: *e de du heḷḷ e så ǩøre?*
3. ikkje…heller: *e væt iǩǩe heḷḷ*

hell II (adv *hêḷḷ*)

1. heller: *e tek hêḷḷ mjøk heḷḷ ṣǩɒr*
2. nokså: *ho e hêḷḷ lita*

hellibrann sjå: **ellebrann**

hell-og (konj *heḷḷ-å*)

eller og, eller så: *no lyt vi te-att, heḷḷ-å bṭi vi ǩe færṛḍi te kveḷḷs / varra så du ska, heḷḷ-å ska e ṣå å järra me de!*

helmaur (ein *heṭ-mɒr, -mɒṛ'ṇ*)

ein som toler lite, som kvier seg for alt, som er obellau

helme (ei *hæ̂ṭṭm, hæṭṭmå*)

halmstubb, rotstubb på skoren åker

-helmt (adj *-hæṭṭmt*)

om halmlengda på åker eller kornsort: langhelmt, støtthelmt

helpinne (ein *heṭpiṇṇe*)

treplugg som vart driven inn i og heldt saman lerbitane som ein skohæl vart laga av

helpinnsyl (ein *heṭpiṇṇsyl*)

grov syl til å laga hol for hælpinnane med

helsau (adj *hællsɒu, hællsåkt*)

1. helsug, frisk, ved god helse: *ho trɒŋŋ nå ho e hællsɒu*
2. helsesam, sunn: *de kaṇṇ iǩǩe varra hællsåkt å drekk så gæṭṭe*

helsott (ei *heṭṣott, -ṣotta*)

sjukdom med dødeleg utgang

helst, all som helst (*aḷḷ så heḷḷst*)

med det aller første, kva tid det skal vera: *kṭåkkå e aḷḷ-så-heḷḷst haṭṭv sækks / de kaṇṇ hêṇṇ aḷḷ-så-heḷḷst*

helst, til helst (adv *te heḷḷst*)

dessmeir, (ikkje) eingong, jamvel (ikkje): *iǩǩe brøṛ'ṇ hass te heḷḷst tor å ta-e-hop me-nå*"Ikkje religionen til helst makta til grunns å bryte med denne vurderinga" (HH: Bygdesoge I, s.72)

heltott (ein *heṭtått*)

hardtvinna tynn tråd som blir lagt attåt det andre bundingsgarnet når ein bitt hælen i ei hose (til forsterking)

hemte (å *hæ̂mmt, hæmmta*)

heimte, plukke bær

hend (eit *heṇṇ*)

hende, storhending: *de e bærr fær eṭṭ heṇṇ att 'n e så laṇṇt så hit / de likast heṇṇ'e så koṇṇ varra, va nå att 'n fekk-att syn'e*

hende (å *hêṇṇ, heṇṇe, heṇṇt*)

hende (NB! ikkje hengje)

hendsle (adj *heṇṇṣle*)

rettskapt, som høver for handa (mots. uhendsleg): *dæmm va så heṇṇṣle, rivåṇṇ hass*

hendslen (adj *heṇṇṣliṇṇ, -ṣla, -ṣle, heṇṇṣlene* bf *heṇṇṣlen*)

dss hendsle (*dæmm va så heṇṇṣlen, rivåṇṇ hass*)

Svorka

Den så he heittgjort på gammel stusse, han e kje matlaus og ska kje klaga.

hendt (adj *heŋnt*)
hendt, hag, gløgg til å gjera eit arbeid rett og tenleg: *haŋn e heŋnt både te tress å te smess* (med trearbeid og smearbeid) / *haŋn e både håł å heŋnt husbyjjar / haŋn far hass va væł heŋntar læll*

hendt som høver (*heŋnt så høve*)
som kjem på eitt ut, budd på kva det skal vera: *de e sommå fær me, e e heŋnt så høve* (også: like hendt)

hengje (å *heŋne, heŋne, hæŋnt, hæŋnt (hæŋn, hæŋn, håŋn, håŋne* intrans*))*
1. hengje (trans)
2. hange (intrans)
– hengje seg opp ti = ”gjera nummer av”, feste seg for mykje ved
– hengje ti eitt nyr = ha det travelt og halde på av alle krefter
Jf. ulvnitje

her i stad (adv *her e sta*)
nyleg, for litt sidan: *du sa nå anna her e sta*

her å gard (*her å gar*)
her på garden, etter skikken her: *vi bruka ’ǩe järra de ṣlik her å gar / her å gar trɒŋn du ǩe kåmma mær!*

herde (å *hêr, here, heṛt*)
1. herde, gjera hard
2. halde ut, tola: *de e så feŋŋerkalt att e here iǩǩe våttlɒs* Jf. hele 2
– særskilt: herde finn = kaste ungar nakne i snøfonna

herde seg ut på (å *heṛ-ṣe ut på*)
la sinne eller vonbrot gå ut over andre, ”rette bakar for smed”: *du trɒŋn da iǩǩe heṛ-ḍe ut på me fær ḍe haŋn jor*

herjen (adj *hærrjinn, -ja, -je, -jene* bf *hærrjen*)
om mat: som er vanskeleg å tola: *ta e fær hærrjinn kåsst åt me*

herk (adj *hæ̊rrk*)
hissig, pågåande
”Men hauk fær hane bli allvæg foinninn, når ’n bli fær herk.” (HH: Famntak, Vårsøg s.196)

herme tå (å *hærrm-tå, hærrma-tå*)
sitere

heromder (ein *her'omm-der*)
ustadig eller upåliteleg fyr, vinglepave, rundbrennar 2

herstatande (*heṛ'ṣtataŋn* av state)
ståande på same staden, ikkje komma av flekken: *e bṭi heṛ'ṣtataŋn, e, e skoḷḷ veŋnt tesst ’n komm-att* (tilsv. derstatande)

her-ute (adv *her'ut*)
lokal presisering av kva gard nokon høyrer til på: *haŋn Oṭa her'ut / dæmm her'ut / de ska bærrast evæg' me se fåṭṭṭǩa her'ut*

hese (å *hês, hese, hest*)
hæse, puste tungt, puste så det hørest, tala med håst mål Jf. hekje

hesje (ei *hêṣṣ, heṣṣå*)
sms. hesjafôr, hesjakjøring, hesjapåle, hesjatørk, hesjaveå (flt)

hesptre (eit *hæssptre*)
1. hespetre,vinde til å hengje garnhespa på når ein nøstar
Jf. bomtre, vindtre
2. skjellsord om vanskeleg kvinnfolk

hestbær (ei *hæsstber, -bera*)
blokkebær, skinntryte

hesthandlarpung (ein *hæssthaŋŋlarpoŋŋ*)
stor veskeforma pengepung av skinn, med knepplås i metallbøyle

hestklokke (ei *hæsst-kɫâkk*)
kyrkjeklokkeforma bjølle for hest (støypt av massinglegering)

hestmat = (overført:) opptjafsa tau

hestmymaur (ein *hæsstmymɒr*)
hestmigmaur, stokkmaur

hestruve (ei *hæsstrûv, -ruvå*)
dunge med hestmøkk (eingongs)

hete/hetta sjå: **hætta, heita, heite**

hev (adj *hev, heft*)
hæv, stolt, grom, gjæv: *ho va så hev tå gutå sin / e trur iʒʒe de e så heft e-myɫɫå dæmm læŋŋ'er*

hevvelkåre (ein *hevveɫkåre*)
høvelspon

hevvelskyte (å *hevveɫṣʒyt*)
slette til med langhøvel (meir enn mardraging, men mindre enn *pusshøvling*) Også: skyte bein: *vi hevveɫṣkɒt bor-ve'n åt stuåŋŋ / se bor'a skoɫɫ ha vårre hevveɫṣkått'n*

hevvill (ein *hevviɫɫ, hevviɫɫn, hevviɫɫa*) eller (*hevveɫ, hevveɫn, hevvɫa*) = høvel

heå I (ei *heå, heå, heåŋŋ*)
hee, uferd, ulykke, fæl hending: *de va æi ʒøɫa heå, de, kar, da æɫɫv'a to både me å hæsst'n* Jf. våheå

heå II (adv *heå*)
herifrå: *e såg iʒʒe nåŋŋ heå bøggd'n / haŋŋ jikk heå e kveɫɫiŋŋen* Jf. deå = derifrå

heå-deå-vind (ein *heå-deå-viŋŋ*)
"skiftande bris" (herma etter ein stetfiskar frå Åsskard)

hikker (å *hekk'er, hekkra*)
hikre, flire på ein kneggjande måte

hil (ein *hil, hil'n, hil'a*)
fiskesnøre med søkke (hilstikke med snørstein) og forsing (fortaum) med ongul

hile (å *hîl, hila*)
fiske med hil

hilstikke (ei *hil-stêkk -stekkå*)
søkke på seisnøre: strengbøyle (med snørstein på) mellom fortaum (forsyne/forsing) og handsnøre

hin (pron *hiŋŋ, hi, hiɫɫ, hîn* dativ: *hîn*)
den andre: *hiŋŋ da'n / hi vekku / hiɫɫ år'e / haŋŋ sto på hîn eŋŋå tå bru'n / du e finar ti (di) hîn broʒ'en / dæmm komm tu (di) hîn romma / ho va 'ʒe e lag me di hîn*
(lite bruka, meir vanleg: *diɫ aŋŋ'er*)
– på hi lea = på den andre sida

hire (å *hîr, hire, hiṛt*)
stå (samankropen) og fryse, stå gjeralaus og gapa

hit (adv *hit* komp *hit'er, hitest [hitast]*)
hit: *ska vi ga-iŋŋ ne hit'er dɒr'a heɫɫ na borrt'er? / e trur vi hɒgg ne eɫɫ par tå se hitest treå*

hitate (prep/adv *hitate* dativ)
hitafor, på denne sida: *løå står hitate æɫɫv'en* (*hitafær æɫɫv'a*)
Jf. bortate, innate

VIBO
Entreprenør

Hendt så høve, og nater og navvasterk,
får handskamma fort tå fjølen,
og gjer mangt eit røsnaverk.

hit-te-dags (adv *hit'-te-dakks*)
til denne tid, fram til no
hittess (adv *hitt'ess*)
hittil, til no
hivens (adv *hiv'ens / hyv'ens*)
hiva, framifrå, svært: *ṭa va hiv'ens!*
Jf. hyvens
hjarne (ein *jaṛne, jaṛninŋ*) = hjerne
hjart I (eit *jaṛṛt, jaṛṛt'e*) = hjarte
hjart II (ein *jaṛṛt, jaṛṛt'ṇ*)
"hjerter" i kortspel (sjå HH: Oppi Hermunnbakkå, Vårsøg s.201)
hjartau (adj/adv *jaṛṛṭau, jaṛṛṭåkt*)
trottig, uthaldande, oppteken med eit arbeid: *ǩy'n går å it så jaṛṛṭåkt / haŋŋ e så jaṛṛṭɒu me skor'a / de e jaṛṛṭɒue fåṭṭk te haḷḷ-på*
hjell (ein *jeḷḷ, jeḷḷ'n*)
pall, hylle, opphøgd platå i landskapet Jf. pell
hjortsøle (ei *joṛṭsø̂ṭ, -søṭå*)
"laugargrop" etter hjort i brunst, eller hjort som kjøler seg eller vil bli kvitt avåt
hjule tu (å *juṭ-tu, juṭa-tu*)
ta bort eit stykke av noko med ei bogeforma innskjering
hodde (ei *hå̂ḍḍ, håḍḍå*)
1. svingbart bogeforma grytehandtak, hav, hank: *gryt-håḍḍå e lik laŋŋ eŋṇt'n ho står heḷḷ legg*
2. klave, bøyle, ring av vidje el. metall til å stenge ei grind med Jf. korge
hogg (eit *hågg, håjj'e*)
overført: (fastlåst) flekk, stilling: *de står aḷḷt e sommå håjja / dæmm ǩæmm iǩǩe tu håjja me di*
hogge (å *hågg, hɒgg, hågg, håjje*)
– hogge i kårteigen *(hågg e kåṛṭæja)* = bruke opp reservar som var meint for framtida el. alderdommen
hogghard (adj *hågghar*)
1. hardhuda, hardbellau
2. hardhendt, hardsokt, standhaftig
hokkelsko (ein *hokkeṭṣko*)
dårleg sko utan reimar (til å tre på seg for det snare)
hokkelskodd (adj *hokkeṭṣkådd*
berrføtt i skorne, med skor som ein berre har tredd på seg utan å snøre att Jf. hakkelskodd
hokker (å *hokk'er, hokkra*)
hukre, låte med mange stutte samanhangande lydstøytar (som ugler og orre)
hoklakul sjå: **oklakul**
hol i vegja! (*håṭ e væja!* dativ)
unna vegen! (varselrop t.d. frå ein skihoppar om fri veg)
– uttrykk: Hol e vegja, her kjem ho Maret Haugja med kak-traugja! (*håṭ e væja, her ǩæmm 'å Marret Hɒj'a me kak-trɒja!*)
hol i hauet (*håṭ e hɒu'e*)
meiningslaust: *ta e håṭ e hɒu'e!*
hola (å *håṭṭa*)
1. laga holrom: *haŋŋ håṭṭa tu eṭṭ storṭ trɒg tu ståǩǩ'a / æṭṭ'va he gråvve å håṭṭa oŋŋa meṭ'a*
2. frette, lirke med ein for å få greie på: *haŋŋ he gått her å håṭṭa / ho greḍḍ å håṭṭa tu 'nå saŋŋhæta læll*
holbekk (ein *håṭbækk, -beǩǩen*)
bekk (helst i myr) med utoverhengande, stundom samanhengande braddar

hold (eit *håḷḷ*)
kjøt på kroppen
Jf. røsse i hold *(rɒss-e-håḷḷ)* = grøsse

holdau (adj *håḷḷɒu, -åkt*)
med godt hold på, fin og feit
Jf. fager, hamsa

holdboren (adj *håḷḷbårriŋŋ*)
dss holdau:
dæmm e håḷḷbåṛ'ṇ, ʒy'n din e vår å

holden (adj *håḷḷiŋŋ, -ḷa, -ḷe, -ḷne*)
hjelpt, fornøgd, så det held: *tyʒʒe du att du e håḷḷiŋŋ me så lite?*
Jf. børt

holdsår (adj *håḷḷsår*)
ømskinna

holdvåt (adj *håḷḷvåt*
gjennomvåt til skinnet: *ta å ṣlæppiŋŋ sa håḷḷvåt kaṭṭvaŋŋ åt natt'n!*
Jf. ålvåt

hole sjå: **høllu**

holl om boll (adv *hoḷḷ-omm-boḷḷ*)
hulter til bulter, om einannan

holli meg! (int *holl'i me!*)
utrop for undring og glede, ”du store min!”:
å holl'i me kår stor du he vårṛṛte!

hollsar (ein *hållsar*)
stor kar Jf. høllsar

holmåt (adj *håṭṭmåt*)
om åker som har grøne og ugjorde stykke inne i det gule og skjere

homle (ein *hommṭe, hommṭiŋŋ*)
humle (plante, NB! ikkje hommel)

homlen (adj *hommṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, -ṭene* bf *-ṭen*) = homlåt

homlåt (adj *hommṭåt*)
med uttrykk som viser tung-sinn el. dårleg humør (også om vêr): *e tøkkt 'n va så hommṭåt å ṣå te*
Jf. tummull, dølsint

hommel (ei *homm'eṭ, hommṭå*)
humle (insekt)
Gåte om humla:
miŋŋ'er heḷḷ mus,
høg'er heḷḷ hus,
fṭækkåt så æn gaḷḷte,
ryt så æi pôr̥̊r̥̊k

hommelgarde (ein *hommeṭgare*)
humlehage, stad for humledyrking (truleg av dei nedsette stengene som humleplantene voks oppetter) (finst no berre i stadnamn)

hommergeit (ei *hommerjæt, -jæta*)
humregeit, enkeltbekkasin
Jf. mekkergauk, myrbukk

honk (ei *håŋŋk, håŋŋʒ'a, håŋŋʒ'en, hæŋŋk'er, hæŋŋk'eṛṇ, håŋŋkå*)
ring, boge el. kløft til å tre fisk, nøklar o.m. på
– komma på honka = bli pepparmøy/-svein (også i ballspel: om dei som venta på høve til å springe ut)

honnj sjå: **hund**

hop, i hop (adv *e-hop'*)
saman: *e he ʒe hafft nå e-hop' me dæmm på mâŋŋ år / vi ṣlo-e-hop omm dræfft'a iŋŋi daṭ'a*

hopgangande (adv *hopgaŋŋaŋŋ*)
som går godt i lag, som er gode parhestar (om folk og krøter)

hophav (eit *hophav*)
hopehav, noko ein har i lag, samliv, samarbeid, samvær: *de e ṣluṭṭ på hophava dæmm emyḷḷ'å*

hoppe mongsis (å *hâpp moŋŋ'sis*)
om katt som ein får til å hoppe over hendene som ein har knept og held

som eit hinder framfor katta (også: hoppe maksis)

hopseter (ei *hopseter*) = fellesseter

hopskottslag (eit *hopskåttslag*)
fellestiltak, selskap som ein går i lag om å arrangere

hopskytteri (eit *hopsḳyṭṭri*)
hopehav, samdrift, fellesskap

hopsop (eit *hopsop*)
rusk og rask, noko tilfeldig samanraska

hopteig (ein *hop-tæg, -tæ'n, -tæja; -tæga*) = skogteig i sameige

horn (eit *håṇṇ*)
– ha nokon på horna (*ha nåṇṇ på håṇṇå*) = ha agg åt nokon, vera *etter* nokon, skyte skam etter nokon
– skarra på horna = ta til å bli gammal og mindre tess

hornkorg (ei *håṇṇkårrg, -kårrja*)
korg med stavar i hjørna, ullkorg (overført: eit "hornete" kvinnfolk)

horvelde sjå: **avreld** eller **arveld**

hov (ein *hov, hov'en, hov'a; høv'er, høv'eṛṇ, hovå*) = hov (på hest)

hovdanske (å *hovdânnsk*)
knote, tala "fint", "hoff-danske"

hovellere (å *hovellêr,-ere, -eṛṭ*)
hovere, opptre arrogant

hovklabb (ein *hovkḷabb*)
snø som frys fast under hestehoven

hovne (ein *håvvne, håvvniṇṇ*)
opphovning, hoven kroppsdel: *haṇṇ he svana-ne-att myḳḳy, håvvniṇṇ, no*
Jf. trotte

hovold sjå: **håvvåll**

hovsprekke (ei *hovsprêkk, -sprekkå*)
sprekk på utsida av hestehoven

hovtong (ei *hovtåṇṇ* sjå tong)
stor knipetong som blir bruka til å kappe av hesteskosaum med (også generelt om knipetong)

hu I (adj *hu,* komp *huar, huast*)
dyktig, glup, svær, framifrå: *du e væḷ hu kar eṇṇo, du? / du e no deṇṇ huast læll, du* = du er no den som får det til, du

hu! II (int *hu!*)
uff! huttemegtu!: *"hu! ha-de-vækk, diṇṇ styjje!" så 'n gammeḷ-Oḷa sa åt bjøṇṇ'a*

hue (å *hû, hua*)
rope, huie, skremme

hug, huga sjå: **hau, haua**

huke (å *hûk, huka*) = få tak i: *he dæmm iḳḳe huka ḳyv'en eṇṇo?*

hukker sjå: **hokker**

hull om bull sjå: **holl om boll**

humle-, sjå: **hommel-, homle-**

hummul (ein *hummuḷ, -uḷn, -uḷa*)
høymole (ugrasplante, syre): *ta å riv-opp na hummuḷṣtaḷḷḳen!*

hunden, som hunden på høysekken
tvilrådig, opprådd, utrygg på å takle situasjonen (som ein feig hund med på markalasset når han ikkje vågar å gøy eller gjera det som krevst av han). *haṇṇ e så ho'ṇṇ på hʊyseḳḳa*

hundhau, bera hundhauet
seie beint fram det som andre tenkjer, våge å bera fram noko som blir ille lika, gjera kjent noko som andre vil dølje: *de må iṇṇkvaṇṇ bærra hoṇṇhʊue å sæi-frå*

hundre (tal *hoṇṇ'er*) = 100

hundstykke (eit *hoṇṇstyḳḳe*)
den fremste delen av ryggen når ein deler opp eit slaktedyr i

høvelege stykke for nedsalting (frå der hovudet er avkappa og attover til bogfestet)

hundsvott (ein *hoŋŋsvått*)
forakta el. forakteleg person, mann som kona har vore utru mot (eigl. kuskesete i ein spiss-slede)

hungrau (adj *hoŋŋrɒu, -åkt*)
hungrig, svolten Jf. hungren, glåren

hungren (adj *hoŋŋriŋŋ, -ra, -re, -rene* bf *-ren*) = hungrau: *kattå va ʒøłe hoŋŋra da 'å komm-framm-att*

hurke (å *hûr̥r̥k, hur̥r̥ka*)
streve og gå, gå ujamt
(om spark: skrape nedpå sanden)
– "berre så det hurk" = over stokk og stein

hurpe sjå: **hørpe**

hurre (ein *hurre, hurriŋŋ*)
stor og grov kar, stor ting
Jf. røtull, høllsar, hollsar, hørrull

hurreball (ein *hurrebaɭɭ*)
ein hurre som kan finne på litt av kvart: *haŋŋ e æn hurrebaɭɭ, haŋŋ e iʒʒe go å kåmma ut fær*

hurrestete (ei *hurrestêt*)
stor stete, matfisk

hurrull sjå: **hørrull**

husemyllå (adv *husemyɭɭå*)
husimellom, frå hus til hus: *de błes så de iʒʒe va kåmmaŋŋ husemyɭɭå*

husens folk (*hus'ns fåłłk* genitiv)
dei som høyrer huset til:
dæmm va nå bærre hus'ns fåłłk

hus-il (adj *hus-il*)
utriveleg å ha i hus
"Snill – ho Beret-Anna? Naai – ho er hus-il"(Østbø: Kvardags kvede s.27)

husk (ein *hussk, huṣṣʒ'en*)
laus utfylling til å regulere storleiken på sko-lest

hus-kast (eit *hus-kasst*)
stor forandring, rabalder, "sette stua på taket": *dæmm jor huskast*

huskjerring (ei *hus-ʒærreŋŋ*)
nøttehams med berre ei nøtt i
Jf. brokskit

husnavvar (ein *hus-navvar*)
stor navar bruka til å bora hol for trenaglar i tømra hus
Jf. frostnavvar

hustren (adj/adv *husstriŋŋ, -ra, -re, husstrene* bf *husstren*)
1. kulsen, frosen:
e vaṛṛṭ så husstriŋŋ ni ʒeɭɭara
2. kald, kjøleg: *de e husstre verbruk e dag*
3. utriveleg: *de e husstre kår dæmm fer-åt / de va æi husstra åtfer*

hut deg! (int *hut'-de!*)
stopp! ta det med ro! ta deg saman!
Jf. hu!, heite, hytte

hyfse sjå: **høfse**

hyggje I (ein *hyjje, hyjjiŋŋ*) = hygge

hyggje II (å *hyjje, hyjje, høggd*)
hyggje: *ho he ṣlekkt lag te å hyjje fær gamm'eḷṭ fåłłk / dæmm he høggd se myʒʒy e lag me låmmå* (lamma)

hykje (å *hyʒe, hyʒe, hykt*)
krøkje seg el. stå krøkt: *haŋŋ va så laŋŋ att 'n hykt se iŋŋ jønnå dɒr'a / kvigåŋŋ står å hyʒe fæṛ ṣtøggvera*

hykjen (adj *hyʒiŋŋ, -ʒa, -ʒe, -kne*)
lut, samankrøkt: *ʒærriŋŋa va hyʒa tå aɭɭd'ra*

hylle I (ei *hŷḷḷ, hyḷḷå*)

1. helde, fotband Jf. <u>føttull</u>
2. hylle (vegghylle)
3. steinhelle, baksthelle
4. skurv, inntørka blemme: *de vaṛṛṭ så-e hyḷḷå attpå ryjj'a på 'nå*

hylle II (å *hŷḷḷ, hyḷḷa*)

sette fotband (helde) på hest el. krøtter

hyllhopp (eit *hyḷl'håpp*)

i idrett: stille lengde (kjem av den måten ein hest med fothelde på framføtene kan bykse seg fram på)

hyllkake (*ei hyḷḷkâk, -kakå*)

hellekake (steikt på takke)

hylter (å *hyḷḷ'ter, hyḷḷtra*)

gå på ein slengete måte

hynn (eit *hynṇ*)

hyrne, framstikkande kant, hjørne, husnov: *vi lyt ṣlå-tå ta hynṇ'e på stæn'a, ska 'n mât e mur'a*

– slite hynn = "slipast" (t.d om ungar som rasar frå seg når dei slæst)

Jf. <u>hytt</u>

hynne (å *hŷṇṇ, hynṇa*)

flytte med seg noko som er tungt og vanskeleg å handtere: *ho hynṇa me se kṭestammpen boṛṛṭåt beḳḳ'a*

hynnåt (adj *hynṇåt*)

kvasskanta (også overført: uhøvla til å uttala seg)

hyre (å *hŷr, hyre, hyṛṭ*)

greie seg, vera nok: *de hyre me tri'tomm her*

– hyre oppi med = halde mål, vera jamgod med Jf. gjera <u>bort</u>

hysande (adj *hysaṇṇ* av <u>hyse</u>)

mesta berre med nekting: (ikkje til) å vera i hus med, i lag med: *de e friṭṭ haṇṇ e hysaṇṇ å ha e lag me oŋŋå*

hyse (å *hŷs, hyse, hyst*)

gje husrom, halde hus åt

hysje (å *hŷṣṣ, hyṣṣa*)

1. be nokon teie
2. raske saman (helst lette ting) i full fart: *ho rɒya stuå bærre så de hyṣṣ*

hytt (ein *hyṭṭ*)

1. framstikkande kant, kvass utståande ende, spiss: *du lyt ṣlå-tå sa hyṭṭaṇṇ tå stæn'a, ska 'n mât e mur'a* Jf. <u>hynn</u>
2. liten fiskeklepp

hytte (å *hŷṭṭ, hyṭṭa*)

1. fara snøgt og i sinne eller skam: *ho to tøłåṇṇ sin å hyṭṭa hæm'att*
2. vise trugande fakter: *ho faṇṇ se æn luṛṛk å sto å hyṭṭa åt okkså*

Jf. <u>heite</u>

hyv (ein *hyv*)

uttrykk: ta hyven = ta rømminga fatt

hyve (å *hŷv, hyva*)

hive med underkast ("kjerringkast")

hyvens (adv *hyv'ens*) = <u>hivens</u>

hækjen, hæks' sjå: **hekjen, hekse**

hæl sjå: **hel**

hærsåld (eit *hæṛsåll*)

stort såld til bruk på trøskelåven til å skilje korn frå agner, halmrusk o.l.

hæt sjå: **heit, heite**

hætta (ein *hætta, hættaṇṇ, hættå*)

hete, oppheting, elding (helst av jarn i smieavlen): *haṇṇ greḍḍ å ṣlå tri naggła e æn hætta* Jf. <u>einhætta</u>

hæv sjå: **hev**

høfse (å *hôffs, høffsa*)

1. hyfse, lette uvøre opp og ned, rykkje i veret (trans):
e lyt høffs-på-me broǩ'a lit likar

2. blafre og slå i vinden (intrans)
Jf. lufse

høg, på høgan tid (adv *på høgaŋŋ ti*)

på høg tid, i siste liten: *de e saŋŋele på høgaŋŋ ti du ǩæmm å, no ja* (eigl. akkusativform)

Jf. langan veg
– høg pund nasinn = kry, arrogant
– oppi høgt = høglydt

høgd, høgda (hokj bf eint *høggd'a*)

maksimum, toppen, det meste:
de e høggd'a år'e sia 'n varṛṛ te'sætt

høgmose (ein *høgmåsse, -måssiŋŋ*)

ymse artar av kvitmose, myrmose

høgmål (eit *høgmåł*)

utrop av forundring, fagning, sinne e.l.: *ho for oppi høgmåłe me'-di_=* gjorde det kjent (mots.: dølsmål)

høgset (eit *hǫkksett*)

høgsete (ved øvste bordenden)
Sms. høgsetbenk, høgset-ende

høkkerthandlar (ein *høkk'ert-*)

luring, juksemakar, høker

høkkly (ein *høkk'ṭy, høkk'ṭy'n*)

raudstilk (vadefugl)

høkku (ei *høkku, høkku, høkkuŋŋ; høkkuå*)

hake (i ansiktet)

høl-djup (adj *høł-jup, høł-jufft*)

brådjup(t): *de e høłjufft neoŋŋ bærrja*

høle (å *hôł, høłe, høłł*)

stelle vel med, kjæle for, godsnakke med, gjøle med: *haŋŋ høłe-åt-se aḷḷ di oŋŋaŋŋ så e her'ekreŋŋ / ho høłe me sǫuå*

Jf. kåssa, gjøle

hølen (adj *høłiŋŋ, -ła, -łe, -łṇe* bf *høl'ṇ*)

tillitsfull, kjælen (mest om dyr, i spøk om folk) Jf. elskjen, ølen

høllsar (ein *høllsar, høllsaṛ'ṇ*)

stor grovbygd kar (el. dyr)
Jf. hollsar, hurre, røttull

høllu (ei *høłłu* bøy som høkku)

hole, grop, søkk i lendet: *beǩǩ'en ha gråvve tu jupa høłłuå e væj'a*

hølluskift (eit *høłłuṣǩifft*)

plassbyte

hølse (ei *hôłṣ, høłṣå*)

halsreim av skinn (istf. klave på lam)

høltal (eit *høłtał*)

smeikjande, gjølande tale for å vinne tiltru (mest til dyr) Jf. høle

hønå meit….

hønå mæt, haniŋŋ ṣǩæt, ǩukkłeŋŋaŋŋ krætta småe bætta – e mårrgå tile błi de gått att!

trøsteregle (når barnet har slått seg – den vaksne blæs på mellom kvar strofe)
Frå "Enno så segla ho Magnill" s.95 (Uvisst kva høna gjorde når ho *meit*.)

høpp-høpp! (int *høpp-høpp!*)

hypp-hypp! (tilrop til hest for å få han til å gå)

hørast tu (å *hørrast-tu, hørrest-tu, hǫṛṛtest-tu*)

skilje seg ut frå andre lydar

høre (å *hôr, hørre , hɒr, hɒrṛṭ*)

1. sanse med hørsla
2. besøkje som snarast, søkje samtale, spørje: *haŋŋ viḷḷa hôr iŋŋ me dåkkår når ’ṇ komm-att / vi får hôr me ’nå ka ’n trur omm de*
3. vera aktsam: *du ska hør-ette når vakkse fåṭṭk taṭṭa åt de!*
4. lystre: *hør-ette ’na moṛ ḍin!*
5. spørje: *he du hɒrṛṭ-ette på påsstʹhusa?*

– høre etter = lytte: *e sto å hɒr ette omm e skoḷḷ hør nå ropeŋŋ*

– høre føre seg = bli innprenta, bli opplært i visse tenkje- og talemåtar: *oŋŋaŋŋ he væṭ hɒrṛṭ iŋŋkvaṛṛṭ færre-se*

– høre sagt tå = høre om, frette

– høre åt = tinge, forhyre: *ha ’n hɒrṛṭ-åt me fɒr, skoḷḷ e kåmme / ho e åt-hɒrṛṭ te seteṛḍæ̂i*

hørpe I (ei *hôrrp, hørrpå*)

hurpe, utriveleg/uvennleg/lite tiltalande kvinne

hørpe II (å *hôrrp, hørrpa*)

hurpe, sy slurvut saman Jf. snørpe

hørrull (ein *hørruḷḷ*)

1. noko tjukt, grovslege el. digert
2. noko som er hopvakse el. hopfløkt

Også om synbert gravid kvinne: ”*de he vårṛṛte hørruḷḷ på-’na*”

hørt sjå: **høyrt**

høse (å *hôs, høse, høst*)

hæse, harke og hoste for å reinske halsen: *haŋŋ legg nå der å høse / de va bærre så viṭṭ de høst ti ’nå*

høsen (adj *høsiŋŋ, ħøsa, høse, høsne* bf *høsʹn*)

hæsen, som pustar høgt og håst

høssen (adj *høssiŋŋ, høssa, høsse, høssne* bf *høssʹn*)

hosen, porøs, luftig, oppblåsen: *kak-knøå e stor å høssa*

Jf. skruvlen

høssu (ei *høssu, høssu, høssuŋŋ; høssuå*)

hose, lang strømpe Sms. høssuband

høssubandstae (ein *høssubaŋŋstae*)

dss sennbandstae

høv (eit *høv*)

høve, tilhøve, slump: *de e rætt bærre eṭṭ høv att ’n e å ṣå / ti se høva kaŋŋ e iḳḳe järra anna*

høvel- sjå: **hevvill, hevvel-**

høveleg åt deg! (*høvele åt de!*)

tilrop: til pass åt deg!

høver (eit *høvʹer, høvʹre, høvra*)

dss sela (på hestgreiet)

høyend (eit *hɒyeŋŋ, hɒyeŋŋe*)

hovudpute i seng

høyendsver (eit *hɒyeŋŋs-ver*)

putevar

høyløåskjel (eit *hɒyløåṣḳeḷ* sjå skjel)

frambygd tak på høyløe over opningen, gjerne med bordvegg på eine eller båe sidene

høyrt (adj *hɒṛṛṭ*)

om lyd: som hørest langt: *haŋŋ he så hɒṛṛṭ eṭṭ måḷ* Jf. ljøberr, kvell

høystong (ei *hɒyståŋŋ* sjå stong)

dss lessingsstaur

høytong (ei *hɒytåŋŋ* sjå tong)

reiskap av tre til å gjørde åt høylasset med

høyveå (ei *hɒyveå*)

tunne strangar med kvist i toppen, som ein la langsmed sidene åt markalasset på sleden, og gjørda åt på tvers (primitiv høygrind)

hå ja… (int)
uttrykk for tvil:
hå ja, de e e no iǩǩe så sekker på

håa seg (å *håa se, håa*)
laga seg til hå (nytt gras) etter slått

håbollbrøllopp (eit *håbbåḷḷbrøllåpp*)
bryllaup som ein heldt i håbolla, fordi ein ikkje kunne hefte seg med slikt i onnene

håbolle (ei *håbbâḷḷ, håbbåḷḷå*)
håball, tida mellom våronn og slåttonn

håbollsommar (ein *håbbåḷḷsommar*)
sommarver som slår til i håbolla

hådd' sjå: **hodde**

hågen farve! (int *hå'gen farrve!*)
"kjerringbannskap", mild bannskap

hågg sjå: **hogg**

håja-børne (ei *hå'ja-bø̂ṛṇ* sjå børne)
dårleg utstyr Jf. hå ja

håkje (ein *håǩe, håǩiṇṇ*)
lang og beinberr kar Jf. røkkel

håkjen (adj *håǩiṇṇ, -ǩa, -ǩe, -kne* bf *-k'n*) = mager i ansiktet, holkjaka

håkjeft (ein *hå-ǩæfft*)
maskefeil i fiskegarn

Håkkå (namn *håkkå*) = Håkon

håkla- sjå: **okla-**

hål (adj *håṭ*)
1. hål, glatt Jf. undhål
2. rask, dyktig: *håṭar arrbeskar skoḷḷ du aḷḷ'der så!*
– på håle harden *(på håṭe hariṇṇ)*
= berre så vidt

hål- sjå også: **hol-**

hålke (ei *hâṭṭk, håṭṭkå*)
hålke, glatt-is: *haṇṇ fæssta på håṭṭkå no når se ṣṇøaṇṇ frys-fasst*
Herme: *"ta e 'ǩe nå å stât ette," sa ǩærriṇṇa da 'å dræv-åt på håṭṭkåṇṇ*

håll sjå: **hold**

hålånnå (tal *håṭånnå / håṭånnår / haṭṭanna*)
ein og ein halv
Gåte: *håṭånnå ṣǩelleṇṇ fær håṭånnår ṣiḷḷ – kva bṭi de fær tåṭṭv siḷḷe?*
Jf. halvannan

hånen (adj *håniṇṇ, håna, håne, håne* bf *hå'n*) = dum, toskete
Jf. fånen

hånnj sjå: **horn**

hånstaur (ein *hånstɒr, -stɒr'ṇ, -stɒra*)
tomsing, tosk: *stat iǩǩe deṛ ṣå æn hånstɒr å gapa!* Jf. fåne

håntre (eit *hån-tre*)
om kvinne: dss hånstaur Jf. tulltre

hårkvein (ei *hår-kvæn, -kvæna*)
hårtust, nokre hårstrå skilt frå resten av håret

hårr om bi (*hårr omm bi*)
".. og sant å seie var det berre så hårr om bi kven som hadde oppåtaket" (HH: Brev frå barndommen, s.62 om ein holmgang mellom Pellkua og Julfrua) (hipp som happ?)

hårreim (ei *hår-ræm, -ræma*)
hårsida på eit skinn el. hud som ikkje er avrøytt Jf. narvside

Norbørst

Ta e kje nå' å stat' ette, sa kjerringja da ho dreiv-åt på hålkånn.

hårveg (ein *hårvæg, -væ'n, -væj'a*)
hår-reik, skilje i fallet på håret: *haŋŋ ha hårvæg på viŋŋst'er siåŋŋ*
Jf. reik, beinreik

håssbånd (ein *håssbåŋŋ, håssbå'ŋŋ, håssbåŋŋa*)
husbonde, husfar: *du får ṇå æn sniḷḷ håssbåŋŋ*
–håssbåndsfolk = kall og kjerring på garden: *e dæmm boṛṛṭ'resst håssbåŋŋsfåṭḷḳe?* Jf. kallty

håtta (seg) (å *håtta*)
1. hugse, komma på, akte på: *e håtta me iḳḳe på å spɒṛ 'ṇ da 'n va her*
2. sanse seg, tenkje klårt: *de e mæsstå bærre omm de ho håtta se*
"Ho var ikkje verre enn at ho både høyrde og håtta seg" (HH: Ei haustferd s.170)

håttels (eit *håttels, håttelse*)
klår oppfatting, klår tanke

håttere (å *håttêr*) = håtta

hårteslaus (adj *hårteslɒs*)
sløv, uklår i tankane: *næi, no he 'å vårṛṛṭe så tå'kåmma å hårteslɒs att...*

håvne sjå: **hovne**

håvvåll (ein *håvvåḷḷ, håvvåḷḷ'n, håvvåḷḷa*)
hovold (trådlykkje til å løfte og senke renningstrådane i veven med)

håvvållkløft (ei *håvvåḷḷkḷøfft*)
kløft til å hengje hovlane på (til lagring)

håvvållskaft (eit *håvvåḷḷskafft*)
stongpar som hovlane heng på i veven

I

i (prep) sjå: **e**

i kant sjå: **e kant**

iblåster (ein *i-bḷåsster, ibḷåssteṛṇ*)
sterk vind når landvind og havvind møtest

ida sjå: **ea**

idast (å *iast, iest, iḍḍest*)
orke, umake seg med, bry seg om: *haŋŋ iest snaṛṭ iḳḳe ha-se-tu seŋŋ'en / e iḍḍest iḳḳe svarra 'nå*

ide sjå: **eå**

ifull (adj *ifoḷḷ*) = fyldig

iggel (ei *igg'eṭ, iggḷå*) = blodigle

iggelsett (adv *iggeḷsætt*)
med tett og små vegetasjon
Jf. teggelsett

iggeltapp (ein *iggeḷṭapp*) = iglar

iglar (adj *iggḷar*)
eglar, mobbar, ufredsstiftar

iglen (adj *iggḷiŋŋ, iggḷa, iggḷe, iggḷene* bf *iggḷen*)
eglen, lei til å egle til strid

ikkjenå (pron *iḳḳenå*)
eigl. "ikkje noko" = svært lite: *de e likar iḳḳenå hæll aḷḷ'der de ṣlag / de bḷi-ḳe-nå tå iḳḳenå*

il I (ein *il, il'n*)
1. tau frå garn eller line opp til vakar på overflata
2. del på treplog (firkanta jarnstong påsveisa plogskjer og fjøl)

il II (adj/adv *il, il, iḷḷt, ile [*hokj flt *ila],* bf *îl* komp *ilar, ilast*)
ill, vond: *e he il haŋŋ / e he iḷḷt ti æi haŋŋ / e he ile føt / e he iḷḷt e fotå / he du il ti'a? / de e raṛṭ å ha så ila tie aḷḷ væg*
(også: *ho hørre il* = hører dårleg)

– *jøsaŋŋes iḷḷt* = svært vondt
Sjå også: fara ilt

ilbellau (adj *ilbeḷḷɒu, -åkt*)
ulike og motsette tydingar, enten:
1. som toler mykje (smerte)
Jf. bellau, hardbellau eller:
2. som toler lite Jf. obellau

ilberkjen (adj *ilbærrʧiŋŋ, -ʧa, -ʧe, -kne* bf *-k'n*)
1. ilter Jf. kveksen, eller:
2. hard og uvørden
Jf. hardsokt, brykkjen, ilherjen

ilbistren (adj *ilbisstriŋŋ, -ra, -re*)
retteleg bistren (om vêr)

ildråg sjå **dråg**

ile (ei *îl, ilå*)
oppkomme, vasskjelde

ilengjast (å *ileŋŋast, ileŋŋest, ilæŋŋtest*)
lengte sterkt, vantrivast:
haŋŋ ilæŋŋtest så hæm'att e aḷḷe år

ilengje (å *ileŋŋe, ileŋŋe, ilæŋŋt*)
dss. illengjast

ilgjerdslen (adj *il-jærrṣliŋŋ, -ṣla, -ṣle, -ṣlene* bf *-ṣlen*)
irritabel: *ho e iʧʧe på føra e dag, ho e så iljærrṣla* Jf. iljerkjen

ilhauast (å *ilhɒuast (ilhåggåst)*)
illhugast, gå med otte for kva som kan hende:
du trɒŋŋ iʧʧe ilhɒuast fær hånnå

ilherjen (adj *ilhærrjiŋŋ, -ja, -je, -jene* bf *-jen*)
hard, pågåande, drivande
"Anders Fiskjaslien var ein overlag ilherjen arbeidskar" (Ola Dønheim: Talar og dikt, s.81)

iljerkjen (adj *il-jærrʧiŋŋ, -rʧa, -rʧe, -rkne* bf *-rk'n*)
gretten, sur (om folk og ver): *de e iljærrʧe håbbåḷḷver* Jf. ilgjerdslen

ill sjå: **il**

ilske (ei *îḷḷsk, iḷḷskå*)
smerte, pine: *de he fṭåjje på 'n ṣlik ryjje-îḷḷsk* Jf. flauge

ilt med (seg) (adv *iḷḷt me (se)*)
ille ved, lei seg: *e skvatt så me di sommå e jikk me på 'n, e vaṛṛṭ mæsstå iḷḷt me / e vaṛṛṭ så iḷḷt-me-me da e fekk hør om na heå*

iltolte (ein *il-tåḷṭe, -tåḷṭiŋŋ*)
svull, betennelse, opphovning: *de sætt se iltåḷṭe ti feŋŋ'eṛŋ* Jf. trotte

ilåte (ei *i-lât, ilåtå*)
reinska vom eller tarm til morr e.l., pølseskinn
– ilåtemåt = magemål

imødsle (adj *i-møṣḷe*)
vanskeleg, mødesamt:
de va eṭṭ imøṣḷe arrbei

ingjen (pron *iŋŋiŋŋ, iŋŋa, iʧʧe-nå, iʧʧe-når*) = ingen
(eigl. inkjekj.form berre i tinkjest)

ingjenstaden (-stads) (adv *iŋŋiŋŋstan (iŋŋeṛṣtass)*) = ingenstad

ingjåleis (adj/adv *iŋŋåless / iŋŋeless / iŋŋṣ'ḷess*) = ingaleis, ikkje noko særleg: *ho e iŋŋåless å ṣå-te*

ingkvan, ingkvar- sjå: **einkvan osb.**

innast (å *iŋŋast, iŋŋest, iŋŋtest*)
dss idast

Surnadal Legesenter

Veitersmaug og brøstveå, livsykje og trollreå,
skvelltyt' og bålte, syå og il-tolte
nauva lite når 'n får helsott og feigdaglår.

innate (prep/adv *iŋŋate* dativ)
innafor: *ækkrå legg iŋŋate gaṛ'a / ǩæmm du iŋŋåfrå (iŋŋåte)? he du vårre iŋnate på haŋŋ'el?*
(NB! ikkje innåte = innafrå)
Jf. utate, åvate, austate, synnate

Innbrekt (namn *iŋŋbrekkt*)
Ingebrigt

Innbør (namn *iŋŋbɒr*) = Ingeborg

inneise (ei *iŋŋ-æ̂s* sjå eise)
esing i ein geitbåt (ligg under toftene og ikkje på ripa)

innerst (ein *iŋŋ'eṛṣṭ, iŋŋ'eṛṣṭ'ŋ*)
leigebuar på ein gard, oftast ein handverkar med eigen økonomi, som betaler for **s**eg (mots. ein fletføring, som er ein del av huslyden og økonomisk umyndig)

innfeit (adj *iŋŋfæt*)
feit innvendig

innfollen (adj *iŋŋ'fåḷḷiŋŋ, ,-ḷḷa, -ḷḷe, -ḷḷne* bf *-ḷḷ'n*)
innfallen, med innsokne kinn: *ho e så iŋŋ'fåḷḷa å rar e moŋŋ'a / haŋŋ e så nåṣṣǩiŋŋ å iŋŋ'fåḷḷiŋŋ å ṣå te* Jf. håkjen

innlegg (eit *iŋŋlægg, -lejje*)
jordstykke som er lagt til heimegarden ved å flytte ut åvvågjerdsutgarden mot utmarka

innpåkjennande (adj *iŋŋpåǩeŋŋanŋ*)
nærgåande, frekk, uvørden
”Men da ho Asbjørg slutta som seterdeie på Knyksetra, vart huldra så plagsam og innpåkjennand’ ”
(HH: Gamalt frå Surnadal s.246)

innpåsliten (adj *iŋŋpåṣlitiŋŋ, -ṣlita*) = dss innpåkjennande

innslag (eit *iŋŋṣlag, -ṣlaje*)
dss veft i vev.

inntømmer (eit *iŋŋtemmer*)
1. tømmer i innvendig skiljevegg
2. utvalt tømmer til våningshus (mots. uthuslafting)

innåbeins (adj/adv *iŋŋåbæns*)
på innsida av legg el. lår

innågjerds (adj/adv *iŋŋåjeṛṣ*)
innafor gjerdet, på innmarka

innåhyses (adj/adv *iŋŋåhyses*)
inne i hus, ikkje utkommande for uver: *vi he iǩǩe vårre anna heḷḷ iŋŋåhyses e â̂ḷḷ dag*

innåles sjå: **ingjåleis**

innåte (prep/adv *iŋŋåte* med dativ)
innantil, innafrå: *dæmm komm iŋŋåte daṭ'a*
Jf. utåte, åvvåte, synnåte

ir (ein *ir, iṛ'ṇ, iṛ'a*) = uro:
e he hafft så æn ir ti me e aḷḷ dag

iren (adj *iriŋŋ, ira, ire, iṛŋe* bf *iṛ'ṇ*)
uroleg

isbomme (ei *isbô̂mm, -bommå*)
ismasse som klumpar seg saman i vatnet Jf. snøbomme

isbrydd (ein *isbryḍḍ*)
jarn med piggar under til å feste på sko når ein går på hålka Jf. karmjarn

isforr (ei *isfårr, -fårra*)
isfòr, isgang i elv, når isen blir broten opp i flak

ishylle (ei *ishŷḷḷ* sjå: hylle)
samanhangande lag av is på marka

isong (ein *isåŋŋ, isåŋŋen*)
einsleg uventa hagleling, regn som går over til hagl Jf. skottong

is-skoten (adj *is-skåttiŋŋ* av isskyte)
som har eit is-lag utapå: *dæmm e så il å læ̂ss, sa is-skått'n kommaŋŋ*

is-skyte (å *is-ṣʒyt*)t
laga seg is-lag på jorda når kjølta slår opp
is-skå (ei *is-skå* sjå skå)
tynt glasvore islag på snøen
Jf. glas-skå
is-sorr (eit *is-sårr* sjå sorr)
hopar av isnåler som driv med straumen og gjerne festar seg til steinar eller på botnen i sterk kulde
ister (ei *isstʹer, isstʹʹra, isstʹerṇ*)
innvolsfeite (helst på storfe og sau)
– Uhøvla trusel: *e ska klêm isstra tu de!* Jf. bøkku, nitje
isterslett (eit *isster-ṣlætt*)
krafttak, blodslit: *de va no iʒʒe nå isstersłætt å græ̂i ta*
ita (å *ita, it, åt, ite* pres part *itaṇṇ*)
eta
– ita på seg = vekse, klabbe på seg
Iva (namn *iva*) = Ivar
ive (ei *îv, ivå*) = handive på plog

J
(sjå også under dj, gei, gi, gj, gy, gøy, hj, lj)

jabbe (å *jâbb, jabba*)
prate, plapre, drøse: *dæmm siṭṭ nå der å jabba e moʹṇṇ på kvarâr*
jakkel (å *jakkʹeł, jakkła*)
– jakkel-tu = begynne å bli toklåt, dromlen, tåkommen, dement
jaklen (adj *jakkłiṇṇ, -ła, -łe, -łene* bf *jakkłen*)
galen, frå seg, tullete: *e du aḷḷdeles jakkłiṇṇ, gut! / ta va jakkłe åtʹfårre* Jf. tullen, toklåt
jaklåt (adj *jakkłåt*) = jaklen
jaksle (ein *jakkṣle, jakkṣliṇṇ*) = jeksel
jakster I (ein *jakkstʹer, jakkstʹerṇ, jakkstʹra*)
jaging, leiting, driving: *de błi væł sommå jakkstʹerṇ ette sɒuå e år å*
jakster II (å *jakkstʹer, jakkstra*)
jaga, leite, drive: *vi lyt væł e væg å jakkstʹer ette kvigå*
jambert (adj *jamm-bærṛt*)
heilt bert, utan snøflekker att
jambreie (ei *jammbræ̂i, -bræiå*)
så mykje gras at det dekkjer slåttemarka når ein breier det utover der det er slege Jf. fullbreie
jamne (ein *jammne, jammniṇṇ*)
1. jamt arbeid (mots. ”skippertak”): *de e jammniṇṇ så dre lassʹe* (ordtak)
2. jamt, tidt og ofte: *pæṇṇʹlɒs e ’n nå me jammnå* Jf. allveg
jamvålen (adj *jammvåłłiṇṇ*)
jamtjukk, ”pølseforma”: *e ʒeṇṇe me så jammvåłła ti se ʒolå*
jar (ein *jar, jaṛʹṇ, jarʹa; jara*)
kant på tystykke eller jordstykke
Stadnamn: Ellevsetjaren (Han Jo Jara var hjelpesmannen hans Skyttar-Tølløv)
jarber (ei *jarʹber*) = jordbær
jark (ein *jaṛṛk, jaṛṛʒʹen, jaṛṛʒʹa; jaṛṛka, jaṛṛkaṇṇ, jaṛṛkå*)
fotbladkant eller træl på foten

Tannlegene Angvik og Nes

’N svelt ikkje så tjukt bit, men tenn treng den så jamt it.

jarndrett (eit *jaṛndrætt*)
jarnkjeng som er driven gjennom sledemeien fremst på til å feste skjækene i Jf. jønndrett-
jarne sjå: **hjarne**
jarnsvorte (ei *jaṛn-svôṛṛt, -svoṛṛtå*)
syreblanding av møssu og sinder til å sverte sko-ler med
jarpe (å *jâṛṛp, jaṛṛpa*)
eta og tygge (tørt): *ho siṭṭ der å jaṛṛpa kâk* Jf. turke
jart, jartau sjå: **hjart, hjartau**
jarv sjå: **matjarv, bakelsjarv**
je- sjå: **gei-, gje-, gi-**
jefst-åt sjå: **gjevst-åt**
jeggel sjå: **gjeggel**
jekel, jeken sjå: **jækel, jæken**
jelk (ein *jæḷḷk, jæḷḷḳ'en*)
kastrert hingst
jelke (å *jæ̂ḷḷk, jæḷḷka*)
gjelde, kastrere
jell sjå: **hjell**
jemmel, jemling sjå: **gjemmel, gjemling**
jemmill sjå: **gjevmild**
jengel sjå: **gjengel**
jennj (fiskeslo) sjå: **gjenn**
jensøkku sjå: **jønsøkku**
jeppe (ein *jæppe, jæppiṇṇ*)
1. lagleik som ein spelar med ein stav (aln) og ein kortare kjepp (jeppe). Det heiter å vippe jeppe *(vêpp jæppe)* Jf. kvims
2. den korte kjeppen i jeppe-leiken
jeppebørne (ei *jæppebø̂ṛṇ* sjå børne)
kjeppar til å vippe jeppe med (aln og jeppe) (Sjå om leikar bak i boka)
jer-, jerra sjå: **gjer-, gjerd-, gjera**
jesken! sjå: **jæsken!**
jesl (jetl) sjå: **gjetsle**
jess, jessell, jessill sjå: **gjesse, gjessill**
jessinj, jessvint sjå: **gjessen, gjessvint**
jester (ei *jesst'er, jesst'ra, jesst'eṛṇ*)
gjær
jestus (ein *jesstus*)
"lov og orden", justis, styring: *de va ḳêḷḷ så koṇṇ haḷḷ jesstus*
jev, jevst sjå: **gjev, gjevst**
jevvel sjå: **gjevvel**
jevårning sjå: **gjevorning**
jil sjå: **gil**
jokke (å *jôkk, jokka*)
føre noko fram i små støytar
jomfru (ei *jommfru*)
spesialuttrykk: jomfruene = dei to oppståande teinane på rokkehovudet som held snella og vengen
jonsøkku sjå: **jønsøkku**
jor sjå: **gjord** (moden)
jord-dons (ein *jor-doṇṇs*)
”jorddunst”, sjukdom som ein trudde kom av å liggje på marka om våren
jordkar (ein *jor-kar*)
odelsarving på gard (gut) Jf. jordtaus
jordslag (eit *jor-ṣlag, -ṣlaj'e*)
flekk på ty som har lege på våt mark (sopp)
jordslå (å *jor-ṣlå*)
sette plantar i ei grop eller leggje jord over røtene (mellombels før utplanting)
jordtaus (ei *jortɒs, -tɒsa*)
odelsarving på gard (jente) ”Elva er den største jordtausa i bygda” (Ordtak som speglar kor utsett Surnadal er for elvabrott) Jf. jordkar

jordveg (ein *jor-væg*)
dyrkamark på garden
jore sjå: **ljore**
jortsøl' sjå: **hjortsøle**
jufn sjå: **djupn**
jul' sjå: **hjule**
julefta (ein *juḷæffta, -æfftan, -æffta'a*) = julaftan, julekveld
juleftdag (ein *juḷæfftdag, -da'n, -daja; -dagga*) = 24. desember (ikkje berre kvelden)
julkake (ei *juḷkâk, -kakå*)
– "*ta ska du få-att på juḷkakåṇṇ din*" (spøkefullt uttrykk for ros eller takksemd utan lovnad om lønn)
julkut (ein *juḷ-kut*)
ungdomsmoro med kjøring i jula
julskjøt (ein *juḷ-ṣʒøt*) = kanefart
julstut (ein *juḷ-ṣtut*)
stut, sløkje, jol (skjermplante)
jultrestas (ein *juḷ-tre-stas*)
juletrepynt
julvekku (ei *juḷvekku* sjå vekku)
siste dagane før jul
julvekkurave (ein *juḷvekkurave*)
fillete klesplagg til å bruke før ein pyntar seg til jul
juppe (ein *juppe, juppiṇṇ*)
kallenamn på gutunge, toskåt og usjåeleg menneske, sole, jute
juppedress (ein *juppe-dræss*)
heilsauma smågutdrakt med overdel og kortbukse i eitt
jute (ein *jute, jutiṇṇ*)
tulling, ulikeleg person (skjellsord) Jf. juppe
jylt', jyn', jytt sjå: **gy-**
jæ- sjå: **gei-, gje-, gøy-, hje-**
jæfst-åt sjå: **gjevst åt**
jæftas sjå: **eftas**
jækel (ein *jæk'el, jæk'eln, jæk'la*)
djevel
jæken! (int *jæk'en*)
(mildt) bannskapsord Jf. jæsken
jæle, jælkalv sjå: **geile, geilkalv**
jælk sjå: **jelk, jelke**
jæn sjå: **gein**
jængle sjå: **gjengleg**
jæp sjå: **geip**
jærra sjå: **gjera**
jæsken! (int *jæssk'en*)
(mildt) bannskapsord Jf. jæken
jø, jøa sjå: **ljø, ljøa**
jødde meg! (int *jødd'e me*)
utrop av forundring eller fælske: jøye meg!
jøfjørru sjå: **gjøfjørru**
jøkte (å *jôkkt, jøkkta*)
hoste, småhoste:
haṇṇ legg nå der å jøkkta
jømm', jømmer sjå: **gjømm-**
jøn-, jønen, jønn' sjå: **gjøn-, gjønn-**
jønndrett (eit *jøṇṇdrætt*)
dss jarndrett, jarnkjeng til å feste sledeskjækene i
jønndrettkvalp (ein *-kvaḷḷp*)
låsestykke av tre i ringane mellom skåk og slede Jf. sledakvalp
jønndrettplugg (ein *-pḷugg, -pḷujjen, -pḷujja; -pḷugga*)
treplugg til å låse fast jønndrett-kvalpen med
jønsøkku (ei *jønnsøkku*)
jonsok, jonsvake, St. Hans
jør' sjå: **gjørde**
jørre, jøs sjå: **ljørre, ljøs**
jøsandes (adv *jøsaṇṇes*)
forsterkande om noko vondt:
e fekk så jøsaṇṇes iḷḷt e ryjj'a
jøss (sump) sjå: **gjøss**
jøster sjå: **ljøster**
jøt' sjå: **gjøte**

jøttull (ein *jøttuḷḷ*) = jutul, troll

Regle: Jøttullen drog på seg skinnbrokja si. / Så laska 'n utevve myrann, myrann. / Så datt 'n ni eit søkkjedikjehol, / så stod det tu berre ørånn Jf. sjursmøssdagen

jøya seg (å *jɒya se*)

dss øya seg, jamre seg

jøye meg! Utrop for skrekk eller overrasking (– Jøya porkå!)

jå sjå: **ljå**

K

(kj-lyd – sjå også kei, ki, ky, køy, tj)

ka (pron *ka* / *kva*) = kva

– ka så li? = kor mykje er klokka?
– ka tid (konj) = når

kabbe (ein *kabbe, kabbiṇṇ*)

rull, kubbe, mannskit Jf. kammar

kabbyse I (ei *kabbŷs, kabbyså*)

kollbøtte

kabbyse II (å *kabbŷs, kabbysa*)

gjera kollbøtte, deise over ende med bulder og brak

kaje (ei *kaje, kajå*)

kai: *båt'n lægg-åt kajåṇṇ*

kake (ei *kâk, kakå*)

det vanlege ordet for *brød* i Surnadal
Sms. kakfole, -labbe, -kniv, -knøå, -mauk, -mjøl, -skalk, -skive, -spøå, -svolten, -traug
Jf. brød = flatbrød el. småkaker

kakk (ein *kakk, kakk'en, kakk'a; kakka*)

1. enkeltbank
2. fuglenebb Jf. langkakkaspove
3. penis

kakke (å *kâkk, kakka*)

banke kvast, slå harde ting mot kvarandre i tett rekkjefølgje: *du må kåmma ehɒu' å kakk-på dɒr'a*

kakkel (å *kakk'eṭ, kakkṭa*)

kakle (fuglelåt)
– særskilt: ro med lette åretak

kaklabbe (ei *kak-lâbb, -labbå*)

rund, flat kake av vanleg kakdeig, steikt oppå komfyren Jf. as-labbe

kaksen (adj *kakksiṇṇ, -sa, -se, -sne* bf *-s'n*) = kry, storaktig Jf. bysten

kakspøå (ei *kak-spøå* sjå spøå)

brødspode, langskafta, tynn og smal spade av tre til å flytte brød i omnen under steiking

kalde (ein *kaḷḷe, kaḷḷiṇṇ*)

kulde Jf. kjølt

kaldgraut (ein *kaḷḷgrɒt*)

– særskilt: ikkje rive snerken tå kaldgrauta = vera sein og ineffektiv: *dæmm riv iḳḳe snærrṭḳ'en tå kaḷḷ-grɒta, sa karraṇṇ* (dss *dæmm riv iḳḳe ṣṭḳerṇåṇṇ tå hemmela*) Jf. stusse

kaldhauke (å *kaḷḷhɒ̂k* sjå hauke)

hauke høgt og stygt

kaldklykkjen (adj *kaḷḷkṭyḳḳiṇṇ, -ḳḳa, -ḳḳe, -kkne* bf *-kk'n*)

kjøleg, kaldvore, som får ein til å kulse: *haṇṇ e kaḷḷkṭyḳḳiṇṇ å meṇṇaṇṇ* (morgonane) / *næi, te bṭi fær kaḷḷkṭyḳḳe åt me*

kaldsniken (adj *kaḷḷ-sniḳiṇṇ* bøy som kaldklykkjen)

om kald trekk eller vinddrag

kale (ein *kaṭe, kaṭiṇṇ*)

kalve, ròteskadd (men enno hardt) område i treverk

kalen (adj *kaţiŋŋ, -ţa, -ţe, -ţŋe*)
sprøtt, klekt (av rotning, men framleis hardt): *vejj'en e kaţiŋŋ / vejjiŋŋ e kaţ'ŋ* Jf. kalne

kall (ein *kaļļ, kaļļ'n, kaļļ'a*)
ektemann, godt vaksen kar
– Gåte: *kvaŋŋ e de så e kaļļ aļļvæg å hæt somm'gåŋŋ?*

kallse (ein *kaļļse, kaļļsiŋŋ*)
sleivord for kall, husbond: *e fiŋŋ iǩǩe kaļļsiŋŋ når'ṣtann*

kallty (eit *kaļļty*)
ektepar, kall og kjerring: *de e bærre kaļļtye så e be'n på brøllåppe*

kalne (å *kâţŋ, kaţŋa*)
bli sprøtt, klekt (av rotning, men framleis hardt): *vejj'en kaţŋa nemme joṛ'ŋ* Jf. kalen

kalvbot (ei *kaţ-bot, -bota, -bot'n*)
baksida av kneleden

kalvdans (ein *kaţḍaŋŋs*)
spannost, råmjølkspudding

kalvgeile (ein *kaţjæle* sjå geile)
hamnehage for kalvar

kalvklein (adj *kaţkţæn*)
om ku: sjuk like før kalving

kalv-sener (hokj flt *kaţ-ṣænne*)
bekkenband hos ku: *ho he lakkt kaţṣænniŋŋ* (= slakka bekkenbanda før kalving)

kalvslægje (eit *kaţṣ-læje*)
fostersekk hos ku, børe

kammar (ein *kammar*)
mannskit (mengd) Jf. kabbe

kammardall (ein *kammarḍaļļ*)
overført: skitstrump, ulikeleg fyr

kammarfluå (ei *kammarfţuå*)
skitfluge (brun)

kaneflast (å *kanefflast* / *kanøfflast*)
småslåst, riele

kann (pron *kaŋŋ/kvaŋŋ*)
kven: *kaŋŋ e du, læll?* Jf. kvann

kannali (ein *kannali, -li'n*) = kanalje

kant sjå: **e kant**

kante (å *kâŋŋt, kaŋŋta*) = dette i koll

kanøygd (adj *kan-ɒggd*)
om hest: som viser kvitauga når han blir nervøs

kappmelle (ei *kappmêļļ, -meļlå*)
rennelykkje

kar (ein *kar, kaṛ'ŋ, kar'a; karra karraŋŋ, karrå*)
det vanlege ordet for vaksen person av hankjønn (medan ordet *mann* er nærmast kjønnsnøytralt og mest bruka i samansettingar: te manns, mannå fremst, mannhysingen o.fl))

kara sjå også: **karra/karda**

karakul (kollektiv *karakuţ*)
sauerase frå Sentral-Asia (etter innsjønamnet Karakul = Svartsjøen)
(HH: Bokbål i Stadsbygda, Vårsøg s.439)

kara-le (ei *karra-le* sjå le I)
1. sideplassering for mannfolk i kyrkja
2. mannssida, dei mannlege medlemmene i huslyd el. slekt

karavoren (adj *karravoriŋŋ, -ra, -re, -ṛŋe* bf *-ṛ'ŋ*)
kry og tuppåt, som læst vera noko til kar Jf. bolsen, bysten, briskjen

karavorenbust (ei *karravoṛ'ŋ-busst*)
grasstrå som står att i slåttateigen fordi slåttakaren har svinga ljåen for langt fram i skåren

karda (å *kara*) = karda (ull)

kardardugnad (ein *karar-dona*)
når ein går saman om kardinga

kark (ein *kaṛṛk, kaṛṛʧ'en*)
tjukk, hard og knudrete bork:
na nev'ra e bærre kaṛṛʧ'en /
bårrʧ'en e kaṛṛkvåkksiṇṇ
(også karknever, knark)

karmjarn (eit *karrm-jaṛṇ*)
jarn rundt skohælen (isbrodd)

karra (å *karra*) = grava, raka
– karra åt seg = tileigne seg, syte for seg sjølv og eigen bate

karra- sjå også: **kara-**

kartnaggel (ein *kaṛṛṭṇaggeɫ*)
forkrøpla nagl

kase (ei *kâs, kaså*)
liten fiskekasse, flettakorg til å bera i kjepp på ryggen

kast (eit *kasst*)
1. (ope) rom mellom overskåp og underskåp Sms. skåpkast
2. skulderplagg, sjal Jf. stortørkle
3. først på kast = i førstninga, frå først av
4. notfangst, hell, varp

kastbyte (å *kasstbŷt, -byte, -byṭṭ*)
byte med kvarandre

kaste (å *kâsst, kassta*)
– særskilt: kaste opp =
1. begynne på ein bunding
2. spy

kastspjeld (eit *kasst-spjeɫɫ)*
brett til å kaste utover korn med

kattahol (eit *kattahåɫ*)
smoghol for katt gjennom låvedøra

kattakjøs' (*kattaʧøs*) sjå: **køyse**

kattaskår (ein *kattaskår*)
ljåskår som er svært smal (unnaluring i skårgang)

kattekjese (ei *katteʧês, katteʧeså*)
katekisme

kattikall (ein *kattikaɫɫ)*
snurrebass (barneleike) Jf. kjessill

kattmeis (ei *kattmæs, -mæsa*)
svartmeis (fugl) Jf. kolmeis

kattuggelmark (ei *kattuggeɫmaṛṛk*)
ulendt mark Jf. orele, orøye

kattungar (hankj fl *kattoŋŋa*)
særskilt: gåsungar (på selje)

kaure (ein *kɒre, kɒriṇṇ*)
1. avskore, liten bit (av ty e.l.)
2. høvelspon, kåre

kaut *(kɒt)* sjå: **kyte II**

kav (adv *kav*)
forsterkande: heilt igjennom:
na ståʧʧ'en e kav råttiṇṇ

kavalem (ein *kavalæmm*)
lite loft over kaven

kavasam (adj *kavasam*) = kaven

kavastokkar (hankj fl *kavaståkka*)
særskilt: „å kjøre kavastokkar“ = å sipe og gråte (LH: Kring gamle Tovadal, s.47)

kave (ein *kave, kaviṇṇ*)
1. lite rom, kleve, kove
2. fokk t.d snøkave
Sms. einkave = einkarre, einerbusk

kaven (adj *kaviṇṇ, kava, kave, kavne* bf *kav'n*)
dryg, annsam, hektisk:
de bɫi kave å viṇṇast åt di

kavere (å *kavêr, kavera*)
gå god for, garantere
– uttrykk: eg kaverar meg (*e kavera me*) = eg er klar (klar til å slåst, klar til å ta imot om du vil kaste snøball på meg, eg er med på leiken)

kavvel (ein *kavv'eɻ, kavv'eɻŋ, kavv'ɻa; kavvɻa*)

1. sylinderforma trerull, bla. til klerulling med mangletre
Jf. nestingkavvel
2. fløyt på fiskegarn

kavveltelne (ei *kavveɻtæ̂ɻn, -tæɻnå*)

øverkant av eit fiskegarn, der flytekavlane er festa Jf. telne, flå

keip (ein *ʂæp, ʂæp'en*)

(sjølvvaksen) trepinne på båtripa til å legge åra mot

keipskaut (ein *ʂæp-skɒt* sjå skaut)

foring av slitesterkt tre på keipen mot åra

keive (ei *ʂæ̂v, ʂævå*)

venstrehanda:
græie du å skriv me ʂævåŋŋ?

keivhendt (adj *ʂævheŋŋt*)

venstrehendt

kerra (å *kerra*)

1. kalle på geitene
"Kerra kerra mellå", (geiteregle frå Steinbergja, Enno så segla ho Magnill, s.36)
2. (særleg mellom ungar:) erte, mobbe (med å rette fram peikefingeren og krøkje han fleire gonger mot offeret og seie "kerra kerra")

kettau (adj *kettɒu*)

kilen, kitlen Jf. kjettau

kikje (å *ʂikʂe,ʂikʂe, ʂikt*)

– kikje tu = misse pusten:
haŋŋ lo så 'n heḷḷt-på å ʂikt-tu

kinnbei (eit *ʂiŋŋbæi* sjå bei) = kinn

kinnbløyte (ei *ʂiŋnbɻɒ̂t, -bɻɒtå*)

halvkinna rømme (før det blir smør), som ein et med skei eller på flatbrød
"Ho duppa rett djupt ni kjinnå / te kjinnbløyt åt gjetarguta, / når rømminn var stinn og go."(HH: På Tellesbøsetra, Vårsøg s.177, om Margrete Litlbakkå på Røv)

kinnkjelkje (ein *ʂiŋŋʂæɻɻʂe*)

kjakebein (underkjake)

kinntaske (ei *ʂiŋŋtâssk, -tasskå*)

kusma (sjukdom)

kinnunge (ein *ʂiŋŋoŋŋe, -oŋŋiŋŋ* flt *-oŋŋa*)

kort stokk i tømmervegg (mot hjørne eller mellom vindauge/døropning)

kipp (ein *ʂipp, ʂipp'en*)

støkk; rykk, napp:
e fekk så il æn ʂipp ti me

kippsvei(g) (ein *ʂippsvæi* sjå sveig)

ei lita bjørk med kvistar i toppen til å bera høybør e.l. på. (Kvistane vart bundne til ei lykkje i toppenden. Så la dei ho på marka og la høybør, never el. anna oppi, bøygde grov-enden av kippsveigen over børa og trædde gjennom lykkja, svinga børa på ryggen og bar.)

kippved (ein *ʂipp-ve, -ve'n*)

småved, risved
– hogge kippved = blinke med auga

kispe (å *ʂî̂ssp, ʂisspa*)

kile i veg, grytte: *ho ʂisspa 'n e væg*

kistill (ein *ʂisstiḷḷ* bøy som restill)

lita kiste

kiststol (ein *ʂisst-stoɻ*)

lita låsbar kiste med sitteplass på lokket og ryggstø

kitle (å *ʂiḷḷ, ʂiḷḷa*)

om katt: få kattungar (NB! ikkje å forveksle med kjetta!)

kiv (adj *ʒiv, ʒift*)
nifs, uhyggeleg: *haŋŋ e ʒiv når 'ṇ e på sa føra / de va ʒift å ṣå på*

kjaggel (å *ʒagg'eṭ, ʒaggṭa*)
kjagle, tygge, klippe med sløv saks "Hælt sia e håbållånn he e gått å kjagla på føsst linå ti se kåseria."(Sjå kåseri "Tu hæmbøgden" bak i boka)

kjefot (ein *ʒe-fot*)
overført: snør som heng under nasen Jf. snørlur

kjeftaure (ein *ʒæfft-ɒre, -ɒriŋŋ*)
ein som er sleivkjefta og talar mykje og vørdlaust (kar)

kjeftause (ei *ʒæfft-ɒ̂s, -ɒså*)
dss kjeftaure (kvinnfolk)

kjefte (ei *ʒæ̂fft, ʒæfftå*)
eldtong, smed-tong (HH: Brev frå barndommen, s.83)

kjeftsmal (eit *ʒæfft-smaṭ* sjå smal)
høgrøysta tale Jf. døragaul

kjeftsmelle (ei *ʒæfft-smę̂ḷḷ*)
nokon som talar mykje og høgt

kjekjevvel (ei *ʒe-ʒævveṭ, -ʒævvṭå*)
kjegrime, beksel på kje for å hindre det i å suge

kjekka (ein *ʒækka, ʒækkaŋŋ, ʒækkå*)
kjake, kjeve Sms. kjekkareim (på hestegreie)

kjekkelskit (ein *ʒækkeṭṣʒit, -ṣʒit'n*)
kverulant: *di e nå store ʒækkeṭṣʒita båe to!* Jf. krenglen

kjekkelskjor (ei *ʒækkeṭṣʒor*)
dss kjekkelskit (kvinnfolk)

kjekkelstikke (ei *ʒækkeṭṣtę̂kk*)
"mikado", –leik med kjekkel-stikker: Ein bunt med tunne trestikker med fargekodar (før ofte med utskjeringar) som éin held loddrett i neven og slepper i ei røys på bordet. Ein medspelar prøvar å ta så mange stikker som råd utan å røyve nokon av dei andre stikkene.

kjelen (adj *ʒeṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, -ṭṇe*)
kjælen, lite hardfør, snar til å bera seg for vondt (mots. bellau): *ho e så ʒeṭa på ʒɒ̨lṭ* Jf. obellau

kjelkåt (adj *ʒæṭṭkåt*)
umedgjerleg, eigenrådig, tverr: *de e raṛṭ haŋŋ ska varra så ʒæṭṭkåt å omuliŋŋ* Jf. klure

kjellarhals (ein *ʒeḷḷar-haṭṣ*)
utvendig kjellarnedgang

kjelle (ei *ʒę̂ḷḷ, ʒeḷḷå*)
kvinne, kvinnfolk som har god tru på seg sjølv: *ho jikk der å viḷḷa varra ṣlik ʒę̂ḷḷ / e gammeṭʒeḷḷå hæ̂m?*
– ho er ikkje koka ti eitt sø, den kjellå = ho er ei vanskeleg kjelle

kjemme (ei *ʒæ̂mm, ʒæmmå*)
samanraka høyfanga

kjempe (ei *ʒæ̂mmp, ʒæmmpå*)
fiol (gul og blå kjempe) Ungane bruka å hekte blomsterhovuda i kvarandre og "dra kjempe" med stilkane

kjenne (å *ʒę̂ŋŋ, ʒeŋŋe, ʒeŋŋṭ*)
– kjenne etter = kjenne på noko i eigen kropp
–kjenne åt = undersøke om eit dyr er drektig
– kjennast med = vedkjenne seg, kjenne seg att i

kjennspak (adj *ʒeŋŋspak*)
lett attkjennande, med tydelege kjennemerke Jf. audkjent

kjenslafolk (eit *ʒeŋŋṣlafåṭṭk*)
folk som ein kjenner frå før: *de e bærre ʒeŋŋṣlafåṭṭk iŋŋi stuåŋŋ*

kjere (å *ɣêr, ɣere, ɣeṛt*)
bry seg med, bry seg om, ottast for: *e ta nå å ga å ɣêr fær!*

kjerald sjå: **kjørrall**

kjerkje (ei *ɣe̥rr̥ɣe, ɣe̥rr̥ɣå*) = kyrkje

kjerkjemett (adj *ɣe̥rr̥ɣe-mætt*)
overført: nervøs og uopplagt framfor ei stor og vanskeleg oppgåve

kjerkjebok (ei *ɣe̥rr̥ɣe-bok*)
tradisjonell nemning for salmebok

kjerkjevarning (ein *ɣe̥rr̥ɣevaṛṇeŋŋ, ɣe̥rr̥ɣevaṛṇiŋṇen*)
kyrkjeverje, kyrkjetenar

kjerra (å *ɣærra*)
– kjerra nakkå (dativ) = bøye hovudet attover for å sjå i veret, ”legge hovudet på akslene”

kjerrat sjå: **kjørat**

kjerring (ei *ɣærreŋŋ, ɣærriŋṇa*)
kone, gift kvinne (ikkje nedsettande ord, slik det kan oppfattast somme stader i landet)
– reise kjerringa = rette opp eit mistak eller uhell

kjerringbannskap (ein *ɣ.-baŋṇskap*)
mild bannskap eller utrop

kjerringbriller (hokj flt *ɣ.-briḷḷå*)
det å skyggje med handa for sola: *ho sætt-på-se ɣærreŋŋbriḷḷåṇṇ*
Jf. solhylle

kjerringkast (eit *ɣærreŋŋ-kasst*)
underkast Jf. hyve

kjerringkjeft (ein *ɣærreŋŋ-ɣæfft*)
1. bandhake (bøkkerreiskap)
2. vasspumpetong Jf. kjefte

kjerringøks (ei *ɣærreŋŋ-ɒkks*)
– bruke kjerringøksa = å bryte av kvistar e.l. over kneet

kjerv (eit *ɣærrv*)
knippe med avhogne kvistar, linstråbunt Sms. lauvkjerv

kjes’ sjå: **køyse**

kjese (ein *ɣese, ɣesiṇṇ*)
1. kalvmage Jf. slorv
2. osteløype
3. ulikeleg person

kjesost = ost som er sprengt, pressa og gjæra (Seterbok for Todalen s.148)

kjessill (ein *ɣessiḷḷ, ɣessiḷḷ’n*)
snurrebass, kattikall (også om person: *haṇṇ for så æn ɣessiḷḷ*)

kjete (ei *ɣêt, ɣetå*) = kjæte, kåtskap: *ette æn dag heḷḷ to på bæt'n he ɣy'n sproṇṇe-tå-se ɣetå*

kjetta (å *ɣetta*)
kitle, kile (meir vanleg: ketta)

kjettau (adj *ɣettɒu*) = kettau

kjikje sjå: **kikje**

kjo sjå: **tjo**

kjomse (ein *ɣommse, ɣommsiṇṇ*)
øksespon, øksekåre

kjonar (ein *ɣonar*)
fjøsrøktar, ein som steller husdyra: *e he teŋŋa ɣonar åt viṇṇt'ra*

kjonarklede (flt *ɣonar-kḷe*)
fjøsklede

kjone (å *ɣôn, ɣona* med dativ)
stelle med buskapen, fore dyra: *e ɣæmm når e he ɣona te kveḷḷs / du må ɣôn hæsstå når ḍu ska ni fjøs'e*
– kjone fram = fore fram til slakting

kjonest (ei *ɣonest, ɣonesta*)
krøterstell: *de va e så sto-fær ɣonest'n der e mâŋŋ år*

kjuke (ei *ʒûk, ʒukå*)
1. utvekst på tre
2. ostemasse Jf. ostkjuke

kjukk- sjå: **tjukk-**

kjyv, kjyvråkk sjå: **tjyv-**

kjælen, kjære sjå: **kjelen, kjere**

kjæs' sjå: **køyse**

kjæte sjå: **kjete**

kjøkte (å *ʒôkkt, ʒøkkta*)
hoste tørt og plagsamt Jf. jøkte

kjøl-dra (å *ʒøɫ-dra* sjå dra)
dra ein mann etter ei line under båtkjølen frå babord til styrbord (straffemetode) Jf. møkkjadra

kjøle (å *ʒôɫ, ʒøɫe, ʒøɫt*)
– kjøle i tennene = kjenne ising
– kjøle ut, kjølast ut: *du sætt-opp dɒr'a så du ʒøɫe-ut stuå*

kjølhale (å *ʒøɫhâl, -hala*)
dss kjøl-dra

kjølen (adj/adv *ʒøɫiŋŋ, ʒøɫa, ʒøɫe, ʒøɫne* bf *ʒøɫ'n*)
det mest bruka forsterkande gradsad-verbet i surndalsmålet (kjøle mykje bruka!): *ʒøɫiŋŋ kar / ʒøɫa ʒêɫɫ / ʒøɫe te ver / ʒøɫe støkkt / ʒøɫe fint / ʒøɫe heɫɫ / ʒøɫne karra / de va æi ʒjøɫa heå*

kjølmark (ein *ʒøɫmarrk, -marrʒ'en*)
åme av sprettsmed (smellar)

kjølsvin (eit *ʒøɫsvin, -svine*)
bjelke el. jarnkonstruksjon oppå kjølen til forsterking

kjøplyt (eit *ʒøplyt*)
feil eller mangel ved ei salsvare, lyte

kjør (tjor) sjå: **tjør**

kjørat (ein *ʒørat, ʒørat'n, ʒørata*)
kjerrat, kjetting-elevator i botnen på ei tro der ein fører sagstokkane fram til sagbenken (frå tysk: kehren = vende + Rad = hjul)

kjørbørne (ei *ʒørbôrn* sjå børne)
kjørety, doning

kjøre (å *ʒôr, ʒøre, ʒɒr, ʒɒrrt*)
– kjøre i vad = la hestane dra vogna over elva på ein vadestad

kjørkjen (adj *ʒørrʒiŋŋ, -ʒa, -ʒe, ʒørrkne* bf *ʒørrk'n*)
klabben, treg (om noko som er vanskeleg å svelja, eller noko som ikkje vil gli og treng smørjing), hås i målet: *æn bɫi ʒørrʒiŋŋ e ʒæfft'a tå å ita hejjeber*
Herme: *haŋŋ e så ʒørrʒiŋŋ e haɫs'a att de rekksa e knenn'å*

kjørrall (eit *ʒɒrrɒɫɫ*)
kjerald, matkoppar
Sms. kjørralltuå = oppvaskklut

kjørru sjå: **tjørru**

kjøse (ei *ʒjôs, ʒøså*) = køyse, hokatt

kjøtt og påsse (*ʒøtt-å-påsse*)
matrett der kjøtt, potet, grønsaker og påsse blir koka i same gryta
"Kokke-Pe, Kokke-Pe! Kjøtt å påsse får'n kje te. Han it berre graut å skjör, mjøkja sur å kakå tör." (Regle, HH: Gamalt frå Surnadal s.203)

kjøttgryn (ei *ʒøttgryn*)
kjøttsupe Jf. plukkgryn

kjøttmeier (ein *ʒøttmæier*)
kokakjøtt i sø (utan aukje eller påsse)
" feit god kjøtmeyer med timian på" (HH: Ei haustferd s.138)

kjøttrøssu (ei *ʒøtt-røssu*)
kjøtròse, kjøttslingse (i uttrykket rekkje kjøttrøssu når ein skrapar feitt- og kjøttrestar av skinnet etter flåing)

kjøttspekk (ein *ʒøttspækk, -speʒʒen*) = kjøttmeis, spikkjetet

kjøvdam (ein *ʒøvdamm*)
når det er gnallfrost og lite vatn i elva og det botnfrys i straumane og byggjer seg opp fleire islag med vatn mellom. (Desse islaga kan lausne av eiga tyngd og gå til neste straum og byggje seg opp der.)

kjøve (å *ʒôv, ʒøve, ʒøft*)
svelle (om is)

kjøven (adj *ʒøviŋŋ, -va, -ve, -vne* bf *-v'n*) = kjøvande, tungt å puste:
de e så heţţ å ʒøve å trâpp e hɒya
Jf. kokjen, andmokt, kveve

kjåk sjå: **tjåk**

klagde (ein *kłaggde, kłaggdiŋŋ*)
klump, kladd t.d. skitklump på dyr

klagdåt (adj *kłaggdåt*)
full av klagdar

klakje (ein *kłaʒe, kłaʒiŋŋ*)
nedtrakka snø eller møkk

klakk (ein *kłakk, kłaʒʒ'en*)
1. klatt: *ita-opp na grɒtkłaʒʒen! / vi he æn lettiŋŋ fassthɒykłakk att*
2. liten smell, ikkje så skarp som klikk

klanitt (ein *kłaniţţ*) = klarinett

klank (ein *kłaŋŋk, kłaŋŋʒ'en*)
klump t.d. snøklank under sko el. ski el. hestehov

klar (adj *kłar*)
1. trøytt, sliten: *du e kłar å ṣlettiŋŋ e kveḷḷ / e błi så snarţ kłar e haŋŋå*
2. oppbruka, oppøydd slutt på: *de e kłarţ, kak-mjøłe*
3. øydelagt, daud: *bil'n e gått-kłar*

klatter I (eit *kłatt'er, kłatt're*)
noko unyttig

klatter II (å *kłatt'er, kłattra*)
– klatre bort = sløse bort (i smått)

klattermakkar (ein *kłatter-makkar*)
trebukk, ein som ikkje får til noko

klattermakkarspikar = småspikar

klauvhammar (ein *kłɒvhammar*)
klohammar, snikkarhammar

klauvrakkje (ein *kłɒvraʒʒe* sjå rakkje)
kløft av krokvakse tre med reiplykkje i for å få råa til å gli opp- og nedetter mastra Jf. geitbåt

klauvsikt (eit *kłɒvsekkt*)
på børse: sikte med hakk i

klavakjerring (ei *kłava-ʒærreŋŋ*)
kvinne som varta opp og tok imot og ordna beiningar til bryllaup og gjestebod
(Folketone: Klavakjerringmarsjen)

kledning sjå: **klenning**

kledryg (adj *kłedryg* sjå dryg)
som treng store kleplagg

kleie (å *kłæ̂i, kłæia* trans og intrans)
klø: *viḷḷ du kłæ̂i-me på ryjj'a? e kłæia så på ryjj'a*

kleimen (adj *kłæmiŋŋ, -ma, -me*)
klebrig: *sa bła'a e så kłæm'n*

klein (adj *kłæn*)
sjuk (ordet *sjuk* er ikkje vanleg om dårleg helse i surndalsmålet)

kleine (å *kłæ̂n, kłæne, kłænt*)
kline, kleime

kleinheit (ei *kłænhæt*)
sjukdom Jf. sykje

Amfi Surnadal

Han e så kjørkjinn e halsa at det reksa e knennå.

kleinslen (adj *kɻænṣliŋŋ, -la, -le, kɻænṣlene* bf *kɻænṣlen*)
småleg, mindreverdig, taslut, ærelaus: *haŋŋ he aḷḷvæg vårre æn kɻænṣliŋŋ kar / ta va kɻænṣle joṛṛṭ*

kleis (adj *kɻæs*)
som talar utydeleg: *haŋŋ taḷḷa kɻæst / haŋŋ e kɻæs te å taḷḷa*

kleklubbe (ei *kɻekɻôbb, -kɻobbå*)
banketre til å få vatn ut av el. gjennom klede ved utandørs vask

kleme (å *kɻêm, kɻeme, kɻemt*)
klemme, presse, trykkje: *e kɻemt dɒubɻo ti to feŋŋra*
– klem-på = skunde på, drive hardt
– klem-te = slå til, sette i gang: *haŋŋ kɻemt-te å byjje se nyṭṭ fjøs*

klempe (ei *kɻêmmp, kɻemmpå*)
klimp, bergknaus: *vi faŋŋ att sɒuiŋŋ boṛṛti kɻemmpå* Jf. klømpe

klenning (ein *kɻenneŋŋ, kɻenniŋŋen*)
kledning, klesdrakt (NB! ikkje *kleding* = bordkleding)

klepp (ein *kɻæpp, kɻæpp'en*)
1. klump Sms. smørklepp, mjølklepp, kleppsupe (Grauten eller sosen kan bli kleppåt når ein ikkje rører godt nok.) Jf grønskjorauge
2. også bruka om ein liten gutunge som var med mor si på setra, men var for liten til å vera gjetar

klesse I (ei *kɻæ̂ss, kɻæssså*)
klyse, blaut klump

klesse II (å *kɻæ̂ss, kɻæsse, kɻæsst*)
kleime, klistre

klessen (adj *kɻæssiŋŋ, -ssa, -sse, kɻæssne* bf *kɻæss'n*)
klissete, blaut og kleimen

klevje I (ei *kɻɒvvje, kɻɒvvjå (kɻævvje)*)
kvinnfolk som er dyktig til å fara i skog og mark etter bær eller krøtter, ei som får med seg mykje: *ho e æi stor kɻævvje*

klevje II (å *kɻɒvvje, kɻɒvvja (-æ-)*)
fara i skog og mark etter bær eller krøtter

kline sjå: **kleine**

kliptong (ei *kɻiptåŋŋ* sjå tong)
knipetong Jf. hovtong

klo (ei *kɻo, kɻo'a, kɻo'n; kɻø, kɻø'n, kɻo'nå*)
– særskilt: venstrehands-handtak på ljåorv

klo-ber (adj *kɻo'bær*)
1. god til å kløne seg fast, god til å berge seg med lite, svær til å karra åt seg: *de e iḳḳe faṛɻe me hånnå, så kɻo'bæṛ ṣå haŋŋ e*
Jf. nøren, nøytau, måttau
2. om ungar: klåfingra

klokkartru (ei *kɻåkkar-tru*)
god tru, overtyding: *haŋŋ he ṣlik kɻåkkar-tru på na ny maṣṣinå*

klomånad (ein *kɻo-måna*)
mars, paringsmånad for klodyr

klonger (ein *kɻoŋŋ'er (kroŋŋ'eɻ)*)
knypekjerr, tornebusk

klongerknype (ei *kɻoŋŋ'erknŷp, -knypå*) = nype, knype (på klunger)

klopp (ei *kɻåpp, kɻåpp'a*)
1 steintrapp, dørhelle
2. lita bru Jf. bukk

kloppsteg (eit *kɻåppstæg, -stæj'e*)
trappesteg (utvendig)

klore (ei *kɻôr, kɻorå*)
rispe, kloremerke: *dæmm grøṛ ḍa ḳe heḷḷ, se katta-kɻorånŋ* Jf. kløne

kloven (adj *kḷåvviṇṇ* av klyve)
– langt kloven = lang i føtene
klovne I (ei *kḷâvvn, kḷåvvnå*)
sprekke langsetter ein stokk
klovne II (å *kḷâvvn, kḷåvvna*)
klyvast, bli delt i to
klovning (ein *kḷåvvneṇṇ, -iṇṇen*)
halvparten av ein stokk som er kløyvd på langs:
dæmm bruka kḷåvvneṇṇa te gåḷḷv ti se gamm'eḷ låvå
klovå (ei *kḷåvvå, kḷåvvå)*
klove, kløft, sprekk: *de e æi stor kḷåvvå oppi hammara* Jf. skørru
klunger sjå: **klonger**
klure (ein *kḷure, kḷuriṇṇ)*
ugrei vedkomme, overført: ugrei person Jf. knarre
kluske (ei *kḷûssk, kḷusskå*)
førlagt, velfødd og unett kvinnfolk, bomse (også: uvørde kvinnfolk)
klykkje sjå: **kløkkje**
klyve (å *kḷyv, kḷyv, kḷɒv, kḷåvve*)
kløyve, dele i to (NB! ikkje klive = klatre)
klyvsag (ei *kḷyvsag, -saj'a*)
sag til å kløyve med, mots. kappsag og svingsag
kløft (ei *kḷøfft*) = særskilt: skrev
– stutt i kløfta *(støtt e kløfft'n)* = kortføtt
kløfte (å *kḷôfft, kḷøffta*)
skreva langt, gå med lange steg:
haṇṇ kḷøffta e væg
kløkk (adj *kḷɒkk*)
sped, sprø, veik (om materiale og lyd) "..å sola skin, å bjøllåin kling så kløkt" (HH: Vårsøg s.173)
kløkkje (å *kḷøkḳe, kḷøkḳe, kḷɒkkt*)
klemte, slå tre gonger tre slag med kyrkjeklokka etter gudstenesta
klømpe (ei *kḷômmp, kḷømmpå*)
dss klempe
kløne I (ei *kḷôn, kḷønå*)
1. rispe, klore: *katta-kḷønåṇṇ vistest på hoṇṇ-naså* Jf. klore
2. klønen person
kløne II (å *kḷôn, kḷøne, kḷønt*)
1. klore, rispe
2. arbeide uhendt og keiveleg
klønen (adj *kḷøniṇṇ, -na, -ne, -ne* bf *-'n*) = uhendt, kløneten:
haṇṇ e så kḷøniṇṇ te farra-åt
kløv (ei *kḷɒv, kḷɒv'a*) = kløv-bør
"Når hausten kjem og sistkvells-kløva henta" (HH. Vårsøg s.173)
kløvje (å *kḷɒvvje, kḷɒvvja*)
frakte varer på kløvdyr
kløvje sjå også: **klevje**
kløyv (adj *kḷɒv*)
lettkløyvd (t.d. ved)
klåre (ein *kḷåre, kḷåriṇṇ*)
klårver Sms. synnåklåre
klårgarre (ein *kḷår-* sjå garre)
under kaffekoking på bål: tørrkvist glødd i elden og duppa i kjelen for å klåre kaffen
klåv- sjå: **klov-**
knaga sjå: **gnaga**
knagje (adv *knaje*)
knapt, knipe: *de vaṛṛṭ knaje me mat'a æi styṇṇ* Jf. knaure, nøver
knakje (adv *knaḳe*) = knagje
knakk (ein *knakk, knaḳḳ'en*)
krakk, skammel Jf. bordknakk
knark (ein *knaṛṛk, knaṛṛḳ'en*)
dss kark, knudrete bork
knarre (ein *knarre, knarriṇṇ*)
tverr og negativ person
Jf. trossaubekre, klure
knaskre (å *knassk'er, knasskra*)
knaske (på noko hardt)

knater (eit *knat'er, knat're*)
noko ørsmått Jf. knitter
knaure (adv *knɒre*)
knapt, smått, vanskeleg: *de va knɒre å græ̂i'-se der* Jf. knagje
kne (eit *kne, kne'e, knea; kne, knenn'aŋŋ, knenn'å*)
kneppe I (ei *knæ̂pp, knæppå*)
liten motbakke: *haŋŋ komm staŋŋkaŋŋ oppevve brattast knæppå*
kneppe II (å *knê̂pp, kneppa*)
smelle kort og tørt
kneppe III (å *knæ̂pp, knæppe, knæfft*)
1. knappe, ha att knappane
2. falde (hendene)
3. kneppe griser = sette knapp i grisetrynet for å hindre grisen i å rote opp jorda
knepper (å *knepp'er, kneppra*)
laga kneppelydar Jf. kneppe II
knepping (ein *knæppeŋŋ, -iŋŋen*)
tillaging til molte *før* ho har vorte *kart*
knerodd (adj *knerodd*)
om båt: med keipfeste slik at åralommen slår nedi kneet for kvart åretak
knette (å *knætt, knætt, knætt, knåtte*)
særskilt om folk: gi lyd frå seg (oftast med nekting):
de knætt iǩǩe ti 'nå hæle kveḷḷ'n
knijjinj sjå: **gnaga**
knitter (ei *kniṭṭ'er*)
noko smått, eit ørlite grann (også: lusegg) Sms. knittersmått Jf. gnitter
knivbørne (ei *knivbø̂rn̩, -børn̩å*)
kniv med slire og belte
knivskeie (ein *knivsǩæie* sjå skeie)
knivslire
knivtangje (ein *knivtaŋŋe* sjå tangje)
spiss forlenging i bak-kant av knivbladet inn i skaftet (til feste)
knobb (ein *knobb, knobb'en*)
rund bergknaus
knott (ein *knått, knått'n*)
1. trebit el. handfeste på dør el. skuff
2. høgrehands-handtak på ljåorv
3. liten stikkmygg
knubb sjå: **knobb**
knuster (å *knusst'er, knusstra*)
finknuse, småhakke
knuve (ein *knuve, knuviŋŋ*)
knuve, fingerknoke
knype (ei *knŷp, knypå*)
nype Jf. klongerknype
knøa (å *knøa*)
knode, kna, elte (overført: gi juling) Jf. flie
knøe sjå: **knøå**
knøre sjå: **knaure**
knørve (å *knø̂rrv, knørrva*)
knurve, skrukke i hop. krulle i hop Jf. knøvvel
knøsk (ein *knøssk, knøsṣǩ'en*)
knusk (også overført om ein snarsint person) Jf. kveksen
knøvlast (å *knøvvłast*)
rivast, ta tak, prøve makta på kvarandre
knøvvel (å *knøvv'eł, knøvvła*)
knuvle, balle i hop, klemme saman:
haŋŋ knøvvła kłeåŋŋ ni seǩǩe-påssiŋŋ / haŋŋ hågg-ti 'n oppå akkṣlå å knøvvła 'n poŋŋe-se
knøå (ei *knøå, knøå*)
knode, deig Sms. kak-knøå

kobbel (eit *kåbb'eţ, kåbb'ţe*)
om folk: samrøre, klikk
kobbel (å *kåbb'eţ, kåbbţa*)
1. kople 2. velte, kvelve
kobbklyse (ei *kåbbkţŷs, -kţyså*)
manet (sjødyr)
koblen (adj *kåbbţinn, -ţa, -ţe, kåbbţene* bf *kåbbţen*)
bf *-ţen*) = ustø Jf. gjeglen
kodd (ein *kåḍḍ, kåḍḍ'n*) = testikkel
kode I (ein *kode, kodinn*)
ledd mellom hov og legg på hest
kode II (å *kôd, koda*)
– om hest: kode evve = vera så laus i leda at han nesten "trør over"
koe (ein *koe, koinn*)
kvae (harpiks på bartre) Jf. kove
koen (adj *koinn, -a, -e, -ne* bf *-'n*)
som er mykje kvae på Jf. koven
koft (eit *kofft*)
mykje vesen og lite att, utidig geskjeftigheit: *de va ǩe nånn så bryḍḍ se omm kofft'e 'na* Jf. kofte)
koftbrok (ei *kofftbrok* sjå brok)
person som koftar mykje Andre sms. koftkall, koftkjerring, koftmikkjill Jf. vesenbrok
kofte (å *kôfft, koffta*)
stikke nasen sin i alt, gjera mykje styr for ingenting, vera (altfor) geskjeftig: *ka du fer her å koffta ette? / alţţ ska du nå kôfft borṛṛţi!*
koften (adj *kofftinn, -ta, -te, -tne*)
masasam, overaktiv, som stikk seg fram med store fakter Jf. vesnen
koftmikkjill (ein *kofftmiǩkiłł*)
dss koftbrok
kokamat (ein *kokamat*)
– ha seg borti kokamat = komma oppi noko som ein ikkje evlar, ikkje greier ut med
kokjen (adj *koǩinn, koǩa, koǩe, kokne* bf *kok'n*)
med ei kjensle av at maten ikkje vil gli ned gjennom svelget, kan også vera ei kjensle av virvar og styr med mykje folk på ein plass: *e åt me koǩinn på hejjeber*
Jf. kjørkjen
kokkel I (eit *kokk'eţ, kokk'ţe*)
småprat og lått, lågmælt og intim samtale i god stemning og godt lag: *e hørre de e ṣlekkt kokk'eţ oppå låffta* (eigl. "kakling")
Sms. kokkelhøne
kokkel II (å *kokk'eţ, kokkţa*)
småprate intimt i god stemning og godt lag
"Det var hugnadsamt å sitja og lye på bekken kor han kokla og lo…" (HH: Ei haustferd s.53)
kokkelure (å *kokkelûr, -lura*)
pønske ut noko
kolast (å *kåţast*)
forkolast utan å brenne skikkeleg: *na rå-ve'n legg bærr å ryk å kåţast*
kole sjå: **køllu**
kollmunk (ein *kåłłmonnǩ, -monnǩ'en*)
1. kollete naut (utan horn)
2. rund huve
kollruske (å *kåłłrûssk, -russka*)
fara uvøre fram, rive over ende, laga ugreie Jf. skamruske
kolmeis (ei *kåţmæs*)
svartmeis Jf. kattmeis
kolten (adj *kåłłtinn, kåłłta, kåłłte, kåłłtne* bf *kåłłt'n*)
stiv og støl, snublen: *ho vaṛṛţ bærre kåłłta tå sa kvilånn*

komma (å *kåmma, ḳæmm, komm, kåmme*)
– komma i plagget = få på seg kleda
– komma på bygda = bli utsett for sladder og ryktemaking
– komma seg atti = bli kjent, få omgang med andre
– komma seg te = ha frimod til: *e komm me ḳe te å spɒr omm jɒḷḷp*
– komma seg åt = få tak i, bli eigar av: *kålles komm-'n-se-åt sa gar'a?*
– komma-sundt *(syŋŋt)* = få veksle og få til greitt oppgjer i ein handel
– komma-te = bli fødd
– komma-tu = 1. magrast, bli skrinn: 2. ha konsekvensar: *de ḳæmm iḳḳe nå tu ka 'n jær / ta ḳæmm de lite tu*
– komma tå dagå = 1. misse livet 2. bli døgnvill
– komma tå slagå = om klokke der synkronisering mellom visarar og slagverk blir skipla
– komma-åt = 1. tilstøyte, bli til skade for: *kva va de så komm-åt nå faṛ ḍin?* 2. komma til: *de e krækkse å kåmm-åt å ṣlå-ti na spikaṛṇ*

kommdere (å *kommdêr, -dere, -deṛṭ*)
kommandere, herse med

komme (ein *komme, kommiŋŋ (*eller *komm, komm'en)*)
1. stor skål eller stort samlerom for væske, grautkumme, avløpskumme 2. kappa tømmerstokk el. høveleg oppsaga lengd av ein vedstrange til kløyving: vedkumme *(veakomme)* = vedkubbe

kommeli (*kommeli* ubøygt)
komedie eller kommers: *aḷḷ ṣlakks kommeli finŋ 'n på! / haŋŋ e nåkkå te kommelikar*

kommferlutt (ein *kommfæṛluṭṭ*)
konvolutt

kommot (ein *kommot, kommot'n*)
kommode

kone sjå: **kånnå**

kong (ein *kåŋŋ, kåŋŋ'en, kåŋŋ'a; kåŋŋa*)
1. svull, byll, verk Jf. bålte
2. konge

kongel I (ei *kåŋŋ'eṭ, kåŋŋṭå*)
1. barkongle
2. kongro, edderkopp

kongel II (å *kåŋŋ'eṭ, kåŋŋṭa*)
plukke heile konglar med bær Jf. kongoll

kongelvev (ein *kåŋŋeṭvev*)
kongrovev, spindelvev

kongoll (ein *kåŋŋåḷḷ, kåŋŋåḷḷn, kåŋŋåḷḷa* eller fl. *kåŋŋṭa*)
kongul av bær el. frukt, rakle

konna sjå: **kunna**

konstig (adj *kånnsti, kånnstekt*)
rar, merkeleg: *skoḷḷ du ha hɒṛṛṭ nå så kånnstekt!* Jf. snårdig

konte (ei *kôŋŋt, koŋŋtå*)
1. kunte, veske
2. kvinneleg kjønnsorgan

kop (ein *kop, kop'en*)
tufs, ein som står og kopar

kope (å *kôp, kopa*) = glane

kopen (adj *kopiŋŋ, -pa, -pe, -pne* bf *-p'n*) = som står og kopar, måpar

koppa (å *kåppa*)
trille, rulle (trans og intrans): *juṭ'e kåppa e væg ne-evve bakkaŋŋ*

kopprekke (ei *kåpprǽkk* sjå: rekke)
vegghylle med stong til å sette koppar og tallikar i
Herme etter Elen og Ola i Hyllbakktrø'n etter at ho hadde vore på Amerika-reis : – Hev you tre-tallekka? O yes, oppi rekkåinn! (HH: Gamalt frå Surnadal s.216)

kor I (pron *kor (kôr)*) = av kvar
– ein gong kor = annakvar gong
– synn-tå-kor = åtskilt, frå kvarandre
– nå kor (noko) = ymse, litt av kvart
– ein tå kor = ein av kvar (av to)
– ei bikkje tå kor = likt og ulikt

kor II (adv *kårr*)
kor (grad): *kårr mâŋŋ e de så ǩæmm?*
– kor som er *(kåṛṛ-ṣå-e)* = same korleis det er

kor pass (adv *kåpp'ass*)
kor (spørjande gradsadverb, tilsv. *såpass*: *ska tru kåpp'ass leṇṇe te ver'e bṭi me'stataṇṇ?*

korge (ei *kârrg, kårrgå*)
ring av vidje (seinare metalltråd) som festar den svingande enden av ei grind til næraste gjerdestolpe: *komm du e hʊu å ha på-att kårrgå?*
Jf. nesting, hodde

koriøs (adj *kårriøs*)
om person: vrang, hovmodig

korkje (konj *kåṛṛǩe*) = verken

korkjen (konj *kåṛṛǩen*) = korkje

kornmakt (ei *kåṇṇmakkt, -makkta*)
tida da kornbrydden skal røte seg og ta næring frå jorda etter at opplagsnæringa i såkornet er oppbruka: *de e rønnsamt åt bryḍḍ'a me di sommå 'n ṣlæppe kåṇṇmakkt'n*

korra, korrinn sjå: **kårra, kårren**

korrekster (ei *kårrækkster, -strå*)
farkstrek, fantestykke: *gutoŋŋaŋŋ for me aḷḷ'ṣlakks kårrækkstrå*

korsbeinskul (ein *kåṛṛṣbænskuł*)
kryss (særleg på ku)

kor-sin (pron *koṛṛ-ṣiṇṇ, koṛṛ-ṣi, koṛṛ-ṣiṭṭ, koṛṛ-ṣin(e)* sjå: kvar sin

korslegge (å *kåṛṛṣlægg*)
få den eine skia el. skeisa på tvart over den andre

korsrev (å *kåṛṛṣræv, -reven*)
kryssing av blårev og raudrev

kor-så (adv *kåṛṛ'ṣå*)
same kva: *e ǩæmm e mårrgå, kåṛṛ'ṣå*

korv (ein *kårrv, kårrv'en*)
innmatpølse, blodpølse
Jf. grynkorv, kvitkorv, svartkorv

korve (å *kârrv, kårrva*)
laga el. eta korv:
når 'ṇ he kårrva tri gåŋŋ fær ḍa'n, så nattvora 'n iǩǩe så støkkt

kossa (å *kossa*)
kalle på kalvar og kyr

kosse (ei *kôss, kosså*)
kjæleord for ku:
kåmma no, kossåṇṇ!

kosskalv (ein *kosskałłv*) = kukalv

kostande (pres part *kåsstaṇṇ*)
– bli kostande = komma til å koste: *ka 'n vaṛṛṭ kåsstaṇṇ, ny-ǩoliṇṇ?*

kove (ein *kove, koviṇṇ*)
kvae (harpiks på bartre) Jf. koe

kovåt (adj *kovåt*)
med kvae på: *e vaṛṛṭ så kovåt på feŋŋrå tå sa temmra* Jf. koen, koåt

kraka (ein *kraka, krakaŋŋ, krakå*)
anker av tre med innlagt stein

krakje (ein *krakʒe, krakʒiŋŋ, krakå; kraka*) = dss kraka

krapa (å *krapa*)
om is: krava, legge seg ei tunn is-skjå på vatnet

krat (eit *krat*)
noko smått og ringt: *skojʹen ôpp-e bærrgå her e bærre kratʹe*
Jf. krekkel

kraule (å *krɒ̂ṭ, krɒṭa*) = aule, kry

kree sjå: **kreå**

kregdå (hokj bf eint *kræggdå*)
meslingane Jf. syå (som er det vanlege ordet for meslingar her)

kregg (ein *krægg, krejjʹen, krejjʹa; krægga*)
kragg, flur-tolle, dvergvakse tre oppmed skoggrensa Sms. tollkregg

krek-and (ei *kræk-aŋŋ*)
krikkand (svømmefugl)

krekjeball (ein *kreʒebaḷḷ*)
frø-stand av småborre

krekjebær (ei *kreʒeber, -bera*)
krekling Jf. kråkbær

krekkel (eit *krækkʹeṭ, krækkʹṭe*)
kjerr, kratt, skrapskog: *vi lyt rɒya vækk ta krækkʹṭe* Jf. krat

krekkje (ei *kreʒʒe, kreʒʒå*)
ramme el. stativ for t.d. slipestein

kreklen (adj *krækkṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, krækkṭene* bf *krækkṭen*)
forkrøpla, forvridd og småvaksen: *na skojʹen oppå rabbå der e så krækkṭiŋŋ* Jf. krekkel

krekse (adv *krækkse*)
vanskeleg tilgjengeleg, kronglete: *de e så krækkse å få-ti na bå̊ḷḷtʹn poŋŋi akkṣliŋŋen* Jf. orele

kremme I (ei *kræ̂mm, kræmmå*)
krem-konsistens i snø: *kræmmå he gått-tu ṣŋøʹa*

kremme II (å *kræ̂mm, kræmme, kræmmt*) = om snø: gjera kram: *miḷḷ-vere kræmmt (på) ṣŋøʹn*

kreng, krengel- sjå: **kring, kringel-**

krengel (å *kræŋŋʹeṭ, kræŋŋṭa*)
krangle

krengelvoren (adj *kræŋŋeṭvoriŋŋ, -ra, -re, -ṛŋe* bf *-ṛʹŋ*) = krenglen

krenglen (adj *kræŋŋṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, kræŋŋṭene* bf *kræŋŋṭen*)
kranglen, vrang og stridlysten Jf. krengelvoren

krest (ein *kresst, kresstʹn*)
det at ein tek i og kreistar ein gong

kreste (å *krêsst, kressta*)
kreiste, presse, ta i når ein er på do

krett (eit *krætt*)
krot, kroting, utskjering, pynteskurd

kretta (å *krætta*)
1. krote, skjera ut mønster, pirke med småting: *haŋŋ heḷḷ på å smakkṭa å krætta på na skåpʹen*
2. snakke tilgjort el. overdrive forseggjort, ymte frampå om eitkvart utan å gå rett på sak: *ho satt her leŋŋe å krætta å taṭṭa fint*

kreå (ei *kreå, kreå*)
1. krede, fiskeyngel Jf. stete (som er det lokale ordet for fiskeyngel)
2. få kreå (sagt om ubestemmeleg sjukdomsteikn)

kring (ein *kreŋŋ, kriŋŋ'en, kriŋŋ'a; kreŋŋa*)
rørleg nagle, f.eks. i kuband (som hindrar bandet å tvinne seg)

kringel (ei *kreŋŋ'eṭ, kreŋŋṭå*)
1. trinse på skistav
2. kringle (bakverk)

kringelhauk (ein *kreŋŋeṭhɒk, -hɒḳen*)
overtonerik laling som kan hørast langt (Mange er nedskrivne av Edvard Bræin. Sjå også Fred Ola Bjørnstad: Frå munn og flatfele, Kom forlag 2001)

kringelhauke (å *kreŋŋeṭhɒ̂k, -hɒka*)
lokke på dyra (ein spesiell snirklete syngjemåte som kan hørast over store avstandar)

kring-ga (å *kreŋŋ-ga* sjå ga)
om sau med hjernehinnebetennelse: som går rundt i ring

kring-gonge (ei *kreŋŋ-gå̂ŋŋ* sjå gonge) = det å kring-ga (pga. sjukdom: *ṣå na kreŋŋgåŋŋå!*

kringnål (ei *kreŋŋnåṭ, -nåṭa*)
vinkelforma trestykke med hol for kringen

kringnålband (eit *kreŋŋnåṭbaŋŋ*)
kuband med klave, arveld, kringnål med kring, og nestingar mellom vegg og kringnål og mellom kring og arveld

kringskodd (adj *kreŋŋskådd*)
skodd på alle fire hestføtene

kringtryg (*kreŋŋtryg* ubøygt)
truger på alle fire hestføtene:
vi må ha-på kreŋŋtryg på se føra

krisle (å *krî̥l̥l̥, kri̥l̥la*)
krisle, kitle, klø, pirre

krislen (adj *kri̥l̥liŋŋ, kri̥l̥la, kri̥l̥le*)
som krislar:
haŋŋ e så kri̥l̥liŋŋ e haṭṣ'a

kristen (å *kresst'n, kresstna*)
døype

kristenrull (ein *kresst'n-ro̥l̥*)
hårfasong nytta av kvinner i indremisjonsmiløø, særleg frå 1930-talet: opprulla i nakken i staden for "gammaldags" hårtopp eller kortklipt på "verdsleg vis".

kristnabarn (eit *kressnaban*)
dåpsbarn

krithus (eit *krithus*)
eigl. øskje til å ha kritpipa i
– vera i krithuset hans *(varra e krithusa hass)* = vera på god fot med

kroksyl (ein *krok-syl, -syl'n*)
1. skomakarsyl til å dra tråden med
2. overført: krokete kar Jf. krusling

krongel- (*kroŋŋeṭ-*)
i sms. krongelkjerr, krongelknype dss klonger-

krophol (eit *kråpphåṭ*)
"krypinn", lite, trongt rom

krufs (ein *kruffs, kruffs'n*)
tufs, sjukeleg person Jf. krusling

krufsen (adj *kruffsiŋŋ, -sa, -se, kruffsne* bf *kruffs'n*) = tufsen, skral, sjukeleg, udugeleg, lite å sjå til Jf. kruslen

kruse (ein *kruse, krusiŋŋ*)
tennspon (gjerne smidd tett i tett av same trekjeppen) Jf: kåre

krusgull (eit *krusgo̥l̥l̥)*
brotstykke av knust krusty

kruslen (adj *kru̥l̥liŋŋ, -l̥a, -l̥e, -l̥ene* bf *kru̥l̥len*) = skrøpeleg, avfeldig, maktlaus Jf. krufsen

krusling (ein *kruḷ̥ḷeŋŋ, -iŋŋen*)
ein som er kruslen
krutrått (eit *krutrått*)
krutrot, svarte flekker og oppmarning etter soppangrep på ty eller treverk pga. fukt, temperatur-svinging og mangel på lufting:
de he gått krutrått ti åsaŋŋ e fjøsa
Jf. jordslag, fausk
krutråtten (adj *krutråttiŋŋ, -tta, -tte, -ttne bf -ttʹn*)
med krutrått i: *sa mattåŋŋ så he lijje ni ꞗeḷḷara, e så krutråttʹn att dæmm e ʼꞗe havaŋŋ*
Jf. maren, fauskjen
kry (å *kry, kry, krɒu, krøe*)
yre, vrimle: *de va bærre så de krɒu tå fåṭṭk / kṭeåŋŋ va foḷḷʹkrøʼn tå lus* Jf. kraule
kryar (ein *kryar, kryaṛʼṇ*)
småkryp, insekt Jf. åt
krøk (eit *krøk, krøꞗʹe*)
noko som har lykkast, varp:
haŋŋ jor eṭṭ krøk me sa haŋŋʹla
krøkjen (adj *krøꞗiŋŋ, -ꞗa, -ꞗe, -kne* bf *krøkʹn*) = krokrygga, framlut
krønsk (adj *krønnsk*)
overlegen, kaut: *haŋŋ for her å spaŋŋkuleṛṭ så æn krønnsk hane*
krøttu (ei *krøttu, krøttu, krøttuŋŋ*)
kròte, botnfall ved ister- og smultkoking el. lysstøyping (også bruka som fattigmannskost: kjøttslingser og dårleg feittavfall)
krøttudåle (ein *krøttudåṭe, -dåṭiŋŋ*)
dårleg lys (støypt av krøttu)
kråkbær (ei *kråkber*)
dss krekjebær, krekling
kråke (ei *krâk, kråkå*)
særskilt:
1. øvste laftstokken mot mønet i ein tverrvegg Jf. røstkabbe, gauk
2. stein oppå varhylla på pipa
”fyr’ åt kråkånn”
Sms. stålkråke, skammakråke
kråkskare (ein *kråk-skarre, -skarriŋŋ*)
skaresnø med dårleg bereevne
kråkting (eit *kråk-teŋŋ, -tiŋŋʹe*)
uordna diskusjon
kråpphol sjå: **krophol**
ku (ei *ku, kuʹa, kuʹn, ꞗy, ꞗyʹn, kuʹnå*)
kule (ei *kûṭ, kuṭå*)
særskilt: spytte kule **(***spôtt kûṭ)* = ein gjømmeleik Jf. gjømme og halde att
kullu sjå: **køllu**
kulmann (ein *kuṭmaŋŋ*)
1. den som ”står” i leiken ”spøtt kule”: *friṭṭ framm, kuṭmaʹŋŋ e foŋŋiŋŋ!* (signal til alle som har gjømt seg, at dei kan komma fram)
2. ein som er full og ustø
kulmannskost (ein *kuṭmaŋŋskåsst*)
ekstra salt mat (for ein i bakrus)
kult (ein *kuḷ̥ḷt, kuḷ̥ḷtʹn*)
nav, midtkumme i eit vognhjul
kulte (å *kûḷ̥ḷt, kuḷ̥ḷta*)
skrøne: *haŋŋ kuḷ̥ḷta aḷ̥ḷt ʼn sie*
kultkammers (eit *kuḷ̥ḷtkammeṛṣ*)
lite rom der mange sit og kultar
kultmakkar (ein *kuḷ̥ḷtmakkar*)
skrønemakar
kumme sjå: **komme**
kummur (ein *kummur, kummurʼn*)
kummar, rakle (særleg bjørk og hassel, *ikkje* lauvknupp)

kunna (å *koŋŋa, kaŋŋ, koŋŋ, koŋŋa*)
særskilt:
– kunna med = forstå seg på: *ho kaŋŋ iḳḳe me krøtter*
– kunna for = vera ansvarleg for: *e kaŋŋ væɫ iḳḳe fær att e e fødd ṣlik*
– kunna-te = vera årsak til: *ka så koŋŋa-te att ’n vaṛṛṭ kɫæn, tru?*

kunte sjå: **konte**

kuppul (ein *kuppuɫɫ, kuppuɫɫn*)
koppul, rundvoren stein

kure (å *kûr, kure, kuṛṭ*)
sture, kjenne seg i ulage, stå krøkt: *ḳy′n sto å kuṛṭ e støggvera*

kuren (adj *kuriŋŋ, -ra, -re, -ṛṇe* bf *kuṛ′ṇ*) = frosen, uvel, nedfor: *vi vaṛṛṭ så jønnå-våt å kuṛ′ṇ*

kuse (ei *kûs, kuså*)
1. sekkefille, bunt av einerkvistar e.l. rundt mineboren (mot slamsprut)
2. kvinneleg kjønnsorgan

kuskreppe (ei *ku′skræ̂pp* sjå skreppe)
mager el. dårleg ku

kusryggja (adj *kus-ryjja*)
kulryggja, med pukkelrygg

kussu sjå: **køssu**

kuste (å *kûsst, kusst* ubøygt)
– berre så det kust = berre så det susar

kuv (ein *kuv, kuv′en*)
bøyg, krumming

kuven (adj *kuviŋŋ, -va, -ve, -vne* bf *kuv′n*) = bøygd, krumma

kva sjå: **ka**

kvabben (adj *kvabbiŋŋ, kvabba, kvabbe, kvabbne* bf *kvabb′n*)
tjukk og feit, uformeleg, pløsen (om folk el. stoff)

kvae sjå: **koe, kove**

kvann (pron *kvaŋŋ / kaŋŋ*)
kven: *kvaŋŋ e ta?* Jf. kann

kvapsen (adj *kvappsiŋŋ, -sa, -se, -sne* bf *kvapps′n*)
bleikfeit, tjukk og feit, kvapen

kvar (adv *kvar / kar*) = kvar (stad)

kvar sin (pron *kvaṛṛṣiŋŋ, kvaṛṛṣi, kvaṛṛṣiṭṭ, kvaṛṛṣin(e)*)
dæmm jikk på kvaṛṛṣiŋŋ vægakaŋŋt
dæmm jikk på kvaṛṛṣi sî tå væj′a
dæmm jikk fræmmst kvaṛṛṣiṭṭ styḳḳe
dæmm he kvaṛṛṣine styḳḳe å brn̂t
(ofte med *ein* framfor: *dæmm jikk æn kvaṛṛṣiŋŋ gåŋŋ*) Jf. kor-sin

kvarare (pron *kvarâr′ (kvaraŋŋ′er)*)
kvarandre

kvarde (ein *kvare, kvariŋŋ*)
kant, krage på erm, strømpe, vott e.l.

kvarm (ein *kvarrm, kvarrm′en*)
kant, rand
Sms. augkvarm = kant på augeloket

kvartill (eit *kvaṛṛṭiɫɫ*)
lita stavtønne (¼ tønne)

kvee (adj *kvee* berre inkjekj)
ungt, ferskt, nyvakse (om gras): *gras′e e lett å ṣlå me de e så kvee*
Jf. lemen, tøen

kvein (ei *kvæn, kvæn′a, kvæ′n*)
eit hårstrå eller nokre få hår

kveise (ei *kvæ̂s, kvæsså*)
kveise, kvise, finn, køyne Jf. tyte

kvekk (eit *kvækk, kveḳḳ'e, kveḳḳa*)
kvik, kjøt under hestehov og finger- eller tånegl
kvekksko (å *kvækksko, -skor, -skådd*)
sko hesten uvøre, så saumen når inn i kjøttet (kvekket)
kvekkstikke (å *kvækk-stekk*)
dss kvekksko
kveks (ein *kvækks, kvækks'n*)
kvefs, veps
kveksen (adj *kvækksiŋŋ, -sa, -se, -sne* bf *kvækks'n*)
snarsint, ilter, oppfarande, eitren
kveldsettu (ei *kveḷḷsettu*)
kveldsete, roleg stund i kveldinga
Jf skyming
kveldskjengel (ei *kveḷḷṣḳeŋŋeṭ, -ṣḳeŋŋṭå (kveḷḷṣḳeŋŋer)*)
kveldskingle, flaggermus
kveldsraude (ein *kveḷḷsrɒue*)
kveldsròde, sterk raudfarge på skylaget i vest etter solnedgang
kveldsveve (ei *kveḷḷsv̂ev, -svevå*)
gauksyre, "bakels" (plante)
kveldsvore (ein *kveḷḷsvore, -voriŋŋ*)
kveldsverd, kveldsmat
kvell (adj *kveḷḷ, kveḷḷt*)
lydberr, skarp (om lyd):
ho va kveḷḷ e måṭa /
ho ha så kveḷḷt måṭ Jf. ljøberr
kvelve sjå: **kvøle**
kvems sjå: **kvims**
kvennalur (ein *kveŋŋalur*)
syllstokk under kvernhus
kvenndag (ein *kveŋŋdag*)
kvardag (øverbygd-mål)
kvenndagsle (adj *kveŋŋdakkṣle*)
kvardagsleg

kvennrot (ei *kveŋŋrot, -rota*)
kvann (skjermplante): *Kveŋŋdaṭ'ṇ he væṭ fått nammn'e siṭṭ færḍi' de våkks myḳḳe kveŋŋrot der*
kveppen (adj *kvæppiŋŋ, -ppa, -ppe, kvæppne* bf *kvæpp'n*)
1. skvetten, snar til å kveppe
2. kvikk og glad (gladkveppen = opplagd, forventningsfull)
kverknov (ei *kvæ̊rrknåv, -nåva*)
samanhoggen nov i laftevegg
kversill (ein *kvæṛṛṣiḷḷ, kvæṛṛṣiḷḷn*)
katarsjukdom hos hest (kversott)
kverv (adj *kværrv*)
om båt: som ikkje vilgå beint når du ror
kverve synet (å *kv̂ærrv, kværrva*)
oppleva noko underleg som får ein til å ikkje tru sine eigne auger: *no kværrva de syn'e fær me, e kaŋŋ iḳḳe tru ɒuåŋŋ min!*
kvervill (ein *kværrviḷḷ, kværrviḷḷn*)
1. kvervel, ringstraum i vatn el. luft
Sms. kvervillvind
2. ein stad der hårveksten greinar seg ut til fleire sider
kvessinn (subst *kvessiŋŋ* ubøygt)
kvitsunn, pinse Sms. kvessinnhelg
kvessinneld (ein *kvessiŋŋeḷḷ, -eḷḷ'n*)
bål som blir brent pinskvelden (i Surnadal er skikken med pinseld og kvessinneld sterkare enn jonsokeld)
Jf. pinseld
kvevast (å *kvevast, kvevest, kveftest*)
misse pusten, få kvelingskjensle:
de va så aŋŋmokkt, e viḷḷa te å kvevast / de va omm'-de att e kveftest ti sa hay-dommåŋŋ

kveve (å *kvêv, kveve, kveft*)
kvæve, hindre pust gjennom nasen (ikkje kvele ved å strøype)
kviande seg (pres part *kviaŋŋ-se*)
som er slik at ein kvir seg: *de e kviaŋŋ-se å ta-ut æn ṣlik dag*
kviau (adj *kviɒu, kviåkt*)
kvien, som kvir seg: *ho går å e kviɒu fær kåll'es de kaŋŋ bḷi e aḷḷderḍomma* Jf. kvifull, kvisam
kvie (ei *kvî, kviå*)
kvide, otte, uhug: *ho he gått me sa kviåŋŋ leŋŋe å iḳḳe sakkt nå*
kvifull (adj *kvifoḷḷ*)
ottefull, utrygg, redd Jf. kviau
kvilar (ein *kvilar*)
stad i utmarka (helst i brattlende) der ein tek ein pust i bakken
kvims (ein *kvemms, kvemms'n*)
1. låsepinne gjennom reip-lykkjer, som ein tvinnar og strammar åt med
2. om person eller ting: noko som snurrar rundt eller vimsar: *haŋŋ foṛ ṣå æn kvemms*
– slå kvims = få "jeppen" til å svirre i lufta med stadige slag av alna i leiken vippe jeppe
kvimsen (adj *kvemmsiŋŋ, -sa, -se, -sne* bf *kvemms'n*) = uroleg, vimsen
kvisam (adj *kvisamm* komp *kvisammnar, kvisammnast*)
dss kviau: *de e kvisammnast fæṛ 'ṇå omm 'n skoḷḷ bḷi haḷḷt* Jf. kvifull
kvislar sjå: **kvitlar**
kvisle (ei *kvîḷḷ, kviḷḷå*)
grunn straum parallell med hovudfaret i elva: *kviḷḷå e så groŋŋ att 'n gryŋŋa ti stɒvle*
kvistkul (ein *kvesst-kuḷ*)
kvist som står opp i ei golvfjøl der resten av veden er nedsliten
kvistrøya (å *kvesst-rɒya*)
kvistrydje, kviste nedfelte tre
kvite (å *kvît, kvite, kviṭt)*
kvitne, vise seg kvitt: *e såg de kviṭṭ på ṣḳoṛṛṭ-ærrmaŋŋ hass e mɒṛṛkraŋ*
kvitkorv (ein *kvitkårrv, -kårrven*)
korvpølse av innmat
Jf. grynkorv, svartkorv (blodkorv)
kvitlar (hankj flt *kviḷḷa, kviḷḷaŋŋ*)
kvitlar, ullteppe (*ein kvitel*)
kvitskjevla (adj *kvitṣḳævvṭa*)
om sjøen: som går med kvite skumskavlar (i sterk vind): *fjoṛ'ṇ va kvitṣḳævvṭa, så de va kvisammt å lægg-utpå*
kvitsunn sjå: **kvessinn**
kvittere (å *kviṭṭêr*)
– ordspel: Legg det på snøen, så sola får kvittere! (legge klede på bleik)
kvitvelle (ei *kvitvêḷḷ, -veḷḷå*)
kvit skumhatt under ein stoe
Jf. vassvelle
kvøle (å *kvɒ̂ṭ, kvɒṭe, kvɒṭṭ*)
kvelve, velte: *ho kvɒṭṭ æi kaḷḷvassbø̂tt evve utpåkaṛ'ṇ*
kynnau (adj *ḳyŋŋɒu, ḳyŋŋåkt*)
1. kunnig, som har greie på: *dæmm får iḳḳe nåŋŋ så e ḳyŋŋɒuar*
2. som vil bli ansa, stelt med, kjælt for, utolmodig (om born): *na oŋŋiŋŋ he vårre så ḳyŋŋɒu hæle da'n*
Jf. hølen, verau

kyntele (adj *ʒyŋŋtele*)
tilgjort blid og smøkjen, overdrive høfleg og korrekt Jf. okyntele
kyrkje- sjå: **kjerkje-**
kyte I (ei *ʒŷt, ʒytå*)
spiss og smal evje (i stadnamn som t.d. Kytløå, Nålkytbakken)
Sjå HH: Heimar i Surnadal s.339
kyte II (å *ʒyt, ʒyt, kɒt, kåtte*)
kute, springe, ta kuten:
ʒyt e væg å ha-opp griŋŋ'a! / haŋŋ kɒt færbi' bærre så de kusst
kyten (adj *ʒytiŋŋ, -ta, -te, -tne*)
som stikk fram, peikar i veret (særleg om "spretthopp")
kyvråkk sjå: **tjyvrokk**
køllu (ei *køłłu* bøy som køssu)
kole, tranlampe: *fɒr-e-ti'n ha dæmm køłłu å spikhŷlł å jøsdåła når dæmm trånŋ ełłsjøs e stuåŋŋ*
køssu (ei *køssu, køssu, køssuŋŋ; køssuå*)
1. kose, risvisp, mysevisp (til å smørje flatbrød el. lefse under steiking)
2. mest kjent i overført tyding: tufs, stakkarsleg el. seindrektig person, ku som bægjer slik at dei andre ikkje kjem fram: *å jø, å jø, fær æi køssu!* Jf. seinkreste
køyse (ei *ʒŷs, ʒɒså*) = hokatt
Jf. kjøse
køyskatte (ei *ʒɒs-kâtt, -kattå*)
dss køyse, hokatt
kådd sjå: **kodd**
kålast sjå: **kolast**
kåle (å *kâł, kåła*)
ta kålet av grønsaker:
vi he kåła nêp daggaŋŋes dag
kång, kångel sjå: **kong, kongel**
kångåll, kånnj sjå: **kongoll, korn**
kånnå (ei *kånnå, kånnå, kånnåŋŋ*)
kone, gift kvinne (lite bruka, avløyst av kjerring)
kånsti sjå: **konstig**
kåpp- sjå: **kopp-**
kåppass, kår sjå: **kor pass, kor**
kår (eit *kår*)
kår, føderåd (den gamle "pensjonsordninga" på gardane)
Sms. kårmjølk, kårkall, kårkjerring, kårstuå, kårloft, kårteig o.fl.
– hogge i kårteigen *(hågg e kåṛ-ṭæja)* = bruke opp reservar som var meint for framtida el. alderdommen
kåre (ein *kåre, kåriŋŋ*)
spon, helst høvelkåre, men også øksakåre og smikåre (etter bandkniv) Jf. kjomse, kaure, fløy
kårg' sjå: **korge**
kårra (å *kårra*)
om svak lyd: kurre, murre, kurle, knirke: *de kårra ni haḷṣ'a på 'nå / de va så viṭṭ de kårra liv ti 'nå*
kårren (adj *kårriŋŋ, kårra, kårre, kårrene* bf *kårren*)
arg, tykkjen, misnøgd Jf. torren
kårve (å *kârrv, kårrva* NB! ikkje korve)
1. snare (seg): *sa fɒṛṛkṭe-baŋŋa e så læi te å kårrv se*
2. legge i bakken i kamp:
haŋŋ kårrva 'n neåt Jf. knøvvel
kåssa (å *kåssa*)
kose, godsnakke, ta med det gode, gjera til lags: *ho he ṣlekkt tåłłmo te ga å kåssa me 'nå* Jf. høle
kåte (ein *kåte, kåtiŋŋ*)
kåtleik, kjæte, overmot: *vi ska ta tå 'nå kåtiŋŋ når ḍe bær åt motbakkå*
Jf. kjete

L

(også nokre ord med j-lyd: lj)

labb (ein *labb, labb'en*)

1. fot på dyr med potar
2. fotty, oftast avklipt gammal hose med sole av skinn eller ty
3. sølete fotavtrykk

labbe I (ei *lâbb, labbå*)

lompe, potetkake

Jf. aslabbe, kaklabbe

labbe II (å *lâbb, labba*)

traske, gå (trøytt el. likeglad)

labbtarris (ein *labbtarris*)

ein som likar labbe

lag (eit *lag, laj'e, laja*)

– i før *(fɒr)* lag = i tidlegaste laget

– i meir lag = litt for mykje

– i mest lag = for mykje

– midt i lag *(miţţ e lag)* = middels–

komma tå lagja = skiplast, bli nedfor el. sint

–stå med lag *(stat me lag)* = stå fast

laga (å *lagga*)

– laga på seg = flytte på seg: *lagga på de, så e ǩæmm me framm!*

– laga seg = ordne seg, bli likare, føye seg: *du kaŋŋ da væţ lagga de litegraŋŋ ette di aŋŋ'er!*

– laga und = førebu, gjera i stand: *ho skoḷḷ hæm å lagga-oŋŋ åt brøllåppa*

I tydinga å skapa, laga til, har verbet gjera vore mest bruka i tradisjonelt surndalsmål.

lagast (å *laggast*) = betrast, ordne seg: *haŋŋ laggast væţ me vera snaṛţ*

lagde (å *lâggd, laggda*)

tala mykje og vedvarande om lite og ingenting: *dæmm satt der å laggda om ver å viŋŋ å aḷḷt så te*

laglen (adj *lagţiŋŋ, -ţa, -ţe, -ţene,* bf *lagţen*) = lageleg

lagvand (adj *lagvaŋŋ* sjå vand)

vanskeleg å gjera til lags, nøyen på det: *ho va nå så lagvaŋŋ å, ta kviŋŋfåţţǩe hass*

lakker (å *lakk'er, lakkra*)

lakre, slarke, slingre, kippe (når noko er for romsleg): *se skånn'aŋŋ e så fær ṣtor att dæmm lakkra på fotå*

Jf. hakkel, likker, rakkel

lakklauv (ei *lakkţɒv*)

lagklauv, lita biklauv på baksida av foten Jf. nakk-klauv

lam (eit *lamm, lamm'e, lamma; låmm, låmm'a, låmmå*)

lam (saueavkom)

lamvon (ei *lammvon, -vona*)

livmor i sau

land (eit *laŋŋ*)

1. geografisk område
2. urin av husdyr Sms. møkkjaland

landaust (ein *laŋŋ-ɒsst, -ɒsst'n*)

austavind, frålandsvind, landvind

landbrunnen (adj *laŋŋbroŋŋiŋŋ*)

om sau: brunskiten (av urin)

landlaup (ein *laŋŋlɒp*)

landstrykar Jf. streppar

landleggu (ei *laŋŋ-leggu* sjå leggu)

landligge, når fiskarbåtane ligg i hamn pga. dårleg ver

MøreTre

Fær den så högg e kårteigja e vissast gleå
at 'n sia får trøy' se med å hogg brillhusveå.

landmon (ein *laŋŋ-mon, -mo'n, -mona*)
skilnad på snømengd mellom område på ulik høgd over havet: *de e lettiŋŋ laŋŋmon på ṣŋø'a e år*

landtaking *laŋŋtakeŋŋ, -iŋŋa*)
ilandføring av tømmer som er flåtta på elva

landver (eit *laŋŋver*)
varmt austaver

landvers-tet (ein *laŋŋveṛṣ-tet, -tet'n*)
gråmeis (småfugl) Jf. tet

landvind (ein *laŋŋviŋŋ, -vi'ŋŋ*)
varm vind frå innlandet, landaust

landvindsas (eit *laŋŋviŋŋs-as*)
mildt austadrag som varslar landvind: *de e laŋŋviŋŋs-as e dag, e mårrgå bḷi de laŋŋviŋŋ*

langan veg (*laŋŋaŋŋ væg* gammal akkusativform)
lang veg, langt: *vi koŋŋ hør jø'n tå dæmm laŋŋaŋŋ væg* (også: langan lei) Jf. høgan tid

langferdau (adj *laŋŋferɒu*)
langfarande, langvegsfrå: *e de så laŋŋferɒue fåḷḷk å træ̂ff?*

langfotakongel (ei *laŋŋfotakåŋŋeḷ, -kåŋŋḷå*)
edderkopp med lange føter (Leiobonum rotundum – vev ikkje)

langfredagspåle (ein *laŋŋfredakks-påḷe, -påḷiŋŋ*)
skikk frå Todalen: tømmerstokk e.l. reist på døra til ei dråk som var ute til etter midnatt langfredagsnatta (til spott) (Tor Halle i Du mitt Nordmøre 1996 s.64)

langhalm (ein *laŋŋhaḷḷm*)
– "det heng ikkje langhalm ti 'nå": = han kan ikkje halde på ei nyheit eller hemmelegheit Jf. hakkahalm – hakke langhalm = tala lenge, mala om det same heile tida

langhert (adj *laŋŋheṛṭ*)
langhært, langhåra

langkakkaspove (ein *-spove*)
storspove (fugl)

langleitt (adj *laŋŋlett*)
langleitt, lang i ansiktet

langminnau (adj *laŋŋmiŋŋɒu*)
langminnug, som hugsar godt

langsam (adj *laŋŋsamm* komp *laŋŋsammnar, laŋŋsammnast*)
keisam, kjedeleg (NB! ikkje „langsom" = sakte)

langsamele (adj *laŋŋsammele*)
langsameleg tid = svært lenge: *vi he 'ʒe vårre der på laŋŋsammele ti*

langskrokkå (hokj bf *laŋŋskrokkå*)
i skjemt: menneskemagen Jf. skrokke I, 2

langstong (ei *laŋŋståŋŋ, -ståŋŋa*)
langfinger

langstøau (adj *laŋŋstøɒu, -åkt*)
1. langvarig, som står ved lag, uomskifteleg, stabil: *haŋŋ vaṛṛṭ laŋŋstøɒu me go-vera ne gåŋŋ'en*
2. om kyr: som sinar opp tidleg og blir ståande lenge tørr

langsøvt (adj *laŋŋsɒft*)
som søv lenge

langtan (eit *laŋŋ-tan*)
sprang i lange byks: *oŋŋ-mærra komm e laŋŋ-tan ne-evve væ'n*

langtolle (ei *laŋŋ-tâḷḷ, -tåḷḷå*)
heiltømmer, ukappa furustokk: *de e ’ǥe rå å fłåtta laŋŋtâḷḷ ti se æłłv'en*

langtøyen (adj *laŋŋtøyiŋŋ*)
seinfør, langdryg (mest om ein som pratar utan å komma fram med ærendet sitt)

lappe (ein *lappe, lappiŋŋ*)
1. lapp, bit (papir-, bord-, ty-)
2 frosk

lappegrove (ei *lappegrôv, -grovå*)
padde Jf. grove

lappspy (eit *lappspy*) = froskeegg

larke (å *lâr̥̊rk, lar̥̊rka*)
henge og slenge, dette klattvis t.d. snøklagdar frå hestehovane

larve (å *lârrv, larrva*)
1. om snø: falle tett med store flokser
2. om folk: drive på og gå: *haŋŋ larrva å jikk*

larven (adj *larrviŋŋ, -va, -ve, -vne*)
slurvete, dårleg (både om person og arbeid) Jf. slarven

larvstaur (ein *larrvstør, -støṛ’ṇ*)
slark, likesæl person

lasen (adj *lasiŋŋ, -sa, -se, -sne* bf *las'n*)
1. skrøpeleg, lealaus, gjeglen, fillete
2. trøytt og sliten Jf. sjo, segg

latgårre (ein *lat-gårre, -gårriŋŋ*)
latstaur (skjellsord) Jf. gårre lat

latmannstråd (ein *latmaŋŋs-trå*)
altfor lang nålstråd

latspel (ein *lat-spel*)
spel på saueslakt

latt (adv *latt*)
flatt, slakt, med liten vinkel: *du røssta fær latt* (mots. bratt)

laug (ein *løu [løg], lø'n, løu'a*)
1. kokande vatn: skåldingslaug
2. låg, avkok: einlaug, potetlaug

lauga seg (å *løua se*)
bada ”Å tjønnin legg så blank der e ska laua” (HH: Vårsøg s.173)

laugarhøl (ein *løuarhøł*)
badeplass i elva

laup (ein *løp, løp'en*)
avlang trekopp til matvarer

laup- sjå også: **løyp-**

laupar (ein *løpar*)
i sms.: lauparbikkje, lauparunge

laupe (å *lôp, løpe, løfft* el. *løp, løp, løfft*)
1. om tre: når sevja stig og gjer det lett å skilje borken frå veden
2. om hundar og ungar: renne, fly, springe omkring, fara på sjølvstyr
3. om hodyr: vise brunst, bli befrukta
4. om mjølk: tjukne, skilje seg
Jf. møssulaupe, gorrlaupe

laupe, sjå også: **løype**

laupkule, -kumme, -skei sjå: **løyp-**

lausbeitt (adj *løs-beṭṭ*)
lett å slå graset (mots. hardbeitt) Jf. ålbeitt

laushest (ein *løs-hæsst*)
hest utan selety og doning?

lausingsbarn (eit *løseŋŋs-ban*)
lausbarn, laus(ings)unge, barn utafor ekteskap Jf. frammedbarn

lausmilt (adj *løsmiḷḷt*)
om kyr: lettmjølka, som gjev altfor lett ned (sterkare enn lettmilt)

lausvatn (eit *løs-vatt’n*)
væte som ligg utapå (mots. råme i rå-ved): *de komm såpp'ass viŋŋgusst att ’n to løs-vattne*

lausåreipa (adj *løså-ræpa*)
lausreipa, utan baggasje el. plikter

lauvhogge (ei *lɒv-hâgg, -håggå*)
avkvista buskar som står att el. ligg att der ein har teke lauv
laver (å *lavʹer, lavra*)
lavre, lepje, slurpe i seg, drikke vatn av nevane: *dæmm låg boṛṛṭi beḳḳʹa å lavra* (Ved Lavraberget på Sveå stansa vegfarande folk og drakk i Lavrabekken)
lavva sjå: **lova**
le I (ei *le, leʹa*)
1. side, kant, retning
– ligge/legge seg i lea = halle, legge seg over: *lægg de e leʹa! / haṇṇ låg te gaṇṇs e leʹn e sviṇṇʹa*
2. kroppsledd t.d. handleddet: *haṇṇa-lea e så il / e he iḷḷt e aḷḷa lee / âḷḷ leiṇṇ værrḳe kvaṛ ḍag*
le II (eit *le, leʹe*)
1. grindopning
2. ly, skjul (i le for vinden)
le III (adj *le* komp *lenar, lenast*)
om vêr: læ, linn, mild
Jf. le-ver, lesølen
le IV (å *læ̂i, ler, lo, låe*)
le, flire
le, lebråk' sjå: **lerbråke**
lealaus (adj *lealɒs*)
laus i ledd og samanføyingar
leau (adj *leɒu*) = ledug, mjuk
leaås (ein *lea-ås*)
sideås (under sperrene halvmidt mellom mønsåsen og rafta)
leddik (ein *leddʹekk, leddʹiḳḳen*)
lite rom med lokk (i ei kiste)
legge (å *lægg, lægg, la, lakkt*)
– legge att = så gras i åkeren så det blir eng til års att Jf. attlegg
– legge av = slutte med: *mekveḷḷs-kaffen e åvʹlakkt*
– legge med seg = feste seg til botnen i kokekar: *grɒtʹn vaṛṛṭ bærre skovåṇṇ å meʹ-se-lakkt*
Jf. med-seg-brent
– legge (seg) nedi = legge med seg: *du må rôr så iḳḳe grɒtʹn lægg-se-ni*
– legge seg føre *(færre)* = 1.gje seg til 2. legge seg til å døy
– legg-te = sette i veg: *ska du lægg-te åt daḷʹa så sænt*
– legg-ti = bidra med pengar: *e la-ti fær fæmm kronå på bassara*
– legg-åt = 1. om båt: legge til kai
2. presse (t.d. ljå mot slipestein): *de e toṇṇt å dra, ṣlik så du lægg-åt*
Herme: "Ta legg eg meg ikkje borti," sa kallen da kjerringja skeit e sengja.
leggjeløype (å *lejje-lɒ̂p* sjå løype)
løype av borken så høgt ein rekk utan å felle treet: *dæmm hågg-ne di treʹa så va lejjelɒft e vår*
leggst te (å *læggst-te* ubøygt)
hende, lagast, komma i vegen: *de e iṇṇkvaṛṛṭ så læggst-te aḷḷ væg*
leggu (ei *leggu, leggu, legguṇṇ*)
1. kvilestund: *e bḷi bærre olåtta tå sa legguṇṇ*
2. lege, liggjestad: *e faṇṇ legguåṇṇ ette kuʹnå iṇṇpå fjeḷḷa*
3. legde i åker
legne (å *læ̂ṇṇn, læṇṇna*)
få dårleg smak under lagring (om mat og for, t.d. når fisk og kjøtt blir liggjande for lenge før det blir salta) Sms. legnamat, legnasmak
lei (ei *læi, læiʹa*) = retning, lei
særskilt: på lei = på avstand, eit stykke unna: *e he aḷḷʹder vårre på sa høttåṇṇ, e he bærre ṣiṭṭ 'å på læi*

lei (verb) sjå: **le IV**

leiast (å *læiast, læiest, leḍḍest*)

1. bli lei av, gå trøytt
2. gå hand i hand: *dæmm leḍḍest me ʼna moṛ ṣin aḷḷ væg*

(også: leiast åt = følgjast åt)

leie I (å *læ̂i, læie, leḍḍ*)

1. leie, føre
2. leige

leigmål (eit *lægmåṭ*)

jordvidd som høyrer til ein gard: *sɒuiŋŋ e kåmmʹn iŋŋpå lægmåṭe dåkkår*

lein (ei *læn, lænʹa*)

sidestong, sidearm, sidestykke
Sms. vevstol-lein, stigelein

leirblokke (ei *læṛ-bṭ̂åkk, -bṭåkkå*)

leirfivelblad (utvikla etter blomstring) Jf. gullhauk

leirkall (ein *læṛ-kaḷḷ*)

leirfivel Jf. gullhauk

leirlopp (eit *læṛ-ḷåpp* sjå lopp)

leirras, utgliding Jf. skrøå

leistand (*læistaŋŋ*)

– gå i leistand = leiast åt (som kjærastfolk)

leit (eit *læt, lætʹe*)

1. leite, tidspunkt: *de e ti di læta vi kaŋŋ veŋŋt ʼn no*
2. motbakke, høgdedrag, utsynsstad (stadnamn): *dæmm skoḷḷ te Sk̦ess æn tur, mænn k̦pṛ-ṣe-tå oppi Læta*

leivande frå (pres part *lævaŋŋ frå*)

– gå leivande frå = leive att noko, avbryte noko som ikkje er fullført: *di gåṛ ṇå væṭ ik̦k̦e lævaŋŋ frå sa supaskvætta*

leive I (ei *læ̂v, lævå*)

leivning, rest: *na kvigå e så åṭ-it, ho te lævåŋŋ ette di aŋŋʹer*

leive II (å *læ̂v, læve, læft*)

leive, ha til overs: *di må ʼk̦e læ̂v ta l̊îḷḷ så e att*
”…ho skrava kva utgard det var – og endå så leivde ho mykje.” (Pe Slaktar om Ann Kroką i HH: Streiftog i bygda s.57)
– ikkje leive mykje på = ikkje vera dårlegare enn: ”De e vel fult at ʼn Stor-Endre Holta bortpå Eia leivt ikkje så mykkjy på ein slik ein så han Jo Reita” (HH: Streiftog i bygda s.68)

lekka I (ein *lækka, lækkaŋŋ*)

lekkasje, stad der vatn lek ut: *de he vårṛṛte æn lækka oppme mur-pipåŋŋ*

lekka II (å *lækka, lek, lek, lik̦k̦e*)

leka, sive ut, vera utett

lekker sjå: **likker**

lekn sjå: **likn**

lelunn (adj *leloŋŋ*)

1. smidig, mjuk, spretten
2. føyeleg, godsleg ”… å lokta på toppa å tok se nå droppa, å vart så færoinnele leloinn å bli” (HH: Bækkersjå, Vårsøg s.199)

lemen (adj *lemiŋŋ, -ma, -me, -mne*)

slapp, kraftlaus, vissen (om kropp og psyke, gras, ty o.l)
Jf. feimen, kvee, tøen

lemensott (ei *læmmeŋŋsott*)

influensaliknande sjukdom som ein trudde skuldast lemen

lemme synn (å *læmm-syŋŋ, læmma*)

dele opp kjøtt (i store stykke)

lemmer (å *lemmʹer, lemmra*)

lemre, lamre, slamre

– lemre i bakhovudet: *de e eŋŋkvaṛṛṭ så lemmra e bakhɒua* = kjem fram frå undermedvitet

lemse (ei *læ̂mms, læmmså*) = lefse

lemslå (ei *læmm-ṣlå* sjå slå)
stengsel for dør

len sjå: **lein**

lene (å *lên, lena*)
læne, bli mildare, bli le-ver
Jf. le III

lengjast (å *leŋŋast, leŋŋest, læŋŋtest*)
1. bli lengre: *ette trættnhæłłjen ṣeṛ ḍu kåṛ ḍa'n leŋŋest*
2. lengte: *di te væł te å leŋŋast hæm no?* Jf. ilengjast

lengs', lenk' sjå: **lingse, linke**

lenn (adj *lænn*)
linn, veik, mild, tynn: *haŋŋ e lænnar me ʒɒłṭ'ṇ / du må ha-oppi mæ̂r, du błaŋŋa fær lænnt*

lenna (å *lænna*)
slakke, løyse, mildne: *haŋŋ lænna på ʒɒłṭ'a / ta å lænna på jøriŋŋa!*

lennak (eit *lennak, lennaʒe*)
laken (forelda ord)

lensmannssomn (ein *lænns'maŋŋs-såmmn*) = å late som ein søv (eigl. for å "spionere")

leppe (ei *lêpp, leppå*)
1. leppe (kroppsdel)
2. nedhengande bukt på kjolekant

lepper (*lepp'er, leppra*)
lepre, eta med leppene, småsleikje i seg: *sɒuiŋŋ leppra ti se alłt mjøł'e*

leppsid (adj *lepp-si*)
1. mismodig, tykkjen, vonbroten (helst om born som er på gråten): *ho jikk deṛ ṣå lepp-si å sɒp nase*
2. med ujamn kant (på stakk-klede)

leppåt (adj *leppåt*)
ujamn, med lepper på (t.d. om klede)

lerbråke (ei *le-brâk, -bråkå*)
reiskap til å bråke ler med så det blir mjukt Jf. handive

lernad sjå: **lærnad**

lerv' sjå: **lørve**

lesa (å *læssa, les, les/las, lesse*
– lesa reint = "lesa ein teksten" Jf. seie ein greina
– lesa for maten = be bordbøn

lesse (å *læ̂ss, læsse, læsst*)

lessing (ein *læsseŋŋ, læssiŋŋen*)
noko (t.d. tømmerstokk, stein e.l.) som er så tungt at det blir fullt lass

lessingsstaur (ein *læsseŋŋsstɒr*)
lang og grov langsgåande staur under bjørkakollane som høylasset vart lagt oppå når ein dreiv med markakjøring

lest I (ein *læsst*)
1. fotplagg, tjukk sokk
2. skomakarreiskap
3. grasbrydd som er sådd i kornåker for å få eng til neste år (*lesting*)
– på lestå = vilter, i storform

lest II (å *læsst* ubøygt)
låst, late som: *læsst så 'n iʒʒe hørre*

leste seg (å *læsst se, læssta se*)
om kornåker og gras i eng: når graset blir tettare i rota, skyt opp fleire spirer

lesølen (adj *le-søłiŋŋ* sjå sølen)
læsølen, mild: *de vaṛṛṭ le-søłe viŋŋterver* Jf. le III

lete (ei *lêt, letå*)
ein liten rest, ørlite grann.: *de e 'ʒe letåŋŋ att, færṣtåṛ' ḍu /*

de va letå me mjøţ att neppå bått'na

lett I (ein *lett, lett'n, lett'a, lette*)

let, farge: *na vejj'en e mɒ̊rrkar e lett'a heḷḷ di aŋŋ'er / ho bruka â̊ḷḷ lettiŋŋ ti mattå* Jf. hamlett

lett II (adj *lett*)

særskilt: ikkje særleg intelligent: *haŋŋ e hiḷḷiŋŋ fær å varra hêḷḷ lett* Jf. nøgg

lett III (adv *lett*)

– sitta på lett = sitta berre så vidt nedpå (om gjester som får lite mat)

lette I (ein *lette, lettiŋŋ*)

noko som gjer det lettare (t.d. om vêr, sinnstilstand): *de e lekkt te att de kaŋŋ bţi æn lette me vera snaṛţ / haŋŋ drakk se på æn lette*

lette II (å *lêtt, letta*)

– lette på = opne, sette på gløtt: *viḷḷ du lêtt på dɒr'a*?

– lette pund *(lett-poŋŋ)* = løfte litt opp, hjelpe til med å ta av tyngda

lettfengt (adj *lettfæŋŋt*)

1. lett og greitt å få til,"som frå rokken på snella"
2. lett på foten, snar i snuen

Jf. lettføykjen, gjessvint

lettføykjen (adj *lettfɒḳiŋŋ, -ḳa, -ḳe, lettfɒkne* bf *lettfɒk'n*)

som fyk lett for vinden (mest bruka overført om folk: lett på foten)

lettkorn (eit *-kåŋŋ*)

korn utan mat i

lettkornpåsse (ein *lettkåŋŋpåsse*)

ein som det er lite med Jf. nøgg

lettmilt (adj *lettmiḷḷt*)

om kyr: lettmjølka Jf. lausmilt

lettsøvt (adj *lettsɒft*)

som søv lett (ikkje djupt)
Jf. varsøvt

le-ver (eit *le-ver*)

læver, linnver, mildver Jf. le III

leås sjå: **leaås)**

li (å *li, li, læi, lee*)

1. ha det vondt
2. gå (om tid): *de e laŋŋt lee*

– li innåt = vera lite tid att: *de byŋŋa væţ å li iŋŋåt fær ḍe no*

– li på = gå ei tid: *dæmm såg ette 'nå da de læi-på*

– li så te = gå så lang tid: *de li væţ så te att vi lyt ha-åss e væg*

– ka så li? = kva er klokka? Herme: "Ka så li?" "Slavann og vi!"

liggar (ein *leggar*)

1. minebor som blir slegen inn vassrett
2. siste rest på flaska: *ta leggaṛ'ṇ på fţasskåŋŋ, karra!*

liggja (å *lijja (legg), legg, låg, lijje*)

– ligg ikkje mat i han = han kastar opp att: *de legg iḳḳe mat ti̊ 'nå*

– ligg føre = skal gjerast, har prioritet: *ka så legg færre no?*

– liggja natta = overnatte

– liggja rund = sova utan å kle av seg: *vi lɒt lijja roŋŋ deŋŋ natta*

– liggja på = drive på hardt: *dæmm legg så på'-di me berpţokkeŋŋ*

liggjande fe (kollektivt *lijjaŋŋ-fe*)

kapital, gods "… jord og pengar og anna liggande fe" (LH: Raud brystduk s.135)

likarheit (ei *likarhæt*) = betring: *de vaṛṛţ iḳḳe nå likarhæt me vera*

like hendt (*lik heŋnt*)
dss hendt som høver
like slu (*lik ṣlu*) = like vis
like vis (*lik vis*)
i villreie, uviss på: *e bṭi lik vis på 'nå / e e lik vis ka e ska järra*
likjing (ein *liḳeŋŋ, liḳiŋŋen*)
åtferda åt fuglane når dei oppdagar fisk i fjorden:
e varṭ var nå liḳeŋŋ me-fjoṛṣ, så e rådd boṛṛtåt dit å ha-ut bøṛnå
likker (å *lekk'er, lekkra*)
sitte laust, rikle, slarke
Jf. lakker Sjå under ljådreft
likle (adj *likṭe*)
likeleg, likande, kjekk, gau
likn (ei *lekkn, lekk'na*)
noko som liknar, teikn, varsel: *de finŋst iḳḳe lekkne te go-ver / vi faŋŋ iḳḳe lekkn te ræv-spårr*
liknament (eit *lekknameŋnt*)
noko som liknar
liksam (adj *liksamm*) = likeleg
liksælheit (ei *likselhæt, -hæta*)
likesæle
liksæling (ein *likseleŋŋ, -iŋŋen*)
ein som er likeglad, tankelaus og omsynslaus
lime (ein *lime, liminŋ*)
kost av ein bunt (bjørke-)kvistar, sopling
limrøyte (ei *lim-rɒ̂t, -rɒtå*)
stor gryte med kalk og vatn der ein la huda for at håra skulle røytast av før barking
linbende (ei *linbêŋŋ, linbeŋŋå*)
linbendel (plante)
linbråke (ei *lin-brâk* sjå bråke)
reiskap til å bråke (bryte stenglane på) lin
lindråg sjå: **dråg**
linfeksing (ein *linfækkseŋŋ, -iŋŋen*)
hest med raud hårfarge og gulkvitt faks
linfergje sjå: **fergje**
lingse (å *lêŋŋs, leŋŋsa*)
flytte fort og uvøre, slengje:
haŋŋ to-ti 'n å leŋŋsa 'n tu væj'a sin
linhammar (ein *lin-hammar*)
frøhus på linplante
linhammer (ei *linhammer, -hammrå*)
linhamre, reiskap til å fjerne linfrøkapslar med (grovtinda kam)
Jf. hammer
linhekkel (ei *lin-hækkeṭ, -hækkṭą*)
linhekle, reiskap til å skilje stryet frå linfibrane med
linke (å *lêŋŋk, leŋŋka*)
halte, helst slik at kroppen bikkar til sida, dra foten etter seg:
haŋŋ går bærre å leŋŋka
Sjå regla "Såg du 'n Lars Linkelifot"(Enno så segla ho Magnill s.32)
linklave (ein *lin-kṭave, -kṭaviŋŋ*)
reiskap til å reinske vedlaget frå linfibrane med (lang stong med ei fure og ei laus arm med ein jarnkniv på, som rispar av vedlaget når ein dreg linkjervet gjennom)
linn sjå: **lenn**
linne (ein *liŋŋe, liŋŋiŋŋ*)
reiv, sveip, lang tyremse
lise (ei *lîs, liså*)
lette, lindring, slakke:
de varṛṛṭ lekkså ei lîs såpass att e fekk såmmn-tå
lisl- sjå: **litl-**
lite (å *lit, lit, læt, lette*)
– særskilt: lite seg med= finne seg i, nøye seg med

liten (adj *littiŋŋ [lettiŋŋ], lita, lite, måe/måa* bf *na lîl̥l̥ gutˈn/dråkˈa, ta lîl̥l̥ banˈe, sa smâ oŋŋaŋŋ*
substantivisk: *na lil̥l̥iŋŋ, na lil̥l̥å, ta lîl̥l̥, sa smâ*
komp *littiŋŋ, miŋŋˈer, miŋŋst*
bf *mîŋŋst / små, smêr, smæsst*
bf *smæ̂sst*)
(*lil̥l̥-* blir no ofte uttala *likk-*)

litlgryte (ei *lil̥l̥grŷt, -grytå*)
navle (helst sagt til born)

litlgudskjelovskveld (ein *lil̥l̥-gusse-låvs-kvel̥l̥*) = onsdagskveld

litlseterdeie (ei *lil̥l̥seterḍæ̂i, -dæiå*)
jente til opplæring for å bli seterdeie

liv (eit *liv*)
1. det å leva
2. livsande, eigenskap av liv: *de va så vitt de kårra liv ti 'nå*
3. levande skapning: *de va ikke livˈe å så e fjel̥l̥a*
4. plaggdel t.d. kjoleliv Jf. snørliv
Ordtak: "Lite liv er lett skremt"

live (å *lîv, live, lift*) = spara, skåne: *haŋŋ live deŋŋ æ̂n fotˈn*

livskit (ein *liv-skit*)
liv (forakteleg), i uttrykket: skremme livskiten av nokon: *ho kaŋŋ skrêm livskit'n tå kvaŋŋ de ska varra*

livsykje (ei *liv-sykje, -sykå*)
diare, laus mage Jf. skjettu

ljore (ein *jore, joriŋŋ*)
røykhol i årestue Jf. ljørre

ljorhol (eit *jor-håt*) = ljore

ljota sjå: **låtta**

ljø (ein *jø, jøˈn*)
sterk lyd, óm, larm: *vi hor jøˈn al̥l̥t hit / vi hor ikke maŋŋs måt ti sa jøˈa*

ljøa (å *jøa*)
ljoma: *de smel̥l̥ så de jøa e fjel̥l̥å*
– ljøa att = gi ekko Jf. attljø

ljøber (adj *jø-bær*)
lydberr, lydt, når all lyd hørest langt: *de e så jø-bærrt e kvel̥l̥*
Jf. høyrt

ljørre (ein *jørre, jørriŋŋ*) = ljore

ljøs (eit *jøs*)
1. lys, skin: *de e ikke rart jøsˈe tå nymånå / ga-tu jøsa, du skyjje så!*
2. eld, brann: *varra færsekkˈti me jøsa! / e ska hâl̥l̥ jøs e åmmnˈa tesst du kæmm / de e jøs losst oppi garˈa!*
– slå ljøs med knea (*slå jøs me knennˈå*) = vera kalvbeint
3. talglys

ljøsan dag (adv *jøsaŋŋ dag* gammal akkusativform)
lyse dagen: *dæmm såg 'n mitt på jøsaŋŋ dag* Jf. høgan, langan

ljøsandes (adv *jøsaŋŋes*)
kraftig forsterkande (om smerte): *e fekk så jøsaŋŋes il̥l̥t e ryjjˈa*

ljøsber (adj *jøsbær* sjå ber I)
lysberr, ope for synet, frittliggjande, lite som skyggjer: *de bti jøsbærar vesst du hogg-ne sa tål̥l̥åŋŋ*

ljøsdag (ein *jøs-dag*)
medan det er dagslys: *vi må nôtt jøsda'n, de morrtna tile ne årsˈtia*

ljøsflaks (eit *jøs-ftakks*)
gneiste: *jøsftakksa slåkkna e ftoggdˈn*

ljøskje (ein *jøsṣʂe, jøsṣʂiŋŋ*)
ljoske, veikt lysskin:
de va så ṣʂymt att e såg jøsṣʂiŋŋ tå skåtta da de smaḷḷ / vi ṣʂømmta så viṭṭ væ'n e mån-jøsṣʂå Jf. gløs

ljøsklip (ei *jøs-kḷip, -kḷipa*)
eldtong, metallklype til å flytte brannar med

ljøsmor (ei *jøs-mor*)
lysestake

ljøsmur (ein *jøs-mur*)
eldstad, åre (LH: Kring gamle Tovadal, s.57)

ljøsne (å *jøss'n, jøssna*)
lysne: *haŋŋ jøssna snaṛṭ me vera*

ljøsomn (ein *jøs-åmmn, -åmm'n*)
lyskjelde: hol i muren til å legge spikstikker i (istf for spikhylle)

ljøspåle (ein *jøspåḷe*)
lysstolpe, kraftlinjestolpe

ljøsrak (eit *jøs-rak, -raʂe* sjå rak)
veik i eit lys

ljøster I (ei *jøsst'er, jøsst'ra*)
lyster, lystrejarn (langskafta gaffel med mothakar til å fiske med):
e he to gammḷa jøsstre leggaŋŋ
Jf. stadnamnet Ljøstrinn (to hamrar)

ljøster II (å *jøsst'er, jøsstra*)
lystre, fange fisk med lystrejarn

ljådreft (ei *jå'dræfft, -dræffta*)
trekile til å drive inn mellom ljåtåga og orvet så ljåen ikkje likrar (riklar)

ljåfarande (adj *jå'farraŋŋ*)
nok gras til å slå med ljå

ljåklo (ei *jå'kḷo* sjå klo)
handtak på orvet (for venstrehanda)

ljåknott (ein *jå'knått*)
handtak på orvet (for høgrehanda)

ljåmus (ei *jå'mus*)
sår i fingeren etter ljåen når ein bryner

ljåspik (ei *jå'spik* sjå spik)
smal og utsliten ljå

ljåtangje (ein *jå'taŋŋe* sjå tangje)
dss tjo (der ljåen er festa til orvet)

ljåtåg (ei *jå'tåg* sjå tåg)
lang, grann, avberkt og kløyvd tåg av bjørk til å binde fast ljåen til orvet
(i bruk til omkr. 1930, da hesjetråd o.l. kom i staden)

lo (ei *lo, lo'a, lo'n*)
utrøska korn eller høy til lagring
kaste loa = legge om kornstålet
(kontroll av skattbar avling i gammal tid. LH: Raud brystduk s.10)

lodd (eit *lådd*)
i båt: lòt, stykke som lagar krumming mellom kjøl og stamn

logabrinne (å *låggabriŋŋ* sjå brinne)
brenne med loge, stå i flammar:
lægg-iŋŋpå æi nev'er, så de låggabriŋŋ / de va iŋŋa ri'a fɒr hæle løå låggabraŋŋ

logabrånne (ein *låggabrånne*)
logebrann, flamme

logg (ei *lågg, låjj'a, låjj'en*)
logg, spor i stavane der ein feller inn botnen i trekjørel:
de va letå att ni låjj'en = det var lite grann att nedpå botnen
Jf. bregd
”Ikkje åtte han dogga på logga” (HH: Gamalt frå Surnadal s.225)

lokkabrok (ei *lokkabrok* sjå brok)
bukse med ”lokk” på framsida

lokkastol (ein *lokkastoḷ*) = kiststol

lokker (å *lokkʹer, lokkra*)
lukre, brenne smått og roleg: *de lokkra å briŋŋ e åmmnʹa*
"Det lokrar lint i omnen, ein brann smell no og då" (HH: Hjå Marta Stykkje, Vårsøg s.95)

lokst (adv *lokkst*)
beinast, lukt: *de bar lokkst på æɬɬvʹa*

lom sjå: **åralom**

lommer (adj *lommʹer*)
lummer, varm og klam: *de e så lommʹeṛṭ e vera* Jf. heitsølen

lomp (ein *lommp, lommpʹen*)
stykke, del, porsjon: *joṛṛṭʹṇ va stor, så de vaṛṛṭ dryge lommpa på kvar maŋṇ da vi dæl̥t*

lon (eit *lon*)
lune, humør: *ha vi bærre træfft ʼn e ræ̂tt lona no da! – ja, de spṇṛṛṣṭ ka lon haŋṇ e ti* Jf. før, mauk

longe sjå: **lång**

lonn sjå: **lunn**

lonåt (adj *lonåt*)
lunefull, omskifteleg: *haŋṇ e så lonåt, du væt aḷḷʹder kaṛ ḍu he ʼn*

lopp (eit *låpp*)
når nevra og borken løyper: *dæmm lɒft nevʹra nåṛ ḍe va gått låpp*
(Også om anna stoff som slepper underlaget: leirlopp, utlopp)

loppen (adj *låppiŋṇ, -ppa, -ppe, -ppne* bf *låppʹn*)
valen, nåmen (helst av frost)

loppfingra (adj *låppfeŋṇra*)
dss loppen

lopphendt (adj *låpheŋṇt*) = loppen

lort (ein *loṛṛṭ, loṛṛṭʹṇ*)
1. ureinske, skit
2. avføring, helst tørrvoren av små dyr (muselort, harelort)

lorte (å *lôṛṛṭ, loṛṛṭa*)
1. skite, gjera frå seg
2. lorte ut = skitne til

lortfengjen (adj *loṛṛṭfeŋṇinṇṇ, -feŋṇa, -feŋṇe, -fæŋṇne* bf *-fæ̂ŋṇn*)
som blir fort utskitna Jf. solksam

lortpank (ein *loṛṛṭpaŋṇk* sjå pank)
ureinsleg kar Jf. moldokse

lortporke (ei *loṛṛṭpôṛṛk* sjå porke)
ureinsleg kvinnfolk

lortsam (adj *loṛṛṭsamm*)
ureinsleg (både om eigenskap hos ein person, og om arbeid)

lortåt (adj *loṛṛṭåt*)
1. skiten, tilsøla
2. full av ugras (om åker)

losholt (ein *losʹhåḷḷt*)
tverrstokk over og under glasopning

lossere (å *låssêr, låssera, låsseṛṭ*)
losjere, leige seg hus

lossment (eit *låssmeŋṇt*)
losji, husrom til leige

lott, te lottann (*te låttaŋṇ* genitiv)
med lutdeling t.d. hogge/slå te lottan = dele utbytet (veden el. graset) mellom samarbeidspartar eller mellom eigar og arbeidskar

lotten (adj *låttiŋṇ, låtta, låtte, låttne* bf *låttʹn*)
loten, lysta på, opplagt: *e du låttiŋṇ te varra me? / ho e golåtta e dag*

lova (å *lavva*)
lova: *dæmm lavva å lyg*

lovere (å *lovêr, lovera, loveṛṭ*)
gå og rusle Jf. rakkel, trasle, lunke

lovott (ein *lovått, lovått'n*)
lovevott, greipavott
ludde (ei *lûḍḍ, luḍḍå*)
trekløft til å halde endestaur på vedlad o.l.
luffer (å *luff'er, luffra*)
luffe, rakle, gå sakte: *dæmm går bærre å luffra* Jf. lovere
lufse (å *lûffs, luffsa*)
flakse, flagre tungt, bli kasta att og fram i vinden: *de legg så myḳḳy pṭasst å luffsa kreŋŋ ækkrånŋ*
Jf. høfse 2
lunde (i uttrykket *nåŋŋ loŋŋe*)
nokolunde Jf. nå-så-nære
lunke (å *lôŋŋk, loŋŋka*)
1. verme litt, gjera lunken
2. reike, gå litt:
gåṛ ḍi her å loŋŋka jærralɒs?
lunn I (ein *loŋŋ, lo'ŋŋ, loŋŋ'a*)
1. lunne, oppstabla tømmerstokkar
2. tverrstokk i båtstøa til å dra båten på (fleire lunnar)
lunn II (adj *loŋŋ*)
tomhendt, lens, utan fangst
lunnbit (adj *loŋŋbit*)
når båten ikkje glir på lunnane (pga. uslett båtkjøl)
lunnstikke (ei *loŋŋstêkk, -stekkå*)
lunstikke, pjeks (jarnstikke) gjennom eit hol i vognakselen (så ikkje hjulet glir av) Jf. varsneis
luppull (ein *luppuḷḷ*)
pose bak nerleppe på hest
– særskilt: *ṣå kåṛ 'ṇ står å heŋŋe luppuḷḷ!* (om ein som er overstadig full
– sid luppull = som surmular:
ho står ḍer me si luppuḷḷ
lurk (ein *luṛṛk, luṛṛḳ'en, luṛṛḳ'a, luṛṛka*)
– særskilt: sitt-på lurkja = vera klar til å straffe eller ta att om nokon vil tukte ein, også: vera kjøle trossau
"Somme sat tungt på lurkja og refsa med ris og skjennri" (HH: På Tellesbøsetra, Vårsøg s.176
lurlabb (ein *luṛ-ḷabb*)
lureferd, dølgsmål:
no he 'n fårre på luṛḷabbå ejænn'
lurpen (adj *luṛṛpiŋŋ, -pa, -pe, -pne* bf *luṛṛp'n*)
trøytt og klar, dårleg opplagt
Jf. olotten, sjo
luta (perf part *luta*)
– godt luta = "godt i farten", full: *'ŋ va gått luta da 'n komm-att frå by'n*
lygarbleme (ei *lygarbṭêm, -bṭemå*)
blemme på tunga
lykkjyll (ein *lyḳḳyḷḷ, lyḳḳyḷḷn, lyḳḳyḷḷa* eller flt *løkkṭa*) = nøkkel
lyr (ein *lyr, lyṛ'ṇ*)
balleik (langball, slå ball)
– slå lyr = slå ball
– gi opp lyr = kaste ballen høveleg opp i lufta slik at ein får til å slå han med lyrspøånn eller ballspøånn)
lyre (ein *lyre, lyriŋŋ, lyrå, lyra*)
kjellarglugge, opning for potetinntak
lyrkall (ein *lyṛkaḷḷ*)
den som gir opp lyr
lyrspøå (ei *lyṛspøå* sjå spøå)
lyrspode, balltre, selte
lys sjå: **ljøs**
lyse dagja (å *lŷs daj'a, lyse, lyst* med dativ) = ikkje sløkkje kunstig lys etter at dagslyset har komme

lyse-opp (å *lys-opp*)
slutte å regne eller snø: *haŋŋ lyst-opp-att e kveḷḷiŋŋen* Jf. oppljøs
lyt (eit *lyt*)
lyte, feil, skavank Jf. kjøplyt
lyteslaus (adj *lyteslɒs*)
lytelaus, feilfri
læi sjå: **le IV**
lærnad (ein *leṛṇa*)
læring, lærdom:
de ṣer iḳḳe ut te att 'n te leṛṇa
læst, læv' sjå: **lest, leive**
lø (ei *lø, lø'a*)
lod, form med konisk hol til å sette heimesmidd spikar eller saum i når ein klinkar ut hovudet
løast (å *løast, løast*)
lodnast, bli lodden, gro til
Jf. lønast
løe (å *lø̂, løe, lødd*)
klinke, laga spikarhovud Jf. lø
løen (adj *løiŋŋ, løa, løe, løne* bf *lø'n*)
lodden, tett med hår, ujamn, bustete
"Fær løinn skår lyt e sikkert lastast" (H.H: E slåttatæja, Vårsøg s.344)
løft sjå: **løyft**
løfting (ein *løffteŋŋ, -iŋŋen*)
1. noko så tungt at det er eit heilt løft å flytte det
2. utvald stein som vart nytta til styrkeprøve i løfting Jf. lessing
løftingsstein (ein *løffteŋŋs-stæn*)
dss løfting 2
løkkånn skyld (*løkkåŋŋ ṣḳyḷḷ* dativ)
heldig, "lykka skyld"
"Og så blir det somn og sæle for oss som er løkkåin skyld."(HH: På Tellesbøsetra, Vårsøg s.177)
lønast (å *lønast, -ast*) = løast
lønnhøyrt (adj *lønnhɒṛṛṭ*)
som ikkje hører åt-tal: *de nøtta iḳḳe å taḷḷa åt 'nå, haŋŋ e så lønnhɒṛṛṭ*
lønsk (adj *lønnsk*)
løynsk, hemmelegheitsfull
lørje (ei *lɒrrje, lɒrrjå*)
nedsettande om lat kvinnfolk
Jf. lørjen
lørjen (adj *lɒrrjiŋŋ, -ja, -je, -jene* bf *lɒrrjen*) = lurjen, laus, ustødig, slamsen (særleg om ty)
lørve (ei *lɒ̂rrv, lɒrrvå*) = lurve, fille: *e va så utṣlettiŋŋ så æi lɒ̂rrv* – liv i lørvånn = liv og røre, aktivitet, oppstand: *e ska sæ̂i de vaṛṛṭ liv e lɒrrvåŋŋ da ṣøḷinn komm*
løske (å *lø̂ssk, løsska*)
lyske, plukke lus
løyert (ein *lɒy'eṛṭ, lɒy'eṛṭ'ṇ*)
1. spebarnsplagg før sparkebuksene si tid: lang og vid ermelaus kappe med halsutringing og ermstaup, opning heilt ned på framsida, kappe-flaka lagt om einannan og bretta opp frammafor og snørt rundt kroppen med band gjennom snørehol.
2. speloppmakar, moromann
Jf. gauder, sole, juppe
3. surreinnretning på segl (truleg opphavleg tyding, frå nederlandsk)
løyft (ei *lɒfft, lɒfft'a*)
ei naturleg renne i ei bratt li der ein løyftar ned tømmer eller vedstrangar
løyfte (å *lɒ̂fft, lɒffta*)
løypte, renne tømmer eller vedstrangar ned ei løyft

løyftra (å *lɒfftra*) = <u>løyfte</u>

løype I (ei *lɒ̂p, lɒpå*)

1. tre som er løypt, avberkt trestomn: *vi ska iŋŋi daṭʹn å ha-ehopʹ lɒpåŋŋ*

Jf. <u>skjevling</u>

2. osteløype Jf. <u>kjese</u>

løype II (å *lɒ̂p, lɒpe, lɒft*)

1. flekkje never (trans)

Jf. <u>leggjeløype</u>

(intrans: <u>laupe</u> = når sevja stig)

løypemage (ein *lɒpmaga, -magaŋŋ*)

løype (del av meltingskanalen hos jortedyr) Jf. <u>kjese</u>

løypkule (ei *lɒp-kû̧ṭ, -kuṭå*)

medisin for å få kua i brunst

løypkumme (ein *lɒpkomme*)

bjørkekumme utan never og bork

løypskei (ei *lɒpsţ̣æi*)

trereiskap med flatkrumma bladende til å løype bork med

løypt sjå: **løyft**

-løyse (ei *-lɒ̂s, -lɒså*)

i sms. arbeidsløyse, gjeraløyse, matløyse, pengløyse o.fl.

løyse (å *lɒ̂s, lɒse, lɒst*)

– løyse brokja = gå på do

– løyse seg = syngje ut om misnøye, mistanke el. meining: *du skoḷḷ ha hɒṛṛṭ kårr ʼå lɒst se!*

– løyse ut = ha ut krøttera: *vi ha ʼk̦e lɒst-ut fɒr ette piŋŋs*

løåblending (ein *løåbṭænneŋŋ*)

dss <u>løåblind I</u>

løåblind I (ein *løåbṭiŋŋ*)

1. geitrams (plante)

2. frøull av geitrams (som ein fekk i augene når tørt markahøy vart kasta inn i løa)

løåblind II (adj *løåbṭiŋn*)

blenda av lyset når ein kjem utor eit mørkt rom t.d. løa

løårot (ei *løå-rot*)

digre rundtrestolpar som åsane i kornløa kvilte på Jf. <u>bursrot</u>

lådd, lågg sjå: **lodd, logg**

lågga- jå: **loga-, loge**

låglende (ei *låg-lȩ̂ŋŋ, -leŋŋå*)

låglende: *æṭṭvʼa går ṣnaṛṭ oppi låglenŋå neoŋŋ bakkå / ṣnøʼn e snaṛṭ fårriŋŋ e låglenŋåŋŋ*

låmen (adj *låminŋ, låma, låme, låmne* bf *låmʼn*)

nomen, valen, kjenslelaus; veik, kraftlaus Jf. <u>lemen</u>, <u>loppen</u>

långe (långe) (adv *lâŋŋ (låŋŋå)*)

longe, for lenge sidan: *ta skoḷḷ lâŋŋ ha vårre joṛṛṭ*

”..hadde han ikkje det gjort (bruka <u>tjørulaug</u>), så meinte han sjøl at han longo var dåinn” (<u>dåen</u>) (HH: Streiftog i bygda s.62)

lånn (ei *lånn, lånnʼa*)

lån, langt bustadhus i to høgder (Nordmørs-lån) (også som namn på gardsbruk)

låpp sjå: **lopp**

låskopp (ein *lås-kåpp*)

kopp eller skrin med lås i (til å ha pengar eller små verdisaker i)

låsser sjå: **lossere**

låsskrå (ei *lås-skrå* sjå <u>skrå I</u>)

låssko, beslag på dørkista med hol for låskrampen

låte I (ei *lâ̧t, låtå*)

låt, læte, tone, lyd: *haŋŋ steḷḷt-te aḷḷʼṣlakks rara låtå*

Vårsøg Hotell

Helgjedag myllå skål og vegg. — Ørkandagga med jarn e elda. — Løkkånn skyld når’ n går og legg se oppi bøssu og söv pund fella.

låte II (å *lât, let, let, lette*)
låte, ytre, seia meininga si: *haŋŋ let nå ṣlik her e vår att 'n viḷḷa ṣluṭṭ*
– låte bjønn = ytre tvil eller mistru om ei sak eller ein person
– låte vel = gi rosande omtale

lått (ein *lått, lått'n, lått'a*)
latter: *ho vaṛṛṭ så foḷḷ tå lått*

lått sjå også: **lott**

låtta (å *låtta, lyt, lɒt, låtte* modalt)
ljota, lyte, måtta I: *de bḷi drygt å låtta stat-opp så tile å meŋŋaŋŋ*

låtten sjå: **lotten**

låvbrik (ei *låv-brik* sjå brik)
skiljevegg på låvegolvet

låvbriksfjøl (ei *låvbriksfjøḷ*)
midtfjøl til å låse dobbel låvedør i
Jf. beitski

låvere sjå: **lovere**

M

ma (eit *ma*)
mo, finmalen masse, pulver (sagma): *vi heŋŋta ma'e oŋŋa saj'en te å stråḷ-poŋŋ me ku'nå*

maen (adj *maiŋŋ, -a, -e, -ne* bf -*'n*)
med finmalen substans, finmjøla: *sa'ŋŋ ti sa meḷ'a e så maiŋŋ*

maga (ein *maga, magaŋŋ*)
mage: *e he så iḷḷt e magå*
Jf. deler av kumage: kjese, marlakje, slorv, trollpåsse, vom, vøllønd
– særskilt: få magen frå ryggen = eta så det gjer mon:
ita no, så du får magaŋŋ frå ryjja!

makamann (ein *makamaŋŋ*)
likemann, jamlike

maksel (å *makk'sel, makkṣla*)
maksle, laga, forme til:
da årrv'e jikk-åv me vi dræv oppi maṛṛka-ṣliṭṭa, makkṣla e te-rætt' eṭṭ nyṭṭ-eṭṭ så e vaṛṛṭ bɒṛṛṭ (børt)

maksis sjå: **mongsis, hoppe mongsis**

mala (å *mæḷḷa, meḷ, moḷ, måḷḷe*)
– særskilt: mala und *(mæḷḷa-oŋŋ)* = førebu, gjera klar Jf. laga und

malje sjå: **melle**

malleskjørs (adj *malleṣḳøṛṛṣ(k)*)
ustyrleg (frå engelsk *malicious*)

mane (ein *mane, maniŋŋ*)
lågt høgdedrag lengsetter ei større flate, rygg, ås

mangsommå (adv *maŋŋ'sommå*)
mangsaman, mange i lag

mangtalande (adj *maŋŋtaḷḷaŋŋ*)
pratsam, taletrengt: *så maŋŋtaḷḷaŋŋ ḳærreŋŋ he e aḷḷ'der hɒṛṛṭ*

mannbisk (adj *maŋŋbissk*)
mannvond, som tek på folk

manne seg på (å *maŋŋ-se-på, maŋŋa*)
ta mot til seg: *vi lyt væḷ maŋŋ-åss-på møḳḳaḳøreŋŋ snaṛṭ*
– manne seg opp:
vi maŋŋa-oss-opp å dro-e-væg

mannemyllå (adv *maŋŋemyḷḷå*)
mellom folk:
de he vårre sakkt ṣlik maŋŋemyḷḷå

mannheit (ei *maŋŋhæt*)
mot, tiltak, innsatsvilje:
e lyt væḷ ta maŋŋhæta åt me å sko na skått-gammpen /
de lyt e jærra me mi æia maŋŋhæt
= må eg greie sjølv Jf. sjølbørt

mannhysing (ein *maŋŋhyseŋŋ, -iŋŋen*)
alt folk, mann av huse: *maŋŋ-hysiŋŋen mått e væg å jagga bjøŋŋ*

manns mål (*maŋŋs måɫ* genitiv)
– hører ikkje manns mål = hører ikkje kva folk seier (pga. bråk)

mannå fremst (*maŋŋå fræmmst* dativ flt av mann)
frampå, som stikk seg fram, fremst i laget: *ho e maŋŋå fræmmst sommå kvar 'å ʒæmmm*

mantill (ein *maŋŋtiɫɫ*)
1. kant, hylle på framsida av murpipe over open eldstad
2. stålovertrekk på blykule

mar (ein *mar, maṛ'ṇ*) = skogmår

mardra (å *mar-dra* sjå dra)
handhøvle berre så mykje at ein dreg av dei grøvste flisene
Jf. hevvelskyte

mare (ein *mare, mariŋŋ*)
fellstong

maren (adj *mariŋŋ, mara, mare, maṛne* bf *maṛ'ṇ*)
morken Jf. marne, fausken

maridalå (hokj bf eint *maridaɫå*)
ballkule, ballspel mot vegg
(Sjå artikkel bak i boka)

marihøne (ei *marihôn, -hønå*)
sommarfugl (NB! ikkje gullku)
Jf. febrill, skjettufebrill

mark I (ei *maṛṛk, maṛṛʒ'a, maṛṛʒ'en, maṛṛka*) = mark, jord, land, utmark

mark II (ein *maṛṛk, maṛṛʒ'en*)
makk

markafore (å *maṛṛkafôr, -fora*)
ta høyavling i utmarka

markagard (ein *maṛṛkagar*)
avsides gard utafor bygda

markahøy (eit *maṛṛkahøy*)
høy frå utslått

markamann (ein *maṛṛkamaŋŋ*)
ein som driv markaslått

markaslett (eit *maṛṛkaṣlett*)
plass der ein slo og tørka høy i utmarka

marketen (adj *maṛṛk-itiŋŋ*)
makketen, uthola av husbukk

markleies (adv *maṛṛk-læies*)
utanfor allfarveg, i utmarka

marklende (ei *maṛṛk-lêŋŋ, -leŋŋå*)
terreng, utmarklende: *de e æi kråŋŋɫåt maṛṛk-lêŋŋ å ta-se-ne ti*

marklendt (adj *maṛṛk-leŋnt*)
utmarkslendt, som i utmarka
"Framande folk undrar seg over alle desse utløene i Surnadal og tykkjer det ser marklendt ut midt i flatbygda."(HH: Ei haustferd s.130)

markmjøl (eit *maṛṛk-mjøɫ*)
laust pulverisert trestøv etter insektangrep

marksmogen (adj *maṛṛksmåjjiŋŋ, -ja, -je, -gne* bf *-g'n* av smyge)
gjennombora av husbukk (makk)

markspade (ein *maṛṛk-spae*)
smal spade for å leite etter sandmakk i fjøra

marlakje (ein *maṛlaʒe, maṛlaʒiŋŋ*)
1. bladmage på jortardyr (Sjå mage)
2. stakkar, vantrevling, krøpling (helst husdyr) Jf. vantarre

marne (å *mâṛŋ, maṛŋa*)
morkne Jf. maren, fauske

martna (ein *maṛṛtna*) = marknad
– særskilt: ein annan martna = ein annan dans, ei anna sak

masasam (adj *masasamm*) = masete

mask (eit *massk, maṣş̣ʹe*)
smårusk, forvitra oppmjøla masse
Jf. mjask, fausk

maskjen (adj *maṣş̣iŋŋ, maṣş̣ka, maṣş̣e, masskne* bf *masskʹn*)
oppmorkna, forvitra, småpartikla: *ta ruṣş̣ʹe på låv-gåłłva e så maṣş̣e att e lyt ha de ti sækk*

masstuå (ei *masstuå*)
matstue, rom der ein heldt til med matlaging, grovkjøkken

matamål (eit *matamåł*) = måltid

matgjera seg (å *mat-järra se* sjå gjera) = få seg mat, eta, matstelle seg

mathaua (adj *mathɒua*)
med matlyst

mathelse (ei *mat-hæ̂lls, -hællså*)
mathug og det at ein toler maten: *haŋŋ he laggast så ʼn heḷḷ-på får-att mat-hællså*

matjarp (ein *mat-jaṛṛp, -jaṛṛpen*)
dss matjarv Jf. jarpe

matjarv (ein *mat-jarrv, -jarrven*)
storetar Jf. matjarp, bakelsjarv

matså (ei *mat-så, -såʹa, -såʹn*)
matsmule: *e he ʒe matsåa e husa*

matte (ei *mâtt, mattå*)
voven golvrye, fillerye

mattfille (ei *mattfîḷḷ* mest i flt -*fiḷḷå*)
oppklipte tyremser til veft i matter

matvand (adj *mat-vaŋŋ* sjå vand)
kresen på mat

mauk (eit *mɒk, mɒkʹe*)
1. væske til å blande mjølet i ved matlaging, kokevæske: *mɒkʹe poppełsy aḷḷt / ṭa mjøk te mɒk*
2. overført: lune, humør, før: *ska tru ka mɒk haŋŋ e på e dag?*

mauka (å *mɒka*)
gjera i stand (mat), overført: emne på: *du he mɒka te gaŋŋs* Jf. møykje

maule (å *mɒ̂ł, mɒḷa*)
eta ”einar” (f.eks. ete berre pålegget), eta utan å drikke attåt: *siʒʒ du der å mɒḷa ænar osst!*

maure (ein *mɒ̂re, mɒriŋŋ, mɒrå*)
stakkar, ulykkesfugl

med I (ein *me, meʹn*)
mede, kloforma reiskap til å merkje stokkar som skal fellast saman i tømmervegg

med II (eit *me, meʹe*)
merke med referanse i landskapet, t.d. fiskemed

med III (prep/adv *me* med dativ)
med
– bli einast med = bli mållaus, handfallen, forstøkt: *ho vaṛṛṭ ænast-me da ʼå fekk høṛ ḍe*
– med ein gong (*me ʼn gåŋŋ*)(trykk på *gong*) = heile tida, for eining, allveg (på veg ut av surndalsmålet)
– med seg = einast med, fortenkt, lei seg: *e vaṛṛṭ aḷḷdeles meʹ-me da e fekk ṣå ka så ha heŋŋt*
– med si eiga mannheit = med eiga hjelp Jf. sjølbørt
– ta-med = godta: *te-du-me?*
– talast med = snakke saman, samrå seg

med- IV (adv *me-*)
midt-, middel- (sjå samansette ord)

meda (å *mea, mea*)
1. merkje opp medfar (på laftstokk)
2. visast mot landemerke at båten flyttar seg: *de mea e laŋŋa når dæmm rådd* Jf. med II

medalders (adj *me-aḷḷderṣ*)
middelaldrande

meddikje (ei *meddiḳe, meddiḳå*)
1. ås mellom bru-kara (under brudekket) eller under låvebrua
2. skøytebord på midten mellom halsane eller andre båtsbord (når frambord og bakbord ikkje rekk i hop) Jf. geitbåt

med-dra (å *me-dra* sjå dra)
merkje ein stokk med ein med før ein høgg ut medfaret

med-drag (eit *me-drag, -drajʹe*)
dss med I

mede (ei *mê, meå*) = midje Jf. svekk

medfar (eit *me-far*)
stokkfar, langsgåande utholing i veggstokkar som skal fellast saman

medferd (ei *me-fer*)
medfart: *haŋŋ fekk ṣlik me-fer att 'n kure eŋŋo*

medfjords (adv *me-fjoṛṣ*)
midt på fjorden: *da dæmm komm mefjoṛṣ, rɒk de opp me o-ver*

medgavle (ein *megavvṭe* sjå gavle)
midgavle, midtgard, mellomgolv (kroppsdel)

medkveld (ein *me-kveḷḷ*)
tidleg kveld (kl.18 – 20)

medkveldsøkt (ei *mekveḷḷsøkkt*)
økta etter nonsmaten fram til medkveldsmat

medlies (adv *me-lies*)
midt i lia: *soṭʹa ḳæmm iḳḳe legʹer heḷḷ me-lies te lætʹe*

med-seg-brent (adj *messʹebreŋŋt*)
om mat (særleg mjølkmat) som har brent set nedåt botnen på kjelen og fått "med-seg-brent-smak"

medsittande (adj *me-siṭṭaŋŋ*)
kleimen, følgjen:
haŋŋ e så me-siṭṭaŋŋ, ne nyṣnøʼn

medstatande (adj/adv *me-stataŋŋ*)
vedvarande, stødig:
haŋŋ vaṛṛṭ me-stataŋŋ me hɒy-vera

mege sjå: **meige**

megge (ei *mæ̂gg, mæggå*)
stort, kraftig kvinnfolk

meiar (hankj flt *mæia*)
– gjera meiar (*järra mæia*) = halde leven, fara med gapstreker (Sjå HH: Bækkersjå siste vers, Vårsøg s.199)
Jf. meige

meibrett (eit *mæibrætt*)
bøyg frampå (slede)mei

meifar (eit *mæifar*)
spor etter sledemeiar

meige (ei *mæ̂g, mægå*)
fakte, tilgjersle: *de va så maŋŋa rara mægå på 'nå* Jf. ferd 2

meinfara seg (å *mænfarra-se* sjå fara) = misfara seg, forfara seg, komma i skade for noko

meinkjekkel (å *mænḳækkeṭ, -ḳækkṭa*)
kverulere, legge imot for å få til kjekling

meinkjeklen (adj *mænḳækkṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, -ṭene* bf *-ṭen*)
kranglevoren, som ein kverulant
Jf. krenglen, meinkjelken

meinkjelkje (ein *mænḳæṭṭḳe*)
dss rangplog, kverulant

meinkjelkjen (adj *mænkæʈʈkiŋŋ, -ka, -ke, -kne* bf *-kæʈʈk'n*)
vrang, rangvis, meinkjeklen, kjelkåt
meinlikt di (adv *mænlekkt-di* dativ)
fortapt, forundra, forbausa, meinsynt overvelda: *haŋŋ vaṛṛṭ mænlekkt-di da 'n fekk ṣå kåṛ ṣṭærrk gut'n va*
meinlyse (å *mænlŷs, -lyse, -lyst*)
blinde (med lys som kjem beint i auget): *fʈøtt de, så du ikke mænlyse me me løkkt'n!*
meinsle (adj *mænṣle*)
til meins, til hinder, forkjært
meinsynt (adj *mæn-synt*) = meinlikt
meintenkt (adj *mæn-tæŋŋt*)
vondtenkt, som pønskar ut skade: *eŋŋ å varra så mæn-tæŋŋt aḷḷvæg!*
meite (å *mæ̂t, mæta*)
laga seg til, truge med fakter: *okksiŋŋ mæta te å viḷḷa ta 'n på håŋŋ'a* (Sjå også mete)
mekkdag (ein *mekk'dag*)
onsdag (midtvekedag)
mekkergauk (ein *mækkergɒk, -gɒken*) = mekregauk, bekkasin, hommergeit, myrbukk (Gallinago)
mekkjelsmøss sjå: **mikkjelsmøss**
mekveld sjå: **medkveld**
mel (ein *meʈ, meʈ'n*)
1. tverrbratt bakke, sandbakke, elvebard
2. tjukk skybanke i synsranda: *støggvere ståṛ ṣå æn meʈ iŋŋevve*
melasvøllu (ei *meʈasvøʈʈu* sjå svøllu)
sandsvale
melde (ei *mê̂ḷḷ, meḷḷå*)
melde (plante), ugrasfrø i korn
melder (eit *meḷḷd'er*)
1. kornmaling
2. nymale mjøl el. korn til maling
meldermann (ein *meḷḷd'er-maŋŋ*)
person som er ved kverna for å mala eller få male Jf. mølnar
meldesåld (eit *meḷḷ-såḷḷ*)
finmaska såld for linfrø (til å reinske ut ugraset) Jf. melde
mele I (ei *mê̂l, melå*)
midtrom, fiskerom i færing – overført om folk: utlagt over mela = nokså tjukk: *ho e ut'lakkt evve melå*
mele II (å *mê̂ʈ, meʈe, meʈt*)
mæle, måle (mengd) (NB! ikkje måle *(mâʈ)* med kost, eller mala *(mæʈʈa)* på kvern)
melfull (adj *meʈ-foḷḷ*)
om vassdrag: som er nær ved å fløyme innover markane: *aḷḷe æʈʈva jikk meʈfoḷḷ* Jf. mel
melikje sjå: **meddikje**
meling (ein *meʈeŋŋ, -iŋŋen*)
mæling, mål, dekar, 1000 m2
mell' sjå: **melde** og **melle**
melle (ei *mê̂ḷḷ, meḷḷå*)
malje, hempe av metall Jf. hektmelle
mellom sjå: **myllå**
melnad (ein *meʈṇa, meʈṇa'n*)
(korn)maling: *vi lyt vê̂ŋŋt me meʈṇaa tesst kveŋŋ'a bʈi ledi*
men (konj *mænn / meŋŋ / miŋŋ*)
mengje seg (å *meŋŋe, meŋŋe, mæŋŋt*) = mengne,
om matemne: blande seg, tjukne
mengne seg (å *mæ̂ŋŋn, mæŋŋne, mæŋŋt*)
blande seg med andre, bli eitt med, mengje seg

mennja sjå: **morgon**

merge (å *mæ̂rrg, mærrga*)

ta i med ein vinn, røyne seg hardt: *vi mærrga 'n så viţţ oppå vånŋn'a*

mergstolen (adj *mærrgståţţiŋŋ, -ţa, -ţe, -ţŋe* bf *-ţ'n*) = kraftlaus, slapp

merkjesutgard (ein *mærrţes-utgar*)

gjerde i utmarka mellom ulike gardsnummer eller gardar som ikkje har felles beiterett

merrabett (eit *mærrabætt*)

ein slags gapstrek: når nokon klip ein annan bakpå låret ovafor kalvbota

merrahoste (ein *mærrahosste*)

hard, hol hoste Jf. porkhoste

mesk (ein *messk, meṣṣţ'en*)

meisk, malt ved ølbrygging

meskror (ein *messk-ror, -roṛ'ṇ*)

langskafta trespade til å røre i hop meisken og einlaugen med

messbenk (ein *messbæŋŋk, -beŋŋţ'en*)

drivbenk med mold og hestmøkk i og glas over (til å så for utplanting)

messibrent sjå: **med-seg-brent**

mete (å *mê̂t, meta*) = mæte

– mete-på = gi opp mål, mæle på: *e ska met-på kåṛ ḷaŋŋ fjøţ'a ska varra / haŋŋ meta-på på feŋŋ'ra kår laŋŋt sår'e va*

(Sjå også: meite)

mikkjelsmøss (ubøygt *meţţelsmøss*)

mikkelsmesse 29. september Regle om snøen: *e meţţelsmøss-tiå ṣeṛ du me e liå, viŋŋteṛḍa'n e miŋŋ dag. te hæţţgamøss ţæmm e – omm e så ţæmm me stav*

Sms. mikkjelsmøssdagen

milte (å *mîḷḷt, miḷḷta*)

stimulere kujuret før mjølking, få kua til å gi ned

minders (konj *miŋŋ'eṛṣ*)

viss ikkje, med mindre: *de bţi 'ţe nå me 'na miŋŋ'eṛṣ nåŋŋ stere-te*

minnau (adj *miŋŋɒu*)

som hugsar godt Jf. langminnau

mjell (adj *mjeḷḷ*)

om snø: tørr og finkorna

mjenn (ei *mjeŋŋ, mjeŋŋ'a, mje'ŋŋ; mjeŋŋe, mjeŋŋiŋn, mjeŋŋå*)

mjødm, hoft

mjølk (ei *mjøk, mjøţ'a, mjøţ'en*)

mjølksupe (ei *mjøksûp*)

karakteristikk av ein som toler lite

mobbrå = **morbror**

modd (ein *måḍḍ, måḍḍ'n*)

småtorsk Jf. oppsigmodd, raudtaramodd, skrei

modfållau (adj *mofåḷḷɒu*)

mismodig, modfallen

moe (ein *moe, moiŋŋ*)

1. vassdamp i lufta: *næi, ṣå kåṛ ṣtiŋŋt de e tå moe uti!* Jf. disn

2. småpartiklar av grums i vatnet: *vatt'ne e bront tå moe / æţţv'a dre moe iŋŋpå øraŋŋ*

3. finkorna botnfall, slamjord

moen (adj *moiŋŋ, -a, -e, -ne* bf *-'n*)

dim, uklår, grumsete

mokkere (å *mokkê̂r, -era, -eṛt*)

sitje i ro og mak og godgjera seg, t.d. smatte på pipa, drikke kaffe el. eit barn som ligg ved brystet: *vi siţţ no bærre her å mokkera*

mol, på mol (*på moţ*)

vera på mol = vera ivrig Jf. på-det-kommen

mola (å *måłła, måłła*)
smuldre, dele opp i småbitar
molbjønn (ein *mołbjønn, -bjø'nn*)
ein som driv på hardt
Jf. mole (sjå også på mol)
moldbenk (ein *mållbænk, -bennken*)
mold langs ein tømmervegg for å gjera det lunare i huset
moldfot (ein *mållfot* sjå fot)
djupneregulator på treplog
Jf. slephæl
moldmark (ein *mållmarrk, -marrken*) = meitemakk
moldokse (ein *mållokkse, -okksinn)*
åme av insektet oldenborre (overført om folk: lortpank)
moldvar (adj *mållvar*)
om åker: der kornbrydden så vidt er synleg
mole I (ein *måłłe, måłłinn*)
bit Sms. sukkermole, fjølmole, vegmole Jf. mola
mole II (å *môł, moła*)
arbeide hardt, gå på, dragast med arbeidet: *dæmm moła å drokkst me sa trakk'tora* Jf. more 2, molbjønn
mon (ein *mon, mo'n, mon'a*)
gagn, nytte, auke, forskjell: *de jær kvar sinn mon / ho ser se mon ti lite* Jf. monne, landmon
mondur (ein *monndur*) = mundur
mongsis sjå: **hoppe mongsis**
monk sjå: **munk**
monna (å *månna*)
gjera mon, gjera forskjell, auke, gjera gagn
monne (ein *månne, månninn*)
mon, forskjell, auke: *e ser ikke nånn månne*
monntolt sjå: **munntolt**

more (å *môr, mora*)
1. øydelegge (fuglereir)
2. bala, dragast, arbeide på ein forkjært måte Jf. mole
morgå (ein *mårrgå, mårrgå'n, mårrgåna, menna, menann, menå*)
morgon: *vi lyt stat-opp tile e menann, vi så he mjøkar-ky*
Sms. *mårrgåsfåggeł, mårrgåsmåł*
– *her e mårrgå* = i dag tidleg
– morgomat/morgosmål = frukost
– eta til morgos *(ita te mårrgås)* = eta frukost Jf. åbit
mork (ei *mårrk, mårrk'a, mårrk'en; mærrk'er, mærrk'eṛn, mårrkå*)
(men det heiter 2 merk, 3 merk osb.)
1 mork = ¼ kg, (mark)
– særskilt: ta siste morkja = ta alt, slite seg ut: *e to sîsst mårrk'a fær å få-opp potetann tu joṛ'n*
morkjen (adj *mårrkinn, -ka, -ke, -kne* bf *mårrk'n*)
morken, forvitra, som smuldrar lett (om treverk) Jf maren, fauskjen
morr (ein *mårr, mårr'n*)
spekepølse eller koka grovpølse
morv (ein *morrv, morrv'en*)
murv, liten vanskapning, tufs (oftast om dyr)
Jf. marlakje, vantarre
mose (ein *måsse, måssinn*)
Sms. *måssabron* (-brun), *måssamyr, måssavåll, måssavæ̂kks*
moske (ei *mâssk, måsskå*)
moske (maske) i bunding (strikketøy) eller fiskegarn

mossess (ei *mossess*)
moster (morsøster, tante)
Jf. fassess, mobbrå

motau (adj *motɒu, -åkt*)
opplagt, sjølvsikker, som trur seg til noko: *ho va motɒu på å prôv / e va motɒuar på ṣlekkt da e va øŋŋ'er*

motby (ein *motby*) = motvilje, ulyst: *e he ṣlik motby fær bḷo-mat*

mote I (ein *mote, motiŋŋ*) = motbakke

mote II (å *môt, mota*)
øse seg opp, bryske seg, ta mot til seg: *håŋŋ-okksiŋŋ mota te å viḷḷa stâŋŋ* Jf. meite

mott (ein *mått, mått'n*) = mott, møll

mottiten (adj *mått-itiŋŋ, -ita, -ite, -itne* bf *-t'n*) = om klede: motteten, som har hol etter mott

motvedt (adj *motvett*)
med veden imot

mudd (ein *moḍḍ, moḍḍ'n [muḍḍ]*)
pesk, pelsfrakk (frå samisk: *muodda*) Jf. skinnmudd

mue sjå: **muå**

mulband (eit *muḷbaŋŋ*)
band til å knyte att sekkemulen (opninga) med

mule (å *mûḷ, muḷa*)
sjå sur ut, furte, surmule

mulen (adj *muḷiŋŋ, -ḷa, -ḷe, -ḷne* bf *muḷ'n*) = surmulande, furten
Jf. tykkjen, homlen

munk (ein *moŋŋk, moŋŋkʒ'en, moŋŋkʒ'a; moŋŋka*)
klova vedskie reist på enden til å kastast i koll når ein kastar
skotthylle

munntolt (ei *moŋŋtɒḷṭ (-tåḷṭ), -tɒḷṭ'a*)
å kunna teia, la vera å klaga eller ynke seg: *de e så harbaṛṭ att e he iḳḳe moŋŋtɒḷṭa*

mur (ein *mur, muṛ'ṇ*)
særskilt: skorstein, pipe

murra sjå: **mårra**

murru, murrull sjå:**mørru, mørrull**

murv sjå: **morv**

murvelte (ei *murvêḷḷt, -veḷḷtå*)
ombrøyte, omkalfatring, katastrofe, øydelegging Jf. heå, hus-kast

musaskreller (hokj fl *musaskreḷḷå*)
skal, agner, rusk av plantedelar
Jf. skreller

musbakke (ein *musbakka*)
”venusberg” i underlivet på kvinner

musgjeldar (ein *mus-jeḷḷar*)
skjemteord for liten tolekniv: *næi, ta-hit æn jɒḷḷpaŋŋ kniv, komm iḳḳe me sa mus-jeḷḷara din!*

musk (*mussk* ubøygt)
kraft, liv, mot (bruka med nekting): *de va 'ḳe nå mussk ti'-nå*

mus-skjer (ei *mus-ṣḳer, -ṣḳera*)
spissmus

muå (ei *muå, muå*)
mue, samanraka høydunge: *du kaŋŋ raka e hop hɒy'e te muå / dæmm bḷi toŋŋ å ta, sa rågras-muåŋŋ*

my (ein *my, my'n*) = mygg

myhankje (ein *my'haŋŋḳe, -haŋŋḳiŋŋ*)
stankelbein (insekt)

mykje (å *myḳe, myḳe, mykt*)
gjera mjuk

mykkjy (pron *myḳḳy*) = mykje
– mykje på ferd = overlag, storveges: *de e myḳḳy på fer te goveṛṣṣommar e år*
– mykkjy tu bekkja og lite tu sekkja = tunn kaffe

mykkjygodt (adv *myḳḳygått*)
nesten, så godt som: *vi e myḳḳygått færṛṛḍi no*

mylde (å *mŷḷḷ, myḷḷa*)
strø mold, sand el. oske på vårsnøen for å skunde på smeltinga (også: mylde ned = dekkje såkorn og grasfrø med mold, horve)

myle (å *mŷṭ, myṭa*)
bryne ljåen slik at eggen blir rund (da blir ljåen sjo og bit dårleg) ”Dei myla eggen med å bryne *frå*” (HH: Sommarminne, Vårsøg s.357)

myllå (prep *myḷḷå* akkusativ/dativ)
mellom

mymaur (ein *mymɒr, mymɒṛ'ṇ*)
maur, migmaur

myndau (adj *myṇṇɒu, -åkt*)
myndig, mektig: *de e æi myṇṇɒu ḳêḷḷ, na nyḳærriṇṇa, ho te se mæsstå fær myṇṇåkt boṛṛṭi*

myndauheit (ei *myṇṇɒuhæt*)
råderett, avgjerdsrett

myrbukk (ein *myrbokk, -boḳḳ'en*)
dss mekkergauk (bekkasin)

myrbust sjå: **myrnål**

myrbær (ei *myrber, -ber'a*)
molte (Eldre folk nyttar nemninga om alle mogningsstadia, molte berre om fullmogne bær)

myrgjøte (ei *myrjø̂t* sjå gjøte)
myrlende mellom skogkantar

myrloppe (ei *myṛḷâpp, -ḷåppå*)
myrull, myrdun

myrnål (ei *myṛṇåṭ*)
bjørneskjegg (Scirpus Caespiosus) (også kalla *myrbust*)

mæge sjå: **meige**

mæle mæling sjå: **mele, meling**

mæte sjå: **meite** og **mete**

mødsam (adj *møsamm*)
mødesam, slitsam: *de bṭi møsammnar å kåmma se hæmatt ti se oføra*

møkk (ei *mɒkk, møḳḳ'a*)
møkk, skit, lort

møkkelsamt (adv *møkkeṭsammt*)
rørande, gripande, som går innpå ein, kvisamt, som blir ”for mykje” for ein (også bruka om noko ein skjemmest eller blygjest for) (av norr. *mikill* = stor, mykje) ”…var komen så nær heimbygda at det var reint møkkelsamt å slå fleire krokar på vegen” ”For nokre år sia hugsar eg det var reint møkkelsamt for meg å by farvel med gamle Ingeborg” (HH: Ei haustferd s.115 og s.58)

møkkja (å *møḳḳa*)
1. ha på møkk 2. skite 3. skitne til

møkkjadra (å *møḳḳadra* sjå dra)
dra nokon i møkkarenna (straffemetode mot ein utpåkar før utkasting) (HH: Brev frå barndommen s.83)

møkkjaland (eit *møḳḳalaṇṇ)*
flytande blanding av urin og møkk

møkkjarenne (ei *møḳḳarê̂ṇṇ, -reṇṇå*)
skantil, renne bak båsane i fjøset

møkkjaruve (ei *møḳḳarû̂v, -ruvå*)
”kukake”, ein gongs avføring

møkkjasval (ei *møḳḳasvaṭ, -svaṭa*)
rom åt møkka der ein ikkje hadde kjellar under fjøset

møklast (å *møkkłast*)
bli rørt til tårar, komma på gråten (ofte: møklast med): *ho viłła mæsstå møkkłast da 'å hɒr omm ḍe så ha heŋŋt/ haŋŋ møkkłast-me da 'n fekk ṣå lilł-dråḳa si*
Jf. møkkelsamt
mølje (ei *mɒłłje, mɒłłjå*)
kjøttkraft med flatbrødbitar i
– særskilt: gjera mølje = laga til ugreie
mølnar (ein *mɒłṇar, mɒłṇarṇ*)
mylnar Jf. meldermann
mølne (ei *mɒ̂łṇ, mɒłṇå*)
mylne, mølle, kvern
mønsåskanne (ei *mønsås-kâŋŋ*)
brennevinsskjenk til arbeidsfolket når mønsåsen var kommen på plass
møntorve (ei *møn-tɒ̂rrv, -tɒrrvå*)
stor torve til å legge over mønet
mør sjå: **møyr**
mørje (ei *mɒrrje, mɒrrjå*)
ugrei masse av småpartiklar t.d. glomørje
mørkne (å *mɒṛṛṭ'ṇ, mɒṛṛṭṇa*)
– mørkne ned = ikkje komma fram dit ein skal før mørkret kjem: *dæmm mɒṛṛṭna-ne iŋŋpå fjełła*
mørrill sjå: **mørrull**
mørru (ei *mørru, mørru, mørruŋŋ*)
mare, mareritt Jf. mørrureå
mørrukost (ein *mørrukosst*)
tett greinvase i tre, "heksekost"
mørrukvist (ein *mørrukvesst*)
1. dss mørrukost
2. urosende, ein som går og snarar og er utolmodig
mørrull (ein *mørrułł*)
1. liten, dårleg kniv
2. hjelpelausing, tase, ein stakkarsleg gutunge
mørrureå (ei *mørrureå* sjå reå)
mare, mareritt Jf. mørru
møsam sjå: **mødsam**
møsse (å *mø̂ss, møssa*)
messe (om prest)
møsshaka (ein *møsshaka, -hakaŋŋ*)
messehakel
møssmør (eit *møss-smɒr*)
prim (innkoka myse)
møssmørblande (ei *møss-smɒr-błâŋŋ*) = drikk av møssmør og vatn (kald) Jf. pink
møssu (ei *møssu, møssu, møssuŋŋ*)
myse
møssufingrar (flt *møssu-feŋŋra*)
– med møssufingrar = vissen i fingrane
møssulaupe (å *møssu-lɒ̂p* sjå laupe)
om mjølk: sprekke, skilje ut myse
møssuver (eit *møssu-ver*) = surt ver
møykje på (å *mɒḳe-på, mɒḳe, mɒkt*)
spe på, fylle på Jf. mauk
møyr (adj *mɒr*)
møyr, mjuk (om mat og om musklar)
mådd sjå: **modd**
mål (eit *måłł*)
1. den mjølkemengda ei ku (eller heile buskapen) gjev ned ved éin gongs mjølking: *ho mjøka 'ḳe mær hełł æn par kaŋŋå e måłł'e no*
Sms. morgosmål, kveldsmål
2. fargepulver, måling
3. stemme, røyst, språk
– bera opp målet = ta ordet
– dra på målet = ytre tvil
– oppi høgmålet = høgt og tydeleg: *ho for oppi høgmåłe me di*

4. Andre tydingar: storleik, måltid
– oppi målet = over lag:
ne duꞗ'en e oppi måṭ'e fær'ṣejor
Jf. mele II, velmelt

målablad (eit *måṭabṭa*)
konge, dame og knekt i ein kortleik

målla, målle sjå: **mola, mole**

målmyllå (subst *måṭ-myḷḷå*)
tid mellom to måltid: *vi jær læŋŋ'er måṭmyḷḷå no heḷḷ vi jor fɒr*

målnøyt (eit *måṭṇɒt*)
målføre, dialekt:
dæmm he iꞗꞗe sommå måṭṇɒte

målsmann (ein *måṭṣ'maŋṇ*)
talsmann, representant

månadsleit (eit *månas-læt*)
månadsleite, månadsskifte

mån-glyr (ein *mån-gṭyr, -gṭyr'n*)
svak måneljoske

månna, månne sjå: **monna, monne**

mårgå sjå: **morgå**

mårk, mårr sjå: **mork, morr**

mårra (å *mårra, mårra*)
murra, knurre:
e lika 'ꞗe na ho'ṇṇ så går å mårra

måsk', måsse sjå: **moske, mose**

måte (å *mât, måta* med dativ)
passe, høve
– måte på = prøve på (klede)
– måte til = tilpasse
– mat som måtar munnen = som ein likar: *grɒt å bak'els e mat så måta moṇṇ'a* Jf. førkunn

måtsam (adj *måtsamm*)
høveleg, passande, sømmeleg:
ta ty'e ha vårre måtsammt te oṇṇtrɒ̂y / e tøkkt iꞗꞗe de va nå måtsammt å farra åt ṣlik (mots. omåtsam)

mått sjå: **mott**

måtta I (å *måtta, må, mått, måtta*)
vera nøydd til: *vi mått farra-hæm-att / du må 'ꞗe taṭṭa ṣlik!* Jf. låtta

måtta II (å *måtta*)
1. streve: *dæmm ji-på å måtta me sa vævvnaa åt fåṭṭk*
2. spare i hop, sanke i smått:
sa pæŋŋaŋṇ he 'å måtta e hop jønnå mâŋŋ år

måttakall (ein *måttakaḷḷ*) = måttar

måttar (ein *måttar*)
ein som strevar jamt og trutt

måttau (adj *måttɒu*)
som held på jamt og trutt, smånøyen, som ser seg mon i lite

N

na (pron hankj/hokj *na* dativ: *sa*)
denne (der) Jf. ne, ta
Peikeregle: *ṣeṛ ḍu ne, ṣeṛ ḍu na, ṣeṛ ḍu nasiṇṇ på sa – kåṛ ṣtøgg å rar haṇṇ e på sa* Jf. ne, ta

nabbe (ein *nabbe, nabbiṇṇ*)
knagg, utstående trenagle på vegg
– grei-nabbe (til å henge hestgreie på)
– bergnabbe (terrengform)
(også overført: *haṇṇ va bærre æn lettiṇṇ nabbe te kar)*

nabbtre (eit *nabbtre*)
knaggrekkje, fjøl med nabbar på

naggavisp (ein *nagga-vessp*)
heimelaga visp tå avberkte bjørkekvistar

nakka (ein *nakka, nakkaṇṇ*)
nakke
– særskilt: øverenden på minebor

nakkastert (ein *nakka-stærṛṭ*)
muskelstramming med vondt i nakken
nakk-klauv (ei *nakk-kłṭɒv*)
dss lakklauv
namne (ein *nammne, nammniṇṇ*)
ein som har same namn som ein annan: *ho e nammniṇṇ miṇṇ*
namnkjenne seg (å *namnkeṇṇ se*)
presentere seg med namn, gi opp namnet sitt når ein ikkje blir attkjent
namnspilder (ei *nammnspiłłder, -spiłłdrå*) = namnstikke
namnstikke (ei *nammn-stêkk, -stekkå*)
trebit som ein skar ut namnet eller førebokstavane sine i og festa på veggen (vanleg i seterskjel)
nappkrok (ein *nappkrok*)
trekjepp med mothake til å rive høy ut av stålet med
nappsett (adv *nappsætt*)
fullsett, tettpakka
nappåt (adj *nappåt*)
ujamn, rykkvis
narrast med (å *narrast-me*)
flørte, narra i kjærastforhold: *ho he narrast-me 'nå sia e fjor / haṇṇ vaṛṛṭ så støkkt me'-narra da 'n va øṇṇ'er*
narv (ein *narrv, narrv'en*)
stripe eller rand i skinn
narvjarn (eit *narrvjaṛṇ*)
reiskap til å jamne overleret med
narvside (ei *narrv-sî, -siå*)
hårside av skinn (ved barking)
nasa (å *nasa, nasa*)
snaka, stikke nasen i: *ka du kæmm her å nasa ette?* Jf. snokte
nasabjørn (ein *nasabjøṇṇ, -bjø'ṇṇ*)
storkna snørklump i nasen
nasagrev (eit *nasagrev*)
ulikeleg kvinnfolk
nase (ein *nase, nasiṇṇ*)
– ikkje snytt tu naså = noko som ein ikkje får lettvint: *så mykky pæṇṇ e 'ke snytṭ tu naså*
– høg pund nasen = kry, arrogant
nater (adj *nat'er*)
iherdig, energisk. *ho e nat'er te spiṇṇ å vævva å bitṭ*
natt (ei *natt, natt'a, natt'n, net, net'n, nattå* genitiv: *te nattaṇṇ*)
natt: *det błi vesst fråsst te nattaṇṇ*
nattframmund (ub *nattframmoṇṇ*)
overnattingsgjester
nattkalde (ein *natt-kałłe, -kałłiṇṇ*)
nattkjøld: *ne natt-kałłiṇṇ e faṛliṇṇ fær åkrå*
nattmuggel (eit *natt-muggeł, -muggłe*)
stivna sekret i augkvarmane når ein vaknar, somnrusk
nattnusl (eit *natt-nułł* sjå nusl)
noko lite å eta før ein går til sengs
nattstoe (ei *natt-stô, -stoå*)
nattvake (for tilsyn el. arbeid) "…så blir nok mang ein hundrekroning redda med nattstoa i sauefjøset" (Driva 3/5-75)
nattvak (adj *nattvak*)
søvnlaus, vaken om natta: *e he sitṭe nattvak å veṇṇta på du skołł kåmma*

Glass- og Vaktmesterservice

E du broklaus, får du svort' rauva og ga nakjinn.

nattvore I (ein *nattvore, -voriŋŋ*)
nattmåltid
– særskilt: kald nattvore = selskapsleik der ein sit i mørker og sender frå mann til mann rundt bordet ting som er ekle å ta i

nattvore II (å *nattvôr, -vora*)
eta nattmat

nau (adv *nɒu*) = nok

naua (å *nɒua, nɒua*) = nauve

nauanytt sjå: **navvanytt**

naut (eit *nɒt, nɒt'e*)
storfe Sms. nautkrøtter

nautbarkje (ein *nɒtbaṛṛʒe* sjå barkje)
skjellsord om vanskeleg person: *diŋŋ færbaŋŋ'a nɒtbaṛṛʒe!*

nautbarkjen (adj *nɒtbaṛṛʒiŋŋ*)
svært vanskeleg, stri

nauve (å *nɒ̂v, nɒva* eller *nɒve, nɒft* med dativ)
ha vondt av, få vanskar
(oftast med nekting): *de nɒva 'nå iʒʒe å kʒyv deŋŋ ve'n dæmm trånŋ*

nauvunne (adv *nɒuvoŋŋe*)
så vidt, med nød og neppe, på harden, om det:
de va nɒuvoŋŋe att 'n jikk iŋŋ

navva I (ein *navva, navvaŋŋ*)
neve
– ikkje sjå neven for tennene = så mørkt at ein ikkje ser nokon ting: *de va så mɒṛṛṛ att vi såg ikkje navvaŋŋ fær te'ŋŋ*

navva II (å *navva, navva*)
handfara med nevane: *stat iʒʒe å navva ti mat'a! / du lyt navva-syŋŋ kvar æn lettiŋŋ kʒommp* Jf. nævvel

navvadask (ein *navvadassk, -daṣṣʒen*) = knytneveslag

navvadaske (å *navvadâssk, -dasska*)
banke nokon med knytnevane

navvamjølke (å *navvamjôk, -mjøka*)
mjølke med hand

navvanytt (ein *navvanyʒʒ, -nyʒʒ'n*)
noko lite, ein liten ein t.d. gut el. kalv (i Norsk Ordbok: *naudanytt*)

navvarett (ein *navvarætt*)
neverett, den retten som er tufta på maktbruk

navvarstall (ein *navvaṛṣṭaʒʒ, -ṣṭaʒʒ'n*)
smal hylle med hol i til å sette frå seg navrar o.a. verkty

navvelbast (eit *navvelbasst*)
navlestreng

ne (pron hankj/hokj *ne* dativ: *se*)
denne (her): *ne trakk'toṛ'ŋ e stɒ̂r eŋŋ na gammʒiŋŋ / bɒṛṛṛa du de bêr me se nŷ eŋŋ me sa gamm'eʒ?*
Jf. na, te

nebbe (ei *nêbb, nebbå*)
1. fjell med nebbform: Blånebbå, Rognnebbå, Syltnebbå, Skeisnebbå
2. nebbforma gjenstand
Sms. sosnebbe = sausmugge)
3. skjellsord om kvinnfolk

nebbor sjå: **nedbor**

nebbsild (ei *nebbsiʒʒ, -siʒʒa*)
1. eigl. eit fiskeslag
2. skjellsord om kvinnfolk (går både på utsjånad og oppførsel/tale)

ned (adv *ne* komp *nêr, nesst*)
(NB! sjå opp for forveksling: *nêr* = nedre, *ner* = nær)
Sms. med *ned-* ofte uttala *ni-*:
Nistuå å Ranes, nedgjennom (*nynå*)

Sms. med *nedre-* oftast *ner-*:
nedrebygda (*nerbøggda*)

neda sjå: **nedå**

nedate (prep/adv *neate* dativ)
nedafor: *de går utgar neate væ'ja* (*neafær væ'n*)
(NB! ikkje nedåte = nedafrå)

nedbor (ein *nebbor, nebboṛ'ṇ*)
nedbør Jf. åvvåbor

nedfallssott (ei *nefaḷḷs-sott*)
epilepsi

nedgjennom sjå: **nynå**

nedi sjå: **ni**

nedleggu (ei *neleggu* sjå leggu)
1. vindfalltre Jf. oppvelte
2. legde i åker

nedre (adv komp *nêr*)
– Nedre Surnadal (*nêr suṛṇ'daṭ'ṇ*)
Jf. nerbygda

nedslaghuve (ei *neṣlag-hûv*)
klaffhuve, lue med øreklaffar

nedsle sjå: **nesle**

nedste hylla (*nêsst hyḷḷå*) = golvet

nedstkaste (å *nesst-kâsst, -kassta*)
nedvurdere, diskriminere, sette nedst på den sosiale rangstigen

nedørt (adv *ne'øṛṭ* av å øre)
nedgrave i rot: *bor'e e ne'øṛṭ tå aviså / kṭåkkå låg ne'øṛṭ ti kṭe'hɒja*
Jf. øre-ned

nedå (prep/adv *neå* med dativ)
nedafrå Sms. nedåfrå, nedåte:
ǩærriṇṇa hass e neå Setergara / e ǩæmm neåfrå (neåte), e he vårre neafær på haṇṇ'el

nedåbyggje (ein *neåbyjje (neåbøgg), -byjjiṇṇ* flt *neåbyjje*)
ein som bur langt nede i bygda
Jf. åvvåbyggje

nedåte (prep/adv *neåte*) = nedafrå

nedåtgjord (adj *neåtjor*)
deprimert, nedtrykt Jf. åtgjord

nedåtkuva (adj *neåtkuva*) = nedåtsett

nedåtsett (adj *neåtsætt*)
kua, nedtyngd (av arbeid, gjeld, kår)

neisle, neltle sjå: **nesle**

nemsel sjå: **næmsel**

nepstudent (ein *nep-studeṇṇt*)
agronom

ner sjå: **nær, nedre**

nerbygda (*nerbøggda*)
Jf. Nedre Surnadal

nerdelle (ei *neṛḍêḷḷ, -deḷḷå*)
nerdel, stakkdel av kvinnfolkserk
Jf. opplott ”…oppblått og nerdelle” (HH: Kultursjå, Vårsøg s.213)

nerkje (å *nærrǩe, nærrǩe, næṛṛṭ*)
vera snar i vendinga: nerkje seg nedpå, nerkje seg i veg

neråt (adv *ner'åt*)
”nedantil”:
du må vâssk ban'e ner'åt!

nesle (å *nêḷḷ, neḷḷa*)
tala nedsettande, stikke (med ord), mobbe, finne åt, gjera ap med, neise ”De satt ei katt e frå Utistøggu og neltla kattå frå Jonsåplassa” (HH: Kattakrig, Vårsøg s.204)

nest' sjå: **nedste (ned)**

neste I (ein *nesste, nesstiṇṇ*)
gneiste: *de va så nesstaṇṇ fɒk da e reṇṇt me neppå bærå*

neste II (å *nêsst, nessta*)
gneiste (også: *gnêsst*): *haṇṇ ṣlo så de nessta oṇṇa ṣlejjåṇṇ* (slegga)

neste III (adv *næsste*)
som kjem etterpå: *næsste vekku bḷi de finver* (NB! uttaleforskjell på *neste* og *nedste*: *iǩǩe no, mænn næsste dag* / *iǩǩe øsst* (øvst), *mænn nesst* (nedst) *ni bakkå*)

nesting (ein *nesstenŋ, nesstinnen, nesstinna; nesstenna*)
(tvinna) vidjeband, vidjespenning
Jf. bregdanesting, korge

nestingkabbe (ein *nesstenŋkabbe*)
trerull til å tre nestingar på for at dei skal halde forma Jf. nøstkabbe

nestingkavvel (ein *nesstenŋkavveḷ* sjå kavvel) = nestingkabbe

netje sjå: **nitje**

netle sjå: **nesle**

nett (ei *nætt, nætt'a*) = nøtt

nett om (adv *nætt omm*)
nøye, om å gjera: *de kanŋ da væḷ iǩǩe varra så nætt omm*

nettast, så nettast (adv *nættast*)
så vidt, nære på, som snarast: *hanŋ he så nættast gått*

nettmat (ein *nættmat*) = nøttekjerne

neve sjå: **navva**

neverfarg sjå: **farg**

neverlopp (eit *neveṛlåpp* sjå lopp)
når nevra slepper underlaget lett

neverløype (å *neveṛlôp* sjå løype)
ta berre nevra av bjørka og la borken sitte att

neverskrokke (ei *neveṛskrôkk, -ṣkrokkå*)
liten neverkopp (ofte enkelt laga i marka for å plukke bær e. l. i: ei never rulla som ei sylinder og sauma i hop med ein grann kvist, to kvistar stukne i kors nedst og eit neverstykke oppå til botn, ein vridd bjørkekvist til hank)

neversprotte (ei *neveṛsprâtt, -ṣpråttå*) = lite neverstykke

nevvel sjå: **nævve1**

neå sjå: **nedå**

ni I (tal *ni*) = 9

ni II (prep/adv *ni* akkusativ/dativ)
nedi: *vi ska æn tur ni bøggd'a* / *vi he vårre ni bøggd'n*
Sms. Nistuå å Øyamoå

niande naglen, på… (*på nianŋ naggḷå*)
på nære nippen, i siste liten, ”så vidt kattå nådd noven”

nikkje sjå: **nitje**

nitje (ei *niǩǩe, niǩǩå*)
netje, feitthinne kring innvolane på slakt (helst storfe og sau), bukfeitt
Ordspel: *e strækkt niǩǩå te ǩû* (Kan tolkast som: 19 til 20!)
– ”slite netja tu seg” = slite seg forderva
Jf. ister, bøkku, revnitje, ulvnitje

nitjå (tal *niǩǩå*) = 19
(Ordenstal: *niǩǩanŋ*)

noko, nokon sjå: **nå, nåkkå, nånn**

none (ein *none, noninŋ*)
nonsmat, måltid på ettermiddagen: *vi ska ita te nonns fɒr vi fer hæmåfrå* (frå latin: den niande timen = kl.15)

nonsøkt (ei *nonnsøkkt, -økkta*)
ettermiddagsøkt

nordåhysing (ein *noråhysenŋ*)
ein som bur nordafor

Norge (namn *nårr'je*)

norve sjå: **nårve**

nothund (ein *nothonŋ*)
notfiskar

nov (ei *nåv, nåv'a*) = hushjørne
– særskilt: *de va så viţţ kattå nådd nåv'en* = så vidt det gjekk
Jf. ga-åv-seg, på niande naglen
Sms. novstein = hjørnestein (til å legge syllstokkane på
nudd (ein *nuḍḍ, nuḍḍ'n*)
liten spikar, liten brodd
nugge (å *nûgg, nugga*)
gni, gnikke, gnu: *e får iǩǩe tå na fţeǩǩ'en sommå kårr e nugga / haŋŋ e så trøţţ att 'n siţţ å nugga vuå*
nusl (eit *nuḷḷ*)
noko å småeta på Jf. nattnusl
nusle (å *nûḷḷ, nuḷḷa*)
1. småeta
2. pusle så smått med arbeid
nuv (ein *nuv, nuv'en*)
klinkingsmon på ein bolt (så han ikkje skal gli ut)
– særskilt: ta nuven tå = ta motet (eller overmotet) frå nokon
nuvvel sjå: **nøvvel**
nybøtta (hokj bf eint *nybøttå*)
i uttrykket: *nybøttå e bţaŋŋkast* = det som er nytt, kan sjå gildt ut, men berre vent…
nygrøå (ei *nygrøå*)
ferskt gras (helst til fjells) som gror til etter kvart som snøen smeltar
nykkjyll sjå: **lykkjyll**
nynå (prep/adv *nynå* med akkusativ)
nedgjennom
nyrenning (ein *nyreŋŋeŋŋ, -iŋŋen*)
rotskot eller renning frå rotstubbe
nyrønne (ein *nyrønne, -rønniŋŋ*)
dss nyrenning
nystuframmund (kollektivt *nysstuframmoŋŋ*)
gjester som ein gjer særskilt ære på, som ein bed inn i nystua
nystuå (ei *nysstuå*)
vanleg begrep om "finstue" i nordmørslån (var gjerne bygd *attåt* på enden av låna)
nyv (ein *nyv, nyv'en*)
rukke i skallen (teikn på sinne)
nyå (hokj bf eint *nyå*)
1. utsjånad som ny:
ska du ta nyå tå findressa?
2. ny frisk, begynnelse:
ta bţi å bŷŋŋ tå nyåŋŋ ejænn'!
næmsel (ei *næmm'sel, næmmṣlå, næmmṣlåŋŋ*)
næmsle, næraste omkrins, dei gardane som var "brøllops- og gravølsskyld", dvs. der det var ein uskriven regel at dei gjekk til kvarandre i bryllaup og gravøl og store familiemarkeringar og hadde beiningar med. Jf. beiningsgrend
nær (adj/adv *ner* komp *nerar, nerast* med dativ)
– nære på dask = på nære nippen
– nærmon(s) = nåme nær, bortimot. "…er det ingen som nærmuns hamlar opp med Øygarden i alder" (H.H: Stangvikboka I, innl.)
– nærså = 1. nærpå:
e ha neṛ'ṣå færṭaţţ'a-me åt 'nå
2. så nær som:
e ǩeŋŋe âḷḷ neṛ'ṣå na attestiŋŋ
– nære til (*nere te*) = nær
nærvaldheita (bf. hokj *nervaḷḷhæta,* dativ *e nervaḷḷhæt'n*) = nærleiken
nævvel (å *nævv'eţ, nævvţa*)
nevle, handfara, neve: *lætt-varra å nævv'eţ ti mat'a!* Jf. navva

nø (eit *nø*)
den flatklinka el. bøygde odden av ein bolt eller spikar Jf. nuv

nødbrøyte (ei *nø-brȳt, -brȳtå*)
nødløysing, hastetiltak

nødvendau (adj *nøveŋŋȳu, -åkt*)
nødvendig

nøe (å *nø̂, nøe, nødd*)
bøye odden på ein spikar som går gjennom treet, klinke ein bolt
Jf. nø

nøfse (å *nø̂ffs, nøffsa*)
nufse, skumpe, puffe

nøfsen (adj *nøffsiŋŋ, -sa, -se, -sne*
bf *nøffs'n*) = som driv og nøfsar

nøgg (adj *nȳgg*)
undermåls, lite tess, som forstår lite: *haŋŋ e så nȳgg att 'n kaŋŋ iǩǩe ṣlå-ti æn spikar æŋgåŋŋ'* Jf. lett

nøgge (å *nȳgg, nȳgg, någg, nåjje*)
plage, tære, gnaga, slite på ein: *de nȳgg 'nå bærre otrule att 'n lȳt ji se / ta he nåjje 'nå e aḷḷe år* (også *gnaga* om sko: *dæmm nȳgg-på me så gæłłe, nyskånnaŋŋ* Jf. nauve

nøggsår (eit *nȳggsår*)
gnagsår Jf. någgsår

nøing (ei *nøeŋŋ, -iŋŋa*)
– ta nøing = bøye seg, bli slik som ein prøvar å få det til: *haŋŋ e så liksel, de tek iǩǩe nøeŋŋ omm 'n får ṣe æi skrø̂fft* Jf. nøe

nøle (å *nø̂ł, nøłe, nøłt*)
vera sein til noko
– nøle frå seg = gjera frå seg (forakteleg): *ṣå-te å nøł-frå-de ta, no!*

nølen (adj *nøłiŋŋ* bøy som nøren)
som evar seg og ikkje går rett på sak

nøne (å *nø̂n, nøne, nønt*)
none, eta til nons

nøren (adj *nøriŋŋ, -ra, -re, -ṛṇe*
bf *nøṛ'ṇ* komp *nøṛṇar, nøṛṇast*)
strevsam, nøyten, påpasseleg økonomisk
Jf. passau, måttau, nøytau

nøstkabbe (ein *nøsstkabbe*)
trepinne til å nøste garn på

nøstklave (ein *nøsstkłave*)
klave med krok til å bera med seg nøste i

nøstkrok (ein *nøsstkrok, -kroǩen*)
krok til å hekte i beltet, så ein kunne strikke medan ein gjekk

nøttau (adj *nøttȳu, -åkt*)
1. nøyten, som nyttar tida: *de e raṛṭ ka 'n viŋŋst-åt når 'n e så nøttȳu*
2. nytten, som utnyttar alt, som ser seg mon i lite Jf. nøytau

nøve (å *nø̂v, nøva*) = nauve, naua

nøver (adj *nøv'er*)
trong, snever, knapp: *ta håł'e błi fær ṇøv'eṛṭ* Jf. snøver

nøverbeit (adv *nøv'erbæt*)
i nøverbeit = opprådd, i beit

nøvvel (ei *nøvv'eł, nøvvłå*)
nyvle, fille
1. båtnyvle til å tette båten i botnen
2. liten horntapp på krøter
3. skinnhylse på skadd finger
4. lita dråk el. lite kvinnfolk

nøydd, eitt nøydd (adv *eṭṭ nødd (nødḍ)*)
heilt nøydd: *ho vaṛṛṭ eṭṭ nødd*

nøytau (adj *nøtɒu, -åkt*)
som nøyter seg, som tek seg nøye, strevsam, påpasseleg med sitt
Jf. nøren, nøttau
nøyte seg (å *nø̂t, nøte, nøtt*)
bruke kreftene sine, gjera seg umak
nøyten (adj *nøtiŋ, -ta, -te, -tne*
bf *nøt'n*) = nøytau
nå I (nånn, når, nåre) (pron *nåŋ, når, nå, nåre* hokj flt *nåra*)
nokon, nokor (noka), noko, nokre: *de komm æn nåra småa ʂkye så vitt sot'a jømmt se / de va ke nåŋ så villa ta-på-se ta arrbeie*
Jf. nåkkå
nå (å *nå, når, nådd* med dativ)
– *så vitt kattå nådd nåv'en* = så vidt det gjekk
– nå seg = ta att, gi eit sleivspark (ironisk): *der nådd ho se læll!*
nå som nå er (*nå-så-nå e*)
”noko som noko er”, noko som tel, noko nemnande: *de kæmm all'der nå-så-nå e tu di 'n driv me*
nåen (adj *nåiŋ, -a, -e, -ne* bf *nå'n*)
likbleik, dødsmerkt
någgsår (eit *någgsår*) = nøggsår
nåkkå (pron *nåkkå*)
noko, dss nå (trykksterkt)
– nåkkå på ferd = overlag, svært mykje: *de e nåkkå på fer te fin sommar e år*
nåleis (adv *nåll'es*)
nokoleis, noko særleg: *e vesst ikke nåll'es anns'less å järra de / hanŋ e 'ke nåll'es te kar /*
du må 'ke farra-nålles = ikkje komma ut for uhell
nåleslå (hokj bf eint *nåtellå*)
nårisle, helveteseld (sjukdom)
nålkyte (ei *nåt-kŷt* sjå kyte)
1. lang, smal og spiss evje
2. liten fisk med to granne ”horn” framved toknene
nåls-tråd (ein *nåts'trå, -trå'n*)
så lang tråd som ein trær nåla med
nånn sjå: **nå**
nånn lunde (adv *nåŋ loŋe*)
nokolunde Jf. nå-så-nære
nånnstads (adv *nåŋ'stass (nårr'stass /nåŋ stan / nårr'stan)*)
nokonstad Jf. nårstaden
nå-nære (adv *nå-nere*)
nokonær, nåme nær: *haŋ køre ikke nå-nere så forrt no / ho e ikke nå-nere så go te søŋ så søsst'er si*
når, nåre sjå: **nå** (noko)
nårstaden (adv *nårr'stann / nårr'stass*)
nokonstad, einkvanstad, ein eller annan plass: *de må væt finnast æi hø̂tt nårr'stann her-e-kreŋ*
Jf. nånnstads
nårve (ein *nårrve, nårrviŋ*)
tverrtre som dør-borda blir spikra på (t.d. på låvedør)
nåskje (ein *nåsske, nåsskiŋ*)
ein som er nåskjen:
ho e æn nåsske å så te
nåskjen (adj *nåsskiŋ, nåsska, nåsske, nåsskne* bf *nåssk'n*)
bleik og tufsen, merkt av sjukdom
nåsknast (å *nåssknast*)
bli nåskjen:
ho he nåssknast mykky te sî̂sst år'e

nå-så-nær (adv *nå-så-ner*)
på de næraste, bortimot, om lag:
vi jor åss nå-så-ner færṛṛḍi tesst mɒṛṛk're komm

O

(også ord med å-lyd som blir skrivne med o- i nynorsk (onn, older, orv). Ord med forstavinga u- i nynorsk (uheldig o.l.) er ført under O etter uttalen i surndalsmålet, men ord som tek til med und-, under-, unna- er ført under U.)

o sjå: **od**
obellau (adj *o-beḷḷɒu, -åkt*)
ubellug, som toler lite (mots. hardbellau): *e e så obeḷḷɒu på ḳɒṭṭ'a*
ober sjå: **obær**
obreie (ei *o-bræ̂i, o-bræiå*)
gras som er slege, men ikkje breidd
obrøyte (ei *o-brɒ̂t, o-brɒtå*)
djupsnø på ubrøytt veg
oby (eit *o-by*) = uby, ugagn, ugreie:
stakkaḷḷoŋŋanŋ fer bærre å jær oby
obyen (adj *o-byiŋŋ, -a, -e, -ne* bf *-oby'n*)
som gjer uby, uskikkeleg
obyskråke (ei *obys-krå̂k*)
ein som gjer mykje uby Jf. otangje
obysnaut (eit *obys-nɒt*)
krøtter som gjer mykje uby
obær (adj *o-bær*)
om (gjeld-)ku: ubær, utan kalv
od (eit *o, o'e, oa; o, o'a, oå*)
ri, raptus: *e fekk o'e te ga-lɒs på na vea-rɒsa* (-røysa)

odæmt (adj *o-dæmmt*)
med dårleg dåm (lukt)
(mots. goddæmt)
ofanslen (adj *o-faŋŋṣliŋŋ, -la, -ḷe, ofaŋŋṣḷene* bf *ofaŋŋṣlen*)
ufamnsleg,
om ting:stor og uhandterleg,
om folk: uhøvisk, brykkjen
oferdau (adj *o-ferɒu*)
ufør, rørslehemma Jf. ferdau
ofjelg (adj *o-fjæḷḷg, o-fjæḷṭ* sjå fjelg)
ufjelg, ufysen, usympatisk
oforliking (ei *o-færḷiḳeŋŋ*)
strid, trette, ufred:
de va aḷḷd'er anna heḷḷ ofærḷiḳeŋŋ når ho va der Jf. gnossering
oforlikt (adj *o-færḷekkt*)
uforlikt, ueinig (det mest vanlege ordet for ueinig)
oforvarst (adv *o-færvarṣṭ*)
uforvarande, ikkje med vilje
oforøvele (adv *o-færøvele*)
uforsiktig, rafse, uvørde:
dæmm feṛ ṣå ofærøvele åt
”Dei var på vegen over fjellet, da det rauk opp til eit uforøvelegt uver” (HH: Gamalt frå Surnadal s.213)
ofredlen (adj *o-freliŋŋ, ofrela, ofrele, ofrelne, ofrel'n*)
uroleg: *de varṛṛṭ æi ofrela vekku*
Jf. onåau
ofrøskje (eit *o-frøṣṣḳe [o-freṣṣḳe]*)
ufriske, stygt vesen, umenneske, ufredsstiftar, rovdyr,troll, udyr:
he di hɒṛṛṭ tine tå nå ofrøṣṣḳe e fjeḷḷå? Jf. otjø
ofse (ein *åffse, åffsiŋŋ*)
noko brått og uvøre:
haŋŋ kåmm ti æn åffse

ofsen (adj *åffsiŋŋ, åffsa, åffse, åffsne* bf *åffs'n*) = brå, uvøren

ofyllfat (*ofyḷḷfat*) sjå: **åfyllfat**

ohamsa (adj *o-hammsa* sjå hamsa)
om folk: uflidd, ustelt, dårleg kledd

ohapa seg (å *o-hapa-se* / *o-happa-se*)
komma ut for uhell, skada seg: *haŋŋ ohapa se på skoj'a*
(også: *haŋŋ ohapa fot'n siŋŋ*)

ohaua (adj *o-hpua* komp *ohpunar, ohpunast*)
uhuga, motvillig: *e du ʒøṭe ohpua åt dåkkt'ra? – e bṭi ohpunar på sa by'turaŋŋ fær kvar gåŋŋ*
Jf. omotau

ohendsle (adj *o-heŋŋṣḷe*)
uhandterleg, ulageleg for handa
Jf. ofanslen

oheppe (ei *o-hæ̂pp, o-hæppå*)
uhell, skade Jf. oheå, ohapa seg

oheå (ei *o-heå* sjå heå)
uhee, ulykke, uhell, dramatisk situasjon Jf. oheppe

ohynn (eit *o-hyŋŋ, o-hyŋŋe*)
stor og stygg kar som går laus med alle krefter
Jf. ulvnitje, brykkjagamp

okjø sjå: **otjø**

oklakul (ein *(h)åkkṭa-kuṭ, -kuṭ'ṇ*)
beinkul på utsida av okleleden

oklale (ei *(h)åkkṭa-le, -lea*)
okle, okleled, ankel

okse I (ein *okkse, okksiŋŋ, okkså; økksne, økksniŋŋ, økksnå*)
okse Jf. greng

okse II (ein *okkse, okksiŋŋ, okkså; okksa*) = okshevvill

okse III (å *ô̂kks, okksa*)
høvle med okshøvel: *to maŋŋ sto å okksa på kvaṛ ṣi fjøṭ*

okshevvill (ein *-hevviḷḷ* sjå hevvill)
kort, grov høvel med handtak for to (til grovhøvling) Jf. mardra

okynteleg (adj *o-ʒyŋŋtele*)*ṭ*
ukunning, utan fagleg innsikt: *ta arrbeie va oʒyŋŋtele utføṛṭ*

Ol- (namn *oṭ-*)
i sms: Ol Rågså = Ola Rolvsson

ol' sjå: **ore**

older I (ei *åṭṭḍ'er, åṭṭḍ'ra, åṭṭḍ'eṛṇ, åṭṭḍre, åṭṭḍriŋŋ*) = or (treslag)

older II (eit *åḷḷd'er, åḷḷd're, åḷḷdra*)
ståk og leven, høgmælt tale, skrål: *de va ṣlekkt åḷḷd'er på sa oŋŋå*
Jf. oll, vårr, ljø

oldertone (ein *åṭṭḍertone*)
urein tone, ikkje songmål: *haŋŋ he åṭṭḍertone* = syng falskt

olke sjå: **ålke**

oll (eit *åḷḷ, åḷḷ'e, åḷḷa*) = older II

olle (å *â̂ḷḷ, åḷḷa*)
tala høgt og bråkande, skråle

olotten (adj *o-låttiŋŋ* sjå lotten)
uloten, uopplagt, uhuga: *vi vaṛṛṭ olått'n tå sa legguŋŋ* Jf. lurpen

ol-ring sjå **orering**

oløste seg (å *o-lø̂sst, o-løssta*)
ulyste seg, drive på til ein blir lei, få i overmål: *no ska di saŋŋele få oløsst dåkkå på baḷḷ*

olåte (ei *o-lâ̂t, o-låtå*)
ulåte, stygglåte

olåtten sjå: **olotten**

om I (ein *om, om'en*)
óm, mørk, djup og dempa tone

om II (prep/adv *omm* med akkusativ)
– vera om noko = like, ha sympati for: *haŋŋ såg me ṣlik ut att e va ʼkje nå omm ʼn / ho va ʼkje nå omm att ʼn skolḷ kåmma boṛṛṭi ta fåṭṭkʼe*
– om det = nære på, lite om å gjera: *de va mæsstå ommʼ-de att ʼn stufft på æṭṭvʼa / de e ommʼ-de att ʼn kjæmm-hæmatt frå Ameʼreka*
"…å mesta om-de han jikk på kne" (HH: Famntak, Vårsøg s.196)
– om seg = bergeleg, pågåande: Ein lyt vera om seg skal ein få noko ti seg og på seg (ordtak)
– om-det-talande = (mest berre med nekting) = slik at ein ikkje kan eller vil seie det: *de e mæsstå ikkje omm-de-taṭṭaŋŋ kåṛ ʼṇ he fårre-åt*
– om eit tidspunkt = til over…: *mor mi kæmm å ska varra her omm hæṭṭjʼa* (trykk på om) / *vi ska varra bôṛṛṭ omm juṭʼa* (til jula er omme), men: *vi ska varra bôṛṛṭ e juṭʼṇ*

om og gjort = om å gjera

omanele (adj *o-manele*)
umaneleg, uhemma

ombot (ei *ommbot*) = forandring

ombyt (eit *ommbyt*) = kles-skift

omframt (adv/prep) = utanom

Ommonn (namn *ommoŋŋ*) = Amund, Åmund, Oddmund

omotau (adj *o-motɒu, -åkt*)
mistrøstig, uvillig, uhuga: *e va så omotɒu på na tenestå / de e omotåkt ver e dag* Jf. ohaua

omsegbrydd (adj *ommʼsebryḍḍ*)
som nokon bryr seg om: *haŋŋ va lite ommʼsebryḍd og jikk fær lut å kaḷḷvattʼn*

omskrevs (adv *ommskræffsʼ*)
med ein fot på kvar side av ein benk, stokk e.l. (sette seg/sitte omskrevs)

omsorg ti, dra o… (*ommsårrg ti*)
sjå til med, syte for: *du lyt dra ommsårrg ti att ʼn fåṛṣe-hæm nɒu ve te viŋŋtraŋŋ*

omsålaus (adj *ommsålɒs*)
omsorgslaus, trygg, som ikkje treng å ottast: *du kaŋŋ varra ommsålɒs fær båŋŋå nåṛ ḍæmm e her / e jor me ommsålɒs me aḷḷt*

omvøling (ei *ommvøṭeŋŋ, -iŋŋa*)
reparasjon, utbetring, omfliing
– "Omvølingja gjer sitt," sa kjerringja da ho snudde serkjen te jul.

omåte, tå omåtå (adv *tå omåtå* dativ)
overdrive, altfor mykje, for vidt: *de va tå omåtå kåṛ ʼn skryṭṭ tå oŋŋå*

omåtsam (adj *o-måtsamm*)
uhøveleg, upassande (mots. måtsam)

onast (å *onast, onest, ontest*)
unast, trivast, ha tolmod: *haŋŋ onest aḷḷdʼer haḷḷ-på me di sommå / haŋŋ ontest ikkje læŋŋʼer e byʼn*

one (å *ôn, one, ont*)
1. ha tolmod til, stå ut med, orke
2. rekne med, ane, ha ei kjensle av, ottast (med dativ): *e he ont di leŋŋe att ṣlik lɒt de ga*

oneslaus (adj *oneslɒs*)
utolmodig, rastlaus, uroleg: *haŋŋ he vårṛṭe så oneslɒs*
Jf. onåau

ongoll (ein *åŋŋåḷḷ, åŋŋåḷḷn, åŋŋåḷḷa; åŋŋṭa, åŋŋṭaŋŋ*)
ongul, angel, fiskekrok
onnabørne (ei *åŋŋa-bø̂ṛṇ* sjå børne)
reiskap til slåttonna:
du he jiḷḷ åŋŋabø̂ṛṇ Andre sms.:
onnakar, onnataus, onnafolk
onnau (adj *åŋŋɒu, -åkt*)
onnug, som skundar seg, annsam
Jf. annau
onnauheit (ei *åŋŋɒuhæt*) =
annsemd
onnj-, onnja sjå: **und-, unn-, unna**
onåau (adj *o-nåɒu*)
unådug, gretten, misnøgd, utolen
Jf. kynnau
oppbløkt (eit *oppbṭøkkt*)
oppklårning mellom skyer
oppelt (ei *opp-æṭṭ, -æṭṭa, -æṭṭ'n*)
oppvekst, oppdragelse
oppgjeldte (ei *oppję̂ḷḷt, oppjeḷḷtå*)
noko attpå handelen:
ta ska du få te oppję̂ḷḷt
oppi høgt (*oppi høkkt*)
høglydt, med høgt mål: *haŋŋ svor oppi høkkt* (LH: Raud brystduk s.10)
oppi målet (*oppi måṭ'e*)
1. overlag, storveges:
de e oppi måṭ'e te mâḷḷt-år e år
"..og bokstavane hans på skåpar og kister var oppi målet så forseggjort." (HH: Streiftog i bygda s.83)
2. ferdig, fullført:
heṣṣåŋŋ heḷḷ-på å kåmm oppi måṭ'e
oppi-det (*oppi-di* dativ)
oppglødd: *haŋŋ he vårṛṭe så oppi-di fær ṣe feḷḷesbæt'n*

oppkarra (adj *oppkarra*)
forarga, oppøst, irritert:
"Håret stod som ei oppkarra hønrauv"
oppkom (eit *oppkåmm*)
oppkomme, kjelde, ile
oppkomvatn (eit *oppkåmm-vatt'n*)
kjeldevatn
oppkuven (adj *oppkuviŋŋ, -va, -ve, -vne* bf *-v'n*) = med kul på
opplengje (ei *oppleŋŋe, -leŋŋå*)
i klinkabåt: den delen av bandet som forlengjer botnbandet mot ripa
opplett (adj *opplett*)
utan nedbør, med opphaldsver
oppljøs (adj *oppjøs*)
1. om veret: lett og lyst, med godver:
haŋŋ va så oppjøs frå mårrgåna
2. overført: i godt humør, i godlag
opplott (ein *oppṭått, -ṭått'n*)
opplut, øvste delen (bringestykket) av ein kvinnfolkserk
"…oppblått og nerdelle" (HH: Kultursjå, Vårsøg s.213)
oppmeisingsband (eit *oppmæseŋŋs-*)
band som vart lagt over meisene tvert over ryggen på kløvdyret, med endekrokar å hekte i kløvbøra for å avlaste trykket mot sidene (Kanskje det same som slekkje)
opprykar (ein *opp-rykar*)
ein fallitt, ein som har roke opp
Jf. ryke opp = gå konkurs
opprå (å *opp-rå̊, -rår, -rådd*)
sette fast, gjera ein i beit:
næi, no opprå̊ṛ ḍu me te gaŋŋs!
opprådd (adj *opp-rå̊dd*)
rådlaus, i beit Jf. beit, nøverbeit

opprådsheit (ei *opp-rås-hæt*)
mangel, noko som gjer ein opprådd: *e he nå prøva nɒu tå pæŋŋlîs å oppråshæt*

oppsettu (ei *opp-settu* sjå settu)
det å sitte oppe om kvelden
Jf. nattstoe

oppsigmodd (ein, sjå modd)
torsk som kjem lenger inn i fjorden enn skreia for å gyte

oppskøkuskvett (ein *oppskøku-*)
smaksprøve av nybryggja øl (oppskoke) før det blir helt over i gjæringskaret (overført: kaffeskvett eller annan oppkvikkar)

oppstanasig (adj *oppstanasi*)
forvansking av obsternasig: frekk

oppsylje (ei *oppsyllje, -sylljå*)
dss selareim

opptak (eit *opptak, -takʒe*)
høy-restar etter kjemmer som vart lagt på høystonga (vart samla opp)

oppvelte (ei *opp-vêl̥l̥t, -vel̥l̥tå*)
vindfall, rotvelta tre Jf. nedleggu

or (ei *or, or'a*)
ur, ulendt li (Langora, Gråora)

ordgytar (ein *or-jytar*)
pratmakar, ein som ordlegg seg underfundig og vittig Jf. ordhetten

ordhetten (adj *or-hettiŋŋ, -tta, -tte, orhettne* bf *orhett'n*)
ordhitten, god til å komma på ord

ore (ei *ôr, orå [ôṭ]*)
feste mellom skåk og hest (lerstropp eller jarnstykke med hol i til å tre gjennom skåkauga og tre selastikka gjennom) (Sjå om hest og utstyr)

orekjuke (ei *or-ʒûk, -ʒukå*)
trepute på innsida av oreringen for å hindre gnaging mot huda på hesten

orele (ei *o-rêṭ, oreṭå*)
uryddig landskap med kjerr og ujamn mark: Jf. orøvvel

orelen (adj *o-reṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, -ṭŋe*)
ugrei å finne fram i, kronglete, uframkommeleg (ikkje om person): *de e så oreṭe ni ɒyå*

orering (ein *or-reŋŋ (oṭ-reŋŋ)*)
ring der ora er festa til seletyet

ormister (ei *årrm-isster* sjå ister)
ormefeitt (blanda med anna feitt til salve, selt på apotek)

ormisterklave (ein *årrm-isster-kṭave*)
(uvisst opphav, kanskje reiskap til å halde ormen levande med når dei tok ut istra?) no berre kjent som skjellsord: *diŋŋ årrmissterkṭave!*

orosende (ein *oroseŋŋe*)
ein som aldri er roleg
Jf. kvims, mørrukvist

orte (ei *ôṛṛt, oṛṛtå*)
1. stad, plass, avgrensa jordstykke
2. blindgang (i gruve)
"…så ranga 'n tå trøyå 'pi bekkjadalsortåinn" (HH: Kålrabitjyvri, Vårsøg s.196)

orv (eit *årrv*)
ljåskaft Jf. klo, knott

orøvvel (ei *o-røvveṭ, orøvvṭå*)
høgt og grovt ugras som ikkje kan nyttast til fôr (blom, tort o.l.): *sætt-att na orøvvṭå ni daṭ'a!/ de e på hariŋŋ haŋŋ står-ṭu orøvvṭåŋŋ* (stat-tu)
Jf. røvvel, orele

orøye (ei *o-rɒ̂y, orɒyå*)
urudd mark: *vi ṣlo-tå eŋŋ'a å laŋŋt boṛṛṭi orɒyå*

os (adj *os*) = brunstig (om hingst)
– om ein kar: os-pung

oskapnad (ein *o-skaffna*)
noko rangsnudd eller uhøveleg, ukultur: *e he vænnt-me æn oskaffna me se kaffedrekkiŋŋen / de vaṛṛṭ bærre oskaffna'n me viŋŋterføra*
Jf. otame

oskause (ei *åssk-n̂s* sjå ause)
1. opphavleg: ause til å ta ut eller spreie oske med
2. overført: nokon som spreier rykte og sladder, ein som orda renn ut av

oskfis (ein *åssk-fis, -fis'n*)
oskeladd (eventyrfigur)

oskjøtteleg (adv *o-sʂøttele*)
uhorveleg, umåteleg, ufatteleg: *de e osʂøttele myʂky læmmeŋŋ sôm år'a* Jf. oppi målet

ostgjerd (ei *osst-jer, -jera*)
ysting, osteproduksjon

ostkjuke (ei *osst-ʂûk, -ʂukå*)
fersk ostemasse i myse

otame (ein *o-tame, otamiŋŋ*)
stygg uvane Jf. oskapnad

otane (ein *o-tane*) = otame

otangje (ein *otaŋŋe, otaŋŋiŋŋ*)
utange, ramp Jf. obyskråke

otid (ei *o-ti, otia*)
1. rang tid, uhøveleg tid: *e ʂæmm væṭ heḷḷst e otiå fær ḍe?*
2. tid med mangel (mots. godtid): *de vaṛṛṭ nåkkå te oti på siḷḷ*

otjø (eit *o-ʂø*)
utjo, ulikeleg person, umenneske (også: skadedyr): *ʂæmm 'n hit no, ta oʂøe? / haḷḷ de frå sa oʂøa!*
Jf. oty, styggje

otolau (adj *o-tåṭṭɒu, -åkt*)
som toler lite Jf. obellau

otolmodsam (adj *o-tåṭmosamm*)
utolmodig

otonsle (adj *o-toŋsḷe*)
utjonsleg, utriveleg, upassande, ulikeleg, med dårleg framferd

otrongsmål (eit *o-trånŋsmåṭ*)
– i utrongsmål = når det ikkje er nødvendig: *ho vasska iʂkje kṭeåŋŋ e otrånŋsmåṭ* Jf. trongsmål

ottasam (adj *ottasamm*)
ottefull, full av sut, engsteleg

ottaslaus (adj *ottaslɒs*)
utan otte, sutlaus: *du kaŋŋ varra ottaslɒs fær oŋŋå når ḍæmm e her*
"Men eg tykkjer no ikkje dei kan sova retteleg ottaslause, folka her i huset lell." (HH: Ei haustferd s.149) Jf. omsålaus

otte I (ei *ôtt, ottå*)
tidspunkt tidleg om morgonen: *e mårrgå må vi stat-opp e ottåŋŋ*

otte II (ein *otte, ottiŋŋ*)
frykt, angst, sut, bekymring: *ho he ṣlik otte ti se når kaḷḷ'n e på ṣy'nå*

oty (eit *oty*) = skadedyr Jf. otjø

otållau sjå: **otolau**

ov' ell etter sjå: **åv ell etter**

ova- sjå: **åvvå-**

ovega (adj/adv *o-væga*)
veglaus (også ubrøytt): *de e ovæga maṛṛk-laŋŋ aḷḷt te bøggdaŋŋ*

overau (adj *o-verɒu*)
uverug, uvant eller opprådd over dårlegare eller vanskelegare forhold enn ein har hatt før: *fåṭṭk vaṛṛṭ nå rættele o-verɒu da de iʂkje vaṛṛṭ jesster å få-ti åt kak-bakiŋŋen e krikks'ti'n*

overlag (eit *åv'eṛlag, -laje*)
eit stormenneske, ein el. noko som gjer mykje av seg (ofte negativt)
ovetta (å *o-vætta*)
uvita, misse medvitet, besvime: *ho ovætta tå reḍḍɒue* (reddaue)
– ovetta seg = bera seg uansvarleg åt: *e ovætta-me på beṛ-ṣkog ti di vera*
oviljau (adj *o-viḷḷɒu, -åkt*) = uvillig

P

paikall (ein *paikaḷḷ (pai, pai'n)*)
trekjepp (skjerding) til å henge kjelen på over bålet (i utmarka)
pal (adv *pal*) = fast, standhaftig: *haŋŋ sto pal å rekka se iḳḳe*
paling (ei *paleŋŋ, -iŋŋa*)
sprang, lang-tan
– ta palinga = legge på sprang
pank (ein *paŋŋk, paŋŋḳ'en*)
bylt, knyte "Ho stod med tørkle kring hauet og klepank i handa." (LH: Eit plassrom kalla Trøa, s.101)
panke (å *pâŋŋk, paŋŋka*)
balle (panke på seg klede, panke med seg varer)
pankjen (adj *paŋŋḳiŋŋ, -ḳa, -ḳe, paŋŋkne* bf *paŋŋk'n*)
som driv og flyttar på ting
Jf. panke
paret med makå (*par'e me makå* dativ eint av *makje*)
maken (t.d. når den eine votten kjem bort og blir attfunnen): *næi, ṣå her e par'e me makå!* eller: *ṣå her e par'e me sa*
parfekt (adv *parfækkt*)
likt, symmetrisk, med jamvekt: *sætt æi bûssk på hi siå åt tråpp'en å, så bḥi de parfækkt* (kanskje ei samanblanding og omtolking av par og perfekt)
passau (adj *passɒu*)
påpasseleg, økonomisk, nøyten: *haŋŋ he aḷḷvæg vårre passɒu me siṭṭ / de e passɒue fåḥḥk å står ṣe gått*
Jf. nøren, måttau
paukje sjå: **pøykje**
paur (eit *pɒr, pɒr'e*)
1. småting, rask, ting av liten verdi: *haŋŋ pḥokka oppiatt skræppå aḷḷt pɒr`e siṭṭ ejænn'*
2. bobling, putring
paure (å *pɒ̂r, pɒra*)
1. sanke, samle, legge attåt småverdiar/småting
"– *no ska di pɒ̂r å pɒ̂r attåt,*" sa 'n Gammel-Grimsmo når han gav alle konfirmantane ei bankbok på 10 kroner.
2. boble, putre Jf. pøykje
3. myldre fram (småpartiklar)
pauren (adj *pɒriŋŋ, -ra, -re, -ṛṇe* bf *pɒṛ'ṇ*) = som sankar småting
Pe (namn *pe*) = Per, Peder
pekall (ein *pe'kaḷḷ*)
kar utafrå nordmørskysten, averøying
pel (ein *pel, pel'n*)
peil (¼ pott = 0,24 l): *tri-pela-fḥâssk*
pelk sjå: **pilke**
pell (ein *peḷḷ, peḷḷ'n*)
pall, avsats i terrenget (Stadnamn: Pellan, Pellbakken)
Herme: *ho dæŋŋt feḷḷaŋŋ så dæmm hɒr smeḷḷaŋŋ på Peḷḷaŋŋ* Jf. hjell

pengløyse (ei *pæŋŋ'lɒ̂s, -lɒså*)
pengemangel:
arrven jor ṣluṭṭ på pæŋŋ'lɒsåṇṇ

pennbale (ein *pænnbaṭṭe*)
penal, pennehus

pennskjeft (eit *pænnṣkæfft*)
penneskaft

pennstokk (ein *pænnståkk, -ståkken*)
dss pennbale

pepper (å *pepp'er, peppra*)
pipre, bivre, skjelve, riste:
e frys så e peppra

perrasupe (ei *perrasû̂p, -supå*)
supe med kjøtbollar (og potet- og grønsakbitar)

perre (ein *perre, perriṇṇ*)
1. kjælenamn for sau (også kallerop: perre, perre!)
2. liten knort, t.d. kjøttbolle i "perrasupe"

perrill (ein *perriḷḷ, perriḷḷn*)
1. liten perre, lite lam
2. sauelort

perse kar (å *pæ̂ṛṛṣ kar*)
røyne på, ta ut kreftene:
ta e arrbei så pæṛṛṣa kar

perse stakkall (å *pæ̂ṛṛṣ stakkaḷḷ*)
dss perse kar

persedag (ein *peṛ'ṣe-dag / peṛ'ṣå-dag*) = dag da alt går på tverke

perten (adj *pæṛṛtiṇṇ, -ṭa, -ṭe, -ṭṇe*)
nøyen, nøyaktig, som held god orden

pess- sjå: **piss-**

pi (prep/adv *pi* med akkusativ/dativ)
kort form av *oppi*: *vi går åss æn tur pi bakkaṇṇ / soṭ'a ṣkin pi bakkå / viḷḷ du ha-pi lit sû̂p åt me?*

pikhuve (ei *pikhû̂v, -huvå*)
kvinnehuve forma med spiss opp (bunadshuve)

pikjen (adj *pikiṇṇ, -ka, -ke, -kne* bf *pik'n*) = spiss, som ein pik

pikpåsse (ein *pikpåsse, -påssiṇṇ*)
kremmarhus, spiss pose

pikstav (ein *pikstav*)
stav med jarnpik (til å teste isen)

pilke (å *pê̂llk, pellka*)
pirke, plukke, skrapa laus småbitar:
ho siṭṭ å pellka-ti-se gobættaṇṇ

pille (ein *piḷḷe, piḷḷiṇṇ*) = penis

pillskjør (eit *piḷḷ-ṣkɒr*)
sæd, sperme

pinen (adj *piniṇṇ, pina, pine, pine* bf *pi'n*)
gjerrig, gnien, grådig Jf: timen

pink (ein *peŋŋk, piṇṇk'en*)
drikk av møssmør koka i vatn, varm møssmørblande

pinseld (ein *piṇṇs'eḷḷ, -eḷḷ'n*)
bål som blir brent pinskvelden (i Surnadal er skikken med pinseld sterkare enn jonsokelden)
Jf. kvessinneld

pin-skrukke (ei *pin-skrô̂kk, -skrokkå*) = gjerrig kvinnfolk

pin-kavring (ein *pinkavreŋŋ*)
gjerrigknark Jf. timlus, timskrå

pire (adv *pire*)
med nekting: ikkje lett, ikkje greitt, ille: *de bṭi-ke pire å kåmma hæm åt kærriṇṇen ṣlik!*

piren (adj *piriṇṇ, pira, pire, piṛṇe*)
tunn og mager Jf. spirk, speidaling

pire tu (å *piṛ-ṭu, pira-tu*) = minke, tryte: *de heḷḷ-på pira-tu me vattna*

pirål (ein *piråţ, piråţ'ṇ*)
overført: spjæling, pist, ein liten og spinkel fyr (eigl. ein slags ål)
Jf. spirk, spøl 2

pissblåse (ei *pessbţâs, -bţåså*)
urinblære

pisshane (ein *pesshane*) = penis

pisshøne (ei *pesshøn, -hønå*)
kvinneleg kjønnsorgan

pissmymaur (ein *pessmymɒr, -mymɒrṇ*) = eitermaur, migmaur

pissrukke (ei *pessrôkk, -rokkå*)
småbåre

pisstrongande (adj *pesstrånŋanŋ*)
pissetrengt

pjaks (ein *pjakks*) sjå: **pjeks**

pjeks (ein *pjækks, pjækks'n*)
jarnpik i enden av ein kjetting (til å drive inn i tømmerstokken når ein gjørdar e.l.), (til dels bruka om låsestikke Jf. lunnstikke)

pjete (ein *pjæte, pjætiŋṇ*)
kjepp til å legge over ostegryta og henge kjesen i, og etterpå henge opp silkluten med ostemasse i til avrenning.

pjusk (ein *pjussk, pjuṣṣʂ'en*)
ein skral stakkar Jf. vantarre, pørv

pjusken (adj *pjuṣṣʂiŋṇ, -ṣʂa, -ṣʂe, -skne* bf *-sk'n*) = skral, pjuskete

pjæks sjå: **pjeks**

plass (ein) = særskilt: husmannsplass

plassrom (eit) = husmannsplass

platt mo (adv *pţatt*) = fullstendig:
ho va pţatt mo ålæn' e huså sin

ploghork (ei *pţog-hårrk, -hårrʂa*)
jarnklave som held restillen (eller rulleskjeret) på plogen

ploghorse (ei *pţog-hâṛṛṣ, -håṛṛṣå*)
dss tøggu, festelykkje mellom plogås og skjekkel

plognad (ein *pţogna, pţogna'n*)
1. det å pløye: *dæmm leḍḍ hæsst te pţogna å hårrveŋŋ*
2. pløgd jordstykke: *haŋṇ for miţţ evve pţogna'n*

plukkgryn (ei *pţokkgryn, -gryna*)
betasuppe med gryn i

plukksupe (ei *pţokksûp, -supå*)
dss plukkgryn

pluster (ein *pţusst'er, pţusst'eṛṇ*)
peis- el. smiepustar

plustren (adj *pţusstriŋṇ, -ra, -re, -rene* bf *-ren*) = oppblesen, pløsen:
ho e så pţusstra e masskåŋṇ

plyt (ein *pţyt, pţyt'n*)
stor gutunge
Jf. stakkallunge, bøttknapp

plytt (ein *pţyţţ, pţyţţ'n*)
sølepytt Jf. pøyte

pløse (ei *pţôs, pţøså*)
kile i eit kleplagg (i skrev eller armhole)

pløsen (adj *pţøsiŋṇ, -sa, -se, -sne* bf *pţøs'n*) = posen, opphovna
Jf. plustren

plåte (ei *pţât, pţåtå*) = plate

pokne (å *pokk'n, pokkna*)
tettast att, fyllast i, legge seg på innvendig: *de e mæsstå så e pokkna att e svɒţţja / de heḷḷ på pokkna ti røriŋṇ* Jf. kokjen

poll I (ein *poḷḷ, poḷḷ'n*)
pull, kulp, rund djup høl (også : blautpoll = blautsøkk i myr)

poll II (ein *påḷḷ, påḷḷ'n*)
i stadnamn: Pollen (uviss tyding)
Jf. pell

polle (å *pôḷḷ, poḷḷa*)
pulle, velle fram, tyte ut (helst om væske)
pong-, ponnj- sjå: **pung-, pund-**
poppel I (eit *popp'eṭ, popp'ṭe*)
1. koking, putring, bobling
2. småprat, sladder
poppel II (å *popp'eṭ, poppṭa*)
1. pople, koke, putre, boble
2. sladre, skravle
poppelsy (å *poppeṭsy* sjå sy)
fosskoke: *mvḳ'e poppeṭsy aḷḷt*
pora sjå: **pårra**
porke I (ei *pôr̥rk, por̥rkå*)
1. purke, ho-gris (vakse mor-dyr)
Jf. gylte
2. liten barnekjelke med fjøl-meiar
porke II (å *pôr̥rk, por̥rka*)
1. renne på ski med stavane mellom føtene
2. liggje og dra seg, "porke og sova"
porkhoste (ein *por̥rkhosste*)
tørrhoste Jf. merrahoste
porkhus (eit *por̥rkhus*)
– særskilt: støa porkhus = skorde porkhus = stø hovudet med albogen på bordet
porkotte (ei *por̥rkôtt, -ottå*)
grytidleg om morgonen (kjem vel av at dei laut stå tidleg opp og elde under storgryta til skåldingslaug når dei slakta gris): *ska vi opp e por̥rkottåṇṇ e mårrgå?*
porkrakardagen (*por̥rkrakaṛḍa'n*)
den dagen julegrisen skulle slaktast, så ein laut vera tidleg oppe. (Det vart sagt at den som stod sist opp, skulle ha jobben med å raka purka)
Jf. sjursmøssdagen
porkskie (ei *por̥rkṣḳi* sjå skie)
trekantklave med horn for å hindre at frittgåande purke skulle smyge seg gjennom utgarden (bruka på sau òg)
porksmør (eit *por̥rksmvr*)
brædd og reinska grise-ister til bruk som smør
pornuv, posse sjå: **pårnuv, påsse**
postelin (eit *påsstelin*) = porselen
potetgråv (ei sjå gråv)
jordkjellar til potetlager
potta (å *påtta*)
dra, rykkje (smått) i fiskesnøre: *e ha-ut børṇå å byṇṇt å påtta ti snøra*
prange (å *prâṇṇ, praṇṇa*)
i kjøpslåing: by fram med pris-krav (tilbydaren prangar og kjøparen prutar)
– prange på = prakke på, presse til å kjøpe "De ok ekreng veggjin med golåtne karra så preka om bækra å pranga om pris" (HH: Bækkersjå, Vårsøg s.l99)
prekkel I (eit *prekk'eṭ, prekk'ṭe*)
småarbeid, pirkarbeid, pusleri
prekkel II (å *prekk'eṭ, prekkṭa*)
prikle, drive med noko smått og pirkete som krev at ein er nøyaktig
prekkelmakar (ein *prekkeṭmakar*)
ein som er hendt og nøyaktig
prekle (adj *prekkṭe*)
om finarbeid: som ein må vera nøyaktig med:
ta må varra prekkṭe å få-te?
prestgonge (ei *præsstgâṇṇ, -gåṇṇå*)
konfirmantførebuing, den tida konfirmantane "går åt presta"
presthanda (*præssthaṇṇa*)
– få presthanda på seg = bli konfirmert

prikkel, **prikle** sjå: **prekkel**

protte (å *prôtt, protta*)
få ein hest til å gå baklengs ved å seie ”prott! prott!”

prupp (ein *prupp, prupp'en*)
promp, fjert, liten fis

pruppe (å *prûpp, pruppa*)
prompe, sleppe ein fjert

prussull (ein *prussuļ̣, prussuļ̣'n*)
spiss pinne til å pirke med, f.eks. når ein gjer reint i krikar og krokar

prutt sjå: **prytt**

prutten (adj *pruţ̣ṭiṇṇ, -ţ̣ṭa, -ţ̣ṭe, pruţ̣ṭne* bf *pruţ̣ṭ'n*) = småsur, tykkjen Jf. torren

prytt (ein *pryţ̣, pryţ̣ṭ'n*)
1. tapp, nygle 2. tufspank
Jf. drengjeprytt

pukje (ein *puḳe. puḳiṇṇ, pukå*)
fant, troll, umenneske

pukmakt (ei *pukmakkt*)
noko trasig, djevelsmakt

pulisk (adj *pulissk'*) = farkåt

pull- sjå: **poll-**

pund I (prep *poṇṇ* akkusativ/dativ)
under: *kattå smɒg poṇṇ åmm'n / kattå legg poṇṇ åmm'na å sɒv*

pund II (adv *pôṇṇ* utan cirkumfl. i sms. *lægg-poṇṇ*)
under: *de komm æi skrøå, å haṇṇ vaṛṛṭ pôṇṇ / lægg-poṇṇ bjɒṛṛkaris*

pundar (ein *poṇṇar*)
bismarvekt (av tre)

pundbunde (adj *poṇn'boṇṇe*)
om strikka kleplagg: utsliten del fjerna og strikka på nytt (også sagt om plagg som ikkje passar godt: *de veṛṛka så poṇn'boṇṇe*

pundbundhøssu (ei *poṇn'boṇṇ-høssu*) = hose med nystrikka sole på

pundeplagg (eit *poṇṇepḷagg, -pḷajje*)
underlaken i seng (ullteppe)

pundfell (ein *poṇṇfeļ̣*)
sliten skinnfell som blir bruka til underlag i seng (som laken)
– pundfell-slett = skjemtord om seksuell aktivitet

pundi (prep/adv *poṇṇi* med akkusativ/dativ)
under (mots. oppå) Jf. pund

pundi båta (*poṇṇi båt'a* dativ)
under båten
– særskilt: på defensiven, rådlaus

pundløå (ei *poṇṇløå*)
underløe Jf. undløå

pundstrål (eit *poṇṇstråḷ*)
strø i bås eller binge for husdyr

pungaskøyte (ei *poŋŋaş̣ḳ̂ɒt, -ş̣ḳɒtå*)
lita skøyte (båt)

purke sjå: **porke**

puslen (adj *puļ̣ḷiṇṇ, -ļ̣ḷa, -ļ̣ḷe, puļ̣ḷene* bf *puļ̣ḷen* komp *puļ̣ḷenar, puļ̣ḷenast*) = som berre puslar og ikkje får noko ”frå handa”: *haṇṇ e så puļ̣ḷiṇṇ att de bļ̣i'-ḳe nå me'-nå*

putt (putten) (adj *puţ̣ṭ [puţ̣ṭiṇṇ]*)
tykkjen, småsur, småfornærma: *ho går ḍer ĺik puţ̣ṭ (puţ̣ṭa) kvar ḍag* Jf. prutten, torren

pysje (å *pŷş̣ṣ, pyş̣ṣa*)
stelle, ordne, pynte, rydde, pusle

pøkje (å *pøḳe, pøḳe, pøkt*) = pøykje

pøkkel (å *pøkk'eḷ, pøkkḷa*)
smågråte: *ho pøkkḷa å gret*

pøkku (ei *pøkku, pøkku, pøkkuŋŋ*)
slåstarkule, batalje, kjeftbruk, føyke
Jf. småpøkku (koppar)
pøklast (å *pøkkɻast*)
komma på gråten Jf. møklast
pøklen (adj *pøkkɻiŋŋ, -ɻa, -ɻe, pøkkɻene* bf *pøkkɻen*) = på gråten, lei seg, sorgfull
pøle I (ei *pø̂ɻ, pøɻå*)
pøyle, liten vasspytt Jf. pøyte, plytt
pøle II (å *pø̂ɻ, pøɻa*)
strøyme fram (flytande): *de pøɻa framm diɣevatt'n tu røɻ'ŋ* Jf. polle
pøngel (ei *pøŋŋ'eɻ, pøŋŋɻå*)
pyngle, testikkelpung (overført: sur person)
pør (eit *pør, pør'e*)
pikkpakk, saker, småting: *dæmm to pør'e siɻɻ å for* Jf. paur
pørv (ein *pørrv, pørrv'en*)
purv, liten pusling, vantrevling
Jf. vantarre, pjusk, spøl
pøyk (ein *pɒk, pɒɣ'en, pɒɣ'a; pɒka*)
gut, gutunge Sms. gutpøyk
Jf. plyt, stakkallunge
pøykje (å *pɒɣe, pɒɣe, pɒkt*)
1. om mjølk: stige fort i gryta under oppkoking: *de e nysst færre de pɒɣe* eller
2. om graut e.l. som sprett når det poppelsy Jf. pøkje
pøyte (ei *pɒ̂t, pɒtå*)
sølepytt Sms. myrpøyte
Jf. pøle, plytt
på (prep/adv *på* akkusativ/dativ)
på: *ho går på skuɻe iŋŋi Suɾŋ'daɻa / ska du på skuɻiŋŋ e dag? / lika du de på skuɻå?*
– seie ein på = klandre ein for: *e væt iɣɣe æn teŋŋ å sæi-'nå-på*
– på bruk = i bruk: *for-hɒsstaɾŋ e på bruk kvar enaste dag no*
– på den fjøla som dundrar = ha lyst til å vera med der det går for seg mykje ståk: *ho e tå dæmm så viɻɻ varra på di fjøɻ'n så doŋŋdra*
– på-det-kommen = ivrig, oppteken: *haŋŋ e så på'de-kåmmiŋŋ me fjøs-byjjeŋŋ*
– på harden = så vidt (sjå: harde)
– på formon = med vilje, med forsett
– på lestå = vilter, i storform
– på niande naglen (*på nianŋ naggɻå*) = i siste liten
– på ruv = å sjå til (m.o.t. storleik)
– glad på = glad over: *vi gɻe åss på bræv*
pådrått (ein *pådrått, -drått'n*)
pådraging, isteg, smallegg på støvlar: *se stɒvliŋŋ e fær tråŋŋ e pådråtta*
påfunn (subst. ubøygt *påfoŋŋ*)
sprengt mjølk (myse og mjølk-ost) med kaldgrautbetar i Jf. sønost
– påfunn og stusse = heittgjort på stusse
påfølgjar (ein *påfɒɻɻjar*)
lågare kort i kortspel der ein spelar ut høgste kort først: *he du nåŋŋ påfɒɻɻjar åt kåŋŋ'a, tru?*
pågjerande (pres part *på'jærraŋŋ*)
gagn i, så mykje at det blir noko resultat: *tru omm de e på'jærraŋŋ å bɒ̂ŋŋ me sa arrbeia e dag?*
påhaldande (pres part *påhalɻaŋŋ*)
oppteken, i arbeid: *bɻi di påhalɻaŋŋ utevve kveɻɻ'n?*

påle (ein *påłe, påłiŋŋ*)
stolpe: ljøspåle = linjestolpe, utgardspåle = gjerdestolpe, tjørpåle = tjørhel
påløks (ei *påł-vkks*)
utsliten øks bruka til klubbe for å ”slå fast” krøtter med på beite
påpassau (adj *påpassvu*)
påpasseleg, som nyttar høvet Jf. passau
påplanting (ei *påpłaŋŋteŋŋ*)
vaksinasjon mot koppar: *de va jormora så sto-fær påpłaŋŋtiŋŋen* Jf. småpøkku
pårakele (adj *pårakele*)
slagferdig, god til å svara for seg Jf. ordhetten
pårnuv (ein *påŗnuv, påŗnuven*)
gutpilt, liten stakkar, ein som fer med strekar Jf. pørv
pårra (å *pårra, pårra*)
pora, pirke, grava fram: *pårra loŗŗt'ŋ tu sprekkå*
pårrarotte (ei *pårrarâtt, -råttå*)
1. ein som grev og rotar borti allting
2. ein som pårrar og arbeider smått og seint
pårren (adj *pårriŋŋ, -rra, -rre, påŗŗne* bf *påŗŗ'ŋ*)
som arbeider smått og seint
påsettande (pres part *påsættaŋŋ*)
1. pågåande, nærgåande, kravstor
2. om kalv: lytelaus, eigna til å sette på til livdyr
(overført i spøk om person: brukbar, som kan gjera nytte for seg)
påsittande (pres part *påsiţţaŋŋ*)
innpåsliten, tråsøken
påskfjørru (ei *påssk-fjørru* sjå fjørru) = lang fjøre (når det er stort sjøsprang ved påsketider)
påssarygg (ubøygt *påssarøgg*)
bera på påssarygg = bera nokon (ein unge) på ryggen: *haŋŋ går å bær na liḷḷ våḳ'en på påssarøgg*
påssatråvar (ein *påssa-tråvar*)
tiggar, ein som går med ”posen”
påsse (ein *påsse, påssiŋŋ*)
1. pose
2. potetrasp med mjøl og salt, koka i ein ty-pose oppi kjøttgryta i matretten ”kjøtt og påsse”
3. sladder (”gå med påsse”)
4. tala tu påsså = tala beint fram
påst (ein *påsst, påsst'n*) = pors (busk)
påstelin sjå: **postelin**
påte (ein *påte, påtiŋŋ*)
flått, blodsugande midd
påtår (ein *på-tår, på-tåŗ'ŋ*)
ein kaffeskvett til

R

raa (adj *raa*)
smuldra og spreidd, t.d. raa møkk
rabb (ein *rabb, rabb'en, rabb'a*)
skrinn jordrygg
rabbalsk (adj *rabbalsk*)
rebelsk, ustyrleg, vill: *di må varra to-sommå omm na rabbalsk kaţţv'en*
rabben (adj *rabbiŋŋ, -bba, -bbe, -bbne* bf *rabb'n*)
grisk, pågåande Jf. glåren (også om høvel som er for djupt stilt Jf. frek) Samtale mellom to dei kalla Ola Rabba og Frek Naustmyren: ”*haŋŋ e frek, na hevviḷḷn*”, sa han

Ola. – ”*ja, ji nå æn kakk e bakeŋŋiŋŋ, så bli ’n iʂʂe så rabbiŋŋ,*” svara han Frek.

rabbhakke (ei *rabbhâkk, -hakkå*)
illsint kvinnfolk

rabbitar (ein *rabbitar*)
farkåt gutunge, eller ein som er pågåande og hardsokt Jf. rabben

rabbol (eit *rabboḷ, -boḷe*)
rot, rotbol, rothus, også om terreng som er vanskeleg å ta seg fram i Jf. orele

rae (ein *rae, raiŋŋ*)
småruskk, vedrusk, (rundt hoggestabben eller i ein flostreng etter flaum) Jf. ”raa møkk”

rafse (å *râffs, raffsa*)
ta, rive (på ein uvøren måte):
e raffsa me′-me de så va nerast fær ha′ŋŋ

rafsen (adj *râffsiŋŋ, -sa, -se, -sne*
bf *raffs′n*) = uvøren, snar og brå

raft (å *râfft, rafft′a*)
den delen av taket som stikk utom langveggen, takskjegg Jf. ufs

ragge (ei *râgg, raggå*)
tjukk grov hose til å dra utapå sko og sokkar mot kjølta

rak (eit *rak, raʂ′e*)
veik i talglys: *stryk-tå raʂa!* (når det er for mykje sot på) Jf. ljøsrak

rakke åt (å *râkk, rakka*)
binde råa til mastra med ein rakkje Jf. åtrakka

rakkel I (eit *rakk′eḷ, rakk′ḷe*)
1. skjemteprat: *de e aḷḷ′der anna heḷḷ rakk′eḷ me hånnå / aḷḷ′ṣlakks rakkeḷtaḷ feṛ ’ṇ me*
2. noko romt, laust og ustødig, noko som slarkar, t.d. tannhjul

rakkel II (å *rakk′eḷ, rakkḷa*)
1. rakle, reka, gå smått og utan mål:
vi lyt væḷ rakk′eḷ-hæm-att
2. prate, skjemte
3. rikle, vera laus Jf. likker, lakker

rakkelhane (ein *rakkeḷhane*)
bastard av orrfugl og storfugl (tiur)

rakkelvers (eit *rakkeḷværṛṣ*)
skjemtedikt

rakkje (ein *raʂʂe, raʂʂiŋŋ*)
1. hannkatt, hannrev, hannhund
2. lykkje bak på slede (til å dra reipet gjennom)
3. (sjølvvakse) trestykke med reiplykkje rundt mastra for å få råa til å gli opp og ned
Jf. geitbåt, rakke, klauvrakkje

rakne med seg (å *rakk’n-me-se, rakkna*)
vakne, komma til seg sjølv

rakster (ein *rakkst′er, rakkst′eṛṇ*)
1. raking:
de e så oṣlett å toŋŋ rakkst′er der
2. gras, høy som ein rakar i hop:
lætt na rakkst′eṛṇ legg!

rall (ein *raḷḷ, raḷḷ′n*)
uvøren kjøring, tullkjøring (rallkjøring)

ralle attom (å *raḷḷ attomm*)
vinne over ein medfriar:
vaṛṛṭ du attommraḷḷa? Jf. heine tå

ram (adj *ramm*)
1. om smak: sterk Sms. ramvoren Jf. bremmen
2. dyktig: *ho e ramm te hêṣṣ*

rammal (eit *rammaḷ, rammaḷe*)
verdilaust skrot (kollektivt) (Der det er samla mykje rammal, der blir det fort sjåande ut som eit rabbol)

rammel I (eit *ramm'eṭ, ramm'ṭe*)
skrammel, bråk Sms. vognrammel, bukrammel (rumling i magen når ein er svolten): *e hɒr ramm'ṭe da tommspaŋŋa foṛ-ṭå lassa*

rammel II (å *ramm'eṭ, rammṭa*)
falle (helst med bråk): *hæle vea-lae rammṭa-ne*

rammeldall (ein *rammeṭdaḷḷ*)
høgrøysta og skrålande persom Jf. skrommeldall

ranarku (ei *ranar-ku*)
gjeldku, ku som ikkje tek kalv

rand- sjå: **rånd-**

randheil (adj *raŋŋhæl*)
om snø som ligg utan berrflekker: *ṣnø'n legg raŋŋhæl neåt støl'a*

range I (ei *râŋŋ, raŋŋå*)
rangside, vrange: *he du hafft-på-de ṣkoṛṛtå på raŋŋåŋŋ?*

range II (å *râŋŋ, raŋŋa*)
1. ta av seg kleda fort og uvøre: *haŋŋ raŋŋa-tå-se våt-kṭeåŋŋ foṛṛtast 'n vaŋŋ*
2. snu ut-inn, vrengje: *raŋŋ seḳḳ'en så du får-ṭu ruṣṣḳ'e! / ho raŋŋa ɒuå åt 'nå*

ranglen (adj *raŋŋṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, raŋŋṭene* bf *raŋŋṭen*)
vrang, tverr, kranglevoren

rangplog (ein *raŋŋpṭog, -pṭojen*)
tverrpåle, stabukk, trossaubekre, klure, knarre Jf. rangvis

rangsøles (adv *raŋŋsøṭes*)
som går rundt feil veg (eigl. mot sola)

rangsøvt (adj *raŋŋsɒft*)
rangsøvd, skipla i døgnrytmen, som er oppe om natta og søv om dagen

rangveg (ein *raŋŋvæg, -væ'n*)
feil veg (særleg om maskiner)

rangvis (adj *raŋŋvis*)
sta, tverr, vanskeleg å ha med å gjera Jf. kjelkåt

ranke (å *râŋŋk, raŋŋka*)
reka omkring (helst om krøtter)

ranne (å *râŋŋ, raŋŋa*)
rømme, stikke av

rap (eit *rap, rap'e*) = jordras, merke etter ras Jf. lopp, skrøå

rapa (å *rapa*) = gli, skrense, rase ut, rause: *jor-meṭ'ṇ rapa på æṭṭv'a*

rappa (å *rappa (râpp), rappa*)
dytte mose i medfara i laftevegg

rar (adj *rar*)
særskilt: (med nekting) ikkje særleg bra: *ho fekk iḳḳe rar jɒṭṭp'a / ho e iḳḳe så rar te ga attpåatt bænbråtte*

rare (ein *rare, rariŋŋ*)
raring, underleg skrue: *du væt aḷḷ'der ka 'n fiŋŋ-på, na rariŋŋ*

rase paulus (å *râs pɒul'us*)
vera rasande, kjefte, skjenne

rasgalen (adj *rasgæṭṭiŋŋ* sjå galen)
fykande sint

rast (ein *rasst, rasst'n*)
mark, jordstykke (stadnamn)

rat (eit *rat, rat'e*) = rusk, avfall

ratøy (ei *ratɒy, -ɒya*)
øy som byggjer seg opp av flaum-materiale (rat) i innersving der elva grev i yttersving

raudduppe (ei *rɒudûpp, -duppå*)
kløverduppe, raudkløverblomster
raudfot (ein *rɒufot, -fot'n*)
slire-kne (ugrasplante)
raudkjelkje (ein *rɒuḳæḷḷḳe, -ḳæḷḷḳiṇṇ, -ḳæḷḷkå, -ḳæḷḷka*)
raudstrupe (småfugl)
raudtaramodd (ein, sjå modd)
småvoren brunraud torsk som har fast tilhaldstad i raudtareskogen
rause sjå: **røyse** og **røssa**
raut (ein *rɒt, rɒt'n*) = raut, rauting:
e bḷi så læi tå sa kaṭ-rɒta
raute (å *rɒ̂t, rɒta*)
raute (NB! ikkje røyte)
rauv (ei *rɒv, rɒv'a, rɒv'en; rɒve*)
rove, rumpe, bakende
– renne rauva si = forfaraseg og få problem (dra ris til sin eigen bak)
rauvaball (ein *rɒvabaḷḷ*)
bakende, setemuskel
rauvahald (eit *rɒvahaḷḷ)*
samhald (om folk som held i hop allveg): *de va nåkkå te rɒvahaḷḷ!*
rauvalomme (ein *rɒvalomme, -lomminṇ*) = baklomme på bukse
rauvalykkjyll (ein *rɒvalyḳḳyḷḷ* sjå lykkjyll)
ein som er innpåsliten og heng etter ein heile tida, særleg om ein liten unge som diltar etter
rauvaskørru sjå **skørru**
rava (å *rava*)
springe og drive på:
vi rava ette sɒuå kreŋŋ aḷḷa lie
rave (ein *rave, raviṇṇ*)
1. fille, utsliten rest:
ne broḳa e snarṭ bærre ravaṇṇ
2. dårleg arrondert jordstykke
3. iherdig, men uvøren arbeidskar:
haṇṇ e æn rave te arrbæ̂i

ravvel (å *ravv'eṭ, ravvṭa*)
tala fort og slurvete
ravveldall (ein *ravveṭḍaḷḷ*)
ein som ravlar Jf. skrommeldall
ravåt (adj *ravåt*) = fillete
redd bjørnen (*reḍḍ bjø'ṇṇ*)
er du redd bjørnen? (barneleik) = veifte med open hand framfor ansiktet til nokon, som skal prøve å la vera å blunke med augo så lenge han kan (også: generelt skogredd)
redd for seg = som ikkje vil bli sett, som vil stikke seg vekk
reddaue (ein *reḍḍɒue, reḍḍɒuiṇṇ*)
reddhug, redsle, frykt, otte:
haṇṇ fekk ṣlik reḍḍɒue ti se sisst 'n va på sy'nå
regga (å *rægga*)
svinge att og fram: *haṇṇ va så foḷḷ att 'n sto bærre å rægga / oṇṇaṇṇ dræv å rægga på haṇṇdræva / dråḳ'a for å rægga på æn stor karrasykkel* Jf. gjeggel
reggalaus (adj *rægga*lɒs)
laus i skøytane, ustø Jf. gjeglen
regnskrike (ei *rænṇn-skrî̂k, -skrikå*)
grønspett eller gråspett (fugl)
regnsner (eit *rænṇn-sner* sjå sner)
nokre få regndropar, berre så vidt det blir steinvått
rei (eit *ræi*) = reir
rei' sjå: **te reie**
reik (ei *ræk, ræḳ'a, ræḳ'en; ræk'er, ræk'eṛṇ, rækå*)
1. ranke av samanraka høy
2. hårveg Jf. beinreik
reim sjå: **rem**
reime åt (å *ræm-åt, ræma-åt*)
stramme reimane
Jf. reipe åt, gjørde åt
reina sjå: **renna**

reine (ei *ræ̂n, rænå*)
kant, strimle langs ein åker, helst om denne ligg høgare enn marka elles, særleg om nedre kanten av det stykket som lenge har vore open åker i brattlende, og der lausmold har lagt seg opp, og den grasgrodde skråninga på nedsida av denne
reinemold (ei *ræn-måḷḷ, -måḷḷa*)
mold som samlar seg opp i reina i nedre kant av jordstykket: *vi lyt kør-opp æn når lass me ræn-måḷḷ e år å*
reinhekla (adj *ræn-hækkła*)
rein og skjær, ekte: *ho taṭṭa ræn-hækkła suṛṇ'ḍaṭṣmåṭ* (eigl. om lin som er reinska for stry Jf. linhekkel)
reinskjera (å *ræn-ṣʧærra* sjå skjera)
skjera tømmer slik at ingen bord får va-kant: *ta-tu di bor'a så iʧʧe e rænskåṛ'ṇ* (også generelt om å skjera bort det som ikkje skal vera med t.d. når ein deler opp kjøtt)
reinskjerten (adj *ræn-ṣʧæṛṛtiṇṇ* sjå skjerten) = som held det reint og ryddig kring seg
reipe (å *ræ̂p, ræpa*)
binde fast med reip:
vi lyt ræ̂p ta skrommeṭ-lasse, ska de legg, de legg væṭ iʧʧe oræpa
– reipe åt = snøre åt, få kniven på strupen: *no ræpa-de-åt så vi lyt tak-åt-di* Jf. reime åt, gjørde åt
reiphegd (ei *ræphæggd, -hæggda*)
treklave med utstående korslagde endar, til å stramme og feste reipet med
reipsnat (eit *ræp-snat*)
lausenden på reipet, den enden som ikkje er fast i reiphegda
reist sjå: **rest**
reit (ei *ræt, ræt'a, ræt'n, ræta*)
fòr, nepe- el. potetåker (stadnamn)
reka, reke sjå: **rekka, røkku**
rekk-, rekka, rekke (trong e) sjå: **rikk-, rikka, rikke**
Rekka (namn *rekk'a*) = Rikharda
rekka (å *rækka, rek, rak, riʧʧe*)
reka, drive
rekkaved (ein *rækka-ve*)
rekved (NB! ikkje rikkaved!)
rekke I (ei *ræ̂kk, rækkå*)
vegghylle med stong til å sette koppar og tallikar i
Herme, norskamerikansk: ”– Hev you tretallika?” ”– Yes, oppi rekkån!” (HH:Gamalt frå Surnadal s.216) Jf. kopprekke, rekkje
rekke II(verb) sjå: **røkke**
rekkel- sjå: **rikkel-**
Rekkert (namn *rekk'eṛṭ*) = Rikhard
rekkje I (ei *reʧʧe, reʧʧå*) = rekke
rekkje II (å *reʧʧe, reʧʧe, rækkt*)
1. spore, følgje etter fara
2. løyse opp att noko som er bunde t.d. bunding, kornband e.l.
3. rekkje kjøttrøssu = skrape kjøtt av skinnet før barking
– rekkje bøverdaling = (skjemte-uttrykk for å) gå etter kvarandre i gåsegang Jf. ture bøverdaling
rekkjebak (eit *reʧʧe-bak* sjå bak)
bak (fjøl) til å legge huda på når dei rekte kjøttrøssu (skrapa skinn)
rekkjekniv (ein *reʧʧekniv*)
kniv til å skrape kjøtt av skinn med
rekkjingsfør (eit *reʧʧeŋŋsfør*)
sporsnø: *vi får fvṭ spårrå så leṇṇe de e reʧʧeŋŋsfør*

rekkspon (ein *rækkspon, -spo'n*)
trelist som er innfelt utan lim eller spikring i eit spor for å halde saman bordplater e.l.
reks' sjå**: rikse**
rekster (ei *rækkst'er, rækkst'ra*)
smal stig Jf. råk
rem (ei *ræmm, ræmm'a, ræmm'en; ræmma, ræmmaŋŋ*)
langsgåande bord el. planke i sprinkeldekket på slede el. kjelke
remmelere (å *remmelêr, -lere, -leṛṭ*)
drive med innvikla reiskap
remmeli (ein *remmeli*)
innretning, innvikla reiskap (remedie)
reng-, rengann sjå: **ring-, ringann**
renna (å *rænna*)
røyne for hardt (om kroppsdel): *e he rænna haŋŋa-lea så 'å e il å håvva* Jf. rønne
rennbolk (ein *reŋŋbåḷḷk, -båḷḷʒen*)
laus halvvegg t.d. mellom to hestbåsar, lause fjøler i eit spor på ein stav framme og ein stav i bak-kant av båsen Jf. renngavle
rennbord (eit *reŋŋbor*)
vassrenne til kverna
rennbåre (ei *reŋŋbâr, -bårå*)
rennebom, dreibar ramme til å renne varpet til ein vev på
renne I (ei *rêŋŋ, reŋŋå*)
særskilt: i same renna (*e sommå reŋŋåŋŋ*) = i sitt vante spor
renne II (å *rêŋŋ, reŋŋe, reŋŋt*)
renne (trans)
– renne tu seg = tala fort og utan stans mange og sterke ord Jf. rinne
rennfokk (eit *reŋŋfåkk, -fåkʒke*)
snøføyke (helst om jordfokk)
renngavle (ein *reŋŋgavvḷe* sjå gavle)
skiljevegg av lause fjøler lagt med endane i eit glidespor Jf. rennbolk
renning (ein *reŋŋeŋŋ, -iŋŋen*)
eid, banning:
haŋŋ la-på æn støggreŋŋeŋŋ
rennmerr (ei *reŋŋmærr, -mærra*)
båtutlegg der taubukta går gjennom ein ring
rennmjøl (eit *reŋŋmjøḷ*)
laust mjøl til å strø på under flatbrødkjevlinga
rennskjettu (ei *reŋŋsḳettu* sjå skjettu) = diare Jf. livsykje
rennstaur (ein *reŋŋstʊr*)
låsetapp mellom dør og vegg, skòte Jf. slå
rensel (ei *reŋŋ'sel, reŋŋsḷå*)
1. hastverk: *e lʊt e væg ette dåkkt'er e sommå reŋŋsḷåŋŋ*
2. brå smerteflage i kroppen Jf. flauge
renske seg (å *rænnsk se, rænnska*)
1. om hest: springe laus frå kjøredoning
2. gjera frå seg, skite
3. om dyr og folk: kvitte seg med restar frå fødselskanalen etter fødsel Jf. greie 4
renslå (bf. hokj *reŋŋsḷå*) = vendinga:
ho heŋŋta kua e sommå reŋŋsḷåŋŋ
repp (ein *repp, repp'en, repp'a*)
lita grend el. plass for seg sjølv
ressbit (ein *ressbit, ressbit'n*)
risbit, årsgammal sau Jf. gjømmer
rest (ein *resst, resst'n* NB! ikkje *ræsst* = leivning)
reist, kjetting eller vidje til brems på sledemei Sms. restbakke
rest sjå også: **rist**

restill (ein *resstiḷḷ, resstiḷḷn*)
ristel, plogkniv (før rulleskjeret kom) Jf. ploghork

rett (ein *rætt, rætt'n*)
– etter retten *(ette rætt'a)* = når rett var: *ette rætt'a skoḷḷ nå bror hass hafft skoḷḷ'a*
– sagt med rette *(me rættå)* = sagt med full rett, utan å overdrive
– komma til rette om *(te rætt omm)* = bli forlikte om
– få rett på nokon = få imøte-kommande svar

rettauheit (ei *rættɒuhæt, -hæta*)
avtala pliktarbeid som vederlag for bygsel: *haŋŋ mått svarra rættɒuhæt fær å få bo på sa pṭass'a* Jf. svarsel

rette (ei *ræ̂tt, rættå*)
rettside (mots. range)

rettslutt (adj *rættṣluṭṭ*)
rettskaffen, grei og bestemt

rettvis (adj *rættvis*) = fornuftig: *de va 'ʒe rættvist or å få tå 'nå*

revje (ei *rævvje (rɒvvje), rævvjå*)
revetispe, revetik, ho-rev

revklo (ei *rævkṭo, -kṭoa*)
revekrok, liggjande brytekamp med bruk av berre føtene

revnitje (ei *ræv-niʒʒe* sjå nitje)
ein som er tynn og mager Jf. ulvnitje

revvel (ei *rævv'eṭ, rævvṭå*)
revle, vrakbord, smalt og tunt bord Sms. bordrevle, fjølrevle

revven (adj *revviŋŋ, -vva, -vve, revvne* bf *revv'n*)
snar og uvørden: *haŋŋ e så revviŋŋ å har me børṇskapa* Jf. rafsen

revvå (ei *rævvå*)
reve, rift, flengje: *e vaṛṛṭ iʒʒe vaṛ rævvå ti seʒʒ'a*

reå (ei *reå*) = ri, anfall
Jf. trollreå, mørrureå, føyke, flauge

ri (ei *ri, ri'a*) = ri, stund
– inga ria = berre ei kort tid: *de va iŋŋa ri'a fɒṛ 'ṇ va att'kåmmiŋŋ*

riele (å *rieṭ, rieṭe, rieṭṭ*)
styre, leikeslåst (eigl. regjere)

rieling (ei *rieṭeŋŋ, -iŋŋa*)
leikeslåsting, herjing

rikkaved (ein *rekka-ve* NB! ikkje rekkaved = rekved)
flammaved, ved med tverrgåande el. krokete striper (rotved el. knølar) Sms. rikkaskaft = knivskaft av rikkaved, rikkabjørk = flammabjørk

rikke I (ei *rê̂kk, rekkå* NB! ikkje rekke) = rille, fòr, tverrstripe Jf. rikkel I

rikke II (å *rê̂kk, rekka*)
– det rikka ikkje skøyt (*ṣʒpt*) = det står heilt fast Jf. stat' i steinmjøl

rikkel I (ei *rekk'eṭ, rekkṭå*) = rikke

rikkel II (å *rekk'eṭ, rekkṭa*)
1. lirke. vrikke noko att og fram (trans): *ne framm-tåŋŋa rekkṭa e att å framm me feŋŋrå*
2. om lyd/rørsle: rikle (intrans): *bålḷṭ'n va så lɒs att e hɒr nå så rekkṭa*

rikkelstikke (ei *rekkeṭstê̂kk, -stekkå*)
1. barneleike av to korte pinnar og ein lang pinne i midten (langpinnen verka som "bjøllekolv", liknar ein kastanjett)
2. overført: urosende Jf. kvims

rikkåt (adj *rekkåt*)
stripete t.d. om katt Sjå: rikke I
riklåt (adj *rekkłåt*)
som har riller (t.d. som eit vaskebrett) Jf. rikkel I
riks (ein *rekks, rekks'n*) = knirk
rikse (å *rêkks, rekksa*)
knirke, gnisse, snakke einstonig (med knirkemål): *se gåłłv-fjøłiŋŋ rekksa så att! / ka e de du siţţ å rekksa omm no tru!*
riksen (adj *rekksiŋŋ, -sa, -se, -sne*)
som riksar: *ho e så rekksa e måła*
rikt (adj inkj *rikt* av rik)
særskilt om bruk av spett eller våg: taket blir for rikt når skilnaden mellom vektarmane blir for liten: *iʒʒe stekk-poŋŋ spætt'e så laŋŋt – taʒ'e błi fær rikt*
rilender (ein *rileŋŋer*)
reinlender (dans)
ringann (adv *reŋŋaŋŋ*)
snart, fort gjort: *de va reŋŋaŋŋ revve*
ringje (*riŋŋe*) sjå: **rinne I** (kjørel)
ringved (ein *reŋŋ-ve*)
firkanta stokk nedst på taksida for å hindre torva å gli av
Jf. torvhaldstokk
rinnast for (å *riŋŋast fær, riŋŋst, raŋŋst, roŋŋest*)
komma på: *de raŋŋst-fær-me att du lyt da væł hæm'att te kvełłs*
rinne I (ei *rîŋŋ, riŋŋå*)
ringje, lågt og vidt lagga trekjørel til å sette bort mjølk i for å få fløyten til å flotne
rinne II (å *riŋŋ, riŋŋ, raŋŋ, roŋŋe*)
renne (intrans) Jf. renne II
rip og rå (*rip å rå*)
– leite både rip og rå = leite alle tenkjelege stader (eigl. skipsuttrykk)
ripe I (ei *rîp, ripå*) = stripe, riss
ripe II (å *rîp, ripa*)
risse, laga stripe med ein spiss
ripl (eit *ripł*)
rabbel, kladd, krot, krusedullar: *ṣluţţ me sa ripła ti boʒ'en din!*
riple (å *rîpł, ripła*)
rable, kladde, krote
ripmåt (eit *ripmåt*)
snikkarreiskap til å risse ei line parallelt med kanten av trestykket
risbit sjå: **ressbit**
risdengje (å *ris-deŋŋe, -deŋŋe, -dæŋŋt*)
gi ein omgang juling med eit ris
Jf. flie, knøa
rist (ei *resst, resst'a*)
1. overdel av fotblad (NB! ikkje *ein* rest = sledebrems)
2. fiskeskjel Sms. sildrist
risthøg (adj *ressthøg*)
overført: kaut, kry, kjepphøg, "høg pund nasinn" (eigl. med høg rist)
ristill sjå: **restill**
rive han klår (å *riv 'n kłår, riv, ræv, revve*) = bli klårver
riven sjå: **revven**
ro I (ei *ro, ro'a, ro'n, roe, roiŋŋ*)
1. mutter
2. sliperand (t.d. på ljå)
ro II (å *ro, rør, rådd*) = ro (med årar)
rogngull (eit *råŋŋngołł*)
rogneblomster Jf. heggjegull

rokkaband (eit *rokkabaŋŋ*)
rukkeband, rynkeband, snøringsband på kleplagg (rundt liv, hals, handled osb.)
rokke (ei *rôkk, rokkå*)
rukke, rynke, skrokke
rokkel I (eit *rokkʹeţ, rokkʹţe*)
rukl, rusk, skrap
rokkel II (å *rokkʹeţ, rokkţa*)
rokle, gå og slenge Jf. strokkel
rokkmann (ein *råkkmaŋŋ*)
den første karen eller guten som kom til gards etter at kvinnfolka hadde teke til å spinne att etter jul Jf. skogsfrue
rokkmannssgåve (ei *råkkmaŋŋsgåv*)
gåve som rokkmannen etter skikken skulle ha av ho som spann (LH: Kring gamle Tovadal s.73)
rokkåt (adj *rokkåt*)
rukkete, rynkete, skrokkåt
rolegkar (ein *role-kar*)
rekonvalesent eller aldrande person
rolen (adj *roliŋŋ, -la, -le, rolne* bf *rolʹn* komp *rolnar, rolnast*)
roleg: *dæmm e rolʹn, krøttera, boŗŗţi ny-bæt'n*
roll' sjå: **rulle**
rom I (eit *romm, rommʹe*)
særskilte tydingar:
– det lyt alle veta rommet sitt = ein må halde seg til eige "stand og stilling"
– svara rommet sitt = gjera rett for seg
– *ga tu romma* = vike plass, la andre ta over
rom II (adj/adv *romm*)
romsleg: *ne riŋŋʹen e så romm att e kaŋŋ mess 'n / du må ha-på kţaviŋŋ paṣṣţe rommt*
romfrek (adj *rommfrek*)
romstor, som tek stort rom
rompe (ei *rômmp, rommpå*)
rumpe, rove, hale Jf. rauv, spel
rompkjevvel (eit *rommpḳævveţ*)
rumpekjevle, lerreim under hesterumpa (festa til bakgjorda)
rompvisp (adj *rommpvessp*)
om hest: som har ein uvane med å kaste rumpa over taumane og såleis hindre styringa:
he 'n na rommpvessp mærrʹa eŋŋo?
romse (å *rômms, rommsa*)
røre seg eller gi lyd frå seg i halvsøvne: *e hvr du rommsa på de*
romslen (adj *rommṣliŋŋ, -la, -le, -lene* bf *-len* komp *rommṣlenar*)
romsleg
romtent (adj *rommteŋŋt*)
med store gliper mellom tennene
rone (å *rôn, rona*)
gå i sjøldøån, vime, verle, vimmer, ikkje veta kvar ein skal
ron-kall (ein *ron-kaḷḷ, -kaḷḷ'n*)
runekall, trollmann
ron-kjerring (ei *ron-ḳærreŋŋ*)
ei som driv med trolldomskunster
rose (ei *rôs, roså, rosåŋŋ; røsʹer, røsʹeŗŋ, roså*)
rosemåling, prydmåling: *de va haŋŋ så måţa røsʹeŗŋ på skåpdvrrå*
– Du må ikkje innbille deg røser = ikkje sjå så rosenraudt på det
rosin sjå: **røssinner**
roskar (ein *rosʹkar* sjå kar)
roar (i båt)

rosse (ei *râss, råsså*)
vindrosse, vindkule, vindkast
Jf. vindgjerde
rossmålreip (eit *råssmåɫ-ræp*)
reip som er laga av huda på rossmål (kvalross)
”Rossmålreip og møkkjagreip med tindar tri av treslag…”(HH: Kultursjå, Vårsøg s.212)
rossåt (adj *råssåt*)
kastete, med vindrosser Jf. gjerdåt
rostall (adj *råstaɫɫ*)
høgrøysta, bråkete Jf. rosten
rosten (adj *råsstiŋŋ, -sta, -ste, råsstne* bf *råsst'n*)
hard, brykkjen, nater
rotbert (adv *rotbæṛṛṭ*)
snøbert kring trestammane
Jf. vårbiten
rote (ein *rote, rotiŋŋ*)
rotstokk, rotende
roten, rotne sjå: **råtten, råtne**
rotstøtting (ein *rotstøtteŋŋ* sjå støtting)
slede utan eller med få og grove remmar (til tømmerkjøring)
rottveå (ei *råttveå, -veå*)
rottved, tryneband til gris (under slakting)
rubank (ein *ru'baŋŋk, ru'baŋŋkẹn*)
langhøvel
rudde (ei *rûdḍ, ruḍḍå*)
grovt ris, lurk, bjørkekvist, sveig (til å jaga krøtter eller truge ungane med) Jf. svøggu
ruff (ein *ruff, ruff'en*)
djup smell, drønn: *vi hørre ruffaŋŋ når ḍæmm mine* Jf. dønn/dånn
rufs (ein *ruffs, ruffs'n*)
bråtak, bråvending:
haŋŋ to de hæle ti æn ruffs
rufse (å *rûffs, ruffsa*)
kaste, rote, gjera luftig, fara uvøre åt:
ta æn hɒygaffel å ruffs-opp na doŋŋaŋŋ! / iḳḳe farra å rûffs så du riv-ne aɫɫt så lɒsst e!
rufsen (adj *ruffsiŋŋ, -sa, -se, -sne*)
ujamn, ugrei, luftig, bustut (om hår, høy o.l.) Jf. løen, yven, skruvlen
rukke- sjå: **rokk-**
rul (ein *ruɫ, ruɫ'ṇ*)
tjukk hud eller kul etter eit sår
rulle bommme (å *rôɫɫ bômm, roɫɫa*)
barneleik: ligge strak på marka og rulle som ein stokk nedover ein bakke
rundbrennar (ein *roŋŋbreŋŋar*)
1. ein type brennar i oljelampe
Jf. flatbrennar
2. kar som fer frå den eine kjærasten til den andre
rundten om (adv *roŋŋt'n omm*)
rundt om
rupp (ein *rupp, rupp'en*)
fall på ski
ruppe I (ein *ruppe, ruppiŋŋ*)
1. grov kjepp, trelurk
2. stor og grov kar, røttull
ruppe II (å *rûpp, ruppa*)
dette på ski (Det var skam å ikkje gjera oppatt ruppen sin, altså renne dåra ein gong til og stå. LH: Kring gamle Tovadal s.62)
Jf. skyte bjønn
rusken (adj *ruṣṣḳiŋŋ, -ṣḳa, -ṣḳe, russkne* bf *russk'n*)
om åtferd: fæl: *ta va ruṣṣḳe åt'fårre*

om ver: stygt, utriveleg: *haŋŋ varṛṛ ruṣṣʒiŋŋ me vera se sîsst daggaŋŋ*

ruskhans (ein *russk-hanns, -hanns'n*)
rusktallik, ruskfat

rutt (adj *ruṭṭ*)
rak, bratt, bein, oppreist (om person): *ho gåṛ ḍer lik ruṭṭ eŋŋo*
Jf. stronk

ruttull sjå: **røttull**

ruv (eit *ruv*) = ruve, storleik:
de e 'ʒe ruv ette tøŋŋ'n (tyngda)

ruvands (adj *ruvaŋŋs* av ruve)
ruvande, stor, omfangsrik

ruve I (ei *rûv, ruvå*)
(ein gongs) skithaug som ku, hest e.l. dyr har gjort frå seg, ein liten haug

ruve II (å *rûv, ruve, ruft*)
ruve, sjå stor ut:
de e iʒʒe så toŋŋt så de ruve

ryggjetavvel (ei *ryjje-tavveṭ, -tavvṭå*)
ryggtavle, heile ryggsida frå hals til hofter

ryggjetole (ei *ryjje-tâṭ, -tåṭå*)
ryggvirvel

ryke (å *ryk, ryk, rɒk, råʒʒe*)
– ryke i hop = gå til åtak på einannan
– ryke opp = 1. gå konkurs: *haŋŋ he råʒʒe-opp fɒr å, na haŋŋ'elsmaŋ'ŋ* 2. bli uvêr: *de rɒk-opp me ṣŋøfåkk*
– ryke på = overfalle: *'n rɒk på me*
– ryke åt = stupe, falle: *ho rɒk-åt på håṭṭkåŋŋ* (også: gå over ende i fylla: *dæmm rɒk-åt på hæmvæja*)
Jf. gyse, åtråkkjen

rykkje (å *ryʒʒe, ryʒʒe, røkkt*)
særskilt: komma med stutte sinneutbrott og fornærmingar

rykkjen (adj *ryʒʒiŋŋ, -ʒʒa, -ʒʒe, røkkne* bf *røkk'n*)
særskilt: som kjem med sinte utbrott og fornærmingar, som svarar mutt på tiltale Jf. kveksen

ryl (ein *ryl, ryl'n*)
sjukeleg utvekst i huda på dyr t.d. på kuspenar

rypgarde (ein *rypgare, -gariŋŋ*)
kvistrekkje som leier rypa mot snarene

rypsekk (ein *rypsækk, -seʒʒ'en*)
gammaldags ryggsekk av seglduk, med el. utan meis

ryr (adj *ryr*)
udryg (også: som ikkje lever lenge):
oŋŋdommen va ryr deŋŋ ti'a teriŋŋa hærrja e bøggdå Jf. skryp

ryt (ein *ryt, ryt'n*)
bjørkefink (fugl)

ryte (å *ryt, ryt, rɒt, råtte*)
snorke Jf. dra hyse / storsei

ræna, rænna sjå: **renna**

ræv- sjå: **rev-** og **rauv-**

rø (eit *rø*) = ròd, fiskeskinn

røe sjå: **røå**

-røing (ein *-røeŋŋ, -røiŋŋen*)
nemning på båt etter kor mange årepar (roarar), sisteledd i samansette ord: seksrøing, sjurøing

røkke (å *rɒkk, rɒkk, råkk, råʒʒe*)
rekke, nå, strekkje til:
de e bær-ṣå-viṭṭ de rɒkk-e-hop-att

røkkel (eit *røkk'eṭ, røkk'ṭe*)
rekel, lang person

røkku (ei *røkku, røkku, røkkuŋŋ; røkkuå*)
reke, spade, krafse t.d.
møkkjarøkku

røl (eit *røł*) = tullprat

Røl (namn *røł*) = Rolv Jf. Råg

røle (å *rø̂ł, røła*)
tala tull Jf. ravvel, lagde

rømmast (å *rømmast, rømmest*)
1. utvidast: *skånn'aŋŋ rømmest væł te e vetåŋŋ* (i væta)
2. få rom: *dæmm rømmtest mæsstå iḳḳe iŋŋi sal'a*

rømme (å *rø̂mm, rømme, rømmt*)
1. gjera romslegare, utvide
2. rømme, flykte
– rømme hus = ikkje greie å vera i hus

rømmebunke (ei *rømm-bôŋŋk*)
rømmekolle, nysila mjølk som ein legg ein rømmeklatt oppi og set bort til syrning i ei rinne eller ein liten bolle til å servere beinast (i høveleg temperatur tek syrninga berre eit døgn)

rømt (ei *rømmt, rømmt'a*)
rømming (helst i seiemåten ta rømta)

rønnast på (å *rønnast på, rønnest, rønntest*) = røynast på, ta på

rønne I (ei *rø̂nn, rønnå*)
vinddrag Sms. vestrønne, utrønne: *nåṛ ḍe e gover, bṭi dæmm aḷḷvæg fæṛ ṣa utrønnåŋŋ ette meddan uti Staŋŋviḳen*

rønne II (å *rø̂nn, rønne, rønnt*)
røyne, overanstrenge: *ho rønnt haŋŋ'a si så 'å lɒt åt dåkkt'ra*
(rønne på *(rønn-på)* = rønnast på)
Jf. renna

rønnen (adj *rønniŋŋ* bf *rø'nn*)
gruggen i målet:
dæmm he såŋŋe så gæłłe att dæmm he våṛṛṭe rø'nn e haṭṣ'a

rør (ei *rør, rør'a*)
1. røyr
2. lyske, overgang mellom underliv og lår
3. strandgras, kveke

røre (å *rø̂r, røre, røṛṭ* NB! ikkje røve = bevege)
1. vikle, vinde omkring ein skøyt e.l.
2. røre om i væske, graut e.l., blande
Jf. tulle 1

røslen (adj *røṣṣliŋŋ, -la, -le, -lene* bf *røṣṣlen*) = røsleg, stor, ruvande (folk)

røsnaverk (eit *røssnavæṛṛk, -væṛṛḳe*)
rausnaverk, storverk, meisterverk, bedrift: *no he du saŋŋele joṛṛṭ eṭṭ røssnavæṛṛk* Jf. tørvatak

røssa (å *rɒssa, rɒss, råss, råsse*)
1. rysja, drysse
2. grøsse, gyse, gå kaldt nedover ryggen: *e rɒss e håḷḷ'e bærre e teŋŋḳe på de*

røssen (adj *rɒssiŋŋ, -ssa, -sse, -ssne* bf *-ss'n*) = som smuldrar el. drys lett

røssinner (ei *rɒssiŋŋer, -erå, -eråŋŋ*) = rosin

røst (eit *røsst*)
takreising, gavl på hus (trekant mellom raft og møne)

røstast (å *røsstast*)
ruste (om jarn) Jf. eirast = eire

røste (å *rø̂sst, røssta*)
sette røst på: *du røssta fær latt* =
brukar for liten takvinkel
Sms. brattrøsta, flatrøsta
røstkabbe (ein *røsstkabbe, -kabbiŋŋ*)
ein av dei stutte stokkane øvst i ein tømra gavlvegg
røstmor (ei *røsstmor, -mora*)
nedste stokken med sned på i ein tverrvegg Jf. kråke (øvste)
røttull (ein *røttuḷḷ, røttuḷḷ'n*)
ruvande, storvaksen, grovlemma kar Jf. hurre
røv- sjå: **rauv-**
røvast (å *røvast, røvest, røftest*)
røyvast, røre seg, lea seg, bli fart på: *e ska sæi de haŋŋ fekk de te røvast me arrbeia! /*
e såg nå så røftest boṛṛṭi ḳærrå
røve (å *rø̂v, røve, røft*)
røyve, røre, ta på, komma borti, skiple, endre på: *du får iḳḳe rø̂v nå̂ på bora me e e û̂t! / de står orøft aḷḷt iŋŋpå låffta din / vi lyt væṭ røv åss ska vi 'ḳe steṛṇ-boṛṛṭ*
– røv-opp = flytte oppover
– særskilt: mislykkast med å få jeppen unna høllu i "vippe jeppe": *no røft du!*
røvje (*rɒvvje*) sjå: **revje**
røvvel (ei *røvv'eṭ, røvvṭå*)
1. rot, noko uryddig eller ulendt Jf orøvvel
2. liten barkspade
røya (å *rɒya*)
rydje, hogge til noko med øks, fjerne kvist med øks: *haṭṣaŋŋ på jætbåta e rɒya, dæmm e ḳe saga å præssa ṣlik så på nyar båta*
røye sjå: **røyå**
røyne sjå: **renna, rønne**
røyse (å *rɒ̂s, rɒse, rɒst*)
røyse, sette i røys:
ska vi rɒ̂s ve'n me-di-sommå?
røyte (å *rɒ̂t, rɒte, røṭṭ* NB! ikkje raute)
1. røyte, misse hår, rotne (intrans)
2. fjerne håra av skinn, få til å rotne (trans)
røytegg (eit *rɒtægg, -ejje*)
egg som ikkje blir klekt (som rotnar)
røytvêr (eit *rɒtver*)
vått og varmt ver (som skundar på rotningsprosessen):
hɒy'e bḷi ødelakkt ti se rɒtvera
røytår (eit *rɒtår*) = år med røytver
røyve sjå: **røve**
røyå (ei *rɒyå*)
rydje, snauhogg i skogen, glenne som er rydda:
de e snøṭṭ eŋŋo oppi sa rɒyåŋŋ
røå (ei *røå*)
kornstaur med kornband
rå (ei *rå, rå'a, rå'n; re, re'n, rå'nå* NB! ikkje råd)
1. krå, innvendig hjørne, avkrok:
de e foḷḷt tå kåŋŋeṭvev kreŋŋ aḷḷa re / skåpen ska stât boṛṛṭi rå'n
2. tverrstong øvst i mastra til å feste seglet i Jf. geitbåt
rå te (å *rå-te, rår, rådd*)
rå til, skaffe, samle tilfang: *de så e te-rådd te juṭ, ska ga-me te juṭ*
råd (ei *rå, rå'a, rå'n, råe, råiŋŋ, råå* NB! ikkje rå) = råd, hjelperåd, utveg
– ha råda = kunne greie økonomisk
– kunna råd for = vera årsak til, kunna lastast for

– stå råd til (*stât rå te)* = vera råd, vera muleg: *ska de iḳḳe stât rå te få na oŋŋiŋŋ te tia!*

rådlaust (adv *rålɒsst*)
kjøle, frykteleg, over all måte: *de e rålɒsst kåṛ 'ṇ fer-åt!*

rådrikjen (adj *råriḳiŋŋ, -ḳa, -ḳe, -kne* bf *-k'n*) = rådrik, rådig, maktsjuk,kravstor, glohersk

Råg (namn *råg*) = Rolv Jf. Røl

rågge (ei *râgg, råggå*) = rugde (fugl)

råk (eit *råk, råḳ'e*)
krøtterstig Jf. buråk

råkje (ein *råḳe, råḳiŋŋ*)
råke, spytt, spyttskum

råkåneise (ei *råkkånæ̂s, -næså*)
bitering eller anna som småungar bit i (av råkje (spytt)? Heimfesta på Mogstad)

råle (å *râṭ, råṭa*)
rote, leite, samle, få tak i: *e råṭa-me-me nå kṭê åt de*
– råle åt seg = kara åt seg sjølv (i meste laget) Jf. amrålen, ei amråle

råme I (ei *râm, råmå*)
ramme: *du må ha râm på ta bellete*

råme II (å *râm, råma*)
råke, treffe: *haŋŋ råma-te å ha så mâŋŋ kronå på se*

råmen (adj *råmiŋŋ, -ma, -me, -mne* bf *råm'n*) = hås, stiv, slimlagd: *e vaṛṛṭ så råmiŋŋ å sår e haṭṣ'a*

rånd (ei *rånŋ, rånŋ'a, rå'ŋŋ; reŋŋ'er, reŋŋ'eṛŋ, rånŋå*)
1. rad for dyrking av poteter, grønsaker, jordbær o.l. Jf. reit
2. stripe
3. innslag, personleg eigenskap, t.d. farkrånd

råndastav (ein *råŋŋastav*)
randastav, stav med borken avflekt i spiral

rånde (å *râŋŋ, råŋŋa*)
1. laga lange, uklåre halslydar, syte (om kyr), stønne i søvne: *na hæmkua rɒta aḷḷ'der, ho står å råŋŋa*
2. snakke klagande el. misnøgd: *ṣluṭṭ å ga å râŋŋ om ta deṛ ṇo!*
Jf. tyte

råndåt (adj *råŋŋåt*)
stripete, med render

rånne (å *râŋŋ*) sjå: **rånde**

rånne (ein *rånne*) Jf. syrånne

rårikjen sjå: **rådrikjen**

råskakk (adj *rå'skakk*) = skeiv

råskåp (ein *rå'skåp, rå'skåpen*)
kråskåp (på vegg eller golv)

råslag (eit *råṣlag, råṣlaje*)
slaktavfall

råss' sjå: **rosse**

råsse (ein *råsse, råssiŋŋ*) = rådsdreng

råstall sjå: **rostall**

råtne (ein *råttne, råttniŋŋ*)
rote, angrep el. del som er angripen av rotning: *de he gått råttne ti syḷḷståḳḳen / du lyt ɒkks-tu na råttniŋŋ*

råtten I (å *rått'n, råttna*) = rotne

råtten II (adj *råttiŋŋ, -tta, -tte, -ttne* bf *rått'n*)
roten (overført: lat, ikkje noko tess)

råttendyr (eit *rått'n-dyr*)
åtselbille

råttveå sjå: **rottveå**

S
(også sj-lyd og skj-lyd)

sa (pron *sa*)
1. desse der (flt nominativ og dativ): *ǩeŋŋe du sa karraŋŋ? / he du vårre e lag me sa karrå?*
2. denne der, dette der (eintal dativ av na og ta: *e vaṛṛṭ ǩeŋŋt me sa æ̂n kar'a på sa møta vi va på e går*
Jf. se, na

sabbe (å *sâbb, sabba*)
vasse i tung snø

sabben (adj *sabbiŋŋ, sabba, sabbe, sabbne* bf *sabb'n*)
om føre: tungt å gå: *de e sabbe ṣŋøfør* Jf. vall

sagmar (ein *sagmar, sagmaṛ'ṇ*)
sagflis: *vi bruka sagmar te poŋŋstråḷ e båså åt ku'nå*

sagvelte (ei *sagvê̊l̥̊l̥t, -vel̥̊l̥tå*)
plass til å velte tømmer som skal skjerast på saga

saka (adj *saka*)
ansvarleg, skuldig, anklaga: *e ǩeŋŋe me iǩǩe saka ti att de jikk så de jikk*

sakkalav (ein *sakkalav, -laven*)
skjellsord: *diŋŋ færbar̥̊ṛ'ka sakkalav!* (Kom truleg inn med misjonsinformasjon, og vart kanskje litt misforstått. Sakalavane var ei folkegruppe på Vest-Madagaskar, kjent for å vera opprørske og gjenstridige mot styremaktene og truleg mot misjonærane òg.)

saknadaude (ein *sakknadɒue*)
tragisk dødsfall som valdar sakn

saknasam (adj *sakknasamm*)
som valdar sakn

sakturleg sjå: **sekturle**

Salei (namn på ku som er salåt)

salfatt (adj *salfatt*)
salryggja t.d. om ski som spennet har gått utor (mots. stekkfatt)

salryggja (adj *salryjja*)
med svai (innsvinga, nedsigen) rygg Jf. salfatt

saltbiten (adj *sal̥̊l̥̊tbettiŋŋ, -tta, -tte, -ttne* bf *-tt'n*) = lettsalta

salte (ei *sâl̥̊l̥̊t, sal̥̊l̥̊tå*)
salting, saltlake: *ta ǩøtt'e vaṛṛṭ leggaŋŋ fæṛ ḷeŋŋ'e e sal̥̊l̥̊tåŋŋ*

salåt (adj *salåt*)
om dyr: som har store saman-hangande flekker av anna farge enn botnfarga

samdøgn (eit *sammdøŋŋn*)
døgn: *de e vaŋŋṭ soṭ'a ǩæmm-framm-att di ṣu fôsst sammdøŋŋna*

samfengt (adv *sammfæŋŋt*)
usortert, blanda:
vi pṭokka pottetåŋŋ sammfæŋŋt

samhaldau (adj *sammhal̥̊ɒu*)
solidarisk, samhaldsvillig

samhalde (ein *sammhal̥̊l̥e, sammhal̥̊l̥iŋŋ*)
stokk som går frå raft til raft og held saman langveggene i ein bygning (i tømmerhus: øvste heilstokken i tverrvegg)

samrøå (ei *sammrøå, -røå, -røåŋŋ*)
samrøde, samtale

sams, på samsen (*på samms'n*)
i samarbeid, i lag, til felles bruk

samstelle seg (å *sammsteḷḷ-se , -steḷḷe, -steḷḷt*)
samrå seg, gjera avtale: *dæmm ha sammsteḷḷt-se omm å ta 'n når 'ṇ komm-att / vi må sammsteḷḷ-åss om sɒu-lætiṇṇa*

sandhol (eit *saṇṇhåł*)
grustak (sandhol er eit eldre ord)

sandgråv (ei *saṇṇgråv* sjå gråv)
grustak, sandhol

Sanktolakjerkjå (*saŋŋtoła-ʒerrʒå*)
gamlekyrkja i Stangvik (frå før reformasjonen)
– "amen i sanktolakjerkjånn" = uttrykk for å forsikre om noko: *de e vesst så a'men e saŋŋtołaʒerrʒåṇṇ!*

sanne etter (å *sâṇṇ, saṇṇa*)
halde med, seie seg samd i: *haṇṇ saṇṇa-ette aḷḷt dæmm sa*

sannsagt (adj *saṇṇsakkt*)
påliteleg, sannferdig

sarv (eit *sarrv*)
skrap Jf. rammal, rokkel

sarvar (ein *sarrvar*)
øydar, ein som misbrukar og sløsar bort verdiar

sarve (å *sârrv, sarrva*)
vanskjøtte, la forfalle, sløse og spille: *haṇṇ sarrva vækk aḷḷt 'n âtt – haṇṇ va færsarr'va ʂøł å*

sate (ein *sate, satiṇṇ*)
satan: *he du hɒṛṛṭ ṣlik sate te kar!*

saudaude (ein *sɒudɒue, -dɒuiṇṇ*)
grastust som står att etter slåtten (underforstått: alt fôret må bergast for at dyra skal overleva

sauløkke (ei *sɒulôkk, -løkkå*)
sauelykke, hell med seg i sauedrifta
Ordtak: "Du må ikkje drepa konglå, da misser du sauløkkå."

saum (ein *sɒm, sɒm'en*)
– lære saumen = lære seg skreddarhandverket

saume (å *sɒ̂m, sɒma*)
1. sy (med nål eller symaskin)
Ein *saumar* ty, vatnet sy = *kokar*
2. spikre
– "Han var ikkje god å saume sko etter" (vanskeleg å ha med å gjera)

saup (eit *sɒp, sɒp'e*)
væske som blir att når smøret er ferdigkinna

saupskalle (ein *sɒp-skaḷḷe*)
tosk, dumskalle

save (ein *save, saviṇṇ*) = sevje

se (pron *se*)
1. desse her (flt nominativ og dativ): *se kåppaṇṇ tyʒʒe e e ʒøłe fin /*
de e så fint mønnster på se kåppå
2. denne her, dette her (eintal dativ av ne og te : *de e skråḷḷå både ti se kåpp'a å se fata* Jf. sa, ne

seg (eit *sæg, sæj'e, sæja; sæg, sæj'a*)
1. sig, siging, om noko som glir tungt og seint
2. vass-sig Sms. myr-seg: *de e lik błøtṭ ni sa sæja*

segg (adj *segg* NB! ikkje søgg)
sigg, trøytt, mo, sliten, tung i koppen: *e va segg på daggavis ette sa lâṇṇ ṣʒi'tura* Jf. sjo

seggasam (adj *seggasamm*)
trøyttande, slitsam (om arbeid)

segge (å *sêgg [segga], segga* intrans/trans)
sigge, gå, flytte seg tungt og seint: *dæmm ḳjæmm væṭ seggaṇṇ, sa gammeṭkarraṇṇ å / haṇṇ segga hæm hɒy-drajiṇṇ*

seggel (eit *sægg'eṭ, sæggṭ'e, sæggṭa*)
1. skipssegl
2. segl, vassrett firkantjarn festa midt oppå spennoren (på kvernkallen) og inni hakk i oppåsteinen og driv denne rundt

seggelstein (ein *sæggeṭstæn*) ballaststein

segjen (adj *sæjiṇṇ, -ja, -je, -gne* bf *sæg'n* NB! ikkje seigjen = seigvoren)
våtlendt av di vatn sig fram av jorda: *de viḷḷ haḷḷ-se sæje opponṇ bakkå* Sms. våtsegje Jf. seg

segl sjå: **seggel**

seie (å *sæ̂i, sie, sa, sakkt*)
– seie tå = seie frå: *sæi me bærre tå ka du viḷḷ ha me te järra!*
– *de sie se ṣøṭ tå* = det er sjølvsagt
– *sæi 'nå græn'a!* = sei han sannheita beint fram!

seigje (ein *sæje, sæjiṇṇ*)
seigheit, at noko er slagje: *rættno he væṭ hɒy'e tåṇṇa-te så de he ṣlæfft sæjiṇṇ / lægg fṭatbrøe boṛṛṭpå åmm'n, så te du tu di sæjiṇṇ*

seigjen (adj *sæjiṇṇ, -ja, -je, -gne*)
seigvoren (helst om mat): *dæmm e nåll'es sæg'ṇ, sa bakelsa* (NB! *seigjen* av *seig*, men *segjen* av *seg* (sig), uttalen er den same.)

seignad (ein *sægna, sægna'n*)
eigenskapen å vera seig: *de fiṇṇst-ikkje sægna ti kaḷḷ grankvesst*
(også om noko som gjer ting seige: *dæmm bruka aṭṭm-båṛṛk te sægna ti brø-dæja*)

seigost (ein *sæg-osst*)
overført: person som er treg

seinarår, i seinaråå (*e sænar-årå*)
i dei seinare åra

seindrølen (adj *sændrøṭiṇṇ* sjå drølen)
sein, som ikkje kjem i gang
Jf. dromlen, nølen

seinkreste (ei *sæn-krêsst, -kresstå*)
seinkreiste, nokon som er seindrølen Jf. køssu, kreste

seinkvelda (adv *sænkveḷḷa*)
seint på kvelden, seinkvelds: *de bṭi væṭ sænkveḷḷa fɒṛ ḍu ḳæmm-att*

seisjøen (*sæi-ṣy'n* sjå sjø)
seifiske: *vi he vårre på sæiṣynå*

sekkasen sjå: **sidkast**

sekkast (å *sekkast*)
sikkast, bli samanrista

sekke (å *sêkk, sekka*)
sikke, dunke, støyte, løfte og sleppe t.d. ein sekk slik at innhaldet stukar seg saman: *du må sêkk seḳḳ'en, så mjøṭ'e sekkast-e-hop*

sekkel sjå: **sikkel**

sekkjemule (ein *-muṭe, -muṭiṇṇ*)
den attknytte enden på ein sekk (også: sekkjestryte)

sekkjerauv (ei *seḳḳerɒv, -rɒva*)
botnenden av ein sekk

sekkjestryte (ei *seḳḳestrŷt, -strytå*)
dss sekkjemule

sekne (å *sekk'n, sekkna*)
sikne, botnfelle seg, setne (om faste partiklar i væske): *du lyt vêṇṇt me å tâpp tesst gromms'e he sekkna* (av å sike)
sekturle (adj *sekktuṛle*)
roleg, stillfarande, varsam, spak: *haṇṇ taḷḷa lik sekktuṛle så 'n bruka, da å*
"John Neergaard vann lett tiltru, kvar han kom; han var ein sigturleg kar."(A. Skrondal: Årsskr. for Nordmøre Historielag 1931, s.35)
sekturlen (adj *sekktuṛliṇṇ, -la, -le*)
dss sekturle
sela (ein *sæḷḷa, sæḷḷaṇṇ*)
høvre, metallbøyle over hesteryggen mellom selaballane i hestgreie
selaball (ein *sæḷḷabaḷḷ*)
pute på kvar side av hestryggen (på greiet) (Om hest og utstyr baki boka)
selareim (ei *sæḷḷaræm, -ræma*)
reim mellom selaballen og oreringen på hestgreie Jf. oppsylje
selle (ein *seḷḷe, seḷḷiṇṇ, seḷḷå*)
underleg fyr Jf. gjessill
selje (å *sæḷ, sæḷ, sæḷḷ*)
– selje flesk = når undstakken står unna utapåstakken
semmer (adj *semm'er*)
dårleg, simpel, kleinsleg, svak: *de e æn semm'er kar / ta e fær semm'eṛṭ te å byjje me, d'e bærre te utgaṛṣ-veå* Jf. spei
semmers (adv *semm'eṛṣ*)
som står dårleg til: *de e semm'eṛṣ me dæmm oppi Trø'n*

senden (adj *seṇṇiṇṇ, -ṇṇa, -ṇṇe*)
sandvoren, smågrynete (om graut)
sendingsspann (eit *seṇṇeṇṇs-spaṇṇ*)
meierispann "…ho er hus-il og hard med handå, skramla med sendings-spannå kvar durs-kvil" (Østbø: Kvardags kvede s.27)
sene- sjå: **senna-**
sengjafor (eit *seṇṇafor*)
det foret ein slo og tørka først under markaslåtten for å ha til underlag i senga (også generelt om senghalm):
på set'eṛṇ bruka vi høy te seṇṇafor
sengjaframmund (*seṇṇaframmoṇṇ*)
overnattingsgjester
Jf. nattframmund
sengjagavvel (ein *seṇṇagavveḷ* sjå gavvel) = tverrende på seng (også: hau-gavvel og fotgavvel)
sengjamat (ein *seṇṇa-mat*)
mat som ein ber med seg når ein går på besøk til barselskone (opphavleg rømme- el. smørgraut), også bruka generelt om gåve til den nyfødde
Jf. beining
sengjamatkjerring (ei)
kjerring som kjem på besøk med sengjamat
sengjarom (eit) = sengeplass
sengjastav (ein *seṇṇa-stav*)
den fremre sidefjøla (særleg øverkanten) på ei seng som står langs vegg, sengekant: *ho satt på seṇṇastava å nugga ɒuåṇṇ*
senn, litt for senn (adv *lit fæṛ ṣeṇṇ*)
litt om senn:
haṇṇ dre-se te-att lit fæṛ ṣeṇṇ

sennadrått (ein *sænnadrått, -drått'n*)
senetrekk, muskelkrampe (også sagt: *sænnabrått*) (*drått* av *dra*, *brått* av *bryte*)
sennband (eit *sænnbaŋŋ*)
strømpestrikk, gummistrikk innvoven i ty, hoseband
sennbandstae (ein *sænnbaŋŋstae, -stainŋ*)
plass på leggen like under kneet: *ṣnø'n nådd me opponŋ sænnbaŋŋ-stainŋ* Jf. høssubandstae
sennin sjå: **senden**
serre (å *sêrr [serra], serra*)
sirre, om svak, dirrande lyd t.d. frå ei grashoppe: *så viţţ de serra liv ti 'nå* Jf. kårra
seterdeie (ei *seteṛḍæ̂i, -ḍæiå*)
budeie på setra
seterdrått (ein *seter-drått*)
avkasting, det som blir laga på setra
seterhelg (ei *seterhæţţg, -hæţţja*)
siste søndagen dei var på setra (festdag, da folk nedafrå bygda kom på besøk, og det ikkja vart kinna eller ysta, men ete av seterkosten)
"Når hausten kjem å siskveldskløva henta, da ska e takk for sommarn så e fekk" (HH: Vårsøg s.173)
seterhelgfest (ein *seterhæţţg-fæsst*)
dansetilstelling helga etter heimferd frå setra
sett (ei *sett, sett'a*)
7 – 8 samankasta kornband som skal førast opp på same staur
Jf. røå
setta sjå: **sætta**

settande (adj *sættaŋŋ*)
– *te sættaŋŋ ti* = til fastsett tid
Jf. sætande.
sette (å *sætt* ubøygt)
– sette etter = irettesette:
bţi di aḷḷ'der åṛṇṭ'le ettesætt? / sætt-ette dæmm, du, no!
– sette føre = bestemme:
ho sætt færre att dæmm iǩǩe fekk farra tå gar'a
– sette i hop:
1. sette saman:
he du sætt-e-hop hɒy-griŋŋaŋŋ
2. samarbeide om hest:
ska du sætt-e-hop me dæmm Bakkå?
3. skjenne på:
ɒu, haŋŋ for å sætt-e-hop karraŋŋ!
4. få til å søkke saman:
haŋŋ sætt-e-hop ṣnø'n ti se le-vera
– sette ned = gravleggje: *ho vaṛṛṭ ne'-sætt attme færeḷḷd'rå sin*
– sette nedåt = gi motbør: *haŋŋ vaṛṛṭ neåtsætt så 'n ǩæmm-e-hɒu de*
– sette på:
1. ale opp dyr:
na okkstappen e på'sætt te greŋŋ
2. krevje, presse på:
oŋŋaŋŋ sætt-på å viḷḷa på ǩin'o
– sette åt:
1. stramme, dra til:
ta å sætt-åt na ro'a e-lit' mær!
2. formane, irettesette:
dæmm skoḷḷ ha vårre åt'sætt!
– sette opp styr = stå slik at ein viser fram underbuksa (kvinnfolk i stakk)
– sette seg ned: busette seg:
haŋŋ sætt se ne så bu-ræsar

– sette stua på taket = snu opp ned på det tilvante Jf. gjera huskast

settu (ei *settu, settu, settuŋŋ; settuå*)
sittestund, kvilestund: *de e mæsstå iʒʒe på'jærraŋŋ me når ṣettu / dæmm jor iʒʒe settu laŋŋ*
Sms. kveldssettu, oppsettu

sid (adj *si*)
sid, som rekk langt ned
– særskilt: svær, overdriven, som går mesta for vidt: *haŋŋ e si på ṣʒeŋŋʒ'en* (drikkfeldig) / *haŋŋ e si me ræŋŋna* (regnar intenst og langvarig)

sidbrok (ei *si-brok* sjå brok)
langbukse

sidbuka (adj *si-buka*)
med hengemage

sidkast (ein *sekk'as, sekk'as'n*)
siste kast i kortspel
– på sidkasten (*sekk'as'n*)= på slutten (generelt)

sidrønning (ein *sirønneŋŋ, -iŋŋen*)
sidrune, kornstrå som gror oppi (og ikkje er utvakse) blant skurdmoge korn om hausten.

sie sjå: **seie**

sige utover (å *sig utevve, sig, sæg, sejje*) = om folk: bli tjukk

sigge sjå: **segge**

signande, det blir aldri signande! (*seŋŋnaŋŋ*) = det blir aldri vel!

sik (ein *sik, siʒ'en*)
rest av flytande stoff som kan hellast ut or ein kopp (t.d. gruggjesik om siste rest av kaffe på kjelen)

sike (å *sîk, sika*)
tømme sakte og forsiktig vatn, kaffe e.l. or ein kjel el. annan kopp

sikke sjå: **sekke**

sikkel I (ei *sekk'eł, sekkłå*)
1. sikle, liten bekk: *de riŋŋ æi lita sekk'eł neafær høttåŋŋ*
Sms. bekkjasikkel
2. pusseplate, sikling

sikkel II (eit *sekk'eł, sekk'łe*)
spyttslevje Jf. råkje

sikkel III (å *sekk'eł, sekkła*)
1. renne litt, risle
2. slevje, la spyttet renne
3. ha lyst på
4: pusse med sikle (stålplate)

siladrope (ein *siladråppe, -dråppiŋŋ*)
spenevarm mjølk

sildbrem sjå brem
sterk lukt av sild frå fjorden

silder og såe (*siłłd'er å så e*)
rubb og stubb, alt ein har i hendene: *haŋŋ kassta siłłd'er å såe å spraŋŋ* Jf. sinder

silhår (inkjekj fl *silhår*)
gammaldags silklut av kuhår til å legge i tre-silen

silklut (ein *sil-kłut, -kłut'n*)
klut som ein sila mjølk, saft e.l. gjennom

silost (ein *sil-osst*)
botnfall i ystekaret på meieriet, vart sila gjennom lerretspose og gjeve som „bonus“ til arbeidsfolket

sinder (eit *siŋŋ'er, siŋŋ'ere*)
filspon, liten gneiste eller jarnrusk frå smiing, sagfiling e.l.
Jf. uttrykket silder og såe. Lars Røslie seier ”sinder og såe” – altså at metallpartiklar og mjølpartiklar er opphav til uttrykket

singel (ei *seŋŋ'eţ, seŋŋţå*)
lita bjølle med sprø klang
singlen (adj *seŋŋţiŋŋ, -ţa, -ţe, seŋŋţene* bf *seŋŋţen*)
som singlar, singlande:
haŋŋ he så seŋŋţe måţ
sipe (å *ṣîp, sipa*)
gråte stilt og vedvarande, la tårene renne:
sa dråk-oŋŋaŋŋ sipa fær iḳḳe-nå!
sirre sjå: **serre**
sirønning sjå: **sidrønning**
sitjørru (ei *si-ḳørru*)
tjøresmurt tyremse til tetting av suene mellom båtsbord
sitråd (ein *si-trå*)
tetning i suene mellom båtsbord
Jf. tjørrudrev
sitta (å *siţţa, siţţ, satt, siţţe*)
– sitta på kvelden= om månen: syne seg først seinkvelds: *de e kåţmpṛṛţ no når måniŋŋ siţţ så på kveḷḷ'n*
– sitta ti =ha lang etterverknad: *ḳøttmat e kåsst så siţţ-ti leŋŋe*
sjeldan sjå: **skjeldan**
sjo I adj *ṣo*)
om reiskap: sljo, sløv, ukvass
Jf. myle
2. om person: trøytt, klar, sliten
Jf. segg
sjo II (ein *ṣo, ṣo'n*)
sus, søg (naturlydar)
sjoa (å *ṣoa [ṣô], ṣoa*)
suse, søgje (om vind og vatn)
sjoskodd (adj *ṣo-skådd*)
om hest som har nedslitne , ukvasse "grev" på skorne
sjuande omfaret (*ṣuaŋŋ*)
noko langvarig eller langdrygt
– (uhøgtideleg om magasjau: "No he eg skjette på sjuand omfaret!"
sjursmøssdagen (*ṣuṛṣ'møss-da'n*)
litl-juleftan Jf. porkrakardagen
Tradisjon: Litljuleftdagsmorgonen var det brukeleg å seie til ungane at nokon hadde vore ute tidleg og svara jøttullen når han ropa: "– Kor lengje er det te jul?" Svaret var: "– Natta ei og daggann tvei te julkvelds."
"– Hu! Ikkje he eg brød e bur og ikkje ved e skjul!" ropa jøttullen og la i veg så det brautst i kvist oppi lia
(Variant: "Baka baka dur, / ikkje brød i bur / og ikkje ved i skjul. / Baka baka dur / når det er natta ei / og daggann to te jul.")
(Sjå dessutan HH: Gamalt frå Surnadal, Frå Krokvassdalen s.244)
sjy- sjå: **sjø-**
sjø I (ein *ṣø/ṣy, ṣy'n, ṣy'nå; ṣøa*)
sjø (i eintal generelt om sjø i mots. til ferskvatn og vassdrag, i flt. om bårer): *ta va eţţ måţ ţu ṣy'nå* (rosande om eit fiskemåltid) / *vi tæŋŋkt åss på ṣy'n e mårrgå / dæmm arrbeie på pţattfårrm uti Norṣynå*
sjø II (adv *ṣø* trykklett med kort ø)
ser du (understrekande: sjølvsagt, sikkert): *de e ho så he sîsst or'e me aḷḷt der e husa, ṣø*
sjøisemne (eit *ṣø-is-æmmn*)
ørsmå isflak som held på å fryse saman på sjøen Jf. sorr
sjølbeden (adj *ṣøţbeiŋŋ, -bea, -bee, -bene* bf *-be'n*)
som gjest på eige initiativ, utan invitasjon, som gjer noko uoppfordra

sjølbørt (adj *ʂøɭbɒrṛṭ* sjå <u>børt</u>)
sjølvhjelpt, sjølvberga: *”ʂøɭbɒrṛṭ e veɭbɒrṛṭ”* (ordtak)

sjøldøå, stå i sjøldøån (*stât e ʂøɭḍøåṇṇ* dativ)
stå i eigne tankar (sisteleddet har truleg med død å gjera, også sagt: *e ʂøɭḍɒuåṇṇ*)

sjølen (hankj bf eint: *ʂøɭiṇṇ*)
husbonden, sjølvemannen Jf. <u>sjølå</u>

sjølingane (flt *ʂøɭeŋŋaṇṇ*)
husbondsfolket, kjerring og kall på garden Jf. <u>kallty</u>

sjølmint (adj *ʂøɭminṇṇt*)
på eige initiativ Jf. <u>sjølbeden</u>

sjøl-seg (pron *ʂøɭ'ʂe*)
1. av seg sjølv: *he ’n kåmme på sa taŋŋkaṇṇ ʂøɭ'ʂe, tru?*
2. han sjølv/ ho sjølv/dei sjølve: *dæmm ska varra bærre ʂøɭ'ʂe e ʂlått-å’ṇṇ*

sjøl-sin (pron *ʂøɭ'ʂiṇṇ*)
sin eigen: *haṇṇ bruka ʂøɭ'ʂiṇṇ hæsst*

sjøl-sitt folk (*ʂøɭ'ʂiṭṭ fåɭṭk*)
sitt eige folk: *dæmm ska varra bærre ʂøɭ'ʂiṭṭ fåɭṭk e ʂlått-å’ṇṇ*
Jf. <u>sjøl-seg</u>

sjøløyskodde (ei *ʂøɭɒyskâḍḍ, -skåḍḍå*)
skodde som legg seg over låglendet om kvelden

sjølå (hokj bf eint *ʂøɭå*)
kjerringa på garden Jf. <u>sjølen</u>

sjøombering (ei *ʂy-ommbæreŋŋ -iṇṇa (ʂø-)*)
overgang mellom fløande og fallande sjø: *e ʂyommbæriṇṇen, da ’n va foḷḷ-fɭødd, da vera ’n tu å varṛṭ eɭ-rå* Jf. <u>bera om</u>

sjøsprang (eit *ʂyspraŋŋ, -spraṇṇ'e*)
avstand mellom flo og fjøre sjø

sjå (å *ʂå, ʂer, såg, ʂiṭṭ* pres part *ʂåaṇṇ*)
– sjå seg mål på = finne det muleg: *vi såg åss iḳḳe måɭ på å græ̂i åk'eṛṇ te kveḷḷs*
– sjå i tida = vente, drye: *vi lyt ʂå e ti'a tesst ’n laggast me vera*
– sjå ti = utsette noko: *vi må bærre ʂå'-ti me arrbeia*
–sjå svart på = ha lita tru på: *e ʂeṛ ʂvarṛṭ på å varrra bô̂ṛṛṭ så leṇṇe*
– sjå åt = vitje, undersøke: *e he ʂiṭṭ åt rypsnurruå træ̂i-kvaṛ ḍag*

ska- (førestaving *ska-*)
forsterkande i sms: skastor, skasterk, skasvær, skatung, skatak, <u>skajarn</u>, skabeist, skavêr (HH: Ho Ska-Kari, Vårsøg s.337)

skabberakkel (eit *skabberakkeɭ, -rakkɭe*)
noko rart og uvanleg å sjå til, ekstravagant (negativ karakteristikk av folk og dyr og ting): *de e eṭṭ skabberakkeɭ te kvinnfåɭṭk*

skade, komma i skade for (... *e skae fær*)
gjera skade på noko av vanvare: *e komm (me) e skae fæṛ ʂa fî̂n muggåṇṇ / oṇṇaṇṇ he kåmme (se) e skae fær ḳeḷḷargɭasa*

skaffnad sjå: **skapnad**

skafftein (ein *skaff-tæn*) = <u>skakktein</u>

skajarn (eit *skajaṛṇ*)
arbeidsamt og brykkje kvinnfolk
skaka (å *skaka*)
særskilt: avvike frå vanleg rutine m.o.t døgnrytme, rutetider o.l. : *de skaka ’ʒe så myʒʒy*
skakar (ein *skakar, skakaṛ’ṇ*)
dss skakktein
skakka (å *skakka*) = skjekka
skakktein (ein *skakk-tæn, -tæ’n, -tæna*)
skaktein, skakar, stong som gjekk frå kornteina nedpå kvernsteinen og regulerte innmatinga av korn frå teina Jf. skafftein ”Skakkteinen dansa på kvennasteinen” (LH: Kring gamle Tovadal s.58)
Gåte: Langsvarten på kommandanten så grågjømrå kvenka, og tørtollå dansa på bergja. (Sjå løysing i særartikkel om kverna bak i boka)
skakkåskylt (adj *skakkåsʒyllt*)
på slump, så ymse, skipla, dårleg: *de bʒi nå væʒ skakkåsʒyllt me mat'a no nåṛ ḍu ståka ålæ̂n?*
skaktein sjå: **skakktein**
skalle (ein *skalʒle, skalʒliṇṇ*)
1. panne, hovudskalle
2. rosande nemning for person med godt vett el. stor kunnskap: *de e æn skalʒle, ne nypræsst’n, kar!* (også: klokskalle)
skam (ei *skamm, skamm'a*)
– bite hauet tå skammen = ta mot til seg og gjera noko som kjennest vanskeleg Jf. skyte skam
skammabjørn (ein *skammabjøṇṇ, -bjø’ṇṇ, -bjøṇṇa*)
ein som gjer ugagn
Jf. obyskråke, skammakråke
skammabød (eit *skammabø* sjå bød)
skambod, tilbod/prisforslag som ligg langt under det rimelege
skammagjerau (adj *skammajærɒu*)
som gjer ugagn
skammakofte (ei *skamma-kôfft*)
unge som fingrar borti alt og gjer ugagn: *de nøtta iʒʒe å ha-te-fræss nå fær sa der skammakofftåṇṇ*
Jf. skammakråke
skammakråke (ei *skammakrâk*)
dss skammabjørn
skammalaup (ein *skammalɒp*)
dss skammabjønn
skammøren (adj *skammøriṇṇ, -ra, -re, -ṛṇe* bf *-øṛ’ṇ*)
skamørden, som fører skam over andre med talen sin, uforskamma, spottande, ironisk (truleg av *ord*)
skammørt (adj *skammøṛt*)
dss skamøren
skamruske (å *skammrûssk, -russka*)
fara for hardhendt åt med, øydelegge med uvørden framferd: *styṛ ḍåkkår no, oṇṇa, så di iʒʒe skammrusska ’n bæss'far!*
Jf. kollruske
skamskyte (å *skammsʒyt* sjå skyte)
skadeskyte (NB! ikkje skyte skam)
skandere (å *skaṇṇdêr, -ere, -eṛt*)
misforstått framandord med ny meining: øydeleggje: *vi skolʒl iʒʒe ha skaṇṇdeṛt så fine tomms'bor*
skankåt (adj *skaṇṇkåt*) = knokete

Røv Mølle

Langsvarten på kommandanten så grågjømrå kvenka,
og törtollå dansa på bergja.
E du lik vis, så ga på kvenna og hør med skakkteina.

skapa seg (til) (å *skapa se (te)*)
agere, gjera seg til: *haŋŋ skapa se toḷḷiŋŋ da dæmm komm å skoḷḷ ta 'n*

skapelon (ein *skapelon, -lo'n, -lona*)
skapnad, rar fasong

skaplagg (eit *skapḥagg, skapḥajje*)
skaplag, tilmålt arbeidsmengd, akkord, i meste laget å gjera: *vi lyt bærre ta-åt skapḥajja* (Frå norrønt: skap-lag = plikt, pålegg.)

skapnad (ein *skaffna, -na'n, -naa*)
skapnad, skap, form, stell: *de e æn stærṛk hæsst, miŋŋ e lika 'ʒe skaffna'n på 'nå*
Jf. verskapnad, oskapnad

skarp (adj *skaṛṛp, skaṛṛṭ*)
1. om tanke og handling: god, framifrå, dugande
2. om rørsle: fort
3. om jord: skrinn Jf. skarplendt (lite bruka om egg eller spiss, da seier ein heller *kvass*)

skarplegg (ein *skaṛṛp-lægg, -lejjen*)
framside på ein legg

skarplende (ei *skaṛṛp-lên̨ŋ, -leŋŋå*)
grunt jordsmonn:
gras'e sveḥest-tå e skaṛṛpleŋŋåŋŋ

skarplendt (adj *skaṛṛpleŋŋt*)
med grunt jordsmonn

skarra (å *skarra, skarra*)
hogge, felle tre med øks: *vi lyt skarra ne na føsst tåḷḷå, vi ʒæmm iʒʒe åt me saj'en*
– skarra und = legge ytste laget med taknever på rafta
Jf. undskårnever
– skarra unna = laga fellingsskår med øksa før ein sagar ned treet

skarra på horna (å *skarra på håŋŋ'a*)
1. få ringar og riller rundt horna som merke på alder, felle horn
2. skjemtande om folk: komma opp i åra, eldast, ikkje vera i si velmakt lenger

skarraflis (ei *skarrafḥis*)
hoggflis (i tverrved), t.d. når ein høgg ut fellingsskår Jf. kjomse

skarrakveite (ei *skarrakvæ̂t*)
tunn skare, skorpe på snøen

skarv (ein *skarrv, skarrv'en*)
1. ende av eit bord (fjøl) med va-kant, som ikkje har borkfri og full breidd over heile lengda:
ta å kapp-tå skarrv'en /
de e veḥ myʒʒy skarrv på sa bora
2. fjellrype Jf. fjellskarv
3. nake fjell, vegg av berghamrar
Namn: Skarvann i Fossafjellet (flt)

skarv- (førestaving *skarrv-*)
dårleg, kleinsleg:
e he så æi skarrvtru fær vera e dag

skarve (adj *skarrve* bf *skârrv*)
stakkars, kleinsleg: *du må ita tå sa skârrv brøå / e ha'-da me'-me æn skarrve røggsækk, kar e 'n, tru?*

skarvåt (adj *skarrvåt*)
skral, veik, ufør, sjukeleg: *ho he vårṛṛte skarrvåtar ne sisst vekku*

skat (eit *skat*)
1. barkvist (helst furu) som ligg att når treet er kvista, eller
2. avkappa topp

skate (å *skât, skata*)
om tømmerstokk: smalne mot toppen
– skate-tu = bli brått mykje grannare t.d. ovafor ein kvistkrans

skatende (ein *skateṇṇe, -eṇṇiṇṇ*)
toppende av bartre, skat 2
skatkvist (ein *skatkvesst, -kvesst'n*)
(furu)kvist som blir røya til brennved
skatstokk (ein *skatståkk, -ståḳḳen*)
siste nyttestokk av kappatømmer
skaut (ein *skɒt, skɒt'n*)
foring av slitesterkt tre t.d. på åre eller båtkeip: *du må vêt skɒtaṇṇ så åråṇṇ knerrka miṇṇ'er å de bṭi lettar å ro* Sms. årskaut, keipskaut
skaute (å *skɒ̂t, skɒta*)
laga foring på åre eller keip
skav (eit *skav*)
avskava bork til krøtterfôr
Jf. skjevvel, skjøve
skava (å *skava, ṣḳev, skov, skåvve*)
smia av bork, avberkje
skeibladkake (ei *ṣḳebbṭakâk* sjå kake)
hyllekake (der røra blir lagt på baksthylla med skeiblad)
skeie (ein *ṣḳæie, ṣḳæiiṇṇ*)
knivslire Jf. knivskeie (HH: Oppi Hermunnbakkå, Vårsøg s. 201)
skeise (ei *ṣḳæ̂s, ṣḳæså*)
1 fotjarn til å renne på isen med, skøyte
2. skei med ongul (fiskereiskap)
Jf. spon
skeistall (ein *ṣḳæistaḷḷ* sjå stall)
smal hylle med tillaga hol til å sette skeier i
skeiv, på skeiven (adv *på ṣḳæv'en*)
uheldig, forkjært, meinsleg: *de jikk så hælt på ṣḳæv'en me sa by'tura*
skeive (ei *ṣḳæ̂v, ṣḳævå*) = keive
skeivferd (ei *ṣḳævfer, -fera*)
1. abort Jf. snarferd, fara ilt
2. utanomekteskapeleg sex
(sagt om frammedbarn: *haṇṇ varṛṛ jor e æi ṣḳævfer*)
skiandåre (ei *ṣḳi'aṇṇdâr*)
dss skidåre Jf. dåre, andåre
skidåre (ei *ṣḳi'dâr* sjå dåre)
skispor, skiløype: *du må fɒṭṭje dåråṇṇ, så du iḳḳe ḳæmm på viåttå*
skie (ei *ṣḳî, ṣḳiå, ṣḳiåṇṇ; ṣḳiå*)
1. ski (til å gå på)
2. skie, vedskie
3. trestykke kring halsen på gris som gjekk ute, for at han ikkje skulle bryte ned utgarden
Jf. porkskie
skift (eit *ṣḳifft*)
skifte, vegskilje, vegkryss
skine (å *ṣkin, ṣḳin, ṣḳæn, ṣḳenne*)
– det skin opp = det blir klårver
– det skin tå = graset brenn av pga. tørke
– det skin sundt mellom dei *(de ṣḳin synṇt myḷḷå dæmm)* = dei blir uvenner
skingle, skingre sjå: **skjengel, -er**
skinne (å *ṣḳîṇṇ, ṣḳiṇṇa*)
blakke, snøye ein for pengar: *dæmm ṣḳiṇṇa tå 'nå kvar øriṇṇ*
skinnmudd (ein *ṣḳiṇṇmoḍḍ* sjå mudd) = pesk, pelsfrakk
skinntel (eit *ṣḳiṇṇtæṭ, -tæṭe*)
skjeldtile, bordkleding, bordved
skiplast (å *ṣḳippṭast*)
komma i uorden (om person: bli nedfor, komma i mental ubalanse)
Jf. skrakast
skippel I (ei *ṣḳipp'eṭ, ṣḳipp'ṭå*)
skiple, skipling, hinder: *de he kåmme ṣḳipp'eṭ ti husbyjjiṇṇen*
– komma tå skiplå := komma ut av jamvekt mentalt, bli sint og sur
Jf. hoppe tu tytfarå

skippel II (å *ṣʂipp'eṭ, ṣʂippṭa*)
skiple, få ut av jamvekt
skislen sjå: **skitlen**
skit- sjå også: **skjett-**
skit (ein *ṣʂit, ṣʂit'n*)
1. avføring 2. ureinske 3. skrap
4. i uttrykk som "Det var skit at…(synd), "..skit te kar…" o.l.
skite (å *ṣʂit, ṣʂit, ṣʂæt, ṣʂette*)
1. ha avføring
2. skite i = gi blaffen
skitlen (adj *ṣʂiḷḷiṇṇ, -ḷḷa, -ḷḷe, ṣʂiḷḷene* bf *ṣʂiḷḷen* komp *ṣʂiḷḷenar, ṣʂiḷḷenast*)
1. om person: ekkel, spydig: *ho e ṣʂiḷḷa åt vakkse fåṭṭk, na tupphønå*
2. om oppleving: fortredeleg,flautt, pinleg: *å ho, de va ṣʂiḷḷe!*
skitvest (ei *ṣʂitvesst* sjå vest)
skitvist, skitlukt
skje og skyte seg (å *ṣʂe å ṣʂyt se*)
om usikker forventning:
de kaṇṇ både ṣʂe å ṣʂyt se = det er uvisst korleis det går
skjebblakak' sjå: **skeibladkake**
skjeggje sjå: **skeie**
skjei- sjå: **skei-**
skjekka I (ein *ṣʂækka, ṣʂækkaṇṇ*)
skakke, skeivstilling: *de he vårṛṛe æn ṣʂækka e boṛṛṭ'eṛ ṇåv'en*
skjekka II (å *ṣʂækka*)
skakka, sette i skeiv stilling: *haṇṇ sto å ṣʂækka på hɒu'e* Jf. skjekkje
skjekkel I (eit *ṣʂækk'eṭ, ṣʂækk'ṭe*)
skjekle, skokle, ledd-delt drag for plog, horv og slede
skjekkel II (å *ṣʂækk'eṭ, ṣʂækkṭa*)
gå ustøtt t.d. på høge hælar
skjekkelskyr (adj *ṣʂækkeṭṣʂyr*)
om hest: redd for å gå i skjeklet
Jf. skåkskyr
skjekkeltent (adj *ṣʂækkeṭtenṇṇt*)
med ujamn tannstilling
skjekkjast (å *ṣʂekʂkast, ṣʂekʂkest, ṣʂækktest*) = skiplast, komma ut av stilling, bli skakk
skjekkje (å *ṣʂekʂke, ṣʂekʂke, ṣʂækkt*)
gjera skakk, skiple
skjeklen (adj *ṣʂækkṭiṇṇ, -ṭa, -ṭe, ṣʂækkṭene* bf *ṣʂækkṭen*)
lealaus, keiveleg: *haṇṇ e så ṣʂækkṭiṇṇ å rar e fotå*
skjekte (å *ṣʂæ̂kkt, ṣʂækkta*)
reinske lin for ved- og borkrestar i ein skjektstol
skjektstol (adj *ṣʂækktstoṭ*)
skakestol, bukk som ein legg linbunten over og reinskar han for ved- og borkrestar med ein trekniv
Jf. linklave (Sjå om lin bak i boka)
skjel (eit *ṣʂeṭ*)
1, uisolert (iblant dørlaust) inngangs-parti til fjøs eller stall
Jf. skyle
2. seterhus, eller midtdelen av seterhus (mellom opphaldsrommet og mjølkebua)
3. skjel, musling (sjødyr)
skjeldå (adj/adv *ṣʂeḷḷå*)
sjeldan
skjeldtile sjå: **skinntel**
skjelhund (ein *ṣʂeṭhoṇṇ*)
sjøsnigel, sniglehus
skjellingsband (eit *ṣʂæll'eṇsbaṇṇ*)
skillingsband, smalt lerretsband
skjelve I (ein *ṣʂæṭṭve (ṣʂɒṭṭve), ṣʂæṭṭviṇṇ*) = skjelvetokt, nervøsitet
skjelve II (å *ṣʂæṭṭv [ṣʂɒṭṭv], ṣʂæṭṭv, skåṭṭv, skåṭṭve*)
skjelve: *haṇṇ va så redḍ å fær-kåmm'iṇṇ att 'n diḷḷdra å skåṭṭv*

skjem (adj *ṣʂæmm*)
skjemt, skamfull, blyg:
oŋŋaŋŋ e så ṣʂæmm fær frammoŋŋ

skjemmele (adj *ṣʂæmmele*)
skjemmande: *de ha iʂʂe vore ṣʂæmmele me to-fags-gɻas*

skjengel (å *ṣʂeŋŋ'eɻ, ṣʂeŋŋɻa*)
1. skingle, fara i sikk-sakk, skeine hit og dit gjennom lufta, flyge vinglande eller skeivt
Jf. kveldskjengel
2. skingle, kaste smutt, kaste flyndre, få ein tynn, flat stein til å gjera mange byks bortover vassflata Sms. skjengelstein

skjenger (å *ṣʂeŋŋ'er, ṣʂeŋŋra*)
1. skingre, gi kvass lyd
2. dss skjengel

skjenn, gjete skjenn (å *jêt ṣʂænn*)
gjete buskapen når dyra skjennar pga. insektplage, eller la dyra stå i sommarfjøset den varmaste tida på dagen og sleppe dei ut på beite etter kveldsmjølkinga

skjenna (å *ṣʂænna* NB! ikkje skjenne = kjefte)
skjena, springe vilt (om krøtter)

skjennast (å *ṣʂeŋŋast, ṣʂeŋŋest, ṣʂeŋŋtest*) = drive på og skjenne, skjelle og smelle: *ho går å ṣʂeŋŋest på oŋŋaŋŋ ehop'-att*

skjenne (å *ṣʂêŋŋ, ṣʂeŋŋe, ṣʂeŋŋt*)
– skjenne over *(ṣʂeŋŋ-evve)* = gi ei "overhøvling": *ho ṣʂeŋŋt dæmm evve fær ṭoɻɻferå derras* Jf. skrøfte

skjenning (ein *ṣʂænneŋŋ, -iŋŋen*)
flatbrød med påsmurt graut av potet og havremjøl

skjennstø (eit *ṣʂænn-stø*)
plass der kyrne roar seg når dei har vore ute og skjenna

skjer I (eit *ṣʂær ṣʂær'e*)
sagspor, sag-glipe:
sa'ja e fær trånŋ e ṣʂæra

skjer II (adj *ṣʂær*) = om kornåker:
skjær, moden Jf. gjord

skjera (å *ṣʂærra, ṣʂær, skar, skårre*)
– skjera mælt = skjera eit oppmælt åkerstykke på akkord: *de va mæsst brukele att læifåɻṭk skar meɻṭ*
– skjera inn med = rå seg, investere i: *he du skårre iŋŋ me forhʊsstar?*
– skjera geiper= gjera grimasar

skjerding (ein *ṣʂærreŋŋ, -iŋŋen*)
regulerbar opphengskrok for gryte i grua

skjerdinghak (eit *-hak, -haʂe*)
1. hakk til å regulere høgda på skjerdingen med
2. øyremerke på sau (som liknar hakka i skjerdingen)

skjere (ei *ṣʂêr, ṣʂerå* NB! ikkje skjørru) = stor saks, skreddarsaks

skjern- sjå: **stjern-**

skjerre (ei *ṣʂæ̂rr, ṣʂærrå*)
upåliteleg kvinnfolk, vimsekopp, ufordrageleg ku (obysnaut som ikkje vil følgje buskapen)

skjerstol (ein *ṣʂærṣtoɻ*)
reiskap til å hakke halm med

skjerte (å *ṣʂæṛṛt* ubøygt)
skjerpe, fryse på litt: *de ṣʂæṛṛṭ på åt natt'n*

skjerten (adj *ṣʂæṛṛtiŋŋ, -ṭa, -ṭe, ṣʂæṛṛṭne* bf *ṣʂæṛṛṭ'ṇ*)
1. om mark: tørrfrosen:
de e ṣʂæṛṛṭe før ti se bærfråssta
2. ryddig og fint Jf. snørten

skjertne (å *ṣʂæṛṛt'ṇ, ṣʂæṛṛṭna*)
dss skjerte

skjertofte (ei *ṣʂærṭâfft* sjå tofte)
tofte attafor mela (Sjå om geitbåt)
skjettu (ei *ṣʂettu*)
skite, diare, laus mage
Jf. livsykje, skundå
skjettudingel (ei *-deŋŋeṭ, -deŋŋṭå*)
skjellsord om arrogant kvinnfolk
skjettufebrill (ein *ṣʂettufebbriḷḷ [-fevvriḷḷ]* sjå febrill)
nattsvermar
skjetturenn (eit *ṣʂetturenŋ*)
hastverk med å komma seg på do
skjetturot (ei) = tepperot (plante)
skjettutrast (ein) = gråtrast (fugl)
skjettvest sjå: **skitvist**
skjevling (ein *ṣʂævvṭeŋŋ, -iŋŋen*)
dss skjevvel: *dæmm skov båṛṛʂ'en tå råŋŋn-ʂæppa å bruka te krøttermat, å ṣʂævvṭeŋŋanŋ sæṭṭ dæmm neppå Øṛ'n te ve*
skjevvel (ei *ṣʂævv'eṭ, ṣʂævvṭå*)
skjevle, kjepp som ein har skava borken av
Jf. skjevling, skava, skjøve
skji- sjå: **ski-**
skjoldande (adj *ṣʂåḷḷaŋŋ(s)*)
som har sterke, brikjande fargar
skjora (å *ṣʂora [ṣʂôr], ṣʂora*)
sladre, fortelje vidare, herme: *haŋŋ spreŋŋ-hæm å ṣʂora åt 'na moṛ ḍin*
skjoraskit (ein *ṣʂoraṣʂit, -ṣʂit'n*)
sladrehank
Herme: "Kva ska vi ha te middag?" "Skjoraskit og sei-sup!" (Meinsvar til ungar)
Fingerregle (der den vaksne tek tak i ein og ein finger åt barnet, først tommeltotten, og seier): " *de va na så brɒt-opp dɒr'a, de va na så staṭ, de va na så bar, de va na så jømmt, å de va na liḷḷ ṣʂora-ṣʂit'n så spraŋŋ-hæm å taṭṭa-omm-de*"
skjorhendt (adj *ṣʂorheŋŋṭ*)
truleg: ustø eller vissen "Da skoill du vel tru at 'na handa hans vart me oppgjør lit skjorhendt å skjelva." (HH: Gaue karar, Vårsøg s.335)
skjuru sjå: **skjørru**
skjusse (å *ṣʂûss, ṣʂussa*)
seie opp på dagen, avsette utan varsel: *ho for å ṣʂussa tennest-dråʂa*
skjussing (ei *ṣʂusseŋŋ, -iŋŋa*)
"sparken", spontan oppseiing
skjy- sjå: **sky-**
skjæl sjå: **skjøl** (skil)
skjær- sjå: **skjer-**
skjøl I (eit *ṣʂɒṭ, ṣʂɒṭ'e*)
skil (t.d. mellom trådane i veven)
skjøl II (å *ṣʂɒṭ, ṣʂɒṭ, ṣʂɒṭṭ*)
1. skilje (frå kvarandre)
2. skylje (i vatn)
skjølv' sjå: **skjelve**
skjømmel (ei *ṣʂømm'eṭ, ṣʂømmṭå*)
skimle, kvitmåla fjøl med lodd i spissen, til å skremme silda i sjøen
skjømmeløygd (adj *ṣʂømmeṭɒggd*)
med flakkande auge (HH: Agent nr.184 s.14)
skjømt (ein *ṣʂømmt*) = skimt
skjømte (å *ṣʂômmt, ṣʂømmta*)
skimte
skjønn, på ein skjønn (*på æn ṣʂønn*)
om lag, ikring, etter lauseleg vurdering: *på æn ṣʂønn kaŋŋ de væṭ varra sækks meṭeŋŋ*
skjønt (konj *ṣʂønnt*)
dersom, om så er: *vesst så ṣʂønnt*

du får ḍe te, så åmm / ja, e de så ṣʒønnt dæmm ʒjeŋŋe se nødḍ, så..

skjør (eit *ṣʒɒr, ṣʒɒr'e*)

1. surmjølk
2. umogen mat i korn: *de he gått ṣʒɒr ti havriŋŋ*

– skjør-og-brød (*ṣʒɒrråbrø*) = soll (skeimat med flatbrødbitar blanda i skjør)

– skjørost: ostemasse av sprengt skjør (Seterbok for Todalen s.43)

skjørpe (å *ṣʒôrrp, ṣʒørrpa*)

1. skyrpe, blåse i nasen, pruste (mest om småfe, purke og hjort som åtvarar ungane sine mot fare)
2. overført om folk: fnyse, hekse tu seg på ein ufin måte

skjørru (ei *ṣʒørru (ṣʒurru), ṣʒørru, ṣʒørruŋŋ, ṣʒørruå* NB. ikkje skjere = saks)

skjere, ein tidleg sigdtype med ljåforma blad festa vinkelrett på skaftet (lokalt varierande bruk av nemningane sigd og skjørru)

skjørtaus (ei *ṣʒɒrṭas* sjå taus)

serveringsdame

skjøt (ein *ṣʒøt, ṣʒøt'n*)

1. skjot, skyss, tur, sving, omgang, dans: *viḷḷ du siṭṭa-på æn ṣʒøt?*
2. skyttel, båtforma reiskap til å føre veft-tråden med når ein vev

skjøt' *(ṣʒɒ̂t)* sjå: **skøyte**

skjøtte I (å *ṣʒôtt, ṣʒøtt, ṣʒøtt*)

vørde, bry seg om, ta omsyn til: *ṣʒøtt du 'ʒe ver? / haŋŋ ṣʒøtt iʒʒe ørrk heḷḷ hæłłg*

skjøtte II (å *ṣʒôtt, ṣʒøtta*)

skjøtte på = gjette: *ṣʒøtt-på ka e ʒøfft åt de e by'n! / e ṣʒøtta-på att 'n va e fæmm'ti-årå*

skjøttlaus (adj *ṣʒøttlɒs, -lɒsst*)

skøytelaus, vørdlaus, omsynslaus, makelaus, måtlaus: *de går ṣʒøttlɒsst me pæŋŋ / de va ṣʒøttlɒsst kåṛ 'ṇ for-åt me se*

skjøve (ei *ṣʒôv, ṣʒøvå*)

1. kniv til å skave tre med (bøygd kniv med handtak i begge endar) Jf: bandkniv, fokkskjøve
2. avskava borkeflis (eitt drag med skjøva) Jf: skjevvel

skjøy- sjå: **skøy-**

skjå I (ei *ṣʒå, ṣʒå'a, ṣʒå'n*)

1.tynn hinne, tynt lag Jf.skå
2. ljoreluke
3. skinn, ytterhud (under ulla): *du he kłøfft iŋŋpå ṣʒå'a*

skjå II (ein *ṣʒå, ṣʒå'n, ṣʒå'a*)

uthus, skott Jf.skytje

skjåll- sjå: **skjold-**

skjålykt (ei *ṣʒå'løkkt, -løkkta*)

lykt med svineblære istf. glas

skjåmast (å *ṣʒåmast, ṣʒåmest, ṣʒåmtest*)

dimmast, bli uskarp eller uklår

skjåmen (adj *ṣʒåminŋ, -ma, -me, ṣʒåmne* bf *ṣʒåm'n*)

uklår, ugjennomsiktig

skjåstong (ei *ṣʒå'stånŋ, -stånŋŋa, -stånŋŋen; -stæŋŋer, -stæŋŋerŋ*)

lang stong til å føre på plass luka over ljoren med

skjåtrøytt (adj *ṣʒå'trøṭṭ*)

med ulla avrøytt innpå skinnet (skjåa) (om sau som er underfora eller i dårleg stand) Jf. skjå 3

sko (ein *sko, sko'n, sko'a; sko, skånn'aŋŋ, skånn'å*) = sko Jf. skrå

skobb' sjå: **skubbe**

skodda, godt skodda (*gått skåḍḍa*)

helst med nekting: ikkje godt

skodda = ikkje god å ha med å gjera

skoduk (ein *skoʹduk, -duǩen*)

innvendig kantbord av påsauma ty nedst på ein stakk

skoffel (å *skoffʹeṭ, skoffṭa*)

skufle (med spade eller røkku), skuve unna, skumpe: *iǩǩe skoffʹeṭ boṛṛṭi me! / he du skoffṭa utevve hæle doŋŋaŋŋ?*

skoflen (adj *skoffṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, skoffṭene* bf *skoffṭen*)

som har brautande og omsynslaus framferd, som skubbar seg fram

skogleies (adv *skoglæies*)

gjennom skogen, utafor allfarveg: *haŋŋ staṭ ṣe hæm skoglæies så ʼn iǩǩe vaṛṛṭ ṣiṭṭ* Jf. markleies

skogmor (ei *skogmor*)

einsleg stort frøtre i skogbandet el. med berre småskog rundt seg

skogsfru (ei *skokksʹfru*)

det kvinnfolket som først kom inn i stua åt ein kar som hadde vore på skogsarbeid etter nyåret
Jf. rokkmann

skogskjerring (ei) = skogsfru

skogskjor (ei *skog-ṣǩor*)

nøtteskrike (fugl) Jf. førruskjor

skogåt (adj *skogåt*)

skogtjukk: *de va så skogåt å oreṭe neafær stølʹn*

skokk (ein *skåkk, skåǩǩʹen*)

stor flokk (med folk eller dyr)

skokkast = skokke seg

skokke seg (å *skâkk, skåkka*)

samle seg til ein skokk: *fjeḷḷskarrven heḷḷ-på skåkka-se no*
(fjellskarv = fjellrype)

skokkelfallsdagen

(*skåkkeṭfaḷḷsdaʼn*)

3. juni (da skulle plogonna vera ferdig og kornet i jorda, no tek håbolla til)

skoklar (hankj fl *skåkkṭa, skåkkṭaŋŋ*)

sleivord om føter Jf. skjekkel

skola-, skoll- sjå: **skålla-, skuld-**

skolme (ei *skâṭṭm, skåṭṭmå*)

hylster, vegg ikring eit holrom, ertebelg: *vejjemaṛṛǩen he håṭṭa-tu ståkkå, så de e bærre skåṭṭmåŋŋ att*

skolme tå (*skåṭṭm-tå, skåṭṭma*)

plukke erter or skolmene

skolorm (ein *skåṭårrm, -årrmen*)

skolopender, ”tusenbein”

skolt, skomp’ sjå: **skult, skumpe**

skonbåt (ein *skonbåt*)

leitebåt, småbåt til å søkje etter sild

skone (å *skôn, skona*)

sjå seg om, ha augene med seg: *ho e sver te å skôn å he myǩǩy å færṭæṭ*

skoning (ein *skonneŋŋ, -iŋŋen*)

jarnbeslag under slede, hjul og hest

skor sjå: **skurd**

skorde I (ei *skôr, skorå*)

støtte, skråspenne: *her lyt du sætt skôr på annakvar stɒr*

skorde II (å *skôr, skora*)

sette noko til stød imot noko som lett kan velte, t.d. hesje): *skor-opp eŋŋstɒrʼŋ så iǩǩe laʹe rammṭa ne!*
– særskilt: skorde porkhus

Kiwi

Ka ska vi ha te meddags?
– Skjoraskit og seisup!

skorre, skortn' sjå: **skårre, skårtne**

skorve (ei *skârrv, skårrvå*)

1. sårskorpe, rur
2. skurv (plantesjukdom)

skorvkall (ein *skårrvkaḷḷ*)

skurvkall, den bommen i ein vevstol som den ferdige veven blir rulla på etter kvart
Herme: Den som ikkje første dagen vev så mykje ty at det dekkjer tybommen, lyt liggje attmed skorvkallen om natta

skose (ei *skôs, skoså*)

forteljing, soge, skrøne, anekdote: *dæmm he vesst ṣlijje ti de æi skôs no / haŋn ha nå så maŋŋa skoså frå di ti'n haŋŋ va på ṣy'nå*
Jf. stroffe

skott I (ein *skått, skått'n*)

skut, fram- el. bakende på robåt

skott II (eit *skått, skått'e*)

1. vedskjul, uthus Jf. skjå
2. skot (børseskot)

skotthall (eit *skåtthaḷḷ*)

i ferd med å skyte aks: *åk'eṛṇ står e skåtthaḷḷa* Jf. skytings-le

skotthold (eit *skåtthåḷḷ* NB! ikkje skotthall)

skothald, høveleg avstand for å skyte

skotthylle (ei *skåtthŷḷḷ* sjå hylle)

i leik: flat stein til å kaste på munken (klova vedskie, ei på kvart lag) (det var ikkje lov å gå framom sin eigen munk når ein kasta)
– kaste skotthylle = lagleik (to lag)

skottmunn (ein *skåttmoŋṇ, -mo'ṇṇ*)

skottdør, uthusopning utan dør

skottmål (eit *skåttmåṭ*)

1. det som ein skyt på (vilt, blink)
2. dss skotthold

skottom (ein *skåttomm, -ommen*)

veromslag: *de bṭi snaṛṭ æn skåttomm*

skottong (ein *skåttåŋŋ, skåttåṇṇen*)

einsleg uventa snøeling Jf. isong

skove (ei *skôv, skovå*)

skorpe av graut el. annan mjølkemat som legg seg åt grytbotnen
Jf. skava, med-seg-brent

skrakast (å *skrakast, skrakast*)

skiplast, skrante: *e ṣʒønna 'ʒe ka så he skrakast dæmm emyḷḷ'å*

skrake (å *skrâk, skraka*)

vante, skiple: *de va iʒʒe myʒʒy så skraka på hællså da 'å va oŋŋ*

skrakkel (eit *skrakk'eṭ, skrakk'ṭe*)

skranglete, skrøpeleg innretning, doning eller reiskap:
du får prøv te skrakk'ṭe te våŋŋn

skrammeldall (ein *skrammeṭḍaḷḷ*)

høgrøysta person som lagar mykje leven
Jf. rammeldall, skrommeldall

skrangel I (eit *skraŋŋ'eṭ, skraŋŋ'ṭe*)

klirring, skrammellyd

skrangel II (å *skraŋŋ'eṭ, skraŋŋṭa*)

1. klirre, skramle
2. samle inn pengar

skrangeltom (adj *skraŋŋeṭṭomm*)

heilt tom (også: mat-tom, skrubbsvolten)

skrante (adv *skraŋŋte*)

knapt, lite, smått stell: *de hiḷḷt-på vaṛṛṭ skraŋŋte me pæŋŋ fær 'ṇå / de e skraŋŋte me mat'a*

skralten (adj *skraḷḷtiŋŋ*) = skranten

skranten (adj *skraŋŋtiŋŋ, -ta, -te, skraŋŋtne* bf *skraŋŋt'n*)

dårleg, klein, helselaus

skrasle (å *skrâl̥̊l̥̊, skral̥̊l̥̊a*)
skratte (med raslande mål), le og snakke

skrav (eit *skrav, skrav'e* genitiv *te skraffs*)
1. steglengd
2. skrev. *de va så jufft att 'n vea te skraffs* Jf. kløft

skrava (å *skrava*)
1. gå med lange steg Jf. kløfte
2. skreva: *skrava evve*

skre I (hokj flt *skre, skre'n, skrå'nå*)
skor (skrær: fleirtalsform av skrå, sjå denne)

skre II (å *skre, skre, skrædd*)
dss skrå (gå på skrå, klippe skrått osb., eldre form

skreddar (ein *skreḍḍar*)
jonsokkoll (plantenamn)

skrede sjå: **skrøå, skreå**

skree (å *skrê, skree, skrædd*)
1. vraka, leite ut det beste
2. spille (ved uvørden eller ukunnig åtferd)

skrei (ei *skræi, skræi'a, skræ'n*)
1. gytetorsk som kjem inn frå havet Jf. modd, oppsigmodd
2. flokk som kjem farande (av å *skride*) Jf. skokk, skroll, skrøå

skrekk (eit *skrækk, skreḳḳ'e*)
skrik, skriking: *e hɒr skreḳḳ'e fɒr e såg 'å / de e raṛṭ kåṛ ḍe lækkst-te me skrækk her*

skrekkel (å *skrekk'eṭ, skrekkṭa*)
skrikle, laga høge og kvasse lydar, helst om låten til skjora (også om folk: knise, flire)

skrekkelskjor (ei *skrekkeṭṣḳor*)
vanleg skjor (fugl)

skrell (ein *skreḷḷ, skreḷḷ'n*)
1. brest, sprekk Jf. skrolle
2. smell Jf. torskrell

skrelle I (ei *skrêḷl, skreḷḷą̊*)
sjå skrellå

skrelle II (å *skreḷḷ, skreḷḷ, skraḷḷ, skråḷḷe*)
1. breste, slå sprekker: *de he skråḷḷe ti ne kåpp'en*
2. smelle

skrellå (hokj fl *skreḷḷå, skreḷḷåṇṇ*)
skal, agner, smårusk
Jf. musaskrellå

skrepp (eit *skræpp, skræpp'e*)
skryt, vellæte Jf. skrip

skreppe I (ei *skræ̂pp, skræppå*)
1. skreppe, veske
2. dårleg hus, påbygg
3. dårleg ku
4. teine (kasse for tilførsel av korn på kverna)

skreppe II (å *skræ̂pp, skræppe, skræfft*) = skryte, låte vel

skresam (adj *skresamm*)
som det går mykje til spille av: *ta ty'e e så skresammt når æn ska kṭ̊ɒ̂pp de* Jf. skree II, skreå

skreå (ei *skreå*)
rest, noko som er vraka (særleg fôrrestar etter dyr, oftast bruka i fleirtal): *økksniṇṇ it-opp skreåṇṇ ette ku'nå*

skrike (å *skrik, skrik, skræk, skriḳḳe*) = også: gråte

skrikkel sjå: **skrekkel**

skrinn (adj *skriṇṇ*)
tunn, mager (om folk, dyr og jord)

skrinnast (å *skriṇṇast, -est, -test*)
bli skrinn

skrinne (å *skrîŋŋ, skriŋŋe, skriŋŋt*)
pine ut, arme ut: *frɒua du iḵḵe stærrkar, så skriŋŋe du ut jor'a*
skrip (eit *skrip, skrip'e*)
blid og velvillig mottaking, godhug: *de vaṛṛ jusst iḵḵe skrip å få* Jf. skripen
skripen (adj *skripiŋŋ, -pa, -pe, skripne* bf *skrip'n*)
blid og fornøgd, velvillig, godhuga
skrivarhand (ei *skrivarhaŋŋ*)
ein som har ei god skrivarhand = ein som er god til å skrive
skrobbhevvill (ein *skrobbhevviḷḷ*)
grovhøvel, kort høvel med eitt handtak bakpå og eit "horn" frampå
skrokke I (ei *skrôkk, skrokkå*)
1. rukke
2. lita korg Sms. neverskrukke
3. bille Jf. skrokktroll
4. skjellsord om kvinnfolk?
skrokke II (å *skrôkk, skrokka*)
skrokke ut (*skrokk-ut*) = knurve, gjera skrukkete (om klede o.l.)
skrokkel (ei *skrokk'eṭ, skrokkṭå*)
dss skrokkelbjølle
skrokkelbjølle (ei *skrokkeṭbjø̂ḷḷ)*
heimesmidd, ikkje støypt bjølle (med sprukken skramlelyd)
skrokktroll (eit *skrokktrålḷ*)
skrukketroll, bille Jf. skrokke 3
skrokkåt (adj *skrokkåt*)
dss rokkåt, knurva
skroll (ein *skrålḷ, skrålḷ'n*)
flokk, hop: *de hørrest-ut fær å varra æn hæl skrålḷ me kviŋŋfåṭṭk*
skrolle (ei *skrâḷḷ, skrålḷå*)
brest, sprunge, sprekk: *kaŋŋ så he ṣlijje skrâḷḷ ti finast fat'e miṭṭ?*
Jf. skrell
skromlen (adj *skrommṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, -ṭene* bf *-ṭen*) = skrumlen, bråkete
skrommel I (eit *skromm'eṭ*)
skrummel, bråk, leven, rammel
skrommel II (å *skromm'eṭ, skrommṭa*)
skrumle, bråke, skramle
skrommeldall (ein *skrommeṭḍaḷḷ*)
helst om ein gutunge som skrumlar og bråkar
skrommellaup (ein *-lɒp*)
dss skrommeldall
skrommelloft (eit *-låfft*) = rotloft
skroslen sjå: **skruslen**
skrote (å *skrôt, skrota*)
skrote ti = sette i med høgt mål (helst irettesetting): *e hɒr haŋŋ skrota-ti åt oŋŋå* Jf. skrøfte
skrubb- sjå: **skrobb-**
skrukk- sjå: **skrokk-**
skrult (ein *skruḷḷt, skruḷḷt'n*)
1. gammal krok (kall), krusling, kroksyl
2. bergknoll
Stadnamn: Skrultkleiva
Jf. skruslen, kruslen, krufsen
skrummel- sjå: **skrommel-**
skrupp (ein *skrupp, skrupp'en*)
1. råbygg, tak og reisverk til eit hus
2. kropp (sleivord)
skruppelure (ein *skruppelure, -luriŋŋ*) = grovslegen og lite pen kar
skruppen (adj *skruppiŋŋ, skruppa, skruppe, skruppne* bf *skrupp'n*)
1. om kroppsbygning: grovslegen
2. om framferd: uhøvla, uvøren

skruslen (adj *skrul̥l̥iṇṇ, -l̥l̥a, -l̥l̥e, -l̥l̥ne* bf *-l̥l̥ʹn [skrol̥l̥iṇṇ]*)
1. om personar: lite å sjå til, lite ansiktsvakker, ljot: *haṇṇ he vårṛṛṭe gammʹeṭ å skrul̥l̥iṇṇ å ṣå te*
Jf. skryten, ingjåleis
2. om terreng: ulendt: *de e skrol̥l̥e oppi sa orå, de e på hariṇṇ de e frammkåmmaṇṇ fær fåṭṭk*
Jf. orelen

skruvlen (adj *skruvvṭiṇṇ, -ṭa, -ṭe, -ṭene* bf *-ṭen*) = som tek mykje plass: *hɒyʹe e så skruvvṭe*

skruvvel (å *skruvvʹeṭ, skruvvṭa*)
skruvle, ta mykje plass, vera romstor: *de skruvvṭa så, hɒyʹe, når ḍe e tɒṛṛṭ*

skry (eit *skry*)
slim i halsen Jf. skrøl

skrye (å *skrŷ, skrye, skryḍḍ*)
harke opp slim Jf. skrøle

skryen (adj *skryiṇṇ, -a, -e. -ne*)
full av slim i halsen Jf. skrølen

skrykkje (å *skryk̩k̩e, skryk̩k̩e, skrøkkt*)
snurpe saman: *ho skrøkkt e hop sek̩k̩ʹen* Jf. skrokke

skrykkjeband (eit *skryk̩k̩ebaṇṇ*)
muleband, skjellingsband

skryp (adj *skryp, skryft*)
ryr, udryg, lett for å minke: *de vaṛṛṭ myk̩k̩y hɒy e år, miṇṇ de e skryft*

skryt (ein *skryt, skrytʹn*) = hestenase

skryten (adj *skrytiṇṇ, -ta, -te, -tne* bf *skrytʹn*)
1. lite å sjå til, lite ansiktsvakker, ljot Jf. skruslen
2. som har det med å skryte

skrytlaup (ein *skrytlɒp* sjå laup)
skrytpave

skrytreim (ei *skrytræm, -ræma*)
nasereim på hestgreie

skræe, skræå sjå: **skreå**

skrøft (eit *skrøfft*) = skrøfte I

skrøfte I (ei *skrø̂fft, skrøfftå*)
overhøvling, skjennepreike
Jf. skråpe

skrøfte II (å *skrø̂fft, skrøffta*)
skryfte, overhøvle, skjelle ut
Jf. skrote

skrøl (eit *skrøṭ*)
slim i halsen Jf. skry

skrøle (å *skrø̂ṭ, skrøṭa*)
harke opp slim Jf. skrye

skrølen (adj *skrøṭiṇṇ, skrøṭa, skrøṭe, skrøṭṇe* bf *skrøṭʹṇ*
full av slim Jf. skryen

skrøå (ei *skrøå, skrøå*)
1. skrede, snø- el. jord- og steinras
Jf. lopp, rap
2. stad der snø el. jord jamt brukar å gå i skred Jf. skrøåfar
3. steinur som har samla seg opp nedunder eit skredfar

skrøåfar (eit *skrøåfar*) = skrøå 2

skrå I (ei *skrå, skråʹa, skråʹn; skre, skreʹn, skråʹnå* eintalsformene sjeldne eller avlagt i surndalsmålet) sko Jf. skre I (Opphavleg: skinn)
Forteljing: Da kraftkaren Arnt O. Sollid frå Bøfjorden hadde teke ein studiekamerat på Klæbu Seminar og snudd han opp ned med skorne (*skreʹn*) i veret, fekk han det akademiske tilnamnet *Solidicam Skreen-i-vere-bus* (Fortalt av L. Halse) Jf. spenne skrå

skrå II (å *skrå, skrår, skrådd*)
1. skrapa av skorne:
skrå-tå-de på grasa fɒr ḍu går-iŋŋ!
2. gå på skrå, klippe skrått osb.
Jf. skre II

skråa (å *skråa*) = skrå II

skråll sjå: **skroll**

skråme (ei *skrâm, skråmå*)
skramme, risp, skrape

skråpe I (ei *skrâp, skråpå*)
1. skrapereiskap
2. skrapemerke Jf. skråme
3. åtsetting, skjennepreike
Jf. skrøfte

skråpe II (å *skrâp, skråpa*) =
skrape

skråv-is (ein *skråv-is*)
skrovis, laus og ujamn is der vatnet har sige unna (mots. stål-is)

skubbe (å *skôbb (skûbb), skobba*)
1. gni seg, skrubbe:
mærr'a skobba se på båṭṭṭḳ'a
2. føre, skuve, skumpe: *pass de så du iḳḳe skobba-ne kåppaŋŋ!*

skufle, skuflen sjå: **skoffel, skoflen**

skuggje (ein *skujje, skujjiŋŋ*)
skugge
– særskilt: *de e 'ḳe stoṛṭ att tå 'nå, haŋŋ e så æn skujje*

skuldau (adj *skoḷḷɒu*)
skuldig, også moralsk:
de e vi så e skoḷḷɒu hånnå (dativ)
Ein som fekk tilslaget på ein auksjon, men kom på at han hadde for lite pengar, vendte seg til side-mannen: "Kunna du hjelpt meg med nåra kronå. Eg he allveg tøkt det var likar å lån' hell å bli skuldau."

skuldbitte seg (å *skoḷḷbiṭṭ* sjå bitte)
binde seg med lånegjeld: *haŋŋ skoḷḷbatt se fær haṛṭ da 'n to gaṛ'ṇ / de e toŋŋt å varra så skoḷḷboŋŋiŋŋ aḷḷ si ti*

skulde (å *skôḷḷ, skoḷḷa*)
gi skulda for: *iḳḳe skoḷḷ me fær ṣa!*

skulla (å *skoḷḷa, ska, skoḷḷ, skoḷḷa*
modalt hjelpeverb)

skult (adv *skoḷḷt*)
fri for krav, oppgjort, skuls, ingen skuldig: *e vaṛṛṭ skoḷḷt me 'nå nåṛ 'ṇ fekk sîsst kronåŋŋ min*

skultere (å **s***koḷḷtêr, -tere, -teṛṭ*)
bli skuls, gjera opp: *vi* **s***koḷḷteṛṭ uti snekkararbeie miṭṭ åt hånnå*

skumpe (å *skômmp, skommpa*)
puffe, dytte, støyte borti, dunke til:
du skommpa ne kaffen /
du skommpa boṛṛṭi me
Jf. skubbe, skoffel

skunding (ei *skoŋŋeŋŋ, -iŋŋa*)
hast, fart: *de v a ti æi skoŋŋeŋŋ joṛṛṭ*

skundå (hokj bf *skoŋŋå*)
laus mage (så ein må skunde seg på do) Jf. skjettu, livsykje

skurdameling (ein *skorameḷeŋŋ*)
ein mæling korn skore med sigd:
de va deŋŋ gåŋŋ'en skoramelinŋŋen va betaḷṭ' me åtti øre

skurke (å *skûṛṛk, skuṛṛka*)
skrape, gnure (helst om meiar mot sand), ta borti

Eurosko Surnadal

Den så spenne skrå, venta å få sjå
kvann 'n snart ska få rette smaugjet på.

skuvseng (ei *skuvsæŋŋ, -seŋŋa*)
delt seng som ein kan regulere i breidda Jf. førseng

skvakkel I (eit *skvakk'eţ, skvakk'ţe*)
skvakl, skval, dårleg drikke: *vi fekk nåṣlakks mjøk-skvakkeţ te grɒtvått*

skvakkel II (å *skvakk'eţ, skvakkţa*)
skvakle, skvalpe (skvakle ned = skvalpe over, spille)

skvample (å *skvammp'eţ, -pţa*)
skvulpe, skvalpe: *mjøkʒ'a skvammpţa evve fær me / båt'n lek så vatt'ne skvammpţa ekreŋŋ' lejjiŋŋ på åss*
Jf. debbel

skvelltyte (ei *skveḷḷtŷt* sjå tyte)
skveljetyte, verkekveise

skvitre (å *skvit'er, skvitra*)
sprute i tunne strålar

skvolp (ein *skvåţţp, skvåţţp'en*)
holjarn til utholing av tre

skvolpjarn (eit *skvåţţpjaṛṇ*)
dss skvolp

skykkje sjå: **skytje**

skyld (adj *ṣʒyḷḷ* med dativ)
i slekt: *ho e ṣʒyḷḷ fåţţʒa e Trø'n*
– særskilt: ”lykka skyld” (*løkkåŋŋ ṣʒyḷḷ*) = heldig

skylde (ei *ṣʒŷḷḷ, ṣʒyḷḷå*)
skyldskap, slektskap: *de e ʒukkast ṣʒyḷḷå myḷḷå dæmm*

skyle (ei *ṣʒŷţ, ṣʒyţå*)
skur, lite og enkelt uthus Jf. skytje

skyming (ei *ṣʒymeŋŋ, -iŋŋa*)
halde skyming = halde opp med det vanlege arbeidet som krev godt lys, kvile og koble av med forteljing e.l. til dess det vart heilt mørkt, så ein kunne tenne lampa
Jf. kveldsettu

skyr (adj *ṣʒyr*)
sky, redd: *sɒuiŋŋ va så ṣʒyr att vi komm iʒʒe attåt dæmm*
Jf. skjekkelskyr, skåkskyr, takskyr

skyte (å *ṣʒyt, ṣʒyt, skɒt, skåtte*)
– skyte bjønn = dette i stor fart t.d. på ski (også om barneleik: Ein gut legg seg på ryggen med knea krøkt over seg, medan ein annan set seg på føtene hans og blir ”skoten” i veg med eit kraftig spark) Jf. endeskyte – skyte fart = akselerere
– skyte på = gjette : *ṣʒyt-på ka e ʒøfft åt de e by'n!* Jf. skjøtte på
– skyte seg til = hende på det uvisse, på slump: *e-de-så de ṣʒyt se te me di...* Jf. skje og skyte seg
– skyte skam = komma med spitord: *hør kåṛ 'ṇ ṣʒyt skamm ette åss!*
– skyte stav = høvle til stavar med rett skrå og krumming til å felle saman i lagga trekoppar
– skyte sundt (*ṣʒyt syŋŋt)* = bli uforlikte Jf. skine sundt
– skyte tu= at berrfrost får jordvæta til å laga eit islag, isskyte
Jf. telaskott

skytingsle (ei *ṣʒyteŋŋs-le* sjå le)
om korn: i ferd med å skyte: *kåŋŋ'e står e ṣʒyteŋŋsle'n* Jf. skotthall

skytje (ei *ṣʒyʒʒe, ṣʒyʒʒå*)
primitivt, dårleg hus, skur, skott, tak på stolpar Jf. skyle

skyttarhel (ein *ṣʒyţţar-heţ*)
ein måte skyttaren kunne bremse farten i unnarenn på ski (når han hadde børsa klar og ikkje kunne stryke med stavane): vri skoen i fættane og sette hælen borti snøen

skyøygd (adj *ṣʂy-ɒggd* sjå øygd)
med nervøst flakkande augelag
Jf. skjømmeløygd

skørru (ei *skørru* bøy som fjørru)
skore, utholing, skar, sprekk: *de e æi skørru oppi brattast hammara / når dæmm satt å rådd hælt åt Smøḷ'n, vaṛṛṭ dæmm sår e rɒvaskørruṇṇ*

skøyte (å *ṣʂ̂ɒt, ṣʂɒte, ṣʂøtt*)
skøyte, forlengje Jf. skaute

skå I (ei *skå, skå'a*)
tunt, hardt snølag
Jf. fokkskå, glas-skå

skå II (eit *skå, skå'e*)
hallande stilling, skråstilling, skråveg: *stiganṇ jikk te skåes*
– te skåes = på skrå Jf. skålies

skåfjøl (ei *skåfjøḷ*)
luke til å skifte løp for vatnet i ei renne som deler seg Jf. stemme

skåk (ei *skåk, skåʂ'a, skåʂ'en; ṣʂek'er, ṣʂek'eṛṇ, skåkå*)
skåk (dragarm på hestedoning)

skåkauge (ei *skåkɒ̂u, -ɒuå*)
hol i framenden av skåka til å stikke ora gjennom

skåkemn (eit *skåk-æmmn*)
skjemtande om ein lang og tunn person (emne til å gjera skåk av)

skåkk, skåkla sjå: **skokk, skoklar**

skåkskoning (ei *skåk-skonneŋŋ*)
flatjarn under atterenden på skåka

skåkskyr (adj *skåkṣʂyr*)
om hest: redd for å gå i skjækene, skåkredd Jf. skjekkelskyr

skåkås (ein *skåk-ås*)
tverrtre som bind saman atterenden av skjækene (Sjå om hest og utstyr)

skål og vegg (*skåḷ å vægg*)
– sitte mellom skål og vegg = sitte i godt lag og ha nøgda av alt: *vi sitt no her myḷḷå skåḷ å vægg*

skålda (å *skålla*) = få hud, skal el.
grisebust til å lausne med heitvatn, brenne seg på kokande vatn

skåldingslaug (ein *skålleŋŋslɒu* sjå laug) = heitvatn til å skålde med

skålies (adv *skålies* av skå II)
på skrå opp el. nedetter lia: *de e så bratt att vi lyt kør skålies*
Jf. skåveg

skålla (å *skåḷḷa*)
skòla, regne kraftig, komma mykje vatn, skylje: *de skåḷḷa tu dråppa-reṇṇåṇṇ / bårånṇ skåḷḷa evve sva-bærrje / ta å skåḷḷa-tu sa bøttåṇṇ!*

skållarå (ei *skåḷḷarå* sjå rå)
krå i kjøkenet der avfallsbøtta stod

skålle (ein *skåḷḷe, skåḷḷiṇṇ*)
skòle, oppvask- el. skyljevatn med rask og matrestar i

skålm, skålorm sjå: **skolme, skolorm**

skåp, riste skåp (å *resst skåp*)
reinse politur med salt for å bruke som rusdrikk (HH: Politurinn, Streiftog i bygda s.52/Vårsøg s.300)

skårbøy(g) (ein *skår-bɒy, -bɒ'n, -bɒja; -bɒga*)
den innbøygde delen frampå ein ljå

skår-ga (å *skår-ga* sjå ga)
gå og slå skår med ljå (fleire karar diagonalt etter kvarandre)

skårgang (ein *skårganṇ, -ganṇen*)
når fleire karar går etter kvarandre (diagonalt) og slår med ljå

skårjaga (å *skårjagga*)
konkurrere i ljåslått (der den eine slåttakaren ”jagar” den som slår framfor han i skåren til venstre)

skårre (ein *skårre, skårriŋŋ)*
gamling, skral person: *nei, så saŋŋele ʒæmm 'n hit, na gammeɫ skårriŋŋ!* Jf. skarra på horna
skårtne (å *skåṛṛt'ṇ, skåṛṛtṇa*)
storkne, skorpe seg, hardne: *ṣṇø'n skåṛṛtṇa-te tå ʒpɫt'ṇ / ku'ruvåŋŋ skåṛṛtṇa e soɫ'ṇ*
skårv-, skått- sjå: **skorv-, skott-**
skåveg (ein *skåvæg*)
veg på skrå Jf. skålies, snedveg
skåvven (adj *skåvviŋŋ* av skava)
avberkt, fri for bork
(overført: blakk, pengelens)
slagbord (eit *ṣlagbor*)
del på vevstolen som held vevskeia, som ein slår inn veften med
slagge I (ei *ṣlâgg, ṣlaggå*)
slevje, spytt som renn: *haŋŋ laggda å preka så ṣlaggåŋŋ dræv*
slagge II (å *ṣlâgg, ṣlagga*)
sikle, slevje, la spyttet renne Jf. dele
slagjen (adj *ṣlajiŋŋ, -ja, -je, -gne*)
slagen, mjuk og fuktig (om høy, tørrmat og tørre klede)
slagne (å *ṣlag'n, ṣlagna*)
bli mjuk og fuktig, bli slagjen: *de ṣlagna, spiʒʒiʒøtte, ni ʒeɫɫara*
slagvind (adj *ṣlagviŋŋ* sjå vind)
om hjul o.l. som kastar seg av di det står skeivt på akslingen
slakkje (ein *ṣlaʒʒe, ṣlaʒʒiŋŋ*)
1. slak unnabakke Jf. slokkje
2. slakt stykke i veven el. slakk reim
slamsen (adj *ṣlammsiŋŋ, -sa, -se, ṣlammsne* bf *ṣlamms'n*)
slapp og formlaus, laus i fisken, rom: *haŋŋ he våṛṛte ṣlammsiŋŋ, ne ʒoliŋŋ*
slark (ein *ṣlaṛṛk, ṣlaṛṛʒ'en*)
dagdrivar, ein som slurvar og gjer dårleg arbeid Jf. gjeralausing
slarke (å *ṣlâṛṛk, ṣlaṛṛka*)
1. slurve, forsømme Jf. sarve
2. rakle (t.d. eit hjul som sit laust eller skeivt, når tannhjula ikkje grip)
slarkferd (ei *ṣlaṛṛkfer, -fera*)
slurvete arbeid
slarkje (ein *ṣlaṛṛʒe, ṣlaṛṛʒiŋŋ*)
slarkande gonge (hjul e.l.)
slarkåt (adj *ṣlaṛṛkåt*) = slurvete
slarre (ein *ṣlarre, ṣlarriŋŋ*)
ein som går og sleng og er ille lika av anna folk: *ʒæmm 'en hit, na ṣlarriŋŋ, så jagga 'n!*
Sms. drikkja-slarre Jf. slark
Regle: *ṣluṭṭ å ṣlå, ga-hæm å ṣlip! du ṣloa-tå gras'e, diŋŋ ṣlarre!*
slarv (ein *ṣlarrv, ṣlarrv'en*)
1. lausprat, sladder
2. noko som dett av eit lass e.l.
slarve (å *ṣlârrv, ṣlarrva*)
1. fara rundt med lausprat og sladder
2. misse, spille (t.d. laushøy som dett av ei bør)
slarven (adj *ṣlarrviŋŋ, -va, -ve, -vne* bf *ṣlarrv'n*)
som slurvar frå seg og ikkje gjer fullgodt arbeid: *ta va æn ṣlarrviŋŋ måte å jærra de på*
Sms. snar-slarven Jf. slarvåt
slarvåt (adj *ṣlarrvåt*) = slarven
slatter I (eit *ṣlatt'er, ṣlatt're*)
sludd, snøslætte
slatter II (å *ṣlatt'er, ṣlattra*)
slatre, sludde

sledafylling (ein *ṣleafyḷḷeŋŋ, -iŋŋen*)
ca. 20 cm nysnø (når høgare enn remmane på sleden): *de ha trånŋtest æn ṣleafyḷḷeŋŋ me ṣnø*

sledakvalp (ein *ṣleakvaṭṭp*)
låsestykke i ringane mellom skåk og slede Jf. jønndrettkvalp
(Det var viktig at sledakvalpen var av tre og kunne hoggast av for å frigjera hesten om sleden skulle velte

sledastong (ei *ṣleaståŋŋ* sjå stong)
flat jarnstong til skoning under sledemeiane Jf. drag

sleipe (ei *ṣlæ̂p, ṣlæpå*)
grønske, sleipt belegg, algevokster i ferskvatn (geitsleipe = snigel)

sleiphel (ein *ṣlæpheṭ, -heṭ'n*)
sleiphæl, skithæl, skjellsord for sløg og sleip eller sleisk person
(Ordet kan ha hatt ein dobbelklang pga. samanfallande uttale med slephel eller slepsko, som var djupneregulator på eldre plogar)

sleive I (ei *ṣlæ̂v, ṣlævå*)
dårleg sko, sko til å sleive i:
he du ṣiṭṭ sko'ṣlævåŋŋ min?

sleive II (å *ṣlæ̂v, ṣlæva*)
slengje med føtene, gå ustøtt:
ho går å ṣlæva ti gammṭe støvle

slekker (ei *ṣlekk'er, ṣlekkrå*)
smal graskledd slette i berg og hamrar: *søuiŋŋ går oppi sa grønṣlekkrå* Jf. slågd, slokkje

slekkje (ei *ṣleḳḳe, ṣleḳḳå*)
vidjeband med krokar i endane til å spenne tvers over ryggen og hekte i meisene når ein kløvjar (kanskje det same som oppmeisingsband)

slems', slengs' sjå: **slimse, slingse**

slengert sjå: **sløngert**

slephel (ein *ṣlæpheṭ, -heṭ'n*)
slephæl, slepsko, djupneregulator på eldre plogar Jf. sleiphel

sleppe I (ei *ṣlæ̂pp, ṣlæppå*)
mengde, porsjon, flokk (t.d. sauer som blir sleppte) Jf slepping

sleppe II (å *ṣlæpp, ṣlæpp, ṣlåpp, ṣlåppe* intrans)
1. sleppe, bli friteken: *du kaŋŋ varra gła du ṣlåpp-tu sa arrbeia*
2. døy, falle frå:
ho mor he ṣlåppe-tu no
– sleppe fram = bli konfirmert

sleppe III (å *ṣlæ̂pp, ṣlæppe, ṣlæfft* trans)
sleppe, gi frå seg, la falle

slepper (å *ṣlepp'er, ṣleppra*)
slipre, drikke, ta til seg flytande føde med tunga: *ho va snaṛ ṭe å ṣlepperṛ-ṭi-se mjøḳ'a, kattå*

slepper-mons (ein *ṣlepper-monns*)
kalleord om nokon (helst barn) som ligg frammi og vil smaka på godsakene før dei blir servert

sleppfingra (adj *ṣlæppfeŋŋra*)
sleppen, slepphendt

slepping (ein *ṣlæppeŋŋ, -iŋŋen*)
dss sleppe I, slump

slett I (eit *ṣlætt*)
1. slit, slitemerke, slitasje:
de visest iḳḳe ṣlætt ette ầḷḷ se årå
2. slit, muskelbrest, forstrekning:
haŋŋ fekk eṭṭ ṣlætt me di sommå tnj'e røkkt-ti

slett II (eit *ṣlett [ṣliṭṭ]*)
slætt, slåttamark, utmark der ein slår graset Sms. markaslett, engjaslett, stakkslett
sletthert (adj *ṣlettheṛt*)
sletthært, slett og jamn i hårlaget
slikan (adj *ṣlikaṇṇ* flt *ṣlikne*)
slik, såvoren: *æi ṣlikaṇṇ dråk kaṇṇ de varra mon ti / haṇṇ fekk-se-ti eṭṭ ṣlikaṇṇt ṣʧiḷḷt te å ha på vejj'a*
slikere (adj flt *ṣlik'ere*) = slike
slikne (flt av slikan**)** = slikere
slimse (ei *ṣlêmms, ṣlemmså*)
lang, tynn remse Jf. slingse, tisne
slingse (ei *ṣlêṇṇs, ṣleṇṇså*)
dss slinter Jf. slimse
slinter (ei *ṣliṇṇt'er, ṣliṇṇtrå*)
slintre Jf. slimse, slingse
slipre sjå: **slepper**
slire (ein *ṣlire, ṣliriṇṇ* NB! hankj)
slire, hylster Jf. skeie
slitast (å *ṣlitast, ṣlisst, ṣlæsst, ṣlettest*)
slitast, slitne
slitt sjå: **slett II**
sloakoll (ein *ṣloakåḷḷ, -kåḷḷ'n*)
riskoll til å dra høy på
sloe I (ein *ṣloe, ṣloiṇṇ*)
1. drag av to ungbjørker med frodig lauvkoll med høykjemme på
Jf. kippsveig
2. risdrag til å smuldre møkk på åkeren
3. overført: ein sloe te kar = ein retteleg storvaksen kar
Jf. røttull, slye
sloe II (å *ṣlô, ṣloa*)
1. dra høy på sloe
2. smuldre møkk med sloe
Regle: *ṣluṭṭ å ṣlå, ga-hæm å ṣlip! du ṣloa-tå gras'e, diṇṇ ṣlarre!*

slofart (ein *ṣlo'faṛṛt, -faṛṛt'ṇ*)
fisketransport med seglskuter (Namnet kjem truleg av fiskesloet som rann ut og samla seg på botnen av fartyet)
slogd sjå: **slågd**
slokker I (eit *ṣlokk'er, ṣlokk're*)
slukker, ei tunn væske med klumpar i: *de lɒp-syṇṇt så eṭṭ ṣlokk'er, te ṣʧɒr'e* Sms.
slokkerskjør
slokker II (ei *ṣlokk'er, ṣlokkrå*)
vulgært for kvinneleg kjønnsorgan
slokkje (ein *ṣlåkʧe, ṣlåkʧiṇṇ, ṣlåkkå; ṣlåkka*)
slakke, slakt stigande slågd, skåveg
Dokumentert berre i stadnamn: Slokkan (flt *ṣlåkkaṇṇ*), stigning frå Sveasetra austover Langora
slorv (ein *ṣlårrv, ṣlårrv'en*)
løype (ein av magane til jortedyr
Jf. kjese (Sjå elles vøllønd, trollpåsse, marlakje, vom)
slupe (ei *ṣlûp, ṣlupå*)
sluffe, skyss-slede med fire sitteplassar, dei to fremste med ryggstø
sluskjen (adj *ṣluṣsʧiṇṇ, -ṣṣʧa, -ṣṣʧe, -sskne*, bf *ṣlussk'n*)
om føre: blaut, plaskande, sørpete
Jf. vallen
sluspen (adj *ṣlusspiṇṇ, -sspa, -sspe*)
dss sluskjen: *du fekk ṣlusspe før*
slutaksla (adj *ṣlut-akkṣla*)
hengeaksla, lutaksla
slutte (å *ṣlûṭṭ, ṣluṭṭa*)
særskilt: slutte av = avlyse, gi opp: *he du ṣluṭṭa-åv by'tuṛ'ṇ?*
sluve (*ṣlûv, ṣluvå*) sjå: **sluå**

sluå (ei *ṣluå*)
sloge, todelt slagreiskap til å trøske korn med
sluåvål (ein *ṣluåvåḷ*)
slogevol, slogeklubbe, den delen som knuser aksa (mots. handvål)
Jf. dettvål
slye (ein *ṣlye, ṣlyiŋŋ*)
storvaksen kar Jf. sloe I, røttull
slætt sjå: **slett**
slø, sløff, sløggu sjå: **sjo, sløyfe, sluå**
sløkkje (å *ṣløkk̡e, ṣløkk̡e, ṣlɒkkt*)
sløkkje tu = la det slokne i omnen
sløkkje ut = blåse ut eit lys
sløng (ein *ṣlɒŋŋ, ṣløŋŋ'en*) = sleng
– særskilt: ymt, så vidt nemnt:
e he hɒrṛṛ ṣløŋŋ'en ti di når ḍæmm he taḷḷast me
sløngert (ein *ṣlɒŋŋ'eṛṭ, -eṛṭ'ṇ*)
rekarfant, landstrykar, gjeralausing
Jf. streppar, gjessill
sløngje I (ei *ṣløŋŋe, ṣløŋŋå*)
slyngje, bukt:
de he vårṛṛte æi ṣløŋŋe på tɒja
sløngje II (å *ṣløŋŋe, ṣløŋŋe, ṣlɒŋŋt*)
slengje: *haŋŋ ṣlɒŋŋt ṣluk̡'en boṛṛṭoŋŋ aŋŋ'er laŋŋ'e*
sløngjebørt (adv *ṣløŋŋebɒrṛṛ* sjå børt)
som hjelper seg som best ein kan frå dag til dag, men ikkje er førefarande (mots.. velbørt)
sløngjetak (eit *ṣløŋŋetak, -tak̡e*)
ein måte å feste grep på når to prøver makta si på kvarandre: Dei tek tak i kleda på overarmane åt motstand-aren og prøver å slengje han i marka Jf. famntak
sløyfe (å *ṣlø̂ff, ṣløffa*)
sløyfe, utelata:
bḷi de te att du ṣløffa Øra-tuṛ'ṇ?
sløå (ei *ṣløå*)
lakseteine med opning mot straumen
slå I (ei *ṣlå, ṣlå'a, ṣlå'n; ṣle, ṣle'n, ṣlå'nå*)
1. låsebom for dør
2. liten grasvaksen avsats vassrett eller på skrå opp ei bergside
Jf. slågd
slå II (å *ṣlå, ṣle, ṣlo, ṣlijje*)
– slå blegg = ein slags gutungleik
– slå ein bolt = fortelja ei skrøne, lure ein til å tru:
kaŋŋ så he ṣlijje ti de na bå̊ḷḷt'n?
– slå handa tå = svikte, slutte å hjelpe: *dæmm ṣlo haŋŋ'a tå 'nå da 'n tråŋŋ jɒḷḷp*
– slå hauet mot steinen = møte hard motgang: *'n får 'k̡e ji-opp omm 'n ṣle hɒu'e mot stæna nåre gåŋŋe*
– slå kvims = få "jeppen" til å svirre rundt når ein leikar "vippe jeppe"
– slå opp = smelte, kverve (om snøføre): *haŋŋ ṣle nå snaṛṭ opp me viŋŋterføra*
– slå seg = 1. slagne, doggast
2. gi seg med kulde:
ho ṣle se snaṛṭ, k̡ɒḷṭ'a
– slå und seg = slå åt seg = eigne til seg
slågd (ei *ṣlåggd, ṣlåggd'a*)
slogd, sløgd, langstrekt smal flate skålies eller vassrett i ei li, slå
"Kvit fall snøen i di krone etter haust i sløgd og slå"(HH: Knyken, Vårsøg s.167)
slåkkanj, slåkkje sjå: **slokkje**
slårv sjå: **slorv**

slåst (å *ṣlåsst, ṣlæsst, ṣlosst, ṣliesst*)

”Ho ha sligjest med verd’n all sin dag.” (HH om ho Mossess)

smakkel (å *smakk'eṭ, smakkṭa*)

smakle, smi, spikke (gjerne på måfå): *haŋŋ siṭṭ å smakkṭa på æn spiḳḳiskaŋŋk / e får prøv å smakkeṭ-me-te æi sæṭṭastêkk*

Jf. kretta

smakkelskit (ein *smakkeṭṣḳit*)

smispon, høvelspon og anna rusk etter smakling inne i stuehusa

smaklen (adj *smakkṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, smakkṭene* bf *smakkṭen*)

liten, knipen Jf. smelen

smal (eit *smaṭ*)

rammel, dunder, brak (av å smelle): *de e ṣlekkt smaṭ når ’ṇ staṛṛṭa mottoṛṣykkeln* Sms. kjeftsmal

smala (å *smaṭṭa*)

brake, smelle: *de smaṭṭa ti is'a*

”E hørre kår sluå på låvgålva smalla” (HH: Far e dåggjen, Vårsøg s.197)

smalastall (ein *smaṭṭastaḷḷ* sjå stall) = saufjøs

smalatalle (ein *smaṭṭataḷḷe, -taḷḷiŋŋ*)

sautalle (ihoptrakka møkk og strø)

smalder (å *smaḷḷd'er, smaḷḷdra*)

smuldre, slå sund, knuse

smaldrast (å *smaḷḷdrast*)

smuldrast, smelle sund, molast opp

smale (ein *smaṭṭa, smaṭṭaŋŋ [smaṭe, smaṭiŋŋ]*)

sau (kollektivt) (så å seie ute av bruk anna enn i samansette ord)

smalhans (ein *smalhanns, -hanns’n*)

1. fattig person
2. små kår, lite å berge seg med: *de he vårre smalhanns leŋŋe der-å gar*

smalla sjå: **smale**

smaug (eit *smɒg, smɒj'e*)

1. smog, trong passasje, stad der ein kan smyge seg fram Jf. smotte
2. lag med, draget på: *e he iḳḳe nå smɒg på kviŋŋfåṭṭḳa*

smedfinger (ein *smefeŋŋer*)

– ha smedfingrar = greie å ta i varme ting: *ta å løfft-tå paŋŋå, du så he smefeŋŋra!*

smeds sjå: **smess**

smeitgraut (ein *smætgrɒt*)

graut av fiskelever eller sild-/fleskfeite

smekk (ein *smekk, smiḳḳ'en, smiḳḳ'a; smekka, smekkaŋŋ, smekkå*)

1. smikk, lite slag, dask
2. lite ”slagvåpen” (fluåsmekk)

smekke I (å *smêkk, smekka*)

daske, slå til: *ga-frå sokkerkåppa, heḷḷ-å smekka e feŋŋraŋŋ!*

(også overført: *e smekka-te å ḳøfft aḷḷt ’n ha-att*)

smekke II (adv *smekke*)

forsterkande: *ta jikk smekke gått!*

smelen (adj *smeṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, -ṭṇe*)

smælen, knipen, snau, småleg: *ho va smeṭa me mat'a åt tenarå / ta e fær smeṭe ti-tiḳḳe tå ṣlik'ere karra så di e* Jf. timen

smelle I (å *smeḷḷ, smeḷḷ, smaḷḷ, småḷḷe* intrans)

smelle: *de smeḷḷ ekreŋŋ' aḷḷa lie deŋŋ føsst jakkt-da’n / de smaḷḷ iḳḳe or'e ti ’na* = ho sa ikkje eit ord

–smelle av = breste, gå tvert av: *na fôr ås'n va åv'smålḷḷiŋŋ tå ṣŋø-tøŋŋ'n*

– smelle opp = breste ut i lått (når ein helst ikkje skulle le): *de smalḷ-opp fær me mea 'n sto å taṭṭa*

Jf. smal

smelle II (å *smêḷḷ, smeḷḷe, smeḷḷt* trans)

smelle, slå, larme: *ho̧ smeḷḷt-att dɒr'a frammfær naså på 'nå*

smer sjå: **små**

smeren (adj *smeriŋŋ, -ra, -re, -ṛṇe*)

om smak: søtleg, vammel (overført om person som er tilgjort blid og smøkjen)

smess, te smess (*smess* genitiv av *smed*)

med smedarbeid: *haŋŋ e heŋŋt både te tress å te smess* (både som snikkar og smed) Jf. tress, hendt

smi mink (å *smi, smir, smiḍḍ meŋŋk*)

spikke fliser av ei vedskie (til det blir berre ein pinne att, for å trøye tida) Jf. smakkel

smikk, smog sjå: **smekk, smaug**

smolke (å *smâṭṭk, småṭṭka*)

knuse, knustre, slå sund Jf. smaldre

smotte (ei *smâtt, småttå*)

trong opning. trong gjennomgang: *ræv'en faŋŋ æi smâtt emyḷḷ'å sa stor stænå / kattå kɒt ut jønnå dɒra-småttå* Sms. smotthol Jf. smaug

smyge (å *smyg, smyg, smɒg, småjje* intrans) = komma seg gjennom der det er trongt: *sômm farrk-krøtter smyg utgaṛ'ṇ, å sômm håppa evve*

smygar (ein) = lydlaus fis

smæst sjå: **små**

smøkjen (adj *smøkiŋŋ, -ka, -ke, smøkne* bf *smøk'n*)

1. om folk: smeiken, smiskande, påteken blid og velvillig
2. om mat: altfor søt

smør (å *smɒr, smɒr, smor, smoṛṭ*)

– smørje til, gjera noko uvørde: *haŋŋ smoṛ-ṭe bænt oŋŋa bakkå / haŋŋ komm å smoṛ-ṣe-ne attme åss*

– smør åt = slå til: *haŋŋ smor-åt okkså me æn råttiŋŋ ruppe*

– smør av = gi juling: *dæmm smoṛ-'n-åv te gaŋŋs fɒṛ 'ṇ komm-se-lɒs*

– smør i hop = dikte, skrøne

– smør tjukt på = overdrive

smør-le (ei *smɒr-le* sjå le I)

smørside

smørtenn (hokj flt *smɒṛ-ṭeŋŋ* sjå tånn)

"smørtenner", når ein (unge) set tennene langt fram på kak-skiva og "stel" smøret på forskott: *ṣå smɒṛ-ṭe'ŋŋ ti kak-ṣḳivåŋŋ!*

smørtjuv (ein *smɒr-ḳyv*)

overført om tunn kak-skive

smøye (å *smɒ̂y, smɒye, smøḍḍ* trans)

få til å smyge, træ gjennom ein trong passasje: *ho smøḍḍ fot'n ni stɒv'eln*

smøyg sjå: **smaug**

smøylykkje (ei *smɒylyḳḳe, -lyḳḳå*)

1. dss smøystol
2. open skøytelykkje i kjetting

smøystol (ein *smɒystoṭ*)

1. lerbøyle for å feste ein reimende som går gjennnom eit spenne
2. beltestropp i bukse (for å tre beltet gjennom)

små (adj flt av liten *små* komp *smêr, smæsst* (mindre, minst))
måe guta, måa drek'er, måe hus, âlḷ sa små hus'a, både di stôr å di smâ
– bryte seg små = småminke seg, audmykje seg, småkle seg
– smått = fattigsleg:
de va ḳøḍe smått fæṛ ḍæmm

småferd (ei *småfer, -fera*)
abort, dss snarferd

småhakkar (ein *småhakkar*)
ein som har lite jord, småmann

små-it (adj *små-it*)
små-eten, som et lite (mots. ål-it)

småkle seg (å *småkḍe-se, -kḍe, -kḍædd*) småminke seg, ikkje halde seg for god til

smålett (adj *smålett*)
småleitt, som har lite ansikt

smålk' sjå: **smolke**

småprest (ein *småpræsst, -præsst'n*)
nyseryllik (plante)

småpøkku (ei *småpøkku, -pøkku*)
småpoke, barnekoppar (sjukdom)
(også: merke etter koppevaksine)

småsildfiskar (ein *småsiḷḷfesskar*)
ein som ikkje "driv det til noko", ein som er småleg Jf. smelen

småtortau sjå: **småtørftau**

smått sjå: **små, smotte**

småtørftau (adj *småtøṛṛṭau, -åkt*)
småturftig, nøysam, smånøgd
Jf. stortørftau (Sjå også nøyten)

snaka (å *snaka*) = snoke, leite

snakalaup (ein *snakalɒp* sjå laup)
ein som er allstad framme og snokar etter nyheiter eller godbitar

snar (eit *snar, snar'e*)
samantvinning på ei snor Jf. snurle

snara (å *snarra*)
vri, sno, vinde, vikle
– snara seg frå = lure seg unna
– snara seg opp = om dyr som er bundne: vikle tjoret fast rundt pålen
– snara seg tu di = greie seg i ei knipe
– gå berre og snara. = gå gjeralaus el. utan å få utretta seg

snaraevje (ei *snarra-ævvje* sjå evje)
straumkvervel Jf. eå, atteå

snaragadd (ein *snarragaḍḍ* sjå gadd)
daud furu med spiralvriden ved

snarferd (ei *snar-fer*)
omskrivingsord for abort
Jf. skeivferd 1, småferd

snarpe sjå: **snerpe**

snarv (ein *snarrv*)
penis Jf. snerrill

snat (eit *snat, snat'e*)
1. avsmalnande ende, t.d. den enden av eit reip som reiphegda ikkje er festa til Jf. reipsnat
2. avsmalnade jordstykke

snate (ein *snate, snatiŋŋ*)
dss snat (også om ein berg-nase)

sned (ein *sne, sne'n*)
1. skråstilling Sms. snedveg
Jf. skålies, skåveg
2. skrående (t.d. på ei fjøl): *ta saj'a å kapp-tå na sne'n!*

snedau (adj *snedu, -åkt*)
snedig, ledig og mjuk

snedden (adj *sneḍḍiŋŋ, -ḍḍa, -ḍḍe, sneḍḍne* bf *sneḍḍ'n*)
små-pen, liten og velskapt, lettvint

sneding (ein *sneeŋŋ, sne-iŋŋen*)
dss undskorde (i båt)

snedlies (*snelies*) = skålies

snedseggel (eit *sne-sæggeţ*)
skråsegl (mots. råsegl) Jf. geitbåt
snedveg (ein *sne-væg*) = skåveg
snellstol (ein *sneḷḷstoţ*)
stativ el. kasse til å sette ferdig-spunne rokksneller i t.d. når ein skal tvinne tråden
snelltråd (ein *sneḷḷtrå*) = sytråd
sneplin, sneplåt sjå: **sniplen, sniplåt**
sneppert (ein *snepp'eṛţ, -eṛţ'ṇ*)
årelatingskniv med utløysar
sner (eit *sner, sner'e*)
1. snære, lita regnskur, nokre regndropar: *de komm eţţ lite sner e medd'aks-ti'n / ta sner'e bţi de iḳḳe stænvått tå ængåŋŋ'*
2. snar, verslitne buskar i fjellbandet
snere (å *snêr, snere, sneṛţ*)
1. snære, blåse kaldt, fyke
2. snære, fara fort: *haŋŋ sneṛţ færbi'-me / ho foṛ ṣå de bærre sneṛţ*
snerlingtaug (eit *sneṛleŋŋtɒg, -tɒje*)
snara tau i motsetning til lerreim
snerpe (hankj ub *snærr̥̊rpe*)
1. lang brodd på korn (særleg bygg)
2. fart i arbeidet, arbeidstempo: *de e snærr̥̊rpe ti sa ḳærriŋŋen*
"Veldig i vårflaums ofse svall ho i solvinds-snarpe…" (HH: Songarfest, Vårsøg s.363)
snerrill (ein *snerriḷḷ, snerriḷḷn*)
1. liten snara tein (også skjellsord)
2. penis
snigjill (ein *snijjiḷḷ, snijjiḷḷn, snijjiḷḷa*) snigel
Jf. geitsleipe, svartsleipe
snigjillhund (ein *snijjiḷḷhoŋŋ*)
sniglehund, konkylie, sjøsniglehus
snikjefjøl (ei *sniḳefjøţ*)
fjøl til "stigbrett" framfor senga jamt med sengjabotnen (på seng som budeia hadde i fjøset)
sniplen (adj *sneppţiŋŋ, -ţa, -ţe, sneppţene* bf *sneppţen*)
knapp, utilstrekkeleg, for smått tilmælt: *næi, na duḳ'en e fæṛ ṣneppţiŋŋ på sa bora / ta va sneppţe ti-tiḳḳe* Jf. smelen
sniplåt (adj *sneppţåt*) = sniplen
snipp og snau (*snepp å snɒu*)
blakk, utan noko på seg og med seg
snjø sjå: **snø**
snokte (å *snôkkt, snokkta*)
snuse, snaka
snorren sjå: **snårren**
snorslå (å *snoṛ-ṣlå*)
feste ei sverta snor til endane på ein avberkt tømmersokk, løfte snora på midten og sleppe ho, slik at ho set av ein snor-rett svart strek for å røya stokken etter(hogge han bein)
snu (å *snu, snyr, snuḍḍ*)
snuast (å *snuast, snyṛṣţ, snuḍḍest*)
bli fart på:
na dråḳ'a fåṛ ḍe te snuast, ho
snulter (å *snuḷḷ'ter, snuḷḷtra*)
snultre, gå ustøtt og snublande
snultren (adj *snuḷḷtriŋŋ, -ra, -re, -rene* bf *-ren*) = ustø og snublande
snurlast (å *snuṛlast*)
bli snurle på tråden
snurle (ein *snuṛle, snuṛliŋŋ*)
snaring, vase (på tråd el. streng)
Jf. snar, brang, engelskmann

snykkjen (adj *snykkjiŋŋ, -kka, -kke, snykkne* bf *snykk'n*)

Ulike tolkingar av ordet:
1. snar i vendinga, smart, som nyttar høvet Jf. snålen
2. snar til å faske åt seg (på uærleg vis) Jf. snytten
3. som stikk seg frammi og lagar ugreie Jf. snakalaup
4. tverr, avvisande Jf. bysten

snyte (ei *snŷt, snytå*)

snute, topp, spiss, hytt: *e de nå nammn på sa snytåŋŋ iŋŋst e bått'nfjeḷḷå? / haŋŋ jikk å veppa små-stæn me sko'snytåŋŋ*

Fjellnamn: Åsbøsnytå

snytt (ein *snyṭṭ, snyṭṭ'n*)

ein som naskar Jf. snytten

snytten (adj *snyṭṭiŋŋ, -ṭṭa, -ṭṭe, -snyṭṭne* bf *snyṭṭ'n*)

om nokon som har det med å faske med seg eitkvart på uærleg vis Jf. snykkjen 2

snære sjå: **sner, snere**

snø (ein *ṣnø, ṣnø'n, ṣnø'a*)

1. snø (stoff) 2. snøflokse, snøfjom:
de bḷi vesst æn nåre ṣnøa åt natt'n

snøbaske (å *ṣnøbâssk, -basska*)

basa nokon ned i snøen

snøbomme (ei *ṣnøbômm, -bommå*)

snøflak som driv frå land i tett snøver og veks og ballar på seg som ei snørulle uti vatnet, eller opphoping av snø etter snøfall i elvavatn som held på å fryse Jf. isbomme

snødynt (ein *ṣnø-dyŋŋt, -dyŋŋt'n*)

snøfall, snødett

snøfast (adj *ṣnøfasst*)

om stad der snøen kjem tidleg og ligg lenge om våren: *de e 'ḳe nåṛ'ṣtann så ṣnøfasst så der oppi*

snøflinter (ei *ṣnøfḷiŋŋter, -fḷiŋŋtrå*)

snøflingre, snøfjom, snøflokse

snøglåttver (eit *ṣnøgḷått- [-gḷyṭṭ-]*)

ver på vårvinteren med ein og annan snøeling og solgløtt innimellom

snøgonge (ei *ṣnøgâŋŋ, -gåŋŋå*)

snøgang, snøsmelting

snøheil (adj *ṣnøhæl*)

med heilt snødekke Jf. randheil

snørdåle (ein *snøṛdåḷe* sjå dåle)

snør som heng under nasen Jf. kjefot

snørliv (eit *snøṛliv*)

vestplagg til å feste strømpebanda i

snørlur (ein *snøṛlur*) = snørdåle

(også overført som nedsettande kalleord)

snørrugarde (ein *snørru-gare*)

snaregarde, stengsle av kvistar som er stukne ned i snøen eller marka til å vike fugl inn mot snarene

snørrugard = snørrugarde

snørte (å *snôṛṛṭ, snøṛṛṭa*)

snyrte, rydde, ordne, fli, reinske:
vi lyt væḷ snøṛṛṭ-opp-att ette åss?

snørten (adj *snøṛṛṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, -ṭṇe* bf *snøṛṛṭ'ṇ*) = snyrten, reinsleg, pertentleg, velflidd, ryddig

snøs (ein *snøs, snøs'n, snøs'a*)

1. raring, tullball
2. ein som er vanskeleg å hanskast med Jf. snøse

snøse (ein *snøse, snøsiŋŋ, snøså*)

dss snøs

snøsen (adj *snøsiŋŋ, snøsa, snøse, snøsne* bf *snøs'n*)
ikkje til å spøkje med, ikkje god å komma ut for
snøstubbe (ei *ṣŋøstôbb, -stobbå*)
leggsokk av vadmål (utan sole, med hekte i sidene)
snøver (adj *snøv'er*)
snever, for liten, nøver:
seŋŋ'a va lit snøv'er å sneppṭa, mænn e jor-poŋŋ å la me oppi
snø-veå (ei *ṣŋø-veå* sjå veå I)
djupsnø (å vade i):
vi ṣlit åss ut ti se ṣŋø-veåŋŋ
snøye I (ei *snn̂y, snnyå*)
snauflekk, skoglaus stad, open plass
snøye II (å *snn̂y, snnye, snødḍ*)
ta alt, gjera snautt:
du må 'ʒe snn̂y de heḷḷ! / dæmm snødḍ myraŋŋ fær mâḷḷt
snål (adj *snåṭ*) = rar Jf. snårdig
snålen (adj *snåṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, -ṭne*)
snar, snøgg, flink i arbeid, smidig, lett på foten, snar i snuen
"Retteleg snålne karar kunne skjera 3 lass – med 20 sett i lasset og 8 band i setta" (LH: Todalen, s.179)
snålende (ein *snåṭ-eŋŋe*)
den nedste enden (mots. høgseteenden) av langbord, den minst vørde plassen, plassen til den som har ansvar for serveringa:
e kaŋŋ sætt me på snåṭeŋŋiŋŋ
snåp (adj *snåp, snåft*)
snar, snøgg, fort, stuttvarig: *ta va snåft joṛṛṭ / e va iŋŋom så snåpast*
snåpen (adj *snåpiŋŋ*) = snåp
snåptur (ein *snåp-tur*)
snarvending, snartur:
e jor æn snåp-tur te by'n
snårdig (adj *snåṛḍi, -ekt*)
snodig, pussig, snål, smårar
snårren (adj *snårriŋŋ, -rra, -rre, snåṛṛṇe* bf *snåṛṛ'ṇ*)
arg, vrang, tykkjen Jf. torren
sokkel I (eit *sokk'eṭ, sokk'ṭe*)
sukl, klukking, skvalping, sildring
sokkel II (å *sokk'eṭ, sokkṭa*)
sukle, klukke, skvalpe, sildre: *e va så våt på fotå att de sokkṭa ni skånn'å*
sokn (ei *sokkn, sokkn'a, sokk'n; sokkne, sokkniŋŋ, sokknå*)
kyrkjesokn:
dæmm hørre-te e Mo'sokk'n
sokne (å *sokk'n, sokkna*)
høre til (kyrkjeleg):
ka ʒeṛṛʒe sokkna di åt her?
solbreå (ei *soṭbreå* sjå breå)
plass der sola gjer snøen kram om dagen (og blir skare om natta)
sole (ein *soṭe, soṭiŋŋ*)
ein som er truande til litt av kvart Jf. juppe
soleie sjå: **soløye**
solgonge (ei *soṭ-gâŋŋ, -gåŋŋå*)
den tida sola går over himmelen:
de e laŋŋ soṭgâŋŋ her te læt'e
solhylle (ei *soṭhŷḷḷ, -hyḷḷå*)
hand over auga til å skyggje for sola Jf. kjerringbriller
solksam (adj *såṭṭksamm*)
sulksam, som lett blir skiten, som det synest lett flekker på
Jf. lortfengjen

solrev (ein *soḷræv*)
solreven = kjensle av å vera lat og døsig når sola steikjer: *soḷræven tok me / e vaṛṛṭ tiḳḳiṇṇ tå soḷræva*

solsnu (eit *soḷṣṇu*)
21. juni, 21. desember

soløye (ei *soḷ̂ɒy (soḷ̂æi), soḷɒyå*)
engsoleie, smørblomster

somgong (adv *somm'gåŋŋ*)
somme gonger, av og til

sommarmål (*sommarmåḷ*)
sommardagen 14. april (flyttardag for tenestfolk før i tida)

sommå (pron *sommå*)
same: *de bḷi gæḷḷe sommå ka e jær / vi e bærre to-sommå*

somn (ein *såmmn, såmm'n, såmmn'a*) = søvn, svevn

somnau (adj *såmmnɒu*)
søvnig, svevnug, trøytt

somne (å *sâmmn, såmmna*) = sovne – somne tå *(såmmn-tå)* = forsova seg

somnrusk (eit *såmmnrussk, -ruṣṣḳe*)
stivna sekret i augkvarmane når ein vaknar, nattmuggel

somp (ein *sommp, sommp'en*)
sump, slam av steinmjøl og vatn i eit borehol

sopdunge (ein *sopdoŋŋa, -doŋŋaŋŋ*)
haug med rusk som er sopa i hop

sopling (ein *sopḷeŋŋ*) = sop<u>lime</u>

sorr (eit *sårr*)
sòr, krav, issørpe: *de va toŋŋt å vea ti sa sårra*

sorra full (å *sårra foḷḷ*)
fyllast med is-sorr: *æḷḷv'a sårra-foḷḷ neppå <u>fḷøna</u>*

sosl sjå: **susl**

sotaks (eit *sot-akks, -akkse*)
svartaks, sjukdom på kornplanter

sotar (ein *sotar, sotaṛ'ṇ*)
ein som finn på mykje rart, hurragut
Jf. <u>blåsar</u>, <u>sole</u>, <u>gauder</u>, <u>juppe</u>

sotdrøfte (å *sot-drø̂fft, -drøffta*)
sope ned med langkost sot frå veggene i røykjestue

spannost (ein *spaṇṇosst*)
råmjølkspudding, <u>kalvdans</u> (råmjølk stivna under oppvarming i omn)

spark (eit *spa̤ṛṛk, spa̤ṛṛḳ'e*)
1. bask, strev, storarbeid: *de bḷi eṭṭ spa̤ṛṛk å få storokksiṇṇ tå gar'a*
2. pargas, saker, <u>tøler</u>: *e får væḷ ta spa̤ṛṛḳ'e miṭṭ å ga*

sparkje (adj inkjekj *spa̤ṛṛḳe*)
strevsamt Jf. <u>spark</u>, <u>sperkje</u>

spauke (å *spɒ̂k, spɒka*)
kaste mold eller snø, bruke spade e.l. lettvint eller udugeleg: *haṇṇ feṛ ṇå å spɒka, mænṇ haṇṇ ævvḷa 'ḳe spaiṇṇ / hønåṇṇ he fårre å spɒka e åk'ra!*

spei (adj *spæi, speṭṭ*)
sped, svak, spinkel: *de bḷi eṭṭ drykt arrbei når vi e så spæi-maṇṇa (spæimeṇṇt) / de e lit fær ṣpeṭṭ oṇṇlag poṇṇ se gåḷḷva*

speidaling (ein *spæi-daḷeŋŋ*)
liten og spei kar Jf. <u>spirk</u>

spekje sjå: **spækje**

spel (ein *spel, spel'n, spel'a*)
kort hale: *gris'n e 'ḳe stor fɒr 'n ṣle kroḷḷ på spel'n* = ordtak (om ungar som vil vera vaksnare enn dei er)
Jf. <u>rompe</u>, <u>spord</u> (fisk)

spelen (adj *speliŋŋ, -la, -le, -lne*)
vågal, risikabel, som står på spel, spei: *de e væɫ spele å ta-ut e ṣlekkt ver / ta va æi spela åtfer*

spellkomme (ein *spællkomme*)
spilkum, liten kum til å drikke av

spellkom-mule (ein *spællkom-muɫe*)
ein som drikk av ein spilkum og får mjølka eller skjøret i skjegget (også som skjellsord)

spellkomstryte (ei *spællkommstrŷt*
sjå stryte) = trutmunn

spenne skrå (å *spên̨ŋ̨ skrå*)
ein leik ungdommen dreiv: Ein skulle sparke av seg skoen, og der skoen landa, skulle skosnuten peike på kjærasten Jf. skrå

spennor (ein *speŋŋ̨or, -oṛ'ṇ*)
spennel, vertikal jarnbolt frå kvernkallen oppi seglet

sperk sjå: **spirk**

sperkje (adj inkjekj *spæṛṛ̥ʒe*)
dss sparkje, vanskeleg: *de bɫi spæṛṛ̥ʒe å græ̂i de te kveɫɫs*

sperrfør (adj *spærr-før*)
om tre som er grovt nok og rakt nok til sperre-emne

sperrhauk (ein *spærr-hɒk, -hɒʒen*)
liten rovfugl (sporvehauk, tårnfalk el. dvergfalk – som står still i lufta og "sperrar")

spigjill (ein *spijjiɫɫ, spijjiɫɫn, spijjiɫɫa*) = spegel

spik (ei *spik, spiʒ'a, spiʒ'en; spik'er*)
1. feitved, tyristikke til opptenning
2. overført om jente Jf. villspik

spikhylle (ei *spik-hŷɫɫ, -hyɫɫå*)
panne til å brenne spik-stikker på for å lyse opp rommet

spikkje (ein *spiʒʒe, spiʒʒiŋŋ̨*)
dss spikkjetet, kjøttspekk

spikkjebog (ein *spiʒʒebog, -bojen*)
(eigl. spekeskank av bog) overført: ein som er grann og tørr

spikkjetet (ein *spiʒʒetet (spiʒʒitet)*
sjå tet) = kjøttmeis

spiksnar (eit *spik-snar*)
sår på furulegg, der treet skil ut kove og blir spikvokse

spikvoksen (adj *spikvåkksiŋŋ̨* av vekse) sjå: spiksnar

spilder (adv *spiɫɫ'der*)
forsterkande: spilder naken, sp. ny – spilder og spade = det ein har i hendene Jf. silder og såe

spilder (ei *spiɫɫ'der, spiɫɫdrå*)
tunn trelist Jf. namnspilder

spirk (ein *speṛṛ̥k, speṛṛ̥ʒ'en*)
spjæling, pusling
Jf. speidaling, spøl

spisk (adj *spissk*)
om folk og hest: frisk, rask, vital, vak

spon (ein *spon, spo'n, spon'a; spona*)
skei med ongel (fiskereiskap)
Jf. skeise

spor sjå: **spårr**

spord (ein *spor, spoṛ'ṇ, spor'a*)
halefinne på fisk Jf. rompe (ku), spel (gris), stuv (høne), stjert (fugl)

sporsjur (ein *spor-ṣur, -ṣuṛ'ṇ*)
spursjur, utnamn på ein som spør for mykje (gjerne som svar til eit barn som grev og spør) Jf. sporvis

sporvis (adj *spor-vis*)
spurvis, som spør for mykje
Jf. sporsjur

sprekkel (ei *sprekk'eţ, sprekkţå*)
sprekle, spett, fargeflekk (i hårlaget på dyr)
Stadnamn: Sprekkeltjønninn

spreklåt (adj *sprekkţåt*)
spettete, med sprekler (fargeflekker)

sprele (ei *sprêţ, spreţå*)
lite (sprellande) vassdyr

sprene I (ei *sprên, sprenå*)
1. spræne, sprut
2. foss som sprutar eller deler seg i fleire far (ikkje stoe) Jf. sprøne I

sprene II (å *sprên, sprene, sprent*)
spræne, sprøne II

sprengjebolt (ein *spreŋŋebåḷḷt*)
skrøne: "slå ein sprengjebolt" (HH: Oppi Hermunnbakkå, Vårsøg s. 201) Jf. bolt, skose

sprette opp (å *sprætt-opp, sprætt, spratt, språtte*)
sette i å le, ikkje klare å halde att låtten: *de spratt-opp fær me*

spring (eit *spreŋŋ, spriŋŋ'e*)
på båt: sving mot stamnen

springe ur (*spreŋŋ ur*)
barneleik i nyfallen snø: Trakke ein stor sirkel i urøyvd snø, tverrstrekar til midten gjennom alle tala på urskiva, trakke opp litt romsleg midt i sirkelen, der friområdet er. Leike "sisten", berre lov å springe etter strekane og sirkellina.

spros (adj *spros*)
om hest: som ber hovudet høgt: *vesst hæsstaŋŋ ska bţi bţaŋŋk e håṛlaja å spros, må dæmm ha grøn*

spræne sjå: **sprøne, sprene**

sprøn (eit *sprøn, sprøn'e*)
ustødig og tankelaust kvinnfolk
Jf. tulltre, tokkeltre, bønnøtt

sprøne I (ei *sprøn, sprønå*)
1. spor, merke, skrape etter noko(n) som har gått, sprunge eller dotte på marka eller i snøen
2. spræne, sprut Jf. sprene
Sms. sprønbekk, sprønskjettu (diare)

sprøne II (å *sprøn, sprøne, sprønt*)
spræne, sprute Jf. sprene

sprønsel (ei *sprøns'el, sprønṣlå*)
tullferd: *dæmm varrt mær karravor'n å for me emmse sprønslå å fere*

spur- sjå: **sporsjur, sporvis**

spylotten (adj *spy'låttiŋŋ* sjå lotten)
kvalm, ferdig til å spy

spyrøren (adj *spy'røriŋŋ, -ra, -re, -ṛṇe* bf *-ṛ'ṇ*) = spylotten

spækje (å *spæḳe, spæḳe, spækt*)
fryse til is, klake, tele

spækkfjøl (ei *spækkfjøţ*) = spikkefjøl

spøl (ein *spøţ, spøţ'ṇ*)
1. spole
2. liten og spei kar, spjæling
Jf. spirk

spølrokk (ein *spøţråkk, -råḳḳen*)
spoleapparat for å laga vevspole med innslagstråd Jf. veft

spøne (ei *spøn, spønå*)
far, merke Jf. sprøne

spør (å *sppr, sppr, spor, sporţ*)
spørje

spøtt, ikkje det spøtt (*iḳḳe de spøtt*)
ikkje det minste, ikkje det grann: *de jnţţp'-iḳḳe de spøtt kår myḳḳy du yţe å skrik*

spøtt kule sjå: **kule**

spøå (ei *spøå*)
spode, tynn og smal trespade
Sms. kakspøå, ballspøå

spåmann (ein *spåmaŋŋ*)

ør-bein av stor fisk (bruka til å spå vêret med ved å kaste det til vers og sjå kva side det landar på: skålforma opp tyder regn)

spånnakorg (ei *spånnakårrg, -kårrja*)

spinnekorg, korg til spinnesaker

spånne (ein *spånne, spånniŋŋ*)

spune, spinning:
vi drækkst nå me sa spånnå

stabbdans (ein *stabbdaŋŋs*)

dans rundt ein hoggestabbe i brøllopp: t.d. par etter par med brudeparet først, etter at dei først var på stabben og vart skjenkt av kjellarmannen, eller: rundt stabben der brura sit på fanget til brudgommen og bit ei kjeks av munnen hans (også ein sport å fange hemmelege kjærastar og få dei plassert som par på stabben)

stabbelere (å *stabbelêr, -ere, -eṛt*)

halde ut, overleva

stabbstinn (adj *stabbstiŋŋ*)

stinn som ein stabbe

stabbursrot (ei *stabbuṛṣrot, -rota, -rot'n; -røter*) = bursrot, stolpar

eller steinar som stabburet står på

stafjørru (ei *stafjørru* sjå fjørru)

fjøre når vatnet står så lågt som det kan før det tek til å stige att

stakkall (ein *stakkaḷḷ, stakkaḷḷ'n*)

kar, mann

stakkallunge (ein *stakkaḷḷoŋŋe, -oŋŋiŋŋ, -oŋŋå; -oŋŋa*)

gutunge, framvokstring
Herme: "Stakkallongann ska ein slå når ein sjer dem, for enten så he dem gjort nå' gale, eller så kjem dem te å gjera nå' gale!" Det er sagt at sonen fekk juling til han var konfirmert, sia fekk faren juling med han levde
Jf. bøttknapp

stakkslett (eit *stakkṣlett*) = slætt der

ein lagrar høyavlinga i stakk

stakkstong (ei *-ståŋŋ* sjå stong)

stong midt i høystakken

stakkstø (eit *stakkstø*)

stad der høystakk står eller har stått

stalk (ein *staḷṭk, staḷṭḳ'en*)

stilk, stengel

stalkjen (adj *staḷṭḳiŋŋ, -ḳa, -ḳe, staḷṭkne* bf *staḷṭk'n*)

som har lang og grov stengel i høve til blad: *de e så groft å staḷṭḳe for e sa ṣletta / ta e staḷṭkna pḷaŋŋtå, ja, dæmm e fær ṣtaḷṭk'n*

stall (ein *staḷḷ, staḷḷ'n*)

1. husdyrrom (oftast hest)
2. lita vegghylle med utbora el. uttappa hol til å sette verkty i, helst eggjarn Sms. navarstall, øksastall

stallband (eit *staḷḷbaŋŋ*)

stav mellom meien og remma på ein slede

stalle (å *stâḷḷ, staḷḷa*)

sette i stall (stalle inn, stalle unna)

stallfore (å *staḷḷfôr, -fora*)

fore inne:
vi lyt staḷḷfôr tesst omm piŋŋs e år

stallmod (eit *staḷḷmo*)

pågangsmot el. arbeidsvilje hos ein hest som har stått på stallen og er utkvilt: *vi te snaṛṭ staḷḷmoe tå hæsstå ti se føra*

Sylte Gårdsslakteri

Kva e toppen på tolmod? Å gi porkånn ein sukkerbit og syg ho e spelen te 'n kjenne søtsmakjen.

stamndråg sjå: **dråg**
stand' sjå**: state**
standandes (pres part *staŋŋaŋŋs*)
ståande Jf. state
standast om (å *staŋŋast omm*)
stå om, haste Jf. state
standfaks (eit *staŋŋfakks*)
stå-man (mots. hengjefaks) på hest
stangvis (adj *staŋŋvis*)
om krøtter: som vil stange
stanke (å *stâŋŋk, staŋŋka*)
pese, puste, stønne: *kåṛ ḍu staŋŋka å bḷes! / haŋŋ komm staŋŋkaŋŋ oppevve brattast knæppå* (kneppe)
starrablind (adj *starrabḷiŋŋ*)
som ikkje blir vars ting innafor synsvidde (leitar utan å sjå)
starve (å *stârrv, starrva*)
gå til, døy, falle frå: *e tykke ikke de e leŋŋe si 'n far hass starrva-tu*
state (å *stât [stâŋŋ], står, sto, stått* pres part *stataŋŋ [staŋŋaŋŋ]*)
stå
– stat' etter = trå etter, ønskje seg: *"ta e 'ke nå å stât ette," sa kærriŋŋa da 'å dræv-åt på håḷḷkåŋŋ* (herme)
– stat' ifrå = kvar nokon kjem frå: *de e iŋŋiŋŋ så væt kaṛ 'ṇ står efrå'*
– stat-med = 1. vedstå seg: *haŋŋ bḷi nødd te å stat-me bøa* 2. vara: *de bḷi vesst me-stataŋŋ, go-vere*
– stat-te = 1. vedgå: *e lyt bærre stat-te att e va livreḍḍ* 2. (ikkje) vera råd: *de står ikke te å få 'n tu huså*
"Det står snart ikkje til å vera bygsel-mann!" (LH: Raud brystduk s.20)
– stat-tu = ruve: *de e karra så ståṛ-ṭu dåjj'en* (dogga)
– stat-ut = halde ut, tola: *de va 'ke te å stat-ut fær îlsk*
– stat-av seg = gå over: *de mått ha stått-å-se me væsst* (verste) *kɒḷṭ'n no*
staup (eit *stɒp*)
1. beger , t.d. auskar til å fylle brynn-bøttene med vatn frå vass-såen
2. hole i landskapet
3. tresnelle (hylse) på viendet (fremst mellom remmane på slede)
4. i sms. ermstaup
staupåt (adj *stɒpåt*)
med holer (i landskapet eller vegen)
staur (ein *stɒr, stɒṛ'ṇ*)
– borti staur og vegger = heilt meiningslaust, tullete
stauren (adj *stɒriŋŋ, -ra, -re, -ṛṇe*)
lite smidig, stiv og kløneta: *sa gutaŋŋ e så stɒṛ'ṇ te dâŋŋs*
Jf. treen
staurfør (adj *stɒrfør*)
om tre: tjukk nok til stauremne
Jf. sperrfør
staurgale (adv *stɒrgæḷḷe*)
svært gale, storgale, kjøle gale
Jf. kjøle
staurpik (ein *stɒr-pik, -pikken*)
innhol jarnspiss som ein sette øvst på kornstauren medan ein trædde på kornbanda (så dei glei lettare)
staurtullen (adj *stɒrtoḷḷiŋŋ, -ḷḷa, -ḷḷe, -ḷḷne* bf *toḷḷ'n*) = heilt tullete
stautarkong sjå: **støytar-, ståtar-**
stavstill (adj *stavstiḷḷ*) = blikkstill

stavvar (ein *stavvar, stavvaṛṇ, stavvara*) = rotstubb som er lauva eller kappa litt høgt

stavver (å *stavv'er, stavvra*)
1. sette att rotstubb : *du må haḷḷ neåt å iʒʒe stavv'eṛ ṣå høkkt*
2. stavre, gå smått og ustøtt: *de e så viṭṭ haṇṇ stavvra se evve gaṛ'ṇ*

stegga (ein *stægga, stæggaṇṇ, stæggå*) (NB! ikkje stiga = sti) stige

steggalein (ei *stægga-læn, -læna*) stigelein, kvart av dei to lange sidestykka på ein stige

steggel I (å *stegg'eł, steggła*)
1. stegle, sette frå seg eller stable opp noko ustødig
2. gå ustøtt og forsiktig (stegle seg) t.d. over ein issvull eller på steinar over ein bekk
3. overført: laga seg, bli: ”Vi får sjå korleis det steglar til”

steggel II (å *stægg'eł, stæggła*) om hest: steile, rise opp på to overført: sette seg imot, vegre seg

steindråge (ei *stændrâg, -drågå*) låg slede med heil botn til steinkjøring

steinhogge (å *stænhågg* sjå hogge)
1. eigl. hogge bitjarn, helst ljå, mot stein, så egga blir skjemt
2. overført: få tvert nei, ikkje komma nokon veg, støyte på motstand

steinmerr (ei *stænmærr*) steinslede av lange furustokkar

steinmjøl, stat' i steimmjøl stå dregg fast, i stampe: *de sto e stænmjøł, vi komm iṇṇiṇṇ væg*

steinskit (ein *stæn-ṣʒit*) steindulp (småfugl)

steinsprett (ein *stænsprætt*) ei slags bille

steintullen (adj *stæntoḷḷiṇṇ*) dss staurtullen

steinvått (adj *stænvått*) så vidt det blir samanhengande væte på veg og sand, ikkje berre merke etter enkeltdropar: *de błi nå knafft stænvått tå sa ræŋŋn-snera*

stekkel I (ei *stekk'eł, stekkła*) stikle, stylte
Jf. stylter, tilter, gjengel

stekkel II (å *stekk'eł, stekkła*) gå stivt, usikkert og klossete: *ho jikk å stekkła ti høghełasko*

stekkfatt (adj *stekk'fatt*) med spenn i (om ski), mots. salfatt

stekte (å *stêkkt, stekkta*) stikte, gå sakte og varsamt: *haṇṇ stekkta se framm* Jf. stekkel

stell (eit *steḷḷ*) stelle, stad, plass
”Og lenger inne stod Peikhettind med stupbratte stell” (HH: På kjende trakter, Vårsøg s.174)
Jf. bergjestell

stelp (eit *stæłłp*) = ugagn: *haṇṇ va mæṛ ṭe stæłłp heḷḷ te jæłłp*

stemme I (ei *stæ̂mm, stæmmå*) stengjeluke i vasstro (til å vikje vatnet med) Jf. skåfjøl
(”Stemme” om lyd: sjå mål 3)

stemme II (å *stæ̂mm, stæmme, stæmmt*)
– stemme blod = stoppe bløding

stemnål (ei *stæmmnåł*) = stoppenål

stempla (adj *stæmmpła*) stø, bestemt, resolutt

ster (adj *ster*)
støl, stiv (i kroppen)
stere (å *stêr, stere, steṛṭ*)
støre, telje til, overtala
– stere til *(steṛ-ṭe)* = tilrå, presse på for ei avgjerd
– stere opp = eggje opp, sette opp
– stere av/frå *(ster-åv/-frå)* = tala imot, fråråd, åtvara: *du lyt prøv å steṛ-'ṇ-åv me sa gar-haṇṇla*
stering (ei *stereṇṇ, -iṇṇa*)
støring, tilråding el. fråråding: *haṇṇ e 'ǩe ṣlik att 'n te stereṇṇ*
sterne (å *stêṛṇ, steṛṇa*)
stivne, bli ster, bli støl
stert (ein *stæṛṛṭ, stæṛṛṭ'ṇ*)
muskelstramming (t.d. nakkastert)
sterte (å *stæ̂ṛṛṭ, stæṛṛṭa*)
stramme, stritte, butte imot
Jf. terra imot
stertne (å *stæṛṛṭ'ṇ, stæṛṛṭṇa*)
sterkne: *ho stæṛṛṭṇa-te-att ette att 'å va kḷæn*
sterven (adj *stærrviṇṇ, -va, -ve, -vne* bf *-v'n*) = styrven, hard, stiv
ster-vikt (adj *ster-vikt* av ster)
stiv, tung å styre (om hest og bil)
stervne (å *stæ̂rrvn, stærrvna*)
bli styrven, storkne, fastne, hardne: *semmeṇṇt'n heḷḷ-på stærrvna-te / te bḷɒtføre stærrvna væḷ åt natt'n*
stete (ei *stêt, stetå*)
fiskeyngel, småfisk Jf. kreå
stetfut (ein *stetfut, -fut'n*)
fiskeoppsynsmann
stett (ein *stett [stiṭṭ], stett'n*)
1. fotstykke på glas, møbel e.l.
Sms. stolstett, bordstett, stettfat, stettkumme
2. brødfat på høg fot

stiga (ein *stiga, stigaṇṇ, stigå*
NB! ikkje stegga = stige)
sti, tråkk (i terrenget) Jf. rekster
stige, stigle sjå: **stegga, steggel**
stikle, stikte sjå: **stekkel, stekte**
stilar (ein *stilar, stilaṛ'ṇ*)
ein som har lett for å uttrykkje seg skriftleg
stille (å *stîḷḷ, stiḷḷa*)
– stille seg = fara stilt: *haṇṇ stiḷḷa se boṛṛtåt seṇṇ'en å ṣḷɒkkt jøs'e*
– stille-tu = stilne (HH: Ola Smed, Gamalt frå Surnadal s.247)
stilter seg (å *stiḷḷt'er se, stiḷḷtra*)
stiltre seg, gå (t.d. på tå) lydlaust, stille seg
stinn (adj *stiṇṇ*)
tjukk, full: *ho e stiṇṇ, skåḍḍå, e dag / de går stiṇṇt tå småfessk iṇṇoṇṇ laṇṇa / e vaṛṛṭ så stiṇṇ e magå*
– stinn på tak = sterk i famntak
– stinn veg = full trafikk: *de e stiṇṇ væg tå turista færbi' set'ra*
stjernløen (adj *ṣǩeṛṇ-løiṇṇ* helst predikativt: *ṣǩeṛṇ-løe* sjå løen)
"stjernelodden", fullt av stjerner: *de e kaḷt å ṣǩeṛṇløe e kveḷḷ*
stoe (ein *stoe, stoiṇṇ, stoå; stoa*)
foss i fritt fall Jf. sprene 2
Stadnamn: Pebustoen, Stobakken (OJH: Du mitt Nordmøre 1969)
stoe (ei *stô*) sjå: **nattstoe**
stokklegge (å *ståkklægg* sjå legge)
klabbe (under ski eller slede): *me di sommå vi komm boṛṛṭi tɒr-ṣṇø'n, så ståkk-la de*

stolme (ein *ståłłme, ståłłminn*)
opphovning, trote (særleg om jur på dyr): *jurʹe e stinnt tå ståłłme*
Jf. sætta

stong (ei *stånn, stånnʹa, stånnʹen; stænnʹer, stænnʹern, stånnå*)
sms. fellstong, høystong, sledastong, stakkstong

stongmål (eit *stånnmåł*)
gammalt lengdemål (ca. 6 alner = knapt 4 m)

stonnj' sjå: **stunde**

stoplen (adj *stoppłinn*) = stuplen

stopp (ein *stopp, stoppʹen*)
stans, opphald

stopp' sjå: **ståppe** (fotståppe)

stoppe (å *stôpp, stoppa*)
1. stoppe, stanse
2. vera uråd, ikkje la seg gjera: *de stoppa å kåmm-se på skojʹen ti se oføra*
3. strekke til, forslå: *de he alʹderr stoppa pæ̂nn der e garʹa*
4. reparere plagg med nål og tråd

stoppen sjå: **stuppen**

stopping (ei *stoppenn, -inna*)
nær ved å gå i stå, nære på uråd: *de e så lysst før att de e på stoppinna å kåmma-framm me lass*

stoppsopp (ein *stoppsåpp*)
dreidd hattsoppforma trestykke til å tre sokk, erm e.l. over når ein stoppar plagget

storber (adj *storbær, -bært*)
med mykje nedbør: *hann varrt rættele stor-bær e dag*

storfemti (eit *storfæmmti*)
"storoverlag" til kvinnfolk (eigl. eit gammalt talbegrep: 60)
Jf. storhundre

storframmund (ub *storframmonn*)
gjester som ein set omframt høgt, eller som ein sjeldan møter

storgullmor (*storgollmå* sjå gullmor)
den av gudmødrene som ber barnet under dåpen

storhaua (adj *storhyua*)
storhuga, med stor lyst

storhundre (eit *storhonner*)
eitt hundre etter det gamle 12-talsystemet = 120. (bruka fram til vår tid om t.d. tønnestav)

storkusti (ei *storkussti*)
vill og støyande dråk el. kvinne: *ho vill nå varra på di fjøłʹn så donndra, ho e æi rættele storkussti*
Jf. storfemti

storoverlag (eit *storåverlag, -laje*)
noko som går over alle grenser (enten positivt eller negativt)
Jf. storfemti

storsaugarde (ein *storsau-gare*)
garde for vaksne sauer, skilt frå gjømrene
– berge seg i storsaugardå = overført om folk med godt to i seg, så dei ikkje let seg kue av andre som har makt: *ho komm ikkje borrt e storsyugarå, ho / hann byrrta-se e storsyugarå, denn karʹn*

stortortau (*stortorrtau*) = stortørftau

stortrøye (ei *stor-trŷy, -trøyå*)
gammaldags, stor vadmålstrøye til utapåplagg (også: dressjakke)

stortørftau (adj *stortørrtau*)
storlåten, karavoren, som læst vera sværare enn ein er Jf. småtørftau

stortørkle (eit *stoṛ-ṭø̊rrkḷe*)
stort ullsjal el. teppe til utapåplagg
Jf. kast

stramdaling (ein) = stram kar
Jf. speidaling

strange (ein *straŋŋe, straŋŋiŋŋ* eller *straŋŋa, straŋŋaŋŋ*)
tunnvoren stamme av lauvtre

straumbrott (eit *strɒmbrått*)
stad der elvestraumen grev ut jordmasse (også: elektrisk stans)

straumstarre (ein *strɒmstarre, -starriŋŋ*) = fossekall (fugl)

strekk I (ein *strækk, streḳḳ'en*)
1. samanhengande etappe (i *ein* strekk)
2. liten kvil i liggande stilling (av å strekkje seg)

strekk II (eit *strækk, streḳḳ'e*)
strikk

strekkfisk (ein *strækkfessk, -feṣṣḳen*)
1. strammeinnretning med gjengar
2. loddrette stolpar på kvar side av tømmervegg med boltar gjennom (til oppretting)

strekkspørsmål (eit *strækk'spøṛṛṣmåḷ*)
gåte

strel (eit *streḷ*)
stræl, noko tynt, spreidd eller glisse: *de komm eṭṭ viŋŋstreḷ iŋŋ fjoṛ'ṇ*

strele (å *strêḷ, streḷa*)
stræle, spreie tynt, drysse
– strele pund = strø i bås eller garde åt husdyra Jf. stråle pund

strelen (adj *streḷiŋŋ, -ḷa, -ḷe, -ḷṇe* bf *streḷ'ṇ*) = strælen, spreidd, tynn, ujamn (t.d. om åker og eng)

stremme (å *stræ̂mm, stræmme, stræmmt*) = stramme, spenne:
vi lyt stræ̂mm lɒp-streŋŋen / de e iḷḷt når e stræmme sænnåŋŋ

strende (å *strêŋŋ, streŋŋa*)
moka møkk, gjera reint i fjøset:
he du streŋŋa me ku'nå?

streppar (ein *streppar, streppaṛ'ṇ*)
omstreifar, luffar Jf. gjessill

streppel (å *strepp'eḷ, streppḷa*)
1. striple, småsøle, spille tynt og spreidd (vått eller tørt), strile tu småskvettar (streppelmjølke), dra ut siste mjølkedropen
Jf. strele, skvakkel
2. stiple, streke opp eit mønster med småstrekar

streten (adv *stretiŋŋ, streta, strete*)
slitsam, dryg, annsam, som ein berre så vidt greier, verhard:
fjoṛ'ṇ va stretiŋŋ å ro e dag

strikkatrøye (ei *strekka-trɒ̂y*)
ullgenser, strikkakofte

strile I (ei *strîl, strilå*)
grann stråle (av væske)

strile II (å *strîl, strila* trans/intrans)
strile, strøyme fram i grann stråle (t.d. om mjølk or ein kuspene)

striming (ei *strimeŋŋ, -iŋŋa*)
på striminga = i fart, i gang, målretta, interessert i: *jɒu, no e 'n rætt kåmmiŋŋ på strimiŋŋa! / du får ṣætt dæmm på strimiŋŋa me'-di, du*

strimmel (ei *stremm'eḷ, stremmḷå*)
strimle

striple sjå: **streppel**

stroffar (ein *strɒ̂ffar, -aṛ'ṇ*)
historieforteljar

stroffe I (ei *strôff, stroffå*)
strofe, historie, skrøne, anekdote: *de ʒæmm væţ eŋŋkvar stroffå nåṛ ḍi siţţ ṣlik* Jf. skose

stroffe II (å *strôff, stroffa*)
fortelje stroffer, fortelje historier

strokk (ein *stråkk, stråʒʒ'en*)
dss stromp (også om folk)

strokkel (å *strokk'eţ, strokkţa*)
strokle, slentre, gå formålslaust Jf. rokkel, larke

strokkelføtt (adj *strokkeţfɒtt*)
med slentrande gonglag

strokk-kinne (ei *stråkk-ʒîŋŋ, -ʒiŋŋå*) = stavkinne

stromp (ein *strommp, strommp'en*)
høg kopp, strompspann, brynstromp

stronk (adj *stroŋŋk*)
strunk, rak Jf. rutt
”Du trø e ståppå så stronk å strakjinn (HH: E slåttatæja, Vårsøg s.344)

strukku sjå: **strøkku**

strut (ein *strut, strut'n*)
tut, trut, kjegleforma opning, avsmalnande bale, kremmarhus o.fl. Jf. stryte

stry (eit *stry, stry'e*)
stutte og grove lintrevlar som blir reinska ut før spinning av fin lintråd

stryke I (å *stryk, stryk, strɒk, stråʒʒe*)
– stryke med = omkommast, misse livet: *de va mâŋŋ heṛ ṣå strɒk-me e spannskåŋŋ / haŋŋ koŋŋ rætt ha fårre så 'n ha stråʒʒe-me*

stryke II (å *strŷk, stryka* NB! svakt verb)
bremse på ski ved å halde begge stavane samla på ei side skrått i snøen Jf. porke

strykkje (ei *stryʒʒe, stryʒʒå*)
bøtteforma smørkopp
Sms. smørstrykkje (overført om lang person) Jf. strokk

stryte (ei *strŷt, strytå*)
trutmunn, samansnurpa og framskotne lepper Jf. strut

stræl- sjå: **strel-**

strø (eit *strø, strø'e, strøa*)
stokkar eller lekter på tvert under ein tømmerlunn, ei vedrøys eller ein plankestabel, eller mellom floene i stabelen: *strø'a he fråsse åt maṛṛʒ'en / lægg poŋŋ førar strø*

strøkku (ei *strøkku, strøkku, strøkkuŋŋ; strøkkuå*)
1. ströke, strid elvastraum, del av elvafaret som renn fortare enn vatnet breiddmed
2. vinddrag gjennom trong opning

strøy (ein *strɒy, strɒ'n, strɒy'a*)
straum av dyr, folk el. ting i fart: *'n bţi mæsstå øriŋŋ ti sa strɒy'a*

strøye (å *strɒ̂y, strɒye, strøḍḍ*)
jaga, drive hardt, sende i veg: *haŋŋ strøḍḍ sɒu-skåʒʒen bænast ne-evve liiŋŋ*

strøypar (ein *strɒpar, strɒpaṛ'ṇ*)
dss rottveå (til å halde fast grisen med under slakting)

strøype (å *strɒ̂p, strɒpe, strɒft*)
strøype, kvele Jf. kveve

strågjeven (adj *stråjevviŋŋ, -vva, -vve, -vvne* bf *-vv'n*)
fôrlaus, som har fôra opp siste høyet

stråkjøl (ein *strå'ʒøţ*)
planke (list, bord) under sjølve båtkjølen

stråkk- sjå: **strokk-**

stråkkå fættå (*stråkkå fættå (fɒttå)* dativ flt av føtt/fætt)
strake vegen, beinast: *no viḷḷ e ga stråkkå fættå sta å sætt me*

strål (eit *strå̧ḷ*)
strø (i bås el. garde åt husdyr)

stråle pund (å *strå̧ḷ-poŋŋ, strå̧ḷa*)
fylle strø i båsen til husdyr

stufs (adv *stuffs*)
stups, brått: *de komm så stuffs på'-me att dæmm skoḷḷ ha brøllåpp*

stufsbrett (eit *stuffs'brætt*)
vassbrett, skråbord over og under glaset

stuka (adj *stuka* perf part av stuke)
”knust”, sjokkert, overvelda av sorg eller redsel: *haŋŋ va hælt stuka da ǩærriŋŋa foṛ'-siŋŋ-væg*

stuke (å *stûk, stuka*)
støyte, stappe, forstuve
Jf. endestuke

stund (ei *styŋŋ, styŋŋ'a*) = stund

stunde (å *stôŋŋ, stoŋŋa*)
stunde, vente med lengsel: *e tøkkt iǩǩe e greḍḍ å stoŋŋ-opp hæṭṭj'a*

stupe (å *stûp, stupe, stufft*)
– stupe kråke = gjera framlengs rulle

stuplen (adj *stuppṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, -ṭene*) = snultren, stoplen

stuppe (å *stûpp, stuppa*)
gå seint og utøtt, stabbe, stolpre: *haŋŋ fer å stuppa ette væj'a*

stuppen (adj *stuppiŋŋ, -ppa, -ppe, -ppne* bf *-pp'n (stoppiŋŋ)*)
som stuppar når ein går, som går på ein treen måte:
ho he vårṛṛe stuppa te ga /
he du ṣiṭṭ nå så stuppe te gâŋŋ!

stuppull (ein *stuppuḷḷ, -uḷḷ'n*)
stopul, stabel, pilar, støtte, klokketårn (overført om ein stivbeint kar – både i sinn og skinn)

stups sjå: **stufs**

sturen (adj *sturiŋŋ, -ra, -re, -ṛṇe* bf *stuṛ'ṇ*)
mismodig, trist, deprimert
Jf. lurpen, omotau

sturte (å *stûṛṛṭ, stuṛṛṭa*)
gå til, daude (helst brått): *ku'a stuṛṛṭa på båsʹa*

stussbrett sjå: **stufsbrett**

stusse (ein *stusse, stussiŋŋ*)
kaldgraut
– ”heittgjort på stusse” = sprengt mjølk med grautbetar oppi
Herme: *deŋŋ så he heṭṭjoṛṛṭ på gamm'eṭ stusse, haŋŋ e 'ǩe matlɒs å ska 'ǩe kḷaga*

stut (ein *stut, stut'n*)
1. okse 2. sløkje (plante Angelica silvestris) Jf. julstut

stute (å *stût, stuta*)
gå utan mål og meining: *haŋŋ gåṛ ḍer å stuta ålæ̂n'*

stuttull (ein *stuttuḷḷ, stuttuḷḷ'n*)
stor og fyrau kar Jf. røttull

stuv (ein *stuv, stuv'en*)
1. stjert, vele (på fugl)
2. samanrulla ty

stuåøl (ein *stuå-øṭ* sjå øl)
stuevarme

styggje (ein *styjje, styjjiŋŋ, styjjå*)
stygging, umenneske Jf. otjø

Skei Fargehandel

Ga stråkkå fættå vil du fram e verd'n, men ta kje tjyvråkkjet e otrongsmål.

stylter (ei *styḷḷt'er, styḷḷtrå*) = stylte
Jf. tilter , stekkel, gjengel
styng, stynnj sjå: **støng, stund**
styr (ub *styr*)
– sette opp styr = om kvinnfolk: sitte og skreve slik at at undbroka visest
styrandes (pres part *styraŋŋs*)
bråkande, vill, ustyrleg: *næi, no bḭi dæmm fær styraŋŋs, sa oŋŋaŋŋ*
styrgalen (adj *styrgæḭḭiŋŋ* sjå galen)
ravgalen, heilt skipla Jf. staurgale
styrlaust (adv *styrḷɒsst*) = ustyrleg
styve (å *stŷv, styve, styft*)
glideflyge med strake venger (også om anna rask rørsle rett fram utan sideblikk): *âḷḷ ehop' styft evæg' å viḷḷa ṣå ka så jikk-fæṛ-ṣe*
stæggel sjå: **steggel**
stø I (ei *stø, stø'a, stø'n, støe*)
landingsplass for båt
stø II (eit *stø*)
stad der noko står el. har stått
Sms: dongstø, stakkstø
støau (adj *støɒu, støåkt*)
stødig, stabil Jf. langstøau
stødd (adj *stødd* av å støe)
oppalen, etablert, stadbunden
Sms. gardstødd ”Her e eg fødd og her e eg stødd, og todaling vil eg vara!” (LH: Grendevise)
støe (å *stô, støe, stødd*)
særskilt om åker: *haŋŋ he stødd se* = halmen er så stiv at han legg seg ikkje så lett
støe sjå også: **støå**
støen (adj *støiŋŋ, støa, støe, støne* bf *stø'n*) = støau
støl (ein *støl, støl'n*)
1. setervoll
2. firkanta sølvplate til pynt på bunadsbelte
støl(s)mål (eit *støl(s)'måḭ*)
måleband av massinglekkar til å mæle hest og storfe med
stølbelt (eit *stølbeḷḷt*)
belte med stølar på
støle (å *stôl, støla*)
setre, drive seterdrift
støng (ein *støŋŋ, styŋŋ'en, styŋŋ'a; støŋŋa*)
styng, sting, stikkande smerte, hald: *e he ṣlik æn støŋŋ fær breŋŋåŋŋ / de he jevve se me styŋŋ'a no*
støtt (adj *støtt*) = stutt, kort
– særskilt: dra stuttaste stikka (*dra støttast stekkå*) = tapa
(LH: Frå gamle Tovadal, s.56)
støtthert (adj *støttheṛt*)
stutthærd, korthåra
støtting (ein *støtteŋŋ, -iŋŋen*)
kort tømmerslede (også dragar-støtting til å bruke handmakt på)
Jf. tømmerbukk, tømmergeit
støytarkong (ein *stɒtarkåŋŋ, -kåŋŋen*) = ståtarkong
støå (ei *støå*)
støe, lad, stabel (t.d. flatbrødleivar)
ståk (eit *ståk, ståḳ'e*)
husstell, matstell: *kaŋŋ så ska stat-fær ståḳa nåṛ ḍu ræse?*
ståkar (ein *ståkar, -aṛ'ṇ*)
hushaldar, den som står for matlaging mm.: *ho va ståkar åt sa eŋŋḳemaŋŋa e mâŋŋ år*
ståke (å *stâk, ståka*)
1. arbeide, stelle med: *kaḷḷ'n ståka nå mæsst e fjøsa e viŋŋt'er*

2: gjera husarbeid: *e de du så ståka į̂nn̨?*

– ståk-tu for seg = sleppe opp for mat eller anna nødvendig, planlegge for dårleg

ståkk- sjå: **stokk**

stål (eit *ståł*)

stabbe av høy eller kornband på låven Sms. høystål, kornstål

stålbandkråke (ei *ståłbaŋŋkrâk*)

nokon (eit kvinnfolk) som hentar fram kornbanda frå stålet og løyser bindillen Jf. stålkråke

stålbarm (ein *ståł-barrm*)

1. halvvegg mellom kornstålet og trøskarlåven Jf. gjemling, brik
2. avsats i stålet til å stå på for å nå dei øvste kornbanda

stålkråke (ei *ståłkrâk, -kråkå*)

den som er i høystålet og dreg unna høyet og får det på plass etter kvart som det blir kjørt på låven

stålme sjå: **stolme**

stålrånd (ei *ståłrånn̨, -rånn̨a*)

rårand i eit brød som ikkje er gjennomsteikt

ståppe (ei *stâpp, ståppå*)

1. djupt fotefar: *hæsst'n te ståppånn̨ sin / e fvłt̨ ståppvæja*

”Du trø e ståppå så stronk å strakjinn (HH: E slåttatæja, Vårsøg s.344)

Uttrykket ”å ga elster” frå Todalen kjem av ei stroffe om Stangvik-presten Elster rundt 1875, som skulle følgje ståppene etter ein kjentmann i djupsnøen, men sette høgrefoten i venstre ståppe og omvendt.

Jf. fotståppe

2. stappe t.d. potetstappe

ståppklubbe (ei *ståppkłôbb, -kłobbå*)

klubbe til å laga stappe med

ståppsnø (ein *ståppsn̨ø*)

snø som er såpass fast at ein kan trø ståpper i han (Det var vanleg å la hesten gå med tomslede og trø ståpper før ein lesste på)

ståsiladd (ein *stå'si-ladd̨*)

ein svært karavoren ein

ståss (eit *ståss*)

styr og ståk, unødvendig oppstyr

ståsse (å *stâss, ståssa*)

styre og ståke

ståtarkong (ein *ståtarkånn̨, -kånn̨en*)

bygdevektar, fantjagar, støytarkong

su (ei *su, su'a, su'n; sue*)

overlapp (på båtsbord eller sulagt bordkleding)

suge sjå: **suå**

sukkel sjå: **sokkel**

sulagt (adj *su-lakkt*)

overlappa (om bordkleding)

sule (ei *sûł, suła*)

kløft eller vinde til å vikle fiskesnøret på

Fjellnamn: Nordviksulå

sule åt (å *sûł [suł-åt], suła*)

dette i koll, gå over ende

Jf. ryke åt

sulegge (å *su-legg, -la, -lakkt*)

overlappe (om bordkleding)

sundløypt sjå: **synnløyft**

sup (ein *sup, sup'en*)

skvett, munnfull, noko lite som ein syp i seg: *bærre æn lettiŋ̨ sup!*

supe I (ei *sûp, supå*) = supe (suppe)

Uttrykk: å vera med ”i supån og grauta” = vera med på alt

supe II (å *sûp, supa* NB! ikkje sype)
pimpe, drikke alkohol
supp (ein *supp, supp'en*)
sikk t.d. når ein dett
surbrinne (å *surbriṇṇ* sjå brinne)
om høy: gjære, skjemmast:
du må iǩǩe ha-iṇṇ hʊy'e så rått, da ǩæmm de te å surbriṇṇ
surke I (å *sur̥rk* ubøygt)
surke, surkle (om lyd av ut- og innstrøymande luft og væte):
de va så błøtţ att de sur̥rk oṇṇa fot'a fær kvaṛṛ eţţ skrav
surke II (å *sûr̥rk, sur̥rka*)
1. leggje i veg (brått og bråkande):
haṇṇ sur̥rka ne-evve e oføra
2. surke åt: snøre åt stavane i endane på ei tynne før ein læser dei med tynnebanda
surke III (ei *sûr̥rk, sur̥rkå*)
reiskap til å snøre åt tynnestavane med Jf. surke II 2
susl (eit *sul̥l̥, sul̥l̥'e*)
søl med vatn, matrestar på koppar
susle (å *sûl̥l̥, sul̥l̥a*)
søle, skitne til, skvette uvørde, halde på med noko i vatn:
na oṇṇiṇṇ sul̥l̥a-se-te så gæłłe
– susle ut = skitne til (koppar)
suslvatten (eit *sul̥l̥vatt'n, -vattne*)
lortvatn, oppvaskvatn Jf. skålle
suslåt (adj *sul̥l̥åt*)
utskitna Sms. suslåtkoppar
sutren (adj *suttriṇṇ, -ra, -re, -rene* bf *suttren*)
sutrete, sytande, småsurt klagande (også om måten å snakke på: *ho e så suttra e måła* / *ho he så suttre małł*)

sutterlus (ei *sutteṛlus, -lusa*)
ein som sutrar mykje
suttersam (adj *sutteṛsamm*) = sutren
suå (ei *suå*)
suge, brystmjølk: *ji bana suå*
svane (å *svân, svana*)
minke, gå attende (om opphovning): *kuł'n he svana-ne myǩǩy no*
svans (ein *svaṇṇs, svaṇṇs'n*)
hydraulikkfesta traktorreiskap t.d. høysvans, silosvans (nyare ord)
– tømmersvans = fellesag for to (handtak i båe endar)
svaraberg (eit *svarrabærrg, -bærrje*)
bratt berghammar som gjev tydeleg ekko (”Svarrabærje”, dikttittel i HH: Vårsøg s.342) også: svarafjell
svarast (å *svarrast*)
gi atterljom, gi ekko: *vi ropa så de svarrast e âl̥l̥ hammrå* Jf. attljø
svars sjå: **til svars**
svarsel (ei *svaṛṛs'el svaṛṛsłå*)
svarsle, pliktarbeid som husmannen måtte utføre
Jf. rettauheit
svart borte (adv *svaṛṛ bôṛṛt*)
heilt borte:
haṇṇ vaṛṛ svaṛṛ bôṛṛt fær me
svartsjuk (adj *svaṛṛtṣuk*)
sjalu, misunneleg Jf. avundsjuk
svartsleipe (ei *svaṛṛtṣlæ̂p, -ṣlæpå*)
svart skogsnigel Jf. geitsleipe
svartsykje (ei *svaṛṛtsyǩe, -syǩå*)
sjalusi, misunning
sveggu (ei *sveggu, sveggu, sveggunṇ, svegguå*) = svege, mjuk kvist
Jf. svøggu, svei(g)

svei(g) (ein *svæg [svæi], svæ'n, svæj'a; svæga, svæganŋ, svægå*)
lang, mjuk kvist, tynn tein
Jf. kippsveig, sveggu/svøggu

sveie (å *svæ̂i, svæje, sveḍḍ*)
1. svinge, veive: *haŋŋ sto å sveḍḍ å stænŋt me sa mjûk stånŋ'en*
2. gjera unna eit overflatisk arbeid i full fart: *e sveḍḍ evve gåṭṭv'a åt hæṭṭj'en* (vaska fort)

sveiingsrom (eit *svæieŋŋsromm*)
godt rom, rom til å snu seg, albogerom: *sa stôr maṣṣinåŋŋ trɒŋŋ så gæṭṭe svæieŋŋsromm*

sveiven (adj *svæviŋŋ, -va, -ve, -vne* bf *svæv'n*)
som har lett for å *svive*, gli ut: *haŋŋ e fær svæviŋŋ, na viŋŋtervæ'n / de e isåt å svæve før*

sveivinkel (ein *svæiveŋŋkel*)
stillbar skråvinkel (snikkarverkty)

svekk (eit *svækk, sveḳḳ'e*)
1. midje: *vatt'ne nådd me oppåt sveḳḳa*
2. innbøying under foten mellom tåball og hæl Jf. svokk

svele (å *svê̂ṭ, sveṭe, sveṭṭ*)
svi, skade med for sterk varme (også passivt: svelast): *fṭøtt kṭeåŋŋ din oŋŋa åmmn'a fɒr ḍu sveṭe dæmm / ka så står ṭi sa grytåŋŋ å sveṭest-ni?*

svelgje sjå: **svøl**

svel-lukt (ei *sveṭ-lokkt*) = svilukt

svellung (ein *svelloŋŋ, svelloŋŋen*)
svel, liten laks som kjem seinare opp i elvane enn vanleg laks

svenskje (ein *svæŋŋsḳe, svæŋŋsḳiŋŋ*)
grønfink (fugl)

sverte sjå: **svorte**

svertå (ei *svæṛṛtå*)
sverte, mellombels skråspenne for å halde stavane på plass under husbygging

svil (ein *svil, svil'n, svil'a; svila*)
eit (ev. to sulagte) bord på høgkant som avslutning av tak over røstvegg (vinkelrett mot vindski)

svinstryt (ein *svinstryt*)
knurr (fisk)

svipe I (ei *svîp, svipå*) = svepe, pisk

svipe II (å *svîp, svipa*) = slå med svepe: *haŋŋ svipa på mærr'a*

svive (å *sviv, sviv, svæv, svevve*)
gli til sides, skli ut, svive: *lass'e svæv utevve fær 'ṇå e sviŋŋ'a*

svokk (eit *svåkk, svåḳḳ'e*)
søkk, boge, innsvinging: *de heḷḷ på bṭi eṭṭ svåkk e fjøs-taḳa*

svolk (ein *svåṭṭk, svåṭṭḳ'en, svåṭṭḳ'a; svåṭṭka*)
trepiske, trekjepp (til å bera på eller dengje med Jf. sveig, svøggu

svoll (ein *svåḷḷ, svåḷḷ'n*)
svull Sms. svollfinger

svorte I (ei *svôṛṛṭ, svoṛṛṭå*) = sverte

svorte II (å *svôṛṛṭ, svoṛṛṭa*)
1. sverte Uttrykk: *e du brok-lɒs, får du svôṛṛṭ rɒv'a å spreŋŋ naḳiŋŋ*
– svorte sjøen *(svôṛṛṭ ṣy'n)* = overført: gjera sjøen svart (når ein ikkje får fisk)
2. svartne, sjå svart ut: *e såg nå ṣlag så svoṛṛṭa emot' ṣŋø-få'ŋŋ*

svortkaggje (ein *svoṛṛṭ-kajje, -iŋŋ*)
liten lagga trekopp som skomakaren hadde flytande sverte i

svøggu (ei *svøggu, svøggu, svøggunn; svøgguå*)
svege, mjuk kvist
Jf. sveggu, svei(g), svipe
svøl (å *svɒt, svɒt, svɒtt*) = svelgje
svøllu (ei *svøttu, svøttu, svøttunn, svøttuå*) = svale Jf melasvøllu
svømme sjå: **sømme**
svåkk , svållj sjå: **svokk, svoll**
sy (å *sy, sy, sɒu, søe* intrans
NB! ikkje koke (trans))
syde, koke: *he 'n ikke søe-opp enno, stor-kel'n? / mɒk'e sɒu evve fær me* Elvenamn: Søya
Jf. poppelsy, pøykje
sye sjå: **syå**
syge (å *syg, syg, sɒg, såjje*) = suge
– syg-seg på = gå laus på, ta til med
sykjast (å *sykast, sykest, syktest*)
trå sterkt, ha eit sterkt ønske (av *sjuk* – men adjektivet sjuk er ikkje vanleg om vanhelse i surndalsmål, det vanlege ordet er klein. I staden for å *sykjast etter* kan ein *vera klein etter*)
sykje (ei *syke, sykå*)
1. sjukdom (som går over)
Jf. farang, kleinheit, livsykje
2. overført om eit sterkt ønske, ein sjukeleg trå etter noko)
Jf. avundsykje, svartsykje
syll (ein *syll, syll'n*)
nedste stokkfar i tømmerbygning
sylte (ei *sẙll̊t, sẙll̊tå*)
sylte, syltaflesk
Sylte (*sẙll̊tinn*) = lågland i flodmålet
syn (eit *syn*)
– sjå seg syn med = tru seg til, sjå seg i stand til
– så stort syn kor… = til å bli forundra over kor….

synd- sjå: **synn-**
synn (adj/adv *synn*)
sund: *d'e så mykky så kann ga-synnt ti sa massinå / gir'kassinn e synn*
– komma-synt = få veksle og gjera opp ein handel
synnate (prep/adv *synnate* dativ)
synnafor, på sørsida: *de e ett onnhall synnate huså* (*synnafær hus'a*) (NB! ikkje synnåte = sørafrå) Jf. innate, austate
Synnau (namn *synnɒu*) = Synnøve
synnemyllå (adv *synnemyllå*)
seg imellom, innbyrdes: *e væt ikke ka dæmm he fær se synnemyllå*
synngjemla (adj *synn'jæmmta*)
oppdelt (i fleire rom) Jf. gjemmel
synngjevla (adj *synn'jævvta*)
dss synngjemla Jf. gjevvel
synnløyft (adj *synn'lɒfft* av løype)
sundløypt, sprengt (om mjølk)
synnsamle (adv *synnsammte*)
synd, forgale, leitt: *de e synnsammte att de ikke bti bêr ver / de e synnsammtenar att 'n ikke kann sluttt me sa drekkinnen / ho kennt-se så synnsammte ålæ̂n*
synn-tå-kor (adv *synn'-tå-kor*)
frå kvarandre, åtskilt, kvar for seg: *vi lyt skɒt dæmm synn'-tå-kor*
synnå- (førestaving *synnå*)
sunna- Sms. synnåvind, synnåfløte, synnåver, synnåklåre
Jf. landver
synnåhysing (ein *synnå-hysenn*)
"søring", person som held hus synnafor Jf. nordåhysing

synnåte (prep/adv *syŋŋåte* dativ)
sunnantil, sørafrå:
haŋŋ ʒæmm syŋŋåte æn stann

synål sjå: **tenestnål**

sype (å *syp, syp, sɒp, såppe*)
drikke, dra væske inn i munnen (på inngåande luftstraum), dra inn luft i lange drag: *na oŋŋiŋŋ gåṛ ḍer å syp nase aḷḷ væg*
– syp-ti seg = ta attende:
ta du sa no, ska du få syp-ti de att!
– sype etter anda (*syp ette a'ŋŋ*) = snappe etter pusten

syrånne (ein *syrånne, -rånniŋŋ, -rånnå*) = sidrønning

sysvorte (ei *sy'svôṛṛṭ, -svoṛṛṭå*)
svarttrost (helst om våren)

syte I (ein *syte, sytiŋŋ*)
raring, særling, einstøing, snåling

syte II (å *sŷt, syte, syṭṭ*)
1. syte for = ordne med
2. om kyr: låte lågmælt klagande med attlaten munn (når dei er utolmodige) Jf. rånde

syå (hokj bf eint *syå*)
kregda, meslingane

sæing (ein *sæeŋŋ, sæiŋŋen, sæiŋŋa, sæeŋŋa*) = gråmåse

sælla (å *sælla*)
sælda, reinse korn el. sand i såld

sællarinne (ei *sællarîŋŋ* sjå rinne)
rundt mjølkekar med sil

sætande (adj *sætaŋŋ*)
å lite på, aktande: *de e kḷænast me 'nå att de e så lite sætaŋŋ de 'n sie*
Jf. settande

sætta (ein *sætta, sættaŋŋ*)
1. sete, opphovning eller kul i kroppen: *ku'a he æn sætta e jura*
Jf. trotte, stolme
2. avgrensa område:
de va æn sætta e siloa så va ṣʒæmmt

sø I (eit *sø, sø'e*)
1. kok, koking : *e 'n snaṛṭ kåmmiŋŋ e sø'e, ʒel'n? / e to-'n-tå føsst 'n va e søa / du må pass øṭ'n, så iʒʒe mɒʒ'e ʒæmm-tå søa*
2. sod, kokekraft: *baḷḷsø, fessksø*
– særskilt: *ho e ʒe koka ti eṭṭ sø, deŋŋ ʒeḷḷå* = ho er vanskeleg, sjølvrådig

sø II (adv *sø*)
sør (himmelretning): *rætt sø*
Sms. synna-, synnå-
Stadnamn: Søstranda

søfte (å *sôfft, søffta*)
syfte, kvitte seg med

søg (ein *søg, søj'en*)
sjo, sus (av skog, elv, bekk, vind e.l. Jf. HH: "Vårsøg"

søgg (adj *sɒgg* NB! ikkje segg)
fuktig, klam (på føtene eller i kleda)

søgje (å *søje, søje, søkt*)
suse, sjoe (om skog, elv, vind og vêr) "Elva søgde gjennom mørkret"
(LH: Torevatn s.83) Jf. søg

søkke (å *sɒkk, sɒkk, såkk, såʒʒe* intrans) = søkke (synke): *båt'n såkk*

søkkje I (å *søʒʒe, søʒʒe, sɒkkt* trans) = søkkje (senke):
båt'n vaṛṛṭ sɒkkt utpå ṣy'nå

søkkje II (adv *søʒʒe*)
forsterkande ord: *de va søʒʒe te kar / haŋŋ va søʒʒe stor* Jf. kjøle

søkkjedikje (eit *søkʒedikʒe*)
blauthol Jf. gjøss, søkkjemyr
søkkjemyr (ei *søkʒemyr*)
hengemyr, blautmyr
søkn (ei *søkk'n, søkk'na, søkk'n; søkkne, søkkniŋŋ, søkknå*)
sykn, periode med kvardagar (mots. helg) Jf. ørk
sølen (adj *søɻinŋ, søɻa, søɻe, søɻne* bf *søɻ'ŋ*)
(kjøvande) varm (av sola), lummer Jf. heitsølen, lesølen
Gardsnamn: Sølå (Sollia)
sømme (å *sømm, sømm, såmm, såmme*) = symje, svømme
sønge (å *søŋŋ, søŋŋ, såŋŋ, såŋŋe*)
syngje
– søng-i-hop = brase saman
– søng-seg-på = gå laus på (eit arbeid) Jf. syge
– søng-opp = ta opp tonen i allsong
– søng åt steina = syngje medan ein slår på mineboret (for å halde slag-rytmen) eller syngje under stein-flytting på anlegg.
"Oppi Nyvegen var det han som var bas, og song åt steinen. Aldri har eg høyrt maken til slik steinsong" (HH: Brev frå barndommen s.52)
sønost (ein *sønosst*)
ost av mjølk sprengt med skjørost (Seterbok for Todalen s.43) (av å sy) Jf. påfunn
sørpe (ei *sø̊rrp, sørrpå*)
1. hakka halm med litt mjøl i (til dyrefor)
2. blanding av snø og vatn
søt-jo (ein *søt-jo, -jo'n*)
mygg Jf. my
søtrot (ei *søt-rot, -rot'a*) = sisselrot
søvestring (ein *søvæsstreŋŋ, -iŋŋen*)
1. sørvestvind
2. sydvest, regnhette
søvvel (eit *søvv'eɻ, søvv'ɻe*)
suvl, noko feitt eller saftig attåt brødet eller grauten:
får vi iʒʒe søvv'eɻ på stussiŋŋ?
– søvvel på stusse = væte (t.d. synnløyft eller kjøttsø) på kaldgraut Jf. kjøtt og påsse
søvvelsam (adj *søvveɻsamm*)
saftig, feit og velsmakande
søye (å *sø̂y, sɒye, søḍḍ*)
sette i veg (fort og uvøre):
dæmm søḍḍ te å ʒjør-iŋŋ hɒy'e me de va opphalʒe
så I (ein *så, så'n, så'a; såa, såaŋŋ*)
stor stamp Sms. bu-så, mjøl-så (Det er stor forskjell på *ei* mjøl-så og *ein* mjøl-så!: *kaŋŋ du hên̂ŋŋt æi mjøɻ-ṣå tu mjøɻ-såa?*)
så II (ei *så, så'a, så'n, såe, såiŋŋ*)
1. ørlita mengd mjøl e.l. : *du må ha-ti æi mjøɻ-ṣå / du må strø æi sokkeɻ-ṣå på grɒt'n ska 'n bɻi go*
2. opphavleg: lite rusk av kli eller agner: *de e såe ti sa grɒt'a*
sålk- sjå: **solk-**
sånad (ein *såna, såna'n sånaa*)
såing: *vi lyt væɻ ṣå ti me sånaa*
sårr sjå: **sorr**
såt-tørt (adj *såt-tɒrɻt*)
tørt (om høy i såte)

T
(også nokre ord med tj for kj-lyd)

ta I (å *ta, te, to, tiʒʒe*)
1. gripe, ta
– ta-att = sette seg til motverje

– ta etter somnen = duppe av: *e ha 'ʒe fɒr tiʒʒe ette såmmn'a da 'n vækkt me*
– ta-i-land = få eit utfall, ende opp
– ta fæla *(ta feţåŋŋ /ta feţ'n)* = bli forstøkt Jf. fele
– ta-laust = sette i veg
– ta lærdom, ta nøing, ta stering, ta temming = vera mottakeleg
– ta-med = godta: *de e væţ iʒʒe anna å jær heĺĺ å tâkk å ta-me*
"Det smaka ikkje den unge Kvennset-bonden å teie og ta med når herremannen skulda han for løgn" (LH: Raud brystduk s.11)
– ta rømta = rømme, ta rømminga
– ta seg nøye = slite hardt: *dæmm lɒt ta se ʒøţe nɒye fær å siţţa me gar'a*
– ta siste morka = sette alt inn på: *ho to sîsst mårrʒ'a fær å græ̂i de*
– ta styggtaket = overmanne nokon: *e tok støggtaʒe på hærrema'ŋŋ å ræv oŋŋa 'nå* (LH: Raud brystduk s.12)
– ta-tå = 1. slakte, kvitte seg med 2. avløyse, ta over etter
– ta unna = ta atterhald, sette vilkår: *e to oŋŋa att e fekk ræs-hæm e hæţţgå*
– ta-ut = bera ut liket i gravferd: *haŋŋ vaŋŋt ut'-tiʒʒiŋŋ me ʒerrʒåŋŋ*
– ta vegen tå = stengje for: *e komm me frammomm sɒuiŋŋ å to væ'n tå dæmm*
– ta veldet = ta styringa
– ta-åt = sette i gang med: *vi lyt ta-åt nep-åkra e mårrgå*
– ta-åv = nekte, forby: *haŋŋ to-åv att 'å fekk farra te by'n*

ta II (pron *ta* dativ: *sa*)
dette (der): *viĺĺ du ha ta hus'e? / ka ska e me sa husa?* Jf. te, na

tafs (eit *taffs*) = noko opptrevla

tafsast (å *taffsast*)
trevlast opp, bli fillete

tafse (ein *taffse, taffsiŋŋ*)
fille, trevl

tafsen (adj *taffsiŋŋ, sa, -se, -sne* bf *taffs'n*) = fillete, opptrevla

tagall (adj *taggaĺĺ*) = still, som teier

taggje (ein *tajje, tajjiŋŋ, taggå, tagga*)
tagg, kvass pik: *e ræv me sɒŋŋ på taggå e peggtråa*

tak-skyr (adj *tak-ʂʒyr* sjå skyr)
om dyr: sky, som ikkje vil la seg fange el. jaga under tak

tal (eit *taţ*)
tale, snakk: *de e lite taţ ti 'nå / no e de ʂluţţ me sa taţa hass omm nyvæg*
– vera på tal = vera nemnt el. foreslått el. drøfta

tala (å *taţţa*)
tala (er det vanlege ordet i surndals-mål, *snakke* er eit "framandord")
– tala evve (over) seg = ta altfor sterkt i, tala utilrekneleg, tala oppøst
– tala i hauet = tala i ørska
– tala på = klandre, kritisere: *ho he aĺĺvæg taţţa på di aŋŋ'er*
– tala seg i hop = planlegge, bli forlikte om
– talast med = samrå seg, drøfte: *e trur iʒʒe dæmm taţţast me omm nâ*

– tala-tu = snu samtalen bort frå noko ein helst ikkje vil tala om
– tala-åt = tala til rettes:
jɒu, haŋŋ for å taḷḷa-åt dæmm!
Jf. sette i hop, sette etter

talandes (adj *taḷḷaŋŋs*)
pratsam, lett for å tala: *de va æn bḷi-speŋŋt å taḷḷaŋŋs kar*

talast (å *taḷḷast*)
tala med kvarandre, samtala
– særskilt: talemåte når ein tek farvel: ”Vi talast!”

talgklut (ein *taḷḷg-kḷut*)
klut innsett med talg (på bringa, mot forkjøling)

talle (ein *taḷḷe, taḷḷiŋŋ*)
hardtrampa blanding av møkk og strø Sms. sautalle, smalatalle

tallik (ein *tall'ekk, -iʒʒen*) = tallerk

tallikhov (ein *tallek-hov* sjå hov)
flat og tynn hestehov:
de e besætt' å sko ṣlike tallekhøver

talmasamt (adv *taḷḷmasammt*)
slitsamt, drygt, langsamt

talmast (å *taḷḷmast*)
tærast bort, skrante (av sjukdom e.l.) Jf. nåsknast, skrinnast

tan I (ei *tan, tan'a*)
fjøl til å strekkje skinn på: *he du fått ṣʒiŋŋ'e tå mar'a på tan'a?*
(sjå mar)

tan II (eit *tan*)
sprang, galopp: *haŋŋ låg e laŋŋ-tan oppette bakkaŋŋ*

tander (å *taŋŋ'er, taŋŋra*)
tandre, kjekle, leggje imot (også om vedvarande vind)

tane (å *tân, tana*)
1. springe, kute Jf. tan II
2. strekkje skinn Jf. tan I

tangje (ein *taŋŋe, taŋŋiŋŋ, taŋŋå; taŋŋa*)
1. tange, lang smal odde
2. i sms.: knivtangje, ljåtangje, otangje, greiptangje, rivtangje

tangklukse (ei *taŋŋ-kḷôkks, -kḷokkså*) = tangvase

tann sjå: **tånn**

tannhald (eit *taŋŋhaḷḷ*) = tannkjøt

tarvatak sjå: **tørvatak**

tase (ein *tase, tasiŋŋ*)
stakkar, hjelpelausing Jf. mørrull

tasen (adj *tasiŋŋ, -sa, -se, -sne*
bf *tas'n*) = dårleg (helst i nekting: *ho e 'ʒe tasa, deŋŋ ʒeḷḷå)* Jf. tase

taske (ei *tâssk, tasskå*)
1. veske, pose
2. testikkelpung Jf. pøngel

taslen (adj *taḷḷiŋŋ, taḷḷa, taḷḷe*)
lite tess, stakkarsleg Jf. tase

taumhald (eit *tɒmhaḷḷ*)
evne til el. måte å kjøre hest (også overført: *de e 'ʒe tɒmhaḷḷ på 'nå* = han er ein villstyring)

taumregne (å *tɒm-ræ̂ŋŋn*)
ausregne, høljeregne, regne i stride straumar

taus (ei *tɒs, tɒs'a, tɒs'n; tɒse*)
jente, tenestjente, tenestdråk (Det vanlege ordet for jente i hovud-dalføret er dråk)

tave (ein *tave, taviŋŋ*)
trevl, liten rest: *de fiŋŋst iʒʒe æn tave att* Jf. lete

te freds (adv *te-fræss'*)
i fred: *lætt småoŋŋaŋŋ få varra-te-fræss!*

te helst (adv *te-heḷḷst'*)
i det minste, (ikkje) eingong: *ja, når iḳḳe dæmm te-heḷḷst' kaŋŋ järra nå, da – ! / e ha nå truḍḍ att sɒnniŋŋ hass te-heḷḷst' ha jɒłłt-'nå*

te I (pron *te* dativ: *se*)
dette (her): *e får ṭa på me te pṭajj'e / e frys iḳḳe så snarṭ ti se pṭajja*
Jf. ta, ne

te II (prep/adv *te* med genitiv)
til: *te mårrgås, te fjeḷḷs, te sṭḳess* (= til Skei), *te tress å te smess* (= til trearbeid og smedarbeid)
te nattaŋŋ, te viŋŋtraŋŋ, te bøggdaŋŋ, te låttaŋŋ (lott)
Den vanlegaste preposisjonen for *til* er åt
– er ikkje *te* noko = ikkje i stand til (ikkje frisk nok el. sterk nok):
e e ḳe te'-nå læŋŋ'er / 'n lyt varra-ti-di omm 'n iḳḳe e te'-di, å iḳḳe ji-se-tu-di, fær da bṭi de ḳe nå tå'-di

te reie (adv *te-ræ̂i'*)
førebudd, ferdig til bruk:
du må varra te-ræ̂i' når 'ṇ ḳæmm / du må ha or'a te-ræ̂i' på toŋŋåŋŋ

te rett (adv *te-rætt'*)
1. ansvarleg: *e skoḷḷ stat-te-rætt fær aḷḷt så va joṛṛṭ* Jf. til svars
2. til rettes:
de lyt nå væṭ kåmma te-rætt' att
3. til semje:
dæmm komm iḳḳe te-rætt' om byt'e
4. til disposisjon:
vi må ha-te-rætt nɒu ve te åṛṣ att

te svars (*te svaṛṣ*)
til rette, ansvarleg: *mænna du att e ska stât te svaṛṣ fær hånnå?*

te vegas (adv *te vægas*)
i førevegen: *vi får ga te vægas, vi så e sæn te farra*

te vegs (adv *te vægs*)
1. i veg:
haŋŋ foṛ ṭe vægs tile her e mårrgå
2. på den kanten, der omkring:
haŋŋ heḷḷ vesst te på Måḷḷe
(Molde) *heḷḷ deṛ ṭe vægs*

te vokstrand (adv *te våkkstraŋŋ*)
til å vekse

tebeining (ei *te'bæneŋŋ, -iŋŋa*)
opptakt Jf. beine til "Etter gala tilbeining vart ikkje hausten så skral." (HH: Bygdesoge II s.63)

tebore (ei *tebôr, -borå*)
tilburd, hending, åtferd:
de e nåkkålit te teborå oppi gar'a

tefellshoste (ein *tefeḷḷshosste, -hosstiŋŋ*) = tilgjort hoste
(helst signal om at nokon skrønar eller skryter for mykje)

teft og tykkje (*tæfft å tyḳḳe*)
Uttrykk som tilsvarar "smak og behag" – "men er eit betre uttrykk – det inkluderer både instinkt og det ein tykkjer" (Sitat frå heftet "Teft og Tykkje") Jf. tykkje

teggelsett (adv *teggeṭṣætt*)
tett i tett: *de e teggeṭṣætt me fṭuå e gṭasa* Jf. nappsett

tehalden (adj *te'haḷḷiŋŋ*)
formana, opplært: *dæmm he vårre te'haḷḷ'n hæmåfrå å sparra*

teine (ei *tæ̂n, tænå*)
1. trektforma kasse for tilførsel av korn til kvernsteinen Jf. skreppe

2. trektforma fangstreiskap av flettverk (lakse-, hummar-)

teingard (ein *tæn-gar*)

innretning med lakseteiner
Stadnamn i elva: Teingardseå

teks' sjå: **tikse**

teksel I (ei *tækk'sel, tækkṣlå*)

tverrøks, økseforma holjarn

teksel II (å *tækk'sel, tækkṣla*)

hola ut med holjarn

tel I (ei *tæ̨, tæ̨'a*)

tørr flat og snau fjellvidde:
komm du hæmevve tæ̨iṇṇ? /
såg du ræn iṇṇpå tæ̨å?

tel II (eit *tæ̨, tæ̨'e*)

1. jord, fast grunn mots. sjø: *e va gła da ǩøt'ṇ skura oppi stø'a å e fekk sætt føt'n oppå tæ̨'e*
2. golv, botn, lag, underlag: *ta gamm'et̨ båstæ̨e må ṣǩifftast ut, de e bærre fɒṣṣǩ'e att* (fausk)

tel (å *tæ̨, tæ̨, tæ̨t̨* bøying som *selje* og *velje*) = telje
(i surndalsmål brukar ein helst å *rekne* kor mange istf. å *telje*)
– tel seg trua = tru på trass, overtala seg sjølv: *vi får prøv å tæ̨ åss tru'a så leṇṇe de går*

teladrope (ein *tæ̨ładråppe*)

takdrope som kjem av at torva frys i hop med nevra og demmer vatnet attende når det tinar oppatt stykkevis

telaskott (eit *tæ̨łaskått (tæ̨ṣkått)*)

is som skyt tu, is som frys opp av våt jord Jf. is-skyte

telauplen (adj *te'-lɒpliṇṇ, -la, -le, -lene* bf *-len*)

drivande, energisk, som ikkje ventar med å gå i gang:
haṇṇ va æn te'lɒpliṇṇ kar

tele I (ein *tæ̨łe, tæ̨łiṇṇ*)

tele, djupfrosen jord

tele II (å *tæ̂t̨, tæ̨, tæ̨t̨* eller: *tæ̨łła*)

tele, fryse (om jord) (Sterkare enn spækje): *ne myr'a tæ̨ snaṛt̨ /*
de komm ṣṇø på tæ̨t̨ maṛrk

telje (ei *tellje, tellja*)

tilje, bord/brett å trø på i botnen av ein liten båt

telje (rekne) sjå: **tel**

teljeregler:

1: Einmoinn va inni Todala og trilla firhjulavogn e femt-da'n. Sjett-da'n va 'n oppi Sjurmoa og slo åttinga og ni tennfat.
2. Ein og to lappa sko, tri og fir tinna riv, fem og seks batt ein lest, sju og ått batt ein vott, ni og ti rent på ski, ylløv og tolv slo nasinn e golv, trettå fjortå slakta porkå, femtå sekstå gikk på lestå. syttjå atjå baka kakå, nittjå tju leidd ei ku evve ei raumåla bru, både e og du og Ferafru

telne (ei *tæ̂t̨n, tæ̨tnå*)

tau til forsterking av kant på fiskegarn Sms. kavveltelne

telskott sjå: **telaskott**

teløypling (ein *telɒpt̨eṇṇ, -iṇṇen*)

ein som er frampå og får ting gjort
Jf. telauplen

temmerbukk (ein *temmerbokk*)

framstøtting for tømmerkjøring

temmergeit (ei *temmerjæt*)

bakstøtting for tømmerkjøring

temmermann (ein *temmermaṇṇ*)

husbukk (insekt Hylotrupes bajalus)

temse (å *tæ̂mms, tæmmsa*)

drye lenge med maten, eta seint og uvillig: *ṣå-te att du får tæmmsa-ti-de na ṣupå no!*

tenest-nål (ei *tennestnåł*)
synål Jf. stemnål
tenja sjå: **tenna**
tenkje for alle endane (å *teŋŋḳe fær ȃlḷ eŋŋaŋŋ*)
vera framtenkt, tenkje gjennom alle konsekvensar, sikre seg
tenkje tu-att (å *teŋŋḳe tu-att*)
slå frå seg, attre seg
tenkt for seg (adj *tæŋŋt fæṛ ṣe*)
framtenkt, omtenksam, varsam
tenn (eit *teŋŋ*) = tennved
tenna (å *tænna*)
tenja, flytte noko tungt smått om senn: *haŋŋ tænna na stôṛ ṣeḳḳ'en iŋŋpå låvgåṭṭve*
tenne I (ei *tên̨ŋ, teŋŋå*)
hårbotn, skalp Jf. hautenne
tenne II (å *tên̨ŋ, teŋŋe, teŋŋt*)
tenne, få fyr på, kveikje
tennor (ein *tænnor*)
tinar, hardved i bartre, spennved
tennoris (ein *tænnor-is*) = stålis
teppe att (å *tæ̂pp, tæppa*)
tette, stengje, sette i topp (også: teppast att = tetne)
terra imot (å *terra*)
sette bukkebein, stritte imot
Jf. sterte
terrill (ein *terriḷḷ, terriḷḷ'n*)
liten, mager person (opphavleg truleg ein tynnetapp, sjå terrilltapp)
Jf. spirk, spøl, speidaling
terrilltapp (ein *terriḷḷtapp*)
tapp i ei (øl-)tynne (seinare avløyst av birhanen)
terådd (adj *te'rådd* av å rå te)
innkjøpt, anskaffa Jf. tifått
teråing (ei *te'råeŋŋ, -iŋŋa*)
innkjøp, anskaffelse
Jf. rå te = skaffe det som trengst

te-seg-kommen (adj *te'-se-kåmmiŋŋ*)
aldrande, oppi åra: *ho va nå te'-se-kåmma da 'å vaṛṛṭ jifft*
tesjåande (adj *te'ṣåaŋŋ*)
å sjå til, utsjåande: *haŋŋ va ḳøṭe te'ṣåaŋŋ e annsekkta ette oløkkåŋŋ*
test (prep *tesst*)
til dess, inntil (om tid): *dæmm bḷi varraŋŋ her tesst e mårrgå tile*
tet (ein *tet, tet'n*)
småfugl Jf. landvers-tet, spikkjetet
tetalsøl (eit *tetaḷṣøl*)
tiltalsøl, festarøl, trulovingsgilde (utgått begrep)
tetne (å *tiṭṭ'n, tiṭṭna*)
bli tett Også: tetnast (*tiṭṭnast*)
tett (adj *tiṭṭ*) = tett
tette (å *tîṭṭ, tiṭṭa*) = tette, gjera tett
tettfarande (adj *tiṭṭfarraŋŋ*)
som fer ofte
tettgangande (adj *tiṭṭgaŋŋaŋŋ* av å ga) = tettfarande
tettskjør (eit *tiṭṭ-ṣḳpr*)
tettemjølk, tjukkmjølk (lang-tauma mjølk laga med tilsetting av tettegras, ostemassen skil seg ikkje som i vanleg skjør)
tetøkleg (adj *tetøkḷe*) = tiltaksam
(HH: Ei haustferd på Nordmøre)
Jf. tøk
ti (prep/adv *ti* med akkusativ/dativ)
i: *ka he du ti sa seḳḳa? / ka he du hafft-ti na seḳḳ'en?*
– sjå-ti = utsette: *vi lyt ṣå'-ti tesst de bḷi likar ver / kaŋŋ du ḳe ṣå'-ti me sa arrbeia nåre dagga?*
– ti di halla = bortimot, med

tendens til: *de e snaṛṭ ti di haḷḷa att åkʹeṛṇ ṣʧyt* Jf. e

ti di (adv *tiʹ-di* dativ av *i det*)
i ein slik situasjon, i slike kår, med slike utfordringar: *de va drygt da ho messt kaḷḷʹn siṇṇ, mænn ho lɒt bærre varra-ti-di / ʼn lyt varra-ti-di omm ʼn iʧʧe tyʧʧe ʼn e teʹ-di*

tia (å *tia, tie, taggd*)
teia, ikkje seie noko: *dæmm fekk iʧʧe orʹe tå ʼnå, haṇṇ satt bærre å taggd*

tid I (ei *ti, tiʹa*)
1. om høve/tid til noko: *ha e hafft bêr tiʹa, skoḷḷ e jɒṭṭṭ de / haṇṇ ha så il tiʹa att ʼn koṇṇ iʧʧe hæfftast*
2. rett og rimeleg: *dæmm he tiʹa te å betaṭʹa fær-ṣe / haṇṇ he tiʹa te di, ṣlik haṇṇ he fårre åt!*
3. ta seg god tid:
du må järra de tiʹa å ṣå de færre!
4 straks før fødsel: *ho ṣeṛ ṇå ut så ʼå skoḷḷ varra sisst på tiå*
– i denne tid: *e dessen tiʹn*
– omkring det leitet: *ti di tiʹn / ti di tiå*

tid II (adv) sjå: **tidast**

tidast , all som tidast (adv *aḷḷ så tiast* superlativ)
tidt og ofte, jamt (med jamnå):
åt åss komm ʼn aḷḷ så tiast
”Hainn bli nå slett ikkje på de bliast når de e poinnitrålauså aill så tiast!” (Jørgen Gravvold: Ville blomstra s.159)

tidbekk (ein *ti-bækk*)
bekk der fisken gyter Jf. tide

tide (å *tî, tie, tiḍḍ* NB! ikkje tia = teie)
gyte, legge rogn: *ɒriṇṇ tie mæsst e beʧʧʹa myḷḷå vattnå*

tidfisk (ein *ti-fessk*) = gytefisk

tidheft (eit *ti-hæfft*)
borthefte, noko som heftar ein

tid-nau (adv *tiʹnɒu*)
tidsnok:
ta e de tiʹnɒu å ta-åt e mårrgå

tien (adj *tiiṇṇ, -a, -e, -ne* bf -ʹ*n*)
tåen, isfri, telefri, ufrosen:
ṣṇøʹn komm på tia maṛṛk

ti-for-me (*tiffærme*) = tvi-for-me

ti-fått (adj *tiʹfått* av å få ti)
skaffa, innkjøpt Jf. terådd

ti-gjord (adj *tiʹjor* av å gjera ti)
om kvinne: med barn, befrukta

tihol (eit *ti-håṭ*)
1. oppkomme, vass-sig som ikkje frys att om vinteren:
e faṇṇ eṭṭ ti-håṭ åt głæffsåṇṇ / de va æn is-svåḷḷ neoṇṇ ti-håṭa
2. hol i isen Jf. tien

tikse (ei *têkks, tekkså*)
søye, ho-dyr av sau

til sjå: **te** og samansette ord med **te-**

tilter (ei *tiḷḷtʹer, tiḷḷtrå*)
tiltre, stylte, staur med kloss eller nabbe til fotstøtte
Jf. stylter, stekkel, gjengel

timast (å *timast, timest, timtest*)
1. unne, sjå seg råd til: *ho timtest iʧʧe ha-på-se eṭṭ nyṭṭ kłepłagg*
Jf. timen

Amfi

ʼN lyt varra ti di om ʼn ikkje e te di,
og ikkje gi se tu di, fær da bli det kje nå’ tå di

2. vera ein forunt, få oppleva: *de timtest 'nå iǩǩe så maŋŋe gḷae dagga / vesst de skoḷḷ timast me å levva te årṣ, så ǩæmm e æn tur*

time (å *tîm, tima*)
kime, ringe inn høgtidshelg
"..så lenge som klokkone tima frå tårn" (frå salmen No koma Guds englar) Jf. tine

timen (adj *timiŋŋ, -ma, -me, -mne*)
småleg, sparsam, knipen, gjerrig: *ho e så tima att 'å hæggda mat'n ti sine ægne oŋŋa*
Jf. passau, (ikkje) gi to for eitt

timlus (ei *timlus, -lusa, -lus'n*)
dss timskrå, gjerrigknark

timskrå (ei *timskrå, -skråa, -skrå'n*)
gjerrigknark: *deŋŋ timskråa, ho je iǩǩe frå se nå*

tindaure (ein *tiŋŋɒre, -ɒriŋŋ*)
stingsild (liten stimfisk langs kysten og i kystnære elvar og bekker)
(også sagt om yngel av laks og aure) Jf. vomtindaure, stete)

tine I (ei *tîn* uviss bøying, flt *tine*)
tidend, melding, bodskap: *he du fått når tîn efrå' 'nå? / vi hørre så emmse tine noråfrå*

tine II (ei *tîn, tinå*)
innretning i trøskverket til å tine kornet

tine III (å *tîn, tina*)
1. tine, smelte Jf. tien
2. kime (med klokker) Jf. time
3. om kornreinsking: spisse, fjerne noko av kliet

tinkjest (adj/adv *tiŋŋǩest*)
til inkjes, dårleg, svak, klein: *e he vårrṭe så gamm'eḷ å tiŋŋǩest*

tisne (ei *tîsn, tisnå*)
grann slintre, tynt og seigt band (frå slaktedyr) Jf. slimse, slingse

titikkje (adj *ti`tiǩǩe* av å ta i)
meir enn vanleg, rikeleg: *ta va sveṛṭ ti'tiǩǩe*

titrappa (adj *ti`trappa* av ti)
stinn, tjukkfallen: *ho ṣer e lit ti`trappa ut ti sa kḷeå*

titt-, tittskjør sjå: **tett-, tettskjør**

tjo (ein *ǩo, ǩo'n*)
den attarste kroken på ljåen, den som går inn i orvet Jf. ljåtangje

tjon' sjå: **kjone**

tjukkje (ein *ǩuǩǩe, ǩuǩǩiŋŋ*)
det å vera tjukk, "fedme": *ho vaṛṛṭ fær ṣlik æn ǩuǩǩe, ho fekk iǩǩe på se kḷeåŋŋ / de meŋŋka-tu me ǩuǩǩå når 'ṇ fekk-te å røv-se mær*
Jf. tjykkje

tjukkvedt (adj *ǩukk-vett*)
tettvakse med skog

tjukn (ei *ǩukkn, ǩukkn'a, ǩukk'n*)
tjukn, tjukkleik: *ǩukkn'a ska varra tri tomm / ska vi hevveḷ-tå ǩukk'n? / de fiŋŋst fjøḷe e fḷæra ǩukkne*

tjukne I (ein *ǩukkne, ǩukkniŋŋ)*
1. dss tjukn:
2. dss tjukkje

tjukne II (å *ǩûkkn, ǩukkna*)
tjukne-på = skye over: *haŋŋ ǩukkna-te åt kveḷḷ'a*

tjuv sjå: **tjyv**

tjykkje (ei *ǩyǩǩe, ǩyǩǩå*) = tjukkje

tjyvbotn (ein *ǩyv-bått'n*)
innkvelvd botn (t.d. i flaske)

tjyvluke (ei *ʒyv-lûk*)

luke i taket frå stua oppå stueloftet (for å sleppe varme opp). (Luka var rund og konisk saga, slik at ho ikkje datt ned gjennom holet) Jf. govhol

tjyvråkk (eit *ʒyvråkk, -råʒʒe*)

– ta tjyvråkket = rømme som ein tjuv, stela seg bort, forsvinne umerkande

"…no ska e rengainn slutt å ravvel, fær her e de så ansemyllå me timenuttå at no te e tjyvråkkje å går stråkkå fættå evæg å sætt me." (Dialektkåseri av Gunnvor Dønnem)

Også: ulovleg snarveg over annan manns grunn: *e he pʈøḍḍ-opp ʒyvråʒʒe deras* Jf. råk

tjyvslå (å *ʒyvsʈå* sjå slå)

tjuvslå, slå til ein persom som ikkje er budd og kan verje seg

tjønnpung (ein *ʒøŋŋpoŋŋ. -poŋŋen*)

nøkkerose, vasslilje Jf. gåspung

tjør (eit *ʒør, ʒør'e, ʒøra; ʒør, ʒør'a, ʒjørå*) = tjor, krøtterband

tjørhel (ein *ʒør-heʈ*)

tjorhæl, påle til endefeste for tjor som dyret står bunde i

tjørru (ei *ʒørru*)

tjøre Sms. tjørrudall = tjørekopp

tjørrubree (å *ʒørrubrê* sjå bree)

smørje med tjøre under open eld

tjørrudrev (eit *ʒørrudræv*)

tjøreimpregnert trådmasse til tetting (av t.d. rørskøytar)

tjørruhjell (ein *ʒørrujeʎʎ, -jeʎʎ'n*)

plass der ein brenner tjøre

tjørrulaug (ein *ʒørrulɒu* sjå laug)

den første tunne væska som kjem ut under tjørebrenning (vart bruka til ler- og treimpregnering, til skismurning og til medisin – bl.a. fekk astmapasientar god hjelp ved å puste inn dampen)

"Og det beste av alt var tjørru-laugen, for den var det helsebot i.." (HH: Streiftog i bygda s.62)

tjåk (eit *ʒåk, ʒåʒ'e*)

strev, slit, mas:
bʈi du ʒe trøʈʈ tå sa ʒåʒa?

tjåk(k)horn (eit *ʒåkk-håŋŋ*)

tjåkhorn, mas-kjerring, sladderkjerring

tjåkasam (adj *ʒåkasamm*)

slitsam, masande, trøyttande

tjåke (å *ʒâk, ʒåka*)

1. slite, skure, gnikke
2. mase, plaga, trøytte ut

tjåkstikke (ei *ʒåk-stêkk, -stekkå*)

overført: nokon (helst barn) som går og masar heile tida

to for eitt (*to fær eʈʈ*)

– ikkje gi to for eitt: om folk som er påhaldne og lite rause med det som er deira, som held på sitt og vel så det: *haŋŋ ji 'ʒe to fær eʈʈ / det går iʒʒe to fær eʈʈ der-å-gar*

Jf. passau, timen

to I (tal *to (tvo)*) = 2

– særskilt: gamle, mesta utdøydde former:

A. *tvɒn – tri / tvænn – tri* = to – tre: *de va æn tvɒn-tri styʒʒe*

B. tvei: *natta æi å daggaŋŋ tvæi te juʈkveʎʎs* (seier jøttullen i ei regle)

Jf. sjursmessdagen

to II (eit *to*)

stoff, eigenskap, givnad, framtak

toau (adj *tovu*)

toug, som det er godt *to* i, framtøk, viljesterk (om folk og hest)

tobakkslaus (adj *tobbakkslɒs*)
– bli tobakkslaus = overført: bli svar skuldig, bli opprådd for ord
tobbe (ei *tåbb, tåbbå*)
(lita) merr (Ordet er ikkje stadfesta av nokon nolevande i Surnadal, men finst i stadnamnet Tobbdalsbruna (HH: På Tellesbøsetra, Vårsøg s.175)
toen (adj *toiŋŋ, toa, toe, tone* bf *toˈn*)
1. mager, tunn, pjuskete: *de va æi lita toa ʒærreŋŋ / haŋŋ e så błæk å toiŋŋ å ʂå te*
2. stri, hissig (om hest som må tøymast hardt): *æn toiŋŋ oŋŋhæsst kaŋŋ błi æn tonu arrbeshæsst me tiˈn* Jf. toau
tofte (ei *tåfft, tåfftå*)
i båt: fjøl som roaren sit på Jf. skjertofte, hammeltofte
tokkel I (eit *tokkˈeł, tokkˈłe*)
tukkel, tull, uvettig tale: *ti-stiłł me sa tokkła din!*
tokkel II (ei *tokkˈeł, tokkłå*)
tukle, kvinne som er mentalt undermåls: *de e syŋŋ ti sa stakkarʂ tokkłåŋŋ! / tru omm na tokkłå fiŋŋ væˈn hæmˈatt?* Sms.
tokkelskjor
tokkel III (å *tokkˈeł, tokkła*)
tulle, gjera noko uklokt el. barnsleg: *eŋŋ å siţţa ʂlik å tokkˈeł! / haŋŋ for å tokkła så ’n ha frå se gaṛˈṇ*
tokkelføtt (adj *tokkełfɒtt*)
dårleg til beins, ustø Jf. snultren
tokkeltal (eit *tokkeł-tał*)
tullprat, rør: *hɒṛṛṭ ʂłekkt tokkeł-tał!*
tokkeltyri (eit *tokkełtyri* sjå tyri)
småborn som leikar og fjasar (også om gammalt folk som tek til å bli tuklete)
toklen (adj *tokkłiŋŋ, -ła, -łe, -łene* bf *tokkłen*)
tuklen, sinnsforvirra, lite tilrekneleg
toklåt (adj *tokkłåt*) = toklen
tokn (ei *tokkˈn, tokknˈa, tokkˈn; tokkne, tokkniŋŋ, tokknå* mest i flt)
gjelle (pusteorgan på fisk)
tokt’ sjå: **tukte**
tola (å *tåłła, tåłłe, tåłt*) = tola
tolands (adj *tåłłaŋŋs*)
hardfør, som toler mykje Jf. hardbellau
tolau (adj *tåłłɒu, -åkt*)
1. hardfør, motstandsdyktig Jf. hardbellau
2. som ein kan tola el. halde ut
tolle (ei *tåłł, tåłłå*) = furu Jf. førru
tollj- sjå: **tull-**
tolvt (ei *tåłt, tåłtˈa, tåłtˈṇ*)
tylft, tolv stykke: *ga-e-væg å heŋŋt æi tåłt me stɒr!*
tomlesst (adj *tommlæsst*) = utan lass
tomling (ein *tommłeŋŋ, -iŋŋen*)
lite drikkestaup til éin slurk
tommasfinger (ein *tommasfeŋŋer*)
tommeltott
tomreipa (adj *tommræpa*)
utan bør eller baggasje Jf: lausåreipa
tone (å *tôn, tona*)
nynne: *e hørre du går å tona fær ḍe ʂøł*
tong (ei *tåŋŋ, tåŋŋˈa, tåŋŋˈen; tæŋŋˈer, tæŋŋˈeṛṇ, tåŋŋå*)
tong (verkty)
tong- sjå: **tung-**

tongband (eit *tåŋŋbaŋŋ*
NB! ikkje tungeband)
reip frå høytonga med lykkje i lausenden til å tre innpå lessingsstauren når ein skulle gjørde markahøylass
tonnj- sjå: **tunn-, tånn-**
topp I (ein *tåpp, tåpp'en*)
1. topp, høgdepunkt
2. dott av noko laust, helst høy, ull o.l.: *ji hæsst'a æn tåpp te nattaŋŋ! / ha du hafft æn oḷḷatåpp å sæłṭ me?*
topp II (ei *tåpp, tåpp'a, tåpp'en; tæpp'er, tæpp'eṛṇ, tåppå*)
topp, kork
topphuve (ei *tåpp-hûv*)
huve med dusk i toppen
toppleie (å *tåpplæ̂i* sjå leie)
leie hesten etter haratoppen (panneluggen): *e ha 'ḳe me me grîm, så e lɒt tåpp-læ̂i hæsst'n*
tor (ei *tor, tor'a* mest berre i bf eint)
tore (vêr): *hør kår tor'a ṣle!*
Sms. torbøye, toreling, torflo, torhause, torskrell, torslått
tora (å *tora, tɒr, tor, toṛṭ*)
tora, våge
torast (å *torast, tɒṛṣt, toṛṭest*) = tora
tore (å *tôr, tora*)
om torslått: tore (slå, skrelle)
torne (tørke) sjå: **tånne**
torren (adj *tårriŋŋ, -rra, -rre, -rrne* bf *tårr'n*)
arg, forarga, irritert: *ta e iḳḳe nå å bṭi tårriŋŋ fær* Jf. kårren, tykkjen
torskrell (ein *toṛ'ṣkreḷḷ*)
smell av tore
torslått (ein *toṛ'ṣlått*) = torevêr
tort (ein *toṛṛṭ, toṛṛṭ'ṇ*)
turt (stor blåfiolett korgplante)
torvhaldkrok (ein *tårrvhaḷḷ-krok*)
dss tverbøykrok
torvhaldstokk (ein *tårrvhaḷḷ-ståkk*)
dss ringved, stø mot torva på ufsa
tottleie (å *tåttlæ̂i* sjå leie)
om folk som går i leistand
Jf. toppleie
tottslite (å *tått-ṣlit, -ṣlit, -ṣlæt, -ṣlette*)
om tauverk der somme av dei hoptvinna trådane (tottane) er avslitne: *tɒj'e e tåttṣlette / tɒmaŋŋ e tåttṣlett'n / dæmm tåttṣlisst* (-slitst)
tottspringe (å *tåttspreŋŋ, -spreŋŋ, -spraŋŋ, -sproŋŋe*)
om tvinna tauverk der tottane (enkeldtrådare) brest ein for ein
trallate (å *trallât, trallata*)
tralle (i godt humør): *e hɒr kåṛ 'ṇ trallata da 'n komm ne-evve væ'n*
trappe (å *trâpp, trappa*)
1. trakke, trø: *ho står å trappa på sommå romma / dæmm lyt trapp-se-opp væg e lɒs-ṣṇøa*
2. presse, pakke saman: *trapp-ti ne seḳḳ'en me hæsst-hɒy / sett du her å trappa-ti-de kâk?*
trappfull (adj *trappfoḷḷ*) = stappfull
trasle (å *trâḷḷ, traḷḷa*)
gå retningslaust att og fram (ofte innahyses, også om dyr på beite)

Talgø

'N får ikkje talg tå ein trebukk, men mang slags tre tu Talgjå

trast (adv *trasst*)

straks (uttalevariant kjent fleire stader i landet) (Jon Øye: Minne frå livsferda s.16, s.97)
Herme: ”Kom å ita trast! Ho mor he koka sup’.”

traug (eit *trɒg, trɒjʹe*)

trau (tillaga el. tilfeldig skålform)
Sms. deigtraug (til kakbaking)

trauge (å *trɒ̂g, trɒga*)

dette på ski og laga ”traug” i snøen
Jf. ruppe

traute (ein *trɒte, trɒtiŋ̩*)

1. trøyte, arbeidsmaur, ein som aldri blir arbeidslaus
2. kverulant, trossauplog

trauten (adj *trɒtiŋ̩, -ta, -te, -tne* bf *trɒtʹn*) = trøyten, arbeidsam, som aldri blir arbeidslaus

travalen (adj *travaliŋ̩, -la, -le, -lne* bf *-lʹn*) = vanskeleg, trasig

– ”travale-teskott” = driftsvanske-tilskott (uttrykk etter landb.sjef Ola Nordvik)

trave (ein *trave, traviŋ̩*)

slitar, utsliten arbeidskar

tre (eit *tre*)

– særskilt: vaske tå treå (flt) = vaske laus husbunad (bord, stolar o.l.)
– trea = møblane

treak (ein *treak, treaʒ̩en*)

(eldre folks nemning for) lakrisstong, (også: einebærkaramell)

trebleme (ei *tre-bɻ̂em, -bɻemå*)

treblemme, væskefylt holrom i huda

trebløre (ei *tre-bɻ̂ør, -bɻørå*)

dss trebleme

trebukk (ein *tre-bokk, -boʒ̩k̩en*)

ein som er treen, ein som ikkje får til noko
Ordtak: Ein får ikkje talg tå ein trebukk

treen (adj *treiŋ̩, -a, -e, -ne* bf *-ʹn*)

1. trehendt, uhjelpeleg: *ho e så trea boṛṛṭi ṣlekkt arrbei / ta va tree joṛṛṭ*
2. stiv, hard, treaktig: *de bɻ̩i tree, grasʹe; ti se tø̥ṛṛʒ̩ʹa / se nepåŋ̩ŋ̩ e så treʹn*

treger (adj *tregʹer*) = treg

trehendt (adj *treheŋ̩ŋ̩t*) = treen

trel (ein *treɻ, treɻʹŋ̩*)

træl, hard hudklump t.d. i handloven etter langvarig gniking mot hand-reiskap e.l.

trelen (adj *treɻiŋ̩ŋ̩, treɻa, treɻe, treɻŋ̩e* bf *treɻʹŋ̩*)

trælen, trasig, lei, ubehageleg: *de vaṛṛṭ så treɻe åt oŋ̩ŋ̩å da de ṣʒ̩æn-syŋ̩ŋ̩t myḷḷå færeḷḷdʹrå* (skine synt)

trelenheit (ei *treɻnhæt, -hæta*)

noko leitt eller vanskeleg

tremeiaslede (ein *tremæiaṣlea*)

slede utan jarnskoning på meiane, til kjøring på berrmark istf. vogn (markahøylass, møkk o.l.)

trene (å *trê̞n, trena*)

bli stiv og hard: *grasʹe trena ti se tɒr-vera* Jf. treen

tress, te tress (*tress* genitiv av *tre*)

med trearbeid: *haŋ̩ŋ̩ e heŋ̩ŋ̩t både te tress å te smess* Jf. smess

tresse (å *trê̞ss, tressa*)

trisse, dragse, bera tungt, slite seg fram med bør:
ka du k̩jæmm tressaŋ̩ŋ̩ me? / e tressa ’n me me på akksʹeln

trettenbekre (ein *trætt'n-bækkre*)
ein som var utkledd som bekre og for frå hus til hus rundt 13-dag jul (julgeit)
trevekkar (ein *tre-vekkar*)
hakkespett Jf. vekkar
trevna sjå: **trivnad**
trihamse (*trihammse, -hammsiŋŋ*)
hams med tre nøtter i Jf. brokskit
trille (ei *trîlḷ, trilḷå*) = trillebåre
trinten (adj *triŋŋtiŋŋ, -ta, -te, triŋŋtne* bf *triŋŋt'n*)
litt tjukk, fyldig (om folk og husdyr)
trivast (å *trivast, triffst, træffst, trevvest*) = like seg, ha det bra
trivnad (ein *trævvna, -na'n, -naa*)
trivsel, hugnad, velvære:
de e 'ʒe nåŋŋ trævvna ti sa kaṭṭv'a / haŋŋ fiŋŋ ṣlik trævvna ti å trɒ̂y me oŋŋå (trøye)
tro I (ei *tro, tro'a*)
renne, "halfpipe", av uthola stokk eller samanspikra fjøler, stundom av stein Sms. vasstro
tro II (eit *tro*)
bord over taksperrene til underlag for takstein, torv el. anna taktekkje Sms. trobord Jf. brontro
troa seg (å *troa*) = trone
trollbring (ein *trålḷbreŋŋ, -briŋŋen*)
bjørnebærplante
trollkjerringspytt (eit *-spøtt*)
skumaktig spinn av Cicada i graset
trollknute (ein *trålḷknute*) = blåknute
trollpåsse (ein *trålḷpåsse*)
nettmage (hos jortedyr) (Sjå elles vøllønd, slorv, marlakje, vom)
trollreå (ei *trålḷreå*)
trollride, kollikk
tromp (ein *trommp*) = trumf
trompen (adj *trommpiŋŋ, -pa, -pe, trommpne* bf *trommp'n*)
stutt og brysk, tverr, sta, vanskeleg:
ho va så trommpa te å svarra / dæmm e lîk trommp'n så 'n faṛ ḍerras va
trone (å *trɒ̂n, trona* av tro I)
om fjøl: få tro-form av di ho trutnar meir på eine sida enn på den andre
trong (eit *tråŋŋ, trånŋ'e*)
trong passasje i terrenget, liten avstand mellom elv og fjellvegg
tronga (å *tråŋŋa, trɒŋŋ, tråŋŋ, trånŋe*) = trenge
– tronga-på = vera i beit for, ha behov for hjelp av:
e he aḷḷ'der vårre så dåṛle att e he trånŋe-på dåkkt'er
– vera trongande = ha behov for:
ho va så trånŋaŋŋ fær å taṭṭa på naboaŋŋ
Sms. pisstrongande, skit-trongande
trongbekse (adv *trånŋbækkse*)
trongt og vanskeleg Jf. bekse
trongsmål (eit *trånŋs'måṭ*)
behov, nødvendigheit (mots. otrongsmål): *e de trånŋs'måṭ ti aḷḷt du he rådd-te?*
troppstol (ein *tråppstoṭ*)
repos i loftstrapp
trossau (adj *tråssɒu*)
trassig Sms. trossaupåle
trossaubekre (ein *tråssɒubækkre*)
stabukk (også i spøk om den som held att og strammar trådane når ein vitt renninga på vevbommen)

trossauplog (ein *tråssɒupḷog*)
dss trossaubekre
trottau (adj *tråttɒu, -åkt*)
trottig, som driv trufast på
Jf. trauten, hjartau, måttau
trotte (ein *tråtte, tråttiŋŋ*)
trote, opphovning: *tråttiŋŋ he lagga-se, kneʹe e ʼǩe så trute e dag*
Jf. trutne, truten
tru (å *tru, trur, truḍḍ* med dativ)
– tru seg på = våge seg på, våge seg imot, ha von om å vinne over
– truande til = som ein kan vente: *na jutiŋŋ e truaŋŋ te litt tå kvaṛṛṭ*
trug- sjå: **tryg-**
truten (adj *trutiŋŋ, -ta, -te, -tne*
bf *trutʹn*) = opphovna, opptrutna: *ho e truta e ǩækkå tå taŋŋværṛṛk*
trutne I (ein *truṭṭne, truṭṭniŋŋ*)
trote, opphovning: *truṭṭniŋŋ heḷḷ-på gåṛ-ṇe-att* Jf. trotte
trutne II (å *truṭṭʹn, truṭṭna*)
1. hovne, svelle opp: *ho truṭṭna opp e haḷṣʹa / leppåŋŋ truṭṭna tå daṣṣǩʹa*
2. auke i volum ved oppsuging av væte (helst om trevyrke som tetnar i sprekkene): *lægg stammpʹen ni beǩǩʹen så ʼn truṭṭna!*
tryge I (ei *trŷg, trygå*) = truge
tryge II (å *trŷg, tryga*)
sette truger på hesten (rundtryge = sette truger på alle fire føtene)
tryglaus (adj/adv *tryglɒs*)
utan (å bruke) truger: *e ǩɒr tryglɒsst aḷḷt oppå setʹra*
tryngytt (ein *tryn-jytṭ*)
nyfiken snokar som viser trynet sitt allstad Jf. gryngytt

tryte I (ei *trŷt, trytå*)
trut, munn Jf. stryte
tryte II (å *tryt, tryt, trɒt, tråtte*)
ta slutt, bli oppøydd: *de tryt vattʹne e beǩǩʹa no / vi trɒt-opp fær mjøḷ*
– særskilt: *de tryt-opp fæṛ ʼṇå* = han misser tolmodet
– det tryt ikkje tosk = toskeskapen tek aldri slutt
træl, trælen sjå: **trel, trelen**
trø I (ei *trø, trøʹa, trøʹn*)
lite (inngjerda) markstykke, gjerne der det er beitt eller trødd mykje (mange stadnamn)
Sms. sommarfjøstrøa
trø II (å *trø, trør, trødd*)
– trø hælane tå = dilte etter, vera usjølvstendig, ikkje vera til å bli kvitt: *haŋŋ he hafft lag te å trø heḷaŋŋ tå storkarrå*
– trø frammed = misfara seg
”Meinn e trødd framme å klædd me nakjinn” (HH: E slåttatæja Vårsøg s.344)
trøe sjå: **trøå**
trøngje (å *trøŋŋe, trøŋŋe, trɒŋŋt*)
trengje: *sɒuiŋŋ trɒŋŋt-se ehopʹ boṛṛṭi råʹnå*
trøngsel (ei *trɒŋŋʹsel, trɒŋŋṣlå*)
trengsle, trengsel: *de va ṣlik trɒŋŋʹsel boṛṛṭme dɒṛʹṇ, vi komm-efrå' kvaraŋŋʹer e trɒŋŋṣlåŋŋ*
trøske I (ei *trø̂ssk, trøsskå*)
skurtreskar
trøske II (å *trø̂ssk, trøsska*)
treske, trøske Sjå sluå
trøsk-gras (eit *trøssk-gras*)
dss trøskje I
trøskje I (ei *trøṣṣǩe, trøṣṣǩå*)
trauske, krypsoleie

trøskje II (ein *trøsṣṣʒe, trøsṣṣʒiṇṇ*)
sopp på slimhinnene i munnen
trøye (å *trȳ, trʏye, trøḍḍ*)
trøye, underhalde, leike, fordrive tida: *haṇṇ e så døkk'ti te trȳ me oṇṇå / dæmm trøḍḍ ti'a me koṛṛṭ'spæll aḷḷe kveḷḷa*
trøysam (adj/adv *trʏysamm*)
underhaldande, artig: *oṇṇaṇṇ he de så trʏysammt e lag*
trøysamheit (ei *trʏysamhæt, -hæta*)
moro, tidsfordriv, underhaldning
trøyte, trøyten sjå: **traute, trauten**
trøytte (ein *trøṭṭe, trøṭṭiṇṇ*)
trøyttleik: *e he våṛṛṭe fæṛ ṣlik æn trøṭṭe e aḷḷ dag*
trøå (ei *trøå*)
1. trode, fiskestong
2. ståplass, fotstøe, opptrakka rom i snø el. ulende: *haṇṇ sto å trappa e sommå trøåṇṇ / du lyt ha sekkrar trøå å stat på*
3. trøe, pedal (på sykkel, rokk, orgel)
trånnå (ei *trånnå, trånnå, trånnåṇṇ*)
ei ekstra øvre opning i ei høyløe (for lufting eller for å ta inn høyet dersom løa vart stappfull)
tråtte sjå: **trotte**
tu (prep/adv *tu* med dativ))
or, utor, utav: *dæmm jikk-tu arrbeia / kåṭṭv'en he dåtte tu bjøḷḷåṇṇ / haṇṇ he jevve-se-tu-di* = held seg unna, bryr seg ikkje
Jf. ga-tu, ha seg tu, komma-tu, stat-tu, vêre-tu
tu dagå (dativ flt *tu daggå*)
– komma tu dagå = døy, omkom-mast: *haṇṇ komm tu daggå så foṛṛṭ, haṇṇ faṛ ḍiṇṇ* Jf. tå dagå
tue sjå: **tuve** og **tuå, tvøggu**
tufsast (å *tuffsast*)
bli skral, bli tufsen
tuft sjå: **tøft**
tufte (ein *tuffte, tufftiṇṇ*)
tuftkall Jf. verg, disk
tuggu, turrull sjå: **tøggu, tørrull**
tukkel, tuklen sjå: **tokkel, toklen**
tukoka (adj) = (overført) utan vett: *de va så veṭ tu'koka!*
tukt (ei *tokkt, tokkt'a, tokkt'n*)
– ta tukt = ta lærdom, bli tvinga
Jf. age
tukte finn (å *tôkkt finṇ, tokkta*)
halde kring fingrane på nokon og støyte fingertuppane hans mot einannan (Ein måte å narre og mobbe truskuldige småungar på)
tull (ein *toḷḷ, toḷḷ'n*)
tull, tarm av karda ull til spinning
tulle (å *tôḷḷ, toḷḷa*)
1. snurre, gjera rundt noko, t.d. tvørru i graut
2. forvirre, seie i spøk, tøyse
– tulle opp *(toḷḷ-opp)* = hisse opp til noko uklokt Jf. stere
– tulle tå *(toḷḷ-tå)* = misse evna til å tenkje klårt: *ho va kḷår laṇṇa styṇṇe, mænn så toḷḷa 'å tå*
– tulle inn = pakke inn, bandasjere
tullferd (ei *toḷḷfer, -fera* sjå ferd)
tullete/uvettig/uvørden/uklok åtferd
tullskjor (ei *toḷḷṣʒor, -ṣʒora*)
dss tullskrokke
tullskrokke (ei *toḷḷskrôkk, -skrokkå*)
tankelaus og vidløftig jente el. kvinne Jf. sprøn, bønnøtt
tulltre (eit *toḷḷ-tre*) = tullskrokke

tummull (adj *tummuḷḷ*)
tagal, sur, tung i hugen, inneslutta: *de va tummuḷḷt emyḷḷ'å dæmm / haŋŋ går å e tummuḷḷ daggaŋŋes dag*
Jf. homlen, dølsint

tummullsamt (adv *tummuḷḷsamt*)
tamt, keitt, mørkt og vanskeleg: *de e tummuḷḷsamt å siṭṭa hæm ålæ̂n' aḷḷe kveḷḷa / de va tummuḷḷsamt å vâṛḷ ekreŋŋ' e mɒṛṛṭna* (mørkret)

tummullsle (adv *tummuḷḷṣle*)
tummulsleg, tummullsamt

tungblest (adj *toŋŋbłest*) = tungpusta

tungfattande (adj *toŋŋfattaŋŋ*)
tungnem, sein til å fatte Jf. nøgg

tungfridd (adj *toŋŋfriḍḍ*)
som ikkje er lett å overtala eller få hjelp av, sein til å seie ja

tungmilt (adj *toŋŋmiḷḷt*)
om kyr: tungmjølka (mots. lettmilt)

tungsam (adj *toŋŋsamm*)
trist, dryg: *de vaṛṛṭ toŋŋsamt åt dæmm så vaṛṛṭ-att*

tungsøvt (adj *toŋŋsɒft*)
som søv tungt (mots. lettsøvt)

tupp (ein *tupp, tupp'en*)
ein som skjemmer seg ut med dumskap, som trur han er meir til kar enn han er

tuppelure (ein *tuppelure, -luriŋŋ*)
dss tupp

tuppen (adj *tuppiŋŋ, -ppa, -ppe, tuppne* bf *tupp'n*) = tuppåt

tuppferd (ei *tuppfer* sjå tullferd)
dumt påfunn som folk flirer åt

tupp-hane (ein *tupphane*)
tuppåt kar eller gut

tupp-høne (ei *tupphø̂n*)
tuppåt kvinnfolk eller jente

tupp-jens (ein *tupp-jænns*)
tupp, kallenamn på ein som er tuppåt Uttrykk: "Tupp-Jens gjer likeins."

tupilka (adj *tu'pellka*)
mager, berre skinn og bein

tupp-skjor (ei *tupp-ṣʒor*)
dss tupp-høne

tupptal (eit *tupp-taḷ*)
tuppåt/toskete/skrytande tale: *e læiest sa tupp-taḷa din*

tuppåt (adj *tuppåt*)
toskete, som gjer seg til lått, som trur han er meir til kar enn han er
Jf. tuppen

tur I (ein *tur, tuṛ'ṇ*)
1. tur, reise, ferd
2. omgang, plass i rekkefølgje

tur II (eit *tur, tur'e*)
dur, jamt bråk, vedvarande sterk lyd: *e hɒr tur'e tå sa gamm'eḷ bil'a ni bakkå her*

tur III (adj *tur*)
om folk: svært lite å sjå til (ikkje så negativt som stygg): *ho e 'ʒe så tur så moṛ 'ṇa va* Jf. skryten, skruslen

ture (å *tû̂r, tura*)
1. dure, gi vedvarande sterk lyd
2. feire (gjerne kombinert med drikking): ture jul, ture brøllopp
– ture bøverdaling = om parfolk: gå etter kvarandre på vegen (mots. gå i leistand)

turke (å *tû̂ṛṛk, tuṛṛka*)
eta tørt, tvinge ned tørrmat utan drikke: *siṭṭ du å tuṛṛka på na tɒ̂r kakå?* Jf. jarpe

turt sjå: **tort**

turvoren (adj *turvoriŋŋ, -ra, -re, -ṛṇe* bf *-ṛ'ṇ*)
litt tur Sjå: beiningsgrend

tusen omule (adv *tus'n omule*)
heilt uråd, ugjerleg, vel umogleg

tuske (å *tûssk, tusska*)
1. avlive, drepa:
no te du å tusska na gamm'eṭ kattå!
2. rasle, kneste,tasse, tusle: *e hɒr nå så tusska boṛṛṭi hɒy-staḳḳa*
3. fara med noko i løynd: *ho he fårre å tusska åt se emmse på oeṛḷe vis / haŋŋ fer å tusska me dråkå*

tuskjen (adj *tuṣṣḳiŋŋ, tusṣḳa, tusṣḳe, tusskne* bf *tussk'n*)
fæl, utriveleg: *de vaṛṛṭ tuṣṣḳe ver*

tusl (eit *tuḷḷ*)
noko smått, unyttig gjeremål:
de bṭi iḳḳe nå ette sa tuḷḷa 'na
Jf. fjakk, fjakkel

tusle (å *tûḷḷ, tuḷḷa*)
1. pusle, sysle med eitkvart smått:
haŋŋ gåṛ der å tuḷḷa me iḳḳe-nå
2. tusle, gå smått og sakte:
ho tuḷḷa se hæm'att me de va jøsst

tuslen (adj *tuḷḷiŋŋ*) = puslen

tutter (å *tuṭṭ'er, tuṭṭṛa*)
tutre, småskjenne, småprate om sitt

tut-øygd (adj *tut-ɒggd*)
med utståande augo:
ho e tut-ɒggdar heḷḷ når ku

tuve (ei *tûv, tuvå*)
tuve, liten jordhaug: *haŋŋ ṣḳæmmest så besætt, jå'n, ti se ætermymɒṛṭuvå*

tuå (ei *tuå*)
tvoge, vaskeklut Jf. tvøggu

tvarra (å *tvarra*)
tvara, vri og vende seg utan å komma av flekken, vera oppgjeven og tvilrådig: *ho vaṛṛṭ bærre stataŋŋ å tvarra* Jf. tvørru

tvarre (ein *tvarre, tvarriŋŋ*) =
tvare, lite, forvridd tre: *tåḷḷåŋŋ bṭi aḷḷ'der anna heḷḷ tvarra oppå bærrgå der* Sms. tørvare *(tɒṛ-ṭvarre)* Jf. klure

tvart (adv *tvaṛṛṭ*) = tvert
– på tvart = vanskeleg, vrang

tvaun , tvei, tvenn sjå: **to**

tverbaut (ein *tvær-bɒt* sjå baut)
tverrsving: *miṭṭ ni bakkå joṛ 'ṇ æn tvær-bɒt så e reŋŋt-omm 'n*

tverbeint (adj *tvær-bænt*)
om hest: som linkar med stivt gonglag pga. bruskvokster i hasen

tverbrøst (eit *tvær-brøsst*)
tverrende på fiskegarn

tverbøykrok (ein *tværbɒy-krok*)
tre- el. jarnstykke med bøyg i rett vinkel, som held ringveden (torv-haldstokken) i nerenden av torvtak

tvere (ei *tvæ̂r, tværå*)
tverre, tverrstilling: *ṣleaŋŋ svæv så 'n komm på tværå / de va æn dig'er ståkk så ha lakkt se på tværåŋŋ*
Jf. på tvart

tverplog (ein *tvær-pḷog, -pḷojen*)
stabeis Jf.rangplog, trossauplog, trossaubekre

tverre (å *tvêrr, tverra*)

tvære, tvinne rundt seg sjølv, tøye ut og ikkje få noko gjort: *ho sto bærre å tverra å vaṛṛṭ aḷḷ'der fæṛṛḍi / ṣluṭṭ å tvêrr å jær-frå-de lækksånn!*

tvibeit (ei *tvibæt, -bæta, -bæt'n*)

to hestar jamsides i eitt skjekkel: *na mærr'a e så go ledar e tvibæt'n*

Jf. førspenn, tvispann

tvi-for-me (*tvifærme*)

eigl. tvi for meg, uttrykk i barneleiken gjømme og halde att/spytte kule der ein deltakar melder frå at han har kome fram til målet utan å bli funnen

Jf. ti-for-me

tvihaka (ein *tvi-haka, -hakann*)

fiskereiskap av ein bein ståltråd med lykkje midt på til å feste snøret i og lykkje i begge endar til å feste to onglar i

tvihendt (adj *tvi-henṇt*)

med begge hender

tvikjømle (adj *tvi-ḳømłe*)

som gjer ein tvilrådig

Jf. aven (sjå også haukjømle)

tvi-kle seg (å *tvi-kłe-se, -kłe, -kłædd*)

ta på seg mykje klede

tvile (å *tvîl, tvila*)

– tvile på = 1. dra i tvil: *de e væł iḳḳe å tvil på ta, når 'ṇ sie de så sekkeṛṭ* 2. tru, finne rimeleg: *e tvila på du he tiḳḳe-på-de fær myḳḳ'y no*

– tvile for = ha mistanke om: *ta he e tvila fær e lann ti / e ṣer att 'n Oła ḳæmm hitevve, e tvila fær att 'n ḳæmm hit*

tvilsmål (eit *tvils'måł*)

tvil: *de va aḷḷ'der nå tvils'måł me-'nå anna de skoḷḷ ga gått*

tvinne på rot (å *tvînn, tvinna*)

overført om dugande kvinnfolk: *de e æi så e tvinna på rot*

(Opphav: Når ein lagar til nesting uti marka og ikkje har noko høveleg å sette fast emnet i, kan ein skave av borken og tvinne renningen *før* ein skjer han av rota)

tvispann (eit *tvispann*)

to par (4) hestar spent for éin doning

Jf. tvibeit, førspenn

tvi-stae (ein *tvi-stae*)

to is-lag med vatn mellom: *når de va tvistae på vattna, konn hæsst'n foṛṛṭ bryt jønnå de ôsst laj'e*

Tvisterfossen (*tvissterfåss'n*)

to-delt foss fremst i Folldalen (truleg frå eit utdøydd verb *tvistra* = kløyve, dele i to)

tvøggu (ei *tvøggu, tvøggu, tvøgguṇṇ, tvøgguå*) = tvoge, vaskeklut, tuå

tvørru (ei *tvørru* bøy som tvøggu)

tvore, kjepp med kvistnabbar til å røre i grauten med

tvørrufør (adj *tvørrufør*)

om bartretopp som er tjukk nok til tvore-emne

tvørrull sjå: **tørrull**

ty (eit *ty*)

1. tøy, vove stoff Sms. ullty, brokty

2. to, hått, energi, evne "Ho er eit menneske med ty og temperamang, ho mosest på Haugen." (HH: Ei haustferd s.134) Jf. tyau

3. -ty som sistelekk: verkty, kallty
Jf. tyri, otjø

ty! (int *ty!*)
jø! jøye meg!

tyau (adj *tyɒu*)
hissig, iherdig (i arbeid)
”Men han var tyaug og trottug i arbeidet” (HH: Streiftog i bygda s.62) Jf. toen, toau, trauten

tye sjå: **tyå**

tykkje I (eit *tykkje*)
tykke, omdømme, skjønn, smak: *ette miṭṭ tykkje skoḷḷ de vårre småruta głas* Jf. teft og tykkje

tykkje II (å *tykkje, tykkje, tøkkt*)
tykkje, synast (I surndalsmål er å *tykkje* uttrykk for oppfatning eller meining, medan å *synast* fortel at noko er synleg for auga (visest))

tykkjen (adj *tykkiṇṇ, tykka, tykkje, tøkkne* bf *tøkk'n*)
snurt, fornærma, støytt Jf. torren

tyngje (å *tyṇṇe, tyṇṇe, tøṇṇt*)
tyngje, ligge tungt på: *ṣṇø'n tyṇṇe-ne løå-takje*

tynngryte (ei *tyṇṇ-grŷt, -grytå*)
stor jarngryte

tyri (eit *tyri, tyrie*)
to eller fleire saman, helst om ektefolk (eigl. trollpakk)
Jf. kallty, tokkeltyri

tysker (ein *tyssk'er, tyssk'eṛṇ*)
flytedobb, vakar på line el. garn

tyte I (ei *tŷt, tytå*)
1. knopp i huda (helst utan verk i, til forskjell frå kveise)
Jf. skvelltyte
2. generelt om utstikkande knopp, t.d. hard krystallinsk steinkorn i kvernstein (som ikkje slitst ned, men lagar spor (tytfar) i motståande kvernstein

tyte II (å *tyt, tyt, tøt, tåtte*)
1. sive ut, sprengjast ut (både om væske og tørrstoff)
2. låte
3. mase og tala omatt om det same ”… og tyt efrå tøftå me oinnele song” (HH: Far e dåggjen, Vårsøg s.197) Jf. rånde

tytfar (eit *tyt-far, -fare*)
spor som er slipa inn i kvernsteinen av motståande tyter (slark i opplagringa kunne få kvernsteinen til å ”gå ut av tytfara” og gå skeivt)
– hoppe tu tytfarå = overført om folk: skiplast, ”gå frå konsepta”

tyå (ei *tyå*)
tye, ”avdeling”, kvart av romma i eit seterfjøs eller sommarfjøs som var oppdelt med tømmervegger (men med opning for ”gjennomgangstrafikk”.
Der fleire gardar hadde sommarfjøs i lag, hadde gardane gjerne kvar si tye.
”Det var fire store tyer i fjøset og sytti krøter med stort og smått.” (HH: Brev frå barndommen s.115, om Eiterdalssetra)
(Somme meiner at ordet har vore bruka overført nedsettande om kvinnfolk)

tæppast att sjå: **teppe**

tærvatak sjå: **tørvatak**

tøe (ein *tøe, tøiṇṇ, tøå*)
tø, tøyr, mildversbolk Jf. le-ver

tøen (adj *tøiṇṇ, tøa, tøe, tøne, tø'n*)
om gras: tøe = mjukt og fløkje
Jf. lemen, kvee

tøft (ei *tøfft, tøfft'a*)
tuft, tomt: *hus'a komm-vækk tå tøfftå færre mi ti*

tøfte (å *tôfft, tøffta*)
tufte, gjera ferdig byggegrunnen:
de e fær bḷøtṭ å bynṇ å tôfft eṇṇo

tøgge I (ei *tôgg, tøggå*) = tugge

tøgge II (å *tøgg, tøgg, tågg, tåjje*)
tyggje

tøggu (ei *tøggu* bøy som tvøggu)
tòge, feste med dragkjetting mellom plog og skjekkel
Jf. ploghorse

tøk (adj *tøk*)
gløgg, lærenem, før alderen sin i utvikling (om born) (mots. nøgg):
de e æn tøk oṇṇe Jf. fløt, glup

tøkje (ei *tøkẹ, tøkẹå*)
jente, førkje (ofte nedsettande):
haṇṇ fer å dre på na by'tøkẹå eṇṇo
Jf. finntøkje

tøle (ei *tôḷ, tøḷå* oftast flt *tøḷå*)
saker, ting, pikkpakk
Jf. paur, spark

Tølløv (namn *tøllɒv*)
Tolleiv, Tellef
Skyttar-Tølløv var ein namngjeten kar

tømmer- sjå: **temmer-**

tøngn (ei *tøŋŋn, tøŋŋn'a, tøŋŋ'n, tøŋŋne* eller: ein *tøŋŋne, tøŋŋniṇṇ*) = tyngd

tøngsel (ei *tøŋŋ'sel, tøŋŋṣlå*)
tyngsle, bør

tør I (ein *tør, tøṛ'ṇ*) = tiur

tør II (adj *tɒr, tɒṛṛṭ* = tørr

tørhause (ein *tɒrhɒse, -hɒsiṇṇ*)
skyhause som ikkje gjev nedbør

tørkjenne (å *tɒr-kẹêṇṇ, -kẹeṇṇe, -kẹeṇṇt*)
1. gjera merksam på at ein er her, t.d. eit bunde dyr som står og rautar etter folk, eller ein som kremtar når ingen legg merke til at han er til stades
2. tala med ukjenneleg mål: *haṇṇ tok trɒyå evve hɒu'e å tɒr-kẹeṇṇt se*

tørnaut (eit *tɒṛ-ṇɒt, -ṇɒte*)
ku el. kvige som ikkje mjølkar

tørnavvar (ein *tɒṛṇavvar*)
tørrnavar, ein som er tungnem, uintelligent Jf. tørnem, nøgg

tørnem (adj *tɒṛṇæmm*)
tungnem, som har tungt for å lære:
sa oṇṇaṇṇ va tɒṛṇæmm e skuḷå
Jf. nøgg

tørnuv (ein *tɒṛṇuv, -nuven, -nuva*)
dss tørnavvar

tørrstu (ei *tøṛṛṣtu, tøṛṛṣtuå*)
tørkestue (for korn)

tørrull (ein *tørruḷḷ (tvørruḷḷ)*)
1. tverel, kinnestav (til strokkkinne)
2. tyrihjelm, stormhatt (plante)

tørrullhatt (ein *tørruḷḷhatt*)
tyrihjelm, tørrull

tørskite (å *tɒṛṣkẹit* sjå skite)
pruppe, fjerte, fise

tørtala (å *tɒṛṭaḷḷa*)
prate inkjeseiande tomsnakk

tørvatak (eit *tɒrrvatak, -takẹe* av *turve* = trenge)
nødvendig krafttak, storarbeid:
de va eṭṭ tɒrrvatak att dæmm fekk iṇṇ hɒy'e fɒr ræŋŋn'e komm
Jf. røsnaverk (NB! Ikkje torvtak)
– særskilt: eit etterlengta dødsfall etter lang og smertefull kamp:
de va eṭṭ tɒrrvatak att ho fekk ṣlæpp-tu te ṣluṭṭ

tøsast (å *tøsast, tøsest, tøstest*)
ikkje få arbeidet frå handa, heftast og ikkje få det til Jf. fjaslast

tøsbryå (ei *tøsbryå*)
tøse kvinnfolk Jf. tøskopp

tøse (å *tø̂s, tøse, tøst*)
somle, dromle, ha lite flyt i arbeidet: *ho går å tøse å får ḍe iḳḳe tu haṇṇå*

tøsen (adj *tøsiṇṇ, -sa, -se, -sne*
bf *tøs'n*) = sein, dromlen, som ikkje får arbeidet gjort:
ho he vårṛṛṭe bærre tøsnar me årå

tøskopp (ein *tøskåpp*)
tøsen kar Jf. tøsbryå

tøtte (ei *tø̂tt, tøttå*)
tytte, jente, kvinne: *ho væt å bærrg-se, deṇṇ tøttå!* Jf. kjelle

tøvast (å *tøvast, tøvest, tøftest*)
1. bli tøvt (om ull)
2. heftast, vera ugreitt:
de må ha tøftest fær ḍæmm når ḍæmm bḷi så leṇṇe

tøve (å *tø̂v, tøve, tøft)*
1. tove, krympe ullty
2. somle, hefte, drygje

tøven (adj *tøviṇṇ, -va, -ve, -vne*)
sein, heftande, ugrei, meinsleg:
de går tøvnar heḷḷ dæmm truḍḍ

tøvfjøl (ei *tøvfjøḷ*)
tovfjøl, brei fjøl med tvartpåriller til toving og klesvask (tidleg utgåve av vaskebrett)

tøy (ein *tɒy, tɒ'n, tɒy'a*)
mildver om vinteren: ” *grøs'møss tɒy e bê̂r hæll ti lass hɒy*”
Jf. le-ver

tøyingsmon (ein *tɒyeŋŋsmon*)
elastisitet, fleksibilitet t.d. kor tøyeleg eit stoff er, også om evne til å strekkje seg under forhandlingar

tå dagå (dativ flt *tå daggå*)
av dage, død
– komma tå dagå = 1. døy, 2. bli døgnvill Jf. tu dagå

tå I (ei *tå, tå'a, tå'n, te, te'n, tå'nå*)
tå (kroppsdel)

tå II (prep/adv *tå* med dativ)
av, frå (mots. *på*): *vi lyt makka ṣṇø tå taḳa / vi ḳæmm-hæm æn tå di fø̂sst daggå / ṣṭḳær-ṭå æi kak-ṣṭḳî̂v!*

tåa (å *tåa*)
– tåa ut / tåa inn= vende tærne utover / innover når ein går:
ho he lag te tåa ut når 'å går foṛṛṭ

tåe (ein *tåe, tåiṇṇ*) = berrflekk i snø

tåg (ei *tåg, tåja, tåjen; teger, tegerṇ, tågå*) = rot-tåg, mjuk og sterk rotstengel eller tråd

tågbær (ei *tåg'ber, -bera*)
teiebær, tågebær
”…å vea gras å tort å tågberløng.” (HH: Vårsøg s.173)

tågrime (ei *tå'grî̂m, -grimå*)
lapp som vart sauma på overleret på sko frå tåspiss til bøygen bak tærne)

tåheina (adj *tå'hæna* av heine tå)
som har mist kjærasten sin til ein rival: *haṇṇ vaṛṛṭ tå'hæna, ho faṇṇ se æn annaṇṇ kar* Jf. attomralla

tåhette (ei *tå'hæ̂tt, -hættå*) = tågrime

tåkommen (adj *tå'kåmmiṇṇ*)
skipla, (også om dement) Jf. toklåt

tålabb (ein *tå'labb, -labben*)
førføtt av ein sokk (gjerne med innspunne nauthår), med skinnsole og hælreimar, til å ha utapå skotåa når ein går på ski i sterk kjøld

Eik-Senteret Surnadal

Børnå må 'n ha te rei når stråa ska takast, — men ikkje hopp-tu tytfarå om det e ingkvart så skrakast.

tåll', tålla, tålt sjå: **tolle, tola, tolvt**

tånn (ei *tåŋŋ, tåŋŋ'a, tå'ŋŋ, teŋŋ, te'ŋŋ, tåŋŋå*) = tann

tånne (å *tâŋŋ, tåŋŋa* intrans)
torne, tørkast, bli tørrare:
hʊye tåŋŋa foṛṛṭ e sa laŋŋ-vera /
rættno he væṭ hʊy'e tåŋŋa-tu så de
ṣlæppe sæjiŋŋ
– om ver: bli finver etter regn:
de ṣer-ut så 'n tånŋa-tu me vera

tåpp sjå: **topp**

tårast (å *ṭårast*)
få tårer i augene, komma på gråten:
de e mæsstå så e viḷḷ tårast når e
teŋŋḳe på de Jf. møklast

tårrin sjå: **torren**

tåtak (eit *tåtak, -taḳe*)
avløysing, avlasting:
ho stoŋŋa væṭ på tåtak, ho moṛ ḍi å

tått- sjå: **tott-**

U

(også ord med o-lyd: und-, unn-. Ord med førestavinga u- står på O)

ufs (ei *uffs, uffs'a, uffs'n; uffse*)
ufs, overheng (i fjell eller kanten av hustak), takskjegg Jf. raft

ufsdrope (ein *uffsdråppe*)
takdrope, drope frå kanten av hustaket (ufsa)

ulsblakk (adj *uḷṣ'bḷakk*)
ulvsblakk, grågul, gråkvit (hårfarge på hest)

ugg (ein *ugg, ujj'en, ujj'a; ugga, uggaŋŋ, uggå*) = finne (på fisk)

ulv (ein *uḷḷv, uḷḷv'en*)
1. ulv (dyr)
2. drøvel: *e ska dra-opp uḷḷv'en ti-'nå, e!* (uhøvla trusel)

ulvnitje (ei *uḷḷv-niḳḳe* sjå nitje)
"ulvnetje", om ein som er uvanleg hard og seig til å drive på: *haŋŋ he aḷḷvæg vårre så æi uḷḷv-niḳḳe*

und (prep/adv *oŋŋ / ôŋŋ* med akkusativ/dativ)
under: *ta å dupp-'n-oŋŋ! / haŋŋ låg hæḷt ôŋŋ da dæmm faŋŋ 'n / de e gått å varra oŋŋ tak*
Sms. undbrok, undkle, undstakk
Jf. attund

undhall (eit *oŋŋ-haḷl)*
skråning, unnabakke

undhøkku (ei *oŋŋ-høkku*)
dobbelhake

undhål (adj *oŋŋ-håḷ* sjå hål)
hål, glatt (om is under laussnø)

undhålke (ei *oŋŋ-hâḷḷk, -håḷḷkå*)
hålke (glatt føre) under laussnø

undlag (eit *oŋŋ-lag, -laje*)
underlag, nedste omfaret i tømmerbygning, ramma på grunnmur i stavbygg Jf. syll

undlaga (å *oŋŋ-lagga*)
bu seg, gjera seg i stand: *du lyt væṭ snaṛṭ oŋŋ-lagga de på hæmrâs?*
eller: *lagga de oŋŋ* Jf. laga und

undlen (adj *oŋŋliŋŋ, -la, -le, -lene*
bf *-len*) = underleg, rar, merkeleg:
de vaṛṛṭ æi oŋŋla dræfft /
de e oŋŋlene åtfere, ṣlekkt så ta

undliv (eit *oŋŋ-liv*)
underkleplagg med stropper til å halde strømpene Jf. snørliv

undløå (ei *oŋŋ-løå*)
lagerrom under låven (til skilnad frå frittståande høyløe) Jf. pundløå

undskord (ein *oŋŋskoṛ, -skoṛ'ṇ*)
botntelne på kastnot Jf. telne
undskorde (ei *oŋŋskôṛ, -skorå*)
fiskfjøl, fjøl som står under toftene og avgrensar mela (fiskrommet), fast fjøl under skjærtofta, laus fjøl under fremre tofta Jf. sneding
undskårnever (ei *oŋŋskåṛ-ṇever*)
stor never i eit lag nedst mot ufsa på torvtak
undtrøye (ei *oŋŋtrn̂y, -trnyå*)
skjorte med krage og knappar (mots. skjorte = undertrøye nærast kroppen) Sms. gammelundtrøye = arbeids-skjorte
undøy (ei *oŋŋ-ny* sjå øy)
flatt og låglendt jordstykke langsmed elv, helst avgrensa av ein mel opp til lendet ovafor Jf. fætta I
unna (prep/adv *oŋŋa* med dativ)
unna: *vi lyt ga oŋŋa viŋŋ'a / de e bra ka vi får oŋŋa / de går oŋŋa fær oŋŋa* = "det går så det susar"
– vera unna = vera avkom etter: *ho va oŋŋa sa storfåłłłꝏ på Asspåŋŋ*
unnadragar (ein *oŋŋa-dragar*)
ein som tek høyet frå vogna til høystålet: *di he spæie oŋŋa-dragara* Jf. stålkråke
unnakommen (adj *oŋŋakåmmiŋŋ*)
holsvolten, magetom, som generelt manglar det ein treng: *di błi nå væł oŋŋakåmm'n tå sa lâŋŋ økktå*
unnselen (adj *oŋŋ-seliŋŋ, -la, -le, oŋŋselne* bf *oŋŋsel'n*)
brydd, skjemd, lite for seg, med liten sjølvtillit: *ho e så oŋŋsela att 'å tnr iꝏke varra me iŋŋ / ho e eŋŋda oŋŋselnar hełł 'å moṛ 'ṇa va*
unnsjå seg (å *oŋŋ-ṣå se*)
ikkje finne det rett å gjera, ikkje komma seg til, eve seg med: *ho oŋŋsåg se fær å sæi ka 'å tøkkt*
unåau sjå: **onåau**
ur- (*ur-*) = forsterkande førestaving:
urliten, ursmå
urandste (adv *uraŋŋste*)
urandste liten = urliten
urve (ei *ûrrv, -urrvå*)
vidjering på båtripa til å feste tauverk i: *ṣlå-fasst ti sa urrvåŋŋ der!*
Jf. geitbåt, nesting
urven (adj *urrviŋŋ, -va, -ve, -vne* bf *urrv'n*) = urven, uopplagt
Jf. olotten, lurpen
utame sjå: **otame**
utamed (prep/adv *uta-me*)
1. utafor, tilsidesett, utan del i: *dæmm hełł 'n uta-me me di dæmm he-fæṛ-ṣe / vi błi lekk'så uta-me ałłt, vi så e gamm'eł*
2. attåt, i tillegg: *de e iꝏke så lite haŋŋ he tent uta-me e viŋŋ'ter*
utapå-kle (flt *utapå-kłe, -kłeåŋŋ, -kłeå*) = ytterklede
utate (prep/adv *utate* dativ)
utafor, lenger ut: *Oppestuå legg utate Pestuåŋŋ* (*utafær Pestuå*)
Jf. innate, austate
utbor (ein *utbor, utboṛ'ṇ*)
utburd, utskot, kriminell (eigl. skrømt av udøypt barn som er utbore i skogen, eller byting)
utendes (adv *uteŋŋes*)
uendeleg, umåteleg langt til målet: *e tøkkt de va uteŋŋes laŋŋt evve marrꝏ'a*

utfådd (adj *utˈfådd* av <u>få II</u>)
om høy som ikkje har tørka skikkeleg: skjemt, halvrote
Jf. <u>fukjen</u>

utgard (ein *utgar, utgaṛ'ṇ*)
gjerde (alle slags): *di får jêr utgaṛ'ṇ åvvafær sommarfjøse* (det vanlege ordet for gjerde i surndalsmål, medan <u>gjerd</u> er eit jordstykke)
Sms. steinutgard, risutgard, <u>åvvågjerdsutgard</u>, <u>merkjesutgard</u>

utgjort (adv *utˈjoṛṛṭ*)
uheldig, <u>formeins</u>: *de va utˈjoṛṛṭ att e skoḷḷ varra bôṛṛṭ da du komm*

utgått på (*utˈgått på*)
med hensikt: *ho va utgått på å få-se-ti ny kåp åt viŋŋtˈra*

uthall (eit *ut-haḷḷ*)
sidehall, skåhall: *haŋŋ ʒpr ekaŋŋtˈ e uthaḷḷa neafær fjøsa*

uthaldt (prep *ut-haḷḷt*) = utafor (til sjøs): *dæmm rodd uthaḷḷt Sprutå*

uthallen (adj *uthaḷliŋŋ*)
som hallar ut til sides: *væˈn e så uthaḷliŋŋ*

uthespe seg (å *uthæ̂ssp se, -hæsspa*)
uttala seg i sterke ordelag, "lesa ein teksten": *du skoḷḷ ha hpṛṛṭ kår 'å uthæsspa se*

uthøre (å *uthør* sjå <u>høre</u>)
spørje ut, få greie på

uti det (adv *uti-di*)
rådlaus, forkommen. opprådd: *dæmm e så uti-di fær ṣa oŋŋå*

utklappa (adj *utˈkłappa*)
utspekulert, smart, driven: *haŋŋ e væł jeṛṇ så utˈkłappa att 'n narra dæmm* Jf. <u>utkropen</u>

utkropen (adj *utˈkråppiŋŋ*)
dss <u>utklappa</u>

utlagt evve melå (*utˈlakkt evve melå*)
i spøk om folk: tjukk Sjå: <u>mele</u>

utliggande (adv *utˈleggaŋŋ*)
så ein ikkje maktar det, ikkje kan fullføre det: *haŋŋ te-på-se så myʒʒy att 'n błi utˈleggaŋŋ me eŋŋkvaṛṛṭ*

utlopp (eit *utlåpp* sjå <u>lopp</u>)
jordras Jf. <u>leirlopp</u>, <u>rap</u>, <u>skrøå</u>

utomsett (adv *utomm-sætt*)
sett til sides, halden unna, utan innverknad

utpågonge (ei *utpå-gâŋŋ, -gåŋŋå*)
nattefriing, besøk av ein friar på soverommet om natta

utpåkar (ein *utpå-kar*)
nattefriar, ein som "går utpå" til ei jente om natta

utpåskog (ein *utpå-skog*)
vegen el. avstanden til den utkåra "E 'n Ola hæm e kvell, heill e 'n e utpåskoja?" (HH: Svarrabærje, Vårsøg s.342) Jf. <u>utpågonge</u>

utrap (eit *ut-rap*)
jordskred, merke etter skred
Jf. <u>skrøå</u>, <u>lopp</u>

utrønne (ei *ut-rônn, utrønnå*)
pålandsvind (solgangsvind, særleg på finversdagar i middagstida og utover, godt kjent frå Stangvik)

utsleppande (adj *utˈṣlæppaŋŋ*)
frimodig, framtøk, som ikkje er brydd

utsongje (adv *utˈsåŋŋe*)
avslutta (frå gravferdsliturgien): *no ja, ta e ʒe utˈsåŋŋe eŋŋo!*

utta (prep/adv *uṭṭa* med dativ)
utan: *du må 'ǩe farra uti ǩɒṭṭ'n uṭṭa kṭ̂e på de!* Jf. forutta

utveg, i utvegane (adv *e ut-vægå*)
borte, heimafrå: *sa lasstbil-karraŋŋ fer e utvægå aḷḷvæg*

utverande (adv *ut'varraŋŋ(s)*)
råd å vera ute:
de e 'ǩe ut'varraŋŋ fær vera

uty sjå: **oty**

utå (prep *utå* med dativ) = utafrå:
ho e utå Bø'fjora æn stann

utåfrå = utåte = utafrå

utågarding (ein *utå-gareŋŋ, -iŋŋen*)
person frå den ytre delen av grenda

utåte = utåfrå = utafrå

uvega, uvetta, oviljau sjå: **o-**

V

va I (eit *va*)
vadestad, grunne i elv: *de e fær jufft å vea neafær va'e* Jf. vea, vaul

va II, å va! (int *å va!*)
var det så likt!

vabbe (å *vâbb, vabba*)
veda, vade (helst i snø), subbe: *vi jikk å vabba e nyṣṇø te miṭṭ å lægg*

vabben (adj *vabbiŋŋ, -bba, -bbe, vabbne* bf *va-bb'n*) = tung å veda i:
de e vabbe før ette se obrøṭṭ væj'a

vabein (eit *va-bæn*)
vadbein, rull til å sleppe ut fiskesnøret over båtripa på (opphavleg eit avrunda bein)
Jf. dråg

vad sjå: **va I**

va-det-så-likt! (*va-de-så-lekkt!*)
var det så likt! slett ikkje! Jf. va II

va-fis (ein *va-fis*) = vassfis

vak (adj *vak*)
vaken: *e du så tile vak?*

va-kant (ein *va-kaŋŋt*)
vankant, ujamn kant med borkrand på bord som ikkje er reinskore

vakanta (adj *va-kaŋŋta*)
med vankant Jf. skarv

vakar (ein *vakar, vakaṛ'ṇ*)
flytedobb, kork, blåse på fiskebruk
Jf. tysker

vakarnatt (ei *vakaṛ-ṇatt*)
vakenatt, natt utan søvn

vaksande (pres part *vakksaŋŋ*)
berre om månefase: veksande: *'n mått heḷḷst ṣlâkkt på vakksaŋŋ måne*

vall (eit *vaḷḷ, vaḷḷ'e*)
blautt el. tungt snøføre: *de e ṣlusspe før ti se vårvaḷḷa* (også om følgjen laussnø utan hald i)
Jf. vårvall

Vallbør (namn *vaḷḷ'bɒr*) = Valborg

vallen (adj *vaḷḷiŋŋ, -ḷḷa, -ḷḷe, -ḷḷne*)
blaut, tung (om snøføre):
de e så vaḷḷe å ga e dag
Jf. sluspen, sluskjen

vallsaks (ein *vaḷḷsakks, -sakks'n*)
rome (gul giftig liljeplante på myr)

valsneis *(vaṭṣnæs)* sjå: **varsneis**

vanbørt (adj *vannbɒṛṛṭ*)
vanhjelpt Jf. børt, sjølbørt, velbørt

vand (adj *vaŋŋ*)
kresen, nøyen på det, vanskeleg å gjera til lags
Sms. matvand, lagvand, vandhøv, vandsem

vande (å *vâŋŋ, vaŋŋa*)
vrake, avslå
vandhøv (adj *vaŋŋhøv*)
vand, vanskeleg å gjera til lags
Jf. lagvand
vandsem (adj *vaŋŋsæmm*) = vand
vandsembeist (eit *vaŋŋsæmm-besst*)
ein som er vandsem (folk eller dyr)
vandsembikkje (ei *vaŋŋsæmm-biḳḳe, -biḳḳå*) = vandsembeist (skjellsord)
vandt (adv *vaŋŋt*)
knapt, tvilsamt, "eit ope spørsmål": *de e vaŋŋt att 'n ḳæmm-att te kveḷḷs / de e vaŋŋt omm kåŋŋ'e bḷi joṛṭ ti se vera / de e vaŋŋt kålles de går*
vanhaga (å *vannhaga*)
sløse, øyde i utrongsmål Jf. vasle 2
vanhage, i vanhagå (*e vannhagå* dativ) = til inga nytte: *haŋŋ ødd de iḳḳe opp e vannhagå, haŋŋ* = sløsa det ikkje bort
vankament (eit *vaŋŋkameŋŋt*)
mangel: *de e ḳe nå vaŋŋkameŋŋt der-å-gar*
vanlaga (å *vannlagga*)
skiple, skade, øydelegge
vantarre (ein *vanntarre, -tarriŋŋ*)
vantrevling, skapning som ikkje veks og utviklar seg normalt: *de bḷi 'ḳe anna 'ḷḷ vanntarra tå ṣli'ker myṛ-ṭåḷḷå / vi he æn vanntarre te gris*
vante (å *vâŋŋt, vaŋŋta*)
mangle, feile, vera for lite: *ka e de så vaŋŋta de? / de vaŋŋta fåṭṭk på gar'a*
vantrevling (ein *vanntrævvḷeŋŋ*)
dss vantarre
var I (ein *var, vaṛ'ṇ*)
brems-larve som snyltar under huda på ku el. andre husdyr
var II (adj *var*)
lettskremt, fintfølande
Jf. anau, anen, takskyr
varhylle (ei *var-hŷḷl, -hyḷḷå*)
steinhelle over toppen av murpipa (med hjørnesteinar og røykutslepp under) Jf. kråke
var-kul (ein *var-kuṭ*)
kul med ein var (brems-larve) i
varle (å *vâṛl, varḷa*)
drive rundt på slump, tulle seg borti, koma uforvarande oppi: *haŋŋ væt iḳḳe ṣøṭ kaṛ 'ṇ he fårre å varḷa*
Jf. verle, vaver
varnad (ein *vaṛṇa, vaṛṇa'n*)
varigheit, slitestyrke: *de e 'ḳe nåŋŋ vaṛṇa ti di* Jf. haldnad
varnast (å *vaṛṇast*)
om slekt eller nærståande: varda ein til, høre ein til, vera pårørande: *de va iŋŋiŋŋ så vaṛṇast 'nå*
varp (eit *vaṛ̊ṛp*)
1. renningstråd i vev Jf. veft
2. kast, fangst, kupp, hell: *haŋŋ jor eṭṭ vaṛ̊ṛp da 'n fekk-se-ti så døkkti ḳærreŋŋ*
3. trosse, tau med krakje
varra (å *varra, e, va, vårre*) = vera
– særskilt: *de kaŋŋ varra!* (trykk på varra) = Det skal vera visst!: *de kaŋŋ varra vi to feḷåŋŋ!*
– varra te = vera til, leva, finnast
– varra-ved = innrømme, vedgå: *haŋŋ viḷḷa 'ḳe varra-ve-di*

– korleis det er-til = korleis det forheld seg seg: *e må få vætta bænast kålles de e'-te me di / ho lɒt sæi så de va'-te*

vars, bli vars (adv *vaṛṣ* med dativ)
var (bli var, legge merke til, oppdaga): *e vaṛṛṭ iḳḳe vaṛṣ'-ḍi fɒṛ ḍe va fær ṣænt* Jf. eitt vars

varskåk (ei *vaṛ-ṣkåk* sjå skåk)
ein som stiller opp for ein annan, verje, ein som kjem til unnsetning: *ha 'n iḳḳe hafft-me-se vaṛ-ṣkåk, ha 'n fått juṭeŋŋ* (også negativt om å måtta gjera noko som ein annan burde ha gjort sjølv: *e mått varra vaṛṣkåk fær 'ṇå*)

varsneis (ei *vaṛṣnæs, vaṛṣnæsa*)
1. låsepinne i ein bøtteknapp eller gjennom ein annan bolt med hol i, også i lås mellom skåk og slede Jf. lunnstikke, sledakvelp
2. overført om folk: ungjente i framslengsalderen Jf. bøttknapp om unggut (Sjå også valsneis)

varsøvt (adj *vaṛṣɒft*)
lettsøvd, som er lett å vekkje Jf. lettsøvt

varveitsle I (ei *var-vêḷḷ, var-veḷḷå*)
varetekt, tilsyn: *kaŋŋ så ska ha var-veḷḷå når 'ṇ e bôṛṛṭ ṣøṭ?* Jf. ålbørsing

varveitsle II (å *var-vêḷḷ, var-veḷḷa*)
ta vare på, ha tilsyn med, halde i stand

varveitsling (ei *var-veḷḷeŋŋ, -veḷḷiŋŋa*) = varveitsle

vaskarvatn (eit *vasskar-vatt'n*)
vaskevatn

vasle (å *vâḷḷ, vaḷḷa*)
1. veda, gå og vase: *oŋŋaŋŋ for å vaḷḷa e jôrrm å røvv'eṭ ni fjørruŋŋ*
2. tulle bort, ødsle

vaspe (å *vâssp, vasspa*)
vasse, subbe i noko laust

vaspen (adj *vasspiŋŋ, -pa, -pe, -pne* bf *vassp'n*)
laus (om noko som ein subbar i): *haŋŋ e så vasspiŋŋ, na nyṣṇø'n*

vassbera (å *vassbæra* sjå bera)
bruke mykje vatn på noko t.d. under vasking

vassen (adj *vassiŋŋ, vassa, vasse, vassne* bf *vass'n*)
full av vatn: *na gammeṭṣṇø'n e så vassiŋŋ, kræmmå he gått-tu-nå*

vassfis (ein *vassfis, -fis'n*)
fiskar som kjem heim utan fangst Jf. vafis

vassflyge (å *vassfṭyg, -fṭyg, -fṭɒg, -fṭåjje*)
bli våt av tårer eller spytt (augene og tennene vassflyg) Jf. tårast

vassgrei (eit *vass-græi, -græie*)
åk, vass-sele, børtre (til å legge over akslene og henge vassbøtter i)

vasskiste (ei *vassḳîsst, -ḳisstå*)
brønnkumme av treplankar

vasskongle (ei *vass-kåŋŋeṭ, -kåŋŋṭå*)
tege, vassløpar (insekt) Jf. fåtjønntråvar

vassvelle (ei *vassvêḷḷ, -veḷḷå*)
vatn som pullar opp (t.d. i samband med ein straumkvervel (HH: Gamalt frå Surnadal s.254) Jf. bae, kvitvelle

vatne opp (å *vattn-opp, vattna-opp*)
om vatn som trengjer seg opp gjennom isen eller snøen: *de ṣlo-omm te miḷḷver, så æṭṭv'a vattna-opp*

vatråt (adj *vatråt*)
flekkete, droplete (om ty el. tre som er måla med ujamne flekker eller striper) Jf. salåt, gåråt

vaul (ein *vɒl, vɒl'n*)
vadestad, sandbanke, sandgrunne i el. mellom vatn, smalt område mellom vatn el. elvabukter
Stadnamn: Vaulen

vava (å *vava*)
prate innhaldslaust Jf. vaver I

vaver (å *vav'er, vavra*)
1. vavre, vava, bable, vase: *ka du fer å vavra ti!*
2. virre, fara planlaust ikring: *haṇṇ fer å vavra husemyḷḷå*
Jf. varle, veiver

vea (å *vea*)
vade, vasse
– transitivt: vea elva, vea snøen
– *vea poṇṇ se* = trakke i hop noko under seg

vebju (ubøygt *ve-bju*)
vedbju, det at ungskogen bøyer seg under snøtyngd: *de vaṛṛṭ ṣlik vebju ette sa sîsst ṣṇøfaḷḷa*
(Av og til med substantivbøying hankjønn: *vi ṣer ve-bju'n oppi liå*)

ved-, veda, vedå sjå: **ve-, vea, veå**

veft (ein *væfft, væfft'n*)
innslagstråd (tverrtråd) i vev

veg (ein *væg, væ'n, væj'a; væga [væje], væganṇ [væjiṇṇ], vægå*)
sjå: stinn veg, ta vegen tå, til vegas, til vegs
– på veg = gravid: *ho e tri måna på væg / ho e på væg me di træi*

vega (å *vægga, veg, vog, våjje*
bf *våg'n* NB! ikkje veie = unnvike)
særskilt: ein skal vega orda sine = ikkje buse ut utan å tenkje

vegaskift sjå: **vegskift**

vegaveit (ei *væga-væt* sjå veit)
veggrøft

vegende sjå: **viend**

vegg (ein *vægg, vejj'en, vejj'a; vejje, vejjiṇṇ, vejjå*)

veggjeglipe (ei *vejje-gḷîp, -gḷipå*)
sprekk mellom stokkane i tømmervegg

veggjesmaug (eit *vejjesmɒg, -smɒje* av å smyge)
snø som kjem inn gjennom utette vegger når det blæs: *de vaṛṛṭ vejjesmɒg på hɒyståḷa ti sa gḷess'n maṛṛkaløå*

veggjesprekke (ei *vejje-sprêkk, -sprekkå*) = sprekk i ein veggstokk (plass til å sette frå seg skeia i)

veg-gjord (adj *væg'jor* av gjera i veg)
godt i gang, i farta, på-det-kommen: *ho va så væg'jor att ho koka æn grɒt da ho ha baka-frå-se kak-foḷå*

veggpryd (ein *vægg-pryd*)
jenter som sit attmed veggen og ikkje får danse

vegne ti (å *vên̊ṇṇ, vænṇna ti*)
få seg tak i, skaffe seg: *haṇṇ for bøgg'da roṇṇt å vænṇna ti bruks-teṇṇ*

vegskift (eit *væg-ṣʒifft [vægaṣʒifft]*)
vegkryss

veie (å *væ̂i, væie, veḍḍ* trans)
vægje, bøye av for, vike for, gi seg: *du væie 'ʒe ver, ṣer e* (skyr ikkje vêr) Jf. blaute for vêret

veik (ei *væk, vækʹa, vækʒʹen; vækʒe*)
veike (i lampe el. lys) Jf. rak

veipe I (å *væ̂p, væpa*)
veipe, fekte, svinge, slå ut med hendene, veifte: *ho sto å væpa me båa haŋŋå*

veipe II (ei *væ̂p, væpå*)
veiping, svingerørsle

veit (ei *væt, vætʹa, vætʹn; væte, vætiŋŋ, vætå*) = veite, grøft

veitersmaug (eit *vætʹeṛ-ṣmɒg, -smɒje*)
veitersmog, utslett kring munn og nase (i samb. med forkjøling – av *veitt* = flugeegg?)

veitkast (eit *væt-kasst*)
lausmasse som er kasta opp av ei veite, grøftekast

veiv (ei *væv, vævʹa*) = sveiv

veive (å *væ̂v, væva*)
sveive, få noko til å svive, også: veifte med armane

veiver (å *vævʹer, vævra*)
svinge, fekte, gå planlaust omkring: *e færṣtoʹ 'ʒe ka 'n for å vævra ette* Jf. vaver

vekje (ei *veʒe, veʒå*)
vækje, ungjente (av våk)
Jf. dråk, taus, tøtte, tøkje

vekkar (ein *vekkar, vekkaṛ'ṇ*)
vedkarre, hakkespett Jf. trevekkar

vekkare (ein *vekkare, vekkariṇṇ*)
dss vekkar

vekke (å *vêkk, vekka*)
bende ein strengstubb frå side til side til dess strengen brest av: *haŋŋ vekka åv streŋŋʹen å ṣlæfft sauiŋŋ jønnå utgaṛ'n* Jf. brang

vekkel sjå: **vikkel**

vekku (ei *vekku, vekku, vekkuŋŋ; vekkuå*) = veke Jf. åttdagar
– *tri-vekku* = tre veker
– *vekku e eŋŋiŋŋ* = heile veka
– *e vekkuŋŋ att* = neste veke: *e ska kåmma e vekkuŋŋ att*

vekse (å *vækks, vækks, våkks/vakks, våkkse*)

velbørt (adv *veɫbɒṛṛṭ* sjå børt)
som greier seg godt

veld (eit *veɫɫ, veɫɫʹe*) = velde
– ta veldet = ta styringa
– ta veldet tå = ta nuven tå, ta styringa frå, overmanne: *ho komm å to veɫɫʹe tå âɫɫ ehopʹ* (tok styring)

velende sjå **vøllønd**

velferd (ei *veɫfer, -fera, -feṛ'ṇ*)
– vera på velferda = gjera sitt til at det skal gå andre vel (t.d. tenarar for husbondsfolket sitt). *ho e på håssbåŋŋs* (husbonds) *veɫfer*

velgjerd (ei *veɫ-jer, -jera*)
velgjerning

velgjerdsam (adj *veɫjeṛṣamm*)
1. hjelpsam, tenestvillig, beinau
2. nøyaktig, som gjer seg føre med noko: *ta va veɫjeṛṣammt joṛṛṭ*
Jf. handskamma

velhamsa (adj *veɫhammsa* sjå hamsa)
velfødd, tjukkfallen, velstående

vell sjå: **veld, kvitvelle, vassvelle**

velmelt (adj *veɫ-meɫṭ*)
velmælt, litt over målet, godt mål

velte I (ei *vêɫɫt, veɫɫtå*)
velteplass Jf. sagvelte

velte II (å *velḷḷt, velḷḷt, valḷḷt, vålḷḷte* intrans)
– velte-opp = bli vindfelt (skog): *li'a va foḷḷ tå opp'vålḷḷtne tre*
– velte-åt = dette over ende

velte III (å *vêḷḷt, velḷḷta* trans)
– *æi lita tûv kaŋŋ vêḷḷt eṭṭ storṭ lass* (ordtak)

velter (eit *velḷḷt'er, velḷḷt're, velḷḷtra*)
stadnamn: Veltret (Vindøldalen, Sandfjellet, Kvenndalen, Setermarka)
kanskje fordi landskapet brått "veltar" unna bakke, mots. leit

velverka (adj *veł-værrka*)
forseggjort

velå (adv *vełå* dativform) = vel: *de ṣnøa vełå tile ni Knyǩen e hɒsst*

vemlen (adj *væmmṭinŋ, -ṭa, -ṭe, væmmṭene* bf *væmmṭen*)
1. vammel, vomfull av flytande føde, kvalm: *e vaṛṛt så foḷḷ å væmmṭinŋ tå sa supåŋŋ*
2. som byd ein imot, kvalmande

vemmer- sjå: **vimmer-**

vende I (ei *vêŋŋ, veŋŋå*)
tur, ærend: *e skoḷḷ æi vêŋŋ ni bøggd'a læll*

vende II (å *vêŋŋ, veŋŋe, veŋŋt*)
1. snu: *skoŋŋ de å vêŋŋ kaṭṭvaŋŋ hit åt fjøsa att*
2. selje: *e veŋŋt âḷḷ okkskaṭṭvaŋŋ*

vendhaka (ein *veŋŋ-haka, -hakaŋŋ*)
tømmerhake til å snu stokkane med (trestokk med lausthangande krok på) Jf. hakabrått

vepp' sjå: **vippe**

vêr (eit *ver*)
1. vêr, vêrlag
– *ø'ver e vera* = i lause lufta
Jf. vere tu
2. var, trekk (på sengeklede: *byt-omm ver på sa hɒyeŋŋa* (høyend)
Sms. putes-ver, teppenver

verau (adj *verɒu*)
som ønskjer seg noko, som vil bli ansa, som sykjest etter noko: *ǩy'n står å syte å e så verɒu å meŋŋaŋŋ* (morgon)
Jf. kynnau, onåau

veraupåsse (ein *verɒu-påsse*)
ein som er verau

vêrbiten (adj *ver-bettiŋŋ* av bite)
1. merka av vêret i ansiktet, brunbarka: *de e ɒuṣåaŋŋ att 'n fer myǩǩy e skog å maṛṛk, fær aḷḷereie no visest de att 'n e ver-bettiŋŋ*
2. om snø når det tek til å bli berrflekker kring trestammer o.l. (også: vårbiten) Jf. rotbert

vêrbogga (ein *verbågga (-bɒua), -båggaŋŋ*) = regnboge

vêrbruk (eit *verbruk, -bruǩe*)
vêrforhold, vêrstell: *de vaṛṛṭ nåkkå-lit te verbruk!*

verbust (ei *verbusst, -bussta*)
verhår (på katt)

verd (ei *ver, ver'a, veṛ'ṇ*)
– vera berre i verda = ha sitt å dragast med (eit uttrykk for at livet ikkje er "ein dans på roser"): *å ja, dæmm e no bærre e veṛ'ṇ!* (som eit sympatiuttrykk)
– vera på verda = vera sterkt oppteken av det materielle, vera grådig: *haŋŋ e så gæłłe på ver'a*
Jf. glåren

– vilja på verda = å vekse fort, vera livskraftig, vera framtøk (om plantar, dyr og folk)
– vilja åt verda = ha livsvilje: *na lamms-oŋŋiŋŋ viḷḷa åt veṛ'ṇ*
Plassen Gullsteinann i Todalen vart kalla "Verda". Han Ingebrigt Verd'n var skomakar og hadde mange søner som skulle bli skomakarar. "Når alle karann i Verd'n blir skomakara, da trøngst det mykje syla, da!" sa han Ingebrigt.

verdt seg (adv *væṛṛṭ'-se*)
som har nokon verdi, som er noko å bry seg om: *de e iḳḳe nå væṛṛṭ'-se å prø̂v æn gåŋŋ te / de va 'ḳe stoṛṛṭ væṛṛṭ'-se de 'å for'-me*

vere (å *vêr, vera*)
kjenne etter lukt, snuse i veret

vêre tu (å *veṛ-ṭu, vera*)
bli lettare vêr, slutte å regne: *de ṣer-ut fær att 'n heḷḷ-på å vera-tu no*

verg (ein *værrg, værrj'en, værrj'a; værrga*) = dverg
(HH: Gamalt frå Surnadal s.240)

verle (å *vêṛl, veṛla*)
dss varle: drive rundt på slump, tulle seg borti

vêrljøs (eit *ver-jøs, -jøse*)
nordlys Jf. vêrbogga

vêrlytt (adj *verlyṭṭ*)
1. i ly, lunt, mindre vêrhardt: *de e verlyṭṭ ni daḷ'a der / de e verlyṭṭar fær utå-viŋŋa boṛṛṭi der* Jf. attund
2. lytt i vêret Jf. ljøberr

verpe (ei *væ̊rrp, værrpå*)
– skjemtande: sid i verpa (*si e værrpåŋŋ*) = sid i buksebaken, flau, skamfull

vêrskapnad (ein *veṛ-ṣkaffna* sjå skapnad)
vêrtilstand, vêrtilhøve Jf. verbruk

vêrsommar (ein *veṛ-ṣommar*)
vêrtilhøve sommaren igjennom: *de va æn trøssteslɒs veṛṣommar e år / de va likar veṛṣommra fɒ̂r*

verst med-di (*væsst me'di*)
retorisk og ironisk avvisande kommentar til ei urimeleg utsegn: – *e mårrgå tek vi fru'kåsst'n på Snotåŋŋ. – væsst me'di!* (Ja, det skal du sjå!)

vert sjå: **verdt**

vesen I (eit *ves'n, ves'ne, vesna*)
– gjera vesen tå = ta på veg, "gjera nummer av", legge vekt på: *haḷḷ-opp å järra ṣlekkt ves'n tå aḷḷt!*

vesen II (å *ves'n, vesna*)
vesne, styre, bråke, legge seg borti, drive på med noko i utrongsmål: *ho ji-på å vesna oppå låffta / ho komm vesnaŋŋ me â̊ḷḷ sa tøṭå sin*
Jf. kofte

vesenbrok (ei *ves'n-brok* sjå brok)
ein som gjer mykje vesen av alt, ein som lagar til mykje oppstyr

vesenkoll (ein *-kåḷḷ*) = vesenbrok

vesenkopp (ein *-kåpp*) = vesenbrok

vesk, veskjinn sjå: **visk, viskjen**

vesnen (adj *vesniŋŋ, -na, -ne, vesnene* bf *vesnen*)
som gjer vesen av alt, som lagar mykje oppstyr, som legg seg borti

vess, vessast sjå: **viss, væssast**

vest (ei *vesst, vesst'a*)
vist, lukt, tev: *fy fær ṣtøgg vesst de e her! / di må ṣḳæmmast tå ṣḳit-vesst'n dåkkår!*

vete I (ei *vêt, vetå*)

væte, råme, fukt, vatn, regnver: *iḳḳe ga-frå kṭeå dåkkår ût ti se vetåŋŋ! / vetå he trækktest ejønn'å bor-ve'n*

vete II (å *vêt, vete, vætt*)

væte, gjera våt, fukte, bli våt: *vet-på æn feŋŋ'er å ha-tå-de sotfṭeḳḳen på naså! / e vætt-me-ut på fotå ni beḳḳ'a*

vetrast (å *vættrast*) = vetter seg: *haŋŋ he vættrast me årå*

vett (eit *vætt*)

– særskilte uttrykk for kva ein har vett på eller kva slags vett ein har: bon'vett, folkvett, matvett, skamvett

vetta (å *vætta, væt, vesst*)

vita: *ku'a viḷḷa 'ḳe vætta-tå kaṭṭv'a sin / e vesst iḳḳe nå å sæ̂i*

– vette = veit eg: *du ska væṭ e væg, du å, vette?*

vetter (å *vætt'er, vættra*)

vitre, (refleksivt:) få meir vett og forstand: *vi får hâp na o-taŋŋiŋŋ vættra se snarṭ*

vettlei (ein *vættlæi, -læ'n*)

vettlide, årsgammal fole, unghest i andre leveåret (også om bjørneunge i andre leveåret, som går i lag med binna): *na vættlæ'n går e lag me 'na moṛ ṣin eŋŋo*

vettord (eit *vætt-or*)

vitord, melding: *ji me eṭṭ vætt-or når ḍe ska varra årṣmøt*

veva (å *vævva, vev, vov, våvve*)

vevgogn (ei *vev-goŋŋn, -goŋŋna*)

vevstol

vevlong (ein *vævvṭoŋŋ, vævvṭoŋŋen*)

pulsvarmar, band kring handleden, primitiv "halvvott"

vevnad (ein *vævvna, vævvna'n*)

1. veving 2. vevemåte 3. vove ty

vevspjelk (ein *vevspjæṭṭk, -spjæṭṭḳen*)

vevspenne (for å halde tyet i veven jambreitt)

vevstolar, sette opp vevstolar (*sætt-opp vevstoṭa*)

ligge på rygg med knea høgt til vers (upassande for kvinnfolk) Jf. sette opp styr

veå I (ei *veå, veå, veåŋŋ; veå*)

1. vede, vading, tilhøve som gjer at ein må vade: *de går ṭoŋŋt ti se ṣŋøveåŋŋ*

2. far etter vading: *e såg veåŋŋ ette 'nå e grasa*

veå II (ei *veå veå, veåŋŋ; veå*)

1. -vede, (i sms.:) materiale, trevyrke, t.d. husveå, emnesveå, utgardsveå Jf. gardvånd

– høyveå = strangar med kvistane på, lagt på begge sider av høylasset når ein gjørda (primitiv høygrind)

2. i fleirtal: krattskog, vierband ved skoggrensa: *rypå jømme se e veå me ḳukkṭeŋŋå sin*

– oppi veå = ved skoggrensa

veå III (ei *veå*) = ve, ri, smerte

Via (namn *via*) = Vidar

videngt (adj *vi-æŋŋt*)

om ein gard: som har mykje eng el. stort landareal

vidfarau (adj *vi-farrɒu*)

vidfarande

vidskvalen (adj *vi-skvaṭiŋŋ, -ṭa, -ṭe, -ṭŋe* bf *-ṭ'ŋ*)
sprikjande: *sa risve-lassa e så vi-skvaṭ'ŋ* Jf. viren

vidsløkt (adj *vi-ṣløkkt*)
vidstrekt, vidfemnande
"Noreg er eit vidsløkt land, så smalt og lite det er." (HH: Driva 3.07.1975) Jf. videngt

vidåtte (ei *vi-ât̂t, -åttå*)
1. vidd, areal: *de e nåkkå te viåttå så hørre di gar'a te*
2. vidvanke, langt av lei (helst negativt, gjerne overført om tanke, utsegn eller åtferd, iblant også om sidesprang i ekteskap): *sɒuiŋŋ he kåmme på viåttå / næi, ti sa saḳ'en e dæmm hælt på viåttåŋŋ*
(Truleg samanheng med *ætt* = himmelretning, jf. stadnamnet Austråt)

viend (eit *vieŋŋ, vieŋŋe*)
vegende, tretein (seinare jarnstong) som gjekk gjennom framenden av remmane frå meibrett til meibrett på ein slede (Sjå særartikkel om hest og utstyr bak i boka)

vik (ei *vik, viḳ'a, viḳ'en; vika, vikaŋŋ, vikå*)
1. vik (innbukting av sjø el. vatn)
2. lita utbøying av sagtindane for å gjera skjeret rommare og hindre kliping

vikje (å *viḳe, viḳe, vikt*)
1. styre hesten til side
2. sette vik på eit sagblad

vikke sjå **vekke**

vikkel (å *vekk'eṭ, vekkṭa*)
1.vikle, vrikke, vri ein led
2. vinde, snara rundt

vilja (å *viḷḷa, viḷḷ, viḷḷa*)
1. ville (modalt hjelpeverb)
2. vilja til: trongast, vera behov for: *de e myḳḳy så viḷḷ-te åt æn ṣlik ban-hop / du kaŋŋ vætta de viḷḷa-te temm'er åt æi stor stuå-lånn*

viljau (adj *viḷḷɒu, -åkt*) = viljug

ville, fara i villa (hokj bf *farra e viḷḷåŋŋ*)
tala i vilske (av feber/sjukdom)

villspik (ei *viḷḷspik, -spiḳa* sjå spik)
lettliva og villstyren dråk Jf. sprøn

vimmer (å *vemm'er, vemmra*)
vimre, vime, vimse, gå i halvørske

vimmerbukk (ein *vemmerbokk, -boḳḳen*)
vimsekopp, ein som er ukonsentrert

vind (adj *viŋŋ*) = vind, skeiv, skakk

vindast (å *viŋŋast, viŋŋest, viŋŋtest*)
bli skeivt, bli vindt

vinde (ei *vîŋŋ, viŋŋå*)
stor snelle til å vinde på, t.d. garnvinde, strengvinde Jf. hesptre

vindgjerde (ei *viŋŋ-jêr, -jerå, -jeråŋŋ*)
vindkast, vindflage (ikkje så sterk som ei rosse) Jf. vindhå

vindhå (ei *viŋŋ-hå, -håa, -hå'n*)
vindgust, ujamnt vinddrag (som visest som krusing på sjøen)
Jf. vindgjerde

vindrek (ei *viŋŋ-ræk, -ræḳa – ræḳen, -ræker*) = spak vind som kjem rekande Jf. vindhå

vindski (eit *viŋŋṣḳi, -ṣḳie, -ṣḳia*)
bord oppå enden av hustak, vinkel-rett mot svilen

vindskipeleg (adj *viŋŋṣḳipele*)
ustabil Jf. skakkåskylt

vindstrel (eit *viŋŋstreɻ* sjå strel)
jamn vedhaldande spak vind
vindsup (ein *viŋŋsup*) = vindgust
vindtre (eit *viŋŋ-tre*)
hespetre med sveiv til å vinde (vertikalt) garnet frå rokksnella
Jf. bomtre
vindøygd (adj *viŋŋ-ɒggd*)
skeivøygd, skjeløygd
vinne (å *viŋŋ, viŋŋ, vaŋŋ, voŋŋe*)
– vinne seg = bli lika, bli meir omtykt etter kvart:
ho viŋŋ.se når 'ṇ bɻi ʒeŋŋt me 'na
– vinne seg til = gjera seg ferdig til:
e vaŋŋ-me-te å byt-omm brokå fɒr dæmm komm
– vinnast på = greie eit oppdrag:
vi vaŋŋst iʒʒe på di te medd'aks
– vinnast åt = få tid til, rekke over:
e viŋŋst iʒʒe åt å ta-oŋŋa saj'en
vinnleheit (ei *viŋŋlehæt*)
noko som gjer det lettvint, nytte, "fasilitet": *de e rætt stor viŋŋlehæt ti sa tellefona!*
vinnlen (adj *viŋŋliŋŋ, -la, -le, viŋŋlene* bf *viŋŋlen*)
vinnleg, lettvint, nyttig, tenleg, høveleg: *ta e æn viŋŋliŋŋ kar å ha fæṛ ḍåkkår / de e viŋŋle å ha æn ṣlik kar / de e viŋŋle-vore te maŋŋt*
vinnmøl (ein *viŋŋmɒɻ, viŋŋmɒɻ'ṇ [vøŋŋmɒɻ/våŋŋmɒɻ]*)
vadmål, tjukt ullty
vinterdagen (*viŋŋteṛḍa'ṇ*)
14. oktober (innleier vinterhalvåret på primstaven), flyttedag for tenestfolket
Jf. sommardagen, fløttardagen
vipe (ei *vîp, vipå, vipåŋŋ*)
påfunn, underleg åtferd
vippe (ei *vêpp, veppå*)
1. gjørdekrok, bjønn til å stramme kjetting med
2. automatisk straumutkoplar ved overforbruk
vippe jeppe sjå: **jeppe**
viren (adj *viriŋŋ, vira, vire, viṛṇe* bf *viṛ'ṇ*)
omfangsrik t.d. om dårleg gjørda høylass, høne med utslegne venger, kvinnfolk i store klede Jf. høssen, løen, skruvlen, yven, vidskvalen
vise (å *vîs, vise, vist*)
– vise etter = sette merke etter seg, føre til forandring
– visast tu = skilje seg ut, byte seg ut, vera særmerkt Jf. syne
visk (ein *vessk, viṣṣʒ'en, viṣṣʒ'a; vesska*)
liten bunt høy eller halm som ein tvinnar til ein bindill t.d. rundt ein høyvolle (ein ferdig porsjon til kvart dyr) Sms. halmvisk, høyvisk
viske (ei *vêssk, vesskå*)
visk, høyfang, tilmålt porsjon høy (bunden saman med ein bindill): *vi vålḷa vesskå åt ku'nå å baṛ-ṭi dæmm* Jf. volle, topp
viskjen (adj *veṣṣʒiŋŋ [viṣṣʒiŋŋ], veṣṣʒa, veṣṣʒe, vesskne* bf *vessk'n*)
visken, oppspilt, ivrig, som læst ha det travelt, som viser seg viktig, svær til å uthespe seg: *haŋŋ va så viṣṣʒiŋŋ da 'n komm*
Jf. karavoren, vesnen, på lestå

viskvalen sjå: **vidskvalen**

viss (adj *vess*) = viss, stø, påliteleg, trufast: *haŋŋ e deŋŋ vessast te kåmma ehɒu' åss / haŋŋ va æn vess ṣlåttakar me 'nå far*

vissmjølk (ei *vess-mjøk*)
fast leveringsavtale av mjølk til forbrukar

visså-vona (adv *på vessså-vona*)
1. med rimeleg tru på suksess, men også litt på det uvisse
2. på måfå: *e for-e-væg på vessså-vona, å ha-me boṛṛṭi ṣlik æi heå*
Jf. på båe vona

visst (adv *vesst*) = sikkert, utan nøling: *ho te så vesst åt di*

vist sjå: **vest** (lukt)

vitja (å *viḳḳa, viḳḳa*)
fara att og fram, snuse (til bry)

vitte (å *viṭṭ, viṭṭ, vatt, voŋŋe*)
vinde, snare, sno, vri: *du må viṭṭ tu våttå fɒr du heŋŋe dæmm opp / e vatt-opp na hæsspå å ska te å biṭṭ våtta tå gana*
– *haŋŋ viṭṭ veå å lagga-te nesteŋŋa*
Jf. nesting

volle I (ein *vålḷe, vålḷiŋŋ*)
vondel, høyfange (gjerne balla i hop og bunde rundt med ein bindill)
Jf. viske

volle II (å *vâḷḷ, vålḷa*)
laga volle (høyfange): *å våraŋŋ når ḍæmm skoḷḷ hæ̂ggd ti ḳy'n, lɒt dæmm vâḷḷ vesskå å bærra-ti-dæmm* (hegd)

voltesere (å *vålḷtesêr, -sera, -seṛṭ*)
fara ikring og velte, snultre e.l.
(opphavleg: voltigere = gjera kunststykke i dans eller riding)

vom (ei *våmm, våmm'a, våmm'en; væmm'er, væmm'eṛṇ, våmmå*)
vom, kumage

vomfylle (ei *våmmfŷḷḷ, -fyḷḷå*)
mat med lite næring i høve til romfanget

vommåt (adj *våmmåt*)
storvomma, utsprengd

vomtindaure (ein *våmm-tiŋŋɒre*)
gyteferdig ho-fisk av stingsild
Jf. tindaure

von (ei *von, von'a*)
ei kjensle av noko, at noko truleg er slik (helst i faste ordelag:)
de e von de bḷi sæn vår / de e von du bḷi varraŋŋ e by'n
– *på vessså-vona* = på må-få el. med uvisst utfall / *på bâ von'a* = på det uvisse, for alle tilfelle
– *vons vær* (verre) = verre enn venta
– *vons fɒr* (før) = heller snart
– *på gæḷḷa von* = om det skulle bli bruk for: *vi tok me åss myḳḳy kḷê på gæḷḷa von*
– Ordtak: Det er vissa ein har og vona ein får (*de e vessså 'n he å von'a 'n fe*)

-voren (adj endeled *-voriŋŋ, -vora, -vore, -voṛṇe* bf *-voṛ'ṇ*)
-aktig: endeled i ord som er avleidd av eit subtantiv eller eit adjektiv for å uttrykkje at det liknar på eller ber preg av dette, er litt slik, t.d. alder-voren, karavoren, turvoren, seinvoren, tørvoren, trongvoren, heitvoren, ungvoren

vorr, vægje, værg sjå: **vårr,veie, verg**

væssast (å *væssast, væssest, væsstest*)
sive fram, tyte fram væske: *de væssest tu såra / de e så bløtţ ne-på myr'ṇ att de væssest oŋŋa fotå*

væte sjå: **vete**

vætersmaug sjå: **veitersmaug**

vætta, vætter, vætrast sjå: **vett-**

vøle (å *vôł, vøłe, vøłt*)
– vøle om *(vøł-omm)* = fli om, stelle, sette i stand, reparere

vøllønd (eit *vøłłønŋ [vɒłłɒnŋ]*)
velende, matrøyr, fremste delen av matmeltingsgangen hos jortedyr (Sjå slorv, trollpåsse, marlakje, vom)

vønnmøl sjå: **vinnmøl**

vøre (å *vôr, vøre, vørt*)
vørde, akte, bry seg om, finne det verdt: *ska vi vôr å ṣlå mær emot' hæłłj'en? / næi, e vøre iḳḳe å tałła me 'nå!*

vøttu (ei *vøttu* bøy som gøttu)
vòte, våtlende, t.d. rundt ei opp-komme (stadnamn) Jf, fjøsvøttu

våe (ein *våe, våiŋŋ, våå; våa*)
dramatisk hending*: haŋŋ ha vårre boṛṛti maŋŋ æn våe* Jf. heå

våg I (ei *våg, våj'a, våj'en; veg'er, veg'eṛṇ, vågå*)
1. stokk til å velte opp tunge ting med Jf. handspik og brott
2. gammalt vektmål = 18 kg

våg II (eit *våg, våj'e, våja*)
1. veddemål: *dæmm jor eţţ våg*
2. vågnad: *de va iḳḳe stôr våj'e*

vågands (adj *vågaŋŋs* av våge)
vågande, vågal, dristig
Jf. våverkjen

våge (å *vâg, våga*)
"Eg våga 'n Hans, eg" = eg har tru på han

vågmat (ein *vågmat, -mat'n*)
stein eller kubbe til å legge under ei våg for å få til vektarm når ein løftar: *du trɒŋŋ stôr vågmat fær å græi na*

vågspell (eit *vågspæll*)
vågespel, risiko Jf. våverk

våheå (ei *vå-heå*)
ulykke, resultat av halslaust påfunn Jf. våverk, heå

våk (ein *våk, våḳ'en, våḳ'a, våka*)
småbarn, spedbarn: *de e gɒue våka du he-me-de, e du bæss'mor åt bâ?*

våkk (eit *våkk, våḳḳ'e, våḳḳa*)
vòk, råk, hol i isen: *di må pâss dåkkå fær ṣa våḳḳa neate bru'a*

vålen (adj *vålinŋ, -la, -le, -lne*)
1. våleg, vågal, dristig: *du e æn vålinŋ kar te å sætt utfær bakkaŋŋ!*
2. farleg, risikofylt: *de e mæsstå våle å våg-te me di*

vålle sjå: **volle**

vållånge (ei *våłłåŋŋ, våłłåŋŋå*)
longe (fisk)

våmm, vånd sjå: **vom, gardvånd**

våningshus (eit *vånneŋŋshus*)
bustadhus, stuehus Jf. lånn

vånnmøl sjå: **vinnmøl**

vårbiten (adj *vårbettinŋ*)
1. merka av vårvinteren i ansiktet, brunbarka: *de e ɒuṣåaŋŋ att 'n fer myḳḳy e skog å marrk, fær alḷereie no visest de att 'n e vårbettinŋ*
Jf verbiten)
2. om snø når det tek til å bli berrflekker kring tre og busker.

vårherreku (ei *vårhærreku*)
dss gullku, marihøne
vårr I (ein *vårr [vår], vårr'ṇ*)
vòr, steinrygg, morene, båthamn (Stadnamn: Vårren, på Vårra)
vårr II (eit *vårr, vårr'e*)
vorr, bråk, leven, ståk, skvalder, oll: *de e ṣlekkt vårr på sa våkå*
vårre (å *vâr, vårra*) = prate tull
vårrkall (ein *vårrkaḷḷ*)
ein som fer med tullprat
vårvall (eit *vårvaḷḷ* sjå vall)
blautt føre av smeltande snø: *lass'e vaṛṛṭ framm'ꝑṛṛṭ e vâsst vårvaḷḷa*
våtarve (ein *våtarrve, -arrviṇṇ*)
vassarve (plante): *våtarrviṇṇ te veḷḷ'e tå nepåṇṇ*
våverk (eit *våvæṛrk, -værrꝑe*)
vågestykke, halslaus ferd
våverkjen (adj *våvæṛrꝑiṇṇ, -ꝑa, -ꝑe, -kne* bf *våværrk'n*)
dumdristig, vågal, uvøren: *haṇṇ e så våvæṛrꝑiṇṇ att de lyt ga gæłłe me 'nå / de va aḷḷt fær våvæṛrꝑe å ꝑør æłłva-is'n* Jf. vålen

Y

ylløv (tal *yḷḷɒv* ordenstal: *yḷḷɒft*)
elleve
ymse sjå: **emse**
ymt sjå **ømt**
yngt sjå: **øngt**
Ynnbør (namn *yṇnbɒr*) = Ingeborg
ytteråt (adv *yṭṭ'eråt*
utvendig, utapå: *e lyt ha-på-me æi ræṇṇn-trɒ̂y yṭṭ'eråt*

yttå (hokj bf eint *yṭṭå*)
ytterkanten, det ytste: *de va e yṭṭåṇṇ att 'n vaṇṇ de* = det var i siste liten han vann det
– *uti yṭṭåṇṇ* = ytst på kanten
yve (å *ŷv, yve, yft*)
gjera seg luftig, byste seg, sprikje med fjørene: *fåggłaṇṇ satt å yft e ꝑɒłłṭ'ṇ* Jf. yven
yven (adj *yviṇṇ, yva, yve, yvne* bf *yv'n*)
1. med sprikjande luftig hår eller fjørham: *e ha trånṇt kłøfft me, hår'e miṭṭ e så yve*
2. overført: morsk, pågåande, oppkara: *de kaṇṇ væł hên̂ṇ ho vaṛṛṭ yva da dæmm tałła på oṇṇaṇṇ 'na*
Jf. bysten, øver i vera, oppi åså

Æ

(Dei fleste orda med æ i skriftmålet, blir uttala e i surndalsmålet.
Ord som har æ-liknande uttale, er oftast å finne på e, særleg ei, dessutan nokre på øy/au/ø (*ɒ*))

ækker sjå: **ekker**
æl- sjå **el-**
ælla sjå: **ala I**
ælskjin, ælta sjå: **elskjen, elt**
ærleg sjå: **erlen**
æs' sjå: **eise** (og **ause** *(ɒ̂s)*)

Ø
(også ord som blir uttala *ɒ* som i øy-)

ødelegge sjå: **øydelegge**
ødle sjå: **øle**
øksn (adj *økks'n*)
brunstig (om ku): *æi økks'n ku, fłæra økksna ʒy, na økks'n kua, sa økks'n ʒy'n* Jf. blessen (sau)
øksne (*økksne*) = fleirtal av **okse**
økt (ei *økkt, økkt'a*)
ykt, arbeidsperiode mellom to måltid: *di jær laŋŋa økkte, karra, di må ita så di bie*
Sms. åbitsøkt, nonsøkt
økte (ei *ô̂kkt, økktå*)
stor giftig åme (larven til tre-dreparen, ein stor grå febrill, åma er stor som ein finger og har tryneforma hovud)
øl I (ein *øł, øł'ṇ, øł'a*)
varme. Sms. omnøl, soløl, stuåøl, sengjaøl, ølrom, ølhus
– halde seg ølen = halde kroppsvarmen Jf. øljе
øl II (eit *øl, øl'e, øla*)
øl (drikk)
øle (ei *ô̂l, ølå*)
ødle, firfisle, øgle
øle opp (å *øł-opp, øłe, øłt*)
verme opp (t.d. eit rom)
ølen (adj *øłiṇṇ, øła, øłe, øłṇe*
bf *øł'ṇ*)
1. om ver: varm og disig Jf. sølen
2. om dyr: elskjen, kjælen, hølen
ølfelle (ei *øł-fę̂łł, -fełłå*)
ventilasjonsluke t.d. i fjøs
ølhus (eit *øł-hus*)
hus med oppvarming
Herme etter ein snikkar som vart klaga for at ei glasrute var så trongt isett at ho sprakk: ”Det kan no vel ikkje vera så farleg, det var da ikkje noko ølhus!
ølje (å *øłłje, øłłja* intrans)
stråle ut varme: *de øłłja tå åmmn'a*
Ølløv (namn *øllɒv*) = Eiliv
ølplagg (eit *øłpłagg, øłpłajje*)
kleplagg til å halde seg varm i
ømse sjå: **emse**
ømt (ein *ømmt, ømmt'n*)
ymt: *e he hɒṛṛṭ æn ømmt omm de*
ømte (å *ô̂mmt, ømmta*) = ymte
øngt (adj *øŋŋt*)
yngt, om fugleegg: befrukta, med foster i
ør I (ei *ør, ør'a, øṛ'ṇ; øra, øraṇṇ, ørå*) = øyr, grusrygg, sandbanke, steinslette ved elv (Stadnamn: Surnadalsøra, Settemsørane)
ør II (eit *ør*)
hjørne på fiskegarn
Sms. ørstein (søkke ved grunntelna)
ørabyggje (ein *ørabyjje, ørabyjjiṇṇ* flt *ørabyjje, ørabyjjiṇṇ*)
innbyggjar frå Surnadalsøra
øre I (ei *ô̂r, ørå*) = øre (kroppsdel)
øre II (å *ô̂r, øre, øṛt*)
1. om rennande vatn: frakte med seg grus og sand
– øre fullt = fylle opp: *ho øre-fołł husʼa me ałłt så te* (alt som til er)
– øre-ned = dekkje over med lausmasse: *vi ørest ne tå varå*
– øre-opp = legge att og byggje opp
– øre-unna = grave unna grus

2. rave, svime, ikkje ha kontroll over kropp og sansar:
haŋŋ for å øṛṭ e fyḷḷåŋŋ / haŋŋ øṛṭ utevve hammaṛŋ å ṣlo-e-heṭ-se
3. bli øren, svimre: *e øre e hɒuʹe når e ʒæmm frammpå hammaṛŋ*

øren (adj *øriŋŋ, øra, øre, øṛṇe*)
ør, svimmel (også: full)
Jf. hauøren, hautullen

ørfikje (ei *ør-fiʒe, -fiʒå*)
ørefik Jf. ørtev

ørk (ei *øṛṛk, øṛṛʒʹa,*)
kvardag, yrkedag:
e mårrgå e de væṭ åṭ øṛṛk att / haŋŋ går finpussa miṭṭ e øṛṛʒʹen
– ørkann dag = i ørka
– ein ørkandag = ein kvardag
– ål ørk = fullt og heilt kvardag
Jf. søkn

ørne (ein *øṛṇe, øṛṇiŋŋ, øṛṇå, øṛṇa*)
ørn

ør-stav (ein *øṛ-ṣtav, -staven*)
øyrestav, ein av to forlengte stavar i lagga trebøtte (med hol for bøttknappen til å feste havet i)

ørstol (ein *øṛṣtoḷ, -stoḷʹṇ*)
ørebrusk, ytre øre

ørstøng (ein *øṛṣtøŋŋ, øṛṣtyŋŋen, øṛṣtyŋŋa; øṛṣtøŋŋa*)
augnestikkar (insekt)

ørt (eit *øṛṛṭ, øṛṛṭʹe*)
drøv, tugge som jortedyr gulpar opp: *når ʒyʹn fekk bærre skav, svɒḷṭ dæmm ne øṛṛṭʹe siṭṭ*

ørte (*ø̂ṛṛṭ, øṛṛṭa*) = jorte, tygge drøv

ørtev (ein *øṛ-ṭæv, -ıæven*) = ørefik

øst (adj/adv *øsst* superlativ av opp)
øvst t.d. i Østbødalen (NB! ikke aust *[ɒsst]*)

øståferd (ei *øsståfer, -fera*)
øvst-å-ferd, skaregonge, det å gå oppå skaresnøen (fara øvst oppå)

øståfør (eit *øsståfør, -føre*)
skareføre som ber folk og hest
Jf. øståferd

øver (adj komp *øvʹer*)
øvre Stadnamn: Øverøya

øver i vêret (adv *øvʹer e vera*)
1. i lause lufta: *haŋŋ eŋŋstufft så e såg føtʹn hass øvʹer e vera*
2. overført: oppspilt, overdrive ivrig eller pågåande Jf. yven

øver(åt) (adv *øvʹeråt (øvʹer)*)
ovantil, på overkroppen (mots. neråt)

øvst sjå: **øst**

øy (ei *ɒy, ɒyʹa, ɒʹn; ɒya, ɒyaŋŋ, ɒyå*)
1. øy
2. lågland, sletteland langs elv: *ni ɒyå* = nedi låglandet ved elva (Ei mengd stadnamn: Øye *(ɒ̂y)*, Øyagardane, Storøya, Moøya, Solemsøya, Øyagjerdet, Øyamoan)
Sms. ratøy, undøy Jf. fætta

øya seg (å *ɒya se*)
bera seg, jamre, ynke seg som når ein bryt seg og vil kaste opp

øyde (å *ɒ̂y, ɒye, øḍḍ)*
øyde, bruke opp, gjera det folktomt: *ska di ɒ̂y hus å farra te brøllåpps? / di må ʼʒe ɒy-opp tåṭmoe hass / dæmm øḍḍ-opp aḷḷṭ dæmm ått*

Karen Oddny's Heim- & Hagetjenester

Kvardags fru e helgjedags lort-su,
men omvølingja gjer sitt,
sa ho så snudd serkjen te jul.

øydelegge (å *ɒylægg [ɒlægg / ødelægg]* sjå legge)

Øye (stadnamn *ɒ̂y*)(kyrkje)

– *de e prêk me ɒ̂y e hæɬɬj'en*

øygd (adj *ɒggd*)

som har augene med seg, innsiktsfull

øyk (ein *ɒk, ɒḵ'en, ɒḵ'a; ɒḵe, ɒḵiŋ̣ŋ̣*)

hest (ordet er gått ut av bruk og finst berre i stadnamn: Øykjedalen

Å

(sjå også under o)

å I (prep *å*)

på (framleis mykje bruka i tidspunkt og ved gardsnamn)

– om tidspunkt: *vi ska e brøllåpp å lɒdan* (laurdagen) / *å daggaŋ̣ŋ̣ e de heɬɬ, mænn å net'n e de kal̥t* / *ka di heḷḷ-på me å daggaŋ̣ŋ̣?*

– om stad: *vi bruka 'ḵe jærra de ṣlik her å gar* / *her å gar trɒŋŋ du iḵḵe kåmma åfftar!* / *e Utestu'n å Bøvra* / *e Oppigar å Sḵæi* / *e Ni'stu'n å Øyamoå*

– *miɬɬ å lægg* = midt på leggen

å II (ei *å, å'a*)

lita elv (mange elvenamn: Toåa, Bergåa, Fauskåa, Brøskjåa)

åberkje (å *åbærrḵe, åbæ̣̊rrḵe, åbæ̣rrṭ*)

avberkje, ta av borken

åbit (ein *åbit, åbit'n*)

frukost Sms. føreåbit, åbitsbord

åbitsøkt (ei *åbitsøkkt*)

arbeidsøkt før frukost

åbord (ein *åbor, åboṛ'ṇ, åbora*)

røys av samanborne steinar til landfeste for båt

åbør (ein *åbɒr, åbɒṛ'ṇ, åbɒra*)

sterk seglvind Jf. bør

åbørne (ei *åbø̂ṛṇ* sjå børne)

dss åbørsverk: *ta va æi støgg åbø̂ṛṇ*

åbørsverk (eit *åbøṛṣvæ̣̊rrk, -væ̣̊rrḵe*)

avbyrdsverk, kjøle grovt verkty

åfar (eit *åfar*)

overfart, kryssingslei (i stadnamn: Åfarneset, Åfarlia)

åfall (eit *åfaḷḷ*)

fløyte, væske som flotnar opp

åfyllfat (eit *åfyḷḷfat*)

overført: slukhals, ein som er umetteleg (eigl. "påfyll-fat" som ein sette opp rømmebunke i og fylte på etter kvart som ein øydde) (Somme brukar ofyllfat om slukhalsen og åfyllfat om det opphavlege påfyllfatet.)

åfått (ubøygt *åfått*)

– gjera åfått = gjera småarbeid, helst slikt som ein ikkje får tid til i onnene: *de e så fåɬɬklɒsst me dæmm, de fiŋ̣ŋ̣st iḵḵe nåŋ̣ŋ̣ te jærra åfått* (opphavleg: noko som vantar) Sms. åfåttarbeid, åfåttkall Jf. fjøkkull

ågild (adj *å-jiḷḷ*)

over lag gild, stor og svær

åkerli (ei *åkeṛli, -lia*)

1. brattlende som vart bruka til åker før i tida
2. brattlende nedafor eit innmarkstykke

åkkla- sjå: **okla-**

åkkår (adj *åkkår*)

tilbakehalden, tungbeden, som er overdrive forsiktig med å forsyne seg når ein er gjest, grannver: *ita no! iḵḵe varra så åkkår!*

åkommen (adj *åkåmmiŋŋ, -mma, -mme, -mmne* bf *åkåmm'n*)
opprådd, oppgjeven: *haŋŋ såg se væţ åkåmmiŋŋ tå aţţ sa ogræiåŋŋ*
Jf. handåhavt
åkost (ein *åkåsst, åkåsst'n*)
1. jamning (av mjøl)
2. røre til bakels, hyllkake e.l. (eigl. kanskje tilsetning, "påkast")
åkue (å *åkû, åkua*)
vinne på, kue, undertrykkje: *oŋŋaŋŋ åkua me / e bţi åkua tå arrmo'n*
Jf. åmanne
ål (adv *åţ*)
forsterkande: fullstendig, heilt, all igjennom: ål ørk = rein kvardag (ikkje helg) Jf. einar
ål ørk sjå: **ørk**
ålbeitt (adj *åţbeţţ*)
om gras-slått: lett å slå, lausbeitt (mots. hardbeitt)
ålbørsbarn (eit *åţbɒŋţşban*)
dss ålbørsingsbarn
ålbørsing (ei *åţbɒŋţşeŋŋ, åţbɒŋţşiŋŋa*)
åbyrgsling, ansvar, tilsyn, stell, kontroll: *e he æn så e he åţbɒŋţşeŋŋ på / haŋŋ e så viløffti, na stakkalloŋŋiŋŋ, att e viţţ iʒʒe ha åţbɒŋţşeŋŋ på 'nå / kaŋŋ så ska ta åţbɒŋţşiŋŋa når ḍu e bôŋţţ? / du får haţţ åţbɒŋţşiŋŋa på værrktye diţţ ʒøţ*
Jf. varveitsle, handtvarning
ålbørsingsbarn (eit *åţbɒŋţşeŋŋsban*)
barn som krev mykje pass (sjukeleg el. uskikkeleg)
ålbørsting (ei *åţbɒŋţşteŋŋ, åţbɒŋţştiŋŋa*)
1. dss ålbørsing
2. reiskap og utstyr til drift og hushald: *dæmm for på ɒssjon* (auksjon) *å fekk-se-ti åţbɒŋţşteŋŋ te å buskappa*
ålbørt (adj *åţbɒŋţţ* sjå børt)
velhjelpt (mots. sløngjebørt el. vanbørt) Jf. velbørt
ålder sjå: **older**
åldynnaste våt (adj *åţdyŋŋaste våt*)
ekstra forsterkande om ålvåt
ål-it (adj *åţ-it (åţ-et)* ubøygt)
altetande, som et all slags mat (mots. vand)
ål-itande (adj *åţ-itaŋŋ*) = ål-it
ål-iten (adj *åţ-itiŋŋ*) = ål-it
ålfar (adj *åţfar, åţfarţ*)
trafikkert, gjengs, på allfarveg "…ligg meir midt i bygda og er eit ålfart knutepunkt…" (HH: Ei haustferd s.108)
ålke (ei *âţţk, åţţkå*)
del av kubås: 1. enkelt skilje, eller 2. tverrbjelke i framkant (mot-stridande opplysningar)
åll, ålder sjå: **oll, older**
ålmannveg sjå **allmannveg**
ålmøsse (ei *åţmø̂ss, åţmøsså*)
almisse, sælebotsgåve
ålmøssplagg (eit *åţmøsspţagg, -pţajje*) = kleplagg til gjevande
åltrevves (adv *åţ-trævves*)
mesta heile tida, samanhengande, tettgangande: *ne-på bu'n e de vesst foţţt tå fåţţk åţ-trævves*
ålvåt (adj *åţ-våt*) = gjennomvåt

åmanne (å *åmâŋŋ, åmaŋŋa*)
vinne over, overmanne, ”ta veldet tå: *vi ska ’ǩe lætt dæmm få åmâŋn åss så lett / vi e så spæi-jɒɬɬpa att åŋŋ'a åmaŋŋa åss mæsstå*
Jf. åkue

åmei (ein *åmæi, åmæ’n, åmæia*)
ytste treet på kvar side av slede (utafor remmane, glidevern)

ånn sjå: **onn**

ånnår sjå: **annan**

ånnårnatt, i ånnårnatt (adv *e ånnårnatt*)
i morgon natt, neste natt (onnor natt): *e ånnårnatt må e ga å ʂå-ette sa daggalɒs ku'n* Sjå: annakveld

år (eit *år*)
særskilt bruk: eitt av åra (*eʈʈ tå årå*) = for nokre år sidan, ein gong i tida

åralom (ein *åralomm, -lommen, -lomma*) = handtak (pinne) der ein held grepet om åra når ein ror

åretta (å *årætta (årǽtt)*)
feste noko med ei kileforma dreft (årette), t.d. i økseskaft

årette (ei *årǽtt, årættå*)
låsekile, motkile t.d. i skaft: *årættå he fårre tu hammara* Jf. grøtte

årle års (adv *åṛle åṛs*)
kvart år: *åṛle åṛs steḷḷe dæmm te våṛsøg-hæɬɬg te piŋŋs*

årsavle (ein *åṛs'avvɬe* sjå avle)
avling frå dette året Jf. fjorsavle

år-skaut (ein *år-skɒt* sjå skaut)
foring av slitesterkt tre på åra mot keipen Jf. keipskaut

årtenest (ei *åṛ-ṭennest*)
tenestekontrakt på eitt år (Det vanlege var halvårsavtale og tenarskifta vinterdagen 14. oktober og sommardagen 14. april)

ås, vera oppi åså (*varra oppi åså* dativ flt)
vera så ivrig og oppglødd at ein mesta ikkje er nedpå jorda (oppi tak-åsane)

åsegstått (adv *å'sestått*)
av-seg-stått, over, som har gått av seg: *vi får varra gła de e å'sestått*

åt I (prep/adv *åt* med dativ)
åt, til (*åt* er den vanlegaste preposisjonen i til-stads-uttrykk, ikkje *te* (til), som styrer genitiv): *kvigåŋŋ står-fasst oppi fɬɒgå, de e så bratt att vi ǩæmm iǩǩe åt / ska tru omm de bɬi-att nå åt åss? / de e lekkt te att de bɬi kalt åt natt'n*
Jf. te

åt II (eit *åt*)
åt, samnemning for alle stikkande og blodsugande insekt (kollektivt ord) Jf. avåt

åtal sjå: **åt-tal**

åtalslaust (adv *åtaɬṣlɒsst*)
utan påtale, utan å bli dregen til ansvar: *att ṣlekkt ska koŋŋa ga åtaɬṣlɒsst!*

åtar (ein *åtar, åtaṛ'ṇ*)
stor-etar, ov-etar

åte (ei *ât, åtå*)
1. eting: *bɬi di aḷḷ'der færṛ`ḍi me sa åtåŋŋ, oŋŋa!*
– *de komm ât ti kakå!* = det vart avsetnad på kaka
2. åte, agn, lokkemat

åtgjord (adj *åt'jor*)
nedtrykt, deprimert Jf. nedåtgjord

åtrakka (adj *åt'rakka* av rakke)
med rakkje som er for hardt åtsett, så råa glir tregt

åtråkkjen (adj *åt'råkkiŋŋ* av ryke)
som har gått over ende (i fylla): *dæmm legg åt'råkk'n âḷḷ ehop'*

åt-tal (eit *åt-taṭ*)
tiltale, formaning, irettesetting: *no ska du hør åt-taṭ æn gåŋŋ!*
Jf. flie, skrøfte, afsing

åt-talande (adj *åt-taṭṭaŋŋ*)
mottakeleg for irettesetting

åttdagar (flt *ått-dagga*)
ei veke: *no e de åttdagga te juṭ*

åtting (ein *åtteŋŋ, åttiŋŋen*)
⅛ tønne (= 14,5 liter)

åtvara (å *åtvara*)
formane, varsle: *ho åtvara 'n att 'n ikkje mått farra-nålles* Jf. afsa

åv (adv *åv*) (samansette ord med **åv-** blir oftast **å-**)
av: *mor hass tok-åv att 'n fekk farra hæmåfrå* (NB! ikkje preposisjonen tå)

åv ell etter (*åv-eḷḷ-ette*)
– "det bli enten åv ell etter" = det får stå si prøve: går det, så går det

åvate (prep/adv *åvate* dativ)
ovafor: *de e brattleŋŋt åvate fjøsa* (*åvafær fjøs'e*)
(NB! ikkje åvåte = ovafrå)
Jf. innate, neate, hitate, utate

åvelte (ei *åvêḷḷt, åveḷḷtå*)
– ligge i åvelta (*legg e åveḷḷtåŋŋ*) = vera oppvelta, ligge i koll

åverje (ei *åværrje, åværrjå*)
reiskap til å verje seg med, slagvåpen: *haŋŋ græp-ti æi åværrje å jagga-frå-se ofrøssḳe*

åvettes (adv *åvættes*)
frykteleg, kjøle, over alt vett

åvvåbor (ein *åvvåbor, -boṛ'ṇ*)
ovabør, nedbør

åvvåbyggje (ein *åvvåbyjje [åvvåbøgg], -byjjiŋŋ* flt *åvvåbyjje*)
ein som bur langt oppi bygda
Jf. nedåbyggje

åvvåbøgg = **åvvåbyggje**

åvvåfrå (prep *åvvåtfrå* med dativ)
ovafrå Jf. åvåte

åvvågjerds (adv *åvvåjeṛṣ*)
ovagjerds, i utmarka: *oŋŋ-nɒta går åvvåjeṛṣ e sommaṛ'ṇ* Jf. innågjerds

åvvågjerdsutgard (ein *åvvåjeṛṣ-utgar*)
ovagjerdsutgard, gjerde mot utmarka: *åvvåjeṛṣ-utgaṛ'ṇ he lijje nê e sænarårå*

åvvåte (prep/adv *åvvåte* med dativ)
dss åvvåfrå = ovafrå